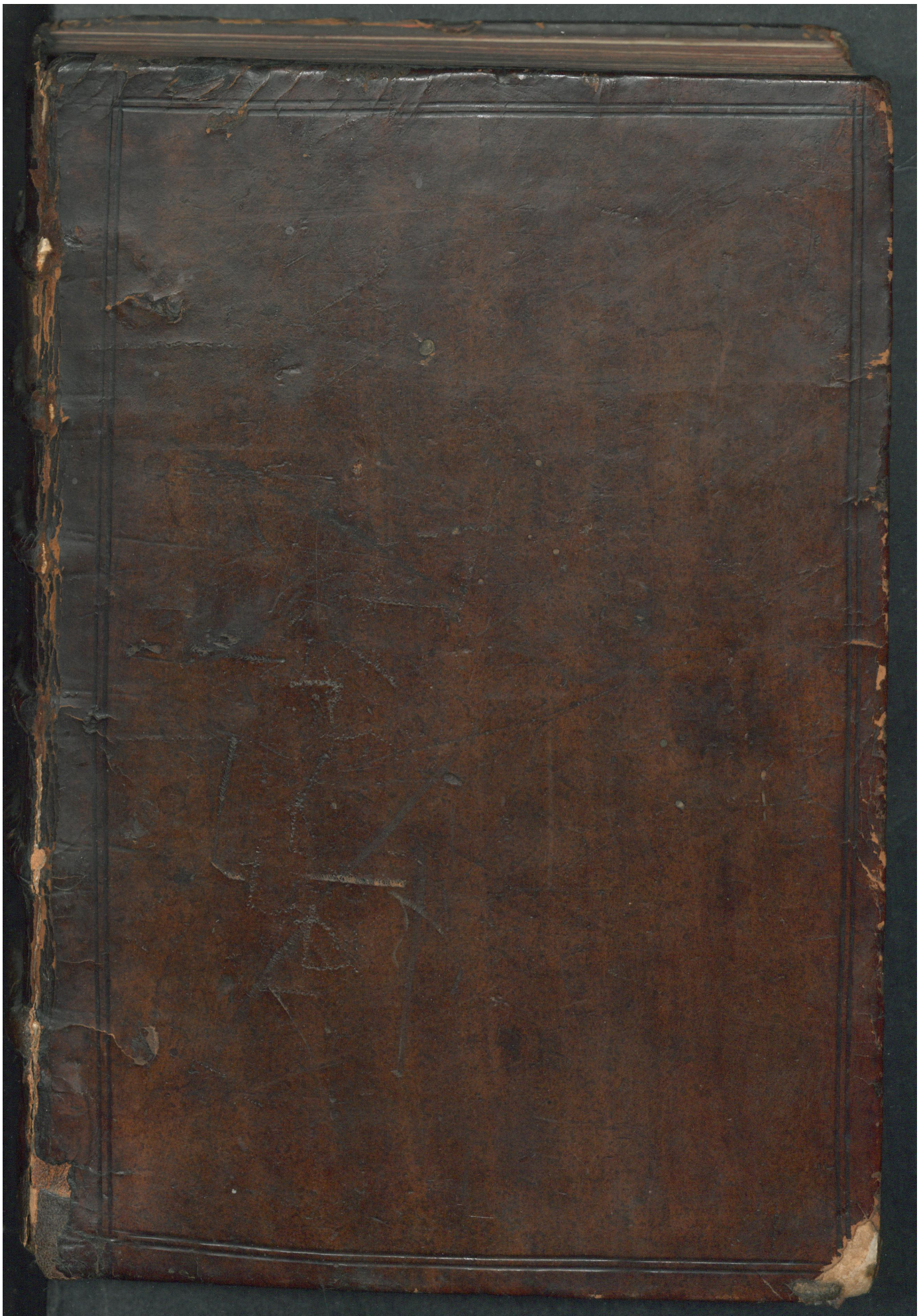

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

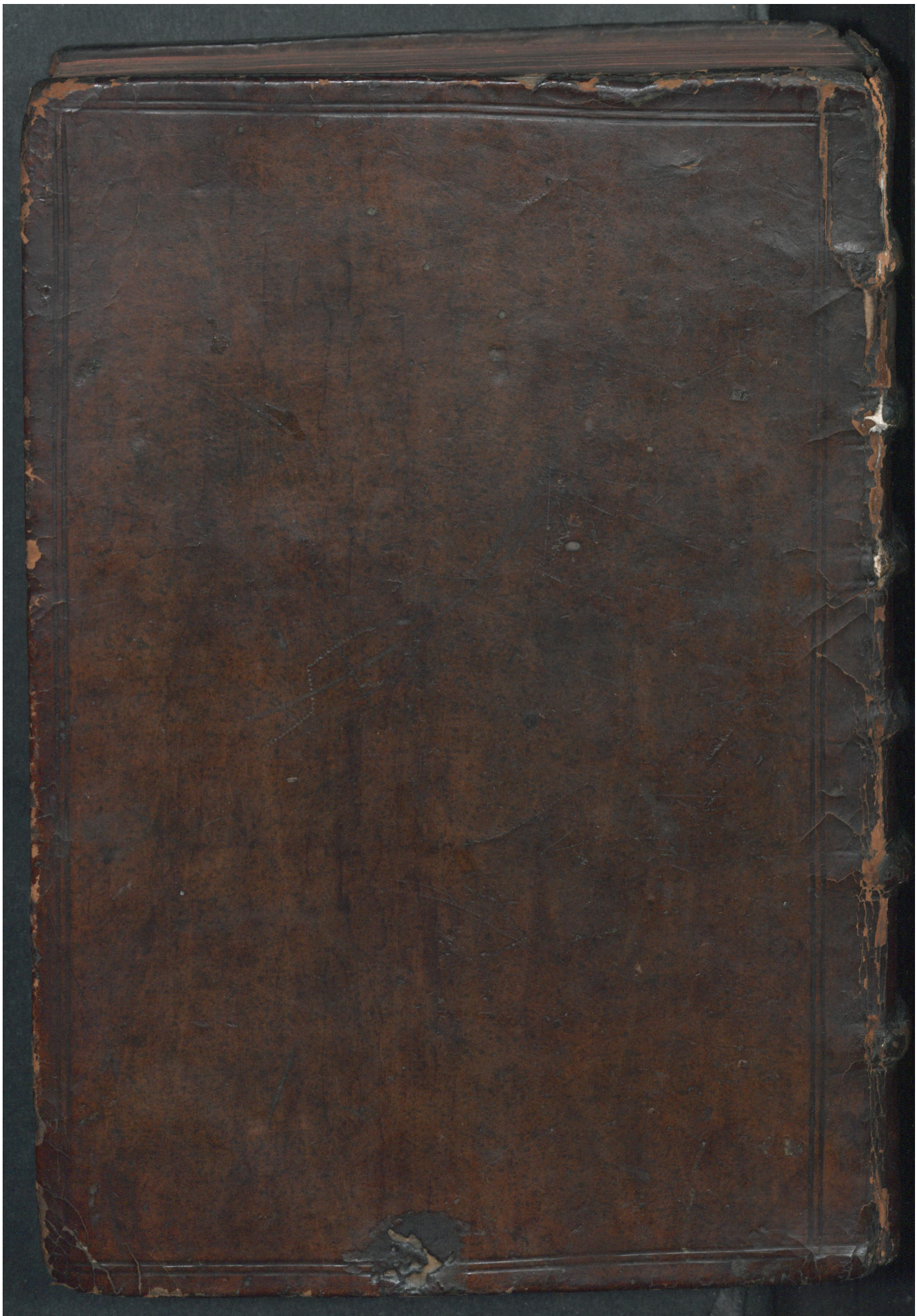

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

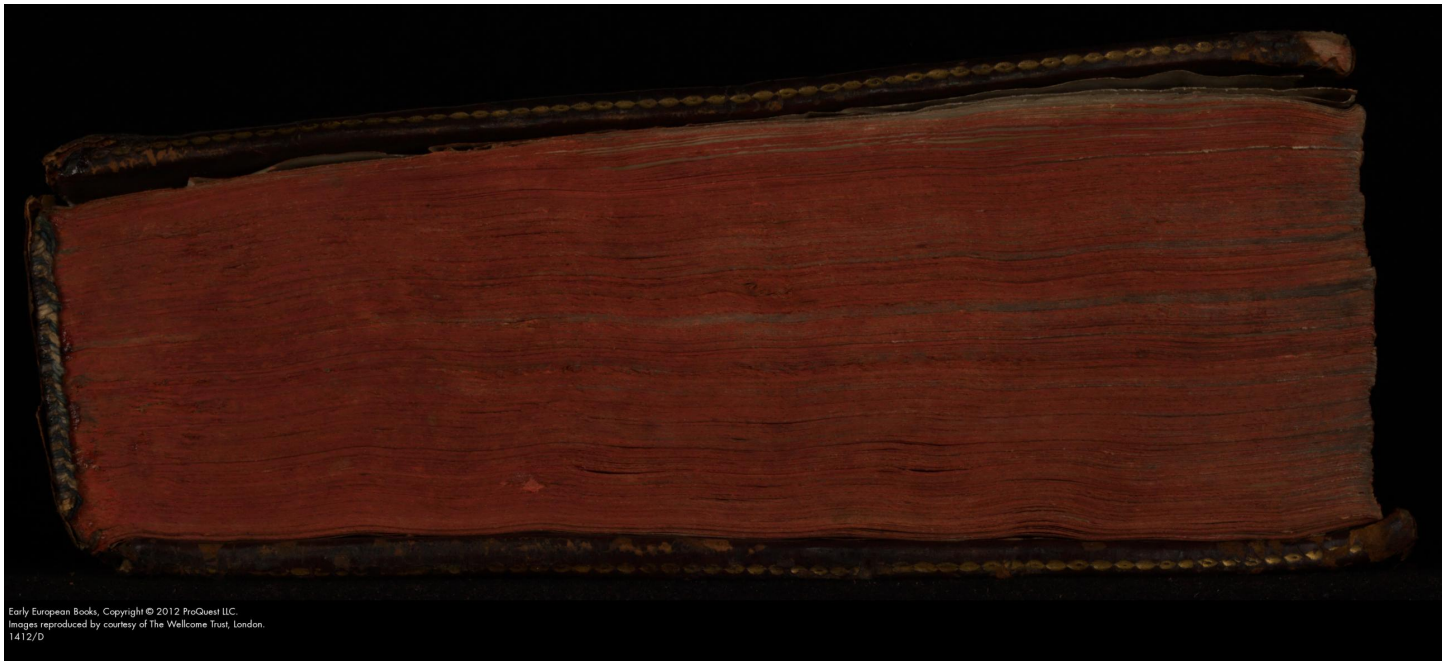

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

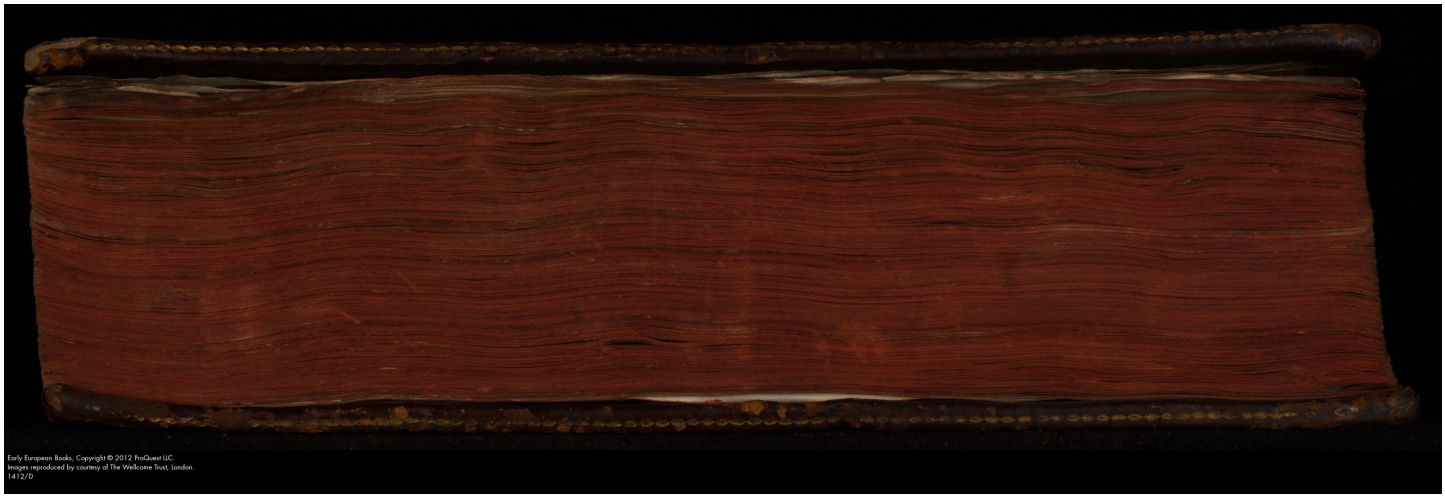

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

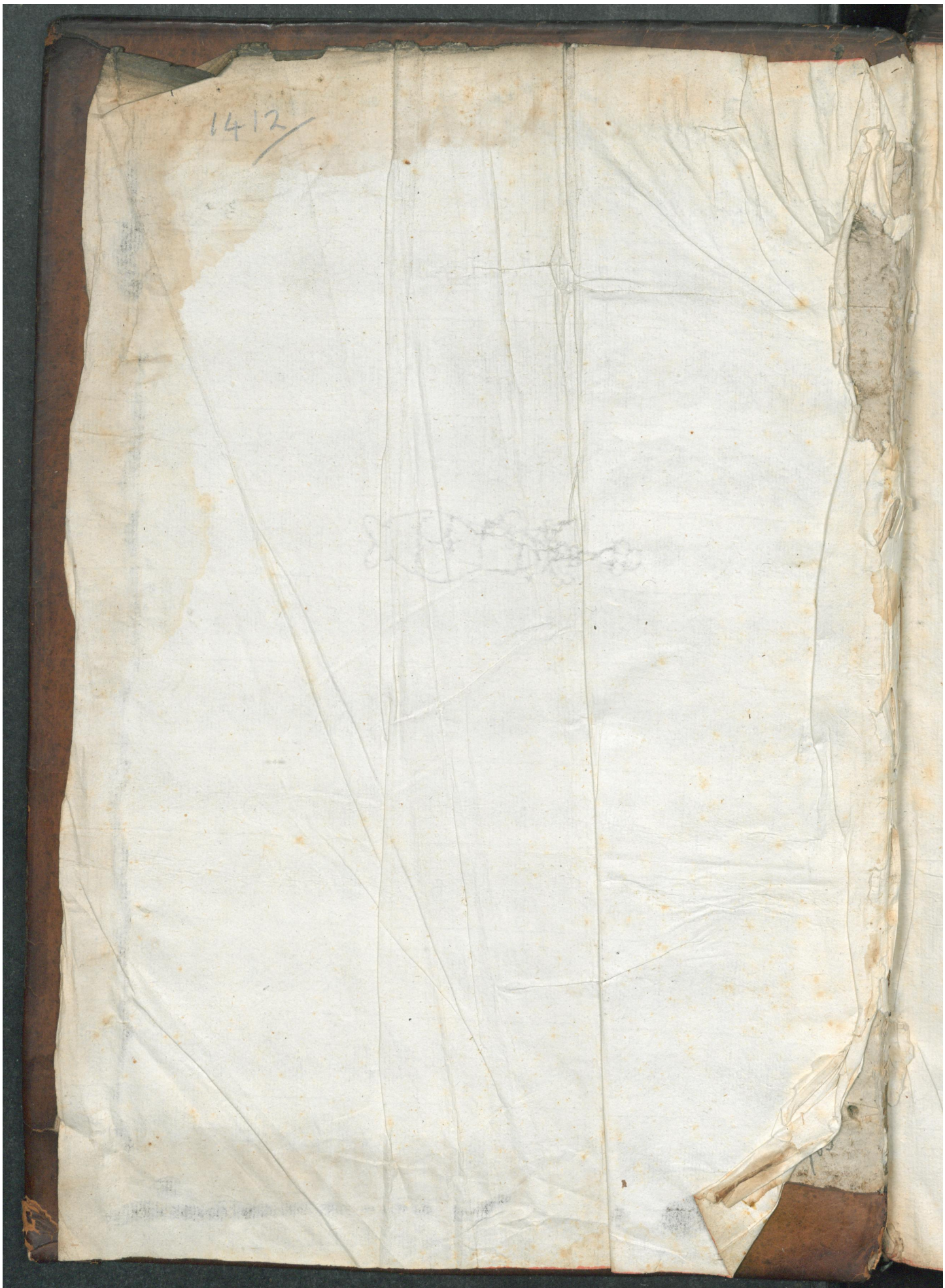
1412/

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

PRS
8/1/99
703

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

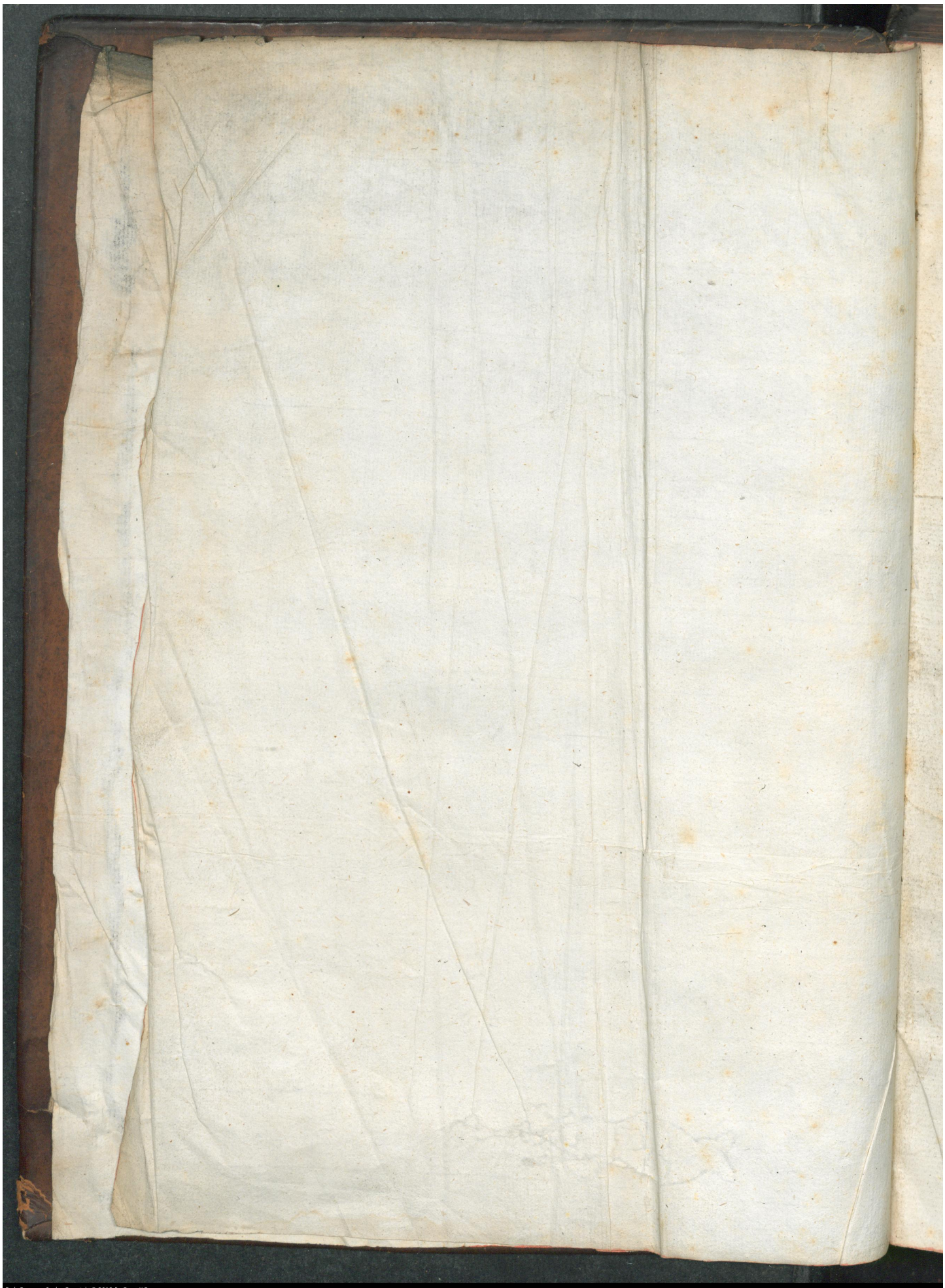

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

MVSAEVM CALCEOLARIANVM VERONENSE.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

MVSAEVM

CALCEOLARIANVM

VERONENSE.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

T. Expende. B. pthis.

3330

MVSAEVM
FRANC. CALCEOLARI IVN. VERONENSIS

A BENEDICTO CERVTO MEDICO
INCÆPTVM,
ET AB ANDREA CHIOCCO
MED. PHYSICO EXCELLENTISS.
COLLEGII
Luculenter Descriptum, & Perfectum,
In quo multa ad naturalem, moralemq; Philosophiæ
spectantia, non pauca ad rem Medicam
pertinentia erudité proponuntur;
& explicantur;
Non sine magna rerum exoticarum
supellectilé, quæ artifici planè
manu in æs incisæ, studiosis
exhibentur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

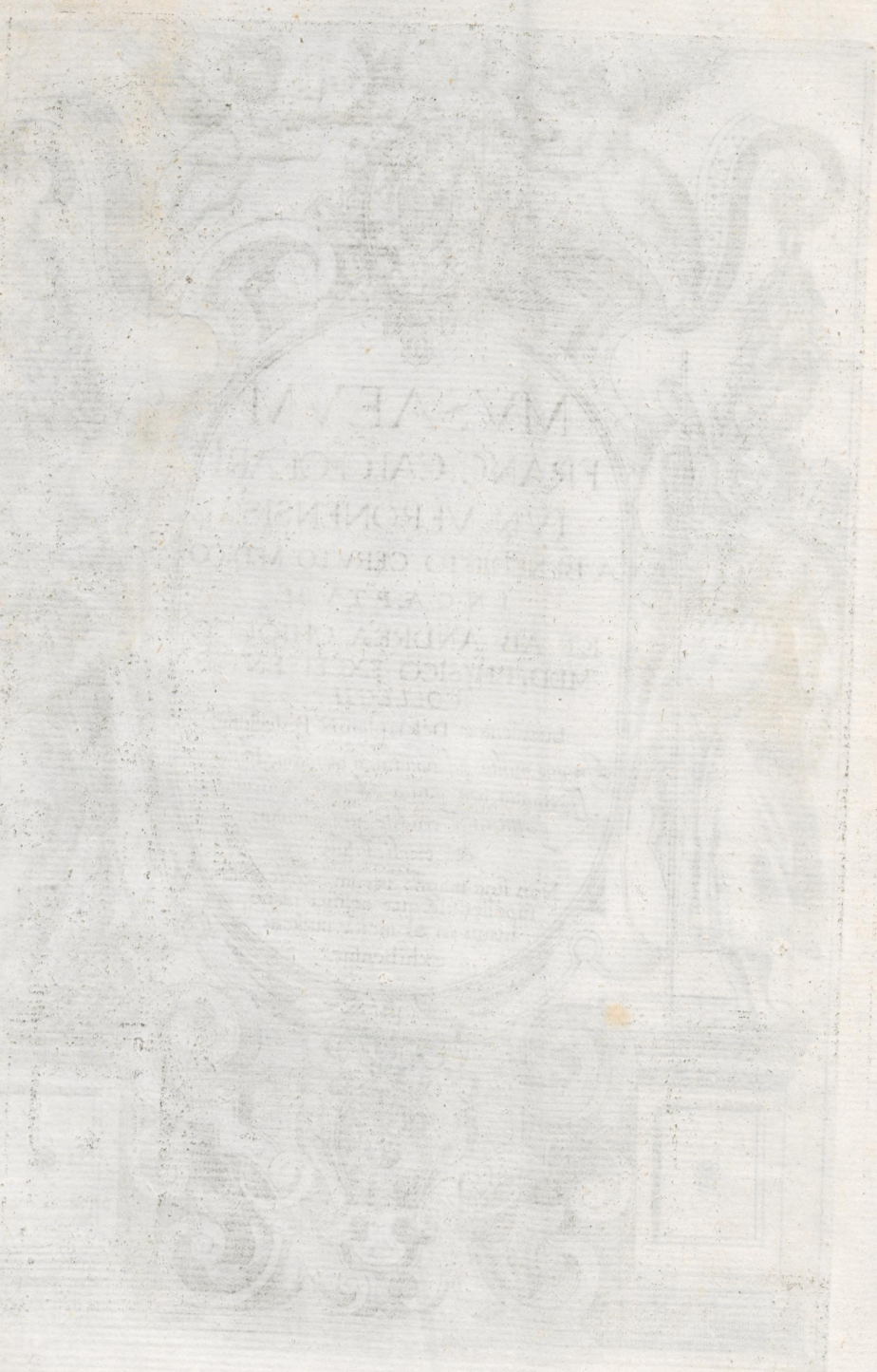

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SERENISSIMO PRINCIPI FERDINANDO GONSAGÆ,

MANTVAE, ET MONTISFERRATI DVCI, &c.

Franciſcus Calceolarius Felicitatem. P.

EGO verò Clariſsimorum Virorum precibus tandem aliquando ſuperatus. FERDINANDE,

— *hominum, Diuùmq; voluptas,*

facere non poſſum, quin Muſæum Calceolarium, ab eruditis hominibus accuratè deſcriptum, ſtudioſis, & curioſis omnibus exponam: eiquè fautorem, & Patronum aduocem, qui illud ſtudio legere, iudicio probare, auctoritate illuſtrare, virtute tueri facilè poſsit. Tu autem, omnis elegantiæ, & eruditionis arbiter, vnus ex omnibus occurriſti, cui hæc omnia cumulatiſsimè ſuppetant.

Quòd

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Quòd ſi cum parentibus liberos, ac nepotes idem ſentire, & idem velle, congruum eſt; meritò, exemplo commotus Aui mei, Fr. Calceolarij, in Sereniſsimo Patre tuo VINCENTIO imis ſemper ſenſibus colendo, Tibi, tanti Principis Filio, literatam Muſæi noſtri imaginem ſupplex, venerans nuncupo, dico, dedico. Quam nè pro derelicta habeas; ſed potiùs perhumanus excipias, foueas, defendas, ſi quà opus, ſubmiſsè deprecor. Benè vale.

Veronà Kal. Octob. M. D. C. XXII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

OMNIVM OMNIA
QVÆ SVB COELO
IN VTROQ; NEPTVNO
QVÆQ; IN TERRIS EDITA
ET INDE ERVTA
DISPERSA ET DISSIPATA
FR. CALCEOLARIVS
ANGELI F. FRANC. N.
CONGESSIT
MIRO ORDINE ANDR. CHIOCCVS
MED. ET PHILOS. V. C.
IN TANTA RERVM RAPSODIA
OMNE TVLIT PVNCTVM.

Io. Iacobus Veſcheuius de
Ioannandreis Iuris
Vtriusq. Doct. Veron.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

In Muſæum FRANCISCI CALCEOLARII Veronenſis Pharmacopæi præſtantiſſimi, ab eodem ſummo labore, & artificio conditum, atq; ab ANDREA CHIOCCO Med. Phy. doctiſsimo in codicem redactum, & præclariſſima explanatione illuſtratum.

IO. FRANCISCI RAMBALDI EQ. & PHIL. Epigramma.

PLaudat, Iò, mea Muſa, ſuas iàm repperit ædes,
Antra Caballini, Pieriumq; nemus;
Errabunda diù queſiuit, & anxia, demùm
Lętior in patrijs en ſedet illa focis:
Muſęum appellant, gratiſſima limina Muſis,
Phocide amœna magis, culta Helicone magis;
Orbem quippè nouum genitum ſpectabis in Orbe,
Eſtq; meę fulgens vrbis, & Orbis honos;
Hìc miranda viget, peperit quę lucidus ęther,
Quæ peperitq; ſolum, quæ peperitq; ſalum.
Iàm date FRANCISCO laudes, iàm dicite cuncti,
FRANCISCI fœlix hoc ope ſurgit opus;
Quìn BENEDICTO omnes benedicite, ſoluite carmen,
Ardua plana notis reddidit ille ſuis;
Addito & ANDREÆ prędaro dogmate noſtri,
Laudibus innumeris nobilitatur opus.

Sopra il Muſæo del Sig. FRANCESCO CALZOLARI.

DEL CAVALIER TODESCHI ACAD. FILARM.

CVPIDO peregrin, che monti, e mari
Varchi tal'or à riſchio de la morte,
Sol felice ſtimando la tua ſorte,
Se ſcopri di Natura i parti rari.
A che prò conſumando i giorni auari
Del Corriero del Ciel fatto conſorte,
Giri per lunghe, ed or per vie diſtorte,
Dal foſco Iſpan, ſin'à gl'Eoi più chiari.
Raccogli i paſſi, e in bel Muſeo rimira
Ciò che ſcherzando, ò con oprar profondo
Fè la gran Madre in terra, in aria, in acque.
Vnì FRANCESCO, ch'à la gloria aſpira,
Tanto teſoro, indi mirar li piacque
Tutto raccolto in cella anguſta il Mondo.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

IN MVSÆVM HONESTISS. VIRI
FRANCISCI CALCEOLARII VERON.

Eiusdem opera, & studio varijs rerum, & naturæ miraculis refertum. & ab Excellentiss. Viro BENEDICTO CERVTO Med. & Phil. Veron. scriptis eruditissimis elucidatum.

LEONARDI TODESCHII CANONICI VERON. & Academici Philarmonici

EPIGRAMMA.

QVIDQVID habet tellus, quidquid latet æquoris imo,
Eximij æthereo quidquid in orbe volat,
Naturæ sobolem, & raro miracula fœtu
Semine quæ vario prodigiosa parit,
FRANCISCI labor, ars, studium, solertia, sumptus
Conquisita diù composuere simul.
Hæc forulis capit ille suis digesta decentem
In seriem doctis conspicienda viris.
Hæc eadem, ne forte viæ fastidia quemquam
Impediant, multis situè senecta moræ,
Vt pateans cunctis, seu qua non mobilis hæret
Vnda gelu, seu qua Sol cremat igne solum,
CERVTVS, calamo quo non præstantior alter,
Eruit è loculis quæis iacuere diù;
Et cultis expressa notis dum vulgat in orbem,
Tantum opus, ecce sua, ne cadat, arte cauet.
Hinc licet addubites, cui gratia maior habenda;
Educat iste foris, quod parit ille domi.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Εἰς τὸ ΦΡΑΝΚΙΣΚΟΥ ΚΑΛΚΕΟΛΑΡΙΟΥ ἀνδρὸς ἐπισήμου, καὶ ἀρίστου κτημείλιον, ἐν ᾧ δὴ πολλὰ, καὶ πολύτιμα φάρμακα κείμενα εὑρίσκεται.

ΜΗΚΕΤΙ φόρκυνος λίμενος πολυήρατον ἄντρον
Εἴπατ' ὀμηρείῃ Καλλιόπῃ σόματι,
Ἱερὸν Νυμφάων, αἱ Ναιάδες καλέονται,
Ἐν δίσκοι λίθεοι, κ' ἀμφιφορῆες ἔσαν:
Αὖταρ νῦν ἕτερον παιήονος ἄντρον ἄγαυον
Θρηλήσει, γαίης θαύματα πολλὰ λάχον,
Ἔνθα δε θησαυρὸν πανακείης, ἔνθα τελείην
Εὗρε πανοπλίην πᾶς ξένος ὃς ἀπορεῖ.
Τεύξε δὲ ΚΗΡΥΤΟΣ κειμήλιον ἄφνεον, ἔμπην
Τῇ δε βίβλῳ, πινυτὴν τοῖς μερόπεσσι φέρων.

In D. FRANCISCI CALCEOLARII Viri ornatiſſimi, atq; optimi Pharmacopæi Muſæum, in quo multa præclara, & pretioſa Medicamenta, & extraria amuleta, repoſita comperiuntur.

Idem vtcumque latinè redditum.

AMPLIVS haud celebret Phorcyni littoris Antrum
Mæonia egregium Calliopea Chely,
Sacrum Nympharum, quæ Naiades vocitantur,
Firma intus iuga ſunt, labraq; pulchra ſimul:
Hoc, vbi ſunt orbis miracula condita magni,
Antrum Pæonis concinat illa noui;
Hic Panaceæ ſuum ſeruat ſpectanda beatum,
Theſaurum: Auxilium hinc indiga turba petit.
Hunc priùs elinguem, CERVTI Cura loquacem
Hocce libro effecit; perlege: doctus eris.

And. Chioccus Med.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

DE BENEDICTO CERVTO MEDICO PHILOS.

Viro ſui æui præſtantiſsimo.

MVSÆVM populis aperit, miranda recludit
Ecce CERVTVS, ait maxima Caſtalidum.
Ferte repentè tubam, Vatem decorate Sorores,
Et date promerito præmia digna Sopho.
Nàm decet æternùm Muſis celebrarier illum,
MVSÆVM celebrans qui populis aperit.

Domitij Calderini I.V.D.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

IN MVSÆVM

FRANCISCI CALCEOLARII

PHARMACOPOEI VERONENSIS

IOANNIS BALCIANELLI MED. PHYS.

ELOGIVM.

NE tu, qui varios orbis circumspicis, hospes,
Tractus, effusis opibus, discrimine vitæ,
Vt diuersarum rerum præstantia mentem
Exsaturare tuam possit, modò parce superbis
Sumptibus, atq; viæ tantos moderare labores.
Musæum ingredere hoc, tibi quod Pronea parauit
VERONÆ decus Vrbis CALCEOLARIA longa
Annorum serie. Hic cernes, quæ gignit Hydaspes,
Et Tagus auriferis deducit diues arenis,
Montibus Æthiopum vel quæ deuoluit in æquor
Ægypti Nilus, vel quæ sub sidere Volga
Producit gelido, vel quæ Peruana sub axe
Alterius Mundi regio ditissima mittit.
Hic pasces auidos oculos; quæ corpora gemmæ
Exornant, hic inuenies, Hygæa, salubres
Quæ sibi perpetuent annos, hic abdita carpit;
Resq; leges, tuta querulos queis pellere morbos
Arte queas; demùm salubris quod parturit Orbis,
Musæi id nostri mira seruatur in arca.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Al Signor FRANCESCO CALZOLARI.

QVANTO hà di bello il Mar, quanto la Terra,
E quant'hà l'Indo, e'l Mauro
Giace nel tuo Muſeo, nel tuo Teſauro,
E ne riſuona il grido
Infin dal caldo à l'agghiacciato lido;
Mercè di chi ne ſcriſſe
Sì alto, à cui al Mondo vgual non viſſe.
Vanne lieto; ch'ancora vnico, e ſolo
Spiegò con l'aurea penna al Cielo il volo.

Antonio Calandra.

AL MEDESIMO.

Per il ſuo nobiliſſimo, e famoſiſſimo Muſeo.

QON voglia audace, e con valor coſtante
Sin de l'onde, e del ſuol riſchij, & horrori
Altri cercando giò gemme, e teſori,
Legni, pietre, metalli, odori, e piante.
Deſio gentile, opra fù bella innante;
Hor non fine al bramar, fine à gli errori
Ponga, FRANCESCO, quì, ch'à gli occhi, e à cori
Porgi quanto hà la terra, e'l mar ſonante.
Pregio de gli Aui tuoi, che'n mille guiſe
Sparſer' oro, e ſudor per fare intero
Corpo di mille coſe in sè diuiſe.
Nè tù manchi già lor; l'arte, e'l penſiero
V'impieghi sì, che le tue glorie inciſe
Veder ancor sù dotte carte i ſpero.

Franceſco Belli.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

DE BENEDICTO CERVTO

Medico, & Philoſopho clariſs.

CERVTVS ſimul, & nouem Sorores
Certant officijs, pares vbique.
Pandit delitias nouem Sororum
Magnus ingenio, & potens Cerutus,
Pandunt non minus & bona Sorores
Dulces delitias ſuas Cerutum.
MVSÆVM celebrat bonus Cerutus
Clari Calceolarij, & diſerti,
Quò gratum faciat ſuis Camœnis;
MVSÆVM celebrant bona Camœna,
Ornent Calceolarium vt merentem,
Et vnà decorent ſuum Cerutum.
Cerutus vigeat ſuis Camœnis,
Camœna vigeant ſuo Ceruto;
Namque ſorte pares diù micabunt
Certando officijs, pares vbique
CERVTVS ſimul, & nouem Sorores.

Franciſci Coradini I.V.D.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

MVSAEI
HOSPES ET NOSTRAS
DITISSIMO SPECTACVLO
ET MIRISSIMO
MIRIFICE CAPIVNTVR
FRANCISCI CALCEOLARI
MAGNAE INDVSTRIAE VIRI
ET PERITIAE
EXOTICIS CIMELIS
PEREGRINIQVE ORBIS MIRACVLIS
FARCTI
SVPRA FIDEM NVMEROSIORIBVS
QVAMQ. AETAS QVAMQ. LABOR
ET SVMTVS FERANT
IN PLVTEOS IN VASA DIGESTIS
AEQVE OPIPARE
A BENEDICTO CERVTO MED. PHYS.
VERONENSI
FOEDERICI POLITIORVM LITTERARVM
AEVO SVO ET POSTVMO
FACILE PRINCIPIS
F.
NOMENCLATORE
EX AMVSSIM
IN OMNIVM VOLVPTATEM
ET VSVM
PORRECTIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

All'Illustre Medico, & Filosofo, l'Eccellentissimo
Sig. BENEDETTO CERVTI.

SE fama ottien, con barbaro costume,
L'accesa Etea d'vn forastier imberbe,
Ch'el vecchio corso, con sussurri, ed herbe,
Ringiouenir del Socero presume.

Qual merto è'l tuo, le maritali piume
Lasciando (alto Scrittor) ne l'hore acerbe,
Per le ricchezze contemplar superbe
De le Nereidi, có'l pregiato lume?

Le scelte gioie di Natura indaghi
Del CALZOLARI, è'l suo valor interno,
Per ogni clima, disuelar t'appaghi.

E se Medea non teme State, ò Verno,
Che farai tù, che glorioso vaghi
La terra, è'l mar per nostro gaudio eterno?

Di Gio. Fratta Dott.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

DE

Musæo Calceolario Veronense

AB ANDREA CHIOCCO.

COLLEGI VERONENSIS PHYSICO STVDIOSIS OMNIBVS EXPOSITO, VIRGILIO-CENTO.

Ad Laurentium Pignorium V.Cl.

6.æn. *Musæum ante omnes iamdudum inuadere magnũ* 9. ...
9.æn. *Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.*
12.æn. *O' præstans animi, longa cum veste Sacerdos,* 6.æn.
1. æn. *Os humerosq; Deo similis; cui, captus amore,* 12.æn.
12.æn. *Ipse suas artes, sua munera lætus Apollo*
5.æn. *Donat habere Viro; factisq; ad sydera tolli.* 12.æn.
4.æn. *Pro re pauca loquar, tu condita mente teneto.* 3. æn.
3.æn. *Hîc incredibilis rerum fama occupat aures,*
4.æn. *Mille trahens varios diuersis partibus orbis;* 12.æn.
6.æn. *Nec vidisse semel satis est, iuuat vsq; morari.*
7.æn. *Argumentum ingens, series longissima rerum;* 1.æn.
6.æn. *Quas qui scire velit, Libyci velit æquoris idem* 2.ge.
2. ge. *Discere, quàm multæ Zephyro turbentur arenæ.* 2.ge.
4.æn. *Multa Viri virtus, collectis omnibus vnà,* 2.æn.
3.ecl. *Descripsit, veterum volueus monumenta virorũ.* 3.æn.
6.æn. *Naturæ causas penitus tentare latentes,* 3.æn.
2.æn. *Prodere res altas terrâ, & caligine mersas,* 6.æn.
2.æn. *Incumbit nulli veterum virtute secundus,* 11.æn.
11.æn. *Egregiusq; animi; sua terris didita fama.* 8.æn.
2.æn. *Haud ignota loquor: si fert ita corde voluntas,* 6.æn.
11.æn. *Experiare licet, possit quid viuida virtus.* 11.æn.

B. Bruschus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

AMICE
SIVE ADVENA SIVE INDIGENA
QVISQVIS ES
QVI IN HÆC NATVRÆ ET QVIDEM
SECRETIORIS ADYTA TE CVPIS
PENETRARE
HÆRE PARVMPER HIC IN LIMINE
ET PRIMVM DEO O. M. SVPPLEX PROCVMBITO
CVI HÆC OMNIA INTERMINÆ SAPIENTIÆ VESTIGIA
QVOD SVNT, QVOD VEGENT, QVOD PLACENT
MVTIS NEC TAMEN ELINGVIBVS PRÆCONIIS
ACCEPTVM FERVNT
TVM FRANC. CALCEOLARIO QVI EXIMIE CONDVS
HARVM OPVM NON INVIDIT TIBI VT PROSPICERES
ATQ; ADEO CONTRECTARES GRATIAS AGITO
DEIN EASDEM ET QVIDEM
MVLTIPLICES HABETO ANDREAE CHIOCCO QVI
VT AVDIT IPSA ETIAM APPLAVDENTE INVIDIA
BIBLIOTHECA VIVENS ET PERAMBVLANS MVSÆVM
ITA HÆC EXPOSVIT, EXPLICVIT, EXORNAVIT VT IPSI
MAGNA MERITO LAVS TIBI MAIOR INDE VTILITAS
POSTERITATI MAXIMA SVBINDE ADMIRATIO
ABVNDE SINT OBVENTVRA
ITA SPONDEO ITA VOVEO LAVRENT. PIGNORIVS
HANC NVMQVAM REFIGENDAM TABELLAM AFFIGENS
POSTIBVS ADMIRANDI, ET PRÆDICANDI MVSÆI
INGRDERE AMICE
NEC ME SPONSIONIS VOTIQ; FALSVM NEC TE SPEI
OPERÆVE IRRITVM EXPERIERE.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

RERVM NATVRALIVM STVDIOSIS.

SI Antalcidas, Spartanorum Rex, superuacaneam esse duxit Sophistæ cuiusdam operam, cum laudationem Herculis, quem magnopere venerabantur omnes, de libro legere appararet. Meritò inanem viderer conferre operam, si in re clarissima, cuiusmodi est præstantia, atque vtilitas cognitionis rerum naturalium, quam neminem vel mediocriter eruditum, latere arbitror, disertus esse vellem. Siquidem ex Canonicis sanctionibus, Quod notoriorum est, à probationis onere releuatur. Sed ipsemet Aristoteles. Plut. in apoph. lacon. cap. Tuanes de cohab. cler. & mul.

Qui genus humanum ingenio superauit & omnes
Præstrinxit Stellas, exortus vti æthereus Sol, Lucr. lib. 3.

Communiter concessa; vt potè, naturam esse, fortunâ nonnulla euenire, locum esse immobilem, & huiusmodi quædam, 2. 3. & 5. Phys.

quæ explorata, & comperta omnibus sunt, nullatenus probare solet. Verum enimuerò cum rerum naturalium inuestigatio amœnissima varietate exornata sit; nec minus habeat vtilitatis, quàm oblectamenti; in confesso est, Reges præstantissimos, & magnanimos, illustresq; Heroas mirificè olim harum rerum studium excoluisse; ipsoq; cum primis fuisse oblectatos. Salomon quippe, Regum amplissimus, instar omnium erit; qui præter immensas opes, eam adeptus est à Deo Opt. Max. sapientiam, ac rerum cognitionem; vt nullus Regum illi sit comparandus, in rerum naturalium notitia magnopere excelsus, exacteq; versatus legitur; & disseruisse non solum de piscibus, alitibus, quadrupedibus: sed de arboribus etiam, & stirpibus, à Cedro Libani, vsque ad Hyssopum, qui egreditur à pariete; hoc est à minutissima herba ad proceriſsimas, celsissimasq; arbores vsque, omnia habuisse cognita, & explorata. Duplex porrò benè merendi ratio de rebus naturalibus videtur esse: nam & qui aliquid de his ipsis scripsêre; & qui, vt alij scriberent, in causa quoquomodo fuerunt, ipsi rebus naturalibus opem tulisse existimantur: Quæ duæ res eiusmodi sunt, vt, qui alterutram commodè faciat, ei scilicet ab omnibus rerum naturaliũ studiosis gratiæ sint agendæ; qui vtramque, ne haberi quidem satis possint.

Id quod FRANCISCVS CALCEOLARIVS senior, Vir honesta literarum eruditione clarus, felicissimo præstitit conatu; Quippe qui annis ab hinc quinquaginta libellum elegantem de celeberrimi nostri Baldi Montis itinere edidit, recondita herbarum cognitione suspiciendum; perhonorificumquè, & exaggeratissimum Musæum extruxit; cuius causa factum est, vt alacriter prouinciam præsentis operis conscribendi subiremus; in hoc quidem Musæo quicquid rarum, & singulare in se habet natura, magnanima impensa

impensa ex varijs mundi regionibus coaceruauit; idque diuersis loculis eleganter distinctum, inclusit, seruauitquè. Adeout nullus post hominum memoriã, ante CALCEOLARIVM, tàm multiplici rerum naturalium supellectile se iactasse, dicatur. Nec defuerunt ex inueteratæ auctoritatis medicinæ professoribus, alijsq; Viris præcellentibus, qui CALCEOLARII vestigijs insisterent. Si verò

Principibus placuisse viris non vltima laus est; Horat. lib. 1. Epist. 17.

Quantæ dignationis CALCEOLARIVM nostrum esse arbitramur; à quo Primarij Italiæ Principes imitatione pernobili exemplum sibi forsam habere voluerunt. Cuius generis specimen, vt sola FERDINANDI, Magni quõdam Hetruriæ Ducis, immortale præconium meriti, commemoratione contenti simus (ne id quod adest, aliunde quæramus) concede quæso, FERDINANDE GONSAGA, atauis edite Regibus, Mantuana ditione pollens, potens, vt à te summam; & sine me hoc impetrare a modestia tua, vt ea, quæ sentio, de te dicam. Certè enim, qui maiori studio, sumptibusq; profusioribus in id incubuerit, neminem esse constat. Tu quippe Princeps literarum omnium gloriæ præcellens, atque vnicus veræ virtutis æstimator; qui solus hodie confirmas vetus sapientissimi hominis dictum; Tum demum beatas Ciuitates fore, cum aut Philosophi regnarent, aut Reges philosopharentur; tuas omnes cogitationes eò conuertisse videris, vt cum omnigena speculatiuarum disciplinarum cognitione, naturalium rerum studium coniungeres; præsertim vbi ab vrgentissimis negocijs, & functionibus publicis respirare, atque aliquid tibi laxamenti impetrare licuerit. Id quod ex magnificentissimo Conclauio, quod nullis parcens sumptibus, vel immanibus;

Plato. Dialogo. v. de Republ.

nibus; nulla non adhibita diligentia, vt Mantuani Principis dignitati responderet, rebus omnibus, quas in se habet natura, ad miraculum locupletasti, facilè conijci potest. Cum autem natura comparatum sit; vt, quos admiramur, & magnifacimus, eorum omnia cognoscere cupiamus: vnde rectè Xenophon, virorum virtute præstantium, non seria modò, sed & ioca digna esse, quæ scriptis consignentur, ab re non videtur fore, si, quæ, præuia tanti Principis benignitate, non sine ingenti admiratione perlustrauimus, quàm breuissime fieri potest, memoriæ commendauerimus. Non indigna studiosis hæc mihi proposita prouincia est. Habebit, quod curiosos titillatione quadam festiua alliciat; erunt, quæ, cordati, & planè ingenioſi homines summopere admirentur: non desiderabunt rerum naturalium perscrutatores, quæ peregrina sunt, & rara. Nam caprimulgos, & nasutos Aristarchos, qui aliena facta, dictaquè non æquis iudicant animis, eaque liuoris asteriſco insigniunt; tantum abest, vt æstimem; vt ipsorum fauorem vel tribus quoque nebulæ cyathis, si possem, nolim tamen emere. Mantua

In Pedia Cyri.

Iul. Cæsar. Scalig.

Clara Viris, felix Ducibus, diuo inclyta Cigno:

quemadmodum antiquitate cum quauis Italarum Vrbium certare potest; ita ædificijs publicis, & priuatis quàm maxime decora apparet, atque venusta. Habet enim magnificas ædes sacras, templa, porticus, & palatia sumptuosa. Cæteris verò præcellit insigne Prætorium, magnificentissimè à Mantuanis Regulis excitatum, non in proprios tantum vsus, sed in eum etiam finem, vt esset hospitium, quo maximi quique Principes, Mantuam commeantes, dignè, & commodè pro maiestate possent excipi.

Huius

Huius ſpectantur loca regijs opibus, & Aſiatico luxu referta; Et inter alia exaggeratiſsimum Conclauium, ſumptu, & artificio mirabili, celebratur; quod quidem peramplum, atque ex opere tectorio, auro vndique corruſcante, elegantiſsimè conſtructum eſt, colorumq; varietate reſplendens, picturas egregias, facetiſsimasquè, vbique ſpectantium oculis repræſentat; quæ erudita ingenia diuerſis coniecturis exercent. Quocumque te verteris, eximium aliquod occurrit, quo intimè reficiaris, & extimè: neque vnquam exſatieris. Sed tunc opima, plenioráq; voluptas oſtenditur, cum ad peregrinos terræ, marisq; fœtus aduolatur: quorum numeroſa ſupellex quatuor omninò claſsibus ſcitè, ingeniosèque diſtincta, deſides homines, & curioſos comiter ad ſui admirationem, & contemplationem inuitat.

Prima terrarum eſt, vniuerſo ferè orbe conquiſitarum: In primis verò Gleba carnei coloris, admodum grandis, terræ celebratiſsimæ à Lemno Ægei maris Inſula delatæ, ſpectanda; quam P. ANDREAS MATTHIOLVS V. Cl. GVLIELMO inuictiſsimo Mantuæ Duci munus eximium obtulit. Penes eamdem Vaſa, ex varijs terrarum generibus plaſtice elaborata, cuſtodiuntur. Succi in eiuſdem terræ viſceribus concreſcentes ſubſequuntur, vti ſales; præ ceteris autem Gleba præduræ adeò ſubſtantiæ, vt lapideſcere videatur. Nitra, Alumina, quotquot extant, varia Sulphura, Pyrites varij, & inter hos aureus. Chalchanta, Melanteriæ, Sory, Misy, Cæruleum, atque his congenera. Multiplices Metallorum fodinæ, Auro, Argento, Cuproquè permiſtæ. Nec non & Aurum ſolidum, atque Argentum: cæteris poſthabitis, quæ recenſere longum eſſet. Neque Gemmæ, Adamantes videlicet, Rubini, Carbunculi, Saphyri, Amethyſti, deſiderantur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Quas inter Smaragdus venuſte ſemialbicans, & ſemiuirens oſtentatur; quo ſanè munere VINCENTIVS GONSAGA, Mantuanus Princeps, non maiorum gloria, quàm ſua virtute clarior, ex Belgio reuerſus, FERDINANDVM fratrem ex animo cumulauit. Hoc loco certè non faciam, vt alias Gemmas ortum trahentes ex ſucco non ita claro, vt Niccoli, Achates, Turchinæ, Malachites, Iaſpis, & ijs ſimiles, ſingillatim, & minute referam. Satis ſuperquè fuerit dixiſſe, in hac Gemmarum claſſe lapidem præfulgere, in quo, natura ipſa ludente, hominis effigies conſpicitur; coloribus ita eleganter effigiata, ob ſuccorum ad eamdem exprimendam confluentium varietatem, ac ſi excellenti penicillo eſſet efficta.

Secunda claſsis è mare emergentia excipit: eiuſmodi ſunt Corallia ab omni muſcoſa labe immunia; Rubra, Alba, Nigra, Stellata, Articulata, & Verrucoſa; quibus præcellit venuſtus rubri Corallij ramus, materia alba lapideſcente exornatus; ex qua ipſum Corallium album gignitur, vndique rubeſcens. Neque marinæ Plantæ deſiderantur; vt Fuci, Corallinæ, varijs notatæ coloribus. Quercus marinæ, Eſcara, Muſci, Androſaces, Erica marina, ex Americanis Inſulis, ita à ZENOBIO BOCCHIO, ſolerti huiuſmodi rerum indagatore, nuncupata. Abundat & præſens Claſsis quolibet genere Alcyoniorum, à Dioſcoride deſcriptorum. Quorum vnum nigro Corallio inſigne, Regium Diadema lepidè repræſentat: ſpongijs quoque, & ſpumis maritimis. Mirum eſt, quàm oculi intuentium capiantur contemplatione Conchyliorum, Concharum, & Turbinatorum, quæ à longinquis maribus allata, colorum varietate contendere inter ſe videntur: His Conchæ rugatæ margaritiferæ adnumerantur; vna quarum ob ſucci

Lib. 5. c. 94.

adepti

adepti copiam, innumeras Margaritas abortiuas in se, tanquam in natali loco, recludit. Lapis denique obiter disiunctus se se offert, cuius medio Conchilium striatum lapideum, natura ita operante, impensè inhæret.

Ex tertia classe prodeunt fructus Americani, de quorum numero quaterni Maldiuæ Cocci, à Clusio recensiti, visu pulcherrimi, & specioſissimi. Bini præterea semicortices fructuum, coloribus ad elegantiam decori, Indicæq; Cantlanticæ speciem præbentes. Ligna, rami, cortices, è plantis exoticis exempti, minimè absunt. Præcipuè verò fustis cubitalis, ex ipso cinnamomo eleganter elaboratus, auro consperſus, atque rubinis: Truncus ligni Aloes, semicubitali diffuſus ramo, apprimè spectandus; præter Lythoxilla, seu ligna lapidea Anglica. Ex quibus pernobilis Crater excisus, omninò mirabilis. vbi enim imperfecta contingit durities, illic cretoſus redditur: vbi verò ad perfectam duriciem redactus cernitur, ferro percuſſus, ad ignem emittendum aptus est; reliquum gemmæ, Achatis præſertim, naturam induit. Codex etiam ex arborum corticibus coagmentatus, & priſcis characteribus exaratus, apprimè videndus; postremò Succina diuerſimodè colorata; ex quibus vnum coagulatum lacertam includit. Bitumina, Gummi, Lacrymæ ex arboribus stillantes, eximiumq; ex Beniuino vas recondita habentur.

Quartam porrò classem spectabilem reddunt; insignes animalium partes: vt puta Dentes, Vngues, Caudæ, Crines, Pili, & similia: sed & crus Elephanti, mira magnitudine præstat. Vt amplum vas, affabrè detornatum ex Balenæ osse spinalis medullæ silentio inuoluam. Minimè verò posthabenda videntur quamplurima animalia exsiccata: vnicusque Armadillus eminet inter cæteros, qui in Italia extant. Quid de lapide, piscem perbellè concludente?

cuius

cuius ossa, singulari naturæ miraculo, in Marchesitam omninò transmutata conspiciuntur; quod ex claritate, & splédore facilè euinci potest. Verum enimuerò præter hæc non absunt oua plurimorum animalium, Struthijq; præcipuè, colore vario distincta; nec non & quamplures lapides in visceribus animalium procreati; germanusq; lapis Bezar insuetæ magnitudinis; ex cuius sanè dimidio, FERDINANDO Duce annuente, crater exculptus, auro insigniter deuinctus, varièq; gemmatus: cuius præsentanea virtus in euidenti rerum discrimine vel maximè enituit.

Hæc autem pauca de multis, & propè innumerabilibus elegimus, quæ literis proderemus. Lectorem monuisse contenti, talem, ac tantam esse apud Mantuanos Principes naturalium rerum syluam (cuius custodiæ à FERDINANDO Duce, magno suæ virtutis honestamento, præpositum scias ZENOBIVM BOCCHIVM Florentinum, Franciscanæ Obseruantiæ addictum, Virum in re Botanica nemini secundum, ingenioq; naturalium rerum cognitione vehementer exculto) vt à nemine tàm multa, tàm magna dici possint, quin multò plura, & maiora dictis supersint. Quorum planè admiratione, ac stupore exciti, hanc qualem qualem inscriptionem aliás effudimus.

EFFE-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

PRAEFATIO.

EFFERANT. MERITISSIMO. EFFERANT.
MANTVANI. EXTERI.
SERENISSIMI. OMNIVM. PRINCIPIS.
FERDINANDI. GONSAGÆ.
AVGVSTISSIMVM. CONCLAVIVM.
IN. QVO.
QVÆCVMQVE. PEREGRINA. QVÆCVMQVE. RARA.
A. NATVRA.
FINGI. POSSVNT. EXCOGITARI.
IMMENSIS. SVMPTIBVS. PERTINACI. STVDIO.
CONQVISITA. CVSTODITA.
INCOMPARABILI. RERVM. MAGNIFICENTIÂ.
CVRIOSIS. OMNIBVS.
EXPOSITA. HABENTVR.
ITA.
DICIT. EDICIT.
BENEDICTVS. CERVTVS. MED. PHYS. VERON.
GLORIÆ. FELICITATIQVE. PRINCIPIS.
DEVOTISSVMVS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Redeat nunc, vnde paullisper aberrauit oratio. Cum haud parum CALCEOLARII famæ consultum iri videretur, si vberrima selectissimarum rerum seges, quam cultissimus illius ager protulit, scriptis explicaretur; huiusmodi Nomenclatorem conflare placuit. Neque verò absterrere me à scribendo debuit; quod videam, eorum multa, quæ penes CALCEOLARIVM reperiuntur, ab alijs fuisse comprehensa; Nam quantum eorum vnusquisque meam industriam retardat ingenio, tantum inflammat exemplo. Est quippe ingeniorum, sicut terrarum mira varietas; neque omnia possumus omnes. Alij valent ingenij acumine, alij varietate doctrinæ, alij disserendi, qua plerique gaudemus, breuitate; alij perspicuitate, & facilitate, nonnulli dicendi ordine, & methodo. Vnde fit, vt rerum naturalium studiosus, dum vnum in vno, aliud in alio habet, nihil ad earumdem cognitionem desideret. Multa nobis Philosophia, multa Medicina, pleraque naturalis Historia, nonnulla etiam rerum Sacrarum Scriptores suppeditarunt. Selectiora persecuti sumus, quæ vel ad ipsarum rerum dilucidationem, vel ad mores componendos visa sunt illustriora. Laboratum quidem à nobis multum est, vt, si quæ Auctorum placita ad rem pertinere viderentur, ea omnia fideliter commemoraremus, ipsis fontibus inspectis; ne quid falsi, aut incerti, à nobis insereretur. De stilo nihil aliud dicendum; nisi nos, quantum per facultatem licuit, operam dedisse; vt neque plus nimio barbarus esset, neque ad Ciceronis lychnos exquisitius elucubratus. Licet verò asserere possim, plusquam mediocri labore mihi constare huiusmodi opus: nihilominus, quæ est humana infirmitas, &

inge-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

ingenij mei tenuitas, facile fieri potest, vt viri eruditi in hoc Nomenclatore quædam inueniant, quæ minus probent. Quamobrem tum illorum, tum in primis Sanctæ Matris Ecclesiæ iudicio, atque censuræ libens hæc scripta subijcio; benignum deprecans Lectorem, vt laborem nostrum æqui consulat, ac boni.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

INDEX SECTIONVM IN QVAS PRÆSENS OPVS DISTRIBVITVR.

Sectio Prima.

IN qua Frutices, & Plantæ maximæ, Alcyoniorum ſingula genera, Teſtacea, & Cruſtacea, necnon Piſces, Animaliaquè amphibia exſiccata explicantur.

Sectio Secunda.

QVæ Terrarum genera, ochras, rubricas, ſales, alumina, ſulphura, & bitumina patefacit.

Sectio Tertia.

IN qua Gemmæ, aliorum lapidum multiplices ſpecies, & qui à natura ſunt effigiati, recenſentur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Sectio Quarta.

QVæ de corporibus metallicis cuiuſcunque generis pertractat.

Sectio Quinta.

IN qua de Plantis, Radicibus, & Exoticis fructibus, necnon de peregrinis Gummatis, & Succis pinguibus diſſeritur.

Sectio Seſta.

QVæ de ſelectioribus volucribus, quadrupedibus, lacertis, amphibijs animalibus, & miſcellaneis rebus agit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

INDEX
RERVM PRÆCIPVARVM,
QVÆ IN HOC VOLVMINE
EXPLICANTVR.

A

CACIÆ Ægyptiæ planta, fructus, et ſuccus legitimus pag. 537
vbi naſcatur. 538
duos in medicina vſus Acaciæ enumerant auctores. 539
Achates vnde dicta. 247
Achatis variæ ſpecies. 248
Achates Pyrrhi Regis celebratiſſima. 249
Achatis proprietates. 251
ſitim extinguit. 252
Achatis allegoria. ibid.
Achates Mantuani Ducis. 251
Aconiti varia genera tradunt Auctores. 493
Aconitum omnium venenorum ocyſſimum Plinius dixit. 494
Aconitum cur ita appellatum. ibid.
Acorum exactè deſcribitur. 557
Eadem vires obtinent cum Calamo. ibid.
quo tempore legatur. ibid.
Adamantis præſtantia. 202
Adamantis durities. 203
Adamas vim Magnetis frangit. 204
Adamantis allegoria. 205.6
Adarces, ſeu Adarca latinorũ. 24
vbi naſcatur. ibid.
Æra foſſilia varia. 443
Æris mineræ, Kepnica, Iuacem burgenſis, Annebergia. 443
Æ rarius lapis ex Germania. ibid.
Æ rarius lapis color. nigerrimi. 444
Æris flos multiplex. ibid.
Æris prærogatiua vnde percipiatur. 445
Æs natiuum Iluanum. 443
Æ rugo foſſilis. 444
Aëtites lapis cur ab Aquila inuidum collocetur. 319
ſonitu dignoſcitur. 320
Aëtitarum quatuor genera. 320
Aëtites ſuas in re medica habet facultates. 321.22
Agallochi fragmenta. 575
eius deſcriptio, & probatio. 576
Agaricum metallicum, eiuſq; vtilis vſus. 475
Ahomei Theueſi fructus. 600
Alabandici lapidis forma. 388
eius varia vis. 389

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

INDEX.

Alabastrites lapis vbi nascat. 390
cur vasa ex eo lapide effecta vnguentum incorruptum seruent. ibid.
eius lapidis facultates. ibid.
Albemoluh plantæ semina magna facultate prædita. 598
Alces, vel magni animalis cornu rara vi pollet. 691
quo tempore auferendum ab Alce, vt tali sit præditum facultate. 692
Alchermes, confectio affectionibus melancholicis ex atra bile conducens. 706
Alcyoniorum varia genera. 20.21
Alectorius lapis vbi inueniat. 344
eius descriptio, facultatesq;. ibid.
vsus eius reddit hominẽ inuictum in certaminibus. 346
Alyssum, fructicosa herba describitur. 507
in montibus, & asperis locis emicat. ibid.
multiplici pollet facultate. ibid.
Alysson cur dicatur. ibid.
Alumen vnde dicatur. 164
quæ eius facultates. 165
ex quibus constet. 164
Aluminum varia genera perscrutantur. 167
Aluminis Rochæ minera, qua ratione conficiatur. 459
eius vsus. 460
Amethystus, gemma Mantuani Principis egregiè describit, iconeq; repræsentatur. 189.90
Amethystus lapis ad plura vtilis. ib.
causa eius nominis. 190
Amethystus Apostolorum symbolum gerit. ibid.
Amethystus triplex. 193
Amiantus lapis describitur. 286
cur ita nuncupatus. 287
igni resistit. ibid.
Amianti allegoria. 290
Amianti varia nomina. 288.89
Amomi vua quid, controuertitur inter Auctores. 591
Ananas, fructus ex prouincia S. Crucis in Brasilia describitur. 612
eiusdem facultates, & qualitates. ibid.
Androsaces Dioscoridis describitur. 19
quibus prosit. ibid.
Angelica planta describitur. 530
duplex, domestica, et syluestris. ib.
eius vsus. 531
Anguilla lapidosa natiuam referens. 421
Animal Moschiferũ descriptũ. 661
eiusdem facultas, & proprietas. 662
Animal Moschiferum icone expressum. 666
Aquilinus lapis qua ratione gignatur. 319
mirabilis eius facultas in re Medica. 321
Argenti minera ex valle Ioachimica quid. 458

Argenti

Argenti minera Annebergica. ibid.
Argenti minera Suecica. ibid.
Argenti minera Bohemica. ibid.
Argentum fossile Anneburgiũ. 439
Argenti viui mineræ. 439
Argenti viui minera Suacẽsis. 440
Argenti viui natura, & facultates. 441
Armeniaci lapidis minera. 468
vim habet in re medica. 469.70
Arietis caput à natura in petrã elaboratum. 417.
Aristolochiæ nomen vnde. 512
mira illius facultas. 513
Aselli Merlucij maxillæ. 79
Asij lapidis frustum. 349
prodest quamplurimis. 350.51
Astachus græcorum, & latinorum, maris alumnus. 56
Astachi marini chela prægrãdis. 97
Aster Samius descriptus. 115
multiplex eius virtus. ibid.
Aspalathũ ad quæ adhibeatur. 572
variam obtinet facultatem. ibid.
Aspalathum Ruellij. 574
in tractu Rhodio abundè prouenit. 574
Atramentum Indicũ duplex. 677
Auellana Indica describitur. 599
Aurata lapidea, maris Mediterranei auratam repræsentans. 421
Auri mineræ tres. 436
Auri obrizzi allegoria. 437
Aurum possit arte cõfici, necne. 438
Auri puri granula. ibid.
Auri pigmentum fossile. 472
eius facultas. ibid.

B

BALSAMI Occidentalis, Peruanique fructus effigies. pag. 602
eo fructu vtuntur Indi ad capitis dolores, et defluxiones. ibid.
Balsami Orientalis fructus describitur. 604
Bammiæ plantæ descriptio. 520
eiusdem facultates. ibid.
Baobab fructus historia, & virtus. 598
Baobab lapideus. 414
Batidis græcorum, & Plinij. 91
cur ita nuncupetur. ibid.
Bdellium legitimum quid. 635
eius virtus. 636
Behen album, & rubrũ. 580
valet ad multa. ibid.
Beidelsar quid, vbiq; nascat. 521
eiusdem facultates. ibid.
Belliculi marini quid. 57
eorum vsus. ibid.
Belloculus, gemma Assyriorum Deo sacra. 379
eius vsus. 380
Beretinus fructus descriptus, iconeq; incisus. 601.2
Berylli descriptio. 220
Beryllus in sacris literis magna habetur existimatione. 221

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Berylli facultates, & allegoria. pag. 221
Betræ ortus, formaq;. 548
differt à Malabatro. ibid.
multiplex eius vsus. ibid.
Bezaartici lapidis forma. 336
genus eius multiplex. 337
quomodo gignatur. 340.41
mira virtus eius, atq; vsus. ibid.
Bezaar animalis pilus. 704
Bibliotheca Calceolaria, & aliæ quædam. 721.2
Bitumen vnde oriatur. 175
Bituminis genera. ibid.
Bituminis virtus ex Auicena, Galenoq;. 177
Bituminis allegoria. ibid.
Bolorum varia genera. 110.11
Bolus Armena.
abditæ eius facultates. 470
Bonduch fructus exoticus. 613
eximia viget facultate. ibid.
Bryon marinum lactucæ foliis à Plinio descriptum. 19
Bucardia à Bubulo corde nominata. 418
Buccinum Plinij descriptum. 49
Buccinum paruum Rondeletij. ibid.
Buffonitis lapidis historia. 363
varia eius virtus. 365
Buna fructus describitur. 588
vim habet refrigerandi. ibid.

C

CACAO, fructus multi vsus describitur. pag. 606
Cadmia, racemaria scilicet græcorum duplex. 460
cur racemaria dicatur. 461
Cadmia lapidosa varij vsus. 460
Cadmia racemaria oculorũ medicamentis vtilis. 461
Calamitæ albæ abusus damnatur. 124
Calami aromatici delectus, & descriptio. 550
dissidium de Calamo aromatico inter Auctores. ibid.
Calamus Martinelli, ex Malacha Indiæ prouincia describitur. 553
Calcei Indici viriles, & muliebres. 714
Cancrorum pluuiatilium lapillus descriptus. 369
præsentanea eius virtus. ibid.
Canellæ albæ Clusij duo genera. 571
quodnam præferendum. ibi.
Cancrorum varia genera. 95.96
Cancrorum ingenium in insidijs struendis Ostreis. 96
Caious fructus descriptus. 606
valet ad multa. 607
Canicula Plinij descripta. 65
ardet libidine in humanas carnes. ibid.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Cancamum, Arabici ligni lacryma. pag. 632
Cancamum græcorum quid. 633
eius tria genera. ibid.
Carana lingua Indica, Resina dicitur. quid. 624
mirifica eius vis. ibid.
Carbunculorum, qui Granati dicuntur, minera. 442
Carbo Batauorum ex luto nigro. 458
Carbo fossilis, ex succo bituminoso genitus. ibid.
Carcariæ canis, Aristot. piscis marini caput. 67
Cardamomi tria genera describuntur. 596
Caryophylum Plinianum descriptum. 616
Caryophylliferæ arboris gummi descriptum. 628
Carpesium quid. 555
duplex eius genus. ibid.
varia pollet facultate. ibid.
Carub, Ægypti planta. 613
Cassia Græcorum nulla diligentia sub cœlo Septentrionali excoli potest. 561
vbi nascatur. ibid.
quænam eligenda. ibid.
plures obtinet facultates. 563
Cassia poëtarum quid. 561
pseudoCassiæ allegoria. 563
Cassia fistularis quid. 540
magna cautione exhibenda. 542
magnæ sunt eius facultates. ibid.
allegoria eiusdem. 544
Castaneæ æquinæ Bisantio delatæ. 583
cur id nomen sortitæ. 584
Castanea purgatrix quid. 600
Castor, Fiber latinorum, animal est amphibium. 101
eius natura describitur. ibid.
Cedrus phœnicia descripta. 581
multis incõmodis auxiliatur. 582
Cedri libani fructus descript. 581
Cedria quid. 629
eiusdem facultas. ibid.
Cerui lacryma describitur. 701
cur salsa sit, & amara. 702
Cerui genitale. 703
Cerui os in corde natum, miris effertur præconijs. 697
Ceruini Cornu virtus. 699
Ceruus volans describitur. 668
vim magnam habet. ibid.
Chama nigra describitur. 48
Chama aspera latinorum. 49
Chama lævis. ibid.
Chamæleon terrestris describit, iconeq; effigiatur. 658.61
Chamæleon aëreus describitur, & icone repræsentatur. 668
Chalcanti varia genera recensentur. 474. & seqq.
Chalcitis purissima descripta. 476
plura eius genera. 477
Chamæleonis albi, & nigri radices describuntur. 502
multiplex eius vsus, & virtus. 503.4

Chute,

Chate, cucumeris Ægyptij genus describitur. 522
mira virtute pollet. 523
Chelidonius lapillus duplex descriptus. 359
variæ numerantur eius facultates. 360.61
Chencritis lapis Plinij vnde dicatur. 316
Chrysocolla duplex, natiua, & factitia. 375
quibus conferat. 376
Cinnamomi planta describitur. 568
Cinnamomi vox vetustissima apud Hæbræos. 569
Cinnamomi vires eximiæ. 570
Cærunius lapis describitur. 305
eius generationis locus, ratio nominis ethymologica. 309
eiusdem facultates, & allegoria. ibid.
Cæruleum fossile ex Bohemiæ fodinis. 231
Cæruleum natiuũ ex Hispanijs. ibi.
Cæruleum Cyprium ex Poloniæ fodinis. ibid.
Cæruleum Puteolanũ, & Sueuicum. ibid.
Cærulea diuersa. 232
Cochleæ, Conchulæ, Chamæ, & id genus alia maris eiectamenta. 430
Cochlites Gesneri describitur. 396
Cochleæ ex mari rubro transportatæ. 54
Cochleæ turbinatæ. ibi.
Cochleæ diuersi generis. 53.54
Coccus de Maldiua descriptus, iconeq; expressus. 620.21
Coccus delli Andi descriptus, iconeq; expressus. 622.23
Conchæ diuersi generis. 29. & seq.
Concharum ortus, nomen, & forma. 32
Conchæ Margaritiferæ allegoria. 32
Concha venerea cur ita appelletur. 34
Concharum venerearum genera. 35
Conchæ venereæ allegoria. 34
Conchæ lapideæ naturales ad viuum exprimentes. 419
Conchylium muricatum, quo Indiæ populi tubarum loco vtuntur, icone expressum. 55
Copal, resina ex noua Hispania describitur. 625
eius vsus. ibid.
Coralium vnde dicatur. 4
Coralij virtutes, & facultates. 4
Coralij allegoria. 5
Coralia diuersi generis describuntur. 7.8.9
Coralij venustissimæ plantæ icon. 12
figura plantæ Coralij naturam, & imaginem spirantis. 16
Coracinites lapides duri describuntur; commodumq; eorũ recensetur. 104
Coriandrorum, & Caseolorum semina lapidea. 410
Cornu saxeum Acheloi. 415

Cornu

Cornu Ceruinum lapideum. 415
Cornu Anamonis, sacra Æthiopiæ gemma. ibid.
Coronæ veteribus fiebant ex Cinnamomo. 570
Crystalli origo, præstantiaq; 193
Crystallus quid ex Seneca. 194
Crystalli varia genera. 197.8.9
eiusdem virtutes, & facultates. 195
Crystalli allegoria. 201
Crystallus sexangula varia virtute pollens. ibid.
Costi Arabici, Indici, & Syriaci descriptio. 575.79
Costi Arabici prælatio, viresquè. 579
Crocodillus terrestris describitur. 655
icone exprimitur. 656
Crucis lapillus, formam Crucis effingens. 392
vnde exportetur. ibid.
Cuciphoræ plantæ descriptio. 599
Culter lapideus icone expressus. 317

D

DACTYLI Idæi descriptio. 302
cur Idæus appelletur. ibid.
multiplex eius genus. 303
vocatur etiam Belemnites; & quare. 304
rara viget, virtute. ibid.
Daucum Creticum describitur, & diuiditur. 516
efficax est medicamentum ad multa. 517
Den, seu Dende Arabum quid. 588
singulari purgandi facultate præditum est. ibid.
Dentale Tubuli marini vbi nascatur. 56
Descriptio physica, & moralis rerum huius Musæi. 732
Diophryges cur ita appelletur. 461
qua ratione fiat. ibid.
triplex reperitur. 462.63
Draco marinus Æliani describitur. 64
Drakenæ radix descripta. 576
varia eius virtus. 577

E

EBVR, & Vnicornu fossile. 473
Echini marini varij. 84
Echinus marinus describitur. ibid.
cur id nomen sortitus sit. ibid.
Echinus marinus ouarius magnæ prædicatur virtutis. ibid.
Echini marini allegoria. 85
Echinometra Aristotelis, & Plinij cur ita vocetur. 86
Echinites à Gesnero descriptus duplex. 403

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Echinus marinus saxeus. 412
Electarium, seu Confectio ex Hyacintho, alijsquè gemmis. 705
multiplex eius commodum. ibid.
Electarium Matthioli aduersus venena omnia. 709
Electarium pro adimenda Epilepsia, à Vincentio Mantuæ Duce Calceolario donatum. 710
Enhydros lapis Plinij. 324
unde ita vocetur. 325
eius natura describitur. ibid.
Equinus lapis descriptus. 404
Euosteus lapis describitur. 312
Examen, seu vesparium, petreo scruto efformatum. 412
Exustio rerum in medicina quid præstet. 698

F

FABA Indica, cor Sancti Thomæ appellata describitur. 601
Faber piscis, quem Zeum Plinij nuncupant, cur ita dicatur. 67
idem describitur. ibid.
Romanorum est Citulv, seu piscis S. Petri. 68
Fagara Auicennæ fructus Aromaticus, eiusq; facultas. 582
Fagara minor Carpobalsamo. ibid.
Farina arboris Indici farinifer. 711
Ferri minera. 459
Ferri vena ex Bohemiæ fodinis. ibid.
Ferri vena Iluana. ibid.
Ferri gleba ponderosa. 451
Ferri necessitas, commodumq; ibid.
Ferrum trahatur ne à magnete, an potius per se ipsum ad magnetem moueatur. 452
Fibri testes, oui anserini magnitudinem non excedentes. 94
Flabella diuersa ex Indijs allata. 714
Fœniculi caules lapidosi, icone expressi. 422
Folia arborum lapidosa. 427
Fructus peregrinus, ponticæ nucis magnitudinẽ non excedens. 601
Fructus exoticus ignoti nominis. 602
Fulminei lapides descripti. 305
qua ratione generentur. 307
diuersimode effigiati sunt. ibid.
Fulminis allegoria. 309
Fungi Ceruini historia. 700
maximo est vsu in medicamentis, qui venerem conciliant. ibid.
Fungus lapideus icone expressus. 417

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

G

GAGATÆ lapis describitur. 353
vnde nomen trahat. 356
virtutes, & facultates eius recensentur. 357
Galactitis lapidis nomen vnde. 277
eiusdem color, & facultates. ibid.
ex quibus generetur. 399
proficuus eius vsus. ibid.
memoriam adimit, vel iniuriarum. ibid.
Garrulus Bohemicus perbellè describitur, iconeq; exponitur. 674
Gazelæ Cayri cornua describuntur. 692
Gemmæ varij generis, earumq; facultates. 187. & seq.
Geodes lapis multiplex. 323
optimè describitur. 397
pollet varia facultate. 324. 397
Genu humanum saxeum. 412
Gingiberis radicum contortarũ lapideum specimen. 413
Gypsi plura genera. 279
diuersæ eius facultates. ibid.
Globulus fili lapideus. 414
Glossopetra Gesneri. 417
veneno præsente, in mensa à nonnullis sudare creditur. 418
Glossopetras Plinius humanæ linguæ similes facit. 309
quo loco nascantur. 310
Glossopetræ variæ in Musæo. 310
Guaiaci arboris fructus ex India delatus, describitur. 584
Guaiaceni arboris gummi. 630
Gummi, seu resinæ genus, ex noua Hispania. 624
valdè confert in re medica. ibid.

H

HEliotropium gemma describitur. 219
admirabili præcellit virtute. ibid.
Hæmatitis species, figura sculpta exponitur, & describit. 273
Hæmatites vnde nomen trahat. 270
plures eius facultates. ibid.
Hæmatitarum quinque genera ex Plinio. 272
Hippopotami dentes. 694
ab eo animali flebotomiæ vsũ medicina hausit. 696
Hippopotami frustum pellit. 703
Hirundinis allegoria. 76
Hirundo Plinij describitur. 75
Hippuri Arist. maxillæ descriptæ. 105

I

IAspidis varia genera descripta. 253
Iaspidis facultates. 253

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Iaspidis allegoria. 255
Idola Ægyptia icone expressa. 715
Ignis perdurantis in sepulchrorum lucernis causa. 716
Imagines variæ præclarorum virorum. 726
Indicus fructus sine nomine, corniculis persimilis, & icone expressus. 616
Indici fructus icone expositi. 619
Insula Chios valdè celebris ob terram in ea nascentem. 125
Iunci odorati planta laudatissima. 527
variæ eius virtutes. 529
Ixia planta, videlicet, Chamæleon niger describitur, commodumq; eius exponitur. 632

L

LACCA arbor describitur, eiusq; facultates narrantur. 630
Lacerta Chalcidica descripta, & cur ita appellata. 656.57
varius eius usus. ibid.
Lampetra quid apud auctores. 427
Lapides varij, piscium figura veluti insculpti, effigiatiquè. 428
Lapides, lampetrarum, hirundinumquè formam referentes. 426
Lapides variorum Conchiliorũ figura delineati. ibi
Lapidosorum lignorum frusta. 422
Lapidescentes res qua ratione efficiantur. 405.6.7
Lapilli rotundi, globi dimidiati figura. 96
peculiaris eorum facultas. ibid.
Lapilli in faucibus Carpionis reperti, mirabilisq; eorum virtus. 97
Lapis Eislebianus Agricolæ. 429
Lapis in figuram Simiæ naturaliter effictus. 425
Lapis in figurã Abrotoni plantæ. 419
Lapis in figuram nemoris, iconeq; expositus. 420
Lazuli lapidis, seu glebæ minera. 467
eiusdem facultates. 468
Lazuli lapidis natura, & virtus. 228.29
Lazuli minera cum Armeniaco mista; & Armeniaci minera cum Lazulo mista. 471
Lenticula Serapionis marina. 19
Lentis proprietates narrãtur. 587
Leo marinus delineatur. 95
Lepus marinus, eiusq; proprietates. 74
Lydius lapis, & eius natura. 353
eiusdem allegoria. 355
Lincurius, seu Lyncis lapis, ac multiplex eius usus. 377
Liquidambar describitur; eiusq; virtus recensetur. 626.27

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Lucernæ fictiles è terra cocta, vsus q̃s earũ apud antiquos. 716
Lunaria minor, & eius virtus recensita. 518.19

M

MAGNES lapidibus omnibus nobilior. 257
eiusdem præconium. ibid.
Magnetis varia nomina. 259
Magnes à quo dicatur. 260
vnde vis trahendi illi accidat. ibid.
Magnetis variæ species. 262.3
qua ratione ferrum attrahat. 264.65
mirabilis, & varius Magnetis vsus. 266
suas in re medica facultates habet. 267
Magnetis allegoria. 268
Maia fœmina ex Cancrorum marinorum genere. 97
Malachites gemma describitur. 218
vnde nomen sortita. ibid.
eius facultates recensentur. ibid.
Malabatrum describitur. 546
multiplici virtute pollet. 547
Malabatri fructus descriptus. 588
Margaritæ allegoria. 256
Marum herba describitur. 525
non est viribus inefficax. 526
Melanteria friabilis. 475
Melhembethene fructus exoticus describitur. 612
Melachia, Ægyptiorum planta descripta. 522
vires habet ad multa. ibid.
Melisites lapis describitur. 277
eius facultas. 275
Metallorum miscella quædam perstricta. 455
Meum legitimum descriptum. 517
vsus eius in re medica. 518
Milaus latinorum lucerna à Plinio vocatur. 76
eius allegoriæ. 77
Myax Dioscoridis descriptus. 48
Minij minera describitur. 464
varius eius vsus. 465
Misy durum descriptum. 476
Myrrha legitima. 634
Mitulus in lapidem conuersus. 420
Mitulus descriptus. 48
Molle, arbor in Perù nascens, describitur. 523
multiplex eius vsus. 524
Molibdæna duplex describit. 397
Monoceroti cornu fustum. 687
Montana Nardus vbi nascatur. 526
eius descriptio. 527
Morachtus lapis qualis. 275
varia ob effectus, quos prodit, sortitus est nomina. ibid.
Moschi historia, & virtus. 662
Mumia multiplex descripta. 696
varius eius vsus in re medica. 697

Mungo,

Mungo, semen exoticum describitur. 611

N

NAPELLI radix, eiusq; vis describitur. 495.6
Nautilus lapideus descriptus, iconeque expressus. 415.16
Nephritici lapidis, Isada ab Hispanis vocati, descriptio, historia, atq; facultates. 333.4
Nephritici ligni commodum, atque descriptio. 575
eius vsus. ibid.
Niccoli facultas, variæque eius species. 212
Nitrum vnde sumpsit vocabulum. 159
Nitri natura, vires, atque in re medica vsus. 160
Nitri variæ species. 162
Nux Indica quid. 609
exactè delineatur. 610
ex ea oleum exprimitur magnæ virtutis. 611
Nucis Mysticæ, vulgò Moscatæ, descriptio. 590

O

OBSIDIANVS lapis Plinij describit, eiusq; vsus innuitur. 380.81
Ochræ variæ recensentur. 137
Odorum natura exactè discutitur. 650
Odorum naturam cur Plato Semigeniam dixerit. 649
Oleorum genera diuersa. 642
Oleum infernalis ficus describitur, eiusq; commoda narantur. 641
Oleum Matthioli, eiusq; virtutes. ibid.
Onyx gẽma accuratè descripta. 209
causa nominis. ibid.
plures eius effectus. 210
eiusdem allegoria. 211
Onychinæ gemmæ lapides. ibid.
Opallus gemma describitur. 207
magno in pretio apud priscos. 208
tot habet virtutes, quot colores. ibid.
pseudoOpallus Cardani magni apud Indos precij. 209
Ophites lapis Gesneri mira facultate pollens. 379
Opobalsamum præstantissimum, qua ratione dignoscatur. 637
Opobalsamum Peruanum commendatur. 639
Opocalpalo arbor, eiusq; vsus. 636
Orbis piscis variæ species. 98
Orbis piscis icone expressus. 99
Oregiella quid ex Clusio. 617
Os natum in Cerui corde mirificis preconijs effertur. 697
Ostracitis lapidis descriptio. 327
singularis eius virtus. ibid.

Panis

P

PAGVRVS Venetus lapidosus. 430
Paguri Plinij descriptio. 97
eiusdem moralitas. 98
Papirus Ægyptia. 711
Panis Miliaceus lapidosus icone expressus. 411
Panis ex Secale confectus lapidosus. 412
Panis herbæ descriptio, eiusq; virtus. 505
Pastinaca, piscis latinorum. 92
eius commodum. ibid.
Pastinacæ allegoria. 93
Pecten coralio rubro in colore non dissimilis. 36
Pectunculus icone expressus. ibid.
Perna Plinij, vndeque nomen sortita sit. 46
Pes hominis in lapidem conuersus. 417
Petroselini Macedonici ortus, forma, natura, viresq; 514
Phallus planta describitur. 18
eiusdem facultates. 19
Phaseolus ruber, Abrus vocatus. 585
Phaseolus niger, Lablab nuncupatus. ibid.
Phaseoli Brasiliani, & Nigritarum descriptio. 607
eorundem icone expressio. 608
Phaseoli varij recensentur. 609
Phaseolus Lobelij. 590
Phrygij lapidis descriptio, medicusq; vsus. 385
Piunæ, Byssi Aristot. descriptio; ratioq; nominis. 46
Piper Æthiopicum vnde proueniat; eiusq; vsus. 589
caudati Piperis descriptio. ibid.
Pyritis lapidis forma, natura, natura, atq; vsus. 382.3
Pisa. & Lentes lapideæ. 410
Piscis cœli Speculator descriptus. 68
vafricies huius piscis. ibid.
Pistachia lapidea. 416
Planta Saccharum gignens. 531
rara eius delineatio, & natura. ibid.
Plumbi candidi vena. 456
Plumbi medicus vsus. 457
Polypi piscis descriptio, natura, ac vsus. 71
eiusdem allegoria. 72
Pompholyx describitur. 461
inuentu rara est, quæ eligenda. ibid.
Prassij gemmæ descriptio, & virtus. 217
Pulmo marinus quid. 86
eius allegoria. ibi.
Purpura describitur. 41
variæ Purpuræ Species. 43
Purpuræ moralitas. 42

Raiæ

R

RAIÆ cauda longa eleganter descripta. 91
Raiæ allegoria. ibi.
Ranæ genus è mari extractum describitur. 80
Ranarum solertiæ allegoria. 80
Resina candida, eiusquè virtus. 625
Rhapontici radix. 524
Rhinocerotis cornu. 687
differt à cornu Monocerotis. 688
Rhinocerotis pellis natura, & vis. 703
Rhombus lapideus. 424
Rubinus gemma delineatur. 235
Carbunculi nomen sortitur. ibid.
Arist. hanc gemmam gemmarum gnomen vocat. ibid.
insigni pollet facultate. 236
Rubini, seu Carbunculi allegoria. ibid.
Rubinorum minera. 237

S

SALAPÆ radicis vsus, & commodum. 584
Salamandra aquatilis delineat. 676
eiusdem proprietates, & commoda. ibid.
Salis vires, & facultates. 139
Salis variæ genera. 145.6.7
Samij lapilli vsus, ac vires. 386.7
qui præcellat ex omnibus. ibid.
Sandaraca natiua, fossilisque delineantur. 472.3
earum vsus. ibid.
Sanguinalis lapis describitur. 403
Sapphyri præconia, & descriptio. 223
sacro nomine decoratur. 224
eximiæ eius facultates. 225.6.7
Sapphyri mistica significatio. 227
Sardæ gemmæ nomen vnde. 238
eiusdem descriptio. ibid.
Sardæ frequens vsus apud antiquos. 239
Sardæ proprietas, virtutesq;. ibid.
eius variæ species. 240.41
Sardonyx describitur, & virtus eius declaratur. ibid.
Sardonychis allegoria. 243
Satyrij descriptio. 553
eius duæ species. ibid.
Satyrij seminis proprietas. 554
Scamoniæ planta delineata. 20
Schisti natura, causa nominis, viresq; indagantur. 273
Scorpius Græcorum, & Latinorum. 63
eiusdem allegoria. ibid.
Secacul quid. 548
eiusdem radicis, vsus, & virtus. ibid.
Selenites quid, & vbi nascatur. 283
eius natura, & facultates. 284

Serræ

Serræ piſcis nomen vnde. 82
Serræ vis, ac forma. ibid.
Serpens in lapidem versus, iconesq; effigiatus. 424
Seseli multiplex describitur. 515
Seseli seminis facultas. 516
Synodontitæ, lapides delineat. 104
Synodontis maxillæ medicus vsus. 105
Syriaci lapidis nomen, figura, viresq; inuestigantur. 298.9
Smaragdi venusta descriptio. 212
vnde nomen acceperit. 213
eximiæ eius excellentiæ. 214
Smaragdi natalis locus. 216
Solen mas Plinij describitur. 47
Solen fœmina. 48
Solis piscis forma, ratioq; nominis. 93
Sory ex fossilium genere lapidosum. 475.
Specularis lapis delineatur. 281
ratio nominis, proprietatesq; eius exponuntur. ibid.
Specularis lapidis natura. ibid.
Spongites Plinij delineatur. 105
multiplex eius virtus. ibid.
Spuma lupi lapis describitur. 398
Spuma argenti qualis. 471
multa virtute prædita. 472
Stanni minera icone expositа. 467
accuratè discutitur. 466
Stella piscis, eiusq; natura describitur. 93
Stella piscis lapidea. 415
Stellariæ gemmæ forma, natura, virtusq; exponitur. 370.1
Stibium fossile Iluanum. 458
Stibij natura, ac vires. 400
Styracis arboris fructus forma, & facultas. 583
Styrax lacryma cuius formæ sit. 627
rara vi pollet. 628
Strombites vbi nascatur, & cuius figuræ. 388
Strombites varij in spiram reuoluti. 422
Succini variæ species. 180. & seq.
Succini egregia consideratio. ibid.
Succus Guittaiemon è Sinarũ regno ad multa confert. 631
Sulphuris varię species. 169. et seq.
Sulphuris natura, et facult. 170

T

Abella lapidea, Ægyptia mysteria exprimens, declaratur. 293
Talci minera Tirolensis. 459
Talcus fossilis vnde nomen adeptus est. 458
eius natura, ac forma. ibid.
Tarantula describitur, eiusq; proprietates. 666.7
Taurorum fellis, & renum lapis. 381
Tellinarum Concharum variæ species. 49
Terra lemnia, eiusq; facultas. 116

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Terra Iluana, eiusq; facultates. 122. & *seq.*
Terra Lilia, eiusq; facultates. 124
Terra Eretria, eiusq; facultates. 124
Terra Chia, eiusq; facultates. 125
Terra Salinatiæ, eiusq; facultates. 126
Terræ varia genera. 127.8.9
Testudinum variæ species. 87
Tethya Arist. describitur. ibid.
Theriaca Calceolaria. 704
Thuris arboris lignum. 575
Tiburonis piscis descriptio. 104
Topatij gemma delineata. 244
Topatij nomen, & ethymologia. ibid.
Topatij allegoria. 245
Tophus Plinij. 703
Torpedinis piscis forma, natura, & proprietates. 69.70
Torpedinis allegoria. 70
Trochitis lapidis delineatio. 311
Vnde id nomen sumpserit. ibid.
Variæ eius species. ibid.
Truncus marinæ quercus. 17
Tubera lapidosa. 411
Tubuli, seu Siphunculi marini delineantur. 56
Turbinum variæ species recensentur. 51.52
Turbinum allegoria. 51
Turbo magnus, eiusq; natura, formaq; describitur. 50
Turboti Gallici delineatio. 429

V

VACCÆ sylvestris Indicæ cornua. 693
Vasa ex purissima porcellana. 719
Venena cur à Deo creata. 496
Venetæ Reip. enchomium. 446
Verrucaria herba, eiusq; virt. 505
Vestis ex pennis Indiæ volucrum. 713
Vetulæ effigies operis tessellati. 720
Vincetoxicum describitur, eiusque virtus narratur. 521
Vicia Aphricana, & facultates eius. 586
Vitulus marinus delineatur. 60
Vnguis onagri legitimus, eiusq; vsus, ac virtus. 678

X

XYlobalsamum, eiusq; vsus, & facultates. 559
Xylocinnamomi natura, & vis. 572
Xiphia piscis describitur. 81
Eiusdem moralitas. ibid.

Z

ZEdoaria, Zerumbet Serapionis. 580
Zoophytum animal breuissimè delineatur. 86
Eiusdem moralitas. ibid.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

AEQVAE POSTERITATI FAMAE PROPITIAE
MIRACVLVM
PVRIORIS ORIS
T E
ANDREA CHIOCCHE
SISTO
MAGNVMQ. MVSARVM POLITIORVM
ANTISTITEM
PARTIARIO CVM CERVTO
HEV QVONDAM
CELEBRIS MVSAEI HVIVS
PRIORI NOMENCLATORE
AGEREM
NISI LONGE FACVNDIOR TIBI SEGES
VENERESQ. PROPITIORES
ET MATHESI SVPERESSES
MERITO CVM ADMIRATIONE
LITTERATORVM PORTENTVM
ET LAVDE
VERIVERBIO GENTIVM VBIQ.
AVDIS
N. N.
CONSTANTIS AMICITIAE ERGO
F.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Errata complura Typographica, quæ in hocce Museum operarum incuria, & supina conniuentia irrepserunt, eruditi, & candidi Lectoris iudicio emendanda dimittuntur; vt cum coloris pro caloris; præficere pro proficere, expressum pro expressam, Astomonum pro Astomorum, Montanum Nardum pro montanam, latinè, & Italicè Scriptorum pro scriptis, squallorum obsitum pro squallore, rastro pro rostro, fragire pro frigore, atq; alia huiusmodi propè innumera comperiet; cum denuò in Germania recudetur, vt auctius, emaculatius, & limatius prodeat, sedulò dabitur opera. Interim Lector nostro labore beneuolus perfruatur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO PRIMA,
IN QVA FRVTICES, ET PLANTÆ MARINÆ ALCYONIORVM SINGVLA GENERA TESTACEA, ET CRVSTACEA, NEC NON PISCES, ANIMALIAQVE AMPHIBIA EXSICCATA EXPLICANTVR.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

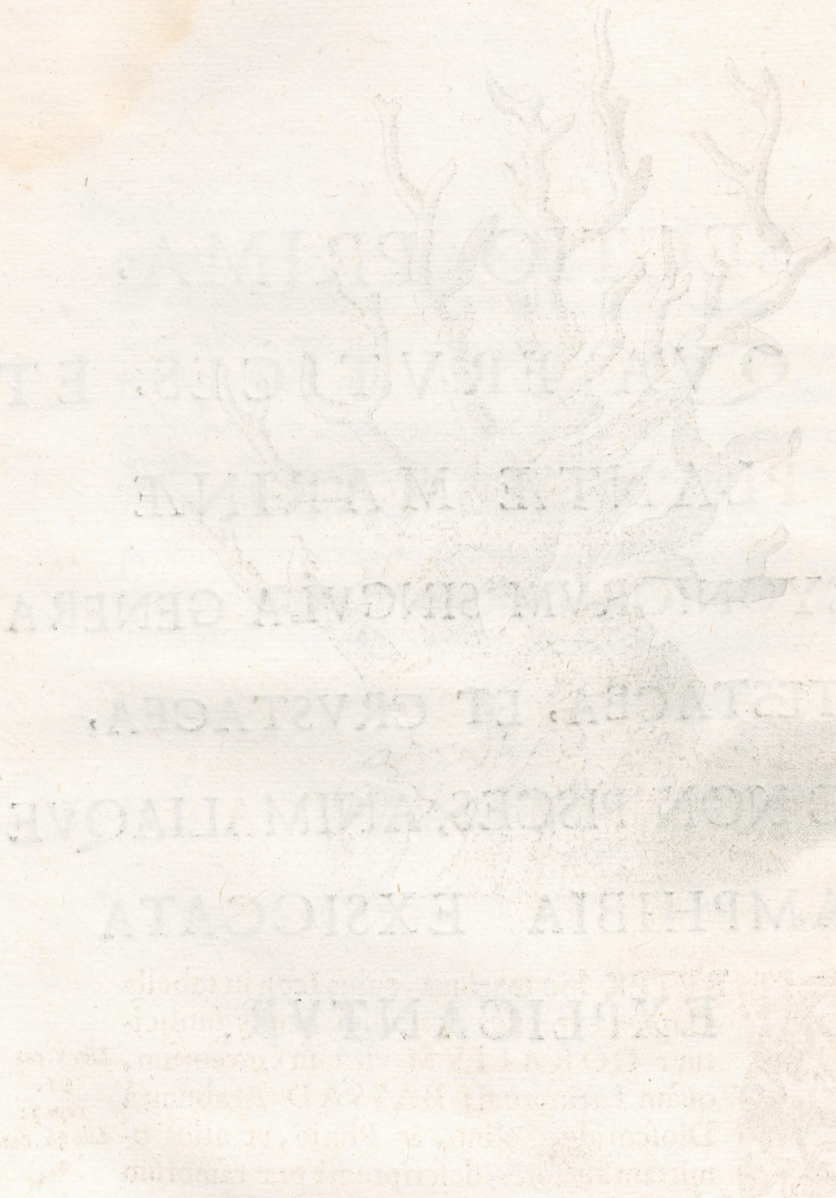

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

FRVTEX hic marinus, cuius Icon in tabella Cuprea expreſſus, lectorum oculis ſubijcitur: CORALIVM eſt tàm Græcorum, quàm Latinorum: BASSAD Arabum; à Dioſcoride, Solino, & Plinio, vt alios omittam auctores, deſcriptum: præ ramorum multiplicitate, inſtar arboris diuaricatum, quod ſpecioſum, elegánsque admodum conſpicitur, nec non rubicundo colore vndequaque maximè nitet, quia expolitum, & ab omni materia muſcoſa manu artificis expiatum:

Lib. 5. cap. 97.

cap. 7:

Lib. 32. cap. 2.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Tract. de Gẽmis loc. cit.

Seu vt legere est apud Theophrastum, & eumdem Plinium; CVRALIVM, quasi τῦ κυρᾶ ἁλοτὸν, idest tonsura, & præsectione captum: hâc enim piscandi arte, præuijs ingenij, & corporis humani viribus, est è mari extractum; in cuius profundis cauernis suas habuit sedes, ac proprios lares: primitiásque generationis à succo rubro lapidescente suscepit, quem planta mollis, & viridis, tactúque propè carnulento, quam diù sub vndis mansit, ratione cuiusdam proprietatis, & affinitatis pro sui incremento attraxit: mollitie postmodum illa relicta, ac proprijs natalibus derogatis, quòd ex profundo maris sit expiscatum, & exemptum, in lapidis soliditatem, aëri expositum, statim abierit; non secus, ac ferrum igne emollitum, aquâ posteà mersum illico solidescit; quam proprietatem non minùs candidè, quàm eruditè descripsit Ouidius hisce carminibus, in fabulâ illâ de Andromedâ, & Perseo.

Metamorph. lib. 4.

Nunc quoque Coralijs eadem natura remansit,
Duritiem tacto capiant vt ab aëre. quódque
Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

Dactyliothec. cap. 20.

Hoc idem expressit Marbodeus Gallus, Poëta vetustissimus, cuius etiam virtutes elegantissimis hisce versibus decantauit.

CORALLVS lapis est, dum viuit in æquore vimen,
Retibus auulsus, vel cæsus acumine ferri,
Aëre contacto fit durior, & lapidescit,
Quiquè color viridis fuerat, modo puniceus fit.
Et velut Arbusculi ramusculus esse videtur.
Circa semipedem vix longior inueniendus.
Ex quo finguntur gestamina commoda multis,
Quippe salutaris gestantibus ipse probatur,
Illius vt dixit Zoroastes mira potestas,
Et sicut scribit Metrodorus maximus auctor,
Fulmina, Thyphonas, tempestatésque repellit,
A rate, vel tecto, vel agro quocumque geratur,
Aut in vinetis aspersus, & inter oliuas,
Aut à ruricolis cum semine iactus in agros,
Grandinis auertit calamis contraria tela,
Multiplicans fructus vt fertilitate redundent,

Vmbras

Vmbras Dæmoniacas, & Theſſala monſtra repellit,
Introitus præſtat faciles, finesq; ſecundos,
Collo ſuſpenſus pellet de ventre dolorem.

Et alibi etiam idemmet Ouidius, quamuis tritum, & vulgatum carmen. *Metamor. lib. 15.*

Sic & Coralium, quo primum contigit auras
Tempore, dureſcit, mollis fuit herba ſub vndis.

Vt meritò Gorgonia quoque nominari liceat, etenim Gorgonas Phorci filias, Gorgadas Inſulas in Oceano Æthiopico ſitas habitantes, in lapides verſas fingunt Poëtæ: quâ motus ſimilitudine Plinius conterraneus noſter, ſummus inquam ille rerum naturalium indagator, Gorgonia nihil aliud eſſe ſcripſit, quàm Coralium nominis cauſsâ, quia mox vt in aërem profertur, in duritiam lapidis mutetur. Vti & Lithodendron à Dioſcoride nuncupatur, partim ex eo, quòd in lapidem conuertatur, partim quòd Arbuſcula ſit. hinc & Dendritis eiuſdemmet Plinij. Nec deſunt Viri doctiſſimi, qui Vatem nominent: quia ſi nudam corporis partem tangat, palleſcat, ſi geſtanti quid periculi, aut morbi incumbant, vt nouus inter frutices marinos Chamæleon colorem innatum mutat. & ne fictitia expreſſiſſe credatur, cauſſam pariter à dogmate philoſophico haud aberrantem, referunt; quod vapor ille, qui nondum moleſtiam homini afferre poteſt, ſubſtantiam teneriorem lapidis affligat, & patiatur Gemma hæc rubens, quod homini ferendum erat: CORALIVM è mari emergens, aêríque expoſitum in duritiem lapideam deriuare, vt Nomenclatori huic noſtro, quem hiſtoriâ, ac moralitate exornatum inſtituere eſt in votis, magis audacter per ora Virûm ſpatiari detur, non inconcinnè homini illi aptari poteſt, qui à procelloſis tribulationum mundanarum vndis hic inde agitatus, ſucco tamen diuinæ gratiæ imbibitus, præuiâ animi conſtantiâ, & fortitudine, contumelioſos inſultus pro nihilo habet, immotus procellis reſiſtit, ac tandem quibuſcumque aduerſis ſucceſſibus deiectis, lætabundus ex turbulentiſſimo infortuniorum pelago proſilit, in hominúmque conſpectum prodiens, virtutum medio ad gloriæ ſoliditatem peruenit.

Lib. 37. cap. 10.

Loc. cit.

Loc. cit. cap. 11.

Moraliter quid Coralium.

Placuit

Placuit beneuole Lector, initio huius operis, ex ijs, quæ ex locuplete marinæ ſtirpis ſegete in perhonorificum domus Calceolariæ conclaue, veluti Theſaurum, ſunt collecta, ac repoſita, à Coralio, vti planta nobiliſſima, ſumméque admiranda, exordium ſumere, quamuis enim rei herbariæ cultores, vt & alij, apud quos maximus eſt rerum variarum delectus, plantas illas admirari ſoleant, quæ ob irrigationem continuam ab humore terreno fluentem, ad incrementum perficiunt; & quæ Solis radijs, Lunæque viribus, veluti inebriatæ, non ſine ſpectantium oblectamento, in amplam, venuſtámque formam, ac ſi ab vberrimo ſinu erumpant, ſe ſe expandunt: nihilominus Coralium ipſum maiorem ad ſe videtur allicere admirationem; non enim in terra, vt illæ, naſcitur, creſcit, & germinat, ſed vitam fruticis viuendo, in intimis ſaxis ipſius maris radices emittit, vt ita Genuinus campus huic mare videatur; præ nimijs aquis non obrutâ virtute, ac ſi non niſi mari coaleſcere natura queat, incrementum illi neutiquam deficit. Quin potius nunquam à Sole tactum in ramoſiſſimam figuram, arboris inſtar adoleſcit. Non illarum herbarum ritu, (quarum frondes, vt notat Plinius, & ſi virides è mari ſint exemptæ, protinus Sole tactæ in ſalem areſcentem vertuntur,) in materiam ſalſuginoſam mutatur. Sed ex plantâ molli, vt primum contigit auras, ad lapidis ſoliditatem, Diui Baſilij verbis inhærendo, tranſgellatur. Vnde meritô tùm ob nobilitatem à natalibus aquiſitam, (genitricem cum habuerit aquam, nunquam maledicto ſubiectam, vt habetur Gen. 1. cui etiam affinitatis vinculo memorandus ille ſuccus lapideſcens ſe coniunxit) nec non ob inſignes facultates, quibus in re modicâ pollet, vnum primum, & illud nobiliſſimum, ſumméque aſpiciendum, inter plantas maris alumnas, venit cenſendum; nec abs re ſit factum, cum primus locus hoc noſtro in onomotologio illi fuerit attributus, quâ fortaſſe moti admiratione, nedum homines illi à cultu Diuino omninò remoti, ſed & Sanctiſſimi Patres, alijquè Viri in Republicâ literariâ clariſſimi, Coralium in ſummo habuerunt honore, & huius præpotentes virtutes ſcriptis celebrare haud ſunt dedignati:

Lib. 13. cap. 25.

In Exem. Hom. 7.

At

At quò me ducit Coralij nobilitas? plus certè vagari videor, quàm inſtituti mei ratio expoſtulet. Finis huic deſcribendo imponatur, & ad alia Coraliorum genera diſquirenda ſermo dirigatur; quibus cum non vna ſit figura, & forma, nec vnus color, ob ſuccos varios, quos Planta, donec ſub aquis viuit, ad ſe attrahit, horum varietas illomet ordine explicabitur, quo in Muſæo proprias ſibi ſedes ſortita eſt.

CORALIVM ergo, quod ad latus rubri aſſiſtit, cum ex ſucco candido lapideſcente ortum traxerit, album nuncupandum venit. Huius námque cruſta ipſa, nec non pars, quæ ſubiacet, adeô eſt alba, vt illud lacte ſuffuſum, vel niueo candore albeſcere credas. Et quamuis non ita compactum, ponderoſúmue exiſtat, vt Coralium rubrum, & nigrum ſunt, attamen non ſubſtantiâ, ſed colore tantum ab hiſce differt. Tertium in ordine eſt.

CORALII albi alterum genus, ramoſum ſatis, cuius rami Coralio rubro craſſiores, à trunculo non paruo, arboris inſtar effloreſcunt. Tota cuius ſuperficies punctis, veluti tuberculis conſperſa viſitur, cui ſuccedit.

CORALIVM in cinereo albeſcens, ex mari Hiſpanico expiſcatum, ramis onuſtum, duritie non multâ inſignitum, ſed quod facillimè admodum frangi, contundíque poteſt: in cuius parte exteriore notæ quædam, veluti paruulæ Stellæ, (naturâ ſic ludente,) hinc indè impreſſæ ſunt. Coralium eſt ſtellatum Ferantis Imperati, Viri ob virtutis meritum, vbique celebratiſſimi. *Lib. 27. ſuæ Hiſt. cap. 2.*

CORALIVM & illud album, ramoſum ſatis, & mediocriter durum, è mari illo traſportatum, quo Baleares Inſulæ alluuntur, ſuum habet præfinitum locum. Hoc ſanè adeò perbelle in illius ortu eſt à naturâ conſtructum, vt iuncturas animalium, & veluti oſſa illa exprimere videatur, quorum medio dearticulationes in corporibus inuicem connectuntur, vt nõ præter rem Coralium articulatum ab eodem Imperato nominetur: ijs in ordine ſunt reliquæ Coraliorum ſpecies, quæ deſcribuntur. *Loc. cit.*

CORALIVM album, cui tamen color fuſcus, ac ſi corneus eſſet in totâ ſubſtantiâ annectitur. ſatis durum, & mediocri-

ter

Lib. 27. cap. 3.

ter ramosum, inter vegetalia, substantiâ Coralio proximâ, ab Imperato enumeratum; cui Pori Ceruini nomen fecit, fortasse quia ramulos, (quamuis paruos, & minutos) ad similitudinem Ceruini cornus erectos, sparsósque habere videatur.

CORALIVM in colore subobscurum potius, quàm quod albescat. ramis frequentibus scatens, cuius substantia fungosa est: tota etiam superficies inæqualibus lineis abundat, vt vndique spectanti, canaliculi, seu festucæ appareant, ac si crebris acetabulis insculptum esset: quod si verucosum dices, nomen rei perpulchrè aptabis.

CORALIVM album. duritie rubro, & nigro æquandum, cuius totum corpus breuibus quibusdam Cylindris inæqualibus, tuberosis, vt articulati essent, à naturâ constructum visitur, qui pennæ Anserinæ crassitiem non excedentes, parte internâ, radiolis exilibus, iísque spissis, à centro incipientibus, & in crustam satis asperiusculam desinentibus, pleni sunt.

CORALIVM album quorundam (sed perperam) Iuncus potius petreus Plinij illius Germani. Gesneri nimirum: quòd huius substantia lapidea sit, & diuersis canaliculis inanibus, ac internodijs quibusdam, vt sunt Iunci læuis stili, seù culmi, virgæuè, distincta, nec non erecta appareant. dentibus est facilè friabile: Et quamuis subsalsi quicpiam redoleat, (quod extra mare in litus proiectum reperiatur hoc lapidei iunci genus) insipidum potius gustanti sese offert.

Lib. de figuris lapidum.

NE

NE quid ad exactam CORALIORVM descriptionem desiderari possit, incongruum haud fore iudicaui, si post Coralij rubri exemplar, ac eiusdem, vti & alborum naturam, & mores delineatos, Coralij Illius Icon repræsentetur, quod ob succum atrum lapidescentem, à plantâ in imo maris attractum pro sui incremento, adeò nigri est coloris, vt Ebeno ligno solido, & ponderoso, intus nigro, foris Buxi aspectu, collatione factâ possit iure meritô æquari. Perle-

gans est hic Frutex, non enim inanis, & concauus, scabrosusue existit, sed à cortice deraso insigni læuore perpolitus, in lucem prodit. Et quamuis non ita conspicuus censeri possit, vt Coralij rubri Planta, ramorum multiplicitate insignis; ab huius tamen trunco rami satis ampli, & longi fruticantes, in egregiam formam extolluntur. Coralium est nigrum Latinorum, Antipathes à Dioscoride nominatur, ac si Gemmam nigram ex Plinio nuncupare velles, quam tamen non transluere addit. Isidos Plocamon ex Iuba est: de quo idem Plinius sic scribit.

Lib. 5. cap. 97.
Lib. 37. cap. 10.
Lib. 15. cap. 25.

Tradere Iubam, circa Troglodyticarum Insulas, Fruticem in alto reperiri, & vocari Isidos Plocamon, Coralio similem, sine foliis, ac præcisum mutato colore in nigrum durescere, cum cadit, frangi.

Nec despiciendi veniunt, quinimò maximè attendendi, Coraliorum Frutices illi, quos per Musæum animi recreandi causas, & noua contemplandi, lento gradu spatiantibus, admirari datur; inter quos Coralij truncus adest, ab arbore auulsum dices, ob cutem extimam ademptam, adeô expolitum, vt in nigerrimo colore splendeat; à quo ramuli quidam, ac si essent stili, aristæ triticæ modo hirsuti, & oblongi, non inordinatim pullulant, vt non abs re Coralij hirsuti nomine cohonestari possit.

Vti etiam non silebo Coralij plantam satis speciosam: hæc námque ramulis multis partim rubris, partim albis, alijs nigris cum sit ornata, intuentium animos exhilarare valet: in cuius ramis colorum hæc varietas non aliunde prouenire patet, quàm quòd in illius ortu, (non secus, ac vnus lapis ex diuersorum colorum succis intra terram concrescens, varijs ornatur coloribus,) diuersos cum hæc planta pro sui vegetatione, & incremento in proprium sinum conceperit in colore succos, hinc rami varietate colorum notati, emerserint; vt ex hâc, in Coralij plantâ, varietate, dici liceat, non omnia, quæ verò crescunt augumento, esse vniformia, sed per aliarum qualitatum intro susceptionem, varios nedum colores, sed & formas referre.

Subiungam Coralij Fruticem parenti saxo immaturè adhærentem; nempè qui sub vndis manens, ac in proprio domicilio exul-

exultans, ad perfectam tamen succi lapidescentis concoctionem deueniri non fuerit datum. Hic meatibus non est immunis, quò hunc eumdem succum capere posset; ab huius trunco ramuli, seu virgulæ multiplices tuberosis quibusdam marginibus signatæ, satis oblongæ,& flexibiles,(& si lignosæ) colore veluti herbaceo coopertæ, in amplam,decorámq; formam prosiliunt.

Addam etiam Coralij plantam non ita perfectè, & exactè ad satietatem, maturitatémue peruentam, vt potuerit lapidescere,colorémque Minio similem acquirere. Hæc tamen ramulis quibusdam partim ligneis, alijs saxeis, & ijs modicè rubentibus est dotata, quibus Tubuli, seu Siphunculi testacei marini in gyrum,(ò naturæ admirandũ opus)sunt innati.

Lubens omisissem Phucum illum marinum capillaceum, seu fœniculaceum à Theophrasto descriptum, folio capillaceo (vt notat Plinius) fœniculo qui est similis, in officinis sub nomine Coralinæ vsurpatum, & à circumforaneis (vt miris laudibus elatum !) in puluerem contritum,ad puerorum vermes tàm necandos, quàm è corpore expellendos, passim venditum, ni sui ortus Archetypus,ad illum describendum, quamuis inuoluntarie, cum vulgaris sit planta, me excitasset: emergere námque sine caule hanc herbulam è saxo, à quo etiam Coralij Frutex efflorescit, non sine spectantium delectatione conspicitur, in substantiâ quid osseum referentem, cuius color non cinereus, sed vt magis probatus, rubet.

Hist. plãt. lib. 4 cap. 7 Lib. 13. cap. 25.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

AD CORALIORVM ſpecies iam deſcriptas, non inconcinnè me facturum exiſtimaui, modò huius venuſtiſſimæ Plantæ Icon adponatur: qua humaniſſimus Pompeius Sprecchius Venetus, vt & quàm plurimis alijs rebus peregrinis, Muſæum Calceolarium nuperrime ornauit. Vir inter peritiſſimos artis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

tis pharmacopœæ, qui primas Venetijs habet ſedes, & cuius hoc noſtro in opere, ſæpe ſæpius perhonorifica, meritô, fiet mentio: nec me inuito plantam hanc Coralijs ipſis pro appendice ſubnexi: non enim deſunt Viri in rebus indagandis naturalibus haud ſpernendi, qui cenſeant, hanc in aliquam Coralij ſpeciem eſſe referendam; quorum opinioni an veniat ſubſcribendum, inferius breuiſſimè tamen, explicabitur. Vt vt autem res ſit: Planta eſt elegans admodum, ex mari rubro expiſcata: tota ſubſtantia tophoſa potius (quia facilè, nullóque negotio frangitur) quàm lapideæ, ac duræ conſiſtentiæ; cuius color foris flaueſcit, parte internâ, & hæc poſt ſuperficiem albicat; quam dùm diligenter examino, è quadã materiâ ſaxeâ, porosâ tamen, vti ad ſuſcipiendum pro ſui incremento humorem aptâ, euulſam, extirpatámue eſſe ſcias, à cuius trunco ſatis craſſo, minutiſſimis veluti punctis per totum corpus ſignato, non ſecus ac ab arbore ramiferâ, multiplices germinant ramuli, miro ordine à naturâ diſpoſiti, qui in pyramidalem formam deſinentes hæmiſphœrij quandam imaginem repræſentare videntur, quósque Abrotani fœminæ, aut Myrriophylli folia æmulari dices. An Chamæcypariſſus poſſit eſſe à Plinio deſcriptus (vt apud nonnullos inuaſit opinio) humilis nempè, ſeu pumila illa Cupreſſus, cum Abrotano fœminâ magnam, quæ habet ſimilitudinem, in re dubiâ, quamuis hæſitare poſſet animus, hoc vnum tamen dicam: ſi ſubſtantia illa petrea (quamuis caduca, & frangibilis admodum) perpendatur, quâ tota planta in eius exortu eſt à naturâ fabrefacta; ſi poroſitates illæ attendantur, quibus omni ex parte ſcatet, ac tandem hoc fateatur, quod vero verius eſt, ab vnâ, & eâdem maſsâ, veluti glebâ, & parente, materias petreas emergere, ac pullulare, quæ fruticis inſtar expanſæ diuerſos nedum colores oſtentant, ſed & varias formas exprimunt, vt in tabellâ ad imum plantæ delineatas, cernere eſt; ineruditè non erit fateri. Plantam hanc inter illa vegetalia eſſe potius enumerandam, quæ Coraliorum ſapiunt naturam, quàm in quoduis aliud fruticis genus; & ſi foliorum ſimilitudine, quæ marginibus illis ſunt notatæ, non autem natalibus, nec tota ſubſtantia, Chamæcypæriſſo Plinij

Lib. 24. cap. 15.

nij posset comparatione factâ, æquari.

CORALIORVM hæc omnia genera, quæ in tàm admirando rerum ferè omnium promptuario, ad propria loca elegantissimo ordine sunt dispositа, describere non piguit; quo sciant lectores, post maximos sumptus, summam industriã, ac indefessos labores in rebus tàm multiplicibus, & peregrinis conquirendis, ne dum FRANCISCVM CALCEOLARIVM, senem illum Venerandum, qui ad nonagesimum vsque annum laudatissimâ vitâ est functus, rei medicamentariæ artificem solertissimum, inter peritissimos Botanicos, à clarissimis scriptoribus non semel tantum summâ cum laude commemoratum; & cuius vitam, morúmque probitatem, elegantiss. elogio Vir. Cl. Franciscus Pola consobrinus meus I.V.D. celeberrimus, & in Academia Patauina Pandectarũ publicus, magnâ cum audientium admiratione professor, viuens descripsit; sed & Franciscum Nepotem ex filio, ob meritum à virtute emanans, ad debiti decoris soliditatem, Coralij instar, iâm peruenisse: quod sanè elogium è re nata subijciendum honoris caussâ duxi.

QVANTÆ dignationis FRANCISCVM CALCEOLARIVM esse arbitremur, cuius perhonorifica mentione Matthiolus, Marantha, Aldourandus (Dij quales homines) cæteríque primores nostri temporis Medici, atq; etiam Historici suos illustrari libros posse putarunt? Quantus scilicet esse debet incomparabilis rei medicamentariæ artifex. Hic ex prisco illo Calceolariorum sanguine priundus, qui annos iàm ferè tercentos Veronæ dira Actiolini sæuitia infeliciter claruerũt, nihil potius à teneris vsque habuit, quàm vt Pharmaceuticen summâ cùm dignitate, & amplitudine exerceret. Proinde, cùm ingenio satis liberali valeret, & honestâ litterarum eruditione floreret, atque in facultatibus egregiè locuples esset, nihil reliqui sibi fecit, vt exactissimam simplicium medicamentorum cognitionem adipisceretur, summámque

hoc

hoc nomine gloriam sibi compararet. Atque sanè sui voti præclarè compos factus est. Nullus enim ferè extitit Medicus, Herbaríæque studiosus, qui sine CALCEOLARII familiaritate, & peritiâ aliquam in arte famam consequi posse re vera crederet. Ager verò, vnde ille præcipuè tàm copiosam meriti decoris segetem fæliciter collegit, angustum fuit domui eius conclaue, in quo omnia, quæcúmque peregrina, & rara ab eius ordinis hominibus excogitari, desiderarive possunt, pertinaci studio, sumptibúsque maximis, è quacumque remotiore Mundi regione conquisita, ibidémq; varijs loculis eleganter distincta, includit; curiosísque omnibus exposita habet. Adeò, vt propterea doctiorum omniũ amicitias, Regulorúmq; etiam beneuolentiam promeruerit. Neque iniuriâ; quando nullus post homines natos siue Rex, siue Imperator, tàm luculentâ huiusce modi rerum suppellectile se iactasse dicatur. At verò humanitas incredibilis & stupenda in excipiendis hospitibus benignitas, & magnificentia, suauissimíque mores à robustâ, quadratáque corporis formâ spectandi huiusce viri excellentiam vsquèquáque comprobarunt. Præterquàmquod, & libellus quidam de Baldi itinere circùmfertur satis elegans, puráque pariter latinitate, & reconditâ herbarũ cognitione præclarus; quàmquàm nonnulli extant, qui hanc illi palmam inuident. Verùm septuagenarius iàm ferè factus, satísq; se gloriæ vixisse ratus, carissimísque duobus filijs orbatus, in amœnissimam quandam suam villam cui Ripulæ nomen, ad Baldi radices, se contulit, vbi reliquum vitæ suæ spatium inuidendâ tranquillitate bearet. Viue senex vel propter hoc vnum fortunatissime, quòd immortalitate tuâ viuus perfrui potuisti.

Franciscus Pola I. C.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

AD eaſdemmet Plantas, quæ Coraliorum naturam, & imaginem ſpirare videntur, abs re non erit, ſi & Planta illa ſubiungatur, quam rerum exoticarum ditiſſimus Sprecchius, non

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

non ambitionis, sed liberalitatis effectum exprimens, humanissime ad Calceolarium misit; & cuius exemplar, in tabella inciſum, vt quid rarum, & viſui periucundum Lectori attendendum, ſpeculandúmue exhibetur. Eſt námque Planta ex Americano Oceano extracta, fruticoſa ſatis, & virgulti modo lignoſa, non ſecus, ac Coraliorum frutices, vt plurimum eſſe conſueuêre, cùm è mari intempeſtiuè, ac immaturè eximuntur: foris illa eadem materia mucoſa, & alba eſt infecta, quâ Coraliorum ramulos è trunco frondeſcentes, ſæpe numerò coopertos annotaui; & quos etiam in Muſæo noſtro adhuc reſeruamus. Plantæ huius forma, vt videre eſt, in ſummitate quaſi ſemicircularis extat, infima vero pars, & ſi Coralij modo ſcopulo, aut lapidi innatam eſſe dices, in acumen obtuſum deſinit; vt perpulchrè illud Trinachidij genus (vulgò Ventaline) imitari videatur, quo noſtrates Matronæ æſtuante Syrio, pro corpore ventillatione refrigerando, vti ſolent; facie námque eſt plana, ad excitandum ventum apta, quæ poſtmodum in frequentes ramos, eósque etiã planos ſpargitur, ex quibus, vt firmiſſima maneat, & aëri comparando magis idonea ſit, in longitudinem, & oblíque, multi nerui retis inſtar contexti (vt Cluſianis vtar verbis) exeunt, adeô firmi, ac ſi ex cupreo filo eſſent conflati. Vnde cum Americanæ illæ mulieres (apud quas maximus eſt huius plantæ prouentus) hâc quóque præ manibus arreptâ, ad defugandos æſtus, & vim caloris ambientis compeſcendam, flabelli vice vti ſint aſſuetæ, ſummam naturæ prouidentiam atteſtari quàm facillimè poterunt; quæ, arte deficiẽte, illa omnia humano generi ſuppeditare ſoleat, quorum medio, ne quid detrimenti patiatur, præſeruari poſſit, & longæua vitâ frui valeat. Planta retiformis à Cl. Carolo Cluſio nominatur appoſitiſſimè, & ſapienter deductâ ſimilitudine ab inſtrumento illo, quod ob raritatem (vt Varroni placet) retis nomen eſt adeptum, & quo Aues, Piſcésue capiuntur.

Exotic. lib. 6 cap. 3.

3. de ruſtica

In Muſæo Truncus quidam, & ſi paruus, cuſtoditur, Amſterdamo aliquot ab hinc menſibus tranſmiſſus; quem dum diligenter examino, nullis deficientibus notis, à Quercu marina,

Hist. plãtar. lib. 4. cap. 7.

rina, à Theophrasto descriptâ, auulsum credo, ab hoc námq; rami plani emergunt, qui postmodum in alios minores, tuberculis quibusdam notatos, & Cupressi folijs haud absimiles, diuiduntur: singulorum materia lignosa est, quamuis dura, ac si saxea esset: sapor ijs, vt in Mari nati, est salsus; colorem purpureum spirasse ostentant, præ vetustate námq; aliquâ ex parte hoc denudatos remansisse, clare conspicitur: de quâ etiam Arbore scribit Plinius; in Orientali Oceano Quercus, naturâ ingentes, ac procerrimas, non videri altiores cubitali proceritate, ac tradi, ijs tingi lanas, ob purpureum fortè illum colorem, quo saturas esse notat Theophrastus.

Lib. 13. cap. 25.

Loc. cit.

PHALLVS non ille quidem obscœnus: Veretrum nimirum illud coriaceum, & siculneum hisce scriptis exprimitur, quod Mulieres illæ Bacchi sacrificulæ, quas Græci Βακχεύσας, Latini Bacchas nencupant, extra pudoris limites prurisentes, & in orgijs magno cum vlulatu furentes, nec non tertio quoque anno ad Citheronem montem coaceruatim conuenientes (ò vanissima, & profanissima in mysterijs decantatis gentilitas) circumferre solebant; & de quibus sic cecinit Ouidius,

Metamor. lib. 9.

Vtque tuo motæ, proles Semelia, Thyrso
Ismariæ celebrat, repetita triennia Bacchæ.

Sed Planta illa delineatur, prioribus sæculis (vt obseruare libuit) incognita: teres, cute extimâ maculosâ, ex fungorum (crediderim) genere, quæ adhuc illæsa in Musæo, ad naturæ miraculum, Calceolarij compatris carissimi curâ, asseruatur: quamuis ex maritimis arenosis Hollandiæ plagis, multum à regione hâc nostrâ longinquis, quò loci crescit, transportata: cui ob similitudinẽ cum hominis pudendo suo præputio contecto, quam habet (singulæ eius partes si spectentur) meritò Phalli nomen videtur adscriptum. Et quãuis natura in rebus nouis gignendis semper fœcunda, laxiue admodum in huius plantæ ortu lusisse videatur: attamen ad luxurioforum potius contemptum, & ridiculum, quam ad rei Venereæ Lenocinium, procreata est; ob temperamentum námque frigidius, quo pollet, libidinis incentiuum prorsùs extin-

extinguere valet, quàm quòd ad Veneris prolubium excitandum expetenda veniat: caueant obſecrô à tali Phallo vti nocuo, Mulieres illæ, quæ numeroſam prolem adprime appetunt; quem concupiſcere teneantur, natura edocet, monétq;.

BRYON quoque marinum Lactucæ folijs, à Plinio deſcriptum, Muſæum habet: teſtæ terrâ comprehenſæ annatum. facie à Lichene, & Pulmonaria (vt Plinianis inſiſtam verbis) non multum diſpar, & Lactucæ criſpæ Planta æmula; vtpote quæ folijs rugoſis, & contractis eſt, quæ ſine caule cute rubrâ contectâ exeunt, quâ denudatâ totum corpus cribri inſtar perforatum ſpectantium oculis ſubijcitur. Eſcara marina Rondeletij Monſpellienſis Medici ſuâ tempeſtate celeberrimi. Muſcus intybaceus, criſpus marinus Cl. Lobellij Medici Inſulani, & rei herbariæ acerrimi perſcrutatoris: Lactuca marina Herbariorum. An Fuci marini prima ſpecies Dioſcoridis. *Lib. 27. cap. 8.* *lib. 4. cap. 95*

Quis non mirabitur ANDROSACEM Dioſcor. & Plinij? à ſolertiſſimo Calceolario in tantâ rerum maritimarum ſcelectiſſimâ copiâ, vt plantam marinam puſillam ſanè, ſed elegantem repoſitam? quæ, vt in Mari nata, è ſaxo in cinereo albicante, & humi inuoluto, ò quàm perbellè effloreſcit, exiles ſpargens pediculos, cirrósue glabros, nitidos, crebros, & rectos; ſinguli ſingulos clypeolos medio centro ſuſtinentes, circinnatum Vmbilicum vrachis appenſis qui referunt: vnde Vmbilicus marinus à Monſpellienſium ſcholâ nominatur: tota albeſcit hæc Planta, quod vndis eiecta, ſub quibus ex ſqualido, cinereóque virebat, littore ſit excepta. Indroſaces eſt quorundam, ab vrina nimirum, & Hidropicorum aquis educendis. Fungus marinus exiguus à Geſnero dicitur; ob ſimilitudinem fortaſſe, quam huius plantæ folliculi in ſummitate adhærentes, cum fungis noſtratibus, formâ ipſâ habere videntur. Muſci marini genus Melchioris Guillandini Boruſſi, Medici, & Botanici pręſtantiſſimi. *lib. 3. c. 123.* *lib. 21. cap. 4* *Lib. de figur. lapid. cap. 7*

LENTICVLA ſimiliter marina Serapionis, Tyrreni Maris, & Adriatici indigena: habetur, *Folijs anguſtis, Oſyridis, Scopariæ dictæ* (vt Lobellium loquentem referam) *in flexilibus loricatis ſpetiolis ſeſquipalmaribus refertis, & onuſtis, copioſis bac-* *Cap. 235. ſimpl.* *Lib. de Stirp. obſc. cap. propr.*

cis rubentibus, vacuis, membranaceis, teretibus, lenticulis similibus, & paribus, vnde ei nomen.

Aduers.277 PLANTA, quæ in gratiam munifici Sprechij delineatur; Scamonia est Monspellienſis, à Lobellio sub hoc nomine diuulgata: ratio nominis, quia Scamoniæ legitimæ Dioscoridis, *lib.4.c.145. simpl.c.303.* & Serapionis folia imitetur, & eius modo lacteum succum fundat. Est etenim Planta Adriatici nostri Maris, & Mediterranei alumna, radicem quæ habet candidam, succosam, policis crassitudine, subtus terram hinc inde serpentem, cui caules sunt multi bipedales, surculosi, & recti, folijs leuibus, mollibus, & pallidis Hederæ quodammodo similibus onusti; florem, quæ producit, album: tota vero planta succo lacteo manat.

Nonnullas alias plantas è varijs regionibus maritimis ad Calceolarium demãdatas, cernere est in hoc pelagico Quæstore, vt Iuncum marinum Gramineum Lobellij, & eiusdem Leucoion Latifolium in suis de stirpium obseruationibus notatos. Erucam marinam, sic nominatam, quia Erucam hortensem sapore æmuletur. *Cap.330. simpl.* Tripolium Dodonęi, seu Turbith Serapionis, multum tamen à Turbith Mesues, & Auicenæ distantem, & quamplurimas alias, quas singulas recensere longum nimis esset.

Per maritima digrediendo, quò studiosorum animi recreari possint, Alcyoniorum quæq; genera ad mentem Dioscoridis *Lib.5.c.94.* succintissimo penicello historico delineabo; quibus nobilissimæ illæ Aues marinæ, quas Græci Ἀλκυόνας, Latini Alcedones nuncupant, nomen fecerunt, non quod (vt plerique credidêre) ex earum nidis Alcionia fiant, & mari innatent; sed quia (& probabiliùs) super hæc per mare tranquillum, & paccatum fluctuantia, tempore potissimum hiberno, & brumali, quo summa est in mari tranquillitas, Alcyones nidos sibi ad fœturam fingant, & struant; vel quòd, & fortasse rectius, ex eadem materiâ, quâ & Alcyonia in mare fabrefiunt, nidum hæ Aues ferè sphœricum, vt notat Ælianus, vnico, & exiguo foramine contextum, ef- *lib.9.cap.17* forment, quô (ò admirandum in Auibus hisce sagacissimum ingenium) vnà cum prole, vndis néq; in nidum vlla parte

pene-

penetrantibus, nílque veritæ maritimas tempeſtates, tutæ ab hoſtium inſidijs, & fortunæ euentu eſſe poſſint; nec non in promptu pabulum habeant, piſciculos nimirum quibus aluntur, circa nidum, veluti ad eſcam annatantes; quam ſagacitatem expreſſit Ariſtoteles, deſcripſit Ælianus, nec non Iſidorus: hoc idem affirmat Plinius. Sed vnum vt memoriâ dignum, ex Æliano, non ſilebo, cui etiam ſubſcribit Diuus Baſilius: (quódque in illud genus hominum dictum intelligatur, quibus rerum quarumlibet tranquillitas eſt) ſcilicet pariente Alcyone mare ſubſiſtere, miráque pacari ſerenitate, pacem, & amicitiam inter ſe habere ventos; parere has auiculas; non multo maiores Paſſere Aue, vt notat Ariſtoteles, media hyeme, & tamen Cœli temperationẽ ijs largiri, nec non eo tempore dies eſſe tranquillos, vt fœtibus hiſce educandis obſequium ipſa rerum natura præbere videatur, quod ſimiliter hiſce carminibus perbellè admodum expreſſit Ouidius.

Hiſtor. anim. lib. 5. cap. 8
Hiſtor. anim. lib. 12. c. 7.
Ibidem
lib. 10. c. 12.
lib. pr. cap. 7.
In Exem. Hom. 8.
Moraliter quid Alcyon Auis?
Hiſtor. anim. lib. 9. c. 14.

Perq; dies placidos hyberno tempore ſeptem
Incubat Alcyone, pendentibus æquore nidis:
Tum via tuta maris, ventos cuſtodit, & arcet
Æolus egreſſu, præſtatq; nepotibus æquor.

Metamorph. lib. 11.

Hinc & Alcyonios dies illos traducere eſt in prouerbio, quibus datur vita non procelloſa, & ęrumnoſa frui, ac eiſdem infortunia conticeſcunt.

ALCYONIVM primum Dioſcoridis, ex ſalſo liquore, qui maris eſt proprius (vt & cætera Alcyonia) cum ſpumâ, tenuiſſimis ſordibus, vel quâdam lanugine permixtâ; in ſubſtantiam denſam, & ſatis ponderoſam, ſpongiæ in ſpecie haud abſimilem, concretum: cui ſapor eſt acerbus, & tetro, prauóque odore, putidos olet piſces: tenui quâdam cute albicante eſt obtectum: interiore autem in parte, quæ ſubſtantiam veluti ſpongioſam ſpirat, color ad rufum, & fuſcum declinat.

Loc. cit.

ALCYONIVM ſub primo hoc genere reponendum, non ſine ſpectantium admiratione, in Muſæo reconditum habetur; extuberantibus námque tubulis, nec non concauitatibus, ac ſi continuo vndarum fluxu, & refluxu eſſet compactum

ctum, vndíque plenum eſt, quod verò maiorem allicit admirationem, in adeo egregiam formam ſeipſum patefacit, vt naturam in efformando amplo, & prægrandi capitio, Diadema illud referente, quo veluti faſciâ quâdam, caput regium olim circumligabatur, artem eluſiſſe dixeris.

Loc. cit. ALCYONIVM ſecundum Dioſcoridis, cuius figura eſt longiuſcula, primóque oblongior: concreti in oculo vnguis (vt Marcellus) & vt alij penicilli ocularis, aut ſpongiæ faciem habens: leue eſt, & ſine pondere, quia rarum, & foraminibus plenum: tactui quod cedit, ac odorem pænè Algæ, Fuci marini ſpirat.

Loc. cit. ALCYONIVM tertium Dioſc. Vermiculorum ſpeciem oſtendens, & ad Purpuræ colorem accedens; cuius conſiſtentia mollis eſt. Alcyonium Mileſium Quorumdã. Alcyonium Vermiculare, ſeu Vermichiara marina Imperati, inuolucro prælungorum filorum non diſſimilis.

Hiſtor. nat. lib. 27. c. 8.

Loc. cit. ALCYONIVM quartum Dioſcor. lanas pinguitudine ſordidas repræſentans, foraminibus plenum, vt ſecundum, ſimiliter leue, & rarum.

Loc. cit. ALCYONIVM quintum Dioſcor. Fungi figurâ; in quo nullus præſentitur odor; extima cuius cutis eſt leuis, intus vero pumicem lapidem aſperitate imitatur: omnium ſanè Alcyoniorum calidiſſimum, adeô námque inſigni caliditate flagrat, vt & pilos vrendo abſumat, cutémque corrodat, ac in eius profundum penetrans, vlcera molliatur.

Lib. 27. c. 3. ALCYONIVM Mileſium nonnullorum (ſed perperam) Tubulara potius purpurea ab Imperato deſcripta: in eius námque meatibus, quibus tota ſcatet, Tubulos, vermes marinos, vt in proprijs domunculis procreari, & viuere creditur; puniceíque coloris Coralijs rubris ſimilis, ſit. Hoc non vermiculorum ſpeciem demonſtrat, vt Mileſium Alcyonium à

Loc. cit. Dioſcoride traditum: ſed potius conſiſtentia quædam marina exiſtit, ſubſtantiæ lapideæ ſanè, ſed quæ facillimè in partes ſcindi poteſt, tota fiſtuloſa, paralellis etenim rectis, ſeu canaliculis inanibus, internodijs quibuſdam diſtinctis, miro naturæ artificio conſtructa viſitur: qui inter ſe dum coaleſcunt, ſuperficies aliquot, per interualla conſtituunt, ac ſi

cruſtis

cruſtis adiuncta eſſent.

ALCYONIVM peregrinum in colore cinereum, ob formam non deſpiciendum: ab huius námque parte infernâ, globosâ, & densâ, rami aliquot ſatis oblongi, ſed craſſitie varij, ordine indiſtincto exiliunt, cornua cuiuſdam animalis referentes; quod ſi quis Alcyonium ramoſum nominabit, rectè feciſſe iudicabitur: vti etiam ob ſaporem valdè ſalſum, & acre, quo guſtantium lingua mordicatur: ſub claſſe Alcyonij quinti Dioſcoridis collocari poteſt; à ſolertiſſimo Sprecchio, Calceolario Iuniori dono tranſmiſſum, quod Alexandriâ Ægypti acceptum dicebat. *Loc. cit.*

ALCYONII, & aliud genus non vulgaris famæ, aliquot ab hinc annis in Muſæo cuſtoditur: cuius ſingularem formam ſi ſpectes, cum vnâ parte veluti ſphæricum ſit, alterò verò turbinatum, Fici arboris fructum, aut Pyri faciem æmulari dices; ſapor illi cum ſit acerbus, tetro odore nares feriat, cute extimâ albicet, ſatísq; denſum, ac ponderoſum ſit, ad primum Alcyonij genus Dioſcoridis reduci non inconcinnè poteſt. *Loc. cit.*

ALCYONIVM ſub rotundum Georgij Agricolæ, & Quorumdam Recentiorum, qui non deſunt, primum Alcyonij genus facere, quàm benè non audit Geſnerus: aſſerens figuram ipſam, quamuis rotundam, non ſatis eſſe ad conuincendum, rem eamdem eſſe cum Alcyonijs; vt potius Pila, Balláue marina ob figuram rotundam, nuncupandum veniat: quod cum Braſauolo idem Geſnerus inter ſpongias reponit; & ſi Zoophiton non ſit, ideſt planta animal: hoc autem intelligendum crediderim, ratione facultatis exſiccantis, quâ pollet, & eumdem ferè vſum præſtandi, vt ſpongię: Globus ſphœricâ figurâ eſt, mari innatans, mollis, laxus, rarus, inodorus, ac ferè inſipidus; exilibus pilorum inſtar, & breuibus cuiuſdam herbæ minutiſſimæ feſtucis, colore fuſcis, mutuô ſupra littus ex fluctu collidente, immiſtâ ſpumâ intricatis, confartus: De quâ Ballâ meminit etiam Galenus, referens quæ Crito ad conſeruandos, augendos, nec non à defluuio præſeruandos capillos ſcripſit, quam σφαῖραν ψιλωτίδα appellat. *Lib. 4 de nat foſſ.* *Lib. 4. de Auib. cap. de Alcyone.* *Loc. cit. & 4 de aquat. lib.* *Lib. de comp. medic.* *loc. cit. cap. 2*

ALCY-

ALCYONIIS ad latus disposita iacet Adarces, seu Adarca Latinorum, vt ijs cognata: est námq; veluti Alcyonium palustre, & tamquàm concreta salsilago, quasi crustacea, fragilis admodùm, ob tunicas subtilissimas, quibus multis est compacta, in palustribus, & humidis locis, ex spumâ aquæ dulcis, & marinæ, vbi se admiscent, per siccitatem circa arundines, & cremia tenuis emergens. Huius meminit Dioscorides, nec non Galenus, quam inter medicamenta calida reposuerunt. Calamochnes est Græcorum ex Delacampio, ideſt τῶν καλάμων ἄχνην. calamorum scilicet, arundinúmue spuma: quamuis in Plinij vulgatis exemplaribus, corrupto fortasse nomine, Calamochnus legatur. An sit illa, de quâ idem Plinius sic scribit. *Sinapis naturam, effectusque eosdem habere traditur Adarca, inter Syluas tactâ cortice calamorum sub ipsâ comâ nascens:* quamuis suspicari liceat, rem eamdem non esse; cum hæc non inter aquatilia è spumâ aquæ dulcis, & marinæ, vbi se miscent reponatur, sed inter Syluas nasci dicatur; quâ ratione à nonnullis inter species sinapis, vt herba, est numerata: attamen alter locus Plinianus si consideretur, vbi hæc habet. *In Italiâ nasci Adarcam nomine, palustrem, in cortice calamorum tantum, & sub ipsâ comâ nascentem* (sic námque ex eodem Delacampio corrigendus videtur hic locus) *vtilissimam dentibus, quoniam vis eadem est, quæ Sinapi:* illammet esse cum Calamachne Græcorum, & Calamochno Plinij: statuendum videtur.

lib. 5. cap. 94
Lib. 11. de med. facult.
Hist. plant. lib. 9. cap. 11
lib. 20. c. 22.
lib. 16. c. 36.
Loc. cit.

Ne autem ab instituto ordine ingenium aberret: si quis Concharum, Cochlearum, Conchyliorum, & Turbinatorum, non minus elegantem, quàm vberrimam seriem inuisere cupit, Musæum ingrediatur Calceolarium: ibi etenim quæ Mare nostrum Mediterraneum, quæ ab orbe hoc nostro remotissima Maria, huius generis eiectamenta producunt, admitari poterit: quibus singulis ob magnam ludentis naturæ varietatem, ob tot colorum differentias, & denique ob tot figuras, cum perdifficile admodum sit propria nomina aptare, conabor tamen in legentium gratiam, quorum congruam Nomenclaturam ponere dabitur, id lubentissimè exequi: quæ verò nedum à veteribus, sed nec à recentioribus nomine

insignita

insignita neutiquam sunt, illa eadem proprijs characteribus, aut qualitatibus delineare nullius erit laboris. Et à re fortasse fabulosâ, falsíq; suspectâ, à vero tamen non alienâ, vt naturæ miraculum, exordiri placet: à Conchis nimirum illis (quarum imago ad viuum delineata subijcitur) quæ Anatiferæ à scriptoribus nuncupantur: quòd ex ijs, quæ pars est excluſa, & emissa, in maréque proiecta, Aues excludantur, & in Anseris siluestris minoris speciem, aut in Anatem siluestrem, huícue congenerem Auem adolescant, quæ verò humi, & sicco manet emoriatur, quoniam in aquâ est eius nutrimentum, & vita. Hasce Conchas ex putridis nauium lignis, aut ex Arborum stipitibus, surculísve in litus proiectis, & Maris alluuionibus perpetuò irrigatis procreari perhibent, nonnulli rerum Septentrionalium Historiam, qui scriptis mandarunt: hoc idem affirmat Lobellius in sua de Stirpium Historia: quas se ad Tamesim amnem, quâ Londinum præterfluit è Nauis annosæ carinâ auulsas habere testatur. Etsi apud Conradum Munsterum aliter habeatur: *In Scotiâ, scribens, nec non in Insulâ Pomeniâ, quæ haud procul abest á Scotiâ versus Aquilonem, inueniri arbores, quæ producunt fructum folijs conglomeratum: & is cum opportuno tempore decidit in subiectam aquam, reuiuiscit, conuertiturq; in Auem viuam, quam vocant Anserem arboreum: quod ne figmentum à nouis scriptoribus excogitatum credatur, Veteres quoq; Cosmographos, præsertim Saxonem Grãmaticum huius arboris mentionem feciſſe notat:* Hoc idem ex relatu cuiusdam Auctoris Scoti, rerum occultarũ solertissimi perscrutatoris, affirmat Olaus Magnus: dicens: *In Orchadibus ex quodam fructu Arboris cadente in Mare, generari Anates, qui paullulum susceptis alis euolant ad domestica, vel syluestria:* ita vt ex horum Auctorum scriptis innotescere potest, Aues has veluti fructus esse quarumdam Arborum, quæ illis in regionibus super riuos maris sunt: nec non in eorumdem corticibus potius, & stipitibus pendere, quàm in ramorum summitatibus; quas genitas crediderim non per coitum, concubitúmve, sed ex humore, succóve crasso proprietate innatâ, veluti semine, ab arbore ex se emisso, ex quo condensato primitias generationis suscipiant paruæ hæ Anatum species, & pro tempore ab arboris humore incremen-

Cosmograph. lib. 2. cap. 11 de Scotia.

Lib. 19. c. 6.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

tum acquirant (quod si etiam addas; ex infuso rore cœlesti huic fœtationi augumentum impertiri, nec id præter rationem erit) quæ postmodum maturitatis tẽpore superuenientе, instar fructuum ad maturitatem peruentorum, ex arboribus in subiectam aquam decidunt: & proprio pabulo nutritæ, per incrementum carne, & plumis decoratæ, ad prænarratam magnitudinem proficiant. Fabius Columna Neapolitanus Vir sanè doctissimus in suo de Plantarum historia libro Balani marinæ speciem à Rondeletio descriptam esse affirmat: hæsitabat sanè animus in harum Auium historiâ, idque eò magis cum videam ab Auctoribus diuersimode hanc commemorari: ni fabulosam non esse, sed veram oculatâ fide nuperrimè mihi significasset Cl. Vir. D. Pancratius Mazzanghius Barghæus, in Pisano Gymnasio Simplicium Medicinæ summâ cum laude Professor publicus, & horto medicinali præfectus deputatus, qui dum præterito mense Augusti Veronæ esset, vt mandato Sereniſſimi, & Inuictissimi Magni Hetruriæ Ducis, collectas ex celeberrimo nostro Baldi Monte stirpes, quibus vndequaque opulentissimus visitur, in nobilissimum Viridarium Pisanum ad vsum medicinam facientium erectũ, transmittendas curaret: Musęum Calceolarium, pariter & nostrum, inuisere non est dedignatus, varia, & illa quidem iucundissima, inter nos fuere colloquia philosophica, & medica: incidit tandem sermo in hasce Aues: vnde attestabatur in florentissimo Musęo illo, Regio sanè, quod Pisis auspicijs eiusdem Sereniſſimi Magni Ducis summa cum veneratione custoditur: inter alia naturæ miracula, ramos quosdam satis grandes ex regionibus Septentrionalibus trãsportatos, asseruari, auulsos ab Arbore fatebatur: in quorũ corticibus pendent, ac si sint Conchæ circinnatæ ferè rotunditatis, foris albidæ, lucidæ, & læues, tenuitatem testæ Mytuli modo præferentes, & nuci amygdalinæ compressæ pares: ex quibus in mare lapsis Aues prænarratas excludi referebat. Hanc eamdem Auem crediderim exprimere voluisse Scaligerum, & si diuersi generationis modo: cũ dixerit: *In Oceano Britannico ignotam Auem Anatis facie rostro pendere de reliquijs putridis naufragiorum, quoad absoluatur, atque abeat quæsitum sibi pisces, vnde alatur:* quam se vidisse testatur:

Exerc. 59. cont. Card. disput. 2.

& à

& à Britonibus Bernachiam appellari tradit: recepto etiam in prouerbium vocabulo, cum ignauiam cuipiam exprobare volunt, hoc nomine insigniunt, quasi neque caro sit, neque piscis. Quo etiam loci de aquarum miraculis agens, vt quid admirabili memoriâ dignum, de Iuuernæ Insulæ non procul ab Iberniâ quodam fluuio, hæc habet: *In eum* (inquit) *quæ arboris vnius imminentis collapsæ frondes fuerint, piscium formam induunt: Pisces viuunt deinceps: Quamquam subtilius consideranti, non tàm esse videtur hæc fluuij vis, quam arboris ipsius: nam quæ frondes in terram cadunt, animalia volucria effecta euolant. Quid mirum? nempe, vt in terra mutantur plantæ, aliæ in aliàs, ita supra terrã gignunt è seipsis animalia, idq; non è putrefactione, sed quædam quasi semina fouente ad generationẽ:* Hæc doctissimus Scaliger: in cuius etiam disputationis fine, vt singularis miraculi Historiam subtexuit: allatam Francisco Regi, tradens, Concham non admodum magnam, cum auicula intus penè perfecta, alarum fastigijs, rostro, pedibus hærente extremis oris Ostraci: vt & Viri docti mutatum in auiculam Ostreum existimarunt: hæc scripsisse volui, quò scias naturam semper in rebus nouis progignendis fœcundã esse, & si in eisdem contemplandis intellectus humanus sæpe numero cęspitare videatur; sed ad Conchas Anatiferas rursus: vt aliquid etiam moralitatis ex ijs exsugere liceat: Concha hæc homo ipse est, qui & si ne superbiat, dictante S. Bernardo, in membro illo generationis principia suscipere admoneatur, quod sub se rectum intestinum deijciendis ab electione, consilióq; fœcibus à naturâ destinatum, supra autem, vesicæ collum continet, cuius proprium munus est (vt Galeno placet) susceptam vrinam statuto tempore continere, ac inde excernere. Nihilominus medio potentiæ illius, quæ ei dat esse, ex arbore vitæ Concha lucidissima fit, ex quâ summũ, prępoténsq; bonũ excluditur: per mare nãque tribulationum mundanarũ expansis facultatũ animaliũ alis Iobice volitans, compotationibus, & crapulis clauso ore, cõcupiscibili, irascibiliq; deposita, ac spreta, fortitudinis pedibus innixus, ac tãdẽ diuinę gratię plumis indutus, Auis Deo vno, & trino gratissima, euadit, cœlestiq; illo cibo consolatur, quo Beatorũ animæ in Cœlis gaudent. *3. de simp. cauſ. cap. 2.*

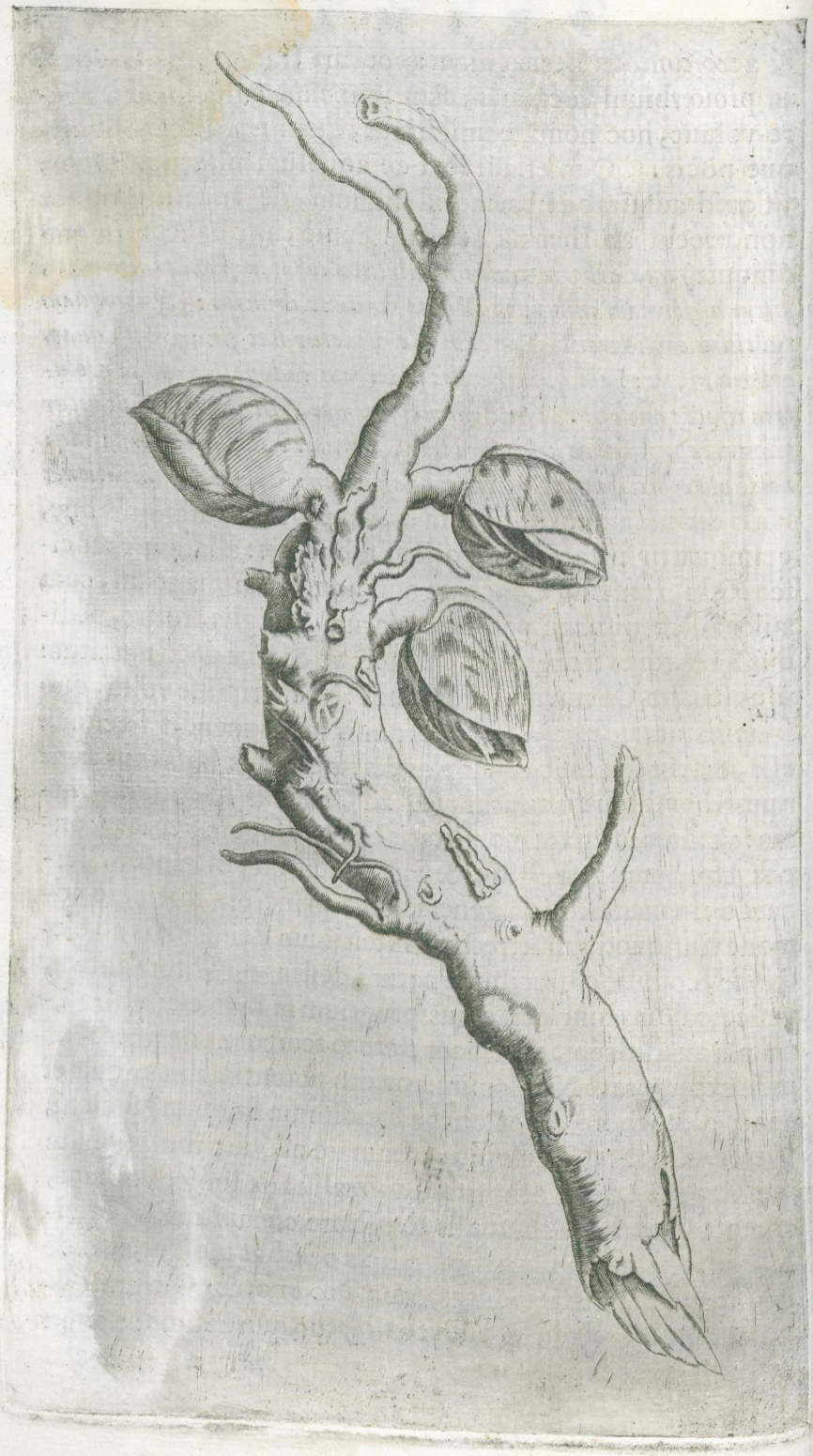

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

NE verô quæ in Muſæo ſunt recondita, in occulto iaceant, quinimo cuiuis pro palam fiant, opus hoc iam per me inçeptum proxima Concharum fętura lubens narrare non deſiſtam: & quæ primâ facie ſe ſe offert, illa eſt, quam Plinius diſtinctione teſtæ imbricatim vndatam eſſe notat, & quæ à Rondeletio imbricata vocatur, nec abs re. Hæc namque ſatis magna, & lata ambitu inferiore eſt, ſuperiore verò parte, veluti in angulum obtuſum deſinit, intus teſta eſt ei læuis, & candida, foris dura, & ad vndarum ſe ſe attollentium ſimilitudinem diſtincta, nec non tegularum illarum curuarum modo, quæ tectis ad arcendas pluuias apponuntur, quęq; imbrices vocantur, conſtructa viſitur, vnde ei nomen. *Lib. 9. c. 33.*

CONCHA Echinata, ſiue aculeata Plinij: in qua vniones reperiri ſcribit; huius teſtæ ſunt aſperæ, concauæ, ſtriatæ, & in ambitu inciſæ: in ſtrijs, ſeu exochis aculei frequentes, inſtar Echini marini, eminent, ſed incurui, & certis interuallis à ſe ſe diſtincti. *Lib. 9. c. 35.*

CONCHA, quæ Venetorum eſt Muſcolo, à Rondeletio Muſculus ſtriatus dicitur, quia huius teſta muſculis marinis, haud abſimilis ſit, quamuis firmior, ac ſpiſſior, paruísque ſtrijs, alijs rectis, alijs obliquis ſit delineata: quæ etiam cum formam Rhomboidem tota repræſentet, vnâ námq; parte prominet, aliâ verò recta eſt. Conchæ Rhomboidis nomen ab eodẽ tribuitur: Bellonius à formâ Quercinæ Glandis, Βαλανὸν apud Græcos, & Glandem apud Latinos dici tradit: ſicut & Spondylum nonnullorum eſſe affirmat. *Lib. de aquat.*

CONCHA Longa Plinij: quia nulla alia hac ſit longior, ac ſtrictior: teſta huic eſt aſpera, in cinereo albicans, lineis multis, ac diuerſis diſtincta, quâ vero parte replicatur, foramina multa habet, ordine ſeparata. Donax, ſeu Dactylus Mas Bellonij. *Loc. cit.*

CONCHA Longa Rondeletij, quam duæ formant teſtæ magnæ, longæ, ſpiſſæ, & rugatæ, colore vario in ambitu rubeſcente, cuius medium albeſcit, intus cum læuitate candidę apparent.

CONCHA figuræ Spondylorum, aut minimorum Oſtreorum non diſſimilis, quam Ariſtoteles, pictoribus olim in vſu fuiſſe *Hiſtor. anim. lib. 5. cap. 15.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

fuisse tradit, non ad deluendos, aut asseruandos colores; sed quia huius testæ, quæ sunt spissæ, intus lęues, foris inæquales, & asperæ, & cinnabaris in colore æmulæ, raderentur, ac proinde ad conficiendos colores essent vtiles.

CONCHA, quæ ad proprium locum distributa visitur, cum Minij colore sit imbuta, vt Coralium rubrum planè imitetur, meritò Coralinæ nomine venit decoranda. Hæc externâ testarum parte Pectinem Concham refert, non tamen est striata, sed lineis tantum aspera, & tuberculis rubris inæqualis, intus verò læuissima est candidi marmoris colore.

CONCHA striata Rondeletij; non Vniualua, sed quæ testis duabus constat, pectinum modo in ambitu serratis, multum cauis, & in dorsum multum elatis: intus lęuibus, foris striatis, formâ ad sphœricam figuram, quæ proprius accedunt.

CONCHA striata, fasciata, & rufa Eiusdem, superiori similis, sed per transuersum virgas latas, sicuti fascias, in colore rufescentes, vice striarum, ductas habens.

CONCHA striata Eiusdem: superioribus longior, testis multum cauis canaliculis profundis, aliquót lineis per transuersum ductis constans.

CON-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

CONCHA hæc, quæ ob pulchritudinem intuentium animos ad ſui contemplationem meritô allicit, RVGATA à Rondeletio nominatur, & RVGOSA eſt Geſneri, cauſſa nominis, quod teſtæ, quæ animali pro domicilio inſeruiunt, ſatis magnæ, & valdè ſpiſſæ cum ſint, foris lineis multis, elatísque, nec non per tranſuerſum ductis, contracta ſuperficie, veluti cute in plicas, rugatæ conſpiciantur: intus verò ſunt lęues, & coloris argentei: in quâ Vniones præ puritate nitidi roris in conceptu accepti, veluti in proprio vtero non ſine ſpectantium admiratione ſcintillare, & niueo candore ſplendere cernere eſt: fœtus origine memorandi, pulchritudine adeò eximij, vt ob nitoris, & præſtantiæ dignitatem (ne quæ ab Auicenna, Serapione, Alberto magno, & Solino, præ cæteris, de illis ſunt ſcripta, commemorem) in Sacris quóque literis ſub parabolâ, & metaphorâ, pro Deitate accipiantur. *Simile*, inquit Matthæus, *eſt Regnum Cælorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas: inuentâ autem vnâ*

1. can. cap. de viribus cord. Cap. 197. Cap. 11. Cap. 40. Cap. 13.

vnâ præciosâ margaritâ abijt, & vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam. Et apud Ioannem, vt innumera alia Sacræ Scripturæ loca ommittam, de portis Sanctæ Hierosolymæ legitur, quæ singulæ singulis constabant margaritis: De quarum natalibus, nomine, & formâ perlegas obsecrô elegantissimum hoc carmen, ex dictis à Plinio, & Æliano decerptum crediderim.

Apocal. 21.

Lib. 9. c. 35. Lib. x. c. 14.

Marbodeus cap. 60.

Tollitur è Conchis species memoranda marinis
Vnio, dictus ob hoc, quod ab vnâ nascitur vnus,
Nec duo, vel plures vnquam simul inueniuntur.
Cuius ad hornatum laudatur candida forma,
Vt deceat vestes, deceat nihil ominus aurum.
Conchæ temporibus certis referuntur hiantes
In Cœlum patulæ rores haurire supernos,
Ex quibus orbiculi candentes conspiciuntur,
De matutino fit clarior vnio rore,
Ros vespertinus fœtus solet edere fuscos,
Et iuuenes Conchæ dant baccas candidiores,
Obscurat fœtus Concharum grandior ætas:
Quanto rorantis fuerit plus aëris haustum,
Tanto maiorem gignit roratio baccam.
Vltra seminucem sed crescere nulla putatur:
Quod si celsa micent tonitru conuexa corusco,
Conchæ diffugiunt subita formidine clausæ,
Sic intercepto conceptio deperit hausto,
Et fit abortiuum, quod cœperat inde creari.
Insignes baccas prædam maris India gignit,
Gignit & insignes antiqua Britannia baccas.

Carmina hæc adeô animum excitarunt meum, vt malè actum crediderim, ni, quid ex ijs pro Diuinâ gratiâ acquirendâ, elici possit, proponerem. Beatus homo, qui commissi peccati aduentante horâ pœnitentiæ, & saluberrimi conceptus instante tempore: expansis cordis ramulis spiritu tumentibus, Iesum Christum Saluatorem nostrum humilissimè deprecabitur, vt diuino cœlesti rore illius anima impleatur, quę à canibus marinis, insidijs nimirum mundanis, per mare hoc turbulentum hinc inde agitatur: & quò mentis tenebræ

Moraliter quid Conchæ margaritiferæ

innu-

innumeris erroribus obſcuratæ, diſcuti poſſint; intellectus ab æterno Sole Deo illuminetur,& perficiatur: ſic enim diuinâ gratiâ præuia, lucidior reddita anima, ac in bonitate perfecta magis, rore illarum vírtutum fœcunda,quæ hominem beare ſolent: vt candida margarita,& præ puritate ſucci adepti à quacumque labe aliena, è Conchâ miſeriarum, veluti ex Probaticâ piſcinâ, quo loci infirma iacebat,extracta, cœleſti conceptu puriſſimo, nitidiſſimóq; oppleta, Deo trino, & vno in candore bonitatis ſe ſe offerens, inter felices illas,beatásque ſedes numerabitur; vbi Sancti ſicut ſtellæ in perpetuas æternitates fulgebunt: Eſt & aliud non ſubticendum, quo vnusquisque diſcat, quanti valeat pro deuincendis tribulationibus, vitæ integritate cum Chriſto Redemptore eſſe coniunctum. *Concha* (inquit Plinius, de Margaritifera loquẽs) *cum manum videt comprimit ſeſe,operitq; opes ſuas, gnara propter illas ſe peti: manumq; ſi præueniat, acie ſuâ abſcindit, nulla iuſtiore pœnâ, & alijs munita ſupplicijs.* Hoc etenim homini illi pio perbelle aptari poteſt, qui vbi primum imminentem tentationum Diabolicarum manum præuiderit, conſcius, nihil aliud ab immaniſſimâ, & rapaciſſimâ Belluâ machinari,eſpiſcaríve, quàm animæ raptum: vt diuinum hoc Theſaurum, ob quod ad ſui ſimilitudinem, & imaginem Deus omnipotens creauit hominem, illæſum cuſtodiat, ac conſeruet: ſtatim in propriâ Cellulâ, veluti in Conchâ, ſpiritu, & oratione ſeſe comprimit; Chriſto,à quo omnis humana ſalus dependit, contrito corde ſigno Crucis ſubmiſsè ſeipſum vouit. Vnde ex infirmo fortior factus,illuſiones quaſcumque Diabolicas præueniens,acie orationis, & ieiunij cęsâ monſtruoſiſſimâ manu, præ animæ fortitudine coram Deo exultat: nulláque aliâ iuſtiore pœnâ ob demerita multatur Diabolus, quàm quòd deuictus,derridendusq; defugatur, & ad proprias tartareas ſedes, vt auidiſſimus, nefandúsq; animarum prædo,ſine vllâ mercede demandatur.

Loc. cit.

Moraliter quid eadem Concha.

CONCHA, & alia margaritifera, ab Athæneo notata in hâc ſupellectile marinâ reſeruatur: pulcherrima ſanè, tùm ob magnitudinem, & formam (eſt námque magna, & ſpiſſa, modicéq; caua,& vnâ parte aurem habet,alterâ rotunda eſt)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

tùm etiam ob ſplendorem, quo, tota læuis cum ſit, vnionum modo nitet, maxime internâ parte, cum externè non nihil flaueſcat.

CONCHAS illa commemoratione dignas non ſubticebo, à Rondeletio Venereas nuncupatas: fortaſſe quia habitâ illarum Concharum delineatione, quæ à Plinio ex Mutiano referuntur, nullæ aliæ ſint cenſendæ, quàm illæ, quæ apud Cnidiorum Venerem in cultu habebãtur; quoniam huiuſcemodi Conchæ, illâ nimirum parte, quâ per planum ſunt extenſæ, & denticulatæ, Naui Cnidum miſſæ portanti nuntios à Periandro, vt caſtrarentur Nobiles pueri Cnidij; & eius clauo affixæ, illam ventis plenã firmarint, donec Principem ſceleris pœnituiſſet, ac alia, quæ decretum abrogarent mandata peruenisſent: vndè cum parte illâ quâ compreſſæ ſunt, & quâ etiam ſaxis adhærent, illâ eâdem nauigando, nauibus affixæ, illarum curſus remorari putetur: à Mutiano ex Plinio Remorę dicuntur: quod autem nauigent hæ Conchæ: audias Plinium; *Nauigant Conchæ Venereæ, prębentesque ventis concauam ſui partem, vt velificationi aptiorem, & diuerſam auræ opponentes, per ſumma æquorum velificant.* Bellonius Conchas læuigatorias vocat; quia & harum teſta læuiſſima ſit, & hiſce mulieres ornamenta linea læuigando poliant, adeout ſplendeant, quæ ſimiliter & chartis expoliendis ſunt in vſu: ex quo Plinius: Chartarum ſcabriciam læuigari dente, Concháve ſcribit, ſed literas caducas fieri: Porcellanæ à Geſnero vocantur: Ne vero & hæ Conchæ ſine aliquâ moralitate relinquantur; crediderim, ſub harum delineatâ naturâ, animam noſtram rationalem à rerum omnium conditore Deo per vniuerſum cerebri corpus fuſam, & diſtributam, quò bonum, & malum proſpiciendo, homini bonitatem amplectendi influat, ac eidem quæ nocitura videt euitandi normam demonſtret, ſub metaphorâ, nec inſipienter exprimi poſſe: cui cum munus hoc regium ſit demandatum, vbi capit, Nauem humani corporis eius imperio dicatã, ventis concupiſcentiæ, iraſcibilis, ſuperbiæ, & vindictæ plenam eſſe: ne plus iuſto in altum efferatur, néve ob ſenſuum turgentiam, ac eorumdem igneam ebulitionem aliquod procello-

Lib. 4. c. 15. & lib 9. cap. 25.

Loc. cit.

Loc. cit.

Lib. 13. c. 12

Lib. 4. de aquatilib.

Moraliter quid Concha Venerea.

cellosum infortunium patiatur; medio illarum potentiarum, quæ illi inseruiunt, nobiliorem, splendidiorémque magis reddunt, sensuum surrectũ feruorem compescit, ad proprias sedes relegat, ibíque illos permanere imperat, vsquequò facti pœniteat, & alia perueniant mandata, Prudentiâ, & Temperantiâ sic annuntiantibus, quæ primum decretum, in perniciem humani corporis, & animæ à sensibus paratum, abrogent. Quod etiam sub hoc eodem metaphorico stilo à Virgilio hisce carminibus expressum, putarim.

Tanta ne vos Generis tenuit fiducia vestri?
Quos ego; sed motos præstat componere fluctus.

Singulæ modò species describantur. Quarum Prima magna est, & formâ ouatâ. Purpurâ maior, & latior, in cuius extremis partibus duo foramina veluti muricata natura erexit, vnum cibi capescendi gratiâ, alterum ad excrementa eijcienda destinatum (vnde Murex à Mutiano ex Plinio dicitur) parte compressâ denticulata est, aliâ vero, ac si ouata esset, ob colores est insignis. *lib. 9. cap. 25*

CONCHÆ Venereæ secunda species; multo minor primâ, longiuscula tamen est, & in ventre, parte nimirum simâ, rufum habet colorem, in huius labris denticulatis strigæ rufæ sunt, dorsum *in summo est varium, albis*, pallidis, & glaucis maculis ornatum.

CONCHÆ Venereæ tertia species, superioribus sanè similis, sed parte, quâ plana est, compressa magis, & maculis rotundis notata.

CONCHÆ *Venereæ quarta species*; parua semper manens, vt aliæ rimas habet, parte vnâ plana est, alterâ verò in tumorem eleuatur: hæc tamen non superiorum modo varijs est à natura depicta coloribus, sed vndequaque candida visitur. Calculus Vteri est Quorumdam, figurâ etenim Vterum muliebrem exprimere quodammodo videtur.

CONCHA, quæ Κτείς est Græcorum, in hunc gregem colleanda venit. Pecten à Gaza dicitur. Biualuis, & Clusilis Concha est ex Aristotele, duabus námque testis constat, vnâ planâ, alterâ concauâ, ac veluti in dorsum eleuata, à cuius strictiore parte, quâ aurita est, striaturæ incipientes, *Histor. anim. lib. 4. cap. 4.*

ad imum marginem, & veluti in orbem amplificatum deductæ sunt: vt striæ magis, quàm canaliculi promineant.

lib. de aquat. Pecten auritus à Bellonio nuncupatur, quod binis vt plurimum veluti auriculis sit hæc Concha ornata.

PECTEN alter in colore Coralio rubro non dissimilis, succedit; cui latiores, & ampliores superiore natura largita est aures: corporis formâ oblongior, & strictior extat strias, & exochas simplices habet, ternis, & quaternis lineis à summo ad imum ornatas: Pectunculus est Latinorum, & Romia Italorum; quoniam Romiæ, seu Heremitæ è Compostellâ Hispaniæ regione redeuntes, quò loci voti, & venerationis gratiâ corpus Sanctissimum Diui Iacobi visitant, ac adorant, hosce Pectines pileis affixos gestent; quâ ratione & Conchilium Diui Iacobi de Compostellâ à *nonnullis dicitur*.

PECTVNCVLI, & alij auriti visuntur, varijs coloribus notati, vt potè cinereis, candidis, & nigris. Pectinibus certè figurâ, & delineatione similes, sed magnitudine multò minores.

Nec ommittam alios Pectunculos in colore nigricantes, formâ, & figurâ *superioribus* oblongiores, vnâ tamen tantum parte *auriti qui sunt*.

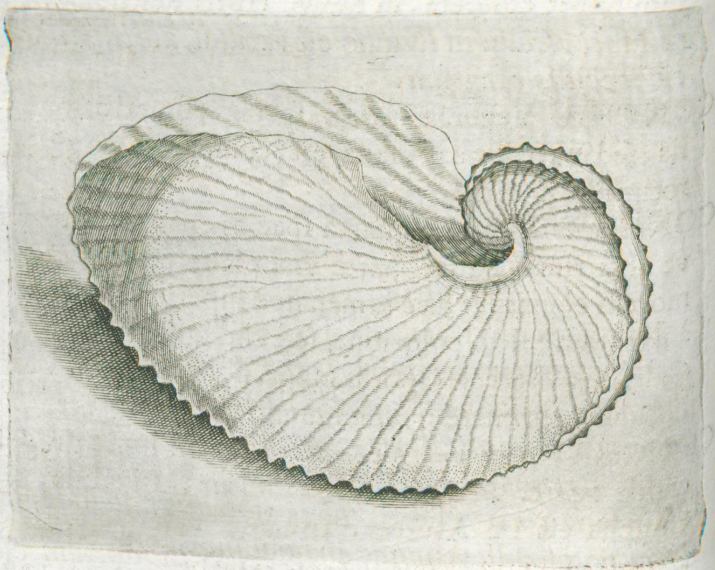

CON-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

CONCHA hæc non minus rara, quàm pulcherrima, ad legentium libitum, quam est videre: Ναυτιλὶς à Græcis dicitur, & Nautilus est Latinorum, ac Bellonij: à Rondeletio autem sub Polypi testacei nomine ex Aristotele describitur. Quæ iuxta Plinij delineationem Acatij modo carinata est, & omninò Pupe Inflexa, Proráque rostrata, Nauis rotundæ formam refert: cuius testa lactei coloris, lucida, politáque, sed admodum fragilis est, ac magnitudine membranam pergamenam non excedit: strias in longum ductas, nec non in formam rotundam abeuntes habet. Foramen per quod Nautilus Polypus Aristotelis, & Plinij alitur, nec non veluti è proprio domicilio exit, amplum, magnúmque est. Piscis hanc Concham habitans, ac regens actione morabilis, peritissimus nedum natator, sed & in regendâ Naui solertissimus Nauta est: ita námque instituente naturâ, placato mari, & vndis tranquillis, in summâ æquorum de imo gurgite elatus peruenit, sic paulatim subrigens se, vt emissâ omni per fistulam aquâ, veluti sentinâ exoneratus, inani Scaphâ facilius nauiget: postea duo prima brachia retorquens, vt notat Plinius, & Ælianus, membranam inter illa interiacentem miræ tenuitatis, sed robustam extendit, quâ (aurâ inspirante) velificat, & liburnicarum imagine gaudens, cæteris subremigans brachijs, mediâ caudâ vt gubernaculo, se & domum regens, per summum mare cum voluptate vadit, nauigátque, vt cum Alberto Magno dici possit, se ipsum vnum Nauis, Veli, gubernaculi, & remigiorum officium præstare: & cum Poëta.

Hist. anim. lib. 4. cap. 1 Lib. 9. c. 30.

Loc. cit.

Lib. 9. c. 29. De animal. lib. 9. c. 34. et lib. 36. c. 33.

Anim. li. 24. in Nautilio.

Per fræta dum cautus deducor imagine Nauis,
Æsonides didicit pandere vela ratis.

Vbi vero quid pauoris superuenerit, quasi lumen intellectus excersens, ne fallatur, néque fallat, caute agens, tunc simul cum Conchâ marino humore oppleta, protinus se demergit, ac ad proprias sedes reuertit. Hæc Ælianus, Vir, qui in rebus tàm publicis, quàm priuatis tractandis perhonorifice se gerat: solertia huius animalis non inconcinne exprimi potest: ille námque in hominum conspectum prodiens, & ad omnia paratum se commonstrans, exoneratâ animâ à qualibet

Lib. 9. c. 33. Moraliter quid Polypus testaceus.

libet in Deum offensâ, nec non ab affectionibus illis expurgatus, quæ mentem perturbare solent, cum videat benè rebus suis esse consultum, adeò peregregiè in illis tractandis se gubernat, vt prudentiæ,& probitatis velis expansis, aurâ diuinæ gratiæ fauente,secundis ventis per mare hoc mundanum tàm cautè, actionéq; mirabili spaciatur, vt cuiuis gratus sit,& ab omnibus expetitus, illíq; felicia omnia, ac prospera succedant. Quod si quid infortunij immineat, animo humore fortitudinis oppleto, intra Concham intellectus seipsum subrigens,summâ cum prudentiâ imminens periculum speculatur: quid rimedij, ne decipiatur,néve fallat,applicari possit, attendit, & tandem, quæ nocitura videt euitando, pristina animi tranquillitate fruitur.

Nec minorem ad se videtur allicere admirationem, Cochlea hæc peregrina, ex mari Indico trasportata: cuius ad viuum delineata imago, præmissa prius Etymologia inferius apponetur. Est námq; forma ampla,& carinata, in colore,& substantia Conchis margaritiferis simillima, vt ob hasce qualitatis Concha etiam margaritifera à nonnullis nominetur: non quia in ea vniones reperiantur,sed quòd harum sit colore,& splendore. Externa etenim parte ex fusco albedine,nitoréq; misto veluti rufescere cõspicitur. Intus verò ita nitet, vt vndequáq; splendeat, nec non cum prẹciosissimis margaritis de coloris amœnitate certare videatur: mira quóq; colorum varietate parte illa intus intorta efflorescit, qua si totam Concham spectes, dices vasculum, poculúmve, elegantissima,pulcherrimáq; forma, à natura fuisse nedum excogitatum, sed & formatum.

COCHLEÆ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SAXVM cinerei coloris, vt ex mari expiſcatum, ac poſtmodum in ſegete hâc marinâ Calceolariâ repoſitum, Laconico ſtilo deſcribitur; quod ſanè adeò durum eſt, vt non niſi ferreo inſtrumento, aut malleo, in partes ſcindi poſſit: nullis rimis, ſed foraminibus quibuſdam eſt ſignatum: in quo Conchæ illæ, quas Athæneus Pholades vocat, duabus teſtis longis conſtantes, non in latum extenſis, Mytuli modo, ſed rotundis, ex aquæ appulſu intus procreatæ, ita latent, vt à tali ſaxo vndique contegantur: per foramina illa paruiſſima, & ſenſui vix patentia, duntaxat aqueum haurientes pabulum: quibus Pholadis nomen eſt elargitum, à verbo Græco φολευειν quod latere ſignificat.

Hiſtor. anim. lib. 3. cap. 5 Loc. cit.

COCHLEÆ illud genus ſuperioribus aſtat, quod Auctor libri de aquatilibus, Bellonius inquam, Tertiam Nautili ſpeciem ab Ariſtotile proditam, autumat: & Nautilum Murrhinum dici poſſe affirmat (cuius opinioni Rondeletius non conſentit) rugas per tranſuerſum ductas habet hæc Cochlea, vt in appoſita imaguncula inferius videre licet, ita elatas, vt ſtriata dici poſſit, colore intus albicat, foris verò flaueſcit: in hâc turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt, ſed veluti vmbilicum tortuosè exprimunt: pars ſuperiori longius procurrit, & foramen valdè apertum, longúmque habet: vt cum Rondeletio Concha rugoſa, & vmbilicata nominari poſſit.

PVRPVRA

PVRPVRA, quam Aristoteles è turbinatorum genere esse dicit, vt non spernendi nominis Concha, ob præcioſissimum præsertim eius liquorem subitariúmve illum sanguinem, saxo vno ictu ab infectore purpurario illa interemptâ emanantem, tingendis vestibus, vt optimum, olim expetitum: & ob Antiquis Ostrum vocatum: inter alias Conchas adprimè asseruatur: cuius testa est rugata, aspera, & cinerea, ac in anfractus contorta, aculeísque veluti clauis ordine dispositis munita. Rostrum habet oblongum, tubuli modo excauatum; per quod linguam exerere creditur: tantâ tamen duritie præditum, vt non desint, qui scribant hoc (& vt alij) medio etiam linguæ, quæ acutissima, & validissima illi est, Conchulas, & quascumque sui generis testas perforari. *Histor. anim. lib. 5. cap. 15.*

rari. Hoc vnum etiam silentio non prætereundum de Purpuræ edacitate subijciam: linguâ sibi vitam pabulando parare illa auidissime attrahendo, quæ pro illius alimento inseruire valent, & hâc eâdem (vt notat Ælianus, & Plinius) liguritione irretitam, ob piscationis modum quo decipitur, perniciem, ac mortem sibi struere, & afferre. Quod hominibus illis peregregiè assimilari potest, qui nullâ habitâ loci opportunitate, nec temporis, & personarum ratione; sed edacitate linguæ in alienâ famâ potissimum detrahendâ irretiti, in maledictis debacchantes, vt importuni, fraudolentíque locutores, & si nullo rerum pondere innixi, verbisq; potius humidis, & lapsantibus, infestis tamen, abutentes, bonum, & vitam dum comparare sibi hâc viâ persuadent, malum, & perniciem eiusdem linguæ ictu sibi ipsis incautè struunt: aliósque capere credentes, vt malitiæ suæ auctores captantur, & fraus in auctorem recidit: parum fortasse, aut nihil memores dicti illius sapientissimi Salomonis: *In manibus linguæ vitam, & mortem consistere:* & ex D. Ambrosio: *Ingredi mortem per ostium illius, qui falsum loquitur, si turpiter, si procaciter, si vbi non oportet loquatur:* Quò ergò ob linguam petulantem, morbum certè turpissimum, vt est apud Euripidem, perniciei nassa euitari tibi concedatur, deque malo alieno os tuum non inquinetur, néve fermone vitium aliquod tuis moribus inesse indicetur; sed sapiens, & optimus habearis, plurimúmq; gratiæ apud homines mereri possis: effice, vt, mente orationis moderatrice præuiâ, in quàm benè erit consultum intinctam prius protulisse orationem, antequam aliquid dicturus sis: lingua tibi non Purpuræ modo longa, sed parca sit: quæ bonitatem, non prauitatem, nec in contumelijs inferendis edacitatem proferat: rectè, & in loco loqui, & ordinate, ac in loco tacere, tibi sit curæ: *Nihil enim* (inquit Seneca) *æque prodest ad quietem commodam retinendam, quàm quiescere, & minimum cum alijs loqui, & plurimum secum:* Sic Ambrosius Sanctus. *Alliga* (inquit) *sermonem tuum ne luxuriet, ne laxiuiat, ne multiloquio sibi peccata colligat, si restrictior sit, & ripis coërceatur, citò lutum colligit amnis, & vndas: Iugum sit verbis tuis statera, & mensura,*

Histor. anim. lib. 7. cap. 38 Lib. 11. c. 37

Moraliter quid Purpuræ lingua.

Cap. 18.

lib. 1. de offic.

In Oreste.

Isacrates in Paræneſi.

Epist. quadã ad Lucidium

Lib. 1. de offi.

sura, vt sit grauis in sensu, in sermone pondus, in verbis modus. & S.Hieronymus. *Diu considera* (inquit) *quid loquendum sit, & adhuc tacens prouidè, ne quid dixisse pœniteat: neque alijs detrahas, nisi teipsum bene respicies:* pro cuius rei veritate hoc etiã addã, quòd Bias Prienæus ab Amasíde Ægyptio olim iussus, vt optimam, atque deterrimam partem è victimâ ad se mitteret, linguam elegit, innuere intendens, linguæ vsum esse præcipuum, siue prodesse, siue obesse cupias, sic Poëta ille, *In Epistolis.*

Nobile lingua bonum, quæ fari in tempore nosçit,
Nobile lingua malum, quæ fari in tempore nescit.

PVRPVRA à loco fortasse, & succi varietate, ac paruitate minor superiore; formâ tamen ab illâ neutiquam differens.

PVRPVRA minima, quia paruula admodum, eisdem tamen inscripta notis, quibus & præcedentes.

PVRPVRA Bellonij; cuius testa est grauis, densa, & solida; aculeis multis muricatis, veluti in orbem dispositis horrens. Murex, turbinatus, & marmoreus Rondeletij: quòd aculeos longos, & firmos habeat hæc Concha, nec non albedine marmoris candidi sit æmula.

PVRPVRA Echinata Imperati: tota enim cum multis aculeis, cæteris Purpuris longioribus, Echini animalis terrestris ritu sit conspersa, inde nomen traxit. Testa huic est albicãs, alijs Purpuris scabrosior, & eminentior. Tubulus est caniculatus, cæteris tamen longior, & aculeis multis præditus. *Nat. Hist. lib. 28.*

PVRPVRA Muricata ex mari nostro Adriatico: Testâ cæteris Purpuris non dissimilis: cui tamen Tubulus non est oblongus, & caniculatus, sed breuis, & muricatus.

PVRPVRÆ Fauago Aristotelis, & Plinij: coloris candidi, Fabæ maioris magnitudine, putaminum Cicerum alborum inter se cohærentium, veluti congeries quædam, & strues composita, ac exsiccata. Apum fauo similis: quam ex lentore saliuari, seu humore muscoso, dum gregatim consuescẽtes, verno potissimum tempore, mutuo attritu communiter conficiunt. Spuma Maris quarundam Officinarum, vti & Alcyonium sed insipienter. *Histor. anim. lib. 5. cap. 25 Lib. 11. c. 36*

PVRPVRÆ, & Buccinorum Opercula, siue integumenta à Græcis πώματα nuncupata, quod ijs carne hærentibus, vt

vnguis noſtræ carni, teſtarum foramina, non ſecus ac vaſa operculo ſuo, ſtatim ab ortu ipſo, vt notat Ariſtoteles claudantur. Horum ſubſtantia, vt quid ex filis, ſeu fibris coagmentatum, & induratum eſſe videtur: ijs non nihil pinguitudinis ineſt, & accenſa ingratum ſpirant odorem, aliquatulũ Caſtoreum olens: quâ ratione ad vterinos cruciatus compeſcendos, illorum ſuffitus plurimum valent: ſingulis color eſt fuſcus, ſed non vnamet forma: alia námque ſunt figurâ rotunda: alia Auium carniuorarum vnguibus non diſſimilia: vnde & Onyches vocat Dioſcorides, ob ſimilitudinem, quã cum vnguibus humanis habere videntur. Blattarum Byſanſinarum nomen in officinis inualuit; fortaſſe à voce Græca Βλάτος, quæ Purpuram ſignificat: & Byſantio ad vſum Medicum deferantur: quæ certè, ni mea me fallit opinio, ab vngue odorato non veniunt ſegregandæ; extant enim præcæteris Serapionis, & Auicennæ auctoritates, quæ nihil aliud Blattam Byſantiam eſſe deſignant, quam vnguem odoratum, & Conchylij cuiuſdam coopertorium ex mari rubro.

Hiſtor. anim. Lib. 4 c. 4.

Lib. 2. c. 8.

Cap. 151. & 442. 2. can. cap. propr.

In hac Concharum claſſe, & Pinna ipſa Ariſtotelis enumeranda venit; quam & ſi ambigat, an animal, an vero Planta ſit, illam tamen, vt & Ælianus, ac Plinius inter Conchas reponit, forſan quia (& rectè) ex duabus teſtis compoſita ſit: quæ autem primario deſcribitur, cum ſatis grandibus ſit teſtis, Pinnæ magnæ nomen meretur: foris hæ ſunt aſperæ, & colore fuſco, intus læues, nitidæ, & argentei coloris: ab inferiore, & hâc ſtrictione, acutáque parte in amplam latitudinem extenduntur, ex quarum medio ventre Byſſus, *veluti capillamentum* quoddam neruoſæ ſubſtantiæ alligatum, foras expanditur: lubens memorabo (vt etiam moralitatis quicpiam exſugatur) quæ de Pinnæ, & Pinnophilacis ſocietate, & hoſpitalitate ab Æliano, & Plinio referuntur: quamuis apud nonnullos, vt quid fabuloſum, exiſtimetur. Pinna comitem ab ortu habet animal exiguum, ad cancrorum formam accedens, Pinnotherrem vocatum; cui ab hâc obſeruandâ, vt tradit Plutharcus, nomen eſt factum: illa fame oppreſſa, quieta, & erecta in locis ſiue arenoſis, ſiue cœnoſis manens, teſtarum hiatu ſe ſe pandens, piſciculos

Hiſtor. anim. lib. 8. cap. 1 Lib. 3. c. 28. Lib. 11. c. 42

Vt Concharũ ſobo. es.

Loc. cit.

De Piſcium ſolertia.

los aduentantes expectat, qui non ita primum in Concham ubeunt, vt ab astante custode carnem Pinnæ mordente, de capturâ admonetur; quo morsu excitata, statim Conchis compressis, & præda intra suam munitionem receptâ, cum dapis affectatore vescitur: quo exemplo monemur, nihil in nobis ipsis tàm firmum, permanénsque reperiri, quin in hoc vitæ cursu, & aliorum auxilia sæpe sæpius imploranda non sint: potissimum verò, vt sapienti illâ Darij Regis Persarum voce vtar: ad prudentis, & beneuoli amici omnibus Thesauris prætiosioris opem veniat confugiendum: *Nihil namque* (vt notat Cicero) *est tàm naturæ aptum, tàm conueniens: ad secundas & aduersas res, quàm amicitia: quocumque enim te verteris, præsto est: nullo loco excluditur, numquàm intempestiua, numquàm molesta est:* & paulo inferius, *Itaq; non aquâ, non igne locis pluribus indigemus, quam amicitiâ, nam hæc, & secundas res splendidiores facit, & aduersas pariens, communicánsque leuiores.* Vt quid detestabilius, quàm hominum illorum auxilia implorare, eorumdem consorcio delectari, in quorum cordibus, stupra, adulteria, conspirationes, hæreses, & huiusmodi scelera delitescunt; cùm ex ijs veluti ex antro latebroso impudicitiâ, & impuritate vndequaque scatente, non nisi exitiales exhalent spiritus, qui humano corpori necem inferunt, & animam coinquinant: audias Beatissimum Ioannem Apostolum, quid ex ore Dei de hominibus hisce impuris loquatur: disces námque quomodo per summam Dei gratiam tibi cautum esse poterit, in hos pestiferos specus non incidere: vndè veniant expetenda auxilia comparabis: quantíque valeat integerrimorum hominum consuetudine frui percipies: *Beati* (inquit) *qui lauant stolas suas in sanguine Agni, vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent Ciuitatem: Foris autem canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, Idolis seruientes, & omnis qui amat, & facit mendacium:* quò ergô instar Pinnæ res tuæ erectæ, & permanentes sint, quietæq; succedant, felicitatis & infortunij affectatorem eligito, qui vitæ probitate Deum metuat, is námque rectâ vtetur amicitiâ, & qui in tuis difficultatibus fideliter maneat: talem enim vbi primum possi-

Moraliter quid Pinna.

Ad Histiæũ, apud Herodotum.

In Lælio.

Apocaly. 22.

debis

debis, beatus eris.

PINNA non magnitudine sanè superiori æquanda, cum sit parua, ob figuram tamen, & Byssum, inter has reponenda: quamuis in hoc differat, quod antequàm ex acutâ,& strictâ parte in amplitudinem diffundatur, excauata est.

lib.32.c.11. PERNA Plinij ex Concharum stirpe, cuius numerosum circa Pontias Insulas esse prouentum dicit: tàm prioris, quàm posterioris coxæ Porcinæ salitæ, quæ Perna vocatur, imaginem exprimens: vnde ei nomen: huic sunt dentes in circuitu marginum spissati: fortasse ex illarum Concharum specie erit, in quibus scribit Athenæus ex Theophrasto, margaritas reperiri, sed paruas: has tamen non esse laudatas notat Plinius.

Lib.3.
Lib. de lapid.
Lib.11.c.35

Histor.anim. lib.5. cap.15 *lib.3. cap.28* PINNÆ Byssus Aristotelis Σαρκίος Æliani: colorem qui seruat luteum, & pellucidum: lana est molliſſima, & delicatiſſima, à Syriacâ lanâ dignitatem obtinens. Byssi nomine decorata, ob similitudinem, quam cum Byſſo Græco, vel Iudaico, ex quo precioſiſſimi diuitum panni conficiebantur, habet: vnde Byssum opus apud I.C. dicitur, de quo mentionem facit tex. in l. Interdum, §. Diui quoque, ff. de Publicanis, & Alciatus interpretatur, deductum esse à Byſſo: Pinnæ Villus, & capillamentum Quorumdam; est etenim veluti Pinnæ vinculum, quo possit hæc Concha proximis corporibus alligari, vt firmius fixa in arenâ,aut coeno semper maneat: & si alij diuersimodè scribant; dicentes: Pinnam ad similitudinem retis piscatorij, hanc suam lanam, vt alimentum attrahat,expandere,in quam vbi pisciculos, & minuta Conchylia, vel alia maris purgamenta traxerit illis cibari.

Lib.1.prætermissorum.

Histor.anim. lib.4.cap.4. Inter hasce Conchas adest quóq; Λεπὰς ἀγρία Aristotelis, ac si dicas Concha Lepadum more saxis adhærens, aut sic vocata, quòd sit petrarum in mari Λεπίδης, ideſt squama quædam, quâ abstractâ, petræ veluti squamatæ videantur: hæ námque arctè adeò carnosâ parte saxo adhæresci, vt ne Milonis quidem digitis illis robustiſſimis auelli possit; & non nisi (quâcumque aliâ re fruſtrâ tentatâ) ferro abrasâ à saxo abscindatur, abstrahatúrve. Concha est vniualuia ex testaceorum genere: cuius testa,parte cauâ est argentea, vel vnionum

num colore, & splendore: foris gibba, lineisque multis à naturâ depicta, necnon quinque foraminibus pro admittendâ, & recipiendâ aquâ dotata, quo animal intus, vt in propriâ domunculâ existens, nutriri possit: Ταλαττιος est Athenæi, ideſt auris marina, ob magnam cum Aure humana similitudinem; non tamen Auris illa Veneris, quam scribit idem Athænæus ἀφροδιτην ab Æolibus fuisse vocatam. Patella maior Bellonij, quam & Aphoraidem esse Aristotelis autumat; quod non benè audit Rondeletius. *Lib. 3.* *Loc. cit.* *Loc. cit.*

Ασπὰς Græcorum. Patella Quorumdam. Concha & hæc vnica testa intecta, saxis vt superior adhærens; ex multis laminibus, quæ est compacta; cuius testa nucleis Pinearum nucum similis videtur. Lepas parua Diphili ex Rondeletio, quia semper parua manet.

Ασπὰς alia Græcorum. Vniualuia & hæc: testam habet non exquisitè rotundam, sed inæqualem, intus concauam, & læuem, foris parum asperam, & gibbam; in ambitu liuescit, cinerea est, & striata. Patella à latinis nominatur, vt potè quæ ad similitudinem illius vasis esculenti, quo dapes elixæ, & exculentæ in mensam feruntur, quasi pateat. Oculus Hirci est Gallorum, in summitate námque testę exterioris, veluti oculus hircinus à naturâ effigiatus visitur.

CONCHAM nec omittam, reseratilibus testis, sed admodum tenuibus constantem: cui ob similitudinem, quam cum ore Muris animalis quadrupedis, habet, illa nimirùm parte, qua turbinata est, Musculi nomen attribuere licet; quam etiam si Musculum hirsutum nomines benè erit, cognominatione desumptâ à Musco quo obducta est, vt veluti hirsuta, & tota pilosa conspiciatur.

SOLEN Mas Plinij, ex Concharum longarum genere, duplici constas testâ, & hâc ex albo ad cœruleum vergente, asperâ, lineisque multis, & diuersis distinctâ, quâ parte replicatur foramina multa habet ordine disposita; cui Solenis nomen est ex Plinio, à canalis, siue Tubuli similitudine; vnde & Aulos vocatur, quoniam Tubæ modo sit excauata; Donax est Athenæi, à figurâ Arundinis illius crassæ, & concauæ, apud amnes nascentis, quæ à Græcis δονάξ, & à Latinis *Lib. 32. cap. 9. & 11.* *Loc. cit.* *Lib. 3.*

Arundo

Loc. cit. Arundo Cypria dicitur. Dactylus eiusdem Plinij, à colore, nomine desumpto, quo humanas vngues imitari videtur.

SOLEN fœmina. Concha vnicolor, tota alba, glabra, & fragilis: cui nulla est pars, quæ prona, aut supina dici possit: anteriore parte os amplum habet, posteriore aliquid pudendo muliebri simile gerit; Onyx est eiusdem Plinij, idest vnguis, ob extremâ, tenuitate, & figurâ, vnguibus nostris similia, vel à testæ colore, & substantiâ vnguibus ipsis non dissimili.

Loc. cit.

Lib. 2. cap. 7. MYAX Dioscoridis. Mytulus Plinij: Midia vulgò Græcorũ, *Lib. 32. c. 11.* ex mari nostro Adriatico: Conchula clusilis reseratas, quæ habet testas, intus, & foris lęues, labra cui sunt tenuia, corpus est oblongum, vnâparte latum, alterâ verò turbinatum; color in superficie testæ nigricat, intus est veluti glaucus.

Lib. 31. c. 1. MYTVLVS, qui hoc loci describitur, non est sanè illi Mytulorom generi æquandus, quos tradit Plinius; *Ex Iubæ voluminibus, quæ ad C. Cæsarem Augusti filium scripsit. in Arabia tantæ magnitudinis reperiri, vt ternas heminas capiant.* Sed Concha, vt ex Mari Indico transportata delineatur, ob magnitudinem, & latitudinem conspicua; duabus námque testis multum longis, & valde latis, intus concauis, & in dorsum summè elatis constat, quæ & si in colore, superiori non sit dissimilis, in magnitudine autem illam longè excedit.

Ne verò quicpiam desiderari possit, quò Concharum numerus absolutus non videatur. Chamarum singulæ species hoc in Musæo detinentur: quarum prima est Chama illa Piperata Bellonij, cui nomen Auctor fecit, quòd ob Piperis saporem, quem redolet, sitim excitet. Testâ est admodum leui, fragili, ac compressâ, & adeò tenui, vt transpareat, non orbicularis, vt aliæ Conchæ.

Histor. anim. lib. 15. c. 12. CHAMA Nigra eiusdem Bellonij ex Æliano; intus námq; & foris in testa, quam duram habet, nigricat: quo loci narrat. *Hasce Conchas, naturâ sic dictante, Eurinos, & Austrinos ventos, vt nocuos, euitare, ac Fauonij mollibus auris gaudere, quibus flantibus ad summam Maris aquam natant, & explicatis testis, alteram Concham substernentes, alteram erigentes, simul & alterâ*

pro

pro velo, alterâ pro naui, ad nauigandum vtuntur: quod si aliquid ad se accedere sentiant, metu perculsæ contractis testis frequentes delabuntur, & occultantur.

Καμὴ πηλωρὶς Græcorum, & Latinorum: titulo hoc donata, cum semper in luto maneat, ac commoretur: πηλὸς enim lutum est: huius testa grandis, & turbinata est.

Καμὴ τραχεῖα Græcorum; Chama aspera Latinorum: quod testa eius sit aspera, lineis transuersis, obliquis, cauis, & asperis onusta.

CHAMA læuis; intus, & foris candidissima, cui testæ læuitas nomen fecit, digitorum námque compressu, quam facillimè confringitur Καμπὴ Græcorum.

TELLINARVM Concharum variæ species contemplandæ spectantium oculis offeruntur, quibus non vnus est color, nec vna duntaxat magnitudo, tàm ex mari Mediterraneo, quàm ex Oceano Germanico, alijsq; maribus extractæ.

Vti etiam ne quid in Conchis marinis annotandis expeti detur, Buccina quóque ipsa, & Turbines describuntur: inter quos ob insignem formam principatum tenet Κήρυκα Aristot. Buccinum Plinij, seu Buccinum magnum Rondeletij: Concha ex Turbinatorum genere, edendis sonis accommodata, necnon antiquis tibicinibus idonea, quâ intonante, & solicitudo ad bella denunciabatur, & signum in hostem dabatur. Hinc Persius. *Hist. anim. lib. 4. cap. 4. Lib. 9. c. 36*

Buccina iam priscos cogebat ad arma Quirites.

Et Virgilius.

Qua Buccina signum dira dedit.

Buccini nomine decorata, vt notat Plinius, ob rotunditatem oris in margine incisam: huius námq; testa longior est, in medium latior, inde in turbinem longum terminat, alterâ parte, margine scilicet, in longum procurrit, atque illic rotunditate oris incisa est: vel ex Isidoro Buccina dicta à voce quasi vocina, nam pagani, agrestésque ad omnem vsum Buccina ad compita vocabantur, ita vt propriè hisce esset signum. Concha hæc intus læuis, candida, & concaua conspicitur, foris tuberculis multis, atq; exochis est aspera. *Loc. cit.* *Originum lib. 18. cap. 4*

BVCCINVM paruum Rondeletij, lineis frequentibus aspe-

riusculum, quod notat hic Auctor, fortasse illud esse, de quo scribit Plinius. *Loc. cit.*

BVCCINVM aliud paruum, sed striatum eiusdem Rondel. cui maxima est, cum Buccino paruo superiore affinitas, in hoc tantummodo differens, quod illud lineas habet prominentiores, & transuersas, vt striatum meritò dici possit; nec non testâ est spissiore, ac duriore.

TVRBO Magnus, & longus, cui Strombi nomen dat Bellonius. Concha ex testaceorum numero, testâ vnicâ compactâ, tota continua, atque in anfractus contorta, dempto capite, quod semper operculo tegitur: nomen à figurâ suscipiens, ob testam intortam, lineis, tuberculisque multis scabram, & asperam, quæ ob multa volumina, veluti è tortâ clauiculâ in acutum desinentiâ, similis videtur turbini illi puerili lusorio, planâ, latáque primum basi, cono sensim in angustũ abeunte, cuius apex clauo armatur ferreo. & quem Maro dilucidissimè pinxit, vbi correptam furijs amatam Reginam hisce carminibus ostendit,

Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent, &c.

Et Tibullus amatorio furore dum exagitatus, nullo poterat permanere loco; rationéve sedare, de se ipso dixit,

Namque agor, vt per plana citus Solo verbere turbo,
Quem celer assuetá versat ab arte puer.

Audias obsecrô, quid de turbinibus apud Ælianũ habeatur. *Hos Regem suæ speciei habere affirmat, non modo magnitudine præstantem, sed longè etiam, & multum pulchritudine cæteris omnibus antecellentem: cui* (ne ab Ælianis verbis discedam) *se faciles ad obtemperandum præbent: si commodum ei videatur demergi, hoc quidem ipsum primus facit, sin emergere, idem incipit, item si commigrandum sit, ipse primus tentat: cæteri subsequuntur:* hoc idem de Conchis affirmat Plinius, tradens sicuti Apibus, ita Concharum examinibus, singulas, magnitudine, & venustate præcipuas, esse veluti Duces: ò admirandam naturam, quæ & in Brutis ipsis, caput vnum, veluti Coriphœum sæpe sæpius constituere solet, cuius mutui eiusdem *Histor. anim. lib. 7. cap. 26* *Lib. 9. c. 34.*

dem ordinis indiuidua inſeruiunt. Vtinam qui à lege Chriſti recedunt, quiúe vitâ animali, & tenebrosâ in antro pertinatiæ, odij, & indignationis manentes, ſub ſpecie tamen pietatis, malitioſas ſubtilitates ſpeculantur, conſpirationes Diabolicas moliuntur, quô ſimplicium animas rapere, & peruertere poſſint, Turbinum exemplo excitati, & medio inſpirationis ſanctæ libero arbitrio cooperante, compunctionis, & pœnitentiæ alis expanſis ad ſanctam fidem Catholicam conuerterentur. Deum in pulchritudine, & bonitate vnum, & Trinum, pro Rege ſibi eligerent, eumdem humiliter colerent: ac adorarent: eiúsque Sanctiſſimis præceptis non ad oſtentationem, ſed absque fuco, & fallaciâ obſequentes ſe præſtarent, quô diuina ſpiraret Aurâ, cogitationes ſuas dirigerent: ſic enim illorum cordibus, quæ ob incredulitatis peccatum, vt carbones extincti, nigra erant, per abundantiam lacrymarum ex dolore, & compunctione peccati emollitis, omniúe illâ de peccatorum tenebris effuſâ caligine diſſolutâ, præ diuinâ gratiâ igniti, nec non candidi, & rubicundi facti, dilecti Deo euadent, & illorum luctus multiplicatum gaudium pariet. Sed ad alios Turbines ſermo impendatur.

Moraliter quid Turbinum Reges.

TVRBO magnus, & longus multis voluminibus implicitus, quæ veluti Pyramidalem formam conſtituunt: cuius teſta non aſpera, & ſcabra, ſed læuiſſima, politáq; admodum, & ſplendidiſſima eſt, ob colorum varietatem tota conſpicua, & ſi pro baſi carneum colorem habeat: ex Mari Indico.

TVRBO non magnus, nec longus. Buccinis ſatis ſimilis, cuius teſtæ volumina coloris marmorei, ita à ſe diſcreta habet, vt in medio angulos efficiat: pars inferior in turbinem, ſuperior vero in ſatis longum, & acutum roſtrum definit.

TVRBO alter, qui muricatus dici poteſt; conſtat námque tuberculis multis breuibus, & obtuſis, roſtrum non longum, & acutum, ſed Muricum modo obtuſum illi eſt: pars ſuperior tumeſcit: teſta intus purpuracei viſitur coloris, foris tota albicat.

TVRBO in longum qui protrahitur, in cuius teſta volumina ſcabra, & veluti ſtriata ſunt à natura depicta, & cui cũ quin-

que ſint annexæ appendices longæ, & acutæ humanarum vnguium formam quodammodo exprimentes. Penta Dactylus nuncupari poteſt, à voce Græca πέντε, quæ quinque ſignificat, & δάκτυλοι qua digiti denotantur.

TVRBO formâ, & figurâ ſuperiori non diſſimilis; cui tamen quattuor ſolummodo cum ſint appendices, nomen Teſſeræ Dactyli indi poteſt à voce Græca τέσσαρα qua quartus numerus exprimitur.

TVRBINES magnitudine parui: illi inſtrumento ligneo, quo lufitant noſtrates Pueri (& cuius vſus in puerilibus ludis antiquiſſimus etiam fuit) non multum diſſimiles, ex ſuperiore etenim parte, & hâc latâ, ſtatim in breue acumen deficiunt, in quorum teſtæ ſuperſicie varias lineas, veluti exochas, non ſine naturæ artificio, cernere eſt; pars exterior cum aliquo nitore albicat, quæ vero ſubiacet, ſplendidior eſt: ex Oceano Hiſpanico.

TVRBINES varij; alij albis, quidam nigris, pleríq; alij varijs coloribus diſtincti, qui tamen omnes pollicis magnitudinem non excedentes, in mucronem acutum terminant, & tuberculis multis, diuerſisqúe virgulis ſunt ſignati.

TVRBINES parui: multiplices ſpecies, & formas referentes, quibus non vnus eſt color, nec vna delineatio: ijs inter ſpongias viuere datur.

TVRBINES parui quidem, ſed ob venuſtatem, ac ſplendorem à diuerſitate colorum emanantem, maxime admirandi, quos non Mare Mediterraneum, non Oceanus Germanicus, aut Hiſpanicus, ſed Mare rubrum genuit.

Non eſt, vt ſilentio inuoluam Cochlearum nomenclaturam, quas Heſiodus Φερεοικέας appellauit, & Cicero Domiportas, quod ita ſint domi ſuæ applicitæ, vt eam ſecum aſſiduè portent: quæ ſicuti olim illatæ menſibus Romanas delicias auxerunt, ita tunc temporis in Muſæo repoſitæ, delicias Calceolarias auctant, & amplificant: inter has ob formæ pulchritudinem, Neritæ Cochleæ, quamuis magnitudine exiguæ, principatum habere videntur; ſiue illas ſpectes, quas Ariſtoteles deſcripſit, & Νηρίτας vocauit, ſiue quas Ælianus: eo mari; vbi ſordium vacuitas eſt, & tranquillitas viget, naſci affir-

2. de Diuinatione.

Hiſtor. anim. Lib. 4. c. 4.

Hiſtor. anim. lib. 14. c. 27.

affirmat: seu etiam Neritas illas habere cupis, de quibus Bellonius. Hasce (vt aliquid etiam (& si fabulosum) narretur, quo legentium animi recreari possint) à Nereo Deo illo marino, qui ex Doride Oceani filias quinquagintas habuit filias, & inter tot vnicum tantum filium, Neritem appellatum, Deorum, hominúmque formosissimum: sic dictas scribunt Historici quidam, quoniam tali Cochleâ, vti elegantissimâ, Buccinæ loco, vti fingeretur. Natices vocat Gaza ex Aristotele, à natando, vt opinor; nomine desumpto à νέω, quod est nato, & Νηρὸς, quod concauum significat; ac si dicas, Cochleas concauas, & natationi aptas; *Nauigant namque Neritæ* (ex Plinio) *præbentesque concauam sui partem, & alteram auræ exponentes, per summa æquorum velificant.* *Lib. 4. de aquatil.* *Loc. cit.* *Lib. 9. c. 33*

COCHLEA in hâc marinâ collectione habetur, ob formam rotundam, & testam intortam, ac valdè magnam, nec non ob colorem niueum, valdè nitidum, vnionúmque æmulum, haud contemnenda: cui cum fundus cauus, & ad retinendum capax sit, illam esse dices, quam Plinius Antiquis in vsu oleario inseruisse scribit; siue ad oleum decapulandum, seu in vsus quotidianos ad illud hauriendum. *lib. 32 c. 11.*

COCHLEA quoque illa suo loco est dispositа, quæ ad Turbinum speciem accedit, cum parte vnâ sit turbinata, & satis longa: alterâ verò, quæ est rotunda, cum vmbilicum planè referat. Vmbilicus, aut Faba marina à Bellonio ex Aristotele nuncupatur: cui etiam ob cælaturas inæquales, quibus in superficie scabra tota scatet, Cochleæ cœlatæ nomen est à Rondeletio tributum: intus læuis est, & colore argenteo splendet. Huius operculnm, quod Cochleæ foramen claudendo, ab iniurijs externis illam tutam reddit: spissum, & rotundum est: superiore parte in quâ voluta est expressa, non asperum, interiore vero, quâ scilicet Cochleæ carnem attingit, tuberosum, inæquale, ac rubri coloris. Vmbilicus marinus à Recentioribus dicitur, quod ab vno latere cum sit planum, ab altero quo eleuatur, quasi Vmbilicum Puellæ formosæ pro parte referat. Faba marina est Quorumdam, ob Fabæ nostratis formam similem, quam latere eleuato exprimit. Cretensium est oculus marinus, quem *Hist. anim. lib. 4. cap. 4* *Vmbilicus marinus*

ad

ad imagines ſuſpendunt, dicentes oculis ſuccurrere.

COCHLEA pollicis craſſitudinem non excedens, punctis varijs in ſuperficie, quæ eſt ſignata, & cum Pyri modo turbinata, Pyramidalem formam referat, Cylindróque proxima videatur, à Rondeletio Cylindroides nominatur; à Bellonio verò ſub Cochleâ alterâ marinâ reponitur.

COCHLEA Buccinis paruis ſimilis, quam Rondeletius ob aſperitatem Echinopheram nominat: tota námque eius teſta tuberculis, ſiue aculeis, vt extat Echini marini tegumentum, eſt conſperſa,

COCHLEA Turbinata quidem, ſed depreſſa, maculis diuerſis, ſed potiſſimum carnei, & candidi coloris omni ex parte ornata: cuius pars vna eſt plana, altera veluti voluminibus, quæ in gyrum, & turbinem acutum deſinunt: à naturâ conſtructa apparet.

COCHLEA Turbinata in colore albicans, ex Murium genere, cuius turbo obtuſus, & veluti Echinatus eſt.

COCHLEA depreſſa. Operculum Cochleæ cęlatæ quodammodo exprimens: eſt enim vnâ parte plana, alterâ vero excauata in voluminibus, quæ initio parua cum ſint, paulatim creſcunt ad formam vſque.

COCHLEA ſatis grandis, turbinata, & in medio vmbilicata, quæ proximè accedit ad formam illarum Cochlearum terreſtrium, quæ conglomeratæ craſſioribus fœniculi caulibus adhærent.

CONCHLEÆ ex Mari rubro tranſportatæ, Vmbilicum figuta referentes, quarum pars plana latior eſt, mox in turbinem breuem deſinunt: tota harum teſta mirâ varietate, tuberculis, & punctis nigris, rubris, & candidis adeô eleganti ordine eſt conſtructa, diſtinctáq;, vt artem, naturam ſuperaſſe dices.

COCHLEÆ Turbinatæ, & in medio vmbilicatæ, varias, quæ non ſine intuentiom admiratione, repræſentant formas, diuerſis quæ ſunt exornatæ coloribus, nigris, candidis, rubris, glaucis, & carneis. ex Oceano Indico.

COCHLEÆ pellucidæ admodum, multiplices figuras, & ſpecies (ſic eſt natura, & in Cochleis fœcunda) referentes, varijs pulcherrimis coloribus, & notis delineatæ: ex eodem Mari.

CON-

CONCHVLÆ lucidiſſimo ſplendore nitentes, diuerſas ſpecies, & ſui generis imagines, quæ exprimunt, amœniſſimis coloribus, & ſignis omni ex parte compreſſæ.

CONCHYLIVM habeas muricatum, ſatis prægrande, ſubſtantiâ ipſâ, & colore, candido, marmori æquandum; edendis ſonis, vt Buccina ipſa, aptum; quo Indiæ Gentes tubarum

rum vice, tàm in Bello ad ſignum militibus dandum, quàm in venationibus ad excitandum ad prædam canes vtuntur: cuius teſta in medio eſt eleuata, vt ventricoſa videatur, & tuberculis quibuſdam miro ordine ornata, nec non lineis, veluti exochis tota plena; in cuius margine, & appendice, quâ parte aurita eſt aculei ſatis longi, aliqui breues, duri tamen omnes, ac ſi ſaxei eſſent, ſparſi ſunt; altera pars depreſſa eſt; vt non ineptè Aphoraidis nomen ex Ariſtotele, & Coryphæi ex Plinio illi aſſignari poſſit.

Hiſtor. anim. lib. 4. cap. 4

Lib. 32. c. 7 CONCHYLIORVM genus minimum, & ſi vulgatum, ob varietatem tamen ſuas habet ſedes: formâ non admodum eſt diſſimile Conchis Venereis, & omni ex parte cum luciditate albicat. Porcelletæ ſunt officinarum, quaſi Vmbilici marini; quorum tenuiſſimo puluere cum ſadipe Gallinæ liquato, mulieres ad clarificandum faciem vti ſolent.

TVBVLI, ſeu Siphunculi marini, vt quid teſtaceum, pœnes Cochleas repoſiti ſunt: haud abſimiles fiſtulę illi, ex quâ aqua ex fonte exilit; ſunt námque rotundi, & teretes, foris aſperi, & candidi, intus læuiſſimi, & concaui: alij recti viſuntur, alij contorti, quidam replicati: in ijs Vermes colore, & ſubſtantiâ Scolopendræ rubræ ſimiles procreantur, & viuunt.

In hâc Teſtaceorum ſerie Antales quóq; collocati reperiuntur; quorum ortus in profundo maris, in cauernis quibuſdam eſt, fiſtulæ modo ſunt longi, ſed inflexi inſtar dentis canini, & pertuſi ad modum cannæ, digitum: ſecundum longitudinem non excedunt: ijs ſuperficies non eſt leuis, ſed ſtriata, virgulatáve; in ſubſtantiâ prædura toti albicant.

DENTALE: non illud lignum deſcribitur, cui Vomer arandi cauſsâ inducitur, & de quo Virgilius.

2. Georg. *Duplici aptantur Dentalia dorſo.*

Sed Tubuli marini, parui, oſſeæ ſubſtantiæ, Antalibus multò minores, explicantur; qui dentes caninos formâ referunt, his tamen longiores; intus ſunt perforati, & inanes, foris dentatam rimam habent: naſcuntur more Antalium in cauernis lapidum profundi maris: & ſi non deſint indocti homines, qui Dentes illius Piſcis, cui vulgò Dentalis nomen eſt attributum, eſſe autumant.

BELLI-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

BELLICVLOS, seu Belliricos marinos inuisere tibi datur: qui circa maris litora inueniuntur: lapilli sunt exigui, & depressi, formæ rotundæ: quorum pars altera leuiter excauata instar acetabuli est, ac in candore maculis flauis consperſa humani vmbilici speciem imitatur: alia veró flaui, & minus nitentes sunt, nigricantibus lineis ad imaginem Cochleæ circunductis: sint ne illi, de quibus Cicero meminit, Socerũ suum Lelium, & Scipionem, cum ruri degerent, Conchas, & Vmbilicos ad Caietam, & Lucrinum legere consueuisse: valdè ambigo: cum potius crediderim Cochleas illas fuisse, quæ à figurâ vmbilicatæ vocantur: quarum vsus piscium vice pauperibus primum fuit acceptus, postmodum adaucto in cibarijs luxn, illarum esus in delicias Romanas pertransiuit. *Lib. 2. de Oratore.*

Vt autem finis Testaceorum nomenclationi imponatur, Tres Solum Ostręcodermorum species, vt præcipuas, nec spernendas in hoc horreolo reconditas, subijciam Ostreacea alia vt notissima, & vulgaria ommittens; quarum prima Spondylus est Antiquorum; à Plinio etiam descriptus, nec non ab Athenæo Τράπηλος dictus, in eo tantum mari, quod numquam reciprocatur, saxis, & cautibus annascens, quibus ita hæret, vt non nisi malleo, aut fractâ saxi parte capiatur. *lib. 32. c. vlt. Lib. 3.*

Duplici testâ constat hæc Ostrea, intus caua, & læui, foris scabra: ad vngulæ Asini formam est rotundata, cum quâ magnã quòd habeat similitudinem, à Græcorum vulgò Gaideropada vocatur, quasi pedem Asini dices. Gaideros enim lingua illa Asinum significat.

Aliud Ostreæ genus in Musæo detinetur: cui sanè (cum perdifficile admodum sit rebus singulis, quæ natura parens producit, propria nomina aptare) quid nominis possit applicari, non ita patet: id vnum sciat Lector: ex mari Indico fuisse extractam hanc Ostream, ob formam non despiciendam; testa cum sit illi pellucida satis, varijs coloribus, flauescentibus præcipuè, & purpuraceis depicta; foris instar Bryi marini à Plinio descripti, crispa, & crinita est, intus splendida, læuissima, & candidissima. *Lib. 27. c. 8.*

Illud etiam Ostreæ genus prægrande spectatur, quod notat Bellonius, *In Toro Arabiæ Ciuitate ad oras Maris rubri sitas, à* *Lib. de aquat.*

Græcorum vulgò Aganon vocari, & à Caloieris, ac Cœnobitis, qui eò loci plurimi degunt, Tricdanam nominari; quam sanè, illam esse crediderim, à Rondeletio sub nomine Conchæ imbricatæ descriptam.

Instituti ordinis structura iam expostulat, vt delineatis plantis marinis, Alcionijs, & testaceis singulis ad Pisces exsiccatos sermo dirigatur, quò primæ huic sectioni finem imponere detur: in illis autem describendis, ne præpostere rem tractare videar, illemet ordo seruabitur, quo in Musæo ad propria loca sunt solerti arte dispositi. Qui autem primus, vt Ponti, sic & Musæi Princeps contemplandus, ac describendus venit, est Delphinus ipse, non immeritò pro aquâ, Márique passim in nummis antiquis excussus. Piscis ex cætaceorum stirpe, corio læui, & sine squamis, pilísque, sed duro contectus, non pinguissimus, quia exsiccatus, ac innatâ pinguedine destitutus, rostrum cui est oblongum, & oris scissurâ maximâ: cuius præclarissimæ dotes, non sine commemoratione relinquendæ videntur: Ommitto Animal hoc, regium sanè (vt sermone, & literis multorum est promulgatum) fragrantissimo Musicæ amore detineri, admirabilíq; ad vocis cantum studio concitari, adeout, & cantu mulceatur, & capiatur attonitus sonu: quod ne fabulosum, & figmentum Poëticum videatur, legas obsecrô Ælianum, Plinium nostrum, & inter recentiores Olaum Magnum Archiepiscopum Vspalensem. Sed vt res præ cæteris admiranda, hoc non inuitus referam. Marinum hunc Piscem, adeò ab humanâ naturâ, loco, & rebus, commercióque alienum, aquam qui semper, vt aëris expers innatat, in terrâ, vbi primum hanc attigerit, vitam finire, non educatione motum, vt Canes, & Equi, non vllâ aliâ necessitate ductum, veluti Elephanti, Pantheræ, & Leones ab hominibus liberati, sed genuino quodam affectu, tantâ corripi erga humanum genus beneuolentiâ, ac familiaritate, vt ad hominum, puerorum maximè (vt simplicioris ætatis amasius) consuetudinem mansuescat; appellatus, nomine potissimum Simonis inuocato (vt potè quo plurimum gaudere soleat) quasi vocem intelligens, accersitus veniat, cicur, & docilis fiat, grati ani-

Histor. anim. lib. 2. c. 6. et lib. 11. c. 12. Lib. 9. c. 8. & lib. 11. c. 37. Histor. Sept. lib. 20. c. 12.

ti animi signa obsequio patefaciens, ac homini, quamuis nullius mentis animal, beneuolentiã quamdam ostendens: quod vnum quamuis aquatile sit animal,& ob id frigidioris temperationis, tamen tribuendum videtur maximo naturæ vigori, quo pollet, ideóque feruentius amare. Non dubito cicures quoque alios inueniri Pisces,qui humanam amicitiam ambire videntur, & ad hominum consuetudinem, præter Delphinum, mansuescunt, cum appellantur, intelligunt; vt de Cæsaris piscinis illis legere est apud Plinium, in quibus genera piscium ad nomina veniebant, quidam etiam singuli: Et de Murenâ illâ Crassi Romani celebratissimâ, apud Ælianum legitur (vt Vitulum marinum, & innumeros alios pisces dociles ommittam) quæ Crassi appellantis vocem agnoscebat, atque ad eum adnatabat,cum ei quidpiam porrigebat, gaudio exiliens promptè, ac parato animo accipiebat: quam ob mutuæ beneuolentiæ seruatam fidem, vbi primum expirauit, temerè fecisset, nisi amare, vberiúsque fleuisset, atq; honore sepulturæ affecisset: sed in quibus tanta reperiatur erga homines,vt in Delphino beneuolentia,ex auctorum scriptis non ita facile arguitur; de cuius amoribus,ac firmissimâ erga homines amicitiâ, vt amoris simulacro, extant auctoritates Aristotelis, Auli Gellij, Plinij Iunioris Epistolâ ad Caninium, & Alberti Magni, vt Plinium secundum, & quàm plurimos alios, ne diuagari videar, silentio præteream.

Lib.10.c.30

Histor.anim. lib.8.cap.4

Histor.anim. lib.9.c.48.et lib.2.c.6.& lib.6.cap.14 Nost. Act. lib 7.cap.8

Vti etiam in tot nummis Antiquis, Delphinum videre est, ab alato Cupidine frænatum. Quòd verò maiorem inducit admirationem,est,reperiri in hoc animali tantam pietatem, vt homini nullâ consuetudine assueto, in extremo vitæ periculo laboranti auxilium afferat, & defuncto officiũ præbeat. Sancto Martiniano (vt Arionem, Palæmonem, Phalantem, Taram, Telemachum, & alios Delphini beneficio seruatos,vt in nummis antiquis habetur,subticeam) mulierem illecebram qui euitare summè optabat,sponte in mare sese dimisso, mox duo Delphini adfuêre, qui illum veluti Cymbâ impositum, extra mare in aliud litus detulerunt. Calistratus martyr, Diocletiano regnante sacco in-

Lib. 8. Anim.lib.24 Lib.9.cap.8.

Metaphrast. apud Lipom. Tom.6.

Metaphrast. Loc. cit.

sutus, in mare fuit abiectus, disrupto sacco, annuente sic diuinâ gratiâ, Delphini duo adnatantes, ac si admoniti fuissent, Sanctum tergo exceperunt; & ad litus accedentes sensim, ac cautè deposuerunt. Referre nec piget, quid Luciano martyri, vt in eius vita legitur, acciderit: Innocentissimus hic martyr Maximiliano Imperatore in Christianos atrociſſimè sæuiente, lapide ad dexteram alligato, in mare fuit deiectus: quintodecimo tamen post die, à Delphino vastæ proceritatis, supra eius corpus glorioſissimus martyr mortuus per æquora ducebatur, quem tandē terræ non ita primum commisit, quo & Delphinus ipse, hanc eamdem, vti sibi exitialissimam, lubens amplexando, statim expirauit: Delphinum (vt aliquid etiam exprimatur, quod moralitatem sapiat) procul à terra adeò violentum animal, vt loco stare nequeat, nefásque arbitretur motu vacare; tantæ agilitatis, vt summâ cum velocitate intra aquas eiaculetur (quâ fortasse moti ratione Antiqui huius significatu velocitatis indicium denotabant) vbi terram attigerit, vix in arenam exceptum, confestim mori, in illud genus hominum non sine sale expressum, intelligant illi, qui philaphtiâ tumidi, vt noui tiphi ab aquarum ambitione inflati, laxis habenis, proprijs laribus relictis, plus sapere existimantes, quàm illorum conditio expostulet, cum literatis hominibus, extra suæ mercis limites prurisscentes, ac iactabundi, altercari tentant, Delphinúmque nare docere conantur. Hi námque non secus, ac noui, & inexpertes Delphini è propriâ sede surrecti, alienam cum fastu inuadentes, in barathrum ignorantiæ summo cum dedecore labuntur, in hominum ludibrium, ac contemptum cadunt, ac tandem μῦροι φυλαττικοὶ in propriâ iactantiâ non sine cachinnatione, desipiunt.

Loc. cit.

Moraliter quid Delphinus?

VITVLVM quoque marinum in hoc nobilissimo rerum exoticarum apparatu seruat Calceolarius: φωκὴ est Græcorum, ducto nomine à voce Græca βώκη ob boatum quem edit, potissimum dormiendo, quo tempore tàm altè stertit, vt rugitum edere videatur: & hoc, ob pituitosum humorem in asperâ arteriâ detentum, qui inspirando, & expirando agitatur:

tur: vndè,& Bos marinus à quibuſdam dicitur: Animal eſt Cætaceum, quadrupes, Vitulo terreſtri exceptis auribus valde ſimile,quibus natura ſolers hunc priuauit,ne multum humorem ſuſciperet, natationémq; ſibi iu aquâ prohiberet: Corio intectum eſt duro: gemina illi eſt natura, vt notat Aſtriſtoteles, aquam,terrámque incolendi: ita vt partim in aquis, litoralibus potius, quàm pelagijs, partim in terris vitam depaſcendo, ac deprædando ducat: pinnis,quibus in mari pro natatione vtitur,humi quoque vice pedum ſerpit: ſurſum, deorſúmque claudicantium more ſe mouens: Bellua (vt habet Ælianus) exemplo ex Eudemo, quæ Delphinorum more, hominum amore flagrare ſolet: quæ præter piſcium conſuetudinem, vt ſcribit Ariſtoteles, eſt docilis, vocéque, incondito nempè fremitu, ac viſu populum ſalutat: nomine vocata etiam reſpondit: Somniculoſa eſt, & adeò grauiſſimo ſomno, ac diuturnâ veternoſitate opprimi ſolita,vt ne turbatum quidem mare dormiendo ſentiat: (vnde Antiquitus per huius ſimulacrum,ſomniculoſus homo ſignificabatur:) Et Albertus Magnus tantâ humiditate ſcatere hoc animal tradit, vt ſi dextera eius Pinna, quâ ad natandum vtitur, temporibus hominis vigiliarum exceſſu detenti ſupponatur, ſomnum inducat: hoc idem affirmat Plinius. Adijciam, quod ab eodem Plinio,& Plutarcho: de hoc animali ſcribitur: Ex omnibus marinis,hoc vnum fulminibus non tangi: quinimo audito tonitru,viſóque fulmine,ac corruſcatione, animoſitatis ſedem in corde habens, exultans planos monticulos aſcendere; gaudere, ranarum inſtar, pluuiarum acceſſu, nedum expaueſci: quod ſanè & ſi fabuloſum videri poſſit, hinc tamen, vt vero verius ſimbolum illud Ægyptiorum deductum eſt, qui ſignificare volentes hominem contra omnia pericula tutum ſe præmunientem, Vituli marini pelle indutum, vt infortunij magni tutellâ, pingebant. Et Auguſtum Imperatorem hoc corio contra fulminis ictum vſum fuiſſe tradit Suetonius in eius vitâ; vti etiam apud eumdem legitur, Seuerum Imperatorem hâc eâdem ſuperſtitione imbibitum, lecticam ſuam, qua vehebatur,tali corio tegi mandaſſe. Nec ſilebo Tiberij coronam hâc pelle fabre-

Hiſtor.anim. Lib.4.c.56

Hiſtor.anim. Lib.2. c.7.

Hiſtor.anim. lib.2.c.17.

Morali. quid Vitulus mar.

Anim.lib.24

Lib.9 c.13

lib.2.cap.55 & alibi.

Lib. de anim. ſolertia

Moral. quid Vitulus mar.

Hiſtor. Sept. lib. 20. cap. 3

fabrefactam: recitat ſimiliter Olaus Magnus, pauidos fulminum, tutiſſima reputare tabernacula, è huiuſmodi pellibus confecta; eò quòd, vt Aquila inter Aues à fulminis ictu immunis commemoratur, ita inter Aquatilia Vitulus quoq; de quâ etiam Belluâ, hoc aliud ſcribit hic Auctor, quod tamen ad perplexitatem quarundam gentium Septentrionaliũ facit, quæ tempore ieiunij carnes huius animalis comedunt: *Aſſerens nonnullos ſcrupulosè ſe torquere, ne his, qui ſcilicet circa interiores partes ſunt, tempore quadrageſimali veſcantur: & quamuis res hæc rectoribus Eccleſiæ commiſſa, non definiri concorditer potuerit, nihilominus ſimplicioris ingenij viros dicere, & probare, ex Vitulo marino hanc ſumendam fore demonſtrationem, vt cum partum fecerit in littore hæc bellua, ſi ad ſyluas à venatore compulſa fugerit, ab eius eſu tempore prohibito abſtinendum eſſe, ſi verò ad aquas, ſecuriſſime tam illis carnibus, quàm larido veſci poſſe: & ita ſeruatur, vt numeroſiſſimi homines loco olei hac pinguedine vtantur in obſonijs, atque ob hanc eamdem cauſam carnes, non ſecus ac latera porcorũ in maxima quantitate ad vſum in vaſa recludantur.* Hæc Olaus Magnus.

Lib. 9. c. 43. Ἀλώπηξ Græcorum, & Vulpes Plinij viſitur quoque. Piſcis Cętaceus ex Galeorum genere; cuius corpus rotundum, ſpiſſúmque eſt, pinnis longioribus, & breuioribus munitum, os habet paruum, non multum infra roſtrum, caudæ pinna, quæ ſurſum abit longiſſima eſt, & cum falcis, aut enſis formam referre videatur, hac ratione à quibuſdam vulgari titulo, Peſce ſpada nominatur. Piſcis, vt notat Ariſtot. & Ælianus, non ſecus ac Vulpes animal terrenum, fraudolentam ſeruans naturam; quâlibet actione, qui cautus ſe præſtat, præſertim vero ad declinãdas inſidias illi in piſcatione paratas ſumma eſt attributa ſolertia: *Principio enim* (vt Æliani verbis vtar) *aut ad hamum non accedit, aut ſimul vt hunc deuorauerit, ſtatim tamquàm veſtem inuertens, & interiora ſua euomit, & ad hunc modum ferrum expellit.* Quod etiam de Scolopendris apud Plinium legere eſt, quæ hamo deuorato, omnia interiora euomunt, donec hamum egerant, deinde hæc eadem reſorbent.

Hiſtor. anim. lib. 4. c. 37. et lib. 9. c. 11

Loc. cit.

Loc. cit.

Nec

Nec non Καπρίσκος Græcorum, & Athenæi ſpectantium oculis ſe ſe offert: Κοῖρος ſeu Porcus Strabonis, vti & quarumdam aliarum notionum. Piſcis marinus ex ſquamoſis, corporis formâ quaſi rotundâ, ſed compreſſâ, ſquamis ita firmiter cohærentibus, tàmque aſperis vndequaque munitus, vt veluti duriſſimo, ac ferè impenetrabili tegumento, & pelle operiatur: cui quamuis os paruum natura dederit (Muris animalis figuram exprimens, quâ ratione fortaſſe μῦς ab Oppiano nominatur (dentibus tamen acutiſſimis, & robuſtiſſimis illud armanit, vt alios piſces, quamuis magnos, intrepide aggredi audeat: de quo audias Oppianum canentem. *Lib. 8. Geogr. lib. 17* *lib. 1. αλιευτ.* *Loc. cit.*

Eſt quoque prę reliquis ſæuum Muris genus, audet
Bella inferre viris Gens tantula, tergore duro
Fidens, & denſis armato dentibus ore.

Vti & SCORPIVS Græcorum, & Latinorum, qui à Plinio Rufus dicitur, quòd maiore ex parte ſit colore rubeſcente, ſiue Rufo; Piſcis Pelagius, ſquamis contectus, quæ potius ſerpentum corticem, quàm ſquamas referre videntur: cui nomen eſt, non à Scorpij terreſtris formæ ſimilitudine, ſed quia venenatis aculeis, quibus multis caput maximum quod habet, eſt præmunitum, pungat, feriat, venenúmque Scorpij terreſtris ritu effundat; atq; à totâ ſubſtantiâ, quam aliqui virtutem ſpecificam vocant, vt hic, minimo ictu, atque inſenſibili materiæ quantitate, mortem afferre ſoleat; vnde Ouidius; *Et capitis duro nociturus Scorpius ictu.* *Lib. 32. c. 10*

Et apud Ciceronẽ; *Scorpius infecta præportans flebile acumen;* ſicuti etiam & ſpinâ venenatâ, quam in dorſo gerit, feriendo venenum vibret. Hinc illud Adagium celebratiſſimum: Piſcator ictus ſapit, ab euentu natum, putarim: cum Piſcator quiſpiam (vt notat Geſnerus) piſcibus, quos intra rete tenebat, manum admouiſſet, atque à Scorpio piſce feriretur, ictus inquit, ſapiam: quo exemplo monemur: in actionibus obeundis valde oculatos nos ſemper eſſe debere, ne optima captare credentes, in peſſima, & nocitura cum pernicie incidamus, ſtultè námque eſt dicere non putaram, & ſerò ſapiunt Phryges, vt eſt in prouerbio, cum quis ſuo malo in poſterum non caueat; & cum Claudiano. *Lib. 4. aquat. cap. de Scorp.* *Moraliter quid Scorpius marinus?*

Nil

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Nil iuuat errores merſâ iam puppe fateri.

Serò enim gemimus (vt eſt apud Euripidem, ex Electrâ Clytęmneſtram redarguente) quũ ſpes haud reliqua eſt remedij.

DRACO & Marinus Æliani inter Muſæi parietes conſpicitur. Piſcis formâ ſatis oblongâ, pugionis modo compreſſus, & ſquamis exilioribus certè, ſed duris contectus, qui tamen Draconi terreno, capite, maxillis, & oculorum magnitudine ſimilis videtur. Inter peſtifera animalia marina à Plinio ſub nomine Aranei deſcriptus: nec absque ratione, ſicuti enim Aranea animal inſectum ſuo peſtifero morſu vehementiſſimos circa plagam dolores, & cruciatus, mortémque ſæpe numero inferre ſolet, ita & hic piſcis ſi viuus contractetur, & manu tollatur, venenatis aculeis, tenuibus, nigris, peracutis, & tenui membranâ nigrâ connexis, quibus eſt in capite armatus, vulnus tangentibus infligens, febrem, ac delirium protinus excitat, nec non totum brachium cum mortis periculo inflammat: quem aduerſus ſui ipſius ictum ſtatim impoſitum, vti & Mulum piſcem valere ſcribit Galenus, & Dioſcorides.

Lib. 9. c. 48.

Simpl. medic. lib. 11.

Lib. 6. c. 44

Affinem hi piſces habent Κάνθαρον Græcorum: Scarabęum Quorumdam: à colore nigricante, ſeu ex nigro rubeſcente, quo Scarabæum terreſtrem inſecti genus refert, ſic nominatum: Piſcis inter litorales ab Ariſtot. & Plinio enumeratus, ſquamis paruis intectus, corporis formâ, branchijs, pinnis, & aculeis, Auratæ haud abſimilis: qui tametſi in luto, & ſordibus libenter verſetur, nihilominus, referente Æliano, ſalaciſſimus eſt, ac pugnam inſtituit de fœminis, non ſecus, ac viri de pulchris mulieribus, Hirci contra Hircos, & Tauri contra Tauros: turgétque amore adeò fragrantiſſimo in ſuæ ſpeciei fœminas, vt cum procis, Zelotypiâ ductus, acerrimas pugnas edat; certamen non inſtituens de multis, Sargorum Piſcium more (qui non modo in ſuam ſpeciem libidinoſo corripiuntur amore, ſed & Capras ipſas animalia terreſtria vehementiſſimè amant, & tantâ amoris inſaniâ in eas exiſtunt, vt à Piſcatore caprinâ pelle obtecto, & ab illis ſenſu caprini odoris percepto, dolo capiantur) ſed pro vnâ tantum, non ſecus ac Menelaus cum Paride pugnet, ac decertet:

Hiſtor. anim. lib. 8. cap. 13

Lib. 32. c. 11

Hiſtor. anim. lib. 1. cap. 27

certet: quâ si semel fuerit potitus, nullam aliam (promiscuæ Veneris odium abhorrens) concupiscat, ac attingat, vnicâ castitate contentus; quod à Cl. Poëta Oppiano hisce versibus elegantissime est descriptum. *Lib. 1. ἁλιευτ*

Vxores Sargi multas, & Merulus ardens
Ducunt: ast alij contenti coniuge solâ,
Cantharus Ætnæus contemnens agmina lecti.

Moraliter quid Cantharus?

Res sanè notatu digna, velint, ac nolint, homines illi, non sine maximo cum dedecore, vt fateantur est necesse, se à Brutis castitate superari; qui legem à Deo Opt. Max. pro mutuâ, & reciprocâ, in matrimonij vinculo, seruandâ fide, neutiquam seruantes, nec malæ tractationis pœnam verentes, non turpibus Hymæneis detestatis, nec vnicæ vxoris consortio contenti, Lenonum, & Strygarum medio alienas sedes propagnationi destinatas, violare, & ingredi tentant, ac vt noui Cuculi in Corrucæ nido fœtificare die, noctúque studeant. Quo ergo in fide matrimoniali non hæsites, nec hinc inde à fluctibus tentationum, qui à ventis concupiscentiæ, & luxuriæ agitantur, rapiaris, Canthari Piscis exemplo, quam Deus tibi præscripsit vxorem, illâ vnicâ sis contentus, alienam ne concupiscas; illam diligito, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro eâ; vitæ & negotiationis huius mundanæ sociam summâ cum tranquillitate domi contineas: sic enim seruato hoc naturæ vinculo, legibus, ac benedictione obstricto, gratus Deo, & hominibus euades. *Ephes. 5.*

CANICVLÆ, similiter Plinij patet aditus, quam Canem Galeum Latini vocitant, quod ex Piscium Galeorum stirpe sit, corporis enim formâ longâ, est ijs similis, dentesq; habet ad latera recuruos: non tamen est illa, quæ ab Aristot. σκυλίος nominatur: sed cui, vt notat Plinius, nubes quædam ineſt, quæ oculos occupat, & quam in nullo alio Galeo, præterquam in hâc, & Galeo Galauco, reperiri scribit Rondeletius. Piscis naturæ instinctu adeò pruriginosâ libidine in corporis humani carnes, nudas præcipuè, & candidas ardere solitus, vt aliquando has depascendi caussâ in terram exiliat: vnde hâc ratione, & ob duros aculeos (vt ha- *Lib. 9. c. 36* *Histor. anim. lib. 6. cap. 10* *Loc. cit.* *Cap. de Galeo canc.*

Hiſtor. anim. lib. 1. c. 56. betur apud Ælianum) venenum quoddam iaculantes, tnn
temporis & Piſcatoribus, ac maris incolis valdè formidabi
lis ſit. Piſcis tantâ guloſitate, ac voracitate inſignitus; v
(ne diſcedam ab Æliani verbis) *Cum vnus captus eſt hamo*
Loc. cit. *omnes hoc aſpicientes accurrant ad captiuum, quem ſequuntur v*
que ad nauem æmulatione quádam, exiſtimantes captum eſcam ſ
bi prædatum fuiſſe: vt eorum nonnulli in nauem aliquando inſ
liant, & volentes capiantur: mortem præ guloſitate ſibi arripiẽte

Moral. quid Canicula. Sic qui carnium voratione, & vini potatione diſrumpitur
nec non hamo crapulæ, & ebrietatis ſeipſum exponit, in
terceptâ, ac ſubmersâ ratione, veluti à nube densâ, à copio
ſore cibi, & potus euaporatione, diſtracto à proprijs oper
bus corde, inualeſcente luxu, & amœntiâ, præceps nauim
Syluam nimirum libidinum ingreditur, voluntarius pecca
euadit captiuus, & ita Diaboli in animi perniciem fit præda

Loc. cit. Σκυλίος καὶ Νευρίος Ariſtotelis, ac ſi dicas Hinnulus, quem Gaz
Caniculam inrerprætatur; & ab Athæneo σκύμνος vocatur
Lib. 3. ideſt Catulus. Eſt námque Piſcis ex Galeorum genere mi
nimus, cuius cutis in colore rufeſcit, & maculis nigris el
aſperſa, quam ſi à caudâ ad caput manibus contrectes, ai
peram admodum eſſe dices, ſin autem à capite ad caudam
mollis, & blanda perſentitur; brachia, pinnas, & caudam
eiſdem maculis notatas habet, nec minus edax, heluone el
hic piſcis, quam cætera alia Canicularum genera.

Hoc genus Piſcium, quod in Cataceorum ſtirpe ponit Gale
3. de alim. facul. cap. 31. nus, ingrati ſaporis, & muccoſi eſſe, durámque habere ca
nem, ægre confici, & parere ſuccos craſſos, & ſalſos, eſſ
ceréque ſanguinem melancholicum notat hic auctor: qu
bus etiam in partes ſectis, ac ſalitis, vulgares homines cu
Loc. cit. & 3. de loc. aff. c. 7. ſinapi ex Oxelæo, atq; id genus acribus medicamentis vo
ſci ſcribit.

Loc. cit. CANICVLÆ Ariſtotelis Vterus, ſeu Vulua bifida, in cuiu
medio Oua colore, & perſpicuitate cornu ſimilia, figu
peluinar, quo dormientium capita ſuffulciuntur, referentia
ad ſpinam adhærere ſolent: ex cuius angulis depẽdent meatu
Loc. cit. longi, & tenues (modo tamẽ hoc nomẽ mereãtur, & quos Ari
meatus capillares vocat) cum potius videantur eſſe ligamẽ
quædam

quædam, & appendices Capreolorum vitis modo conuolutæ, naturæ inseruientes, ad retinendum, & firmandum in vtero ouum, vt neque sursum, neque deorsum moueatur, quo ad statuto tempore in lucem prodeat: non secus, ac in vtero muliebri quorumdam ligamentorum medio fœtum sustentari ex Anatome conspicitur.

CARCARIÆ Canis Aristotelis: Piscis marini, ferociſſimi admodum ex Canicularum genere, Caput prægrande, rictum canis habens, oris sciſſura cui est maxima, in cuius maxillis dentes consistunt acutissimi, & duriſſimi, triangulari figurâ vtrinque serrati, nec non in sex ordines disposiți, quorum aliqui extra os prominent, alij recti, alij in os recurui sunt: ob quos maximus, validiſſimúsque inter canes marinos, est habitus; nec desunt, qui Piscem hunc carniuorum, voraciſſimum, & antropophagum nominant: legitur námq; cadauera mortuorum etiam integra vorare: & apud Theophrastum habetur, Mare rubrum Belluis refertum esse, plurimásque caniculas (carcharias) habere, in tantum numerum, vt mare tutum non fit: & in Plinio hæc extant verba, *In Mari rubro Syluæ viuunt, Laurus maximè, & Oliua ferens baccas, & cum pluit, Fungi, qui Sole tacti mutantur in pumiceem. Fruticum ipsorum magnitudo ternorum est cubitorum, Caniculis refertæ, vt vix prospicere è naui tutum sit, remos plerumq; ipsos inuadentibus.*

Histor. anim. lib. 5. c. 5.

Histor. lib. 4 cap. 8

lib. 13. c. 25.

FABRVM, seu Zeum Plinij, quis numquam viderit, inter hos Pisces reconditum sciat: hinc fortasse dictum à fuliginis colore, quo est infectus, non secus ac Fabri ferrarij, qui fuliginosi semper visuntur: quod etiam ab Oppiano hoc versiculo exprimitur.

lib. 9. c. 24. et lib. 32. c. 11

Lib. 1.

Et Faber, & nigro cui nomina dicta colore.

Aut quia, vt apud nonnullos inuasit opinio, in hoc pisce singula illa instrumenta reperiantur, quæ ad artem fabrilem spectant. Καλλιώνυμος est Athenæi. Gallus marinus quorumdam, à dorsi spinis surrectis, veluti Gallorum Gallinaceorum cristis, quibus se munitum demonstrat. Piscis inter planos potius, & cartilaginosos, quàm squamosos enumerandus; est námq; corpore plano, vel certè admodum com-

Lib. 7.

preſſo, dorſi acies aculeata eſt, caput extenſum habet, & Os latiſſimum. Romanorum eſt Citula, ſeu Piſcis Sancti Petri; ille ſanè, de quo Matthæus: quando ſcilicet in Vrbe Capharnaum Dominus iuſſit Petro, vt miſſo in mari hamo, piſcem expiſcaretur, e cuius ore pecuniam inuentam publicanis perſolueret.

PISCIS ille notatu dignus, nec in infimas Muſæi ſedes collocãdus, deſcribitur, qui Græcorum eſt οὐρανόσκοπος, ac ſi dicas Cœli ſpeculator, ob oculos ſupra eius caput magnum, oſſeum, & aſperum, Ranæ piſcatrici haud abſimile ſitos, & rectâ in Cœlum ſemper erectos, quos habet. ille inquam qui Solis aſpectu gaudere ſolet: Καλλίωνυμος, ideſt pulchri nominis Piſcis eſt eorumdem, non quòd pulcher ſit aſpectu, cum potius ob fuſcum colorem, ob capitis, totiúsque corporis ſpeciem, fœdus appareat; ſed ob Vranoſcopi appellationem, quæ pulcherrima eſt, homine potius, quàm piſce digna. Haſce voces ſequutus eſt etiam Plinius noſter, cum veteri latino nomine careat, ἡμερόκοιτος eſt Oppiani; nomine deſumpto à furibus illis, qui interdiu dormiunt, & noctu vigilant, alienâ deprædandi cauſsâ: quíque à Suidâ in eius Geographiâ ἡμερόκοιτοι appellantur. Sole námque hæmiſphœrum hoc noſtrum illuminante in arenâ dormit hic Piſcis litoralis, & ſine ſquamis, noctu verò vigilat, prædam quærendi cauſsâ, vnde & Νυκτερὶς eſt vocatus, fur nempè nocturnus. Mirum audias, quod ſcribitur de ſolerti ingenio in venatione huius Piſcis. Eſt enim ita vafer, vt luto primum ſe immergat, poſtmodum caput paululum exerens, membranam quandam ex ore dimittit, ad quam vti ad eſcam Piſciculi adnatantes concurrunt, cuius præ morſu admonitus, ſtatim illam retrahit, ac ita cum eâ Piſciculum pro ſui alimento.

Lib. 32. c. 7. & 11. Lib. 4.

Vt autem innoteſcat Callyonimi partem ſui corporis aliquam in medicinâ faciendâ, proficuam eſſe, ſcias, Galenum de medicamentis illis dum agit, quæ ex felle animalium ad oculorum acutiem componuntur, tradere, huius Piſcis fel, vt & Hyenæ, & Scorpij marini, tùm Galli, & Perdicis, acié exacuere oculorum, & ſuffuſionum initia digerere: Necnon cum

Lib. x. ſimpl. medic. & 4 comp. medic. s. l. cap. 4.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

cum senectâ anguium aceto tritâ mistum, & in aures instillatum, ad auditus grauitatem, ex Apollonio conferre. 3. de comp: med. l. loc.

Superioti est affinis Lyra Græcorum, & Latinorum, nec non Aristotelis. Piscis marinus ex Cuculorum genere, more Suum per Vndas grunnians: cuius cutis fusca, rubedinis est particeps, latas qui habet ad latera pinnas cęruleo colore imbutas. Ab Alberto Magno pro lepore marino acceptus, quàm benè legas Aristotelem, cui Lyræ nomen videtur tributum, quòd summo rostro bifurco Lyræ antiquæ formam quodammodo referat. Organum est Ligurum, & Cuculus Illiricorum, ob sonum, quem per æquora vagando edit, significatu desumpto à Cuculo Aue notissimâ, quæ in cantando magnam vocem (& si hanc non mutet) edit: Hunc piscem carnem habere duram, quæ ægre concoqui à calore possit, & quæ succos crassos, & salsos in corpus distribuat, vt Dracones, Mustelli, Scorpij, Paguri, & id genus alij, ex Philotimi verbis notat Galenus. Hist. anim. Lib. 4. c. 9 & de animal. lib. 2 Loc. cit. 3. de alim. facult. cap. 31

Propè Lyram Torpedo Latinorum Νάρκη Græcorum est dispositа: Piscis litoralis, & cœnosus in cartilagineorum, & planorum numero censendus: est námque cute mucosâ, & glabrâ, eáque molli, ac frigidâ: primo aspectu, qui Ranam Piscatricem, aut Pastinacam marinam refert: Torpedinis nomen adeptus, quod innatâ vi, veluti Magicâ, torporem infundendi, ac vehementi illo virore, vt notat Plato, insuperabili frigore prædito, non modo hominum membra ipsa proprio robore veluti destituta à stupefactore subitò rigida, & immota remaneant (quod ne supersticiosum, ridiculúmve videatur, legas præ cæteris Ælianum, qui rem memorabilem narrat: Plinium, & Albertum magnum) sed & in eius piscatione, quam limo mersam, se se occultando, summo cum astu exorditur: contactu pisces supernatantes torpentes faciat (quos postmodum veluti acutissimo somno oppressos capit, & deuorat: cuius Piscis calliditatem, & in piscando solertiam descripsit Aristoteles, Athenæus, & Plinius; quod etiam à Claudiano capite de Torpedine: hisce carminibus est elegantissime descriptum. In Menone. lib. 9. c. 4. lib. 9 cap. 42 lib. 32. c. 1 Anim. lib. 24 & lib. 8. trac. 3. cap. 1. Hist. anim. Lib. 9. c. 37. Lisi. 7. Lib. 9. c. 32. Lib. de Gigan tonomatia

Quis

Quis non indomitam diræ torpedinis artem
Audit, & emerito signatas nomine vires?
Illa quidem mollis: segniq́ne obnoxia tactu
Reptat: & attritis vix languida serpit arenis,
Sed latus armauit gelido natura veneno.
Et frigus quo cuncta rigent armata medullis
Miscuit, & proprias hyemes per viscera duxit.
Naturam iuuat ipsa dolis: & conscia sortis
Vtitur ingenio: longèque extenta per algas
Qui tetigere iacent: successu latè resurgit,
Et viuos impunè suos depascitur artus, &c.

Sed audias etiam Oppianum: non modo de toto hoc animali torpefaciendi qualitate prædito, sed & de quadam illius parte, sic canentem,

lib. 1. ἁλιευτ.

At duo se tollunt distenta per ilia rami,
Qui fraudem prorobore habent, piscemq́; tuentur.
Quos si quis tractat, perdit per membra vigorem,
Sanguine concreto, rigidos nec commouet artus.
Soluuntur subito contractu in corpore vires.

Lib. 1. de sympt. caus. c. 5.

Et Galenus quoque de syptomatum causis in sensu tactus, ac cur seorsum, vel sensus, vel motus deperdatur, agens, torporem in toto corpore tàm ex parte motus, quàm sensus prouenire, nec non Torpedinis contactu hisce verbis demonstrat. *Torpor vero, qui ex tàm motus, quàm sensus difficultate est compositus, in toto corpore, & maximè in artubus, manifestè videtur à frigore, & compressione neruosorum corporum incidere: ad hæc etiam à Torpedinis marinæ contactu:* Et alibi

Lib. 6. de loc. aff. cap. 5.

contrà illos agens, quibus nequaquam persuaderi potest, exiguum succum in vnâ parte contentum tantorum accidentium, quæ vniuerso corpori eueniunt, esse causam. Hæc habet. *Sunt qui putant res quasdam solo tactu per qualitatis vim, ea, quæ eis vicina sunt, alterare posse: idque planè videri in marinâ torpedine, vt potè cui tàm vehemens sit potentia, vt per piscatoris tridentem transmissa ad manum alteratione, de repente totam reddat torpidam:* Quo exemplo excitatum

Moraliter quid Torpedo

velim Lectorem, ab improbis, pestilentibúsque hominibus sibi

sibi cauendum esse: Quemadmodum enim grassante pestilentiâ prouidendum omninò est, ne corruptis iam corporibus assideamus, quia periculum traheremus, afflatúque ipso in proximo laboraremus, ita quoque inquinatos hosce homines assumere neutiquam expedit, cùm rerum quacumque consuetudine contacti morum venenum afflent, & non secus ac Aconitum contactu necat, ita horum conuictus veluti spumâ exitialissima à Cerbero cane extractâ, protinus mores nostros corrumpendo, nosmetipsos interficere potest, etiam si vel tantillum cum illis inceptamus commercij. *Plinius libr. 27. cap. 2.*

TORPEDINIS, & aliud genus in collectione hâc marinâ reperitur: cuius totum corpus ad rubricæ fabrilis colorem quodammodo accedere videtur: in tergore natura ipsa ita perbellè, & exactè maculas aliquot Pentagoni figurâ dispositas, oculos circulis albo, & nigro præseferentes, fabrefecit, vt vix Apelleâ industriâ, quamuis insignis, æquari hæ possent: quod si Torpedinem maculosam, oculatámve nominaueris, nomen formæ, & signis congrue aptabis.

POLYPVM pelagium inter suas species maximum, ad determinatum locum Calceolarius in Musæo reconditum detinet, non tamen tantæ amplitudinis, vt illum, de quo Plinius, & Ælianus scriptis mandarunt, in tantam molem creuisse, vt Cæto æquari posset, & Cętacei munus obtineret: Piscis ex mollium genere est, hoc idem dictante Galeno, quòd neque squamas, neque asperam cutim, aut testaceam habeat, sed mollem, instar humanæ cutis; cui pedum numerus (octonis namque est præditus) nomen fecit: caput inter pedes, & ventrem habet. Qui inter animalia illa in aquis degentia ab eodem Galeno est repositus, quæ & si cor non habeant viuunt tamen, quod eorum calor vitalis, quamuis modicus, nutriatur ab exteriore aëre influente, & per poros branchiarum loco pulmonũ inseruientium, intra corpus penetrante: ex succo salso, & glutinoso constare hunc Piscem, vt Loligines, Sepiæ, & Cętacei Pisces ex eiusdem Galeni verbis colligitur: & agens de illis edulijs, quæ semen procreant, inter hæc Polypodes recensetur: argumentũ. non ita spernendo redundare succo illorum carnes, quin & *Lib. 9. c. 30. Lib. 13. c. 6* *3. de alim. facult. cap. 38* *Lib. de vtilit. respir.* *Lib. de suc. bonit. & vit. c. 4*

quid

quid maxumum in propagatione humanâ afferre possint: *Porrò prouocant* (dicit Galenus de semine loquens) *quæcumque calida sunt, & flatuosa, absque desiccatione: etenim cum seminis substantiâ ex bonâ superfluitate generationem sortiatur, sitque etiam efflatuosa, benè nutriant, & flatuosa sint necesse est, quæcumque semen aut procreare, aut prouocare possunt: Itaque Bulbi, Cicer, Fabæ, Polypodes, Conus, edulia dicuntur multi seminis, & sunt.* Anima! hoc adeò edaciſſimum est, vt prodigè admodum multa deuoret, nec sibi ipsi ex Aristotele, Plinio, & Æliano parcat: famis etenim est adeô impatiens, vt deficiente prædâ in venatione frustra tentatâ, nec alius ingeratur cibus, quem deuoret: proprijs brachijs, seu cirris, quibus veluti spiris, ac vinculis deprædando vti solet, vescatur, hoc, tamquàm promptum prandium ad famem restinguendam, comparante ipsi naturâ. Admirari tamen licet, quomodo in hoc pisce adeô immoderatæ edacitatis, Animali Bruto, in quo nec vmbra quidem rationis residet, tanta reperiatur in rebus, aut pro sui alimento, vel pro sui tutellâ obeundis industriâ, vt varia, & quasi indicibilia molliatur, ac in quacumque re eius vsui inseruiente sic astutè, & indistinctè se ipsum gerat. Modò enim, non secus, ac indefessus rei domesticæ administrator operatur, qui innatum ingenium exercens rem familiarem ex quibuscumque rebus vtilibus, & inutilibus nullo habito delectu congerere, augeréque studet: sic & ille pro cibarijs sibi struendis, ac acquirendis mirâ vtitur calliditate, ne dicam prudentiâ, dum omnia, quæ sibi appropinquantur, brachijs, & denticulatis forcipibus colligit, conuenatúrque: ac in cauernis, vbi commoratur, aggregat, & recondit: scelectione postmodum factâ vtilium, atque eisdem consumptis, inutilia, vt testas Conchyliorum, quorum carnes summè appetit. Cancrorum crustas, & spinas piscium abijcit: Aliquando etiam sic vrgente necessitate. Hominis litterati, & eloquentis summam imitari videtur prudentiam. Hic etenim cum videat ab indoctis, & contumelioſis homunculis, qui ventrem obtrectationibus prætumidum habent, linguâ succos virulentos in se ipsum euomi, dolúmq;, & perniciem sibi struere,

5. *simpl. med. faculi. c. 23.*

Histor. anim. lib. 8. cap. 2 lib. 9. c. 29. lib. 1. c. 27.

Moraliter quid Polypus in cibarijs cõparandis.

Moral. quid Polypi attramentum.

quò

quò eius cum virtute præclarè gesta naufragio obliuionis tradantur: attramento suæ eruditionis per mare doctissimorum Scriptorum misso, & diuulgato, non Samnitum more, sed in pugnâ, hastam doctrinæ vibrat; illorum paruitatem intellectus, proprijs iniurijs detegit, ac tandem à virtutis gloriâ circumfusus ab omni dolositate, vafriciéque immunis euadit: similiter & Polypus miro naturæ instituto, non vt fallat, sed ne fallatur, suæ consulens indemnitati, vbi attendit quid periculi imminere, attramentum, quod illi pro sanguine inest, mittit, & per aquas diffundit, quo circumfusus, ab oculis aut piscantium, vel alicuius piscis instantis remoueatur, ac ita perniciem sibi paratam euitat: Vti quoque dolo malo, ac si voluntariè agat, cum fame excitatur, & humorem, quem in se continet, per aquam spargit, & sui coloris mutatione pisces pro alimento venatur: Modò eriam de industriâ in colorem illis saxis similem se conuertit, quibus subsistit, & appropinquatur, vnde pisces ad illa, tãquàm ad prædonem annatantes, incautè ab eius brachijs, veluti retibus comprehenduntur, & deuorantur: ob quos sagacitatis modos, Polypo, vt est in adagio, mentem ineſse dici potest: quod etiam Teognides sub personâ hominis illius, qui varijs hominum moribus se nouit accommodare, fitque omnium horarum, nec non senæ inseruit, vtiq; foro sapit: hocce disticho eleganter expressit.

Moral. quid Polypi mutatio in colore.

Mentem habes vafri Polypi, qui protinus illæ
Se quibus admorit, saxa colore refert.

& Pindarus.

Agè age colore Polypi
Mentem apparatus optimè
In Vrbe quá vellis mane.

Hos tamen homines ad Hyppocritas comparat Matthæus, similesque facit sepulcris dealbatis, quæ foris quidem apparent speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, omníque spurcitia: illi námque foris apparent hominibus iusti, intus autem pleni sunt fictione, & iniquitate, ac sub ouina pelle lupi rapaces. Basilius quoque Sanctus in re propositâ hæc habet. *Hexẽ. hom. 7*

Nec silentio prætermittam Polypi dolos, ac furacitatem: Is cuicumque saxo adhæresc it, colorem subit illius, atque adeò, vt piscium complures ad ipsum improuiso natantes, tamquam ad saxum appellant, paratamque sese offerunt illi versuto, malitioso q; prædam. Talibus eos moribus præditos esse constat, qui perpetuos potentatus subeunt, & ad vsus, necessitatesque occurrentes sese accommodant, nec in eâdem voluntate semper persistunt, sed alij, diuersique facilè fiunt, sobrietatem cum sobrijs laudant, intemperantes sunt cum intemperantibus, atque ad id, quod cuique placet suam sententiam vertunt. Hæc Basilius. Quis plura de Polypi astu, legat Aristotelem, Ælianum, Solinum, Plinium, & Albertum Magnum: quæ singula breuitatis caussâ lubens prætermitto: instituti namque huius operis idea hoc vnum solummodo respicit, non vt quarumcumque rerum proprietates, & significata ad vnguem exprimantur, sed earumdem tantum nomenclatura aliquâ historiâ, & mortalitate ornatâ Laconico stilo explicetur.

Moral. quid Polypus, ex S. Basilio.

Histor. anim. lib. 2 c. 1. Lib. 8. c. 2. et lib. 9. cap. 27 lib. 7. c. 31. et lib. 10. c. 39. Cap. 32. Lib. 9. c. 30. & 39. Lib. 24.

Pœnes Polypum Lepus Marinus Latinorum situs est: cui color Lepori terrestri non dissimilis nomen imposuit, quamuis huic totâ substantiâ, & qualitatibus omnimodè contrarius. Lepus namque terrestris nobis est in delicijs, marinus verò, & visu, & tactu est exitialis: Est namque Piscis ex mollium genere in mari, atque in stagnis, potissimum cœnosis, nascens, aspectu fœdo, odore tetro, & substantiâ loligini similis ex Dioscoride: aut Cochleæ exenteratæ, potissimum corporis parte posteriore ex Æliano: siue felle tantum, siue totâ substantiâ venenatus, & maximè læthalis, vt nedum potatus, sed & odore, ac continuo intuitu lædere valeat. Vnde Sanctus Basilius, animal hoc præsentissimum venenum homini edenti esse affirmat. Et Olaus Magnus tradit, Leporem piscem solo visu reliquos pisces fugare. Legitur etiam apud Plinium, qui nomen Offæ informis huic tribuit. Mulieres vtero gerentes, si illum nupetrimè præsertim è mari extractum, diutius inspexerint, nauseabundas euadere, ac deinde abortum facere: cuius piscis pernicioſam in veneno fundendo energiam hisce carminibus descripsit Nicander.

Lib. 2. c. 18. Histor. anim. lib. 2. c. 45.

Exē. hom. 7.

Lib. 20. c. 19

lib. 9. c. 48. et lib. 32. c. 1

Disce

Discе venenatos leporis cognoscere potus
Pestiferi, medijs peperit qnem fluctibus æquor.
Virosi squamas, & purgamenta marini
Piscis olet, &c.

Hoc idem apud Galenum legitur, asserens leporem marinum erodendo interimere, vt præ cæteris legere est lib. de simpl. medicam. facultatibus: quo loci hæc verba habentur. *Lib. 10. c. de Sero lactis.*

Sic mihi videntur etiam Medici ad venena, quæ erosione interimunt, lac dari suadere, velut sunt lepus marinus, & Cantharis.

& alibi, *Non nulla deprehendi ait, quibus proprium est, partem aliquam corporis solum offendere, quemadmodũ lepus marinus pulmonem, Cantharides vesicam exulcerant.* *Lib. de Tber. ad Pisonem cap. 4*

Nec desunt in hâc maritimâ Cellâ Pisces volatiles inclusi, operâ Calceolariâ, à quacunque maculâ, & carie immunes: inter quos est Hirundo Plinij: Κελιδων Græcorum: Piscis, qui præter aquas, aëre, cœloque oblectatur, & certis notis, volatu præcipuè illustris, celebrisque fit: sublimis namque, ex Aristotele, more Auium gregatim haudquaquam mare attingens, volat, humiliore tamen (referente Æliano) nec ita sublimi volatu, vt loligo, quæ coadiuuantibus pinnis longissimè transilies, in sublime se se attollit: Stridet quoque volando marina Hirundo: cuius stridoris caussa est branchiarum scissura parua, & stricta; aër enim affatim per angustum locum emissus sonum, stridoremque edit: Cumq; pinnas, & caudam expandit (sic scribente eodem Plinio) Hirundi volucri persimilis est, vnde ei nomen: vti etiam re ipsâ huic simillima. Quemadmodum enim Auis hæc internuntij munus obiens, pulcherrimi temporis ostendit aduentum, flores, & germina fœcunda Zephiri aurâ viuificari enunciat: quo tempore non docilitate mota, sed quod immemor locorum non sit, vbi aut pullos reliquerit, aut aliâs fœliciter, & absque vllâ offensâ vitam transegerit, eadem repetit: sic, & illa vbi primum è mari exiliens, expansis pinnis, veluti alis, volatu se dederit, maritimæ illius regionis incolis Ver iàm propè esse indicat, & Fauonio spirante foueri, quæ nascuntur, significat. Hoc vnum etiam pro sui tutellâ, volatu ipso peculiare habet hic Piscis: vt cum illi à *Lib. 9. c. 26. lib. 32. c. 11* *Histor. anim. lib. 4. c. 9.* *Histor. anim. lib. 9. cap. 52* *Loc. cit.*

lib. 2. αλιευτ. Piſcibus maioribus, teſte Oppiano, tendantur inſidiæ; quò ſic naturâ dictante, inſtantes ſibi in mari hoſtes effugiat, illorumque præda non ſuccedat, ſuis innixus viribus, è mari erumpit, ac per aëra euolat, ibique ſeipſum incolumen ſeruat: cuius mores ſi ad vnguem ſpeculari volueris, delineatam, benigne Lector, hominis illius naturam habere poteris, qui cuicumque virtuti deditus, & ſpiritu erectus, ne tabe aliqu âeius anima maculetur, inficiatúrve, nec non incurſiones hoſtiles huius pelagi mundani euitare valeat. Vere præſentiente diuinæ gratiæ, ex ſalſugine tentationum exilit: & totaliter mundum derelinquens, vi contemplationis ſurſum adeô effertur: vt diuinæ gratiæ ope, in naturam ſupra humanam totus quaſi tranſcendat: vnde Apoſtolus ille, qui vſque ad tertium Cœlum raptus fuit, dicere ſolebat:

Moral. quid Hirũdo piſc.

Paulus ad Filip. 3. *Noſtra conuerſatio in Cœlis eſt.*

Hirundini Piſci, ne ex volatilium ſtirpe eſſet ſola, ordinatim in Muſæo ſuccedit Miluus Latinorum: ob notas quaſdam, & hic celebris: illi volatu, & pinnis, quibus alarum vice vtitur, æquandus. fortè ἱέραξ Græcorum, & ἱπνξ Oppiani: quod tamen probatiſſimi quidam Auctores ſub prælo contentionis exhibent: Piſcis eſt litoralis, qui & ipſe, non tamen ictum imminentem effugiens, ſed vbi ab aliquo piſce in mare percutitur, ita in altum effertur, vt alatus videatur: Vnde Oppianus.

Lib. 3.

Lib. 1.

At radunt ſummam Milui lati æquoris vndam,
Cumq; timeant magnum venientem è marmore piſcem,
Proſiliunt Ponto, ſcindentes aëra pinnis.
Hos nanti ſimiles dicas, ſimilesque volanti.

Lib. 9. c. 27. Lucerna à Plinio ex argumento vocatur, quia & cornua, ex ipſo mari attollat, linguam & habeat igneam, pariter & os lumine circumfuſum: vndè illâ per os exertâ (ſic narrat hic Auctor) noctibus tranquillis, & placato mari adeò reluceat Piſcis hic, vt ex eius ore ignis, flammaque eiaculari credi poſſit: & ſi à quibuſdam in hoc erroris arguatur Plinius, quòd linguâ per os exertâ noctu relucere dicat: cum tamen eius palato, vt eſt natura ferè omnium piſcium, affixa, hærensque ſit, non autem ſoluta, & libera. Vt vt autem res ſit;

non

non in ſoio hoc piſce lucendi vis in mari enitet: ſunt enim, (Auctore eodem Plinio) è Concharum genere Dactyli, ab humanarum vnguium ſimilitudine appellati, quibus naturâ ob ſuccum innatum, eſt datum, in tenebris remoto lumine clarere: & Olaus Magnus recitat; in Nouergico mari, Piſces ob ingentem magnitudinem monſtruoſos reperiri, quorum oculi inſtar Lucernæ, eſſe ardentes ignes, noctu à Piſcatoribus crediti ſunt: Sed ad Lucernam Piſcem rurſus, è cuius naturâ, & moribus, quomodo moraliter & bonum, & malum elici poſſit, attendas rogo: Tales videntur eſſe Scioli quidam Aduocati, qui per mare vel Ciuitatis, vel Mundi erectis cornibus præſumptionis, & elationis incedunt; & in nocte controuerſiæ alicuius, vel diſſenſionis, vulgari quadam loquacitate ſplendentes, cum nihil aliud quàm linguam habeant lucidam, eam nedum exerunt ad Clientulorum cauſſas tractandas, ſed etiam eò magis ad eorumdem ſubſtantias cõburendas: Lucernæ pariter Piſci poſſunt cõcinnè aſſimilari Verbi Dei Prædicatores, qui in maximâ peccatorum obſcuritate, dum tanta eſt tranquillitas, quod ſilent vniuerſi: ore lucido, & linguâ ignitâ, Empirei gloriam lucem memorantes, Inferni ſulphureum ignem minantes, corda Chriſtianorum inflammant, & in viam ſalutis dirigere ſtudent. Sic de celeberrimo illo Concionatore apud Eccleſiaſticem ſcriptum eſt. Helias quaſi ignis, & verbum eius ardebat vt Iacula: & hinc fortaſſe Apoſtolis, qui per totum orbem Chriſti Euangelium prędicare debebant, apparuerunt diſpartitæ linguæ, tamquam ignis.

Lib. 10. c. 61

Lib. 21. c. 5.

Moral. quid Lucerna piſc.

Moraliter rurſus quid Lucerna piſc.

cap. 74.

Poſtquam autem in duos hos piſces, ob volatum celebres, incidit ſermo, obiter, vt quid memoriâ dignum, referam, quę ab ijs, qui orbem luſtrarunt, traduntur. Scribunt namq; circa Africæ litora, non longè à Guineâ, gregatim, tantaq; copia ſimul Piſces euolare, vt procul conſpicientibus Inſula quæpiam ſpectari videatur: addunt & aliud non minoris admirationis. Iuxta Megalanicum fretum. Colondrinos Piſces vlnæ menſurâ longos, apprimè volandi facultate valere, ijſque acerrimos hoſtes eſſe auratas, reliquos quoque Piſces; cum quibus in concurſu frequens intra-

aquas

aquas est pugna. Colandrini imperium hostium vitantes, è mari exiliunt, volatu sibi ab hoste cauentes: hostes, quibus nulla volandi est vis, intra aquas volantium vmbras persequuntur celerrimo cursu, illo sensu instructi, vt cum volare illi desierint (non enim diu volare possunt) in mare recidentes, fiant ipsorum præda: nec desunt alij Pisces, qui cum timent, exiliunt è mari, & volant, inter quos vt nuperrimè ex Æliano dicebam, est Loligo, & vt prodit Aristoteles, Pectines similiter Auium more volant, iactant enim se ex aquâ, iaculanturque sagittæ modo; vt Sulmonem Piscem omittam, qui saltu magis, quam volatu apprehensâ sibi mordicus caudâ, dulces aquas auidè expetitas, casui fluminum occurrens, ingredi tentat, quò ijsdem reficiatur, vt notat Olaus Magnus, idque compertum sibi in Botanico mari scribit.

Loc. cit. Anim. lib. 4 cap. 4.

Lib. 20. c. 3

Posses, ò tu qui legis, fortasse admirari, posses, & obstupescere, quod dicam in nobilissimo hoc delubro Genio, & Musis dicato, Asellum detineri? sed quid mirum? non ne ex Platone, quò pares cum paribus facilius congregentur, & similitudo magis innotescat, Canem Cani, Bouem Boui, & Asinum Asino assimilari licet? & ex Theocrito.

2. de legib.

Formicæ grata est Formica, Cicada Cicadæ?

7. dilio nono.

Animal sanè illud gerulum, plagarum, & penuriæ tolerantissimum, quod hominum operibus sit destinatum, Asini nomen est adeptum, vt tanto loco indignum, tibi ante oculos non ponitur: Sed Asellus ille, inter pisces pelagios non infimi nominis, à Plinio enumeratus: describitur ὄνος, qui est Græcorum: & ὄνισκος Galeni; ideſt Asinus; cui non forma, nec mores Asini terrestris nomẽ fecerunt: sed quia dorsi regione, quæ colore cinericio tegitur, huius pelli sit assimilis; à colore sic dictus videtur; teste Varrone: Asellus est Merlucius Rondeletij, & Bellonij: quasi dicas Maris Lucicius, ob oris sciſſuram, & caudam Lucio fluuiatili valde similes, & gulositate hoc non inferior. Qui & si gulosissimus sit piscis, nihilominus à Galeno, dummodo probo vtatur alimento, & mari puro, prę carnis bonitate, saxatilibus æquiparatur; & inter cibos enumeratur, qui boni succi, &

Lib. 9. c. 17

3. de alim. facult. cap. 30

Lib. 4. de lingua latina

Loc. cit.

7. meth. c. 8

conco-

concoctu faciles, minimeq; glutinosi sint; quinimò ob mollem illius carnem, & concoctu facilem, nec praui succi, ex iure albo febricitantibus opponendam esse scribit: Recitat Ælianus, fortasse ex Aristotele, & Athenæo. Asellum marinum solum ex omnibus animantibus, cor in ventre habere. Quod si verum: Homines illi Helluones iure meritò, ne dum huic pisci, sed & canibus, ac suibus assimilandi veniunt, qui abiectis virtutibus, inflatis ambabus maxillis, & elatis vasis, qui sunt in facie, se totos crapulæ immergunt: omne studium, & diligentiam adhibent, vt ventri satisfaciant, ac si cor in illo resideat, eorumque Deus sit: Quò ergo mens tua ad virtutum lumen magis sit disposita, & semina sibi innata, atque insita pura edat; caueas ne in ventre corpulentiore ciborum affluentia resideat: multa namque huius repletio, & mentis obscuritatem generat, nec non eiusdem insitum lumen obscurat: Et non secus ac Luna in proprio lumine quadâm nigredinis maculâ inficitur, cum in situ locali magis vicina est terræ; à quâ substantiam quamdam grassam, & corpulentam suscipere videtur, & propter hanc lumen Solis non profundè, vt aliæ stellæ, sed tantum in superficie recipit: sic mens nostra ob impuros vapores, à multiplicitate ciborum in ventre congestorum, eleuatos, tenebricosa fit, & ad virtutes comparandas minus idonea, conspicuáve redditur.

8. meth. c. 2

Histor. anim. lib. 6. cap. 20

Moral. quid Asellus pisc.

ASELLI Merlucij Maxillæ satis grandes (quod hic Piscis magnâ sit oris sciſsurâ) harum pars illa, quæ locum inferiorem habet, superiore paulò longior, & latior est: vtraque tamen pars dentibus tenuibus in multos ordines dispositis est munita.

RANARVM illarum Genus, quamuis aquatile, hoc loci non exprimitur, nec etiam in Musæo habetur, cuius medio Dei vindicta aliquando in Ægypto aduersus gentem incredulam ob Pharaonis pertinaciam est subsequuta; cùm Deus Moysi dixit; *Dic ad Aron: extende manum tuam in virgâ tuâ super fluuios, ac riuos, ac paludes, & educ ranas super terram Ægypti, & extendit Aron manum super aquas Ægypti, & ascenderunt ranæ, operueruntque terram Ægypti*; quam gentem, fœdissimo

Exod. cap. 8

mo hoc animalculo exagitare maluit, vt luto lutum opponeret; ita enim inanem gloriam diuina prouidentia deprimit: sed Ranæ genus non è fluuijs, riuísve, aut paludibus expiscatum, at è mari extractum describitur: quod si quis intueri cupit, Musæum adeat, humanissimus namq; illi patebit aditus. Qui verò huius delineatam formam, ac proprietates scire appetit: perlegat, quæ ex probatissimis Auctoribus decerpta, annotantur: Piscis, vt notat Rondeletius, est cartilagineus, planus, non multum oblongus, fuscus, siue fuliginis colore: caput cui est maximum, rotundum, & compressum, os qui habet vastissimum. Capiti cauda tantum sine corpore affixa videtur, vt nihil ferè præter caput, caudamque in hoc pisce videas; cui vt habetur ex Aristotele, Æliano, & Plinio; natura pro vitæ commoditate adeo solers ingenium attribuit, vt fraudolenti callidita-

Anim. lib. 9 cap. 37.
Ibid. cap. 24.
Lib. 9. c. 42

te in cœno absconditus, cornicula illa gemina, non secus, ac fila longula, sub oculis eminentia, veluti piscium illecebras, ibidem silentio delitescens exerendo, & creberrimè mouendo, instar hami, & escæ pisces helluatione, & liguritione allectos ad se allicit, & tandem gradatim fila illa, seu appendices subducens, in latas maxillas suas, deceptos ingerit, ac deuorat: ob quam in venatione sagacitatem ab Aristotele Βάτραχος ἁλιεὺς dicitur; & à Plinio Rana piscatrix: Diabolus marinus est nonnullorum; ob deformitatem, & fœdum, atque horridum corporis, oris præcipuè aspectum: Cum autem in ranas inciderit sermo, quod de mirâ vafricie Ranarum Ægyptiarum ab Æliano scribitur, hoc loci subijciam. Si quæ fortè, ait, in Hydrum anguem incidunt, statim arundinis frustum arripiunt, ac ore apprehensum non remittunt, vt ab Hydri rapacitate, & gulositate se tutas seruent, cum non possit illas simul cum festucis deglutire. Hæc obiter notare volui, quo scias, ab animantibus quoque, rationis lumine destitutis, vitæ tamen commodioris gratiâ, per multa non sine solerti ingenio effici: quæ omnia tibi exemplo esse poterunt, non ignauiâ, sed labore, & solertiâ quæcumque ad vitę vsum necessaria, esse acquirenda. Dij namque, vt est in prouerbio, non

Loc. cit.

Loc. cit.

Moral. quid ex Ranarum solertia.

cessan-

ceſſantes, ſed facientes adiuuant; ſumpto pariter exemplo à Formicâ, quæ vt & aliquæ etiam beſtiæ, teſte Ariſtotele prudentiæ lumine ſplendere videntur, hæc enim hyemem præuidens, ſub terrâ, quæ ſibi pro totius temporis nutritione neceſſaria ſunt collocat; vnde Horatius. *lib. 6. Ethic. cap. 6.*

Paruula magni Formica laboris:
Ore trahit quodcumq; poteſt, atq; addit aceruo:
Quem ſtruit, haud ignara, ac non incauta futuri. *Satyra prim.*

Quoniam verò ex ijs, quæ huc vſque in hâc ex piſcibus collectione ſunt annotata, cuiuis innoteſcere poteſt, mare piſces alere, qui non modo ad Quadrupedum multorum, ſed & ad Auium formam propiùs accedunt: quo etiam appareat, reperiri quoque & alios in mari, in quibus arte confectarum ſimilitudines conſpiciuntur: ſciat Lector, Calceolarium noſtrum, & ijs, Serris præ cæteris, & Gladijs Muſæum exornatum habere: ibi Xiphiam videbis; qui & Galeotis à Strabone, & à Plinio Gladius dicitur; de cuius naturâ, & moribus hæc ſint. *Lib. 1. Geog. Lib. 32. c. 2.*

Piſcis eſt cetaceus inſigni corporis robore dotatus, præcipuè verò roſtro illo ſatis oblongo, & mucronato (quod piſcis huius naſum eſſe notat Albertus Magnus) à naturâ enim in illâ capitis parte vbi os eſt, & naſus non longè multum formatur, in formam Gladij, & vſum eſt fabrefactus, vt naſutus videatur hic piſcis: tantam huic roſtro ineſſe duriciem, & in acumine vim refert Plinius, vt ab illo Naues perfoſſæ mergantur in Oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta vocatur, non procul à Lixio flumine: fortaſſe quia in mari illo, vt & in alijs Orbis noui pelagis, ad talem, & tantam amplitudinem, & magnitudinem concreſcat hic piſcis, vt & roſtrum ipſum in mucronem rectum, prægrande & durum procedens, ad tale naufragium perpetrandum, aptum, idoneumque ſit. *Lib: 24. in Gladio* *Loc. cit.*

Commemorat quoque Ælianus, nonmodò cum cibi inopiâ vrgetur hic piſcis mucronati roſtri incurſu Piſces interficere, ac vorare; verum etiam non quidem armis ex ferro confectis, ſed naturâ comparatis maximâ Cete vlciſci: Nihilominus tamen, vt vnuſquiſque, cui ratio ipſa ad effrenandos ſenſus pro aurigâ inſeruire debet, optimè caleat, nihil tam firmum in hoc vitæ *Hiſtor. anim. lib. 14. c. 22.* *Moral. quid Xiphia, & Aſilus marinus*

curſu reperiri: quin & periculum ſit etiam ab inualido, & paruum hoſtem non temerè eſſe contemnendum, cum principio neglectus vires ſumendo nonnumquàm plurimum damni inferre conſueuerit; attendat obſecrò, quod, vt mirum ab Oppiano, & Athenæo de hoc Piſce ſcribitur: qui & ſi maximis etiam Pelagi Beſtijs, ſe formidabilem præſtet; attamen ab Oëſtro, ſiue Aſilo marino, inſecto admodum paruulo, Scorpionis effigie, & vix Aranei magnitudine, ſuperatur, conficiturque. Dum, prædominante ſtellâ illâ in capite, ſeu vt alij in ore Canis ſigni cœleſtis collocatâ, & ob cuius in Cœli centro cum Sole coniunctione, æſtus huius duplicatur, ac ignem exerendo mortalium corpora præ nimio caloris exceſſu languida reddit: hæc Beſtiola ſub Pinnâ laterali Xiphiæ, vti parti molliuſculæ, pingui, & ſanguine plenæ ſe inſinuando, ita tenaciter adhæret, vt ob vehementes cruciatus à puſillo hoc hoſte infictos. Gladius rabie ductus (vt etiam ex Plinio habetur) magno cum impetu è mari, aut in ſiccum exiliat, illicque vitam finire plerumq; cogatur, vel tanto dolore exagitatus, in naues ſæpenumero ſe ipſum iaculando, impetum faciat.

2. ἁλιευτ. Lib. 7.

Lib. 9. c. 15.

Exotic. lib. 6. c. 19.

SERRÆ, Piſcis Cetacei, vel ex Cluſio, ex Galeorum, Canicularúmve ſtirpe, Oceani Occidui Alumni, Roſtrum ſummo huius capiti annatum attendere poteris, & illud ſatis grande, firmum admodum, ac durum, longum, & anguſtum, per medium latum, quod poſtmodum in mucronem deſinere videtur, vtrimque multis dentibus, ſiue oſſeis aculeis firmis, & rectis munitum: cuius formam ſi diligenter conſiderabis, Serræ illi inſtrumento; haud abſimilem dices, de quo legitur apud Iſidorum: Perdicem adoleſcentem ſummo ingenij acumine præditum, dum materiæ diuidendæ compendium quæreret, arreptâ ex piſcium ſpinis occaſione, illud excogitaſſe: & quo etiam tunc temporis Fabri lignarij pro ſuis operibus obeundis vtuntur: vnde Piſcis Serræ nomen eſt adeptus, qui & Piſtris non mutato antiquorum vocabulo, à Plinio vocatur ἀπὸ τῦ πρίειν ideſt à ſecando: tanta enim in roſtro hoc continetur vis, ac validum, firmumque robur, vt hoc ipſo, ſic dictante Alberto Magno, & Olao Magno, ſubeat

Originum lib. 19. c. 19. in lignarijs.

lib. 9. c. 3. et 4 et lib. 36. c. 5 Anim. li. 24. in Serra lib. 11. c. 10.

subeat hic piscis nauigia, secetque ex industriâ, id vnum suo opere expectans, vt naufragio sibi escam consequatur: Sed omissis monstruosis hisce animantibus, reliqua prosequamur, quæ supellectilem hanc marinã, non minus, splendidam, quam fœcundam faciunt, vt Hippocampos, Echinos, Pulmones, Manus marinas, Tethyas, Testudines, & alia: quibus singulis Nomenclatoris incœptum munus libentissimè exercens, propria nomina aptare conabor.

Ἱππόκαμπος tàm Græcorum, quàm Latinorum, monstrum est sanè exiguum, sed aspectu pulcherrimũ, & iucundissimũ, maximiq; nominis ob elegantiam apud Antiquos, vt non dedignarentur, manu peritissimorum artificum marmoribus insculptum in delubris seruare: extat Plinij auctoritas de nobilitate operum, & artificum in marmore agens, quo loci præ cæteris habetur. *Scopæ opera cum maximâ dignatione. Cn. Domitij delubro in circo Flaminio Hippocampos esse sedentes.* Capite, & Iubâ ita affabrè Equum terrestrem æmulatur hic piscículus, digito non crassior, nec longitudine senos excedens digitos, vt certè in illo alludendo, quicpiam desiderari possit, & hinc nomen susceperit à voce Græca ἵππος quæ Equum significat, & κάμπη qua flexura denotatur: est namque animalculum flexuosum posterioribus præcipuè partibus, vt notat Varro, cuius totum corpus corneâ ferè cute est contectum, quibusdam tamen locis nigrius, alijs candidius, quod tamen incisuris distinguitur. Piscis, qui ratione ventris veneficâ qualitate præditi, vt notat Ælianus, sæuissima, ac exitialissima solet inferre simptomata, quibus in vino decoctus exhibetur: quò loci etiam remedia edocet: sumpto exemplo de illo veterano Piscatore Cretensi, cuius filij a rabidâ caniculâ erant demorsi, qui solis Hippocampis exenteratis, & vstis, ad comedendum exhibitis, nec non alijs aceto, & melle contritis, illisque catapsalmatum more vlcera rabie infecta obliniendo (excitato nimirum in ipsis aquæ desiderio) rabiem deuicit, eosque ad incolumitatem restituit. Qui ergò à cane rabido demorsi ὑδροφοβία aquæ nimirum timore detinentur, rectè (modo quæ scribit Ælianus vera censeantur) Hyppocamporum exenteratorum cibo,

lib. 36. cap. 5

Lib. 14. c. 19

qui ὑδροφιλίαν aquæ nimirum desiderium inducit, curari po-
terunt.

Quemadmodum Terra mater Echinum animal aculeis valla-
tum, vt Hystrix, producit, ita & Mare hunc eumdem spi-
noso Castaneæ tegumento assimilem gignit, & alit. Mu-
sæum vero Calceolarium non vnam dumtaxat, sed varias
Echinorum marinorum species habet; qui autem primus
hîc describitur, est ille, vt Principum mensis neutiquam
ingratus, quem Hermolaus Ouarium, & esculentum nomi-
nat, quòd multa, & magna, ac esui idonea oua contineat.
De cuius in cibis vsu meminit Galenus, dicens, alui subdu-
cendæ gratiâ, ex mulso edi, & liquore illo salso, ex piscium
intestinis, quæ abijcienda essent sale maceratis (sic referen-
te Plinio) antiquitus confecto, quem liquorem Galenus Ga-
ron appellat; quo etiam loci parandos notat in patinis, o-
uis, pipere, & melle iniectis, vt esui sint grati: illos autem
imbecilli esse alimenti, ac medij inter ea, quæ humores ex-
tenuant, & densant.

3. de alim. facult. cap. 38.

Lib. 31. c. 7. & 8.

Loc. cit.

Animal est ex testaceorum genere (vt notat Aristoteles, seu v
Plinius ex crustaceis) cuius forma, vt ferè est omnium E
chinorum, quamuis ad rotunditatem vergere videatur, ter
ticularum potius imaginem exprimit: crustâ tenui, & velu
cochleari constat, scabritie variâ, & crebris lineamentis re
ctilineis designatâ. Aculea, quibus est armatus, & ob qu
per Antiphrasim Echini nomen illi est attributum, quo
scilicet ob illa teneri non possit; pro pedibus illi inseruiun
Animal non secus, ac Erinaceus terrestris summè prouidum
Et hoc naturæ munificentiâ, qnæ in animalibus excogitan
est, vt contra læsionem semper habeant aliquid munimen
paratum, Ceruos ad sui defensam cornibus dotauit, Ape
aculeis, Leones, & Pantheras vnguibus, Lupos dentibus
& quæ animalia se defendere non possunt, illis agilitatem
ad fugiendum est impertita, vt Leporibus, Cuniculis, & I
milibus. Sicut terrestris dum aliquid sentit, se in globum
conuertit, ac intra suum corium spinis asperis vndique
circumseptum rostro, pedibusq; intrinsecus testudinis mo
re contractis seipsum includit, & ferienti spinas opponendo
ab

Histor. anim. lib. 4. c. 12. Lib. 9. c. 12.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

ab inuadente protegitur, nec non varietatem temporum præsagiens, quò eisdem resistat, referente Aristotele, foramen vnum contra ventos Septentrionales facit, ad quod confugit in calore, & aliud contra ventos Australes ad quod confugit, dum frigus sentit; pariter & marinus (annuente Æliano, Plinio, & Sancto Basilio, qui Nautarum doctorem, & seuitiæ maris præsagum appellant) vi naturæ ingruentem tempestatem præsagiens, cum mare inhorrescere sentit, ne ab æstuatione fluctuum, ventorumque acerbitate hinc inde euertatur, & ad litus detrudatur, innatis in tegumento aculeis, lapillis ad gestandum facilibus in tergum coniectis, se operit, aut arenâ saturrat, quò libramentũ, ac firmamentum habeat ad euertendum opportunè periculum, à quò sibi timet: cuius exẽplo, vt sapiẽs, prudensq; habearis, futurũ perendiè ventũ noscere tibi expedit: & vt notat Eccles. in die bonorũ ne immemor sis malorũ, in die malorum ne immemor sis bonorum: Vti etiam ne intractabilis, insuauibusque moribus apud homines censearis, & nullâ vnquam ratione consuetudinem tecum iniri posse credatur, animum tuum asperitatis, & renitentiæ aculeis, non secus ac Echini tegumentum, horridum, expolia: suauissimis, blandissimisque colloquijs, morumque probitate ad hominum gratiam comparandam teipsum, animumq; tuum accinge: nec tibi agrestis, & inconcinnè tractationis vlla appareant vestigia, sic Deo gratus, & ab hominibus exoptatus euades.

Hist. anim. lib. 2.

Lib. 7. c. 27. lib. 18. c. 35. lib. 9. cap. 31 Exẽ. hom. 7.

Moraliter quid Echinus

Eccles. 1.

ECHINVS gigni in alto gurgite solitus, qui ab Aristotele minutus dicitur: cæteris Echinis quia sit minimus: non enim huius testa maior est iuglande, & si spinarum longitudine, quæ præduræ admodum sunt, alios Echinos superet. Oua non fert vt superior, sed sanguinem quoddam nigrum, saniei simile, quo manus cruentat, atq; inficit. Vndè cum perpetuò nigrescat, & sordescat, vt est pessima, & spurcissima Hebræorum prosapia, Vn Iudæo de Mar à multis appellatur.

lib. 4. de par. anim. cap. 6.

Est & aliud non spernendum Echinorum genus pelagium, & inuentu rarum, ab Aristotele sub nomine Spathagi, & Brissi descriptum, quod & Ouario minus est rotundum, & à cordis

Hist. anim. lib. 4. c. 5.

dis figurâ non valdè recedit (vt in illius delineatione à Rondeletio propositâ insistam) tegumentum non aculeis spissis, vt Ouarius, sed paruis,& raris septum habet;parsq; illa vbi os est, Ouario est magis plana.

Loc. cit. lib.9.cap.11 ECHINOMETRA quoque Aristotelis, & Plinij, ac si Echinorum Mater, seu Matrix sit, ad latus superioribus assistit: Matrem dixi, non quod in hoc genere mas à feminâ distinguatar, cum nec ex semine, nec ex ouo Echini generentur, sed sponte in mari nascantur, vt ostracodermata: hoc tamen nomine, vt quibusdam placet, decorari potest, quia cæteros Echinos corpore, & calycis magnitudine superet: testam namque Rapi modo in vastitatem extuberantem habet, cuius pars supina est, prona vero plana: aut secundum alios, quoniam aculeorum proceritate alijs Echinis præstat.

Animal illud Zoophytum breuissimè delineatur, quod sponte sine sensu ferè prouenit, & in saxorum rimis delitescens, ac inter Algas, non adhærens, sed absolutum Fruticis vitam viuit: ab Aristotele, & Plinio Pulmo marinus nuncupatus, vel à Pulmonum nostrorum figurâ, vel ab eorumdem substantiâ laxâ, molli, & foraminibus plenâ: huius etenim corpus, quod pilæ marinæ modo rotundum est, virescit, foris subsstantiâ feltro simile est, intus totum fistulosum, veluti spongia Aplysia: in mari aquâ plenum cum sit, graue est, extra mare in se concidit,ac flaccescit. Animal tegumentum hoc habitans, tardi admodum, & Saturnini est motus,quàm fortasse animalium naturæ conueniat, vt prouerbij loco de hominibus illis pigritantibus, & cessatoribus dici possit, qui hoscitanter, segniterque aliquid faciunt. Vnde Plautus loquens de seruo illo lento,& pigro, dixit.

Hist.anim. lib.5.c.15.

Moral. quid Pulmo mari.

In Epidico.

Lib.18.c.35 *Pulmo prius veniisset, quàm tu aduenisti mihi:*

Plin.lib.32. Cap.10. Notat Plinius. Pulmonem marinum si per mare feratur tempestatis signum esse,& plurium dierum hyemem portendere: quò etiam lignum confricatum ita ardet, vt suâ luce faculam quoque vincat: ncc non huius cinis alligatus egregiè menses promouet, & Ælianus tàm pulmonis marini, quàm Torpedinis carnes in aceto putrefactas, & mento aspersas

Ibidem.

Hist.anim. lib.13.c.27.

persas fugam pilorum facere dicit.

In hunc gregem reconditur & illud Zoophiton in mari nascens, quod mediam inter plantas, & animalia habet naturam, ita vt nec stirps, nec animal dici possit, sed medium quoddam inter vtrumque, non secus, ac spongia, esse videtur: quod sanè cum formâ manum humanam quodammodo repræsentet, Manus marinæ nomine à Gesnero honestatur; *Lib. 4. de aquatil. lib. de Piscib.* & ab Ennio matricula, vti à Theophrasto Mazina Piscis.

TETHYAM Aristotelis in hoc maritimo promptuario cernere datur, non certè illam Neptuni coniugem, & fluuiorum Nympharumq; matrem, de quâ fabulantur Poëtæ. *Lib. 4 de partib. anim.*

Duxerat Oceanus quondam tirannida Thetyn. *Ouid. lib. 5. Fast.*

Sed quam ex testatorum genere esse tradit idem Aristotel. naturâ snâ parum à Plantis differentem, spongijs tamen viuaciorem notans, vt potè quæ propiùs ad animalia accedat: nec non saxis adhærere scribit. Plinius Tetheam fœminino genere fungorum potius genus, quàm Piscium facit, & folijs marinis (sed rectius scopulis) adhærere dicit, necnon torminibus, & inflationibus occurrere refert: Ouum Gallinaceum figurâ, & magnitudine æquat exangue hoc, cuius testa veluti corium, callosaque materia in læui membranâ compacta est (vnde calus à Niphio dicitur) in superficie fusca apparet, inæqualis, & rigida est, extra aquam enim diu constitit, & rugas iam contraxit, intus argentea, & læuis est. Tuber à Theodoro vocatur, quòd Tubera terrestria, formâ ipsâ repræsentet, nullisque fibris & capillamentis nixa notetur. Sponga Venetorum vulgò est, quia manibus violentius compressa, spongiæ modo, humorem quem ex foraminibus admodum exiguis accepit, ex eisdem quam longissimè Syringæ instar eiaculet. *Loc. cit:* *Lib. 32. c. 9*

Ne quid autem in messe hâc pelagiâ collectum, haud descriptum dicatur. Testudines quoque ipsas, ob varias formas, & amplitudinem commemoratione dignas, recensere placet: idque eò magis, cum in hoc irrationali animante virtus non spernenda sit insita, cuius medio commemorationis gratiam apud homines est promeritum: tradit namque S. Basilius, Animal hoc sui naturâ stupidissimum, ignauissimumque, *Exē. Hom. 9*

in

in re tamen medicâ sibi esse sapientissimum; nam si veneno sit ictum, herbam nouit, Prunellam, siue Brunellam, consolidámve minorem nomine, à quibusdam Bugulam vocatam, quâ sibi medendo veneni vim extinguit; vnde edocti homines aduersus serpentium morsiones medicinam hanc sibi pararunt: Musæum Calceolarium Testudinis marinæ Indicæ caput prægrande admodum, & eiusdem Animalis tegumentum, seu testam admirandæ magnitudinis habet, nec mirum, tanta etenim in hisce animantibus amplitudo comperitur, vt, referente Alberto Magno, Concha qua tegun-
Anim. li. 24. in Testudine. cap. 24. tur, sit in Cymbæ vsum hominibus conuersa: & Solinus iuxta Trapobanem Insulam Testudines tantà magnitudine esse testatur, vt earum testæ domum efficiant, & numerosam familiam non arctè recipiant: quod & Plinius habet: hoc
Lib. 6. c. 22. & 24. & Lib. 9. c. 10. lib. 16. c. 17. idem affirmat Ælianus: & qui nouum orbem peragrarunt, nec non res Indicas admirandas literis mandarunt: referunt, illis in maribus amplissimas esse Testudines, & tantâ frequentiâ maris superficiem aberrare, vt prę concursu nauigia progredi impediatur.

Altera quoque reseruatur Testudo ex Mari Britanico expiscata, quam si corticatam nuncupes, nomen propriè aptabis. Hæc namque duro, & crustoso, asperoq; in tegumento, veluti cortice est cooperta: quæ & si terrestribus, aclutarijs testâ, & capite haud dissimilis videatur, magis tamen grande habet caput: quod numquam in testâ recondit, sed semper exertum habet, & ceruicem tantum pro arbitrio modò extendit, modò contrahit: cui natura tribuit partim pedes, partim pinnas, & has duris aculeis munitas, quibus veluti remigando per æquora vagari possit.

Non illud instrumenti Musici genus Chelyn nimirum hoc loci describere est in votis, quò Mercurium fuisse delectatum tradunt Poëtæ: sed Testudinis Nili Alumnæ tegumentum, quod vt visu pulcherrimum, si spectes, non absimile illi instrumento esse dices: parte namq; supinâ planum est, & latum, pronâ verò conuexum, & ex sex assulis contextum, angulos acutos efficientibus: huius totus ambitus rotundior est, præterquàm in caudâ, quæ in longum, & acutum desinit.

Cernere

Cernere quoque est χελώνιον Testudinis marinæ: à Gesnero sub hoc nomine descriptæ, quo tegitur animal terrestri testudini simile, præter magnitudinem, & pedes, quos vt Vitulus marinus habet: instar scuti, & Galeæ formatum videtur hoc tegumentum, in substantiâ durum, & firmum, in colore nigrum, quod varijs marginibus, & coloribus ita affabrè est ornatum, vt naturam artem superasse dixeris; parte anteriori, quâ potissimum caput animal exerit, armati militis cum suo scuto, quasi formâ exprimit: vndè apud antiquos Miles vocabatur. Attendat obsecrô voluptuarius, reique Venereæ omninò deditus, quæ de Testudinis marinæ naturâ ab auctoribus traduntur. Hæc Sole estuante, quo acrior est in eius radijs vis, in summitate maris se exponit, suiq; oblita ita exsiccatur, vt se amplius in gurgitem immergere nequeat; quo fit vt Piscatoribus præda reddatur. Hoc exemplo motus discat, à caliginosâ voluptatis libidine, eiusque pernicioſissimis hamis se totum abdicare, paratam sibi perniciem non expectans, ne consumptis diuitijs, corpore exusto, & animæ incolumnitate deperditâ, cum non possit aquis sanctissimis diuinæ gratiæ ampliu se immergere, Diaboli animas Christianas expiscantij esca, prædaq; euadat: & cum veræ laudis gustum non sentiat ob luxuriæ morbum, quo mens & sensus stupescunt, viuens cunctorum sit ludibrium.

Lib. 4. de aquatilib. et lib. de Ouiparis.

Moral. quid Testudo marina.

Monſtruoſum hoc animal, quod ſpectandum exhibetur, formam illius virulentiſſimi Baſiliſci imitari dices: caput namque (non ſecus ac hoc delineatur) veluti Diademate, ac coronâ regiâ exornatum habet; non abſimilem coronæ illi, quâ antiquitus latronũ Reges coronari conſueuerunt, quod latrocinandi arte præfulgerent: corpore eſt pauſillo, in colore fuſco, à cuius vtraque parte inferiore Pinnæ, perindè ac alæ in altum eminent, vt fatereris alatum eſſe Draconem, & ad volandum agilem; ni mare ipſum hoc aleret: ſcias namque, ne quid mendacij hoc noſtro in Nomenclatore repe-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

reperiatur, Basiliscum non esse, non esse Draconem, sed esse Piscem, maris alumnum, Raiam nimirum lævem, in hanc formam manu artificis fabrefactam.

BATIDIS Græcorum, & Plinij: sic nuncupati, quod caudam quibusdam aculeis armatam habeat, ad similitudinem Rubi Sentis, mora agrestia producentis, quæ Græcę Βάτος dicitur. Raiæ latinorum Piscis lęuis, plani, & cartilaginei, vterus numerosissimè fœtificans, muliebri non dissimilis, testaceâ substantiâ formatus; seu (vt alij) Testa Oua concludens, quadratam, quæ exprimit figuram, demptis angulorum appendicibus, quę vno latere longiores sunt similes folijs Gladioli herbæ, altero verò breuiores, latiores, & replicatæ: ob quam formam illi supellectili haud dissimilem, quo dormientium capita suffulciuntur, Puluinar à quibusdam vocatur. *Lib. 32. c. 7 & 11.*

RAIÆ cauda longa, sed flexibilis, color cui est corneus, tota aspera, nec non vndique frequentissimis, & asperis aculeis, incuruis, & triplici ordine dispositis confpersa: illud instrumenti genus, quę imitari videtur, quo Fullones pannos curant, & poliunt, & quod totum aculeis ferreis consertum est: vnde Raiæ illi spicei, cui cauda hęc est annata, pereleganter facit Rondeletius, cum Fullonicę nomen indiderit.

Postquam autem quid ad Raię vterum, & eiusdem caudam spectat, iam est dictum, quid etiam moralitatis à pisce hoc insigni pietate dotato, ellici detur, succintè habeas: Commemorat Olaus Magnus. Hominem naufragum in mari natantem, à canibus piscibus tanto cum numero, & impetu, huc, & illuc impelli, vt ne dum crebris morsionibus, sed & pondere in profundum eum demergant, & deuorent: Vbi vero Raia Caniculis superuenerit, vt iniuriarum vindex, & pietatis amans, pro viribus grassatores abigit, hominemque vt enatet, adiuuare omni conatu tentat. Quod si detur spiritu vitali destitui: non patitur hominis cadauer à monstruosis pelagi bestijs deuorari, quinimo illud semper tuetur, vsquequò Mare seipsum purgante, sursum feratur: cerniqúe hoc miserabile spectaculum testatur hic Auctor in *Moral. quid Raia piscis.* *Lib. 21. c. 22*

Moraliter quid Raiæ pietas.

Nouergicis oris. Ad quam animantis bruti pietatem (cum nihil homini proprium magis esse debeat, quam aliorum aduersam fortunam miserescere, vndè Seneca iniquum esse dicit, collapsis manum non porrigere) excitari vnusquisque debet, ad opem afflictis semper ferendam: eosque tutandos contra improborum morsiones, ac iniurias: & quò pij nomen mereri possimus, Thesaurumque in Cœlis nobis parari detur, homini paupertatis naufragio immerso, & in miserię, infœlicitatisque lectulo iam demortuo succurrere potissimum expedit: quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi feciſtis, admonet salutis humanę Redemptor Christus. *Solom.c.17.* Et qui despicit pauperē, exprobat factori eius: Qui verò homini pauperi dat terram, Cœlum accipiet, qui numum, accipiet Regnum, & qui micam, accipiet totum, & quicquid pauperi dabimus, nobis ipsis dabimus.

PASTINACÆ Latinorum piscis marini plani, & cartilaginei, quem Τρυγόνην Græci nominant, Aculeus ille, seu Gladius, ad caudæ longæ radicem, fundúmve decumbens, & eminens, quo vt tradit Plinius, nullum vsquam execrabilius, nihil vsquā venenatius: arbores infixas radices necans, arma, vt telum, perforans vi ferri, & veneni malo: cui assentitur & S. Basilius, nec non Albertus Magnus: Ælianus quoque scribit, *Ex omnibus animantibus infestissimo, ac periculosissimo aculeo Pastinacam præditam esse, vt & celeriter non modo homines, sed & animalia ipsa perdere queat, si eum ad maximam arborem, & vegetam, summeque virentem admoueas, & defigas, haud ita multo post, folia omnia decidant, arborque veluti magni Solis ardoribus exsiccata prorsus exaresçit:* & alibi. *Pastinaca* (inquit) *marina cum natandi cupiditate est affecta natare potest, cum rursus volandi studio tenetur sursum versus sublimis volat, Aculeum mortiferum habet, &c.* Vnde mirum videri non debet, si piscatoribus ob execrabilem illam virulentiam aculeus iste adeò formidabilis sit; ab omni namque medicinâ ita inuictus existit, vt icti ad paucas horas occumbant, nisi certissimis remedijs, exhibendo nimirum coagulum leporis, vel hædi, aut Agni in vino ad dragmæ

Lib.9.c.40. lib.32.c.11.

Exč.Hom.7 Anim.li.24. Lib.2.c.36.

Lib.8.c.25.

pon-

pondus, eiſdem ſuccurratur. Hoc Telegonum Vlyſſis filium à Matre Circe veneficâ donatum fuiſſe ſcribit Oppianus, atque illo haſtili ſuo infixo, Patrem ad tumultum excitum, vt ſuis opem ferret, ſed inſcienter, interfeciſſe: Radium eſt Latinorum, quod inſtar Radij hic piſcis, dum capitur, miro aſtu, & nocendi libidine erigat hoc veluti aculeatum telum ſubſtantiâ duriſſimum: Diſcas ex hoc aſſentatoris mellita verba, & illecebras euitare, hic enim (vt altera Paſtinaca, quod pro arbitrio ſuas edit operationes) omnia ad voluntatem ſemper loquitur, & ad ea quæ placent ſolum reſpiciens, ex illius ore verba expanduntur, quæ ſanè dulcia, ac blanda apparent, attamen veluti tela peſtifera in corruptionem, & perniciem animi prolata, aures noſtras perforant. 2. ἁλιευτ

Moral. quid Paſtinacæ gladius.

SOLE, & Stellis Mare quoque ipſum, vt & Cœlum, exornatum eſſe patet; ſi quis reperiatur incredulus, Muſæum adeat Calceolarium, ibi namque Solem Piſcem inuiſere dabitur, cui nomen crediderim impoſitum à ſimilitudine formæ, quã ad Solem hoc noſtrum Hemiſphœrum illuminantem, vt à pictoribus delineatur, habere videtur: inſtar Stellæ marinę ac ſi radij Solares eſſent, ſuos quoque radios expandit hic Piſcis, qui tamen breues, & minimè aſperi, ſed veluti ex ſquamis compoſiti è rotundi corporis circumferentiâ, enaſcuntur: aculeis paruis ſunt muniti, necnon in angulum acutum deſinunt: in huius corporis medio Roſæ pictæ figura expreſſa cernitur.

Poſt Solem conſpiciuntur & Stellæ Piſces magnitudine variâ videbis namq; Stellas magnas, cuius radij circa rotundum corpus diſpoſiti, initio ſatis lati, angulum obtuſum, qui in fine conſtituunt, alias contemplari datur mediæ magnitudinis, nec nonnullas minimæ figuræ; quod ſi haſce cũ Stellis illis, quæ in firmamento, Cœlum ab excellentiâ vocato continentur compares, Stellas, tàm primæ, & aliarum magnitudinum in mari, vt in Cœlo reperiri dices. De Piſce hoc ſcribit Ariſtot. inquiens. *Stella Piſcis adeo naturâ calidus eſt, vt omnia contacta protinus decoquat; detrimento etiam ſummo Echinis Euripi & Pirrheni eumdem eſſe confirmat.* *Anim. lib. 5. cap. 15.*

Forma eius

eius Stellis, quæ pinguntur, similis est : quem locum mutuatus est Plinius noster: cum dicit, *Claros sapientiæ auctores videò mirari Stellam in mari. Ea figurâ est parua admodum, caro intus duriore callo: huic igneum feruorem esse tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat:* & alibi. *Stellæ maxima crusta intectæ ostreis tàm crudeliter inimicæ sunt, vt hæc ipsæ exedant, ac conficiant:* hoc idem affirmat Ælianus, quo loci rationem insidiarum, quas Stellæ Ostreis molliuntur, describit: monearis ex hoc, Meretricum captiosos aestus, ac earum illicita commercia euitare: caue ne pedes intra testas tuæ domus infigant, hæ namque suo contactu cum probè caleant, homines dissolui, ac colliquari, corpus suum promiscuè cuicumque appropinquari sinunt, quò diuitiæ absumantur, corpus exuratur, ac anima tandem arbitrio Luciferi subijciatur: monstra ergo hæc aspera rumpe, ac fugias, sicq; Marcellus eris, & lilijs diuinæ gratiæ anima cumulabitur tua.

lib.9.cap.60

Lib.9.c.22.

lib.9.cap.22

Moral. quid Stella piscis.

Crustacea quoque, & testacea in serie hac maritimâ suum habent locum. Est Nympha Speusippi, ob pulchritudinem crediderim, & pelluciditatem sic nuncupata, quibus dotibus non secus ac Nymphæ Deæ à Poëtis finguntur, conspicua apparet. Sub squillarum specie iurè venit censenda, corpore namque (quod crustis tenuibus, albis, & splendentibus compactum est, quamuis alijs squillis longius, & ampliori formâ) aculeis, corniculis, & caudâ ijs est adeò similis, vt Squillam omnimodè repræsentet. Mantis marinus à Rondeletio nominatur: forsam quod corpore longo, gracili, & circa caudam latiore Bestiolę illi ex Locustarum genere, quod Mantis, & præcans Deum cõmuni vocabulo dicitur, respondent: Cicadam marinam vult esse Bellonius, an rectè legas Rondeletium.

Reperitur quoque Cancellus ex crustaceorum genere, locustis, vel Astacis similis, corpore longo, & ex rubro flauescente in Buccino Concha, quam sibi pro domicilio, dum vitâ frui dabatur, elegerat, emortuus adhuc residens: cogitur namque hic Concharum hospes, cum nudus nascatur, ne ita facilè à caussâ externâ lædi possit, ob corporis partem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

tem posteriorem,& hanc mollem, in tegumentoque externo egentem, hanc abscondens diuersari. vnde Bernardus Heremita vulgò dicitur: & Scaliger vacuarum testarum inquilinum nuncupat, quòd Conchas, quas ad litus inuenit,pro sui conseruatione, & habitaculo ingrediatur: cuius mirandum inditum ingenium explicauit Aristoteles, & Ælianus: O dura, & infelix illorum Aulicorum vita, qui vt noui Cancelli alienis seipsos protegere vestibus,ac domibus,diù, noctuque sudant. *Exc.cõn. Cardanum 242: desp.2.* *Anim.lib.5. cap. 15.* *Lib.7.c.26. Moral. quid Cancellus.*

SCYLLARVM & videbis ex Cancrorum paruorum stirpe, in Neritâ Conchâ inclusum,quo loci viuens,eodemmet motus ingenio,ac solertiâ,quâ & Cancellus,suas sibi parauerat sedes, vt scilicet iniuriæ ob paruitatem opportunus,hanc euitare posset;de hoc scribit Plinius. *lib.9.cap.31*

LEONEM Mare alere certum est, hunc eumdem in Musæo exsiccatum custodiri, certo certius apparet: non sanè monstrum illud villosâ cute, magnitudine, & figurâ Leonem animal terrestre horrendum, ferarum dominum referens, quod sedente Martino Quarto Pontifice Maximo Romam delatum ex Vrbe veteri perhibetur; sed verus Leo delineatur ex crustatorum genere,vt aspectu dignissimus, ob id minimè contemnendus, à colore flauo, vt notat Rondeletius, quo coloratus est, dum viuit, & è mari captus educitur, Leoninam pellem referente, & quod etiam hirsutus sit,nomen adeptus. Astaco corporis specie, qui est affinis, sed Brachia longiora habet, forcipes cuius sunt teneræ, ac latiusculæ, & horum scissura maior, quàm in vllo alio crustatorum genere, pro corporis ratione; hunc Plinius inter Cancrorum genera collocauit, nominans Carabos, Astacos, Meas, Puguros, Heracleoticos, & Leones; & alibi notam addit, quâ à similibus secerni possit; inquiens. *Sunt lacertorum genera, Loligo volitans, Locustæ, Lucernæ, Liparis, Lamyrus, Lepus, Leones, quorum brachia Cancris similia sunt, reliqua pars Locustæ.* *lib.9.c.31.* *lib.32.c.11.*

CANCRVM & alium speculari datur, formâ paruum cuius testa media humani cordis figuram exprimit, chelas aculeatas in extremo nigrescentes habet, quæ vt pedes, omnes

nes hirſutæ ſunt.

CANCER, & alter aſſeruatur, dices Paguro ſimilem, cum tamen non ſit; coloris eſt fuſci, aculeos in fronte habet, nec non in lateribus, cuius teſtę pars prona aculeis eſt aſpera, & hirta; pedes Paguro aliquantulum longiores ei ſunt.

Recolere Inbet, quæ de Cancrorum ſolerti ingenio in inſidijs ſtruendis Oſtreis ipſis, pro harum carne exedendâ, quâ vi-

Exē.hom.7. uunt à S. Baſilio traduntur. *Cancer* (inquit) *Oſtrei, & Conchæ carnem appetit, ſed difficilis captu eſt illi hæc præda propter teſtæ munimentum: infracto enim ſepto teneram carnem, natura muniuit, quapropter etiam teſta intectum hoc animal appellatur. Et quia duæ cauitates exactæ inter ſe adaptatæ ipſum Oſtreum ambiunt, ac complicant, neceſſario inefficaces ſunt Tincarum Cancri forcipes. Quid igitur facit? Cum viderit in tranquillis locis Concham voluptuoſe apricantem, & ad radios Solis plicas ſuas expandentem, tunc ſanè, clanculum calculo immiſſo, prohibet complicationem, atque ita inuenitur id, quod viribus deeſt, verſutiâ obtinere, ac ſupplere.* Hæc Baſilius Sanctus: Quæ eadem

Lib.12.c.6. Anim. li.24 in Cancro ab Iſidoro, & Alberto Magno commemorantur. Sed vt finis tandem cruſtaceis ipſis imponatur: reliqua proſequamur, cruſtâ intecta.

ASTACVS Græcorum, & Latinorum, non fluuiorum, ſed maris alumnus, Aſtaco tamen fluuiatili corporis habitu ſimillimus, & ſi in illo corporis ſtructura, Chelæ, & alia multo maiora ſint, quam in hoc: à cuius formâ Gammarum

Hiſtor.anim. lib.4.c.7. Gaza vocat: & Ariſtoteles ex Locuſtarum, non Squillarum genere eſſe vult: quem inter cruſtata animalia in aquis marinis degentia enumerandum ſcribit: purpureum, & ſaturatum colorem in hoc non videbis, quo dum vixit erat infectus, ſed quia coctus, & elixus in rubrum eſt mutuatus.

lib.32.c.11. Elephantus fortè eſt Plinij: Locuſtarum generis, pedibus quaternis: biſulcis: prętera brachia duo, binis articulis, ſingulis forficulis denticulatis, vt Plinium ſcribentem recitem: Vt autem ſcias, recordationem quamdam ſuorum

Hiſtor.anim lib.8.c.23. conuictorum in Aſtaco ineſſe, referam quid Ælianus ſcribat: *Si quem Aſtacum* (inquit) *comprehendiſti, cum longiſſimè exportes, relicto ibi ſigno, vndè ipſum cępiſti, eodem eum ipſum vndè compre-*

comprehensus fuerat irrepsisse reperies, si inquam modò ita ex mari exportaueris, vt deindè sic propè deposueris, vt in mari adrepere queat.

ASTACI marini adeò prægrandem Chelam in Musæo seruat Calceolarius: quam si dices puerile brachium æquare, ridiculum non erit.

MAIA fœmina ex Cancrorum marinorum genere, à Gazâ ob magnitudinem fortasse sic nuncupata, quod cęteris Cancris, quamuis maioribus sit grandior: etymologiâ desumptâ à Maia Græcorum, quæ Amitam significat, & quæ maior dicebatur Aui, & Auiæ Amita, aut quia cum omnium Cancrorum sit maxima, quasi obstetrix dici possit, si cum Pagurorum paruitate, tãquam cum infantibus comparetur.

Araneus est marinus Gallorum ob similitudinem, quam cum Araneo habet. Genuensium, & Venetorum Granceola, & Speculum est, à speculis in huius testis eleganter inclusis.

Cancer est Pelagius, non vt Paguri inter saxa, & in sicco vitam degens: cuius tota cuppa aspera est: cuspidatâ fronte horridâ, prælongis cruribus, exilibus, & propterea imbecillis, bene vnguibus muniti cui sunt pedes.

MÆA & alter Cancer, in latitudine, & longitudine maximus, cui testa est leuis, laterum ambitus in semicirculũ desinunt, pedes octo (vt delineationi à Rondeletio ex Arist. exhibitæ inhæream) & breues habet pro corporis magnitudine, Chelas duas, dextram maiorem sinistra. Chelarum extremæ nigrescunt; cornua quatuor ante oculos protenduntur: quem Cancrum omnium maximum esse tradit Aristot. à Venetis Granciporrone vocatur ad differentiam fortasse illorũ Cancrorum, qui ob paruitatem Granciporri dicuntur; quamuis superioribus haud multum formâ dissimiles. *Lib. 4. de part. anim. cap. 8* *Loc. cit.*

PAGVRVS Plinij: altera Cancri species, post Mæiam maximus, qui &si ab Oppiano imprudens dicatur; quòd nonmodo in mari, sed & in sicco eiectus, vel captus pugnam cum lacescentibus audacter suscipere tentet: attamen sapientiæ nomen huic attributum videtur, & vt prudentiæ, consilijq; symbolum è collo Dianæ Ephesię olim fuit suspensus: ille enim (referente Æliano) more Serpentum, qui exuuium suũ *Lib. 9. c. 31. lib. 1. ΦΑΝΤΑ* *Histor. anim. lib. 9. c. 43.*

mutant, ineunte Vere testâ veteri exutus, aculeis armisque spoliatum se sentiens, inter saxa latet; & sibi ipsi diffidens neminem aggreditur: ibiq; degit, vsquequò alia testa renascatur, & duriuscula euadat, vt possit contra lacescentes arma, forcipes nimirum suscipere: cui non inconcinnè homo ille assimilari poterit, qui mutatis moribus, & vitiorum exuuio spoliatus, se totum ad comparandas virtutes dedicat: Est & aliud ex eodemmet Æliano in Paguris admirandum: musicę nimirum Lenocinijs à piscatoribus capi. *Hi etenim* (ne ab Auctoris verbis discedam) *in latibula abditi, primum vt ad instrumentum quoddam musicum piscatores suauiter canere ingressos audierint, statim tãquam amatorio quodam ad exeundum non modò inducuntur è latebra; verum etiã voluptate allecti extra mare egrediuntur; hi quidem retro ad tibiam canentes cedunt, illi autem sequentes in arido comprehenduntur.* O miserrimum, ne dicam detestabile genus illorum hominum, qui Pagurorum more in latibulis carnalitatis, & concupiscentiæ vitæ cursum agunt, à meretricum cantus suauitate, ac si sint nouę Sirenes, & mollibus illecebris, veluti quâdam magicâ ratione illecti, eò tandem paulatim ducuntur, vt ad mortem corporis, & animę perniciem incaute ferantur.

Moral. quid Pagurus

Histor. anim. lib. 6. c. 30.

Moraliter rursus quid Pagurus

Inter pisces marinos, Orbem piscem, quem durissimum esse piscium genus tradit Plinius, describere minimè placuit, ne aquarum generali collectori, mari inquam, fluuia comparasse, dici posset: non enim hic piscis Maris, sed Nili Ægypti fluuij fœtus est: corpus informe habere videtur, totus namq; è capite constat, nullo alio apparente membro: qui ob rotundam, sphœricamq; figuram, quam repræsentat, Orbis appellatur. Os habet paruum, vnicum illi vtrinque est foramen, quo & cibum assumit, & excrementa eiectat; Cutis est dura, quã aculei parui, quibus est tota consperſa, asperam efficiunt: Piscis, qui dum viuit, omninò ventos flantes abhorrere, & subterfugere dicitur: quâ enim parte flant, ac si esset ira percitus, oculos ita distortos dirigit, vt Strabonem esse dices: exsiccatus verò, & cubilibus affixus, caudâ, veluti signo, spirantis venti partem demonstrat.

Lib. 32. c. 2

Alteram quoque cernere est Orbis speciem, quem scutarum nun-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

nuncupes abs re non erit: cauſſam nominis os illud dabit, ſcuti forma, quod in eâ parte, vbi in terrenis animantibus pectus eſt, vice ſterni habet: Capite magis exerto à naturâ eſt dotatus, quàm ſit ſuperior. Oris ſciſſura eſt maior: à capite vſque ad caudam, quæ lata eſt, oſſa oui figurâ ſunt diſpoſita, inter quorum interualla aculei interiacent.

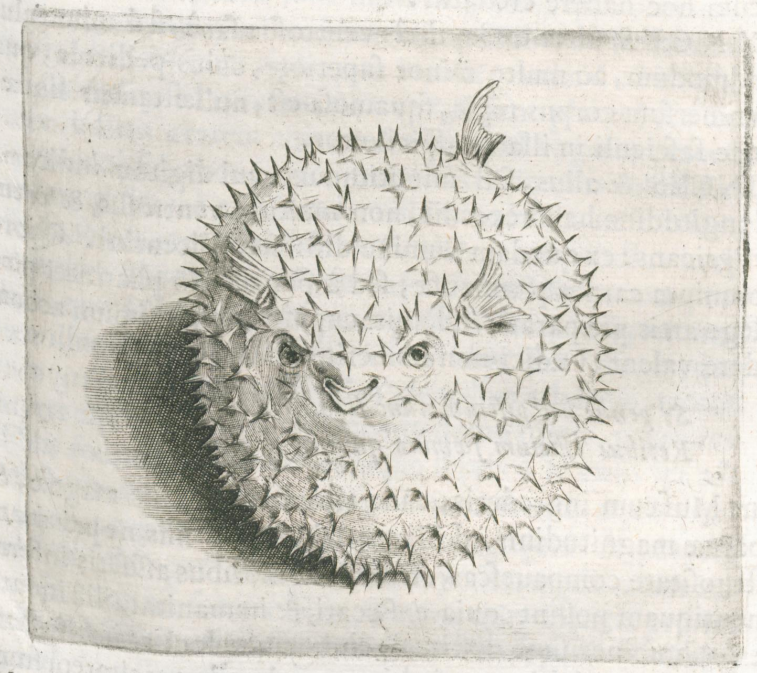

Piſcis hic, quem imaguncula hæc refert, ob raritatem ſpeculandus exhibetur, præ formâ ſphericâ, quam elegantiſſime refert, inter orbis genera enumerandus meritô venit: in quo autem à ſuperioribus differat, breues illi, ſed firmi aculei, quibus hinc indè vniuerſum corpus fuſco colore notatum, ita riget, vt non niſi manuum læſione tractari poſſit, hoc nobis manifeſtè indicant: quem ſi ſpinoſum, aut Echinatum nuncupaueris; nomẽ rei perpulchrè aptabitur: ſcias autem non Nili, ſed maris Indici occidui eſſe alumnum, & vt quid rarum à ſolertiſſimo Sprecchio Calceolario tranſmiſſum.

Lib.8.c.35. SCINCVS animal quadrupes Nilo peculiare ex Plinio: satis longus, & ventrosus, squamis paruis, & frequentibus tectus, quibusdam lineis per dorsum alternis fasciculis, & ijs punctis albis notatis distinctus, ad Veneris stimulos excitandos summè optatus; quod & apud Magiæ scriptores leges, & huiusmodi quædam apud Dioscoridem, & Plinium reperies: Crocodilus minor quorumdam: quia eamdem naturam cum hoc habere credatur.

Lib.12.c.60 lib.28.c.8.

SCINCVS alter ex Scythiâ: ventrosus sanè, sed minutulus admodum, ac multo minor superiore, cuius pellicula, quæ vniuersum corpus tegit, squamosa est, nullæ tamen lineæ, nec fasciculi in illa conspiciuntur.

SCINCVS & alius, sed minutissimus: qui digitum indicem longitudine haud excedit, non multum ventrosus, & totus nigricans: ex quodam flumine districtus Vicentini. Quorũ omnium carnes præmansæ, sed à peritissimo pharmacopœo lege artis præparatæ, lasciuiæ cupiditates plurimum accendere valent; vt dici non immeritò possit.

Si genus hoc piscium nunc scanderet æquora pinnis
Retibus officium fœmina quæque daret.

Cum Musæum ingrederis, caue tibi à Crocodilis magnæ, & paruæ magnitudinis, ad illius parietes appensis, ne præmonstruositate compaueſcas, cũ mortem moribus assuetis inferre neutiquam possint; quia exsiccati, & immanitate illâ innatâ erga homines sunt destituti: eò namque loci animalia hæc contemplari dabitur, oris hiatu amplo ad voracitatem summè apto; dentibus longissimis, & validissimis quibus conterunt: vnguibus acutissimis neci dicatis: cute sunt intectâ corticeâ durâ, & contra omnem ictum inuicta: vt certè inspicientibus terrorem incutere dices; vt inde apud Ægyptios, sub Crocodili formâ symbola perniciei, salacitatis, furoris, latrocinij, helluationis sint expressa ex Pierio Valeriano. Animal est quadruples, Niloticum, naturâ timidum, improbum, & malitiosum, cui ex Plinio nostro hoc vnum inter alias proprietates est peculiare, vt quamdiù viuit crescat, viuit autem longissimo tempore, vt ob id ex paruâ origine in maxi-

Lib. 29. in Crocodilo lib.8.c.25.

maximã molẽ creſcat, & immenſæ proceritatis cernere liceat. Bellua terribiliscontra fugaces, & fugax contra inſequentes quæ ambulando in terris vſum, & natandi in aquis potiſſimum Niloticis officium habet: vnde noctibus in aquis, die verò in humo quieſcere ſcribit Herodotus; & vtrumqne hoc ratione teporis.

Supereſt adhuc vt Caſtor inter animalia ambigui victus reponatur: à dictione græca γαστὴρ ſic nuncupatus, quæ ventrem ſignificat; eſt namq; animal ventroſum: Fiber eſt latinorum, à fibris, ideſt amnium ripis, quas incolit: Animal eſt amphibium, in vtrâq; ſede viuens, nam (vt Æliano placet) die in fluuijs abditus ætatem agit, nocte in terrâ vagatur; morſu eſt præmunitũ horrendo, vt arbores iuxta flumina veluti ferro cędat; quibus, ò admirandam huius animalis induſtriam, latibula, ſeu cauernas vice domumcularum miro ordine in ripis amnium ſibi extruit: Cum enim animal ſit natura prouidum, quo ſe tutum præſeruare poſſit à fluminum, aut imbrium illuuionibus, coadiuuantibus alijs ſuæ ſtirpis, qui omnes gregatim ad excidendos dentibus arborum ramos eunt, tranſportatis pro conſtruenda domo lignis, prioribus pedibus foueam ſibi cauat, eamque lignis à ſe cæſis ita affabrè ſtruit, vt vel decreſcente, vel increſcente aquâ partem anteriorem in ſicco, caudam vero, ne quid de propriâ naturâ ſibi deroget, in aquâ habere poſſit: modo etiam in proprijs cauernis ſolaria bina, & terna mira ſolertia pro ſui tutella conſtituit, vt imminente periculo, ſuperiora inhabitet, inferiora ſint ad aquarum incurſiones tantummodo excipienda: cute ſpiſſa, & villoſa tegitur hoc animal; pedes priores Simiæ pedibus, quibus Sciurorum, vel Simiarum ritu tamquam manibus cibum ori admouet, poſteriores Anſerinis ſimiles habet, quibus vt & cauda, quæ prægrandis, lataque eſt, & ſquamis piſcium ſquamoſorum more obtecta, veluti gubernaculo vtens, per flumina vagatur: Sed antequam è Caſtoreano ſignificatu egrediar, placet renarrando repetere, quæ de inſtituto quarumdam gentium in edendis carnibus huius animalis à Valeriano in Hieroglyphicis

lib. 6. cap. 33

Lib. 3. c. de Fibro.

phicis annotantur: ſcribit hic Auctor, ne ab illius verbis di-
ſcedam, *Populos plerosque, qui noſtræ pietatis ritu viuunt*
Ponto, & Septentrione in Pannoniam vſque porrectos, anterio-
bus Fibri membris pro carne veſci, poſterioribus piſcis loco: ea
dam vero eius animalis, quæ præpinguis eſt, ſalitam plurimum
conditamque pro tarico, hoc eſt ſalſamento piſculento habere, ea
que ieiuniorum tempore, quo nobis ex conſtitutione Pontificia, ta
nibus interdictum eſt, menſis inferre: ea vero illi ratione ſe tu
entur, quod poſteriores Fibri partes, aquis ſemper innatantes p
ſcem dicant, & eſſe arbitrentur. Hæc ex Valeriano: quibu
hoc etiam addi poteſt: tantæ fortaſſe frigiditatis illorum
crurium carnem eſſe ob diuturnam harum partium in aqui
permanentiam, vt quemadmodum caro teſtudinis terreſtri
lege Pontificia non eſt ieiunantibus interdicta, ita & hæc
admitti poſſit; Olaus quoque Magnus ſcribit, Caudam
Lib. 18. c. 4. & pedes poſteriores huius animalis, quod in aquis quiet
cant apud gentes Septentrionales pro piſcibus in eſcis ha
beri.

Fibri teſtes: an potius tumores illi in inguinibus animalis in
nati, & naturali membranâ concluſi, non adulterati, ſed le
gitimi, qui Oui Anſerini magnitudinem non excedunt: ij
odor eſt grauis, & virus redolens, guſtu ſunt acri, amaro
& mordente, vt ſternutamenta olfactu moueant, qui tamen
in re medicâ maximas præſtant virtutes, & parandæ The
lib. 8. cap. 30 riacæ ſunt accommodati: Tradit Plinius: quod Caſtor a
venatoribus inſectatus abijcit teſticulos ſuos, à ſe dentibus
ſponte abſciſſos, noſcens ſe eorum cauſsâ peti, cum ij ad
multa medicamina ſint neceſſarij, hoc idem affirmat Soli
Cap. 18. Loc. cit: lib. 22. anim. in Caſtore nus, & Ælianus: attamen Albertus Magnus veritatis ma
ximus perſcrutator id falſum eſſe aſſerit: notans, dici Ca
ſtoreum à caſtrando, non quod ſe ipſum caſtret, vt habe
Originum lib. 12. cap. 2 in Caſtore Yſidorus: quod etiam hiſce carminibus expreſſit Iuuenalis
in Satyris referens ad amicum Coruinum tempeſtatem il
lam procelloſam Catulli, in qua hic vitæ ſuæ plurimum tri
mens, quaſi cum ventis paciſcens, ſuppellectilem ſuam in
mare proijcere cœpit, quò leuior facta nauis, tempeſtaten
tan-

tantam aut sustinere, aut superare posset.

Imitatus Castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens euadere damno
Testiculorum: adeo medicatum intelligit inguem.

Sed quòd ob castrationem maximè quæratur, hinc Castorei nomen esse hoc animal adeptum: *Falsum est enim*, scribit ille Magnus Albertus; *quod agitatus à venatore, neque vllâ aliâ ratione periculum posse declinare cum videat, castret seipsum dentibus, & proïjciat Castora morsu auulsa: & quod si alia vice castratus exagitatur, erigendo se, palàm faciat venatori se illis carere:* hoc idem in Plinio Sextius diligentissimus medicinæ negat: quinimo paruos esse, substrictosq;, & adhærentes spinæ, nec adimi sine vitâ animalis posse affirmat. Decreueram hosce lapillos, qui describendi se se offerunt, sectioni lapidum includere, sed quia maris, fluuiorum, & lacuum sunt partus, nè aquatilia terrestribus miscere videar, satius fore duxi marinæ huic sectioni pro appendice illos adiungere.

Loc. cit.

lib. 32. c. 3.

SPONGITES Plinij Spongiæ nomen repræsentans, quia lapis in spongijs natiuus, ac in earūdem latebris, ex salso succo, qui maris est proprius, concretus, in lapideamque substantiam, & si non omnimodè duram, quia friabilis, condensatus: Cochleæ instar est perforatus, & quidem vtrimque color huic inest in cinereo albicans, per quam feltro similis: Techolithos à nonnullis vocatur, quia cum vino potus renum calculos frangat: Lapis Cappadox aliorum, vt potè qui ex Cappadociâ conuehitur, laudatissimus, & probatissimus sit ad hoc munus obeundum. Huius lapidis mentionem facit Galenus, cui vim frangendi attribuit, non tamen ita validam, vt lapides in vesicâ comminuat, improbans quosdam qui id scriptum reliquerunt: verum qui in renibus consistunt, rumpere: veluti sunt lapides illi, qui ex Cappadociâ conuehuntur, quos in Argalo nasci aiunt: soluuntur autem hi in succum colore lacteum, ex quo liquet, quod extenuandi vim obtinent, absque vt insigniter calefaciant: vnde in Nephriticis compositionibus ex mente Asclepeadis ponendos esse scribit.

Lib. 36. c. 19 & lib. 37. c.

9. simp. med. cap. de lapid.

Lib. 10. de comp. med. 5 loc. cap. 2.

TIBV-

TIBVRONIS piſcis maximi, & truci aſpectu, vitam qui in Mari Indico ducit, adeò inſigni corporis robore, vt hominem ictu dentis ſecet medium, & deuoret: lapis ex eius capite extractus, ſatis magnus, in colore albicans, in pondere grauis, & ex parte concauus; quem ſi guſtaueris, inſipidum dices; cuius puluis, vt ex Nicolao Monarde habetur; vtiliſſimus fertur Nephriticis, & aduerſus Vrinæ difficultates.

simpl. medic. Hiſt. cap. 32

CORACINITES: lapides duri, oſſeæ veluti ſubſtantiæ, in colore candidi varias qui exprimunt formas: ſic nuncupati, quia in Coracine Piſce ex ſquamoſorum genere (Venetorum Peſce Coruo, à nigredine fortaſſe quâ tegitur) capitis parte poſteriore generentnr: Dolori illi proficui, qui Colon intestinum infeſtare ſolet: horum puluis aliquâ diuretică aquâ mixtus, & ebibitus nedum generatinnem lapidum in renibus prohibet, ſed & genitos diſſoluit: vti etiam, non ſecus ac de lapide illo Nephritico habetur, ita & hi brachiorum pulſibus alligati, quâ parte dolor exagitat, Nephriticum dolorem compeſcunt; & vrinas remorantes mouent. Vice annulorum digitis manuum geſtati hęmorrhoidas tumentes exſiccant, & cruciatus in illis exiſtentes mitigant.

lib. 37. c. 10. SYNODONTITÆ: lapides à Plinio Gemmæ dicti; quia in candore ſplendere quoquomodo videantur; formam habent oblongam, alterâ tamen parte gibbam: cauſsâ nominis, quòd in cerebri ventriculis illorum Piſcium marinorum inueniantur, qui Synodontes vocantur, & apud Columellam Dentrices ſunt.

LAPILLI rotundi, globi dimidiati figurâ inſtar oculorum, coloris vt plurimum albicantis: qui in Cancris fluuiatilibus, fœmellis potiſſimum reperiuntur; quo tempore à tegumento teſtaceo denudantur, & nouam induere inchoant teſtam; in quibus inſignis eſt facultas ad coagulati ſanguinis diſſolutionem, & expulſionem: vti etiã in confringendo calculo renum intus exhibiti, plurimum valent.

CARPIONIS Piſcis Benaci Lacus Ditionis noſtræ Veronenſis peculiaris alumni, ob eius carnis bonitatem, ſuauitatem, & ſub-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

& substantiam inter lautiores diuitum mensas celebratissimi. Lapilli: in illius faucibus reperiri soliti, quorum figura triangularis est: exteriùs colorem habent candidum, intus subflauum: calculosis & ij subuenientes. Hoc tamen peculiare habent vt intus assumpti, bilis flauæ ebullitioni aduersando, illam compescant: triti, & in puluerem redacti, si cum lanugine, quæ in malis Cidonijs hæret, miscentur; & in nares insuflentur, hæmorargiam sistere dicitur.

Nec sunt sub silentio prætereundæ Synodontis maxillæ: quæ & si pro vsu medico nihil veniant æstimandæ, attamen vt habeas, Calceolarios rerum varietatibus semper fuisse delectatos, & hæ exhibentur: fului sunt coloris, quaternos habent dentes caninis similes, inter alios paruos denticulos, quibus reliquum maxillarum est serratum, eminentes.

Non silebo etiam Hippuri Aristotelis, Piscis illius maxillas, dentibus exiguis, sed acutis vndique munitas: qui in Hispanico Mari frequentissimus visitur. *Histor. animal. lib. 5. c. 10.*

Dum singula hæc omnia, horis quidem illis, quæ à re, & studijs medicis omninò sunt remotissimæ, beneuolentiâ incitatus, quâ ob laudatissimos mores, FRANCISCVM CALCEOLARIVM Compatrem, summè amandum prosequor, ex animo dictarem, dubius an aliquid sit omissum, quod ad aquatilia spectet: per Musæum non inuitus spaciando, ἘΧΕΝΗΙΣ Græcorum ad manus venit: cui à firmandis, sistendisque non retinendo, sed adhærendo nauibus, à Suidâ ΝΑΥΚΛΗΡΟΣ, & à Latinis Remoræ nomen est attributum: *Ruant namque venti*, (vt legitur apud Plinium) *& sæuiant procellæ, imperat hic piscis furori, viresque tantas compescit, & cogit stare nauigia: quod non vincula illa, non Anchoræ ponderе irreuocabili iactæ, &c.* ob id cum pisce hoc pelagio, paruo quidem, sed ob vim admirandam, quâ pollet, maximi nominis, (& si Fracastorius noster fabulosum hoc credat) manus scriptioni, quæ erat dicata, firmabitur; & finis ijs erit, quæ è mari in celeberrimum hoc rerum ferè omniũ naturalium Theatrum sunt recondita: hoc vno contentus, *Lib. 32. c. 7.*

tus, me, quicquid in hiſce maritimis declarandis annotaui, illud omne non ſine vigilijs, & aliquo ſtudio à ſcelectiſſimis Auctoribus collegiſſe, atq; in vnum hoc corpus ſummâ fide conglobaſſe: faxit Deus, vt res, quæ ſubſequentibus Sectionibus inſeruire debent, ita pleniore calamo poſſint delineari: vt ſummè optarem, ni in ambiguo verſaretur animus, ne in aliquâ ex hiſce ſectionibus ob Soli ſteritatem, meſſis diminuta pullulet: id vnum tamen ſciat Lector, me omne ſtudium, & operam nauaturum, vt res illę vberiore quo fieri poterit apparatu redundent. Interim ſingula omnia non diſtortis oculis, nec animo ſcabie infecto, ſed candido, & hilari fronte ſuſcipito.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO SECVNDA.

QVÆ TERRARVM GENERA, OCHRAS, RVBRICAS, SALES, ALVMINA, SVLPHVRA, ET BITVMINA PATEFACIT.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

TERRARVM naturam, quas non lethiferi, sed salutares succi imbiberint, ac earumdem præpotentes facultates, qui exactè cognouisse sapit, suimetipsius tutissimum propugnaculum aduersus morborum incursiones hostiles dici meritò poterit: mente namque percipere illi dabitur, quanti valeant ad corporis humani sanitatem custodiendam, quibus viribus polleant contra morbos, corpora nostra infestantes, optimè calebit, ac denique ex illarum reiterato vsu, (qui tamen in debitâ, & congruâ quantitate esse debet,) sui corporis incolumitati peregregiè consulet, quâ præsente, Amphione Sicyonio Poëta exclamante, amœnum gratijs Ver floret, sine illâ, nemo beatus: Veneranda Terra mater, propter eximia merita, in humanam naturam collocata, ac si sensu esset prædita, maternâ hac veneratione digna, ex cuius sinu, veluti fœcundissimo vtero, tales quibuscumq; gemmis præciosiores fructus pullulant. Humanissima, blandissimaque nutrix, in cuius gremio tàm carè, & benignè, tenerrimâque dilectione nobilissimi hi fœtus fouentur, ac aluntur: Beatus, fœlixque ille Vir, cui pro sanitate conseruandâ, vitâque producendâ, succos adeò salutiferos, à fructibus hisce emanantes, delibare datur; qui quidem cum non tàm corpori, quàm animo prodesse possint, & vtriusque mala expurgare valeant, dicere ille audebit, mentem sibi esse sanam in corpore sano: Quò ergo extra iactantiam, beneuolentiæ aliquid, (absit à gloriolâ verbum,) apud homines mereri, & captare videar, singula illa terrarum genera, ac earumdem vires naturales, (quàm breuissi-

mè tamen,) deſcribere ſtudebo, quæ in quotidianum vſum medicum apud CALCEOLARIVM aſſeruantur: vt Terras Samiam, Lemniam, Armeniam, Pnigitem Galeni, Ampelitem Dioſcoridis, Eretriam, Chiam, Selinuſiam, Iluanam, Mondeuicam, Liliam, & Melitenſem, quibus addere non diſplicebit Alanam, Ruſmam, Cimoliam, Saponariam, & Puteolanam: quæ tamen omnes pro corporum diuerſi generis commiſtione, ex quibus fiunt, varios ne dum colores ſuſcipiunt, & in lucem prodeunt, ſed & in ijs multiplices, & variæ redundant facultates, diuerſis infirmitatibus, vſuique non vno accommodatæ: In hâc pariter Claſſe ad proprias ſedes in Muſæo, Bolos ipſos contemplari datur; ſunt enim & hi terrarum ſpecies artificum miniſterio, vt magis ac magis illarum vires eluceant ab omni impuritate, & quacumque materiâ fœciali expurgati, ac in varias formas effigiati: Vt Bolum Luteum Galeni ritè lotum, & exactè elaboratum, qui tunc temporis ex Armeniâ ad nos tranſportatur, Ochræ foſſili in colore haud abſimilem, qui tamen digitis attritus, ob duram eius conſiſtentiam, & lapidi æquandam, manus neutiquam inquinat, quinimo ſe totum ſplendidum reddit, qui etiam & ſi igni iniectus, non ſecus, ac Ochra, in purpureum mutetur colorem, ob ſubſtantiam tamen argiloſam, quam ab ortu habet, in duritiem maiorem tranſit, quod in Ochrâ, ob eius conſiſtentiam laxam, non apparet, ab igne etenim friabilis fit, & redditur. Bolum luteum alterum, ſub nomine Theophraſti inuentoris, qui promulgatur, Boli lutei Galeni colorem, ſed obſcuriorem referentem. Bolum Sleſianum tactu lubricum, & ſaponi ſimilem, qui in aquâ citiſſimè ſoluitur, quique Bolum luteum Theophraſti in colore imitari videtur, & ſi non ita fuſcus ſit, ſed veluti in fuſco candicans appareat, & ne fraudem concepiſſe credi poſſit, proprijs ſignis, triplici nimirum montium connexu iuſculptus, cernitur, quod ex Monte Acuto in Sleſianâ Prouinciâ terra hæc effoditur, ac poſtmodum expurgata, in globos orbiculares formetur. Bolum Sabaudicum, in colore Rubricæ æmulum, quem

Bolus luteus Galeni.

Bolus luteus Theophraſti.

Bolus Sleſianus.

Bolus Sabaudicus.

quem Colles Beatæ Virginis Montis Veſſuli dant. Bolum Toccalium carnei coloris. Bolos ex Mateolo, Apuliæ di- *Bolus Toccalius.*
ſtrictu, in colore varios, qui tamen omnes, non ſecus ac calx, acrimoniæ non ſunt immunes, tùm quia terra hæc acrem ſuccum aliquem biberit, tùm quòd etiam ab exhalatione acrimoniam hanc acquirat, aliquid igneæ qualitatis retinendo: quamuis inter hos maior, & minor guſtanti appareat acrimonia, prout magis, ac minus à calore, in terræ viſceribus exiſtente; illorum materia concoquitur, & ad ſtrictiorem vſtionem reducitur, magisque, aut minùs de exhalatione participant, & vſtionem ſunt paſſi; ſic enim generari ſapores, vt & colores tradit Ariſtoteles, ex exuſtâ *2. Meteor. cap. 3.*
materia, quæ ſecundum magis & minùs, omnimodas accipit formas ſaporum, & colorum. Bolum Getulum Ochræ *Bolus Getulus.*
colore. Bolum Tellinum, cuius color eſt fuſcus, quaſi ſub *Bolus Tellinus.*
nigro ferro ſimilis. Bolum Agricolæ, iecinoris colorem præſeferentem, quem ex Boëmiæ fodinis ſiue argenteis, ſeu alterius materiæ metallicæ, ferreę potiſſimum opiparis extractum crediderim, ex metallorum enim venis hę terræ eorum naturam prę ſeferunt, vt Rubrica ferri, Ampelitis Bituminis, Melia aluminis, Chia Nitri, & ſic de alijs. & denique Bolum illum, qui communiter Bolus Orientalis dicitur, cui vulgus hominum Boli Armeni nomen attribuit, quod præteritis annis Bolus ille luteus, qui tunc temporis ex Armeniâ aſportatur, nondum notus in Italia eſſet: an vero Bolus hic vera terra Lemnia ſit, vt doctiſſimi quidam Viri affirmare videntur, non ita liberè aſſerere auſim; & ſi enim qui ad nos defertur, ſanguineâ totus rubeat ſubſtantiâ, & Lemnium ſigillum imitari in colore videatur, poteſt tamen & hic ab impoſtoribus adulterari, (vt valdè ſuſpicor) non tamen Gleba hæc illas conditiones omnimode participare videtur, quæ terræ Lemniæ à Galeno aſcribuntur. non enim Minio in colore proximam diceres, ſi manibus tractetur, has inficit, ſi linguæ applicetur, aliquantulum qualitatis mordentis redolere fateberis, quæ ſingula à terrâ lemniâ omnino abſunt. & quod maiorem mihi ſuſpicionem adauget, eſt, Boli illius adeô copioſiſſi-

mam messem ad nos ex Orientalibus transportari. non enim crediderim ex Lemno Insulâ, terrę illius ita numerosum expiscari prouentum, rara namque est, nec ità publicè venditur, vt ex Viris fide dignis, qui Insulas illas peragrarunt, mihi est relatum; quinimò nec cuiuis suum portorium ex eadem extrahi licet. sed vbi primum pingue illud lutum in paruâ lacunâ, conturbatâ aquâ, fuerit collectum, quod æstuante Caniculâ fieri solet, à Viris huic muneri obeundo, mandato Regio, destinatis, sigillo imprimitur, deinde Turcarum Imperatori traditur, qui postea Magnatis, vt vnicum contra venena præsidium, munificentissimè distribuitur. quibus rationibus motus, Bolum illum quiduis aliud, quàm veram terram Lemniam spirare crediderim; non negarim tamen, ex Lemno Insulâ, sub nomine Boli Orientalis, ad nos peruenire Glebam quamdam, non autem in tantâ copiâ, vt communis Bolus Orientalis; quæ, modò vitiata non sit, Rubricæ Lemnię in colore, & viribus est par, quam seruare CALCEOLARIVM, paulò inferius explicabitur. Singuli hi Boli ob præstantes virtutes, quibus naturaliter pollent, & venenis resistunt, nec non Antidotis illis commisceri solent, quæ venenis contra sunt, vti etiam aduersus febres malignas, pestilentialesq; plurimum valent. Sed ad terras ipsas, quarum & si apud recentiores medicos non sit frequens ille vsus, vt antiquitùs esse solebat, fortasse quia, præuijs Clarissimorum hominum ingenio, & operâ, aliæ sint repertę terrarum species, vi, & qualitate innatâ superioribus æquandæ, aliæ sint excogitatæ alexipharmacæ compositiones, quæ bonitate, & prestantiâ cum illis decertent, nihilominus, vt cuiuis innotescere possit, CALCEOLARIVM, Aui perhonorificè acta imitantem, nullo vnquam sumptui, nulloque labori parcere, quominùs pro medicorum arbitrio singula illa omnia in promptu habeat, quæ ad rem medicam faciunt, ob id terris hisce illi est in votis, Musæum semper exornatum habere. sic & mihi in illius, & Legentium gratiam, earumdem ortum, & vires, ex scelectissimorum Auctorum fonte collectas, &

quo-

quotidianâ experientiâ comprobatas, deſcribere, nil tędij erit: Placet autem à terrâ illâ, vti nobiliſſimâ, & maximarum virtutum initium ſummere, quæ cum ex Samo Inſulâ Maris Ionij, effodiatur, & cui Patria nomen fecit, commemoratione dignum habet ſolum: in illâ namque Iunonem ortum traxiſſe, educatam, & Ioui nuptam fuiſſe, teſtantur, qui fabuloſas Gentilium Deorum hiſtorias ſcriptis mandarunt, vnde & Iuno Samia fuit vocata, & à Samijs, vt Dea Inſulæ tutrix, colebatur. Ciuem habuit Pythagoram, ex Demaratho, vel vt alij, ex Mneſarcho in illâ natum, ſummum inquam illum, celeberrimumque Philoſophum, in quo admirando quorumcumque gentium applauſu, ſcientiarum omnium exactiſſima cognitio mirificè enituit, cuius etiam probitas, & vitæ abſtinentia in qualibet re, quæ & animum deturpare, & corpus inficere valeret, cunctis venerabilem fecerunt, vt ob id non minus vera, Pythio Apolline Loquutum eſſe; legere ſit, vnde Ouidium de hoc ipſo talia dictare non piguit, *Metam.* 15.

Mente Deos adijt, & quæ natura negauit
Viribus humanis, oculis ex pectore hauſit.

In hac pariter Inſulâ, decimâ ſextâ Olympiade, tempore Nummę Pompilij, illam ex Sibyllis natam eſſe, ex Euſebio habetur, quæ exinde Samia eſt dicta, & quæ poſtmodum vaticino ſpiritu, ne dicam quaſi prophetico, afflata, regnante Ioſiâ Rege Iſrael, Deum vnum prædicauit, & de Chriſto Redemptore hæc prædixiſſe, legitur. *In Temporũ Theſauro.* *Tu enim, ſtulta Iudæa, Deum tuum non cognouiſti, ludentem mortalium mentibus, ſed & ſpinis coronaſti, horridumque fel miſcuiſti.* Vndè mirum videri non debet, cur in hac noſtrâ terrarum enumeratione, quæ ob vim naturalem alexiteriam, pharmacodes, ſeu medicamentoſæ, meritò nuncupandæ veniunt, terrę Samiæ, quid primum attribuere placuerit: cuius in re medicâ vſus præ cæteris à Dioſcoride, & Galeno traditur, qui genus Cretæ naturalis leuiſſimum, candidiſſimum, mollè, & fragile, ſolaria oblonga habens, & linguæ applicatum, vehementer adhęrere dicit, nec non ob inſitam facultatem

Lib. 5. c. 129 Lib. de ſimpl. medic. cap. proprio.

quæ

quæ huic attribuitur, refrigerandi, & astringendi, ad ea facere, quæ instantius stringere volumus, notat, vt Cœliacis, & id genus alijs fluoribus, & alibi de hâc eâdem agens (& si Samium Astera præferre videatur) ad sanguinis, expuitiones, vndequaque natas, perscribit, exulcerationibus dysentericis, antequam putrescentia euadant vlcera, prodesse docet, Vteri cruenta profluuia iuuare tradit, aduersus phlegmonas calidas, vt mamillarum, & testium, & Bubones incipientes, nec non fluxiones podagricas, & denique vbi refrigerare statutum est mediocriter cum mitigatione, & lenitione conuenire ait, quo loci etiam vtendi modum edocet, nec non abluitione minimè egere admonet, quod sponte morsu careat, & eius naturam retineat. ad vlcera interna consolidanda optimum esse remedium affirmat; sudores quoq; immodicos cohibere, & ex aquâ bibitâ ad serpentium morsus venenatos, ac omnia venena valere, quotidianâ experientiâ comprobatur: Et quamuis in huius terræ cognitione nonnulli, & si non infimæ classis Viri, titubare videantur, suspicantes, legitimam ad nos tunc temporis non transportari, nihilominùs hoc vnum certò certius sit, quæ inter Musæi CALCEOLARII parietes reconditur, vt & Aster, lapisque Samius, non spuriam, & vitiatam, sed genuinam esse, eisdem namque constat notis, quæ à Dioscoride, & Galeno legitimæ attribuuntur. est etenim candidissima, mollis, rara, leuis, pinguis, & friabilis, gustanti saporem in pingui dulcem spirat, ideo boni succi, & quia pinguis glutinosa, linguæ namque admota, illi vehementer adhæret, quia rara leuis, in totâ enim eius temperie, quam in commistione qualitatum inuicem sibi parauit, capere potuit multum aëreę substantię, quæ leuitatis est causa, vnde dicebat Galenus, terrę huius essentiam magis aëream esse, collatam ad terram Lemniam, cuius argumentũ est leuitas ipsa: est prętera friabilis, quia mollis, & sicca, quę sanè non secus ac alię terrę, quę cuiusuis puritatis expertes, simplices non sunt (modò tamen puritatis hic terminus terrę simplici concedi possit, quin aliquid aliud sem-

11. *de simpl. medic. facult.*

4. *meth. c. 17*

Loc. cit.

Loc. cit.

per

per miſtum habeat) huiuſmodi ſaporem, colorem, & cętera conſequentia ex alteratione, & miſtione qualitatum inuicem eſt adepta: Syropicon à nonnullis, ex Dioſcoride, appellatur, Latini verò Collyrium dicunt, quia oculorum medicamentis miſceri ſoleat, quæ Collyria nuncupantur.

ASTER Samius, inter alterum huius terræ genus à Dioſcoride repoſitus. Terra & hic eſt candida, ſed prænotata gleboſior: quia pinguis glutinoſa, & linguæ adhærens, vt ex Galeno habetur, quam tenacem, & viſcoſam nominat, ſpiſſa eſt præterea, ob id grauis, & ſi cũ terrâ Lemniâ comparetur, leuior ſit eâ, cruſtoſa eſt, denſaque lapidis modo, cui ſtellæ nomen videtur attributum, quòd ſtellę imago, ſicut in terrâ Lemniâ, Capræ ſigillum in illa imprimeretur, & hoc veriſimilius videtur, quàm, vt alij autument, quia in eâ micæ, inſtar ſtellarum internitentes, conſpicerentur, id namque neminem habere auctorem, vſque adhuc annotare eſt datum. Terra hæc, ex Galeno, præter aſtrictionem, & frigiditatem, glutinoſum quoddam cum habeat, ſummè, vt & terra Lemnia, ſanguinis reiectationibus opitulatur: hâc etiam vti præſtantiore illâ, quæ Collyrion ab aliquibus vocatur, ſemper vſum eſſe, legitur, fortaſſe quia, (eodem teſte) hâc magis tenuium ſit partium, & maioris in deobſtruendo, ac penetrando efficaciæ, ob id ad morbos extirpandos, ac prauæ eorumdem qualitati reluctando, idonea magis; quamuis huic altera Samiæ terręſpecies, ex Dioſcoride præferatur. After quoque Samius, vt Tragachanta, Gummi, & Amylum inter leuiſſima medicamenta à Galeno reponitur, quę in arterię inflammationem principijs adhiberi debent.

Lib. 5. c. 129

9. de ſimpl. medic. facult.

1. de ſimpl. medic. facult. cap. 2. & 7. de comp. medic. s. loc. cap. 4.

4. de comp. med. s. l. c. 1.

Loc. cit.

7. de comp. med. s. l. c. 1.

Samius lapis à Dioſcoride & hîc annotatus, qui in terrâ Samiâ, vt in proprio vtero incluſus, inſtar Aëtitis lapidis, reperiri ſolet, & quia probatiſſimus, ideo prenarratis candidior, & durior magis, eisdem pollens viribus, quibus & terra Samia, facultatum etenim illarum meritò particeps eſſe debet, quas hæc ob alterationem, & miſtionem ſuccorũ eſt naturaliter adepta, cum illius ſit fœtus, vndè vim aſtricto-

Lib. 5. c. 130.

Loc. cit. ctoriam, & refrigerantem ei ineſſe, ſcribit Dioſcorides: in potu exhibitum ſtomachicis prodeſſe notat, & ad fluxiones oculorum, nec non ad vlcera cum lacte, efficacem eſſe dicit: partus accelerare, & conceptus cuſtodire, vt Aëtites, creditur: Hoc lapide, ex Plinio, antiqui illi, auri laborandi artifices, pro nitore, Auro, & Argento comparando, vti erant aſſueti, tunc temporis autem apud noſtrates Aurifices Terra illa Alana, quam Tripulim vocant, in vſum venit: Exhebenum eſt Zoroaſtris, quod ex candido, quia leuis, & ſpecioſus factus ſit Gemma, ſic referente Plinio conterraneo noſtro.

Lib.36.c.21

Lib.37.c.10

Terræ & illud genus in Muſeo repoſitum cernere eſt, quæ à Patriâ nomen ſumpſiſſe videtur, eſtque terra illa ex Lemno Inſulâ Maris Ægei, hodie Stalamine vocatâ, quę ſub nomine terrę Lemnię à Dioſcoride, & Galeno adeò celebratur, vt vim illius antidoti habere prędicent, quod contrà pernicioſa venena, & morſus illorum animalium, quę virus eiaculantur, valere dicant; & Auicennas Lutum diuinum hanc nominat, quoniam prima, quę ipſam accepit, fuit mulier Diuina, nomine Bartamiſe, quę ſic referente hoc Arabum Principe; *Tale lutum ex lacunâ quadam, in monte rubeo exiſtente, accipiebat, & ad ciuitatem deferebat, & ponebat in aquâ, & fiebat ſicut puls, & dimittebat ipſam poſt motionem fortem quieſcere, donec reſidebat, & effundebat ab ea illam aquam, accipiebatq; rem groſſam, & proïciebat eam, & vtebatur quod ex eâ pingue erat, & viſcoſum, & faciebat ex eo lutum, ſicut cera.* Hęc Auicennas, cuius verba immutare non placuit, ne quid ex ijs detrahere, aut addere exiſtimari poſſet:

Lib.5.c.33 9. de ſimpl. med.facult.

Lib.2.tract. 2.cap.42.

Galenus terrę huius tres videtur conſtituere differentias. Vnam, quam nulli alio, pręter Sacerdotem, qui Dianę ſacra faciebat, attingere licebat, & Dianę ſigillo, quod capra eſt, vbi primum larga aquę effuſione, & emaceratione, ac tandem exſiccatione depurata, & à quauis materiâ lapidosâ, ſeu arenosâ expurgata imprimebatur, nullo tamen admiſto ſanguine, vt cenſet Dioſcorides, quem Galenus reprehendere videtur; ſponte namque rubra eſt: vndè hic

Loc. cit.

Loc. cit: Loc. cit.

Auctor

Auctor Milthon Lemnium, ideſt Rubricam Lemniam vocat, quòd eumdem colorem Rubrum, quem, & Rubrica, obtineat, & ſi inuicem differant, hęc enim colore rubro, quo eſt infecta, tangentium manus contaminat, illa verò neutiquam; & hæc erit fortaſſe illa terra, quæ in Glebæ modum formata, ſub nomine Boli Orientalis, in Italiam tranſportatur (modò tamen vitiata non ſit.) Secundam huius terræ differentiam Rubricam eſſe fabrilem, citato loco, ponit Galenus, quæ manus tangentium inficit. Tertiam, ob facultatem abſtergentem, quam ab ortu habet, mundandis veſtibus, vt Creta Fullonica, in vſu eſſe notat: In delicijs CALCEOLARIIS, & Capræ ſigno notata extat, nec non è proprio loco effoſſa, expurgata tamen, viſitur, quæ rutilum colorem adeò viuaciſſimè imitatur, vt Rubricam Synopicam eſſe dices; quam cum Plinius Minio proximam fecerit, non malè eſt actum: Hanc Conradus Geſnerus, pro verâ Lemniâ à FRANCISCO CALCEOLARIO Seniore, Viro ſummè induſtrio, accepiſſe fatetur: Hæc ſimiliter vt probatiſſima, & quæ illas habet conditiones à Dioſcoride, & Galeno, vt ſcelectiſſimæ, & non adulteratæ attributas, in compoſitione Andromaceæ Theriacæ, & Mithridaticæ confectionis, quæ præſtantiſſima Antidota ſummâ cum laude non ſemel tantum CALCEOLARIVS noſter publicè Veronæ eſt elaboratus, à Cl. Medicorum Veronenſium COLLEGIO, (in quo Viri, ob virtutis meritum omni laude digniſſimi, elucent) cùm ab vnguibus dignoſcatur Leo, ſingulis annuentibus admittitur: munda namque, & ideò laudatiſſima viſitur hæc terra, aliquantulum tenacitatis, & lubricitatis ob pinguitudinem ſpirat, ita vt & linguæ adhæreat, guſtu non mordaci eſt dotata, quod ſi aquâ reſoluitur, ſimilis fit molli cerę. Vndè non immeritò ob admirandas virtutes, quibus in re medicâ valet, apud Medicos celeberrima, & inter nobiliſſima alexipharmaca eſt connumerata. Sanguinis ex vtero profluuia, & fluxum muliebrem compeſcere, vlceribus prauis auxiliari, ac ad eadem contumacia, nec non ad venena valere, rabientiſque canis morſum curare

Lib. 35. c. 6

Lib. de finis lapid. cap. 6

Loc. cit.

9. de simpl. med. facult. & 1. de comp. med. s. l. c. 8.

rare notat Galenus. Hoc etiam vnum de huius terræ præstantiâ, & nobilitate ex Scaligero non silebo. *Certâ virtutum qualitatum, quæ videntur conferre tamquàm instrumenta Ideæ suæ, terram hanc in venenum agere, etenim adstrictione sud videtur se se inter venenum, & cor interponere, præterquàm quod duas illas profert facultates, altera est, quâ petit cor, altera quæ tuetur certo, non fortuito auxilio.* Hęc doctissimus Scaliger: vnde & febribus pestilentialibus, ob eiusdem facultatem alexiteriam, præsto esse patet: an verò, vt apud nonnullos huius sœculi Medicos inualuit vsus, in omnibus ferè febribus, etiam non pestilentibus, possit absque noxâ adhiberi, licet cum ratione suspicari, ob eius namque crassam substantiam, frigidum, & siccum temperamentum, cum partibus intimis possit adhærere, nocumentum potius, quàm iuuamentum afferre valebit, augendo nimirum obstructionem, & putredinem: Præter Rubricam illam Lemniam (quod etiam à Petro Bellonio in suis obseruationibus de Lemno Insulâ est scriptis traditum) varia terrarum genera eò loci eruuntur, nec mirum si in tot sęculis in parua illa spelunca diminutus, ne dicam penè absumptus, Rubricæ Lemnię sit prouentus, aliud verò terrę genus in colore, huic dissimile, subsit; in Italiam namque terrę ex hâc Insulâ transferuntur, quę & rudes, nec non elaboratę cinereum seruant, & pariter carneum spirant colorem, quę singulę diuersis characteribus Turcicis notatę, (fortasse quia, cum ei rei diuersi Magnates pro tempore præesse soleant, diuersis ideo signis imprimantur) sub nomine Terrę sigillatę, aut Bysantinę, diuenduntur; præstantissima & hæc contra venena antidota, quorum omnium apud CALCEOLARIVM non parca est messis: singulis hisce terris, & id genus alijs quàm plurimus Illustrissimus NICOLAVS BARBADICO, Patritius Venetus, ob insignem beneuolentiam, quâ FRANCISCVM CALCEOLARIVM Seniorem prosequebatur, illum humanissimè cohonestare non est dedignatus, quas acceptas, vt quid rarum, & eximium, referebat à quodam magni nominis Bassà Turcio, dum man-

Exerc. 33. cõtra Cardan. disput. 2.

Lib. 1. c. 24.

dato

dato Augustissimæ, & Inuictissimæ Reipublicæ Venetæ, cui felicia omnia, & prospera succedant, vt auguror; & Deo fauente, ac Beatissimo MARCO Tutano spero, oratoris munus apud Turcarum Imperatorem summa cum dignitate, & laude obiret.

Nec silebo, Vasa illa, numero multiplicia, quæ ex terris hisce arte plasticeâ ita peregregiè sunt elaborata, ac si Dybutadis, aut Rhoeci, Theodoríve peritissimis manibus essent constructa, singula enim hæc omnia quòquò te vertas, & per Musæum oculos diriges, de colorum amœnitate, & formæ præstantiâ inuicem decertare dices, quod vnũ Calceolariæ solertiæ, ac in rebus peregrinis comparandis indefessæ diligentiæ attribuendum venit.

Etsi dum Bolos in terrarum classe recensserem, Boli Lutei Galeni sit facta mentio, adeò vt superfluum videri posset, quippiam rursus de illo in medium afferre, attamen cum huius vires non fuerint explicatæ, placet denuò, diffusiore calamo rem hanc tractare. Et quamuis apud nonnullos doctissimos etiam Viros, inuaserit opinio; Terram illam, quam Galenus, durante illâ immani, & graui peste, cuius facies eadem fuit, vt eius, quæ Thucididis memoriâ grassabatur, ex Armeniæ eâ parte, quæ Cappadociæ contermina est, sibi delatam scribit, & quæ ab eodem magnopere commendatur, aut ignotam, aut certè ambiguam esse, & ideo illius vsum suspectum haberi: nec fortasse id præter rationem, cum sęculo hoc nostro (à quâ regione transportatus, nondum compertum habeo) per manus hominum diuulgari cœperit Bolus quidam pallidus, substanriæ prædensæ, eisdemmet condictionibus refertus, quæ Bolo Armenio à Galeno attribuuntur: nihilominus scias volo, terram hanc, ex proprio Armenio sinu delatam, apud CALCEOLARIVM reperiri (vt & Bolum illum diuulgatum pariter habet.) Gleba est enim, quæ iuxta Galeni mentem, colorem habet pallidum, (miror tamen, quomodo Auicennas terram hanc lutum rubeum, ad cinereum declinans dixerit, nisi fortè quid aliquid intelligere voluerit) densior prętęrea

9. de simpl. medic. facult.

Loc. cit. Lib. 2. trac. 2 cap. 413.

est, & grauior Asteri Samio, ob id minus hoc aërea, promptissimè Calcis modo in leuorem soluitur, nec in hac, quia mollissima, arenosum quippiam cum asperitate apparet. Facultatem huic inesse tradit summè desiccantem, & consolidantem, quæ & si innatâ qualitate in illâ eluceat, vim etiam refrigerandi, quod terræ simplicioris est proprium, illi inesse dicendum est, vt in terrâ Samiâ, & Lemniâ; quæ omnes frigidæ sunt, vt superiùs est annotatum, siccant valdè, & à quacumque asperitate arenosâ sunt liberæ, sed facillimè in tenuem succum soluuntur, vt non immeritò cum latè diffundi possint, & solidas partes adhærendo, easdem à quacumque malitiâ tueri, prauasque humiditates illarum viscositate (linguæ namque appositæ hærent) absorbere, aduersus venena, & morbos à venenatâ qualitate emanantes, præstantissimæ prædicentur. Idcirco Galenus de terrâ hac Armeniâ agens, ad Dysenterias, & Ventris profluuia, ad sanguinis expuitiones, & Catharros, putridisque oris vlceribus in primis illam conferre, notat, ad pulmonum vlcera, & sedis fistulas contrahendas, vt quid singulare extollit: in peste illâ, quæ Romæ grassabatur, cum vino albo consistentiâ tenui, aut admodum aqueo pro ratione vrgentiæ febris, bibita, vnicum fuisse remedium testatur, cum dixerit, quotquot medicamentum hoc bibêre, celeriter curatos esse, at quibus non profuit, omnes interiêre, scilicet cum nec alio quouis iuuarentur; ex quo colligi potest, ijs duntaxat non fuisse auxilio, qui planè erant incurabiles, & qui curari possunt, omnes hoc medicamento liberentur. Gleba Armeniaca à Paulo Ægineta, & Aëtio nominatur, & rectius quàm lapis Armenus, vt alij, quos deridêre videtur Galenus, & si enim, ob consistentiam, lapidis potius, quàm Glebæ faciem præseferre videatur, attamen terra potius est, quàm lapis, quia facillimè soluitur, & ex eodem Galeno, humidis rigari, patitur.

Loc. cit.

Loc. cit.

Sed vt aliquid etiam de lapide Armenio dicatur, cùm & ipse ex Armeniâ asportatus, in hoc terrarum horreolo asseruetur. Scias, rem vnam, & eamdem non esse cum terrâ illâ Arme-

Armeniâ, de quâ ſuperiùs, & ſi lapis & illa à quibuſdam dicatur. Hæc enim ex Galeni mente, pallidi eſt coloris: illi verò, ex Dioſcoride, & Auicenna, color cœruleus tribuitur: Meſues meliorem eſſe ſcribit, qui habet colorem medium, inter viridem, & obſcurum terreum, & Indum, & qui habet macularum diſtinctiones virides, & nigras, & qui non eſt lapidoſus, ſed facilis diſſolutionis in puluerem, quíve eſt tactu leuis, aſperitate carens. Plinius noſter Chryſocollæ modo infectum facit, optimumque eſſe dicit, qui maximè viret, communicato colore cum cœruleo. Glæbę Armeniacę facultatem valdè deſiccantem dat Galenus, molliſſimamque ſtatuit absque vllâ aſperitate arenosâ. Lapidi Armeniaco facultatem ineſſe ſcribit reſolutiuam, & abſtergentem, dicens, extergere cum paucâ acredine, & minimâ Stypſi, & ideo ocularibus miſceri facultatibus, & per ſe ad pollinis læuorem redacto, vtitur ſicco ad pilorum in palpebris incrementum. Vndè, & ratione coloris, & ob inſitam potentiam, alius à terrâ Armeniâ eſt cenſendus: Cœterum vt aliquid etiam de hâc colorum controuerſia dicatur, quæ huic lapidi diuerſimodè tribui videtur, ratione cuius à multis eſt dubitatum, an legitimus habeatur, credideriм, hoſce Auctores in eumdem ſcopum ſuas intentiones direxiſſe. Et ſi enim Dioſcorides illum præferat, qui coloris eſt cœrulei; videtur tamen quoquomodo innuere, viridem eſſe, cum eumdem coniungat cum Chryſocolla, etiam viribus, & ſi in efficacioribus: Et color ille Indus, quem Meſues illi tradit, Cœruleum ſignificare, apertè nobis demonſtrat Plinius, cum dicat: Indicum inter pigmenta eſſe, quod diluendo miſturam purpuræ, cœruleique mirabilem reddit. Cum ergò ex prænarratis, hic lapis ex Chryſocollâ, & cœruleo conſtet, quibus vis purgandi ineſt, quãuis Chryſocolla periculoſior ſit, cum ex Ære ortum ducat, & ad æruginem, accedat: nil mirum, ſi præter facultates, à Galeno illi attributas; Ex Alexandro Tralliano, virtus huic impendatur, dummodo tamen, iuxta eius doctrinam, benè ſit ablutus, & in catapotiâ eius modo reformatus, ſolutione

Lib. 5. c. 65
Lib. 2. tract. 2. cap. 410.
Lib. 35. c. 6
Loc. cit.
9. ſimpl. med.
Loc. cit.
Loc. cit.
Lib. 1. cap. de melancholia.

tione educendi coleram nigram, & veratro albo præferat. Aëtius quoque purgare atram bilem, & quicquid crassum, & tenax commixtum sanguini est, dicit: & Actuarius inter recentiores Græcos huius vires deiectorias optimè nouit. extant & apud Mesuem pillulæ de lapide Armenio.

Lib. 2. c. 47

Libello de cõposit. medic.

Cernere quoque est & in Musæo lapillos quosdam, ex Argenti fodinis compluribus in Germaniæ locis erutos, superiori congeneres dices: quorum alij colorem habent viridem ad cœruleum inclinantem; in quibusdam maculæ apparent in viridi nigricantes: in alijs vincit cœruleum, quales præferre videtur Dioscorides: quidam alij sunt maximè virides, & ex ijs (vt pictoribus magis expetiti) pigmentum illud Armenium paratur: quod vulgò vocat *Verde Azurro*, ac si diceres, viride cœruleum. Omnes tamen hi lapilli colorem Chrysocollæ referunt, sed duricie præcellunt: quibus illam eamdem vim deiectoriam inesse crediderim (modo tamen congruâ abluitione sint præparati) quam Trallianus miris laudibus ad debellandas omnes passiones ab humore nigro, & melancholico ortas, Armeniaco lapidi elargitur.

Loc. cit.

Hisce terris, ingratus sciem, ni illud genus Terræ connecterem, quâ, ex Iluâ Insulâ maris Tyrrheni in glebas formatâ, sub nomine Terræ Iluanæ, aut Boli candidi, & sigillo Magni Ducis Hetruriæ notata, nedum Italia, sed Germania, & Gallia gaudet, cum superioribus, nedum ijsdem notis, sed & ipsismet viribus æquanda veniat: Terra est namque candidissima, mollissima, & leuissima, tangentium manus nequaquam inficiens: tactu linguæ, & hæc vehementer adhæret: dentibus confricata, succosam admodum se planè facit: vt terram Samiam esse, meritò fateri possit: Testor Deum, me felicissimo euentu hâc terrâ in dies vti: præstantissimumque esse remedium aduersus febres illas, quæ ex venenatâ qualitate in humoribus existente, ortum trahunt, quotidianâ experientiâ comprobo. Qudi dicam de mirabili huius vi, cum succo limonis mistæ, in vermi-

bus

bus puerorum deſtruendis, ac compeſcendis cruciatibus, & angoribus illis, quibus hi ob talia animalcula, adeò vehementer affligi ſolent, vt ſæpè ſæpius cum maximis parentum eiulatibus, miſerculi infantes ad mortem perducuntur? nec omittam, terram hanc adprimè obuiam fieri motibus illis conuulſiuis, quibus non rarò pueri tentantur, ob lapſum alicuius materiæ, malâ quadam qualitate imbibitæ, ad partes neruoſas: vti etiam ob facultatem adſtringentem, refrigerantem, & exſiccantem ei à naturâ elargitam, ſanguinem, à quacumque parte fluentem mirifiè compeſcit.

Sicuti verò ex Lemno Inſulâ terræ ad nos tranſportantur varijs coloribus inſignitæ, quæ tamen non diuersâ ſpecificâ qualitate, ſed vniformi, in corpora noſtra agunt: pariter & Ilua Inſula varia in colore terrarum genera dat, ad vſum tamen medicum accommodata, vt præter prænarratam, ſeruatur & coloris in pallido flaueſcentis, maculis quibuſdam rubris, ſed paruulis conſperſa, fortaſſe quia hoc genus terræ in metallis ferri, quo loci & Rubrica ſuas habet ſedes, reperiatur: eodemmet ſigno Magni Ducis inſculpta.

Terra & alia Iluana viſitur, quam ob ſaturum colorem rubrũ, Iecori ſimilem, Rubricam Lemniam eſſe dices, in glebas, & hæc formata: cumq; vehementer linguæ adhæreat, pinguitudinem illi magnam ineſſe exprimit.

Adeſt præterea, & aliud terræ genus ex hâc Inſulæ effoſſum, cuius color albus ad cinericium vergit: puluerulenta, & raritatis particeps eſt hæc terra, nec non molliſſima, & ita lubrica, vt tangentium manus veluti perungat: Hâc, ob abſterſiuam facultatem, Inſulani Saponis loco vtuntur. & quæ etiam terræ Chiæ vices ſubire poteſt.

Scias autem in Muſæo lapidem quemdam reperiri, eodem loco erutum (ſed fortaſſe rectiùs) conſiſtentiam quamdam lapideam Samio lapidi, colore, & duritiâ haud abſimilem, quæ non ſecus ac hic, ob tenacitatem, ab innatâ pinguitudine emanantem, linguæ oblata adhæret: Hanc ſub quintâ illâ calamitæ candidæ ſpecie ſi reponas, de quâ Plinius Lib. 36. c. 16 in

in Magneſiâ Aſiæ candidam, ſed deterrimam, cùm neque ferrum attrahat, reperiri ſcribit, præter rem non credide-rim: Habeas (quod tamen iocosè, & ridiculè dictum intel-ligo) quæ nam apud nonnullos de hâc conſiſtentiâ Iluanâ, quam & calamitam albam vocant, non ſine Dei offenſa, inualuerit opinio: putant hi, ſic à veneficis perſuaſi, & ſu-perſticioſiſſimæ huius credulitatis vitio, pro expillandâ ſo-lummodo pecuniâ, obumbrati (ac ſi ſint lumine intellectus deſtituti) in re amatoriâ huius contactu carnes exoptatas ad ſe ipſos allicere poſſe, exiſtimantes, illi eamdemmet in-hâc luxuriæ obſcœnitate ineſſe vim, quam in Magnete la-pide admiramur, in ferro ad ſui contactum attrahendo: O vaniſſima inſania: ò deridendum hominum genus; caue-ant ab irâ Dei: & quò illorum anima, fauente Diuinâ au-râ, per pelagum hoc mundanum tutò nauigare valeat, hanc dimittant vanitatem: nè credentes, magicâ, & peſtiferâ ar-te in luxu venereo ſui voti compotes fieri, à Serpente anti-quo, peccati veneno occiſi (eſt enim Diabolus vera illarum animarum calamita, in quibus malitia peccati pertinaciter regnat) in Barathrum trahantur: & ſuæ calamitæ, vel ca-lamitati iuncti; & colligati, iuxta illud Iobi. In profundiſ-ſimum infernum deſcendant.

Cap. 17.

Terra Lilia: ex Lilio Inſulâ, quæ non longè ab Iluâ diſtat, benignitate Sereniſſimi Magni Ducis ad nos transferri ſo-lita: cui etiam ob probitatis, & præſtantiæ teſtimonium, quæue nullam fraudem admiſtam habeat, illudmet ſignum eſt impreſſum, quod & ſuperiores terræ inſculptum habent. huius color magis dilutus, quàm in Synope conſpicitur, qui tamen ad luteum tendit: validiſſimum & hæc aduerſus ve-nena, & febres peſtilentiales alexipharmacum.

Terra Eretria: cuius prouentus ab Oppido Eretria dicto, In-ſulæ Euboeæ in Mari Ægeo habetur, & ſi non ita copioſus, vt apud Antiquos, eſſe conſueuit: quamuis autē reperian-tur Viri, qui ſcriptis mandarint, eius vſum iam deſijſſe. Vtrâque tamen gaudet CALCEOLARIVS, albâ nimirum, & cinericeâ; & hęc quę eſt modicè pinguis, molliſſimâ, &

ſuper

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

super ęs attrita, colorem illum violaceum reddit, ob quem, vt bonitatis signum, à Plinio, & Medicorum scholâ candidę præfertur: cùm hæc ex eodemmet Auctore pictoribus magis, quàm Medicis sit in vsu. Addens, Nicomachum, & Parasium, qui pingendi arte pollebant, illâ esse vsos. (fortè huius naturam participare videtur Ceruſa, quæ & Pictorum vsui inseruit.) Miror autem, quomodo Dioscorides, huius terrę differentias recensens, in vehementer albam, & cinericiam diuidat: Galenus verò dicat, Terram Eretriam esse rubicundam: eaque optima, quæ sine sabulo est, & sine lapillis: cui vires valdè adstringentes, & terrâ Samiâ efficaciores, attribuit; alibi autem hanc eamdem terram (non valdè) sed simpliciter astringentem habere virtutem, scribit. vndè suspectus mihi videtur locus ille ad Paternianum, qui cùm Galeno sit attributus, mendum esse in textu crediderim: nec verba illa ex ore Galenico prolata, dixerim: sibi namque euidentissimè contradiceret. nec non Dioscoridi, & alijs auctoribus, qui terræ huius colores, & naturam descripsere, aduersaretur. Eius ergò vis erit adstringendi, emolliendi, & molliter refrigerandi, cum exsiccatione quappiam: Vnde, ex Dioscoride, vlcera prava replere valet, & recentia vulnera glutinat: Galenus quoque inter medicamenta illa enumerat, quæ vlcera exsiccare valent: vndè efficatiorem Lemniâ asserit in exsiccando sine morsu, & si lauetur, mitiorem reddi.

Lib. 35. c. 16
Lib. 35. c. 6
Lib. 5. c. 28
Lib. de simpl. medic. 9. de simpl. med. facult.
Loc. cit.
4. de compon. med. per gen. cap. 1.

Celeberrima, & vbique illustris fuit olim Insula illa Maris Ægei: Chios nomine; tùm ob eximiam Chiorum castitatem: legitur namque in Grecorum monumentis (referente Rhodigino) maximum temperantię muliebris argumentum prodijsse ex Chio, quoniam neque adulterium, neque illegitimum concubitum ibi ferè vnquam accidisse memoriæ proditum est: tùm ob vuarum, & vinorum memorandam excellentiam, Aruisia dicta; Imperatorum, & primorum Virorum mensis admodum expetita: de quibus Plinius: nec non ob splendidissima illa marmora versicoloribus maculis vbique clara: & ob elegans illud, excelsumque templum,

Lect. antiq. lib. 13. cap. 7
Lib. 14. c. 7.

Memorab. Mundi c:19

Apollini dicatum: vt ommittam Insulam hanc, referente Solino, Homeri tumulo cęteris antecellere. Sed vigent etiam nunc hâc in Insulâ illa nobilitatis, & splendoris vestigia: abundat namque prętiosissimis vinis, quæ de bonitate, & gustanti fragrantiâ cum Homericis illis, à Plinio

Loc. cit.

inter generosissima enumeratis, meritò æquari possunt. ibi quęcumque vitę humanę necessaria fœcundissimo telluris successu copiosissimè reperiuntur. Fructuum cuiusuis generis laudatissimus est prouentus: formosissimo gloriatur fœmineo sexu: sed quod magis illam splendidiorem reddit, est & Resina illa lentiscina, sub mastichis nomine per omnes Orbis partes, vt selectissima,& prestantissima venalis transportata: Nec non terra illa, cui Patrię Chię nomen fecit: quam vt laudatissimam, inter alias terras medicamentosas,seruat CALCEOLARIVS: Candida est, ad cinereum

Lib.5.c.81

vergens, vt illa, quam Dioscorides pro optimâ eligi debere scribit, & Samię similem facit: ac vim illi eamdem esse, quę & in Samiâ, affirmat: addens, faciem extendere, & erugare, eamque splendidam reddere, colorem in facie,corpore toto commendare, & in balneis pro nitro detergere: ex quibus colligitur, nitrosam quamdam habere qualitatem: cui subscribit Galenus, dicens, Terram Chiam esse

Lib.de simpl. medic.

albam, & latam, non valdè candidam: efficaciter stringere, sed cutem purgare, & extenuare, splendidamque facere: Et alibi: *Terra Chia absterſoriam facultatem moderatam*

9. de simpl. medic.facult.

obtinet: quamobrem mulieres quædam ad faciem hâc vtuntur: plurimum ad ambusta vlcera valere notat, leuiter enim abstergendo, producendæ vlcerum carni est idonea: exposcunt enim hæc extergentia medicamina absque insigni aut calefactione, aut refrigeratione. Hęc ex Galeno.

Quoniam verò Terra illa, quę ex Selinunte Oppido Cicilię, Selinusię nomen inuenit, eisdem prestare viribus, quibus &

Lib.5.c.132 9.simpl.med. & lib.de simpl. medicin.

Chia, à Dioscoride, & Galeno est traditum: ob id ne eumdem lapidem reuoluere videar, admonitum Lectorem volo, siquid de huius terrę facultatibus scire appetit, ad prenarrata de terrâ Chiâ animum vt dirigat: hoc vno contentus:

tentus: Terram hanc, quia optima, esse candidam, maximè splendêre, friabilem esse, & quæ celerrimè admodum mutatur in succum, si quando humorem combiberit. Ea cœruleo infecta, teste Vitruuio, Indici imitatur colorem, qui cœruleo, ex Plinio, proximus est: Eadem, vt hic Auctor scribit, tectoriorum albaria interpollantur; non secus, ac hisce temporibus ad maiorem spectantium gratiam, & decorem, purissimâ, & candidissimâ calce dilutâ, ad parietum dealbationes Cęmentarij vtuntur: & si Galenus: ex Archigenis sententiâ, Eretriam ad denigrandos capillos valere dicat. *Lib. 53. c. 6. Cap. 16.* *1. de comp. med. s. l. c. 1.*

Cimolia Terra à Cimolo Insulâ Maris Ægęi, sic nuncupata, quò loci optima aduehitur; vnde Ouidius, *l. b. 7. metam.*

Hinc humilem Myconem, cretosaq; rura Cimoli.

Modicè est pinguis, rara, & mollis, in candido ad purpureum inclinans, cui nihil arenosum subest: huius vsus, quamuis etiam ad vestes accõmodandas inseruiat, adeò vt (referente Plinio) veros, & pretiosos colores emolliat hæc terra, & quodam nitore exhilaret contristatos sulphure, nihilominùs & in re medicà suas habet vires, de quibus eumdem Plinium legas: & Galenus quoque facultatem astringentem; & modicè acrem huic attribuit: dicit namque, eam partim refrigerare, partim, quæ coierunt, leuiter digerere; & hoc vtrâque facultate agere, non secus ac plurima medicamenta, quæ digerunt, & reprimunt; est autem paulo efficacior, vt idem notat; quàm vel Chia, vel Selinusia: non tamen mordet: sed quia magis, quàm illa abstergit ideò Fullonibus etiam congrua: illinitâ ad ignem sacrum, & ambustâ, siue refrigerantibus, & repercutientibus, seu digerentibus misceatur, conferre scribit. pustulas enim fieri prohibet: Ad defluos capillos, cum aliarum rerum miscellâ in pastillos formata, ex Cheopatrâ in libro de ornatu, conuenire scribit: capitis quoque vlcera illa, quæ Achores dicuntur, dissipare notat: cuius etiam terræ mentionem facit hic Auctor; dum Symptomatum causas recenset, quæ ventriculo eueniunt, de Picæ, seu Malaciæ morbo

Loc. cit. 9. simpl. medic. facult. *Lib. 35. c. 17* *Loc. cit.* *Loc. cit. lib. de simpl. medic.* *1. de comp. med. s. l. c. 2.* *Loc. cit. c. 8.* *1. de simpt. caus. cap. 7.*

morbo agit, quæ ex corruptis, vitiatisq; humoribus ostium ventriculi occupantibus (in quo, omnium medicorum consensu appetitionis sensus est) originem habet: asserens, grauidis etiam hoc morbi genus incidere, appetentes modo acida, maximeque acerba, aliquando verò acria, sicut nonnunquã vel terram Cimoliam, vel testas, vel carbones, &c. Et ego nuperrimè Nobilem quamdam mulierem curaui, quæ vtero gerens, & cõmunem ciborum vsum omnimodè abhorrens, in inordinatum, deprauatumq; hunc appetitũ adeò impensè decidit, vt nisi per aliquot dies picis liquidæ portio (& si pauca) primo cibo exhiberetur, nullo alio cibi genere nutriri poterat: vbi verò illam assumpsisset, alebatur etiam aliquo alio cibo, & si in paucâ quantitate; sed hæc obiter.

Terram illam in Musæo custodiri, non ausim proponere, quam Pnignitem Galenus vocat: quod ex Pnigeo vico Libiæ Mareotidis nomen duxerit; non enim (vt ingenuè fatear) ex eô loco est asportata, huic tamen in colore, sapore, & qualitatibus parem ante oculos tibi subijcio; quam olim ex quibusdam Abrutij montibus effossam, FRANCISCVS CALCEOLARIVS Iunior acceptam habuit à quodam Reu. Monacho Ordinis Diui FRANCISCI de Paula: est enim in colore nigro Ampeliti similis; & si Dioscorides, *Lib.5.c.134* quam Pignitem vocat, & Plinius Eretriadi, cineream in- *Lib.31.c.16* telligentes, simillimam faciant: est pinguis; vnde Galenus non minùs glutinosam esse asserit, quam Samia, imo nonnumquam glutinosiorem facit; linguæ adeò tenaciter, & fixa adhæret, vt illi appensa maneat; spissa est, & tangentium manus refrigerare videtur; mollis prẹterea ob pinguitudinem apparet; pro quibus notis eãdem dixerim cum Pni- *Loc. cit.* gnite, de qua Dios. & Galenus; qui totâ facultate Cimoliæ assimilem constituunt, in refrigerando scilicet, & partim digerendo.

Terra illa similiter describenda succedit, quam Galenus, quod *9 simpl.med. facult.* aquâ irrigata, facilè in lutum soluatur, Terram appellari dicit: Ampelitidis verò nomen sibi adeptum testatur, non quod

quod vitem in eâ ſerere præſtet, ſed quia ætate nedum ſuâ, verum & apud Antiquos illiniendis vitibus frequens huius eſſet vſus, pro enecandis vermibus illis oculos vitium in primâ germinatione erodentibus, quos vinatores illi Senipas cognominabant; & Hermolaus Voluces, & conuoluulos appellari tradit: fortaſsè illud Verucarum genus, vitibus infeſtiſſimum, quod ex floſculorum vitium circumroſione, & ſucciſione bacchicam ſegetem afficiunt, ac eamdem infeſtiſſimè tractans, diminutam reddit; noſtratesque ruſtici vulgato idiomate *Zurlas* vocant: qui quidem vſum Antiquorum ſeruantes, vitium gemmas non hâc terrâ, ſed aut calce, aut viſco illiniunt. Quia verò vt & veluti alijs medicamentis hâc vtebantur Medici, & præ cæteris terris efficacem habeat vim medendi (& ſi nomen hoc medicatis omnibus terris commune ſit) Pharmacitem, ideſt, medicaminoſam vocari tradit: niſi dicere etiam vellis, hoc nomine poſſe honeſtari; quod cum inter terras bituminoſas meritò veniat enumeranda, præ qualitate ſucci adepti: odorem ſpiret medicatum: Vndè Plinius Bitumini ſimillimam facit: experimentum eius, ſi ceræ modo accepto oleo liqueſcat; vt natura eſt omnium bituminum; quia pinguia, & in totâ illorum temperatione ineſt aër, & ignis, nedum facilè accenduntur, ſed facilè etiam igni liqueſcunt.

Corolario in Dioſcor. cap. 1016.

Terra hæc (vt optima à Dioſcoride, & Galeno laudata) nigerrima eſt, piceæ longos carbones referens. ex quo Theophraſtus Carbones (non certè illos foſſiles, vt aliqui autumant) appellat, quòd ei color ſit, qui carbonibus, quòd æquè ac illi igneſcat, atque ardeat, & quod vſum præbeat eumdem: modicè eſt aſſuloſa, & æqualiter ſplendet. Vim huic ineſſe ſiccandi, & digerendi ex Galeni verbis habetur; cum dicat, *Terra ampelitis ſiccat, & digerit, nihil manifeſtò acre continens, propterea malignis vlceribus idonea eſt, & ſi ſola per ſe trita imponatur:* quod ſi etiam illi vim diſcutiendi, & refrigerandi attribues incongruum non erit: tranſportata, vt melior, ex Vmbriâ regione Italiæ inter Appenninum, & mare Adriaticum, venditur tunc temporis

Lib. 5. c. 138 2. de antidot. cap. 15. 2. de comp. med. per genera cap. 4. & lib. ſimpl. medic.

5. de cõp. med. per gen. c. 2. & 4. eiuſdẽ cap. 1.

poris sub nomine Terræ nigræ, & in vsu apud pictores habetur.

Terra ex Melitâ Insulâ effossa; ex specu nimirum illo, quo loci Diuum PAVLVM CHRISTO adiunctum, vitam purissimam, austerissimam, & sanctissimam traduxisse, dicitur: quæ cum tactu sit aspero (quia rudis, & non elaborata) color albus, ad cinereum vergens in illâ vigeat, ad Meliam terram, à Dioscoride notatam, quam Melinum Plinius vocat, reduci posse videtur: seruat & CALCEOLARIVS elaboratam, lotione nimirum parte tenuissimâ, vt perfectâ magis, à terrestri, & crassiore, vt impurâ, labeque infectâ, separatâ, atque hâc collectâ in pastillas redactâ: quæ candidissima est, non tactu aspero, sed molli, & leui, nec non quolibet morsu caret; vt ob eius tenuissimas partes, magis sit apta in pœnitiores corporis humani partes penetrare, ideò non secùs ac aliæ terræ medicatæ, prçcipuè verò Terra Samia, Lemnia, Bolus Armenius, & inter tunc temporis vsitatas, Terra Iluana: pro sistendâ putredine in venis, ne ita facillimè Cor ipsum inuadat, inficiatque, in febribus pestilentialibus singulariſſimum, præstantissimumque erit remedium: vti etiam quia facultate frigidâ cum siccitate, & quapiam glutinositate, mista (linguæ namque, & hæc admota, adhæret) sit insignita, ad sanguinis eiectationes summè confert. Serpentium morsionibus virulentis, nec non cane rabido demorsis, infantibus quoque vermicatione oppressis mirabiliter succurrit: præ quâ potentiâ, Diuo Paulo Insulæ Tutano honos, & gloria attribuenda est, qui terræ huic, tantam vim impetrauit: vndè & Gratia Diui Pauli vocatur.

Lib. 5. c. 137

Nec videtur subticenda commemoratio Terræ illius, in colore Glebæ Armeniacæ à Galeno descriptæ, vti & viribus quoque haud absimilis, quam Cl. vir Petrus Antonius Ronchatus Ciuis Veronensis, Eques, & Sereniſſimi, ac Reuerendissimi CAROLI Archiducis Austriæ, &c. Magni Prussiæ Administratoris, & Episcopi Prixinensis, & Vvratislauiensis, &c. Consiliarius, & Medicus cubicularius, vt terrâ ob

9. de simpl. med. facult.

ob insignes facultates, quibus in re medicâ pollet; præsertim aduersus morbos venenatos: per vniuersam Germaniam maximi nominis, & in summo cultu habitam, nuperrimè ad nos humanissimè misit. Hæc est illa terra è regione Slesianâ, quæ effoditur ex quodam monte, cuius color, dum Bolos enumerarem, est expressus, facultates autem, quas sibi à naturâ est acquisita Samiæ, Lemniæ, & Armeniæ terris non inferiores faciunt, qui in auxilijs medicis præstandis, illâ in dies vtuntur. Lubet autem commemorare, quæ per literas conterraneus hic noster mihi significauit. flumen vndique hâc terrâ in eius fundo plenum per Striconium Ciuitatem præterlabi, vndè ei nomen Terræ Sigillatæ Striconiæ videtur impositum: ob quam vti etiam ob singularem, salutaremque illam Ceruisiam, gustui gratissimam, & in colore, vino fuluo æquandam, quæ ex hâc aquâ paratur, celebris vbique locorum est hæc Vrbs, dices namque hoc potationis genus bonitate, & præstantiâ cum terrâ illâ medicatâ decertare: ægrotantibus fœliciſſimo euentu, præcipuè verò Tertianâ febre correptis, nec inuitis Medicis ad libitum exhibetur.

Terra, seu Gleba Alana, à regione illâ Alanâ, quæ nunc Valachia dicitur, nomen adepta, quòd huius terræ maximus sit eô loci prouentus: subdura est, intùs nitens, extrinsecùs in colore cinereo, & pallido aspera. Hanc Paulus Æginetа viribus in validissime exsiccando assimilem facit Terræ Armeniæ, & si eius notam minimè tradat: quoniam verò hodie artifices terrâ hac, quam Tripulim vocant, pro auro, & argento polliendo vti solent, creticam illam terram esse crediderim, aut certè illi parem, quam Galenus quodam modo assimilem facit, Chiæ, Samiæ, & Selenusiæ terris, & cui inesse dicit vim extergendi, vt hac homines vasis argenteis sordidis splendorem recuperent. *9. de simpl. med. facult.*

Non est autem in terris hisce contemplandis sistendus gradus, sed vlteriùs gressus sunt mouendi; extant namque in Musæo & alia terrarum genera, in rem medicam, & alios vsus accommodata: Terram videbis fossilem ex Collibus Beatæ *Terra Modenica.*

Virg.

Virginis Montis Veſſuli, non longè à Vici ditione, erutam. dices Rhabarbarum in colore æmulari. in hac enim vti in vnum corpus, violaceum, flauum, & album colores in miſtione conſpiraſſe clarè dignoſcitur, quæ cum venenis, & febribus ab humorum prauâ qualitate ortis proprietate innatâ aduerſetur, Bezahar ille foſſilis Antiquorum nominari non incongruè poterit: Eſt & alia terra eodem loco effoſſa, mollis, & friabilis, linguæ adhærens, & in colore candicans: Vt & alia coloris albi, quæ tamen maculis purpureis vndique conſperſa cernitur, conſiſtentiæ raræ, ſiccam, & friabilem ſe commoſtrans, ita vt digitis tractata, quàm facillimè in puluerem reducitur, linguæ, & hæc adhæret. Seruatur & Iuliacenſis terra pinguis mollis, & coloris ſubfuſci, nec non hæc eadem in Bolos formata, ex luteo colore ad quamdam albedinem accedens: bezahartică & hæc inſignita virtute: attendere etiam datur Terram quamdam non ita cuiuis notam (rara namque eſt) in colore candidam, cui tamen quicpiam cinerei coloris admiſtum eſt: ex Galatiâ Regione citerioris Hiſpaniæ in opiparum hoc Muſæum demandatam: Ruſmam vocant Incolæ; quâ in puluerem redacta, & aquâ perfusâ pro Spilothro vtuntur mulieres illius Regionis ad detergenda vitia cutis in facie exiſtentia, vt caro glabra, lęuis, nitidaúe reddatur. extergendi namque vim habere, cum adſtrictione quadam, guſtanti patet. Terra ſeruatur Saponaria pinguis, coloris cinerei, tangentium manus veluti vnctuoſitate quadam inficiens, ex quodam Monte effoſſa, non longè à Ripa, oppido diſtrictus Tridentini, quà Incolę Saponis loco pro expurgandis pannis vtuntur: Vt & alia terra candida Saponaria ad eluendas veſtimentorum maculas apta: ex qua etiam vaſa Fauentinis pulchritudine, & bonitate ęquanda, fiunt, ex Agro Vicentino, propè Schium oppidũ. Terra Puteolana lutei coloris, ex quâ Sulphur ſcatet, & cui Auripigmentum innatum cernitur. Terra pariter Puteolana, cinereo colore Tutiam officinarum ęmulans, quę tamen veluti guttulis eminentibus, & inęqualibus conſperſa temporis

Terra Iuliacenſis.

TerraRuſma

Terra Saponaria Ripẽſis

Terra Saponaria Schia

Terræ Putcolanæ.

tractu

tractu in lapideam duriciem est compacta. Terra crustosa, non Chalchanti expers, in quâ etiam Alumen in mistione concreuit ex Agro Puteolano. Terra & alia crustosa, in quâ Alumen colore candido, & Mysi aureo colore efflorescere conspicitur ex Leucogheis Collibus in agro Campano, inter Neapolim, & Puteolos. *Terra Leucogboa.*

Prænarratis terris; ordinis ratio expostulare videtur, vt & terra illa fossilis subiungatur, quæ ob concoctum à calore subterraneo humorem, rubentem, & sanguineo proximum cum habeat colorem, Μίλτος est Græcorum, & Rubrica à Latinis nominatur. quæ & si anteactis sæculis, in Cappadocia, Lemno, Africâ, & Balearibus Insulis optima effoderetur. nihilominùs Sinopis à Dioscoride singulis ijs præfertur: hoc nomine dotata, quia primùm in quibusdam Cappadociæ speluncis collecta, mox purgata, in Sinopem, Ponti Vrbem, aduecta, eô loci venalis fieret, vnde Celsus Minium Sinopicum vocat: hoc idem affirmare videtur Strabo, inquiens, In Cappadociâ nasci eam, quæ Sinopica Rubrica dicitur, omnium optima, quæ cum Iberiâ decertat: idcirco Sinopica appellatur, quod eam mercatores eô deferebant, priusquàm Ephesiorum Emporium tàm celebre esset: Galenus verò Sinopim optimam esse dicit, quæ in Lemno Insulâ inuenitur, subiungens: adhuc optimam dici, cuiuscumque loci erit, si benè fuerit cocta, quæ etiam notæ Sinopicæ, vt maximè probatæ à Dioscoride attribuuntur, quæ sit rubicundissima, spissa, & grauis, sibi tota concolor (quia in concretione non ex pluribus similibus partibus, sed ex singulis constet, ita vt vnaquæque pars Rubricæ sit Rubrica) sine lapillis sit, & cum diluitur, & si ex vnâ tantum micâ paretur, plurimum humoris in similitudinem sanguinis diffundat: Plinius Sinopicæ tres videtur constituere differentias. Rubram, minus rubentem, & inter has mediam, quæ præfertur omnibus, quia minus adulteraretur, & ob id ἀντάρκην eam vocari, Theophrastus prodidit, quasi dicas suâ bonitate contentam, nec cum quappiam aliâ re mistam: quam vero seruat CALCEOLARIVS

Lib. 5. c. 71 *Geograph. lib. 12.* *Lib. de simpl. medic.* *Lib. 35. c. 7*

non ad officia materialia obeunda, sed præcipuè ad auxilia medica præstanda, ex Ponticâ Regione transmissam non crediderim, cum illius vsum iam defeciſſe constet (& si non desint Viri, qui scriptis attestentur, legitimam Rubricam Sinopicam apud illos exstare, (quibus, vt in suo abundent sensu, lubens acquiesco) hoc vnum dicam, Terram hanc, non ex Germaniæ fodinis esse, nec minus ex Illuâ, Lilióve Insulis, è quibus locis probatissima, atque aduersus venena, & febres pestilentiales laudatissima effoditur, & quà etiam Musæum CALCEOLARIVM abundat; sed ex quo loci Climatis Orientalis sit aduecta, nihil in illâ adulterinum, confictúmve spirare, quinimò easdemmet conditiones habere, quæ à Dioscoride, & Galeno optimæ Rubricæ impenduntur. vt non immeritò & hæc, per excellentiam, Rubrica Sinopica, vel Lemnia nuncupari possit. Vis ex Dioscoride huic inest exsiccandi, obstruendi, & astringendi, ideò Emplastris vulnerarijs, & pustulis, exsiccantibus, & astrictorijs adhiberi notat. aluum sistere, aut in ouo sumptam, clisteribúsve infusam, dicit: & iocinoris vitio laborantibus dari consulit, illis nempè, quos, ob huius viscеris imbecillitatem, morbus infestat, etiamsi nullâ adfuerit phlegmone, & in proprijs actionibus debilitatur iecur, ita vt excrementa deijciantur, qualia sunt alui sedimina, loturæ carnis recens mactatę similia: in hunc finem; vt viscus debilitatum præ cæteris hâc terrâ roboretur, & excrementa hæc fluida sistantur. cuius etiam facultatem exsiccantem, & astrictoriam optimè nouit Galenus, qui recolens ab Andromacho ad sanguinis reiectationem præscripta, Sinopicam pro Lemniâ accipi posse scribit.

Loc. cit.

Loc. cit.

3. de comp. medic. s. loc.

Rubrica fabrilis, caussa nominis patet, quia hâc, vti etiam subsequenti, Fabri Materarij in aquâ soluta, ac fillo in illâ imbuto pro lineis designandis vtuntur, cuius vsus est etiam apud pictores: Hac Legum Tituli notabantur, vndè Persius.

Satyra 5. *Excepto quod Mansuri Rubrica notauit.*

Et

Et Columella dicit, omnes arbuſculas, prius quàm transferantur, Rubricâ notare, conuenire, vt cùm ſerentur; eaſdem Cœli partes aſpiciant, quas etiam in ſeminario conſpexerant, alioquin frigore, vel calore laborabunt ab ijs partibus, quas præter conſuetudinem ſub alio tractu expoſitas habuerant. *Lib. de arbor. cap. 17.* Hæc mollis eſt, & friabilis, nec non bolo Iecoris colore officinarum rubicundior, ad omnia tamen Sinopide inferior. quod genus, illi Rubricæ par eſſe poterit, quam Galenus, vt ſuperiùs quoque eſt annotatum, in Lemno Inſulâ effodi memoriæ tradidit, plurimum tamen à Lemniâ Sphragide differre, ſcribens; non enim hæc, vt illa, ob decidiuam materiam tangentium manus ſordeſcunt: huius generis terræ varijs è locis tunc temporis ad nos tranſportantur. vt quæ & molles, friabilesque ſunt, & duræ, hæc Saxum à Georgio Agricolâ (ob duritiem fortaſſe) nuncupata, cui color non ita intensè rubet, & quæ non niſi aquis madefacta, manus inquinat: dices, illam eſſe, quam Plinius minùs rubentem vocat: Ager quoque noſter Veronenſis Rubricam fabrilem, & pictoribus aptam habet in macritudine, & duritie ſaxo ſanè æquandam, quæ tamen, & ſi aquâ non diluatur, manus ſuo colore inficit. *Lib. de natura foſſ.* *Loc. cit.*

Rubrica non certis locis procreatâ, & indè foſſa, ſed arte elaborata, ex Ochrâ nimirum vſta in Rubricam degenerante, cui color quaſi dilutus cernitur. hęc tamen & Fabris lignarijs, Pictoribus quoque vſu inſeruit.

Terra illa foſſilis, quam Græci ὄχρην dicunt, quòd ex humoris concoctione, & tinctura ſiccitatis medio luteum, croceúmve colorem in propriâ venâ acquiſiuerit, à Plinio, dum pigmenta recenſet, Sil vocatur. Latini aptiſſimè luteam vertere, appellareque potuiſſent, ni vtroque nomine, Græco ſcilicet, & Pliniano illam cohoneſtare maluiſſent: Atticam ſanè non habet CALCEOLARIVS (id namque fateri mendacium ſpiraret) cum illius vſus tempore, quo Vitruuio vitâ frui dabatur, ſic hoc Auctore dictante, iam exoleuerit: nec aliam inter præſtantiſſimas, & probatiſſi- *Lib. 35. c. 6* *Lib. 7. cap. 7.*

mas ſeruare eſt in votis, quàm illam, quæ ex Agro noſtro Veronenſi è propriâ fodinâ, non procul à Cœnobio Sancti Leonardi extra Vrbis mœnia, quò loci Canonici Regulares Lateranenſes ſummâ cum religione, & gentium applauſu, vitam Deo gratiſſimam agunt, copioſiſſimè effoditur: hoc autem factum ſciat Lector, vt cuiuis innoteſcere poſſit, Veronenſe noſtrum Solum, ob Cęli clementiam, res bonitate, & præſtantiâ cæteris alijs æquandas, procreare, nec non innumeris rebus, & ijs ſcelectiſſimis abundare, quas non ita facilè quamplurimis alijs in locis reperiri datur: Huius terræ duo viſuntur genera, Alterum quod ex cruſtis compactum videtur, & cuius cruſta, vt ferri lapidibus annata, ferrugineum æmulatur colorem: Aliud verò, quod & ſi cruſtaceum, croceo vndequaque vegetat colore: Vtrumque tamen friabile eſt, quamuis non niſi difficillimè teri poſſit (fortè ob lentorem illum à Plumbo, vnde naſci videtur, acquiſitum) non lapidoſum, & læue eſt, modiceque aſtringit: Pictoribus hæc terra non modo eſt in vſu, vice etenim Auripigmenti, cum nihil in colore ab hoc differat, eâ vtuntur. Sed & in re medicâ ſuas expandit vires: cum etenim acrimoniâ quadam ſit prædita, ita vt guſtum commouere ſoleat, vt plerumque alię terrę, quas multus calor ſubterraneus adeò exſiccauit, vt aduſtæ poſtmodum videantur: de ſubſtantiâ pariter metallica ignea, plumbeâ præſertim participet (reperitur namque ferè ſemper in plumbi fodinis, ita vt ex plumbi fumo, qui luteus eſt, ortum trahere videatur:) ob id Dioſcorides facultatem huic ineſſe ſcribit aſtringendi, exedendi, diſſipandi collectiones, & tubercula, reprimendi excreſcentia in carne, caua explendi cum cerato, & articulorum tophos comminuendi: & hæc omnia extrinſecus tantum adhibita: Galenus pariter Ochram ipſam inter illa medicamenta, quæ & vrinam prouocare, & quæ calloſas, ſiue tophoſas conſiſtentias incidere ſunt idonea, enumerat, illam incidere, ſed minimum caloris poſſidere, aſſerens.

Lib. 5. c. 68

5. de ſimpl. med. facult. cap. 13.

Ochra

Ochra natiua crocei coloris, quæ pro parente, & genitore lapidem ex ferreâ materiâ sibi elegit. ex Syluâ Cutianâ districtus Veronensis: Villulâ amœnissimâ Illustrium, ac Nobilium Dominorum ex familiâ Allegriâ, generis nobilitate antiquissima, clarissimaque.

Ochra lapidi plumbario annata, ex Boëmiæ fodinis.

Ochra facticia in purpureum demigrata colorem, quòd candens, aceto sit extincta, ac tandem vsta reddita, talem fuerit adepta colorem.

Ochra facticia plumbaria, pictoribus in vsu: ex plumbo nigro in ampulam vitream oblongam coniecto: postmodum in fornace chymistarum imposito, vique ignis tamdiù cocto, donec in Ochræ colorem transierit.

Antequam autem hic subsistam, placet, vt quid maximum & pio Christiano dignum breuiter recensere: Archetypus in Musæo nostro summo cum honore, & cultu custoditur, Sanctissimi Sepulchri, ex lapide candidissimo è Monte Gion eruto, mirabilique artificio elaboratus, ex cuius inspectione, pro vt tunc temporis summè suspicienda Sacratissima hæc arca, Saluatoris CHRISTI receptaculum, iaceat, quiuis attendere potest. Hanc ob magnam testificationem amoris erga me sui, nuperrimè mihi donauit Reu. admodum P. GAVDENTIVS, ex Nobili familiâ Saibantâ, Veronâ: Religionis Franciscanæ de Obseruantiâ Guardianus, & Commissarius Apostolicus Sacri Montis Sion, à Mauris & Turcis Rais communiter dictus. cui à Beatissimo PAVLO Quinto commissa fuit cura rerum omnium Terræ Sanctæ, quæ ad Rempublicam Catholicam spectarent; quæ singula (& si non sine euidentissimo mortis periculo, ob supplicia, ac patibula sæpè sæpiùs à Turcis palàm facta, pro expillandis pecunijs) pijssimè, intrepidè, vt tanto, & singularis vitæ Sacerdoti par erat, in impiorum contemptum trium annorum spacio summâ cum laude in DEI gloriam perfecit.

Terra

Terra an potius Argilla Betelemnica penes me est, ex specu illo effossa, quo loci Glorioſissima VIRGO cum IESV vnico filio abscondita præ timore manſit, vt Herodis imminentem perſequutionem euitaret. Hæc in colore candido ad Roſeum parum vergit, modicè eſt arenoſa, quia aquæ ablutione non eſt purgata, guſtanti glutinoſa non apparet, nec minùs aſpera. Extant quoque apud me ex hâc eadem argillâ, rotulares glebæ, in quibus effigies Crucifixi CHRISTI, & reſurgentis ſunt impreſſæ, nihil arenoſum habent. multis namque aquis, vt retulit Reuerendus ille Pater, ablui ſolet hæc argilla, quæ pars eſt petroſa, abijcitur, ſubtilior, vt lac alba, ſeruatur, ex quâ poſtmodum ſimul cum quibusuis alijs eius Regionis ſanctiſſimis petris, in puluerem ſubtiliſſimum redactis mixta, hoſce ſanctuarios parant: Et hæc de terris ipſis maiori qua potui breuitate dicta ſufficiant.

SVCI ſucci concreti è Terræ matris viſceribus efloreſcentes, humore tamen ob rarefactionem, & attenuationem ſolubiles, non inſipidi, ſed qui ex exuſtâ terrâ à calido, & ſicco cum ſint paſſi, ſaporum formas euidentes habent, induſtria CALCEOLARIA in hoc ſcelectiſſimarum rerum naturalium Enchiridio non indiſtincto ordine ad proprias Claſſes ſint repoſiti; poſt terrarum tractationem pennicillo medico delineandi meritò veniunt, vt Sales, Nitra, Alumina, Sulphura, & Bitumina: qui autem ſucci ijs ſunt cognati, vt Vitriolum, Sandaraca, Auripigmentum, Chryſocolla, & ſimiles, cum magis prænarratis naturæ ſint metallicæ, & certè plus de eâ participent, dûm in propriâ ſectione corporum metallicorum fiet mentio, lubentiſſimè explicabuntur: Placet autem, vt condimenti aliquid ad menſam huius ſecundæ Sectionis apponatur, quò legentium animi magis,

magis, ac magis legendi auiditate, appetituque excitentur, nec non ab Aristarcheis animis, in alienis scriptis iudicandis, putridâ labe infectis, Nomẽclator hic noster vindicari possit, à Salibus tàm à natura generetis, quàm arte spagyricâ elaboratis exordiri: Quod sanè succi genus (simplex præsertim, & crudum, reique cibariæ accommodatum) vt aliquid etiam (laconico tamen stillo) de huius viribus, & emolumentis dicatur, & si ab Ægyptijs Sacerdotibus (referente Valeriano nostro) ob puritatem, & vitæ abstinentiam, quas res in primis adamabant, vt cuiusuis nequitiei irritamentum, summo studio reijceretur, & aduersaretur, ita, vt pane quoque insulso vescerentur: cùm ob illius innatam caliditatem, acrimoniam, & mordacitatem, irritare, libidinem, seminalemque vim expergefacere feratur. (vndè Venerem è Mari elemento salso ortam fingunt Poëtæ, vt sub hoc inuolucro salis vim genitabilem proponerent) & appetitum cum nutrimenti concinnitate prouocando, magis bibuli, & voraciores reddi possent, ac ob id ad ea exequenda præter voluntatem magis proni, quæ vitæ puritatem sibi præscriptam, & castitati destinatam inficere valerent: nihilominus (modo tamen immodicè non summatur, esset namque venenum, vt tradit Sanctus Augustinus) vt Balsamum naturæ radicale summè expetendum venit: & hinc benè sapientissimeque à celeberrimis Auctoribus literis promulgatam auream illam fuisse sententiam crediderim: totis nempè corporibus nihil esse vtilius Sale, & Sole: in ijsque contineri omnia, non quæ ab illo excrementitio, sed à viuifico Balsamo naturæ vniuersali pendent, cùm vt notat ex Arabum stirpe Geber, in cœlesti hoc corpore, quod veluti Rex lumine, magnitudine, & pulchritudine quoscumque alios Planetas præcellit, ac in eorundem meditullio, tamquàm in trono sedens, omnes illuminat, virtutemque illis ad inferiora quæcumque disponenda distribuit, omnes naturæ vires, quasi in proprijs laribus, & fonte perenni reconditæ videantur: præ enim huius regia potentia in subiecta corpora elargita, germinant, & crescunt Plan-

Hieroglyph. lib. 31.

De moribus Manich. lib. 2. cap. 8.

tæ

tæ, lapides, & mineralia ipſa ſuam ſuſcipiunt generationis formam, & ad incrementum perficiuntur, nihilque ſub hoc cœleſti globo videatur procreatum, quod Solis medio ad eius naturalem incrementi formam non reducatur: vndè malè à veteribus illis actum non eſt, qui proprio Elogio Solem ipſum Cor Cœli nuncuparunt: Quemadmodum enim in corpore humano Cor facultatis vitalis eſt Domicilium, vitæ principium, fons caloris, & viuifici Nectaris, arteriarum ſcaturigo, pulſus & reſpirationis primus auctor, quo vigente vigent omnia, & ſingulis membris, diffiantibus ſpiritibus vitalibus, motus, & vigor impertitur, nec non illo languente, quæcumque langueſcunt, intereunte intereunt. Solis pariter vires ſi contemplabimur, Cor Cœli nuncupandum eſſe non immeritò dici poterit, cum tamquã omnium virtutum elementarium Dominus, in medio Planetarum Regiam ſedem habens, per vniuerſam naturam ſuos ſpargat, & infundat micantes radios: quod etiam de Sale ipſo rectè exprimi poteſt: quis enim tàm ſtolidæ erit mentis, craſſæq; Mineruæ, qui proprietates, qualitatesque, vt ita dicam, virtuales ipſius Salis ſpeculando, hoc vnum non atteſtabitur? Lege ſit illi hac ſancitum, Lucretium Clarum, ſublimem inquam illum Poëtam, à remediorum multitudine Panaceam nuncupaſſe, nec ineruditè: ſicuti namque Panaceæ nomen, & ſi multis plantis commune, quod neque facie inter ſe ſe, neque viribus ſimiles ſunt, magnæ tamen ad morbos commendationis exiſtant, & vt Plinius, omnium morborum remedium promittant, à πᾶν; & ἄκος: deducta etymologia, ideſt ab omni medella, ſeu remedio nuncupatæ, pariter Sali ipſi, quod multis polleat viribus, pro præſeruatione, & tutelâ corporum animantium, non immeritò Panaceæ nomen videtur attributum: ommittam breuitatis cauſsâ, ne rem hanc Theologicè tractare videar, quanti in Sacris literis, Salis nomen expendatur, & quid ſub huius ſymbolo denotetur. Extant, præ cæteris in Leuitico (vt innumera alia loca Sacræ Scripturæ ſubticeam) vbi de oblatione Sacrificiorum ſermo fit, hæc

Lib. 25. c. 4.

Cap. 2.

verba.

verba. *Quicquid obtuleris Sacrificij, Sale condies, nec auferes Sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo; in omni oblatione offeres Sal;* habeat præterea ineruditum, Bœoticumque hoc genus hominum, Salis vsu ne dum corpora humana, sed & bruta animalia, vt Boues, Pecudes, & alia ad cibum appetendum maximè prouocari, colliquescit namque Sal assumptus, ac in ventriculo ipsiusque ore imbibitur, & impingitur, postmodum partem hanc sensilem admodum, vt puta multis neruis refertam, eius acrimoniâ alterando, ad suctionis illud munus obeundum irritat, ac prolectat, cuius medio indigentiæ tempore pro animalis nutritione, & conseruatione cibus, & potus exoptatur, omne stomacho insuaue, insuetumque, suaue, & nutritioni aptum faciens: innatâ etenim vi, tamquàm anima superueniente, obsonijs gratiam & voluptatem conciliat, vt indè à plerisque χαρίτη, idest gratia nuncupetur, quod pluribus intersitus, vt omnium condimentorum condimentum iucundissimum, gustui sapida reddat, & grata, necessitatem cibi in suauitatem conuertens. ex quo dicendum, nec præter rem, videtur, sapores ipsos, vt sensum adficiant, ita Sale opus habere, vt colores lumine: Hoc corpora præseruantur, & conseruantur, dissoluendi namque, & abstergendi virtutem cum habeat, impuritates illas morbidas, siue à cibis, & compotationibus, seu à quauis aliâ caussâ prouenientes, quæ vt sanitati nociuæ, humanam familiam non sine molestiâ deturpare, ac perturbare sunt aptæ, aufferre, & purificare valet, quod in dies de aquâ salinatiuâ pro tumoribus, & inflationibus etiam hydropicis absumendis comprobatur. humiditatem naturalem, vt naturæ humanæ maximè conducibilis, coadiuuando, ac in propriâ simmetriâ seruando; quicquid enim ex Galeno in corporibus humidi excrementitij ineſt, id quodammodo abstergendo, & desficando absumit, & quod reliquum est solidæ substantiæ adstrictione contrahit, adeò vt corpora ipsa cogat in sese, ac condenset, illa eadem à putredine incorrupta seruando, & tuendo: proinde qui humores putridi, ac corrupti in corpore exi-

Lib. 3. de aliâ ment. facult. cap. 41. & 11. de simpl. medic. facul.

ſtunt huius vſu conſummuntur, & ſiccantur, ſubſtantiam naturalem partium, quibus erant impacti, depurando, ac in proprio ſtatu conſeruando: non tamen dixerim in febribus putridis conuenire, tùm quia calidus, (præcipua namque harum indicatio, ad hoc vt contraria contrarijs curantur, refrigeratio ipſa ratione febris, & exſiccatio ratione putredinis eſſe debet, quæ tamen ſiccitatis moderatum gradum non tranſcendat) tùm quod etiam exſiccando indurat viſcera, ac ita prohibitâ euentatione, tranſpiratiónéve, caloris illius diuini, & cœleſtis, quem Prometheum à Cœlo furatum fingunt, vt hominem vita donaret, magis ac magis in viſceribus intenditur putredo ipſa, calori febrili, vt foci patella, fomitem putredinalem continuò ſubminiſtrãs: Quod autem Sal ipſe exſiccando induret viſcera, Senex ille venerandus, inter Coos admirandæ gloriæ, experimento ſumpto ab ijs, qui aquas ſalſas bibnnt, & quorum corpora quàm facillimè hac ratione indurantur, hoc nobis ſcriptum reliquit. Tantæ præterea virtutis eſt in abſtergendo, abluendo, ſiccando, & putrefactione remouendâ, vt nedum in corporibus viuentibus carnes putridas corrodat, purum ab impuro ob facultatẽ innatam depurando, quantum enim diſſoluit, tantum conſumit, ac ita putredinem generatam calore, & ſiccitate annichilat, præcipuè verò quando eſt exuſtus, tunc enim maximè reſiſtit putrefactioni, maiorque, & efficacior vis illi ineſt in deſſiccando, & in mundando, ac ad interiora penetrando: quinimo & conditurâ ſuâ, corpora & ipſa defuncta putredinis ſecura, à putreſcendi labe ligat, & adeò conſeruat, vt durabilia adſeruans aliquantulo tempore interitui reſiſtat, neque patiatur id quod mortuum eſt, penitus aboleri; Et vt Cheronenſis Plutarchi verbis vtar; *Quemadmodum anima, noſtrarum rerum diuiniſſima, defluere non ſinit molem animalis, ſed eam continet; ita Salis natura imitatur animæ opus, dum cadauera arripiens, id quod ad interitum vergebat, conſtringit, atque cohibet, partibus quandam inter ſe concinnitatem, amicitiam atque indens.* Hoc idem perbellè ſatis à Beato Hilario Pictauienſe eſt expreſſum, Sal (in-

Lib. de aere, aquis, et locis

Lib. 5. sympoſiacon qu. x.

In Matthæũ cap. 4.

inquiens) *est in se vno continens aquæ, & ignis elementum & hoc ex duobus est vnum; hic igitur in omnem vsum humani generis effectus, incorruptionem corporibus, quibus fuerit aspersus impertit. Salis natura eadem semper est, nec immutari vnquam potest:* Vnde mos apud Ægyptios esse consueuit, mortuos quò longissimo tempore durare possent, Sale condire. O diuinum Homericum Balsamum, tanta dignatione meritò decorandum. Sed quid? non nè tàm intus assumptus, vt & ad exteriores corporis partes applicitus Sal ipse corporibus præsidium impendens, ventositates viscera animantiũ infestantes extenuat, & diuendit? maximè si puluerizatus, & coactus, calidusq; supra orificiũ vẽtriculi sacculi modò apponatur; ne ab ijs partes tentatæ, ad discrasiã, intemperamẽtũve aliquod reducantur? ac ita doloroſę, morbosæq; euadant? certè quidem. Vt & ventrem emollit, corporisq; superfluitates, eius acrimoniâ facultatem expultricem irritando educit, vt videre præ cæteris est de aquis illis Thermalibus, quas succus salsus naturaliter imbiberit: quod etiã expresse nobis significauit Galenus, qui salsum saporem lauare, & mundare scripsit, qua occasione aluum quoque deijcere notauit: & alibi, *Quæ saporem quemdam nitrosum, aut salsum habent, & incidere, & quoque eorum plurimum aluum deijcere* dixit, qua motus ratione, Conchularum Maris, cæterorumque Ostreorum succum planè tùm salsum esse, tùm ventrem soluendi vim obtinere, & si earum caro ventrem reprimat, nobis demonstrauit. Venenoso pariter resistit humori, vnde ex Auicenna cum melle, & vuis passis, aut adipe suillo mistus, sanat Antracem, ad punctũram Scorpionum, cum semine lini in modum emplastri compactus valet, vti etiam ex melle, & Hysopo emplastrum formatum, ad morsum Cornutæ prodest, & ad quamplurima alia, vt legere quoque est apud Dioscoridem: Galenus similiter modum edocens curandi Gangrẽnas, affectiones nimirum illas, quæ magnis inflammationibus superuenire solent, ob quas corrupto calore partis affectæ, mortificatio eiusdem partis sequitur, ita tamen vt hæc emoriatur, nondum autẽ

Lib. de oculis

Lib. de attenuante vict. nat. cap. 3.

lib. 3. de med. facul. cap. 15

Lib. 2. trac. 2 cap. 616.

Lib. 5. c. 85.

Lib. 2. ad Glaucum cap. 9.

sit emortua, (esset namque sphacellus) si fortiora medicamina, præter eò loci annotata, applicare volumus, Sal, vt quid efficatioris virtutis, adijcere consulit. Lubens in huius Balsami naturalis præexcellentissimis operationibus enumerandis acquiescam, modò prius, (vt quid non sine commemoratione prætereundum) mos ille abluendi infantes Sale, vbi primum in lucem prodierint, legentium oculis subijciatur. Galenus agens de ratione tuendæ valetudinis infantis, & cur Sale sit hic inspergendus, hæc habet:

Lib. 1. de tuenda san. c. 7

Ergô recens hic natus infantulus, cuius corporis constitutio omni notâ vacat, primum quidem fascijs deligetur, sed corpori prius toti Sale modicè inspersô, quo cutis eius densior, solidiorq; ijs, quæ intus sunt partibus reddatur; in vtero enim æquè cum reliquis mollis erat, cum nec durius vllum externum corpus inibi contigerit, aër nec vsquam illi frigidus inciderit, &c. Auicennas quoq;

Primaprimi

Festinandum (inquit) *vt infantum corpuscula perluantur aquâ, in qua colliquatus sit Sal, vt occalescat vmbilicus, atque item cutis, ita tamen vt non contingantur nares, aut os: cur verò sic faciendum astruamus, ratio est, quoniam mox editum infantem ob nimiam teneritudinem omnia infestant, quo nomine semel, bisque Sale abluere persalubre est, præsertim si extuberet sordibus, & nimio plus sese promat humectatio:* cuius rei, & Sanctus Hieronymus immemor non videtur, cum dicat, *Corpora dum adhuc vteri calorem tenent, & primo vagitu laboriosæ vitæ testantur exordia, solere ab obstetricibus Sale contingi, vt sicciora sint, & restringantur:* Hæc breuiter de Salis emolumentis perstringere placuit; quis plura, probatissimos perlegat auctores, qui diffusiore calamo rem hanc disertè admodum tractarunt. Cæterum quis succus, salsæ qualitatis particeps concretus tamen, primo intuitu describendus venit, non certè est ex aquâ maris, vel è fontibus, aut è cineribus compactus, sed Sal ille est fossilis, quadratæ figuræ, adeò pellucens, & Crystalli instar transparens, vt à Daciæ populis, qui nunc Valachi dicuntur, (quo loci huius maximus est prouentus,) Gemma, ob perspicuitatem ab aqueo humore emanantem, vocetur, (& si hoc genus Salis alijs

Ex cõment. in Ezechielẽ cap. 16.

quo-

quoque ex regionibus ad nos transportari soleat) in substantiam hanc salsam concretus, quod aqua terram illam, quæ à calido, & sicco est admodum passa, ac ob id ignis vestigium in se retinuerit, per eiusdem terræ sinus lambens, reddita sit salsa, ex cuius exhalatione, & vaporatione, refrigerata, terræque illi aglutinata, corpus hoc fossitium, salsum, densum tamen, & veluti in lapidis substantiam sit generatum: non secus ac mare ipsum reddi salsum tradit summus ille Peripateticorum Coryphæus, quia Sol tenuiores aquæ partes extrahens, & in vapores effundens, crassiores veluti torret, atque adurit, quæ vnà cum crudioribus ipsius aquæ partibus permistæ salsedinem efficiunt; pro cuius probatione, aquæ per cineres colatæ exemplum affert: vti etiam videre datur in animantium corporibus, potabili humore ingesto ad nutriendum, salsam reddi, quæ in vesicam corriuauerit superfluitas, nec non sudores, qui ad cutem deriuant, salsuginosos apparere, cum ambo hæc excrementa aliud non sint, quàm ciborum superfluitates salsæ; quoniam in eas vrens calor agit, qui si fuerit excellens, pluſculumque illæ sint excalefactæ, etiam amaræ euadunt. *lib. 1. Meteo. cap. 3.*

Sal hic, præterquàmquod & difficilius soluitur, ob substantiam magis compactam marinis, & lacustribus salibus, qui facilius liquantur, quòd rarioris, & tenerioris sint substantiæ: quia etiam cæteris adeò vehementius concretus est, vt latens humor in se totus compressus, iam quasi lapis indurauerit, igneæ actiuitati resistit, ita quod igni iniectus, nec crepitum mouet, nec dissilit, sed sua conspissatione, & duritie pertinax, vt ferrum igneſcit, qualis apparet etiã Salis Agrigentini, & Traguſęi illa ſpecies, de qua Solinus, Plinius, & Isidorus; quod mirabile est, & contra naturam ferè omnium Salium, qui ex eo præsertim, quod ab igne exiliunt, à saliendo nomen sortiti sunt, quamuis enim igneę naturæ sint, ex igne tamen refugiunt, & resultant, quod eâ de causſâ fieri censuit Philosophus, quia paucitas humoris contenti ab actiuitate caloris mox in spiritum conuertitur; vndè impetu quodam violento exiliens Salem dirumpit, *Cap. x. Lib. 37. c. 7. L. 14. c. 6. & Lib. 16. c. 2. Proble. sect. 11. probl. 26*

pit, & frangit, omne autem id, quod resistentiam aliquam habet, & celerrimè rumpitur, in schidias dissolui, & crepitum mouere solet: quod præsertim de Salibus illis intelligendum crediderim, qui digitis compressi, vt sunt marini, & id genus alij, quam facillimè frangi, & quasi in' puluerem cogi possunt, nec in ijs duricies vlla densa, ac quasi lapidea redundat.

Sal & alter in glebas à naturâ constructus, ex Pannoniæ fodinis huius locupletibus admodum effossus: qui præ substantiâ solidâ, temporis aliquo progressu, sic naturâ dictante, adeò compactus ex humore condensato cernitur, vt lapidescere dicatur, nec non ob insignem luciditatem, quasi veluti transparentem vndequaque demonstrat, non infimos, quinimo pares cum superiori gradus meritò habet: vnde Sal Gemma ob perspicuitatem, & hic est officinarum: Qui sanè ob facultates innatas, vt natura est omnium Salium, diuersis rebus pro animantium corporibus præseruandis accommodata, haud paucas medicamentorum compositiones, non tamquàm horum idea, & basis, sed vt quid coadiuuans, ingreditur, quæ pro varijs profligandis morbis corpora humana infestantibns, lege artis in dies à Seplasiarijs fabrefiunt: pituitam namque vitream, & humores illos, qui ob eorumdem tenacitatem, visciditatemque non nisi difficillimè è corpore educi possunt, absque vllâ noxâ euacuat: cum agarico mixtus, confert vertigini; Pectus, & ventriculum ab excrementis immunem reddit, vt ommittam, doloribus ipsis leuandis esse aptum, qui etiam, mordicando intestina, mirabiliter cooperatur, indurata resoluendo, & superflua expellendo. Extat in nostro, manupropria, non sine labore, & industriâ, conscripto rerum singularium Antidotario, in dies longo vsu, & experientiâ ad varias ægritudines comprobatarum, compositio quędam efficax admodum ad dissipandam luem Gallicam, potissimum verò ad dolores illos remouendos, qui ob seuissimum hoc inquinamentum, miseros languentes die, noctuque atrocissimè infestant: in qua præter quædam alia ingredientia, maior

pars

pars dosis, & vis huius medicamenti, in sale hoc consistit. Ne verò, antequam vlterius progrediar, vllus relinquatur admirationi locus, quod dixerim, Salem ipsum natura sublubilem, in duriciem lapideam, ac si à genere decidat, terminare: attendat obsecrò beneuolus Lector, quæ ex probatissimis auctoribus in re propositâ, non sine animi oblectamento, perlegi: extat Plinij auctoritas in sinu Capeo Arabiæ maris Oppidum Gierra turres habere ex salis quadratis mollibus. *Lib.6.c.28.* Nec non Carrhis Arabiæ Oppido muros, domosque, ex massis salis fieri aqua ferruminantes, alibi tradit: Isidorus etiam admirabilem hanc salis naturam hisce verbis descripsit: (inquiens) *Salis montes natiui sunt, in quibus ferro cæditur, vt lapis renascens in agris, tantæ alicubi duritiei, vt muros, domosque massis Salis faciant, sicut in Arabia.* *Lib.31.c.7.* *Lib.17.c.2.* Et Solinus: *Amantes* (dicit) *gens Aphricæ Salibus domos extruunt, quas, in modum cautium è montibus excitatas, ad vsum ædium cæmentitijs nectunt struibus, tantaque ibi huiusce venæ copia est, vt tecta faciant ex Salinis.* *Cap.30.memorab.* Sed veterum auctoritates, probatissimas tamen, ommittamus, nec sit præter rem, quò magis veritas eluceat, & recentiorum testificationes proponere: scribit Olaus Magnus, & hoc occulata fide atteſtatur, in Polonia montes profundissimos Salis, præsertim in Vielisca, & Bothna esse, in quorum specubus subterraneis altè, latèque excauatis, à laboratoribus nudis ob calorem, ferreis instrumentis opulentissimum Thesaurum Salis eruitur, veluti aurum, & argentum ex mineris inexhaustis: quæ res Martini Cromerij auctoritate comprobatur, qui in descriptione Poloniæ. *Lib.33.c.5.* *In minori Polonia* (dicit) *Salem, instar ingentium saxorum, adeò duritie lapidea solidum ferro exscindi, vt ne dum mola terratur ad hominum vsum, sed & ex illo domos, templa, & oppida ædificari.* *Lib.1.* at quò hæc nostra oratio præter institutum diffunditur? his ommissis ad reliquas Salium species describendas sermo hic noster vertatur.

SAL fossilis ita pellucidus, vt Crystallum in nitore, & colore imitetur, ex Salis fodinis illis, quæ in Calabria extant, eru-

erutus, quo loci Sal Gemma, vt ſuperius annotati Sales, nuncupatur: adeò præcellentis dicitur hic Sal in re medicâ eſſe virtutis, vt audiam, medicos, qui artem ſummâ cum laude in regione illâ exercent, pro Sale Ammoniaco in huius defectu, vti.

SAL foſſilis ex alpibus Oeniponticis: in cuius corporis compagine albedo lucens intuentium oculis ſe ſe offerens & ſi prædominari videatur, ſuccum tamen inebriatum, ac ſi Amethyſtinam gemmam, in colore refert, naturaliter in eius concretione cognatione quadam ſibi adiunxit.

SAL foſſilis figurâ, & formâ, colore quinetiam flauo quo eſt infectus, fruſtum mali Cotonei, in partes diuiſi, repræſentans, quod tamen ſacharo ſit conditum: Lucidus non admodum videtur hic Sal, cum quid opacitatis in concretione acquiſierit. Carthagine, non ſanè ex Vrbe totius Aphricæ celeberrimâ, à Didone Carchedonis Tirij filiâ, vt habetur in Euſobiano Chronico poſt Troianum bellum conditâ, poſtmodum tertio bello Punico à Scipione Æmiliano penitus euerſa tranſmiſſus: Sed ex Vrbe illa, quam Aſdrubal in Betica Hiſpaniæ regione condidit, & Cartha-go noua perpetuo epitheto dicitur; nec non à frutice illo Iunci aculeati modo aceruatim ſponte ſuâ in eius agro prouenientis, qui Spartum ad differentiam Græcorum, & Latinorum quorundam, vt Hermolai, Cornarij, Dodonæi, & aliorum Spartij, Spartaria nuncupata.

SALIS foſſilis flos, in fodinis Salis effloreſcens, in colore candidiſſimus ad ſimilitudinem lanuginis caneſcentis, qui cum tenuium ſit partium, ideò tenuiſſimus, & leuiſſimus.

SAL ille hoc loci ſit deſcriptus, qui & ſi præ viribus Ammoniaci nomen mereri poſſet, non tamen ex Cirenaica regione tranſportatum dixerim; quo loci ſub arenis cum Luna noctibus in laminas concreſcere, colligiq; affirmatur, Iam enim ad nos transferri deſijt. nec minus illum delineare eſt in votis, (vt quid vulgatiſſimum) qui ſub Armoniaci nomine in Seplaſiariorum officinis venalis eſt: quique arte elaboratus hoc ſæculo ex Siriacâ regione, nec non ex Germaniâ

maniâ candidus saporis acerrimi, & in glebas penè translucentes formatus nigredine tamen quadam obductus ad nos transmittitur. Chymistis ad sublimationem argenti vi-ui, & solutiones metallorum inseruiens. Sed hæc illa erit Salis species, quæ ex Sulphuratis Puteolani districtus habe-tur, quò loci, vbi ignes subterranei flammas euomere so-lent, in illorum hiatuum faucibus, veluti per sublimatio-nem quamdam, materiâ minus terrestri euaporante, hoc ge-nus Salis reperiri solet. Cuius sanè compactum corpus, & qualitates ex sapore se ipsas manifestantes modò exactè contemplentur, non imparem concretionis formâ, & facul-tatibus, Sali naturali Ammoniaco dices. videtur namque, quo ad colorem, simili alumini, quod Schiston vocatur, (& si reperiatur etiam sulphureâ tincturâ in superficie quandoque imbibitus,) fissilis secundum longitudinem in-star lapidis specularis ille est, vt veluti in crustas, siue la-minas compactus videatur, quòd humor, vaporosus præser-tim, à minerâ sulphureâ eò loci eleuatus, depositis quoquo-modo partibus terrestrioribus, qui in corpore hoc naturali struendo, in longum, & latum distributus, sit ita densatus, vt crustæ, seu laminæ emerserint, super quas alius atque alius humor, ex frequentatis exhalationibus cum sit fusus, in crustaceam formam corpus hoc concreuerit. non secus hac in dies annotatur, oculisque ipsis intuetur, in vesica humanâ ob reiteratum decubitum alicuius materiæ excre-mentitiæ in partem illam à toto corpore deriuantis, lapi-des multis tunicis constructos, Cœparum instar sæpe sæ-pius generari: Vnde cum gustanti leui acrimoniâ, & pau-câ astrictione, nec non extergendi vi se insignitum esse si-gnificet, ad illa conferre iudicio meo poterit, quæ Sali Am-moniaco à Galeno attribuuntur. Cuius facultates vt ali-quid etiam in gratiam pharmaca conficientium ex eodem-met auctore dicatur, hæ sint annotatæ. Clarissimus hic Me-dicus de virtutibus illorum pharmacorum agens, quę ocu-lorum morbos sanant, Salem hunc apostemata oculorum

Lib. de oculis cap. 5.

mundificare, & diſſoluere, notat: Et capite ſexto eiuſdem libri agens de potentijs medicinarum ad oculorum morbos ſpectantium, & ſuis effectibus, mundificatiuarum, & colatiuarum mentionem faciens. *Inter hæc quædam mundificant, & colant modicum*, (dicit) *& valere contra paruas puſtulas, ſicut cadmia, thus, cornu ceruinum, & caprinum, quædam verò nimium mundificant, quæ valent ad vngulas, ſcabies palpebrarum, pruritus, & craſſas puſtulas, vt Ærugo, Tragacanthum, & Sal Ammoniacus, quæ omnia pungunt, ſed cùm lauantur, eorum punctio minoratur:* Et alibi, *Ob vim extergentem cum leuiculâ acrimoniâ, & leuiſſimâ adſtrictione, quam habet, ocularibus miſceri facultatibus* dicit: *Ad pilorum in palpebris incrementum, ad pollinis læuorem redactum vti ſicco affirmat, vbi præ humorum acrimoniâ partim excidunt; partim verò nec creſcunt, nec aluntur, depaſtis namque his acrimonijs in bonum naturæ habitum pars reducitur:* deſcribens præterea emplaſtrum illud à Critone Anacetum, ideſt, inuictum nuncupatum, quod ex acribus pluribus medicamentis compoſitum ſit, inter acria illa Salem Ammoniacum enumerat: quem ſimiliter extrahere, & digerere inquit, dum ex Andromacho emplaſtrum viride Paſſionis proponens, notat, hoc medicamentum, quia Salem Ammoniacum prius aſſumpſit, magis quam ſuperiora extrahere, magisq; abſtergere.

Lib. 9. de ſim pl. med. fac.

Lib. 3. de cõpoſ. med. per gen. cap. 12.

Lib. 2. de cõpoſ. med. per gen. cap. 2.

SAL, qui delineandus exhibetur, noſtroq; hoc ſæculo ſub nomine Salis Indi diuulgari ſolet, non certè ille dijudicandus eſt, quia à Paulo, & poſt ipſum ab Auicennâ Zuccharum Alhuzar nuncupatur, mannam eſſe, ſcribens, cadentem ſupra rem, quam vocant Alhoſor, ſimilem Sali, (à qua fortè ſimilitudine ſaccharum ab eo Sal Indus nominatur,) & quem ſummis laudibus extollit ad linguæ ſcabriciem, aridatemque in febribus acutiſſimis: Scribens, *In ore tenendum Salem illum eſſe, qui ab Indiâ deportatur, colore Salis, & dulcedine mellis:* (Saccharum enim dulcedine innatâ naturæ humanæ proficuum: inter Salis ſpecies non dulcore, ſed acrimoniâ quadam linguam vellicantis, reponere,

Lib. 4. cap. de aſperitate linguæ.

Ce-

Cerutum Medicum à mente desistere dici posset,) Sed Sal ille describitur, qui à quadratâ basi incipiens in figuram pyramidalem non multum grandem, sed paruulam potius, & obtusam desinit, nec non colore ipso, & substantiâ Sali cõmuni nostro albo, cuius ad condiendos cibos quotidianus est vsus similis videtur: An verò cum Sale illo Indo à Mesue descripto, reipsâ conueniat, non crediderim; hunc enim melancholiam, & pituitam purgare, corpus à putredine conseruare, nec non ad curandam lepram proficuum esse, notat hic auctor, fortè Salem Ammoniacum inter Salium species, præpotentem admodum, exprimere intendens. Illum verò mitissimum esse, nec alios Sales qualitate insitâ præcellere, gustanti dignoscitur, quòd calor subterraneus non multum in illius concoctione sit elaboratus. Aliàs anceps eram, an Sal hic sub fossilibus collocandus foret, an vero arte esset in talem figuram constructus: nec id præter rem, cum in huius glebulæ basi, veluti sigillum quoddam, arte impressum, conspici detur, ac si characteres artificis signum exprimentes essent insculpti. Nihilominus exactiori diligentiâ hoc Sale perscrutato, cum veluti ex laminibus, siue crustis, ex exhalationibus subterraneis in vnum hoc corpus pro sui nutrimento, & incremento gradatim à minerâ salsâ euaporantibus sit compactus, quâ vnâ demissâ, altera remouenda mira structura se se offerat, & sic de singulis vsq; in totum figuræ acumen, hoc artis opus non esse, sed naturę dispendium iudicaui, ac ob id inter sales fossiles reponendum fore, in animum induxi meum.

SAL Sadomenus, non fossilis, sed vt ex Salium lacustrium genere ex Lacu Asphaltite Iudeæ transportatus, in quo Galeni, & Plinij testimonio nihil præter bitumen gignitur, nullum corpus animalium recipit, neque plantam inesse conspicitur, vnde & mare mortuum dicitur (se hæc fusius dum bitumen Iudaicum considerabo.) Sal hic Napticus dici etiam potest, desumptâ etymologiâ à Napta, quæ est bitumini species, cuius odorem retinet: in colore ex nigro rufescit, & gustanti maximâ palatum inficit ama-

L. 4. de simpl. medic. facul. cap. 20. Lib. 5. c. 17.

ritudine, (ex bitumine namque admodum assato concre-
scit.) Quod si huius exactiorem desideras anatomeu, au-
Loc. cit. dias Galenum loquentem, dum saporem amarum corpori-
bus temperie siccis inesse dicit, & quo maior in his redun-
dat caliditas, eò maiorem percipi amaritudinem, deducto
exemplo à bituminoso stagno, cuius Salis vim non modo
plusquam cuiusuis alterius Salis exsiccatoriam esse scribit,
sed & extenuare natam, quia scilicet plusquam alius exas-
satus est. *Omni enim Sali* (subiungens) *obscura quædam ad-
stringendi vis inest, quâ eas quæ condiuntur carnes, constringit,
densatq; potissimum vbi durus, & minimè fragilis extiterit.
Talis est exactissimus quidem fossilis ferè omnis. Minus autem
illo, marinus: Tùm, qui multis in locis aquis leuiter salsis are-
scentibus prouenit, tertium locum obtinet, abstergere, magisque
adstringere, contrahereque potens: Proximas his vires habet So-
domiticus, æque atque marinus durus: cæterum ob admistam ama-
ritudinem, facultatem valentius abstergentem, ac digerentem, quàm
marinus possidet.*

SALIVM ὀνομαστὰ, qui industriâ Calceolariâ elaborati, ad Me-
dicorum vsum in Musæo asseruantur.

In hoc Salium genere, ne à Philosophicis dogmatibus rece-
dere videar, lubens exordiar à Sale illo, vti ob admirandos
effectus, quos præstat, ab Antiquis decantatos, nobiliori,
qui ex carnibus Viperarum ignis medio assatis, paratur, &
Sal Theriacalis nuncupatur, hoc nomine insignitus, non
quòd Andromaceam Theriacam ingrediatur, Antidotum-
nimirum illud præstantissimum, quod Senex ille suspicien-
dus, ac omni laude dignissimus Andromachus Claudio Ne-
roni Cæsari dicatum voluit: sed quia, vt altera Theriaca
Viperinas carnes admixtas habeat, & morsibus serpentum
succurrere possit, & si ex Galeni mente hoc modicè facia,
Lib. de Ther. ad Pisonem cap. 18. nec nisi longo post tempore remedium appareat, ex fre-
quentato vsu sensim auxilium afferens: quò loci illos reda-
guere videtur, qui hoc Sale medicati, cum inter initia
cele-

celerem remedij sensum non habuissent, nec prorsus quidem ipsum conferre arbitrabantur, præsertim redactum in cinerem, vim medicam incendio amisisse censentes. Hoc pro corollario, vt Antidoto parem facultatem non habere, affirmat, sic omnem ipsius vim aboleri penitus negat: non desunt tamen homines nostris temporibus, qui Salibus hisce innixi contra omnis generis venena, eorumdemque noxas, nil horum maliciam, ac nocendi vim veriti, vitam absque vllo mortis periculo exposcunt, hac spe confisi, Sales hosce à venenis grauissimis, morbis etiam malignis, ac contagiosis corpora nedum præseruare, sed & liberare valere: quorum etiam vsum Antiquis illis ante Galeni tempus, qui tamen crasso potius modo illos præparasse legitur, familiarem admodum ad innumeros profligandos morbos, cutaneos potissimum extitisse ex eorum scriptis habetur. horum tamen præparandorum ratio multò perpolitior, & à Galeno ipso, quàm antiquitus esse consueuerit, ætate sua fuit excogitata, nec non nostro hoc sœculo à Cl. Viris, & in arte medicâ consumatissimis Athletis (inter quos multiplici nomine Iosepho Quercetano palma meritò videtur attribuenda) est inuentata. is enim in suâ Pharmacopœâ dogmaticorum restitutâ, quæ ad Sales hos præparandos lege artis exequenda veniant, ingeniosissimè, & disertissimè admodum, dogmaticisque innixus rationibus describere conatur: quo loci etiam tres Viperarum confectiones Theriacales in corporis humani emolumentum doctissimè exponit, quarum primam confectionem Viperinam aromaticam, secundam confectionem Viperinam Saccharinam, tertiam confectionem Viperinam Iuniperinam nuncupat. Qui verò, distincto magis ordine, laudatissimi, salubresque effectus ex horum Salium vsu redundent, non piget ex Aëtij, & Galeni scriptis referre, vt recentiores, & inter hos Quercetanum breuitatis caussâ, ommittam. Aëtius hæc notat:

ibid. cap. 19.

Propriè autem in affectionibus cutis curandis Sales, (de Theriacalibus loquens) *commendantur, cuius generis sunt Leuce, Lepra, impentigo agrestis, elephantiasis, scabies agrestis, & raritas,*

Tetrab. 4. ser. m. 1. cap. 97.

ac

ac deflauiam capillorum, huiuſmodi enim cutis vitia confeſtim delent, & acria recrementa ſubter cutem redundantia optimè diſcutiunt. Pleriſque enim ex eorum eſu ſudor prolicitur, atque ita per exudationem corrupta ſubſtantia euacuatur, adeout quidam in principio pediculos excluſerint intra quattuordecim ad ſummum dies, poſt hos enim nullus in corpore pediculus apparet. Quidam verò pro pediculis ſputa pituitoſa reiectant, à Salium reiectione initium facientes, deinde paulò poſt etiam ſputu repurgata ſiſtuntur: quæ ſingula ex Galeno, cuius μίμησιν eſſe illius ſcripta atteſtantur, translata dices. hæc enim libro de
Cap. 18. Theriaca ad Piſonem de Salibus hiſce memorię mandauit. *Præcipuum verò Sal iſte habet, quod morbos cutim infeſtantes curat, albam dico vitiligínem, lepram, impentiginem, quam ſeram vocant, & demum omnia ſub cute poſita excrementa reſoluit. Quamobrem magna pars eorum, qui Salem hunc comedunt, pluſquam conſueuerunt, ſudantes putridam materiam eiiciunt, & cum eâ pediculos etiam appellatos quoſdam emittunt, qui ex putri materiâ ortum ducentes nomen ſibi* φθεῖρες *apud Græcos acquiſuere. Dentes præterea Sal hic optimè purgat, & ipſos à putredine ſeruat, nec eos erodi permittit, membra laxa denſat, illucque deſcendentem fluorem ſupprimit.* Hæc Galenus in fine capitis.

Præceptiones Medicæ ex Aëtij mente Salibus Theriacis attributæ.

I. Licet tùm in prandio, tùm in cœna eis vti, cum quibuſcumque edulijs eos aſſumere velis, neque vltrà ad eorũ acceptionem prouocare opportet tanta enim ipſis inſita ſuauitas eſt, vt magis voluptatis gratia eos confectos quis dicere poſſet.

II. Licet vſque ad tria cochlearia per diem ex eis ſumere, maximè ſi cibus in ventre ſit probè concoctus, qui enim eos accipiunt, melius concoquunt, & cibi appetiores fiunt, floridius etiam corpus habent, & ſenſus omnes vegetiores.

III. Suffuſiones oculorum incipientes, & nondum congelatas, egregiè diſſoluunt, neq; planè ſuffuſionem incurret, qui eos quotidie accipiet.

IV.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

IV. Purgationes Lunares propter obturationem aliquam, aut ſanguinis coactionem ſuppreſſas cient. Largum, & impetuoſum earumdem defluxum ſiſtunt.

V. Præſumpti omnes venenorum, & virus iaculantium beſtiarum inſidias euincunt. infectis ex horum vſu periculum euitare datur.

VI. Præſtat & peſtilenti conſtitutione inſtante ad auxiliare hoc,& mali depulſorium pharmacum confugere. præſertim ſi ei Myricæ herbam admiſcueris.

VII. Morborum omninm Medici Sales exiſtunt, maxime tamen eorum, qui in renibus conſiſtunt, lapides enim in eis atterunt, & planè marcidos renes reſtituunt.

VIII. Vertigini, & dolori capitis inueterato, morboque comiciali nullâ aliâ conſimilis medellâ exhiberi poteſt, ſi quis eos per integrum annum ex ordine largè ſumat.

IX. Morbo Regio correptis, Colicis, Spleneticis, Hydropicis, ac caninâ fame laborantibus ſubueniunt, nec non contra ambientis frigidi moleſtias humana corpora infeſtantes, comeſti faciunt.

X. Rigores circuitu repetentes, diuturnos cohibent,& tuſſes humectas reſſicant.

XI. Tabidos ad bonam corporis habitudinem mirabiliter reducunt, paulatim edulijs adſperſi.

XII. Exolutos à languore perfectè reuiuiſcere faciunt, ſcio namque, (addit Aëtius) plurimos membris reſolutos per ipſos ſanatos.

XIII. Ad Podagram maximè incipientem, & omninò ad omnes articulari morbo affectos, vnicum hoc edulium conſtructum ſcias.

XIV. Quartanis diuturnis,& atrabilarijs affectibus omnibus conducunt: enecant omne lumbricorum genus. Hæ ſunt virtutes ex Aëtij mente ſalibus Viperinis meritiſſimò attributæ, quas (ne verbo quidem Auctoris commutato) ſub præceptionibus hiſce medicis conſtituere placuit,vt Viri illi, qui medicam artem exercent, tot tantorumque mira-

mirabilium effectuum desiderio accensi, illorum vsum, qui iam quasi ex hominum memoriâ euanuisse videtur, propa-- lam cuiuis faciant, ac ad praxim reducant. benè, benè enim illis erit, qui aliquo morbo correpti quantumuis deplora-tissimo, salibus hisce vtentur.

SAL Coraliorum rubeorum Chimicâ industriâ eximiè præpa-ratus, quo si quis tempore pestis vti voluerit, non nisi suc-cessus fœliciſſimos videbit: eaque est in hoc Sale vis, & na-tura, vt sanguinem in vniuerso corpore mundificando, & renouando; quicumque morbi, & affectiones à sanguine corrupto ortum ducentes huius vsu remoueantur, & corpo-ri sanitatis vigor restituatur. ad quascumque muliebres fluxiones immodicas, & ventris fluxus sistendos mirabiliter iuuat. Sanguinem reiectantibus cum aquâ portulacæ exhi-bitus summũ, & peculiare est remedium. putredines sistit, cor, & spiritus vitales roborat: vt non inconcinnè ex hoc dici possit, sicuti Coralij Frutex in imo maris generationis primordia habet, mirabiliter crescit, ita etiam mirabilia ex hoc frutice prouenire arcana, & mysteria.

SAL ex craneo humano per calcinationem in cinerem prius redacto, postmodum aquâ Peoniæ lege artis imbibito, tan-dem in salsuginosam materiam extractus. Epilepsiæ præ-sentaneum remedium, cui pariter summa inest facultas plu-res alios morbos defugandi, vt vertiginem, scotomiam, & similes, qui præcipuè caput ipsum infestare solent.

SAL ex radice Ononidis paratus, remedium efficax ad vrinas remorantes mouendas, qui etiam cum aliquo liquore diure-tico exhibitus calculos, renum potissimum peregregiè mo-uere, dissipare, & absumere valet.

SAL ex Absinthij comâ artè extractus, ad præseruandam sa-nitatem admodum accommodatus, vt potè qui materias excrementitias in corpore redundantes dissipare, ac absu-mere valeat, membris omnibus, naturalibus potissimum, innatum calorem seruando, ac eumdem fouendo. Febribus omnibus putridis præcipuè auxilio est: Pestis vnicum reme-dium esse cum aliquâ aquâ cordiali bibitus, vsu, & experien-tiâ est comprobatum.

SAL

SAL ex ſuccino albo, & odorato non ſine chymica induſtria, & labore confectus, efficaciſſimum diureticum, tùm ad vrinas ſuppreſſas ciendas, tùm etiam ad materias illas tophoſas minuendas, & expellendas, quæ ob decubitum ſucci craſſi, ac glutinoſi in renibus, præ horum ignea caliditate, tenuioribus humoris partibus diſſolutis, & craſſioribus relictis, ſæpe ſæpius concreſcere ſolent. Addam hoc vnum etiam, ſalem hunc cum aqua e lambico vitreo Balneo Mariæ extracta ex floribus Arantiorum, aut Mali citri, intus aſſumptum roborandæ facultati vitali, & quæ pariter eſſet quaſi deperdita, mirificè prodeſſe.

SAL innata qualitate, & ſi in minima quantitate exhibitus, ſine vlla moleſtia aluum ſubducens. Hoc fœliciſſimè indies vtor, præceteris autem vnicum eſſe remedium, & ad emolliendum abſque vlla noxa puerorum ventrem, nec non ad compeſcendam eorumdem pertinaciam, quoduis medicamenti genus reſpuentium, cum ori ſit gratiſſimus, quotidiana à me comprobatur experientia. Qui ſanè & ſi vt quid mirum, & ſingulare in ſecretis apud me extaret, nihilominus CALCEOLARIO compatri cariſſimo, pro ſalute publica tutanda, conferre placuit.

SAL ex quinta eſſentia aromatica Cl. Matthioli elaboratus: eaſdemmet qui in re medica præſtat facultates, quibus, & liquor ille aromaticus ab Auctore inſignitur: adeò vt amiſſam loquellam ſub lingua detentus reſtituere valeat, intus aſſumptus morbo comitiali correptis mirificè conferat, nec non humores ſuperfluos in corpore extuberantes eius vſu abſumere potens ſit. Quis plura deſiderat, legat eiuſdem auctoris commentaria in Dioſcoridem. *Lib. 5. cap. 7*

SAL ex Baccis Iuniperi, efficax remedium, vt ille ex ſuccino paratus, pro comminuendo nimirum calculo, & ducendis vrinis remorantibus, quo etiam ſtatim ante Decocti ex ligno, & ſalſa, ex lege artis præparati, ſingulo mane ex libitionem pro prouocando ſudore in peſtifera illa hac lue Gallica infectis, non ſine euidenti beneficio vti ſolet.

SALEM, Alkali vocatum, conſiſtentiæ præduræ, coloris cine-

rei, aliqua nigredine obducti, in factitiorum salium classe CALCEOLARIO reponere placuit; vtpote qui, & si eius ope non sit elaboratus, ex planta tamen illa fructitante, & salsuginosa cremata paretur; quam Mauritani Kalim, & Alkalim vocant; vnde Salkali ab ijsdem est dictus: vel vt alij, ex illa fusa, aut ex eiusdem decocto confici soleat: Chymistis, pro suis explorandis amentijs, aptus. Hyalurgis in vsu, pro vitro conflando: nec non & nostris, propter suas, quas agit in re medica, partes; ob vires dessicantes, & absterssiuas potissimum, quibus polet; Notat ingenij excelsi admirandus ille Scaliger, Cardani opinionem de hoc Sale redarguens; *In maritimis Galliæ Narbonensis fruticem reperiri, quem Arabes Kali, nos sodam dicimus, (& hæc erit illa planta, quam Serapio Vsnem vocat) quo trito, & presso, maritimæ illius regionis incolæ id efficiunt, quod Salicornum dicunt, alij sodam, nonnulli Alumen Catini, à Peluis facie in quam distillat succus. Quemadmodum nominant Alumen Zuccarinum à meta Zuccarinæ fastigiata forma, in quam solidatur materia ex Alumine Rocchæ, oui albumine, & aqua rosacea.* Cl. Matthiolus rei Herbariæ solertissimus perscrutator, ex hac planta duo parari innuere videtur, cineres nimirum fabris vitriarijs, ad vitrum conficiendum inseruientes; nec non ex eiusdem decocto Salem, Alkali à Mauritanis vocatum. Amatus Lusitanus inter medicos sui temporis maximi nominis, ambigit, Salem hunc ex Kali planta Arabum parari hoc sœculo. Ex eius namque scriptis colligere licet, omnem cinerem, qui ex Syria aduehitur, ad conficiendum saponem, & vitrum, ex herba Anthyllide combusta fieri; hodieq; multos ignorare cinerem istum Alkali esse: omnes istas herbas abstergendi vires habere, ac stigmata, & maculas faciei delere, quod ex istis, dum vruntur, liquatur, & tanquam plumbum fluit, cum refrigeratum est, concrescit, & ad instar cineris conglobati videtur; quem etiam Alumen Catinum vocant, ex quo vitra conficiuntur. Hos si quis, an veri sint, experiri voluerit, in ignem conijciat, quod si eliquantur, ac ebulliant, verum Kali esse dicet, sim minus è contra.

Excerc. 104 disp. 18.

Com. in lib. 2 Dioscor. c. 112

Enarr. 150. in lib. 3. Dioscor.

Ex

Ex horum cinerum lixiuio Sal Alkali conficitur, & ex vitri materia fluit, & quæ cogitur, axungia vitri hodie nuncupatur; hæc præstantissimus Medicus Amatus. Ex quorum Auctorum dictis quàm facillimè elici potest, non secus ac aurum lapide Lydio experitur, ita Kali plantæ legitimos natales igne dijudicari. Habeas, benigne Lector, Salium varias species hoc loci delineatas, quas & natura dat, & ingenia humana non sine industria excogitarunt; ac eorumdem facultates; quæ, & si paucæ; modò tamen candida mente, vt spero, perlegantur, non nisi periucundi aliquid condimenti animo, & corpori afferre poterunt: quod si quis Sales alios, modò tamen in ijs præparandis ars ipsa suo valeat fungi munere, præ manibus habere exoptat, CALCEOLARIVM non diminutum, & parcum, sed in illis elaborandis semper expeditum, re ipsa dignoscet. Interim differenda non videtur consideratio Nitri, & huius species rimandæ veniunt, quæ diuersis loculis in Musæo propè Sales seruantur. Hoc etenim succi genus, vt Sali sanè cognatum, non multum ab huius natura distat: illud namque si ad gustus sensorium transire permittas, non nisi intensione inter se differre iudicabis. Quod nobis expressè significauit Galenus, inquiens. *Saporem salsum, aut nitroso esse imbecilliorem, aut adstrictionis quoque assumere aliquid, amarumque ex nitrosi prouenire intensione; ambigit enim sapor iste inter salsum, & amarum, estque amaro remissior, & salso intensior.* Lib. 1. de med. facult. cap. 36.

Hoc idem ex Platone habetur, dum liquorum, & inter hos Salium, & nitri generationem, ac eorumdem naturam perscrutatur: nec non ex Isidori verbis colligitur: dicentis, *Nitrum à loco sumpsit vocabulum. Nascitur enim in Oppido, vel regione Ægypti Nitria, ex quo & medicinæ fiunt, & fordes corporum vbicumque lauantur. Huius natura non multum à Sale distat, habet enim virtutem Salis, & similiter oritur tanescentibus littoribus siccitate, cuius spuma Aphronitrum nuncupatur. Colligitur autem in Asia, in speluncis distillans, dehinc Solis ardore siccatur. optimum putatur, si minimè sit ponderosum, & maximè friabile, colore penè purpureo.* Qui verò exactum Lib. 2. in Timæo. Lib. 16. c. 2.

magis Nitri naturam, eius vires, & quantum in re medica
Lib. 5. c. 89. possit, scire appetit: ex Dioscoride habeat: virtutem huic
inesse dissolutiuam, attractiuam, absterſiuam, & humoris
superflui consumptiuam; ac proinde pinguedinem extenua-
re, si ore sit acceptum: saniem ventriculi, & intestinorum,
ex apostemate procedentem, mundificare: illitum pedicu-
los capitis, & saniem detergere: aurium vermes interficere,
nec non eorum saniem peregregiè extergere: intestinorum
tormina sedare, si tritum cum Cymino in hydromelite; vel
aliquo ex his, quæ inflationes possunt discutere, bibatur:
quod nos etiam felicissimo euentu colico dolore correptis,
cum Iulepe violaceo, & aqua stillatitia ex floribus Anthe-
midis, seu Chamæmeli græcorum, multoties exhibentes su-
mus experti: Nitrum pariter in puluerem redactum, & cum
melle linimenti modò compactum faciem clarificare, & de-
corare, mulieres illæ amplè testari possunt, quæ pro allici-
endis hominibus ad gratiam, vt venustiores appareant, nil
aliud in animis habent, quam comesticis auxilijs faciem
extergendo illam splendidam magis, & pictam habere: vi-
cia cutis, & oculorum cicatrices, vlcera illa albidum oculi
circulum infestantia, quæ Græci Argemata dicunt, abolere;
venenum mortificare, & excludere, ac ad multa alia mala
dissipanda conferre, quæ humana corpora infestare solent,
Loc. cit. ex eodem Anazarbeo, Auicenna, & Plinio nostro, (vt quam-
Lib. 2. tract. plurimos alios ex Arabum, & Græcorum stirpe non enume-
2. cap. 84. rem Auctores) cuiuis legenti patebit: non videtur tamen
Lib. 31. c. 10 silentio prætereunda, quæ à Galeno de hoc ipso scriptis
sunt tradita. Qui & si varijs in locis facultatem habet
exsiccandi, aperiendi, digerendi, & detergendi meminerit,
specialiter tamen hæc habet: *Nitrum dictum est supra in*
Lib. 9. de *medio esse Aphronitri, & Salis virium: caterum vstum propius*
simpl. medic. *ad Aphronitrum accedit, vtpote ex vstione tenuius redditum:*
facult. *desiccat itaque, ac digerit, & si intra corpus sumatur, secat, &*
extenuat crassos, lentosque succos, potentius multò, quàm Sal:
Aphronitrum verò, nisi grauis vrgeat necessitas, deuorandum non
est, nimirum inimicum stomacho; quandoquidem plus etiam nitro
incidit.

incidit. Sanè ad fungos suffocantes Rusticus quidam vti eo assolet, & semper profuisse probatum est: cæterum Nitro vsto simul, & non vsto, & multo magis eius spuma in talibus vti consueuimus: hactenus Galenus. Quibus verbis adductus, non posſum, (pace tanti Viri dixerim) non niſi diminutæ memoriæ auctorem illum ſummè ſuſpiciendum redarguere (quem etiam obſeruantiæ ergô nominare non debeo) hic etenim in doctiſſimis ſuis ſcriptis de Nitro agens, ex Iſidori mente hæc profert. *Nitrum ipſum, quod haud dubiè ad Salem ſpectat, venenum eſt; adeò enim obſtruendorum meatuum vim habet, vt plurimum lædat viſcera, quin in Leonum, Vrſorumvè ora ſparſum tantam vim habet, vt obſtructis vitalibus motibus, mordere nequeant;* Hæc auctor ille, diligentiſſimus rerum naturalium perſcrutator. Quæ Iſidori verba ſi exactius ſub examinis prælo expoſuiſſet, certè Hiſpalenſem Epiſcopum non Nitri, ſed Chalcanthi naturam, & eiuſdem mores exprimere voluiſſe fateretur, toto namque illo capite ne verbum quidem de Nitro proferens, Calcanthi Etymon, & vires tractans, adeò conſtrictæ virtutis eſſe dicit, vt in Leonum, & Vrſorum ora ſparſum tantam vim habeat ad ſtringendum, vt non valeant mordere: & hoc ex Iſidori verbis abſque fuco, & fraude elicitum: quod etiam guſtus ſenſorio quàm facillimè dignoſci licet: Nitrum namque amarum eſt leuicula acrimonia præditum: Chalcanthum verò auſterum; ratione cuius innatæ qualitatis in illo vim valenter aſtringendi eſſe guſtanti apparet, & ex Galeno liquet. Aſclepiadei enim Metrodori opinionem redarguens, quod non omnia adſtringentia refrigèrent, Chalcanthum, vt Chalcitim, & Miſym inter valenter aſtringentia reponit, quæ tantam aſſecuta ſunt caliditatem, vt nos etiam exurant. Et alibi: *Chalcanthum, vt Chalcitim, Miſym, Sorim, Æris ſquamam cùm ſimul aſtringant, & mordicent, ſecundum vtrasq; qualitates in quoduis admotorum corporum actionem exerere notat.* Auicennas ſimiliter, exſiccatiuum, induratiuum, inſpiſſatiuumquè corporis eſſe, & in eo conſtrictionem, aduſtionemquè exiſtere, ſcribit: hoc idem experientia ipſa in dies com-

Lib. Originū 16. cap. 12

Lib. 1. de ſim. pl. medi. fac. cap. 33.

Lib. 4. de ſim. pl. med. fac. cap. 7.

Lib. 2. tract. 2. cap. 166

comprobatur: si intus namque plus iustò assumatur, viscera ita constringit, & exurit, vt quidquid humidi radicalis in ijs extat, illud omne exurendo, absumat; illa eadem proprio innato calore destituendo, & viuifici nectaris consumptiuum imprimendo. Si verò debita quantitate intra corpus exhibeatur, immodicas sanguinis fluxiones à quauis corporis parte, vti à riuulo quodam deriuantes, mirificè cohibet: acerbo sapore, quo est præditum, linguæ admotum, manifestè hæc contrahitur; eamdemque siccari, asperariq́ue contingit; plus certè, quàm si fructus præ immaturitate austeros degustaueris: dentes exasperat, & astringit: Sed, quid? non ne Methodicorum Princeps Galenus de illis medicamentis ad curationem vsurpandis agens, quæ noxiam qualitatem cum ea, quæ conuenit, admixtam non habent, Chalcanthum inter præcipua medicamenta adstringentia, & quæ, deuorata, noxia sunt, sicut Misym, Sory, Chalcitis, Diphryges, Æs vstum, & squama Æris, & Flos, reponit? vt ex ijs clarè patere possit, Chalcanthum obstruendis vitalibus meatibus multò magis posse, Nitro ipso: ac ob id rectè auctor ille feciſſet, si Nitri loco, Chalcanthum, cum Isidoro, dixisset, insigni illa vi adstrictoria esse dotatum. Interim Nitri singulas species recensеamus.

Lib. 13. Meth. cap. 20.

Nitrum natiuum aliorum fossilium modo in terra repertum, durum, & spissum, vt lapidi non abs re assimilari possit. Tincar est Arabum, ex quo Chrysocolla Græcorum, Borax eorumdem Arabum, Venetijs conficitur.

Nitrum è terra efflorescens, quod tamen in ignem non exilit, sed bullas attollit, vt Alumen, molle est, & laxum, ac in colore candidum, & in substantia spumæ simillimum videtur.

Nitrum satis densum, ac durum adstringentis facultatis non immune, vt meritò aluminoso succo infectum dices. ex Puteolis, non longè à lacu Agnano.

Nitrum, cui color est roseus, cæteris Nitri speciebus, Dioscoride sic acclamante, præferendum, ex Alexandria Ægypti; vnde Nitrum Alexandrinum, ex quo pillulæ illæ con-

Lib. 5. c. 89

ficiun-

conficiuntur, quæ sub nomine Alexandri, de Nitro diuulgantur, & pro morbo Gallico effrenando, nec non ad antiquatum capitis dolorem, vt & ad quamplurima alia mala dissipanda sunt in vsu.

Nitrum & aliud colore roseo totum refertum, quod ager Neapolitanus profert.

Nitrum in colore flauescens, vt auripigmentum imitari dices, cuius prouentus in agro Puteolano habetur.

Nitrum satis lucidum. ex Antro quodam districtus Veronensis, non longè Villula, Calauena vocata, instar striarum collectum; quod eò loci pendens, temporis tractu in talem formam sit concretum, & densatum.

Nitrum candidissimum, & perspicuum, vt diaphanum videatur: non leui artificio ex terra, succi salsi, & nitrosi grauida, extractum. Salnitrum nunc temporis, vocatur; ac si dicas arte concretum ex sale, & nitro, ex hoc cum Sulphuris, & carbonis portione puluis ille mirabilis conficitur, quo ad tormenta bellica vtuntur: vtinam incognitus, non enim tot, tantæquè hominum funestæ strages, hodiernæ luce sequerentur. An verò hoc Salis nitri genus, & si diuersum ab Antiquorum nitro (garriant alij quicquid vellint) fuerit sub hoc nomine antiquis cognitum, locus ille Platonis in Timæo, non nihil suspicionis in animo facere videtur: cùm dicat, *Ex terra fusili lapidem fieri, colore nigrum, & similiter ex commixtione quadam, & humoris priuatione, de tenuioribus terræ partibus fieri nitrum, & Salem.* pariter Plinius noster capite proprio de nitro, ad finem, de Sale nitro mentionem facit, dicens, *Salem Nitrum Sulphuri concoctum in lapidem verti.* Tu, benigne Lector, loca hæc exactè considera; quod si quæ remanet dubitandi ansa, cùm non omnia possimus omnes, & plus possit, & plurium industria, vt est in adagio apud Homerum, considerata enucleabis. Interim Alumina, ac eorumdem multiplices species, quæ in Calceolarii aluminoso horreolo pereleganter seruantur, perscrutemur, hoc enim succi natiui genus, à succis illis concretis, qui tamen humore soluuntur, non venit se-

Lib. 31. c. 10

Iliados. ac.

gre-

gregandum quinimmo inter illos enumerandum: cuius substantiam, & proprium temperamentum, (generaliter tamen loquendo) modo scire appetas, gustu ipso, cuius munus est, ex Aristotele, sapores dijudicare; & ex Galeno, vt febres tactu, ita sapores gustu sentiuntur: palàm fiet, acidum namque, & vehementer adstringens, experitare lingua, vt instrumento saporis, qui cum sit rei proprietas, solo gustu, vt eius obiecto, perceptibilis, quam facillimè tibi gustanti, sensu discernere dabitur. Vnde Galenus alumen ἀπὸ τοῦ σύφειν hoc est ab astringendo συστηρὶν à Græcorum schola nuncupatum tradit. Quam sanè qualitatem adstringentem communem esse tàm acido, siue acerbo, quàm austero, succis, ex eodem Galeno liquet, quod etiam ab eodemmet auctore confirmatur dicente. *At quod nos adstringens vocitamus haud temere à Theophrasto dictum reperias. videtur autem idem significare, quod austerum; aut certè commune est genus tùm huius, tùm etiam acerbi.* Acidam verò illam facultatem, quæ huius succi concreti peculiaris, & præcipua est, à succo acerbo, quem Auicennas, & reliqui Arabes Ponticum nominant, per terræ sinus lambente, vt à primo principio, & veluti genitore, suscipit. (acidum namque ex acerbitate per humiditatis acquisitionem generari, clarè nos docuit Galenus, dùm per acerbi saporis exolutionem, nasci austerum saporem, acidum, dulcem, & pinguem, asserit.) Quod etiam exemplo ex fructibus desumpto, absque vlla controuersia comprobari potest. Etenim, detractis primùm ab arbore floribus, vt primitijs, fructus formam gradatim acquirentes, initio cum sint lignosi, sicci quoque sunt, simulquè acerbi; verum non ita primum humoris copia affluit, vt indè aciditas in illis percipitur, quam postmodum lento gradu ammittunt, vsquequò ad perfectam maturitatem deuenerint. Alumen præterea hoc peculiare habet, vt non ex dissimilibus, sed ex eiusdem generis partibus constet, adeò vt vnaquæque pars aluminis sit alumen. Non secus ac vnaquæque pars Rubricæ est Rubrica, vt in superioribus, dum terras ipsas tractaremus, est demonstratum. Et

Lib. 3. Etich. c. 10. *6. Epid. p. 1. com. 29.*

Lib. 6. de cõp. med. per gen. cap. 3. & l. 9 de simpl. medic. facult.

Lib. 1. de alim. fac. cap. 1. *Lib. 1. de simpl. med. fac. cap. 37.*

2. cau. tra. 1. cap. 3.

lib. 4. de simpl. med. fac. cap. 8.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Et vnaquæque auri pars est aurum, quod similiter de succis alijs concretis, de terræ speciebus, de metallis pariter, ac quibusdam lapidibus (non omnibus) videre est, dantur namque plurimi lapides, qui non ex singulis, sed ex duabus, pluribusvè partibus constant, vt sunt illi, qui maculis varijs sunt effigiati; qui venis distincti sunt, & qui varietate colorum, varias rerum imagines repræsentant; vtpote, quod in horum concretione varij succi in colore diuersi simul coiuerint. Hîc sit, laconico tamen stilo, delineatus Aluminis prouentus; & eiusdem etymon: quos autem vsus & in re medica, nec non ad alia opera obeunda præstet, breuissimè exponamus. In medicina vim habet adstringendi, vt ex sapore elicitur. Tertiò ordine exsiccare, & non vrere, notat Galenus, & quoad qualitates, tertij ordinis ob id esse, quia vehementer astringit: omnes aluminis differentias vlcera satis exsiccare generosè astringentes, idem auctor affirmat. Varia cutis vitia curare, & emendare legere est apud Dioscoridem, & Auicennam: quæ singula, ne in longum protrahatur sermo noster, medicinam exercentibus legenda, contemplanda, ac ad actum practicum reducenda relinquamus. Aurifices alumine purgant aurum: Infectores in aqua coquunt lanas, in qua resolutum fuerit alumen, nec non etiam pannos, quò fit vt & facilius accipiant, & diutius retineant colores. Sed cum inficiendis claro colore lanis candidum, liquidumquè vtissimum sit, contra fuscis, aut obscuris nigrum, vt Plinius scribit; hisce temporibus infectores, quia liquido carent, fuscis, aut obscuris lanis, & pannis semper candidum præferunt. Cæterum quæ virtus, præter enumeratas facultates, in hac aluminoso succo concreto, miraculo insit, vt quid commemoratione dignum, hoc loci recensere non pigebit: tantam vim in alumine aduersus ignem reperiri est adnotatum in Quincti Claudij annalibus, referente Rodigino, vt, illita alumine materia succendi non possit. quod esse verum, à Sylla in Archelaum bellante, comprobatum est. Hoc idem ab Aulo Gellio refertur; cuius verba hæc sunt.

Lib. 5. de sim. pl. med. fac. cap. 27.

Lib. 4. de cõp. med. per gen. cap. 6.

lib. 5. cap. 82

lib. 2. trac. 2. cap. 68.

Lib. 35. c. 15

Lib. 10. c. 10

Lib. 15. noc. Attic. cap. 1

sunt. *Cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica Piræum: & contrà Archelaus Regis Mithridati Præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, cùm ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, quod ab Archelao alumine oblita fuisset, verba Quadrigarij ex eo libro hæc sunt: Tum Sylla conatus est, & tempore magno eduxit copias, vt Archelai turrem vnam, quam ille interposuit, ligneam incenderet: Venit, accessit, ligna suddidit, submouit græcos, ignem admouit, satis sunt diu conati, nunquam quiuerunt incendere, ita Archelaus omnem materiam obliniuerat alumine: quod Sylla, atque milites mirabantur, & postquàm non succendit, reduxit copias.* Hæc ex Aulo Gellio. Legitur etiam, alumen, non solum non admittere ignem, sed etiam eumdem accensum extinguere, immo ipsum esse solum ferè necessarium ad ignem quemdam extinguendum. Strabo hoc perbellè exprimit de Naphthę natura, quæ est bituminis species, agens; postquam de arido Bitumine disseruit. Hæc verba de liquido habet. *At liquidum, quod Naphtham vocant, admirabilem quamdam naturam habet. Nam igni admotum eum corripit, & si corpus eo illitum, igni admoueris, deflagrat, nec aqua vllo pacto extingui potest, sed magis ardet, nisi valde multum superinfunderis: cæno, & aceto, & alumine, & visco oppressum extinguitur. Vnde Alexandrum tradunt, experientiæ gratia, puero cuidam in balneo Naphtham insperssse, ac lucernam admouisse, vt propè puer totus deflagraret, nisi circunstantes multa aqua flammas euicissent, ac puerum seruassent.* Non me latet, quamplurima alia naturæ miraculo reperiri, quæ vim ignis superant. Larix inter arbores, referente Isidoro, cui etiam Cælius Rodiginus in suis lectionibus antiquis subscribit. *Non solum ex succi amaritate vehementi* (ne desistam ab auctoris verbis) *à carie, tineaque non læditur, verum nec flammam recipit, nec ardet per se, nisi vt saxum in fornacem ad incoquendam calcem, lignis vtatur alijs: nec flammam ideo sic quoque recipit, nec carbonem remittit, sed spacio longiore vix comburitur, quod sit minima ignis, & aêris temperatura. Cognitum id summa Cæsaris admiratione apud Larignum Oppidum, in Padi præripijs situm, ex arboris copia*

Lib. 16. Geograph.

Lib. 17. c. 7
Lib. 10. c. 10

pia nuncupatum, quando ignibus obuallata Turris superfuit citra nocumentum. Hæc Rodiginus. Extat & apud Plinium. Alexandrum Cornelium, arborem Conem appellare, ex qua facta esset Argo, similem robori viscum ferente, quæ nec aqua, nec igni potest corrumpi. Legitur & apud Varronem, quod pariter à Pierio Valeriano in suis Hieroglyphicis refertur. Familias quasdam in agro Faliscorum reperiri, Harpinos vocatos, solitos medicamento quodam plantas pedum tingere; atque ita per ambustam igni struem ambulantes, non adurebantur. Et ob id S. C. militiæ, omniumque aliorum munerum vacationem habuisse: Recitat pariter Strabo; Castabalis esse Dianæ Persicæ fanum, vbi dicunt Sacras mulieres illęsas nudis pedibus super prunas ingredi: non desunt & alia plurima, breuitatis causa à me ommissa, quæ innata vi igni resistunt, vt Amianthus lapis, & alia, quorum hoc nostro in opere, prout occasio sese offeret, fiet mentio. Tu interim Aluminum species, quæ apud Calceolarium extant, attende.

Lib. 13. c. 22

Lib. 16. cap. de Salamandra.

Lib. 12. Geograph.

Alumen liquidum natiuum, non tamen fluidum, assumi namque in pillulis conformatum potest, teste Plinio, contra lienis vitia, pellendumq; pruritum, ac per vrinam sanguinem. In colore candido, & limpido, quod flauescit, vndequaque succosum, purum, ac sine labe est, nec minus tangentium manus inficit: linguam non tantum astringens, vt Sal, sed dentes quoque obtusos ad huius differentiam, reddens.

Lib. 35. c. 15

Alumen liquidum veluti lutum quoddam satis candidum, in glebas eiusdem coloris, maculis quibusdam consperſas præ vetustate compactum. ex Ilua Insula.

Alumen liquidum, cui color luteus est, manibus tractum, ita molleſcens, vt quasi fluere videatur. Ex eadem Insula.

Alumen liquidum crassæ substantiæ, in colore flauum, cui sapor adeò acutus, & astringens inest, vt linguam inficere valeat. Ex foro Vulcanio, non longè à Puteolo.

Alumen concretum, glebosi, & natiui aluminis flos, calculorum expers, graue olens, & sapore perquàm astringenti,

instar glebarum, asserumvè compressum, ac in partes quod scindi potest: qua ratione à Græcis σχιστὴ. à Latinis Alumen scissile: & à Serapione Iamenum nuncupatur. Ex humore, qui fluxerit in longum, & latum, densato, super quem alius, atque alius cum sit fusus, in similem figuram concretum hoc sit formatum: crustas namque hac ratione fieri, patet.

Aluminis concretio candida admodum, sigillatim in capillamenta quædam canescentia efflorescens, ac dehiscens, quòd humor huius succi parens, non in longum, & latum, vt in superiori, sed strictissime, & singulatim in illo figurando fluxerit, & efforuerit. τριχίτης est Græcorum. Latine dici potest Alumen capillare.

Alumen in colore albo, nonnihil palloris, cum quadam pinguedine præseferens, instar globulorum, humore in globum quasi quemdam collecto, & spissato, ex terra aluminosa in formam rotundam, vt bullis turgens videatur, sponte resudans, non autem arte elaboratum, manuvè confictum. Alumen rotundum Antiquorũ. στρογγύλη Græcorum. sub alumine Strongyli à Plinio descriptum.

Loc. cit.

Aluminosa terra albi coloris, in globulos huic similes, natura sic dictante, efformata, in qua alumen scissile instar lanuginis efforuisse conspicitur. ex Leucogæis collibus.

Alumen in crustas latas suapte natura conglobatum, quod terræ alumini scissili, haud absimili adhæret, vt meritò alumen scissile nuncupare liceat, & πλακίτιν Græcorum. ex eisdem collibus.

Alumen solidum, violaceum, quod spirat colorem, ob lateris formam, quam refert πλινθίτης Græcorum erit. Ex Ilua Insula.

Alumen proprij coloris, cui Sulphur aureo colore nitens, innatalibus mixtum cernitur. Ex Monte Puteolano.

Alumen scissile, cui Mysi, in proprio colore flauescens, adnatum cernitur. Ex Monte eodem.

Alumen scissile Melantheria proprio colore luteo gaudens, in ortu imbibitum, quod sanè dum vritur, Sulphur olet. Ex

Boemiæ

Boëmiæ fodinis.

Aluminis rotundi vena, in albo pallescens, quæ in superficie montis Puteolani reperitur.

Alumen factitium pellucidum, ex præduro lapide aluminoso candicante, fornacum ope vsto, postmodum pluribus diebus irrigato, in agro Romano propè Tolfam elaboratum: ac à fæcibus defecatum, in ligneis receptaculis ad similitudinem crystalli anguloſi nucis crassitudine concretum.

Alumen Rupeum Cordi. Alumen Rocchæ officinarum.

Alumen glaciale Chymicorum; quia instar glaciei sit coagulatum.

Alumen factitium ex præduro lapide subrubro, eademmet lege, & eodem loco confectum, quod tamen colorem rubrum in se continet, nec non saporis est magis acris, quàm candidum.

Alumen factitium candidi coloris, nucis nostratis crassitudine, in quadrangulam figuram adeò concinne effigiatum, vt meritò sculptum nuncupari possit.

Alumen factitium ex alumine Rupeo candido, ouorum albumine, & aqua rosacea paratum, ac in congeriem, struemvè, in acutum desinentem, formatum. mulieribus ad dealbandam faciem in vsu; vt Alumen plumæ, & Alumen scaliolum.

Alumina ad propria loca dimittamus, & succi illud genus concretum disquiramus, quod oleo facilius, quàm alio quouis liquore soluitur; cuius natales, cum ex pingui quadam terræ substantia (ceu adeps quidam in eius venis validè, & firmè concoctus) habeat, pinguitudinem terræ esse dicimus, quam vis caloris ex ipsa expressit: Sulphurisquè nomine donamus: quasi (ex Isidoro) solum vrens: πῦρ enim græcis ignis est, quòd in illius compositione, eum præter pinguem exhalationem, multum igneæ, aëreæquè naturæ in se conceperit, ideò natura calidum, & siccum, in spiritum, siue nebulam, facilè attollatur, & sublimè fiat, nec non flammæ suscipiendæ aptum, exurensquè sit, vnde Galenus, Sulphur tanta caliditate præditum esse, scribit, vt vlcus

Lib. 16. c. 1

Lib. 5. de comp. med. per gen. c. 2.

vlcus exurendo faciat, quibus diutius adhærerit. Harum præterea qualitatum medio, tantam videtur habere cum igne cognationem, vt non modo flammæ, sed & prunis ipsis admotum, statim ignem concipiat, & ardeat; nec vnquam accensum extinguatur, vsquequò pinguis, & oleosa eius substantia igni absumatur, totumquè in fumositatem degeneret. θεῖον à Græcis appellatur, etymologia desumpta, fortasse, quia res diuina iudicaretur, cùm ad domos expiandas, vt quid in natura potentissimum, suffiri solitum venit; vnde Persius ad Mærinum scribens, eiquè modum edocens, quo Iuppiter veniat pręcandus, asserens, impunitatem scelerum, non esse argumentum diuinæ gratiæ. Sulphur sacrum hisce carminibus vocat.

Satyra 2.

Ignouisse putas: quia cum tonat, ocyus Ilex
Sulphure discutitur sacro, quàm tuq; domusquè.

Quem sanè morem, Sulphure expiandi domos, ex Magicæ artis professoribus erutum crediderim, sicuti namque (referente Rodigino) naturalium virtutum adminiculo, ex mutua earum, & opportuna applicatione Magiam exercentes, opera ædere extra omnem admirationis captum consueuere, per mutuam cognationem, quæ disiuncta erant, in vnum conducentes; sic vice versa propter repugnantiam repellebant: vnde mos apud quosdam inualuit, Sulphure, atque Asphalto, & aqua marina loca aspergere, quòd expurgandi vim obtineat Sulphur, propter odoris planè acumen, aqua verò marina propter igneam portionem. Hæc antiquarum lectionum non minus disertissimus, quàm accuratissimus perscrutator Rodiginus. Sulphure quoque, vti etiam Sale, fieri coronas notat Strabo, quæ fortasse pertinent ad illas, quæ ex Platone, in fatidicis sunt incantationes; huiuscemodi coronas, ait Artemidorus, esse natura graues, & habere nihil iucundi, ideſt somniantibus nihil significare, quo lætari possint, eò quod grauantur à quibusdam supereminentibus. Sed de ijs satis: vti etiam ab instituto nostro alienum, lubens ommitto, quæ de Sulphure à Chimistis prædicantur. Nihil aliud magis in conficiendo au-

Lib. 5. lect. antiq. c. 12

Lib. 12. Geographi. In Eratylo. lib. 1. de som. interpr. c. 79

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

do aurum ex non auro, quàm hoc commendantes, & inter mineralia ſummam præſtantiam obtinere dicentes; cùm exiſtiment eſſe metallorum principium, ſplendorem, & colorem ijs afferre; &, tamquam cauſa in generatione apprimè agens, ſit ſemen maſculi, ad argentum viuum ſuum Proteum (quod fœminæ vices gerere aſſerunt) coagulandum. Quicquid de hac re ſit, ipſi videant: caueant miſerculi hi homunculi, ne in ſuis chimæris intumeſcentes, ſublimationibus intenti, fumi inſtar ab igne erumpentis, quæ vident non poſſint accipere; & ſi accepta, non retinere valeant; & cum aliquid eſſe putent, in nihilum omnia reſoluantur, ac ita fortunæ bona, & quæ facultates animales in cerebro vigent, ſimul cum Sulphure in fumoſitates exhalent. Cæterum quas opes in re medica diſtribuat: ſuccintè habeas. Notat Iſidorus, Sulphuris tantam eſſe vim, vt morbos comitiales deprehendat nitore ſuo (alij nidore) cuius flamma ſi directè ad vultum hominis repercutiat, dirum, & horribilem pallorem in oculis aſpicientium generare ad ſimilitudinem defunctorum: vnde, & apud Plinium de Sulphure hæc verba extant. *Luſit & Anaxilaus eo candens in calice nouo, prunaquè ſubdita circumferens, exardeſcentis repercuſſu pallorem dirum, velut defunctorum, offundente conuiuijs.* Huic ſimiliter virtutem ineſſe diſſoluendi, conſumendi, attrahendi, acuendi, attenuandi, & recuperandi, non modò ex Galeno varijs in locis. Sed exactè magis in libris de ſimpl. medicamentorum facultatibus. Verum etiam ex Dioſcoride, & inter Arabes ex Auicenna habetur; qui ſinguli calidum, & ſiccum, in quarto gradu, atque eſſentiæ tenuis conſtituunt. tuſſim prohibere, Epilepticos iuuare, quia vi abſtergendi pollet, pruritus cum nitro purgare, & ſedare. quia extrahendi vi præditum, venenis obuiam eſſe, & mederi ictibus Scorpionis marini, Turturis, & Draconis. Lethargicos ſuffitu excitare, articulari morbo detentis, podagricis, & paralyticis præſto eſſe; modò tamen opportuno tempore, & congrua norma vſurpetur, affirmant. Ad quæ exequenda, viuum, cuius color luteus reſplendeat, quod translucidum

Loc. cit.

Lib. 35. c. 15

Lib. 9. cap. propr.

Lib. 5. c. 83

Lib. 2. tract. 2. cap. 612

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

dum sit, nec in duritie lapidescat, cæteris quibuscumque alijs anteponendum, & eligendum venit. Quæ singula penes CALCEOLARIVM custodiri scias, & descripta hoc loco habeas.

Sulphur natiuum auro in colore non postremum, purum, ac sincerum, & in glebæ morem conuolutum; cui sapor est subpinguis, sed iniucundus, odor adeò grauis; vt vstus nares feriat, similisquè videatur euaporationibus illis, à locis fulmine ictis, eleuatis. Vt & sunt cætera alia Sulphurum genera. Rarum, & leue est, quod aëream humiditatem, & pinguedinem vstibilem à natura habeat. Hoc sanè, Viuum à Dioscoride dicitur, quod vnum vsui competit Medico: ἄπυρος est Græcorum, ac si dicas, vt notat Celsus, Sulphur ignem non expertum. Non enim hoc genus Sulphuris vllo eget ignis adminiculo ad superflua separanda. Quia purum, & omni immunditia vacuum in terræ visceribus concrescit. Ex Boëmia.

Lib.5.c.83

Sulphur Viuum. ex Peruanæ Prouinciæ fodinis aureis erutum, ac in Musæum CALCEOLARIVM transportatum, inter præstantissima Sulphuris genera censendum; quod in colore fuluo aurum purissimum æquare videtur, ac ita pellucidum est, vt vitrum æmulari dicas. Ex huius massa, quæ veluti Vermiculis, in vnum conglobatis, instar Alcyonij tertij à Dioscoride descripti, tota non sine spectantium admiratione visitur, nullus odor sulphureus sponte spirat; quod si illius pusilla portio lucernæ admoueatur, fumus statim viridis; odorem summè sulphureum eructans, nares ferit.

Lib.5.c.94

Sulphur fossile tàm in superficie, quàm parte interna nigricante colore dotatum, minimè translucidum. Operarijs illis inseruiens, qui à fouendis aqua calida vestibus, & ijs purgandis ex Plauto in Aul: Fullones dicuntur; quod Sulphuris genus intellexisse crediderim Plinium: cum, post viui enumerationem, inquit. *Alterum genus appellant Glebam Fullonum, tantum officinis familiare.* vt pote quod instar Glebæ ex natiuo solo effodiatur; & Fullonibus in vsu sit.

Lib.35.c.15

Sulphur

Sulphur fossile cinerei coloris, non nitens, Fullonico vsui & hoc accommodatum.

Sulphur fossile electro sanè vt videatur in colore simile, cum tamen pallidius magis sit, & ad viridem colorem vergat, vt Sulphuris viridis nomen mereatur.

Sulphur fossile impurum, quod terra sit infectum, forma veluti pumicosum, glebosumvè apparens, in quo tamen tenues scintillæ aureo colore lucentes, ad Solem emicant. Ex Puteolano.

Sulphur fossile in proprio colore densum, lapidi innatum, vt iure lapidosum vocari possit. Ex eodem loco.

Sulphur fossile cinerei coloris, satis densum terra fortè atramentosa infectum, linguæ namque admotum, nescio quid acerbi saporis spirat: in quo tamen partes aliquæ luteum colorem exprimentes, à natura impressæ visuntur.

Sulphur fossile in candido cinereum; fortasse quia in excoctione maiorem exceperit adustionem, quàm par esset, ex planicie Sulphurea, inter Puteolos, & Neapolim.

Sulphur natiuum solidum ob luteum colorem modicè nitentem, Apyro haud absimile. Ex Puteolano.

Sulphur fossile, candidum quod reddit colorem, fortasse quia, vt ex gustu percipitur, Aluminis quidpiam admistum habeat. Ex eodem loco.

Sulphur fossile, in quo color rufus, & ita pellucens conspicitur, vt argentum rude rufum esse dicatur: Ex Boëmiæ fodinis.

Sulphurea terra Neapolitana, ex qua Sulphur ex coctione extrahitur.

Sulphureus lapis colorè nigro, & rubro infectus; quem si Sulphuris parentem vocites, metallicis operarijs assenties.

Sulphur non viuum, sed πεπυρωμένον Græcorum, quòd ignem sit expertum, oleo namque incoctum igne perficitur, referente Plinio. Lanis molliciem, & candorem afferre tradens; cui pariter Egulæ nomen tribuit. *Loc. cit.*

Sulphur ignem expertum, magis virens, quam superius notatum, teres cui est figura, quod in fistulas harundineas tran-

Corolarij lib. 5. cap. 919

ſcolatum creſcat in hanc formam: ad Ellychnia conficienda maximè vſurpatum. Cauton quorundam. Ex Hermolao.

Sulphur factitium forma rotundum, quod guttatim per foramina ollarum diſtillans in hanc formam concreſcit.

Sulphur factitium, ex Sulphure, & ſquamma ferri ſimul miſtis, ac in vrceos transfuſis, arte elaboratum. Sulphur Caballinum officinarum, quia equorum ſcabies hoc ſanetur.

Sulphur cum argento viuo arte Chymica ſublimatum, ac in pigmentum rubicundiſſimum tranſmutatum. Cinabrium officinarum.

Eſt, vt alter ſuccus pinguis, naturali cognatione, cum Sulphure iunctus, ſub hac claſſe deſcribatur, quem Latini Bitumen, Græci ἄσφαλτον nominant, non adulteratus, ſed vt vt ex Aſphaltite Iudeę Lacu expiſcatus, inter ſuccos bituminoſos in Muſæo reconditur; quod ob præſtantiam, & bonitatem ponderoſum eſt, ac validum, vt tetrum dices, odorem vibrat: vndè Lucretius.

Lib. 6.

Nonne vides etiam terra quoq; Sulfur in ipſa
Gignier? & tetro concreſcere odore Bitumen?

In colore nigro purpuraſcens ſplendet; ob familiariſſimam cum igne ſubſtantiam facilè hunc concipit, atque ex interuallo trahit; quòd huius tota temperatio præter pinguem materiam, ex qualitate aërea, nec non ignea participet. Et quamuis ex Sulphuris proſapia, ob ſucci ſympatiam, eſſe videatur; non tamen illius ſubſtantia naturæ viuentium adeò aduerſa, & pernicioſa eſt, vt Sulphurea ipſa, cùm plantæ quædam (ſic Plinio noſtro dictante) vt Fraxinus, iuxta fontem igneum Bituminis vireant; vti etiã quàmplurimis alijs in locis vita ad ſuum tempus, abſque pernicie frui conſtet; quod ſecus euenire in Sulphureis locis videmus, in quibus halitus Sulphurei omnibus viuentibus deleterij admodum, pernicioſiquè ſunt. Poſtquam autem in Iudaicum hoc Bitumen incidit ſermo, placet quæ de eo à probatis auctoribus ſunt literis tradita, breuiter enarrare, vti etiam,

Loc. cit.

cum

cum admiratione non careat, aliquid de Lacu ipso Asphaltite his scriptis tradere. De Bitumine apud Solinum hæc extant verba. *Bitumen, seu Bitumen est in Iudæa, quod Asphaltes gignit Lacus, adeò lentum, mollitie glutinosa, vt à se nequeat separari: enimuerò si abrumpere partem vellis, vniuersitas sequetur; scindiquè non potest, quoniam in quantum ducatur, extenditur; sed vbi admota fuerit, cruore illo* (menstrualem sanguinem intelligit hic auctor, toto namque illo capite de menstruis ferè tractat) *polluta fila discerpitur sponte, & applicata tabe deducitur, paulò ante corpus vnum, pingue de tenacitate connexa contagione partitione repentina: Habet planè illud salutare solum in se, quod auertit Sydus Helenæ pernicios issimum nauigantibus.* Hæc Solinus. *Memorab. cap. 3.*

Vitruuius pariter conterraneus noster, de aquis calidis agens, & quas habeant vires à diuersis metallis prodeuntes, nec non Lacuum naturam exprimens. *Sub Babylone*, inquit, *Lacus amplissima magnitudine Asphaltites appellatur, habet supranatans Bitumen liquidum, quo, & latere testaceo structo muro Semiramis Regina circumdedit Babylonem,* (Naphtham intelligendam credidesupra) Ex Isidoro etiam habetur; *Bitumen terram esse glutinosam, quæ iuxta Lacum Asphaltitem in Iudæa reperitur, cuius natura est ardens, & igni cognata, vt nec aqua, nec ferro rumpatur, nisi solis muliebribus inquinamentis.* Nihilominus Strabo, ex Possidonio refert. *Huius Lacus accolas magicos homines esse, incantationes quasdam facere, & lotia, & alios huiusmodi fœtidos humores inspergere, quibus Bitumen coagulatur, postea inciditur.* Cui & Iosephus adstipulari videtur. Dum Bitumen hoc, lotio aspersum, secari solere asserit: quis plura? legat & Plinium. Quod si Lacus huius Bituminosi, suc- cinctam tamen, habere desideras descriptionem: scias Lacum esse Iudææ in Pentapoli, vt ex historicis colligitur: cuius locus ex conuersione Vallis illius, in qua erant Sodoma, & Gomorrha, & tres aliæ Vrbes, quæ propter nefandam populi luxuriam cœlitus exustæ fuerunt (vno Loth Dei seruo erepto) in Lacum hunc conuersus est. Idem & mar- *Lib. 8. c. 3* *Lib. 16. c. 2* *Lib. 16. Geographi.* *Lib. 4. de Bello Iud. Loc. cit.*

mortuum ex Isidoro vocatur. Cuius rei rationem hisce verbis affert. *Quod nihil gignit viuum, nil recipit ex genere viuentium. Nam neque pisces habet, neque assuetas aquis, & latas mergendi vsu patitur aues; sed & quæcumque viuentia mergenda tentaueris, quacumque arte demersa, statim resiliunt, & quamuis vehementer illisa, statim excutiuntur. Sed neque ventis mouetur, resistente Bitumine turbinibus, quo aqua omnis stagnatur, neque nauigationis patiens est, quia omnia vita carentia in profundum merguntur, neque materiam vllam sustinet, nisi quæ Bitumine illustratur. Lucernam accensam ferunt supernatare, extincto lumine demergi:* Hæc ille. Cui etiam Plinius subscribit. Hunc pariter Lacum, Aristotelē intelligere voluisse puto; dum in Meteoris rationem adferens, cur dentur quidam Lacus, qui nullos pisces habent. *In Palestina, dicit, Lacum esse vehementis amaritudinis, atque salsedinis, in quo nullus extat piscis, quòd ibi nullum sit subtile alimentum:* Non enim (vt ex historicis constat) vllus alius Lacus in Palestina est, cui hoc proprium sit, præter Asphaltitem. Sed Iosephi testimonio finis imponatur naturæ, & admirandis huius Lacus, neminem enim inueni, qui politiori calamo, præter hunc auctorem, rem hanc descripserit: Cuius verba ad literam hic annotare placuit. *Commemorationem autem dignum puto, Asphaltitis quoque naturam exponere Lacus. Is enim salsus quidem, & sterilis est, nimia verò leuitate, etiam quæ grauissima sunt, in eum iacta fluitant, demergi autem quis in profundum nec de industria facile potest. Denique Vespasianus, qui eius visendi causa illuc venerat, iussit quosdam natandi inscios, vinctis post terga manibus, in altum proïci: & euenit omnibus, tanquam vi Spiritus sursum repulsos desuper fluitare. Ad hæc mirabilis est coloris mutatio, quæ ter in singulos dies superficiem vertit, & Solis radijs variata resplendet. Multis autem locis vomit nigras Bituminis glebas, quæ super vndam, & habitu, & magnitudine tauris sine capitibus assimiles natant. Ad eas autem cùm Lacus exercitatores accesserint, nacti quod agerent, ad naues trahunt: & quia lentum est, repletas eas abrumpere nequeunt: sed quasi religata scapha, pendet à cumulo, donec*

Lib. 13. c. 19

Lib. 5. cap. 6

Lib. 2. cap. 3

Lib. 5. de Bello Iud. c. 5.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

donec menſtruo mulieris, atque vrina ſoluatur. Eſt autem vtile non modo ad compagines nauium, ſed ad corporum etiam curationem multis remedijs admiſcetur. Hæc de Lacu Aſphaltite habeas, quod ſi plus iuſto prolixior fuerim, id vnum rerum varietati attribuendum ſcias, quæ animos hominum, ob oblectamentum, quod ex illa percipitur, ad varia tàm dicenda, quàm ſcribenda allicit. Tu interim Galenum, & probatos alios auctores, de hoc ipſo Bitumine ſcribentes audias, & finis eſto. *Optimum verò* (dicit Galenus) *Bitumen in mari, quod mortuum vocant prouenit. Eſt autem id ſtagnum in caua Syria. Cæterum medicaminis ipſius vis eſt, tùm reſiccatoria, tùm excalefactoria in ſecundo ordine. Meritò itaque vtuntur & ad glutinationes vulnerum cruentorum, & ad alia omnia quæ exſiccari debent, cum modica excalefactione.* Hoc idem ex Dioſcoride habetur. Cuius etiam vires nobis ſignificauit Auicennas, cùm dicat. *Virtutem eius eſſe propinquam virtuti picis, & ipſum confortare membra. Sanguinem congelatum in ventre liquefacere quando bibitur.* Vulnera colligare, neruosque conglutinare, & ad pleraque alia conferre notat, cuiuis breuitatis cauſa legenda relinquens. Quanti etiam ob incorruptam eius vim, & aquis contumacem, Bitumen ipſum valeat, in conſeruandis lignis, & à tineis, tenedineue, atque alijs vitijs præſeruandis, qui naues agunt præcipuè hoc atteſtari poſſunt: in dies namque experiuntur, illud non permittere, humorem noxium ligna combibere, neque aërem penetrare: Hoc vnum ſuperaddere iuuabit; Bitumen quandoque in Sacris Literis charitatem deſignare. Id quod elegantiſſimè de more tradidit Benedictus Perrerius, eruditus Societatis IESV Theologus, loquens allegoricè de Arca Noe. *Hæc ligna* (inquit) *intrinſecus, & extrinſecus Bitumine liniuntur. Vult enim te, Architectus Eccleſiæ CHRISTVS, non eſſe talem, quales ſunt multi, qui deforis apparent hominibus iuſti, intus autem ſunt ſepulchra mortuorum: ſed vult te corpore Sanctum eſſe exterius, & corde intrinſecus purum, cautumque, vndique & caſtitatis, atque innocentiæ munitum: hoc enim eſt intrinſecus, & extrinſecus Bitumine*

Lib. 11. de ſimpl. medi. facult.

Lib. 1. c. 88

Lib. 2. tract. 2. cap. 114.

Lib. 10. com in Gen. n. 88

Allegoricè quid Bitumẽ

mine esse oblitum. Vel significatur in compage vnitatis tolerantia charitatis, ne scandalis Ecclesiam tentantibus, siue ab ijs, qui intus, siue alijs, qui foris sunt, cedat fraterna iunctura, & soluatur vinculum pacis. Est enim Bitumen feruentissimum gluten, significans dilectionis ardorem in magna fortitudine ad tenendam societatem Spiritalem. Hæc Perrerius.

Bitumen & illud, & si vulgare, hic annotatum sit, quod ex Apollonia Cypri, quam vulgus hominum Valonam vocant, ad nos tunc temporis transportatur, nigrum est, exili quadam amaritudine gustatum commouens; cui in re medica non desunt vires, de quibus Plinius: nec non picandis nauibus pineæ pici commistum, est aptum. πιττάσφαλτος à Græcis nominatur. Ab odore picis, & Bituminis quem naturaliter olet, vt rectè sentit Dioscorides. Non quod, vt scribit Plinius (nescio quem sequutus) ex vtraque naturaliter constet: inquiens. *Est & Pissasphaltos mista Bitumine Pice naturaliter, ex Apolloniatarum agro.* Hanc sanè Bituminis speciem, quippe quæ multis in locis è montibus deoluta, fluitat in ostijs fluuiorum, propriè Mumiam esse Serapionis, non est, vt quis dubitet. Etsi & hic Auctor compositionem illam sub hoc nomine constituere videatur, qua mortuorum corpora antiquitus condiri solebant, ne in sepulchris putrescerent. Postquam autem in hanc rem incidit sermo. Duplicem in hoc condimento parando, inuenio seruatum fuisse ordinem: Vnum quidem magis communem, qui ex Pice, & Bitumine constabat, vnde Pissasphaltos dicta: qua infimæ classis homines corpora aduersus corruptionem munire consueuisse tradit Strabo. Alter verò (& hic nobilior erat) ex Myrrha, Croco, & Aloè, atque etiam Balsamo conficiebatur, res sanè longè vtilior, atque præciosior superiore. Nobilibus tantummodo in vsu, quorum effodere corpora, capitale erat. Mumiam Sepulchrorum Arabes, Syri, & Ægyptij vocabant. Et hęc potissimum ob vim misturæ, tàm in potu exhibita, quàm extrinsecus admota aduersus affectiones corporis frigidas, ad capitis dolorem inueteratum, & vertiginem, summè laudatur,

Lib. 24. c. 7 — *Lib. 1. c. 85* — *Loc. cit.* — *Lib. 35. c. 15.* — *cap. 283.* — *Lib. 16. Geograph.*

ruptis

ruptis, & ex alto contusis mirificè prodesse, qui artem medicam exercent, attestari possunt, vt & sanguinem sistere reipsa comprobatur. Etsi non desint Viri, in re medica tractanda maximi nominis, qui hoc genus condimenti, vt humano generi plurimũ abominandum, & vt detestabile, ab officinis arcendum, & potionibus omninò interdicendum esse censeant, cuius vice Bitumine Iudaico, cùm omnia alia Bitumina eiusdem generis excellat, modò sincerum, nec vlli rei permistum haberi possit, vtendum consulunt. In cuius defectu picem siccam in vsu esse posse, dicunt, cum substantiæ similitudine inter se non discrepent, nec non eisdem in siccando, & calefaciendo insigniatur viribus, & ad glutinanda vulnera potens sit, æquè ac Bitumen Iudaicum. Aut liquore illo, quod Petreolum vocatur, ex Siculo agro, & tunc temporis ex monte Gibbo districtus Mutinensis transportatum: nihilominus experientia ipsa, quæ rerum est magistra, & qua singula, vt aurum igne, explorantur, comprobatur, Mumiam ipsam, absque vlla humani generis noxa intus assumptam, ad ea adprimè valere, quæ superius sunt annotata. Et hæc obiter, cum & plurima alia à veris medicis dogmatibus haud aliena in re proposita, deduci possent.

Succis Bituminosis iam prænarratis, illud Bituminis genus connectam, vt Musæi ordini incœpto insistam, quod Asphalthi veluti flos esse videtur, & Naphtham Babyloniæ populi vocant. Pingue, & olei instar fluidum est. Sulphur validissimè olet, & subacris est saporis, in colore nigricante rufescere quodammodo videtur: cuius uis admirabilis, quia plus in ea est ignis, quàm in Sulphure, & Bitumine, plus etiam ijs adeò ignis est rapax, vt ex spacio protinus flammam in illam transiliat, quod facillimè comprobari potest ex Plinio nostro in naturali historia, quo loci inuentum Medeæ insignis incantatricis narrat: quæ vsu huius Bituminis pellicem Creontis filiam, postquam ad aras sacrificatura accesserat, cremauit, corona igne correpta (& si radicis cuiusdam vi à

Vt Bitumen de Dioscoridis.

Lib. 2. c. 105

Circe

Circe doctam, incendium id creasse Diodorus dicat) vndè Naphtham, Medeæ oleum Græci appellant: & fortasse hoc erit illud celebratum Medeæ pharmacum, quod ignibus admotum inardescebat: constabat autem (referente Rodigino ex Plinij mente) ex Sulphure, & Asphaltho humectiore, quod Naphtha est) Cuius etiam exurentes vires, vt habetur ex Dione in Pompeio. Malo infortunio, Luculli milites Trigonocerta obsidentis, experti fuere. *Barbari namque* (sic scribit hic Auctor) *eum grauibus incommodis affecere, non solum conjectis telis, sed etiam Naphtha, quam tormentis quibusdam emittebant;* subdens, *Naphtham ex genere Bituminis esse, vsque adeò ardentem, vt omnia, quibus adhæresc it, prorsus exurat. Nec vlla re humida prorsus extinguatur.* Huic eidem infortunio obnoxij fuere Seueri Imperatoris milites in Atræ obsidione, vt ex Ioanne Xiphilino è Dione in Seuero colligi datur: quo loci ob quamplurima damna à Barbaro equitatu Arabum, & Atrenis longissimè iaculantibus, Seuerianis data. Naphtham iniecisse in eos dicit, qua machinæ, militesq; omnes, quos attigit, conflagrauerunt: Alexandri illius Magni experimentum, puero illi in balneo existenti paratum, ne eumdem lapidem reiteratis vicibus reuoluere videar, silentio prę teribo, cum iam de eo in aluminum tractatione facta sit mentio: hoc vno contentus, tantam in hoc Bitumine naturaliter insitam esse potentiam, vt Plutarchus in Symposiacis, agens de his, qui fascinare dicuntur. Perbellè illis aptare posse, dixerit, qui in re amatoria ex mutuis obtutibus valdè adficiuntur, cũ formosorum corporum adspectus, non secus ac Naphthæ, quæ ex interuallo ignem ad se rapit, etiam à longinquo respicientium ignem in animis amore captorum accendat. Sed difusè satis de Naphtha. Modò Bitumen illud sub examine ponatur, quod Succinum dicitur. Sic à nonnullis nuncupatum; quod ex succo concrescat, non quidem arborum, vt hi putarunt: cùm in Pomeriana, & Prussia (teste Munstero) à mari nullæ stent arbores resinam stillantes, vbi plurimum legitur Succinum: Non Sophoclis concretæ lacrymæ Melegrium Auium, Melegrium deflentiũ: Non Lyncis, seu Langig bestiæ

Lect. antiq. lib. 15. c. 13.

Lib. 35.

Succini consideratio.

Lib. 3. c. 483.

Lib. 5. qu. 7.

bestiæ glaciata vrina, vnde ipsi Lyncurium appellant. Non Dionysij, & Euripidis lacryma Populi arboris condensata. Nec Plinij Pineæ arboris succus: cui assentiri videtur Olaus Magnus natione Gothus in eius historia rerum Septentrionalium hæc scribens. *Abietes, seu Pineæ arbores natura sua resinosæ, excelsa proceritate siue super littora maris, siue super riuos, vel alias Syluarum decliuitates crescentes, succinum sudant, maximè dum maturis frugibus, Solis feruor torrentibus ipsis Iunio, Iulioq; mensibus incendiosior, Cancri, atque Leonis tetigerit metas, tùm istæ arbores æstu valido fissis corticibus, succinum sui liquoris in subiectos latices, fluuiosq: indurandum emittunt, sicque stillando quodcumq; obiectum corpus sui tenacitate, tamquàm glutinum inuoluit, quo fit, vt Ranæ, Mures, Culices, Muscæ, Aristæ, Legumina, & his similia, à resinoso hoc visco rapta inuoluantur, ac indurentur, &c.* Quod etiam videtur comprobatum à Sancto Basilio, cum dicat. *Succinum, seu Electrum plantarum succum esse in lapidis naturam concretum.* Nihilominus fabulentur Poëtæ quidquid vellint, machinentur & alij de huius origine, quæ illorum sint votui: magis mihi arridere videtur Georgij Agricolæ opinio, qua difusè satis, & doctè significatur: Succinum terræ succum pinguem, sudoremq; esse, non quodvis aliud (ardet namque) & illum bituminosum potius, quàm sulphureum, vi caloris terreni, ex pinguibus terris expressum, qui postmodum per meatus subterraneos, & terræ venas, aquarum medio, quæ has lambendo madefaciunt, in mare feruens adhuc, deuolutus, hinc illinc à fluctuum impetu tamdiu agitatur, & concutitur, quoad maris frigiditate concrescat, & eiusdem salsedine alteretur: ἤλεκτρος à Græcis dicitur, quoniam digitis, & fortè melius panno rudi, aut alia quappiam re dura attritum, accepta caloris anima (tamquã Magnes ferrum) sic & ipsum specifica sua virtute attrahit, allicitq; ad se paleas, plumas, folia, omniaquè leuia, ocimo dempto (ex Plutarcho) & ijs quæ oleo sunt perfusa: ex quo etiam ἄρπαγα ab ijsdem dicitur. Carabe Persarum est, quod Princeps Abolai, rapiens paleas interprætatur, Ambra Arabum, Gentarum Prussiorum, Smalternium Scytharum, Sacul

Lib. 37. c. 3

Lib. 12. c. 8

In Exem. Hom. 5.

Lib. 4. de nat. fossil.

Lib. 2. Sympos. quæst. 7.

Ægyptiorum, & Veterum Germanorum Gleſſum, hoc eſt vitrum, quia vitri inſtar pellucet. Species modo huius Bituminis ſpeculemur, quibus CALCEOLARII Muſæum ornatum cernere eſt.

Succinum Pruſſium, præ candido colore conſpicuum, inuentu rarum; tangenti ſubſtantia durum ſeipſum denotans, leuiſſimum tamen: quod commanſum guſtantis linguam ſingulari afficit dulcedine, quam in reliquis alijs Succini ſpeciebus non percipies, cùm illa aut omninò careant, vel exigua ſint præditæ: attritu odorem fragrantiſſimum, & adeò naturæ amicum, & gratiſſimum ſpirat, vt eius ſuffitu Epilepſia, & vertigine, necnon animi deliquio, & Syncope correpti, reuocentur, & excitentur. Quoniam verò leuiter calefaciendo exſiccat, & illiniendi vim obtinet, ideò intus aſſumptũ ad humidos capitis morbos valet, alui fluores, ventriculi vomitum, capitis diſtillationes, & ſanguinem vndecumque profluentem ſiſtit: & quamuis Galenus nullam de eo mentionem feciſſe videatur in libris de ſimplicium medicamentorum facultatibus; nihilominus in libris de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, de reiectatione ſanguinis agens, ex mente Aſclepiadis, quæ ad Hęmoptoicos ad verbũ tranſcripſit. Paſtillum ex Succino paratum refert, quem Hæmoptoicis, longo tempore tuſſientibus, & recenter Phtiſicis, Anaphoricis, Suppuratis, Cœliacis, Dyſentericis, & inflatis conferre tradidit. Peſti, & omnium venenorum generi reſiſtere creditur: viſcera roborare, & cæteras corporis partes, cordi vtile eſſe, necnon eius tremori mederi, eſt inconfeſſo: ex vino albo cum modico Groci, & Schœnanthi ad dragmæ dimidiæ pondus deuoratum, partum accelerare, fœliciſſimo euentu, in dies prout occaſio ſeſe offert, experimur. vti ad quamplurima alia pro tutanda, & præſeruanda familia corporis humani, conferre patet: quod verò de Succini albi viribus ſunt propoſita, crediderim & Succinum potiſſimum fuluum, in operationibus hiſce obeundis non infimas habere facultates.

Lib. 7. cap. 41

Succinum fuluo colore Falernum vinum imitans, quamuis leue, durum

durum tamen, ac valdè perſpicuum, cui odor ſuauis admodum,& ſapor dulcis ineſt: in quo Formicæ, Culices,& Papilio, veluti in alueo incluſæ, vt quid miru dignum, conſpiciuntur: fortaſſe quia (vt notat pariter Agricola) ſingulæ hæc animalia in liquidum Bitumen, aut cum ex terra effluueret, vel irrepſerunt, vel inciderunt, aut cum iam in mare influxiſſet, innatarunt, atque ſic incluſa, incautè remanſerint, & ſimul cum eo in lapidem ſint mutata. Vnde Martialis. *Loc. cit.* *Lib. 6. c. 15*

Dum Phaëtontea Formica vagatur in vmbra,
Implicuit tenuem Succina gutta feram.

Succinum, & aliud fuluum, translucidum, & à quouis ſucco turbido ſegregatum, in quo aqua intus hærens ad motum fluctuare viſitur.

Succinum colore fuluo Auri colorem æmulans, nata perſpicuitate pellucidum, odorem ſuauem, & fragrantem, qui nonnihil Myrrhæ olet, ſpirans.

Succinum in candido palleſcens, non pellucidum, fortaſſe quia medio caloris ſubterranei à materia terrena craſſa, & pingui non ita petfectè exprimi potuerit, vt nitorem in ſe contrahere fuerit potens, ſed in propria ſubſtantia palleſcens, luciditatis omninò expers remanſerit.

Succinum nigrum, & illud ſine pondere, ex cuius ſuffitu odor adeò ingratus dimanat, vt caput ipſum ex fumo euaporante, ſatis intenſo dolore, abſque mora vlla detineatur. Sammothracia Gẽma Plinij; quam Sammotrhacia Inſula dat nigrũ, ſine pondere, & ligno ſimilem: Ambra nigra vulgò: cuius maximus eſt in Compoſtella Hiſpaniarum regione prouentus, & ex quo non modò Imagines Diuum Iacobum (cuius ſacratiſſimum corpus illa in regione ſumma cum veneratione cuſtoditur) repræſentantes fiunt, quas Peregrini, & Heremitæ religionis gratia capicijs appenſas portant. Sed & globuli torno formantur, coronis præcarijs in vſu. *Lib. 37. c. 10*

Hucuſque de Succis illis concretis, qui verè bituminoſi ſunt ſermo eſt habitus. Poſtrema tandem manus ſecundæ huic Sectioni bitumine illo imponatur, quod ſanè cùm inter ignobiliora bitumina, ob nataliũ impuritatem enumeretur, inter

poſtremas pariter ſedes locandum venit. Carbo inquam ille foſſilis, qui à re ipſa denominationem ſumpſiſſe videtur. Fabris namque ferrarijs quamplurimis in Germaniæ locis ad ſua munera obeunda, Carbonum loco inſeruit, cui ardenti paulatim aquas, vt cæteris carbonibus artefactis, inſtillant, ne ignis eos citò conſumat: quò etiã ob lignorum penuriam (cum huius copioſiſſima ſit meſſis, reperiuntur namq; montes, & ſyluæ bituminoſo hoc aduſto ſucco prægnantes) Galliæ, Barbantiæ, & Germaniæ accolæ ad ignem parandum, ac eũdem fouendum vtuntur. Hîc, &ſi vt cætera bitumina in terræ ſinu ex ſucco pingui cum ſulphure iuncto oriatur; nihilominus vi ignis occluſi adeò exuſtus, conſumptusve redditur, vt penè deperdita pingui illa, & aërea, igneaquè ſubſtantia, quam in natalibus contraxerat, in ignobile Bitumen degeneret, nec ſolum præ colore nigro à nimia combuſtione acquiſito, non ſecus ac ligna ipſa vi ignis, extinctis prius prunis, in carbones demigrare videmus, ſed etiam ob leuitatem, & quod friabile ſit, quia ſiccum, & à calore igneo in terra conſumptum, meritò carbonis nomen eſt adeptum: Gagates imperfecta à quibuſdam nuncupatur, cum ex eodem fiat ſucco bituminoſo, quo & Gagates, attamen cum præ nimia combuſtione, duriciem, & ligneitatem illam Gagati peculiarem acquirere non potuerit. Gagates imperfecta dicitur. Vti & Bitumen Boëmicum, quod in Boëmiæ Bituminoſis fodinis reperiri ſit ſolitum.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO TERTIA,

IN QVA GEMMÆ, ALIORVM LAPIDVM MVLTIPLICES SPECIES, ET QVI A NATVRA SVNT EFFIGIATI RECENSENTVR.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO TERTIA.

EST, vt naturæ plurimum debeamus, quæ, siue per terrena spaciari mente liceat, seu maris fruges, quotquot sunt, contemplemur; non vt Nouerca, quinimò vt fœcundissima, benignissimaquè Mater, res numero infinitas in hunc potissimum finem videtur elargita, vt vsui, commodoquè humani generis inseruire valeant: quam sanè immensam munificentiam, dum maris alumnos, terrarum, nec non succorum è terræ visceribus erumpentium diuersas species, ac eorundem facultates, non vno vsui idoneas, perscrutaremur, à nobis in præcedentibus Sectionibus abundè satis ostensam crediderim. Vt autem eiusdem opera mirabilia, magis, ac magis eluceant, & globus hic terrenus, veluti corpus quoddam, & si terra, vt carne, succis varijs, vt humoribus, constitutum videatur (infortunijs nihilominus obnoxium) firmius, solidiusquè manere possit. Natura ipsa, nihil intentatum relinquens, ossibus, lapidibus nimirum illud muniuit: qui ex commixtione terræ, & aquæ (vt omnium mistorum materia) agente caliditate, quæ mixtionem perficit, & frigiditate, quæ mixtum condensat, & coagulat, ne à Peripateticorum Principe Aristotele dissentiri videamur, substantiam illam compactam, & mirabiliter duram, temperamentumquè frigidum, & siccum non modo naturaliter sunt adepti, sed & pro bono familiæ humani corporis tutando, miras naturæ vires in illis coruscare cernere est. quæ ab influentia peculiari planetarum, & symmetria Elementorum, ex materia subtiliore, & puriore illis obueniunt: vnde

Lib. 4. Meteor. cap. 6.

Lib.3. cõtra Gentiles.

vnde D. Thomas, herbas, lapidesquè cœlitus mirabiles, vi-
tra elementorum virtutes, habere vires tradit: Platonici
ideis rerum formatricibus, Auicennas intelligentijs, & Al-
bertus formis rerum ſpecificis aſcribunt. Nos autẽ Deum
in primis rerum ſummum opificem, regere aſtra, ſigillare
ideas, dirigere intelligentias, & in lapides, herbasquè ſe-
minare ocultas rerum formas dicemus. Quorum ſeriem
ſatis numeroſam CALCEOLARIVS, varijs è regionibus, non
ſine maxima induſtria comparatam, habet, & hanc colorum
diſſimilitudinibus conſpicuam, vt eſt natura horum omnium
foſſilium, in quibus colorum diſcrimina ſpectantur, ob di-
uerſi coloris materiam, ex quibus fiunt, calore vt horum
opifice, coloribus materiam inficiente. De quibus ſingu-
lis verba nos facturi, ne ab inſtituto ordine deſiſtamus, no-
mina, & horum cauſas inquiremus: Vires, quibus natura
illos dotauit, indagare tentabimus, & ſi quæ moralitas,
moribus deſeruiens, ex ijs ellici poterit, in hoc vnum omne
ſtudium, & operam impendere, vt legentium animi recrea-
ri poſſint, nullius erit laboris. Quò autem Sectio hæc
Tertia, lapidibus illis onuſta ſatis, qui & vulgò Lapides
nominantur: & qui etiam cum ſint admodum duri, aut pel-
lucent, aut valdè venuſto, varioquè colore ornati, mirificè
nitent, & Gemmæ vocantur, ſplendida magis appareat
abs re neutiquam fore iudicaui, modò lapides quoſdam
præcioſos, qui tamen ex penu CALCEOLARIO haud ſunt,
ſed ad nos fuere tranſmiſſi, aut alicubi viſos excepimus, ijs
connectamus; inter quos honoris, & venerationis ergò, in
votis præcipuè eſt, lapide illo præexcelſæ venuſtatis, faciem
huius ſectionis illuſtrem magis reddere, qui ſicuti ſacrarum
Scripturarum teſtimonio eſt celebris; connumeratur enim
Apoc. 21. à D. Ioanne Apoſtolo, & Euangeliſta inter duodecim lapi-
des fundamentales muri Ciuitatis cœleſtis; & inter purpu-
Lib.16.c.9 reas gemmas (ex Iſidoro) principatum obtinet, ita magni
Principis auſpicijs digniſſimus cenſendus videtur, vt inter
inſigniores lapides gemmatas reponatur: quem ſanè, dum
elapſo Auguſti menſe à Sereniſſimo FERDINANDO GONSAGA

Mantuam

Mantuam accersitus, in regio rerum naturalium conclauio, summa animi admiratione, & stupore contemplatus sum. Lapis est substantiæ insigniter duræ (vt est gemmarum, penè omnium natura) qui formam ferè oualem, vt ex Icone ad viuum delineato patere potest, repræsentare videtur: materia illa fossili compactum dices, quæ Achati, & Iaspidi Gemmis generandis, struandisquè naturaliter est apta; hisce etenim quocumque oculos dirigas totum splendidè refertum attendes: in huius centro, veluti in proprio vtero (ò mirum visu, audituquè) fluores multiplices in turbinem acutum desinentes, & pellucidi, tàm carè, & benignè reconduntur, fouenturquè, vt fatereris, naturam ipsam, ne quid detrimenti patiantur, in hoc vnum spirasse, vt validissimo veluti propugnaculo muniti, custodirentur. Quiquidem cum purpureo colore, non ex toto igneo, sed in vini colorem deficiente fulgeant, nec in oculos, vt Carbunculi, vibrent, sed aspectu veluti quid blandum fundant, Amethysti Gemmæ naturam illos omninò spirare, non præter rem exprimi poterit: ob quam illustrior, & cuiuis magis suspiciendus Lapis hic redditur; vt dici meritò possit, naturam ipsam rerum creatricem, quicquid dignationis, venustatisquè in hisce gignendis infundere valet, id vnum in fœtu hoc amethystino formando, collocasse: cuius tandem denominationem, modò scire appetas, ab arcenda ebrietate, ex Aristotele deductam esse scias: sicuti namque coronis ex flore Amethysti herbæ, post vinum, vtebantur antiqui aduersus vinolentiam; Cùm (vt scribit Plutarchus) *florum exhalationes mirabiliter contra hoc mali præsidio sint; caputque veluti arcem muniant ad ebrietatem pellendam: nam & calidi flores molliter aperiendis meatibus faciunt, vt perspirare vinum possit: & quæ leuiter frigida sunt, mediocri contactu vapores repellunt, vt violacea, & rosacea corona: vtrumque enim horum adstringit, reprimitque odore suo ea, quibus caput grauatur:* Pariter etiam Peripateticorum Princeps arbitratur, Amethystum lapidem vmbilico appositum (siue à proprietate, seu ob innatam fri-

Sympos. 3. quæst. 1.

giditatem hoc fortasse agat) efficacem admodum esse ad reprimendas fumositates, euaporationesvè illas vini ad cerebrum pertingentes, & rationem seducentes: quibus non impeditis, qui vino indulgent, quàm facillimè ebrietate corripiuntur, ignari quorsum eant, animam prætumidam habentes. Cui Aristotelicæ opinioni reclamare videtur idem Plutarchus, asserens, *Illos in errore versari, qui putant,*

Loc. cit. *Amethystum cùm herbam, cùm cognominem eius Gemmam, nomen à prohibenda ebrietate suscipere: vtrunque enim à colore dictum est, violæ, & vino temperie diluto simile:* Quod etiam ex Auctore illo, de natura, lingua latina, & medendi arte optimè meritò, Plinio (quem semper nostrum dignitatis ergò nominabimus) habetur: qui de hac Gemma scribens, hæc profert: *Causam nominis afferunt, quod vsque*

Lib. 37. c. 9 *ad vini colorem accedens* (facetè hoc traditum puto) *priusquam eum degustet* (hoc est pusillum è colore delibat) *in violam desinat, fulgorquè quidam in illam purpuræ, non ex toto igneus, sed in vini colorem deficiens.* Quem sanè colorem, ab eodem auctore Ianthinum alibi fuisse appellatum, legere est. Ex quibus verbis Plinianis elici & hoc potest:

Lib. 21. c. 8 colorem nimirum illum, qui in Amethysto spectatur, oriri è puro, nec diluto nigro, splendore igneo immixto, non secus ac in acinis vuarum prouenire videmns. Gemma

Lib. 37. c. 9 hæc, cuius & à Plinio quinque enumerantur differentiæ, & si ob eius molliciem ad sculpendum idonea magis sit, nec ad medicinæ vsum veniat: *Attamen quasuis species probatas refert hic Auctor, contra præstigiatorum impostoras, contra aëreas tempestates, & locustas, pariter contra lethargum, si Cynocephali pilo, aut Hirundinis pluma traijciatur, Solis, aut Lunæ inscripto nomine:* nec desunt qui affirment, gestatam repellere cogitationes, & bonum conferre intellectum, vti etiam ad Principum gratiam conciliandam plurimum valere.

In c. 21. Apoc. sect. 3. sub nu. 5. Amethystus, ex doctrina Blasij Viegas, Apostolorum Symbolum gerit. Si quidem violacei coloris est, fulgentius micans Hyacinto, sculptura facilis. Triformi radians co-

lore

lore, roſeo, violaceo, & purpureo. Sanè ſculptura faciles erant Apoſtoli; quia in laboribus patientes: Gemmæ purpureæ propter martyrium; roſæ habentes nitorem propter gratiam, quam ſibi apud omnes conciliabant. Eſt enim roſa gratię ſymbolum; denique ſuauiſſimas amoris flammulas ex ſe fundebant.

Sequens facies paginæ lapidem illum pretioſum tibi repræſentabit, tùm ob nitorem, quo præfulget, tùm etiam ob Amethyſtorum prouentum, quibus præter Achatem, & Iaſpidem Gemmas in eo à natura inſertas, vberrimus conſpicitur, meritò admirandum, & ſummè ſuſpiciendum: qui penes Mantuanum Principem FERDINANDVM GONSAGAM aſſeruatur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Cæterum non te lateat, præ Amethystorum nitore, capsulam, in qua apud CALCEOLARIVM multiplices lapidum præcioſorum ſpecies reſeruantur, conſpicuam, apparere: inter hos matrem, ſeu radicem Amethyſtorum cernere eſt, albicans, cui eſt color, ac ſi ſucco Cryſtallino ſit adnata, quod nondum ab opifice terreno, calore nimirum, ad perfectam ſucci concoctionem deuenerit, huic tamen, vt matri cariſſimæ, ſociati Amethyſti, colore purpureo veluti inebriati nitent.

Amethyſtus formam Cryſtalli exprimens, in quo ob permixtionem ſucci puriſſimi aquei, purpureo qui prædominatur, color violaceus, à ſui natura ferè alienus, albicare videtur. Ex Boëmiæ fodinis.

Amethyſtus non à proprio, & innato colore alienus, Pyriti lapidi aureo colore coruſcanti, natura ſic ludente, vt Parenti aſſociatus.

GEMMARVM PERSPICVARVM, QVAE SOLA CLARITATE OBLECTANT, ENVMERATIO.

CRYSTALLVS Gemma perſpicuitate, & claritate ſummè illuſtris, & commendata; cui meritò inter Gemmas primus nobilitatis gradus, ratione propagationis, attribuendus venit. A ſucco namque illo aqueo, quo præ cæteris gemmis tota eſt compacta, harum ordo naturæ lege incipit: & quia molliſſima, & tenerrima, ob id faciendis poculis apta eſt, in quibus liquores infuſi non facilè coaleſcunt: lubens antequam vlterius progrediatur, referam, apud FERDINANDVM Mantuæ Ducem vaſa multiplicia amplæ ſatis magnitudinis, ex Cryſtallo peregregiè admodum elaborata, reſeruari, quæ ſanè cum & ob claritatem, nec non ob artificis peritiam intuentibus gratiſſima admodum ſeſe oſtentent, illorum animos in admirationem rapiunt: Sed ad Cryſtallum: Gemma hæc primitias generationis (vt ex Agricola in rebus naturalibus perſcrutandis diligentiſſimo inquiſitore patet, cui etiam Cl. Matthiolus ſuis

Lib. 4. de cæ-
us. & ort. ſu-
bter. & lib. 6
de nat. foſſ.
Lib. 5. c. 116

ſuis commentarijs in Dioſcoridem multis rationibus inni-
xus, pertinaciter aſſentitur) ex ſucco aqueo in terræ viſce-
ribus recondito, & omnium puriſſimo (vt ex fulgore inno-
teſcit, modò tamen alijs ſui generis bonitate præſtet) fri-
goreq; denſato trahit: vnde Propertius hocce dyſtico aquo-
ſam nominat.

Nec mihi, quo Pœnis tibi purpura fulgeat Oſtris,
Lib. 4. eleg. 3. *Cryſtallusquè tuas ornet aquoſa manus.*

Qui tamen ſuccus de terrea ſiccitate, pluſquam liquabilia,
habet: non enim ſolo frigore aquoſo (vt multi autumant)
ſed etiam terrea ſiccitate coagulatur hic ſuccus; calido, hu-
morem, & terram attenuante, & commiſcente, ac ſuper-
fluam humiditatem abſumente; quæ terrea ſiccitas, quan-
do ſuper aquam dominatur, aquoſum terreum in vitreum
permutat: & vincit frigiditas ſuperducta. Non deſunt
tamen Viri in Republica literaria maximæ auctoritatis; &
in rebus naturalibus inquirendis exactiſſimi ingenij, qui ex-
preſsè dicant. Cryſtallum eſſe glaciem longo temporis tra-
ctu gelu vehementiore concretam; quod etiam ex Etymo-
logia nominis probare conantur, apud Græcos enim κρύος
frigus, vel gelu ſignificat, & στέλλω contrhao: ac ſi dicatur,
Cryſtallum gelu concretã: inter hos præſtantiſſimos viros eſt
Seneca, cuius verba hæc ſunt. *Quis non grauiſſimas eſſe a-*
Lib. 3. nat. quæſt. c. 25. *quas credat, quæ in Cryſtallum coëunt? contra autem eſt: tenu-*
iſſimis hoc enim euenit, quas frigus ab ipſa tenuitate facillimè
gelat: vndè autem fiat eiuſmodi lapis, apud Græcos ex ipſo nomi-
ne apparet: κρύσταλλον *enim appellant æque hunc pellucidum lapi-*
dem, quam illam glaciem, ex qua fieri creditur: aqua enim cæ-
leſtis nimirum in ſe terreni habens, cum induruit, longiori perti-
nacia ſpiſſatur magis, ac magis, donec omni aëre excluſo in ſe to-
ta compreſſa eſt, & humor qui fuerat, lapis effectus eſt. Hæc
inter philoſophos ex Stoica claſſe acutiſſimus Seneca. Cui
& Aulus Gellius in ſuis noctibus Atticis aſſentiri videtur.
Lib. 18. c. 5. Quo loci aquam multam niue dilutam bibenti peſſimam
eſſe ex mente Ariſtotelis exprimens, aſſerit, *Aquam latius,*
ſolidiusque concretam eſſe illam, quam κρύσταλλον Græci appellãt:

Nec

Nec abeſt ab horum auctorum diplomate, Plinij pertinaciſſimum decretum. *Cryſtallum* (inquiens) *facit gelu vehementiore concreto: non alicubi certè reperitur, quàm vbi maximæ hybernæ niues rigent, Glaciemque eſſe, certum eſt; vndè & Græci nomen dedêre.* Iſidorus pariter hæc habet: *Cryſtallus reſplendens, & aquoſus colore traditur, quod nix ſit, glacies durata per annos, &c.* Ommitto, breuitatis cauſa, quæ à Sancto Baſilio, & S. Auguſtino literis ſunt mandata; ſinguli namq; hi præ ſapientia celeberrimi auctores, eũdem lapidem in re propoſita, reuoluere videntur. Lubet tamen, quæ ex Marbodæo in eius Dactyloteca verſibus de Cryſtallo ſunt decantata, in quibus, & eius vires, ſuccintè quidem, explicantur, in legentium gratiam hoc loci apponere.

Lib. 37. c. 12

Lib. 16. orig. c. 13.

Exẽ. Hom. 3

Lib. 2. de mirab. ſcrip. c. 24. & alibi.

cap. 22.

Cryſtallus glacies multos durata per annos
Vt placuit doctis qui ſic ſcripsêre quibuſdam
Carminis antiqui, frigus tenet, atque calorem.
Pars negat, & multis perhibent in partibus orbis
Cryſtallum naſci, quam nec vis frigoris vlla eſt,
Nec Glacialis hyems nunquam violaſſe probatur.
Sed certum cunctis, nec ſtat violabile tanquam.
Quod lapis hic Soli ſubiectus corripit ignem,
Admotosque ſibi ſolet hic accendere fungos.
Hunc etiam tritum quidam cum melle propinant
Matribus, infantes quibus aſſignantur alendi,
Quo potu credunt implerier vbera lacte.

Nihilominus iam prænarratis Solinus refragatur, dicens, *Iſtic eſt, & Cryſtallus, quem licet pars maior Europæ, & particula Aſiæ ſubminiſtrent, præcioſiſſimum tamen Scythia edit. Multus ad pocula deſtinatur, nam fert calorem præcipuè, quamlibet nihil aliud, quàm frigidum pati poſſit (à calido namque humore infuſo rumpitur) ſex angulis inuenitur. Qui eligunt, puriſſimum captant, ne quid rufum, nevè nubilum, vel ſpumis obſitum arceat perſpicuitatem. Tunc ne duritia iuſtò propenſior obnoxium fragilitatis magis faciat: Putant glaciem coire, & in Cryſtallum corporari: ſed fruſtrà: ſi ita foret, nec Alabanda Aſiæ, nec Cyprus Inſula hanc materiam procrearent, quibus regionibus citatiſſi-*

Memorab. cap. 24.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

citatissimus calor est. Liuia Augusti ad pondus quingentum quinquaginta librarum inter capitolina dona Crystallum dedicauit. Hæc Solinus. Imo etiam ignis, vel Solis feruori admota statim liqueſceret, vt Glacies, quorum neutrum contingere quotidiana nos edocet experientia: addamus, Glaciem aquis innatare, Cryſtallum protinus ſubſidere. Extat in ditione Bergomenſi Mons quidam, Saluinum Accolæ nominant, in quo maxima Cryſtalli copia reperitur, varijs figuris Geometricis notatæ, præcipuè verò quæ, ex paruæ, ſexangulam figurã peregregiè referunt: quod ſi aliqua horum pars à loco eximatur, non multo interpoſito temporis ſpacio, aliæ veluti à minera eodem in loco pullulare viſuntur. Videant modò hi, an ſit glacies, an vero corpus foſſile aquoſo ſucco à frigore, & terrea ſiccitate coagulatum; quis plura deſiderat, legat, præ cæteris, Agricolam, & Matthiolum: ſilentio non inuoluam, quæ à Diodoro Siculo traduntur. *Cryſtallum lapidem* (dicit) *ex aqua oriri, puta congelata, non quidem à frigore, ſed diuina caloris vi, quæ duriciem ſcruet, variosque colores ſuſcipiat.* Galenus (vt Cryſtalli etiam vſus in medicina innoteſcat) vires habere ſtringentes ſcribit, vnde in puluerem tenuiſſimum trita, & in vino auſtero pota, dyſentericis, quod multum exſiccet, opitulatur: Quinimo in ventris fluoribus illis ex bile praſſina, ſeu eruginoſa ortis, in potu exhibita, vt quid Bezoarticum, mirificè prodeſt: Vti & propinata, contra colicam paſſionem, & viſcerum dolorem, modò non adſit conſtipatio, plurimum valet: Nec non albas vteri fluxiones, exſiccando compeſcit. Sub lingua detenta, quæ tamen ſæpe ſæpius aqua roſacea ſit infuſa, ſitim, & ardorem reſtringuit: Si quis Cryſtallum puluerizatum dragmæ vnius pondere mixto oleo amygdalarum dulcium abſque igne extracto, ijs, qui argentum ſublimatum, inter venena, quæ momentaneis horis exedendo interficiunt, primus cui datur locus, combiberit, exhibeatur, præſentaneum inueniet remedium. Non deſunt qui affirment, Gemmam hanc collo appenſam, ſomnia mentem perturbantem ſoluere, verti-

Loc. cit.

Lib. 3. circa finem.

Lib. de ſimpl. medic.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

vertiginesque fugare. Antiquitus (referente Plinio) Pila è Crystallo conficiebatur, qua aduersis posita Solis radijs, medici veteres, quæ sunt vrenda corpora, non aliter vtilius id fieri putabant, igne inde concitato, vnde & cauteria tunc temporis ex Pila Crystalli fieri solent, qua delicatiores homines, candens ferrum reformidantes, absque vlla noxa vruntur. Parari etiam arte Chymica solet oleum ex Crystallo, & si in vsu non ita frequenter sit: singulare remedium cum aqua stillatitia Cardui Benedicti ad dragmam vnam, vel dimidiæ pondus exhibitum, seruata ætatum norma, anni tempore, & virium robore, ad atterendum, comminuendum, & expellendum renum, & vesicæ calculum, vti etiam ad vrinam prouocandam. Quod pariter mulieribus lactantibus lac auget cum oleo amygdalarum dulcium, vel iure gallinaceo, in quo radix, seu semen fœniculi decocta sint, propinatum. Modò qua varietate Crystallorum exornatum sit Musæum ex singularum Catalogo, qui in subsequentibus exponetur, colligi poterit. *Lib. 27. c. 2*

CRYSTALLVS nulla maculosa nube, aut atra, scabievè infecta; sed purissima, & aquæ limpidæ instar pellucida, sexangulis in acutum desinentibus, & rectilineis adeò affabrè absolutoque læuore, quæ est ornata, vt nulla id arte æquari possit: mirum sanè naturæ opus, quomodo in corpore hoc inanimato certa hæc figura Hexagona reperiatur: cuius rei ratio, & si non ita facilè (attestante Plinio) inueniri possit, neminemque ex auctoribus, quos legerim, degustauerim, qui rem hanc exactè magis dilucidauerit, vno excepto Andrea Cæsalpino Philosopho, & Medico præstantissimo, ob id quæ in libris de metallis ab eo sunt tradita, referre non dedignabor: *Sed illud* (de Crystallo agens inquit) *admiratione dignum videtur, cur sexangula figura perpetuò oriantur, nunquam aliter. Ab vna enim veluti radice multi egrediuntur sexilateri in cuspidem desidentes: flectuntur autem latera propè mucronem angulis rectilineis adeò exactis, vt ab artifice imitari vix possint. Corporibus verò inanimatis figuram certam ascri-* *Loc. cit.*

bere non videtur rationi consentaneum: ad virtutem enim organicam pertinet certam figuram efficere, ideò solis animatis inest, anima alicuius gratia agente; Patet autem figuram determinatam organici esse, non similaris, quia quælibet pars pyramidis, non est pyramis: similiaria igitur corpora per se non habent determinatam figuram: Post satis longam, sed eruditam digressionem, qua ostendere nititur, omne corpus figuratum esse oportere, & eiusdem particulas secundum ordinatam in discissione, aut variatam diuisionem, ordinatam pariter figuram conseruare, vel variari figuram... Subdit deinceps, *Simile quid contingere putandum est in Crystalli coagulatione. Succus enim lapidescens cum totum spacium impleat loci, in quo est, in coagulatione discendentibus in diuersa partibus terrenis, & ad latera saxi continentis, attractis, agglutinatisque figuram quoque faciet in concretis lapillis, quæ apta nata sit spacium replere. Si igitur non vniformiter, sed vario modo diuisiones contingant, etiam varietate figurarum implebitur spacium: Si autem vniformiter, quod ad puritatem, & æqualitatem succi contingit, necesse est vnum genus figuræ oriri in omnibus, quæ apta nata sit spacium implere. Tres autem sunt huiusmodi apud Aristotelem. Triangularis, Quadrangularis, & Hexagona.* Lib. 3. cæl. T. 66 *Non fit Triangularis quia medium non habet, ad quod tãquam ad centrum vndiquaque æqualiter constringantur partes: Nec Quadrangula, quia imperfecta, oriens tantum ex duabus lineis se inuicem secantibus ad angulos rectos. Quamuis autem quatuor quadranguli in vnum veluti centrum coëant, relinquuntur tamen quatuor anguli à centro remotissimi. In omni autem coagulatione partes vndique in idem coëuntes quàm maximè accedere ad circulum exoptant. Relinquitur igitur, vt sola Hexagona fiat, sola enim perfecta est, quia fit ex triplice diuisione superficiei ad angulos acutos, sex triangulis in vnum veluti centrum coëuntibus, vt omnes anguli externi maiores sint recto: ideò ad circuli naturam propè accedunt. Inspicere quoque licet in glacie angulos acutos, cum aquæ superficies concreuerit, nam lineæ quædam conspiciuntur nunquam ad angulos rectos, sed acutos concurrentes, vt ex huiusmodi positione linearum trianguli videantur incoari, hi autem Hexagonam*

ragonam constituunt triplici diuisione secundum lineas Parallellas. Si autem huiusmodi superficiei diuisio in profundum tendat, corpora constituet sexilatera, vt patet. Flectuntur autem in Crystallo iuxta cuspidem latera, deficiente materia, quæ cum purior quoque sit, & magis constringitur, & clarior apparet. Crassior enim, & turbulentior, & plenior ad radicem concrescit, ideò plerumque in ea parte non pellucidi sunt Crystalli. Idem contingit in Adamante, & plerisque gemmis translucidis. Hæc eruditissimus Cæsalpinus.

Crystallus in candore perspicua, terræ candidæ, vt propriæ radici adnata; è qua multiplices Crystallini fluores miro ordine sociati pullulant, & instar Adamantis in cuspidem vnitum deficiunt: ex Melita Insula maris Ægei. Quod si quis præter prænarrata ex mente Cesalpini, ex Scaligero etiam scire desideret, cur Crystalli finit cuspidatæ, hæc ex ipsiusmet verbis habeat, quæ huiusmodi sunt. *Quare verò Crystalli sint cuspidatæ, vt Adamantes, docebit nos Aluminis natura. Alumen vbi è cortinis in ligneos alueos eiectum est, vt dicebamus, ad alueorum parietes concrescit crusta, non æquabili superficie, sed Adamantina facie postulata; Addamus ex ratione subtilitatem, concretionis opus procedere per minima, & momenta naturalia; Iccircò in punctum desinit, aut punctum imitante fastigio terminatur.* *Exerc. 119. diff. 1.*

Crystallus limpidissima, quæ vti in proprio domicilio succum aqueo ipsismet oculis conspicuum, intus recluſum seruat, & conquassatus fluctuat.

Crystallus splendidissima, multiplicibus insignita fluoribus, satis oblongis, & acutis, ex Achate gemma carnei coloris, veluti natalicio loco, enascentibus.

Crystallus non admodum pellucida, in cuius cacumine, ob permixtionem, & congelationem succi purpurei cum succo aqueo, color purpureus, Amethystum gemmam referens, visitur.

Crystallus satis lucida, in mucronem sexangulum turbinata, saxo rudi albicanti, radicis vices quod subit, adhærens, nec non Adamantis formam, quæ exprimit. Adamas Boëmicus

Quorumdam, desumpta denominatione à loco vbi effoditur, Boëmicis nimirum fodinis.

Cryſtallus Triangula, maculoſa nube infecta, quæ non transluceat, quod ſuccum aqueum, ſed obſcurum, & fuliginoſum in natalibus conceperit.

Cryſtallus ob permixtionem ſucci mellei coloris, cum ſucco aqueo in concretione, Citri colore fulgens, quam veteres eadem de cauſa ceræ ſimilem eſſe dixerunt; Criſtallo minus eſt candida, minus ſplendens, magis tamen ſpiſsos eiaculatur colores. Citrium Gemmariorum: Topacium Boëmicum nonnullorum.

Cryſtallus ſexangula, facie oblonga, ſed in acutum deſinente, candidiſſima, & lucidiſſima, Solis radijs obiecta, ſpecies, & colores varios arcum cœleſtem æmulantes, non ſine magna intuentium admiratione; in proximos parietes eiaculans, quod ex repercuſſu fit in anguloſo mucrone: Iris à Plinio vocatur: ex argumento iam dicto, quam effodi, inquit, *Lib. 37. c. 9.* in quadam Inſula rubri maris, cætera ſui parte Cryſtallus. Vnde non deſunt qui radicem Cryſtalli eſſe dicant: quod à veritate non videtur alienum, nihil enim aliud eſt, quam puriſſima, & albiſſima Cryſtallus ſexangula, ratione quorũ angulorum hunc ſplendorem varietate colorum ornatum, de ſe fundit.

Gemmam hanc ſatis pulchrè deſcripsit Marbodæus ſubſequentibus carminibus; cuius vires cum non delineauerit, habeas, peculiari quadam proprietate in parturientibus cooperari. Alligata namque parientis coxæ, partum faciliorem reddit, vt facilius dolores illi, qui in parturientibus vehementiſſimi eſſe ſolent, tolerentur, eſt in cauſa: Nec non ab omni metu illas liberare traditur.

Irim dant Arabes, ſed gignit eum Mare Rubrum
Cryſtallo ſimilem, cuius ſexangula forma
Clara luce micans, fert cauſam nominis huius,
Nam ſi ſub tecto radijs ſit ſubdita Solis,
Protinus inficitur paries, varioque colore
Arcus Cœleſtis, depingit vtramque figuram.

Quæ

Quæ verò apud nos extat, non ex Mare Rubro, sed ex montibus quibusdam Germaniæ, qui sunt inter Treuerensem Ciuitatem, & Rhenum est effossa.

Crystallini fluores, veluti in vno lapide, vt in centro coëuntes frequentes Crystalli, multos mucrones, & latera ostentantes, ex Verrucca monte Agri Pisani.

Crystallini fluores, candidi, pellucidi, quadrangulares, adamãti non multum dissimiles, & lapidi, vt propriæ Crystalli matrici, naturaliter conglobati.

Crystallini fluores, flauum qui spirant colorem, adeò splendentes, vt scintillare dices. Pyriti lapidi pulcherrimo flauum colorem eructanti, adnati ex Boëmiæ fodinis.

Crystallini fluores, non multum candidi, nec multum clari, squammis instar, vnitim à natura fabrefacti.

Crystallini fluores præ longitudine insignes, candidi, & perspicui, qui tamen in acutum terminant.

Sed de hac Gemma satis; Modò si quid moraliter ex illius proprietatibus ellici potest, inquiramus. Crystalli imitatione à Sanctis Ecclesiæ Doctoribus, adeò perbellè pœnitentis mores, & eiusdem naturam, qualis pro rectè, & Christianè viuendo esse debeat, delineatam in Sacris literis annotaui: vt certè nil sanctius, eruditiusvè exprimi possit. *Moraliter quid Crystallus.*

Gemma hæc, vt iam est expositum, est clara, Ita luci peruia, vt literas, & alia, quæ in ea ponuntur manifestet, est luminis susceptiua: In colore aqueo elucet: & ex succo fit puro aqueo: Intus assumpta vbera lacte fœcunda reddit. Sic pœnitens claresçit, in puritate splendet, dum ex vitiata anima pro peccatis, quæ in conscientia latebant, planctu, & diuturna lacrymarum effusione, instar Dauidis Regis, cui peccatum multis cohibitis lacrymis est remissum: confessione, nec palliata contritione, illa eadem manifestet: vnde anima per pœnitentiam, luminis diuinæ gratiæ fit susceptiua; & pœnitens continentiæ, & perseuerantiæ admiculo, refrigerato ardore libidinis, & restricta concupiscentia carnis, non secus ac Crystallus præ frigiditate durescens, cor solidum facit: aduersus quascumque Diaboli, & Mundi tenta-

tentationes præmunitur. Lacteque Diuinæ gratiæ vberrimus, Solisque radijs, ideſt CHRISTI lumine accenſus, res quaſcumque aridas, vt animæ nocuas abſumit, diuinoque cœleſti rore opimus, lætabundus Deo gratus, & cuiuis conſpicuus euadit: miraberis fortaſſe candide Lector; quòd ego Philoſophiæ ſtudijs addictus; qui medicinam pro bono publico profiteor, parum fortaſſe in Theologicis diſciplinis verſatus, nihilominus in hoc totus incumbam, vt rebus ipſis naturalibus, allegorias ex Sacra Scriptura depromptas inſerendo, noſtrum hoc opus exornare ſtudeam. Id vnum, vt pio Chriſtiano dignum, proficiendi ſtudio attribuendum ſcias: & pro vita rectè, purèq; ducenda ſingula hæc deſcribi. Tu interim, qui fructus ſaluberrimi, qualeſcumque ſint, ex hiſce meis lucubrationibus excipi poſſint, non inuitus deguſtato: & boni conſule.

ADAMAS inter Gemmas maximæ æſtimationis, & multorum nummorum: Sacerdoti illi ſummo adeò grata, & in veneratione habita, vt Paſchatis, Pentecoſtes, & Tabernaculorum feſtiuis diebus, quibus talari, & ſupertalari veſte, ſcapulario que Pontificio indutus Sancta Sanctorum intrabat, & Populo ſeſe conſpiciendum dabat, vt ex Rabbinorum placitis habetur, ſuper pectus geſtare ſoleret: ad hoc potiſſimum, vt ſi quæ in Adamante illo, ob magnitudinem, & raritatem pretioſiſſimo, fieret in colore mutatio, quid boni, malivè (ſic annuente Deo) populo contingere poſſet, præſagiretur: Gemma olim, non niſi Regibus, & ijs paucis cognita: & ſi hiſce noſtris temporibus copioſa ſit huius copia: Cryſtallum, quæ affabrè admodum imitatur, & cognationis vinculo illi eſt coniuncta: tùm quia ex ſucco non diſſimili ei, ex quo fit Cryſtallus gignatur: tùm quod etiam vt quæuis alia gemma ſuam propriam habet matricem, è lapide quodam formatam, in qua veluti fœce quadam, ſecut in ſummo quaſi ſcoria, ſucco deſtillante, non ſecus ac infans in vtero materno ſanguine, nutritur: vndè videmus Smaragdum Praſſio, Silici Iaſpidem; Sardam Onychi innaſci, & ſic de alijs) à Cryſtallo, vti matrice ſua ſuſcipit natalia.

vndè

Vnde Plinius. *Indici* (inquit) *non in auro nascentis, sed quadam Crystalli cognatione* (& hic tamen est inter præstantissimos, maximè laudatus) *siquidem & colore translucido non differt, & laterum lævore turbinatus in mucronem, aut duabus contrarijs partibus, quò magis miremur, vt si duo turbines latissimis suis partibus iungantur.* Quamuis autem claritate huic plurimum sit consimilis, videtur tamen Crystallo paulò obscurior, aut non nisi elanguidus, & si nitorem hac viuatiorem, & robustiorem fundat, vt non modo splendeat, sed rutilet quoque, & emicet. Adamanti tantam naturaliter inesse duritiem, & soliditatem tradit Plinius, vt nulli violentiæ cedat, nec ferro, nec incude possit infringi; quinimo eius ictum ita respuat, vt ferrum vtrinque dissultet, incudesq; etiam ipsæ vulneribus acceptis dissiliant: sed nec igne domari valeat; humorem habẽs huius calore firmiorem, ob natiuam siccitatem, validiore in concretione, frigoris densatione, concurrente, aut, ex Alberto, præ intensa huius gemmæ frigiditate, porri adeò strictè coarctantur, vt ignem ingredi non permittant: Vndè Serapio, Adamantem frigidum, & siccum in quarto gradu esse, scribit: qua fortasse temperamenti natura motus Plinius censuit, ignis ardore adeò non liquescere, vt nunquam incalescat: & ex Xenocrate, igne non modò fœdari, imò puriorem fieri habetur. Quamuis autem hæc Gemma sit inuicta ferro, ignem pro ludibrio habeat; nihilominus, mirum dictu, quicquid vis ignis efficacissima pro debellanda tanta duritie operari minimè potest; modò Hircus (ex quorumdam sententia) Petroselinum, vel Silerem Montanum, aliasque plantas diureticas, depascatur, & illis aliquandiu fuerit saginatus, vinumque biberit, illius cruore recenti & calido, in quo sit macerata, id omne perfici. Quod Plinius hisce verbis nobis significare studuit. *Siquidem inuicta illa vis duarum violentissimæ naturæ, rerum ferri, ignique contemptrix, hircino rumpitur sanguine, nec aliter quam recenti, calidovè macerata:* cuius effectus rationem caliditati sanguinis hircini attribuere videtur Isidorus, cùm capite proprio de Hirco lasciuo animali,

Lib. 37. c. 4

Loc. cit.

Lib. 2. tract. 2. cap. 1

Lib. aggre. c. 191.

Loc. cit.

Loc. cit.

Lib. 12. c. 1

mali, & peculeo, feruentiq́ue ſemper ad coitum agens: hæc habet. *Cuius natura adeò calidiſſima eſt, vt Adamantem lapidem, quem nec ignis, nec ferri valeat domare materia, ſolus huius cruore diſſoluat.* Quod & alibi diffuſa magis oratione (de Adamante Indico tractans) hiſce verbis explicat. *Hic nulli cedit materiæ, nec ferro, nec igni, nec vnquam incaleſcit. Vndè & nomen Græca interpretatione indomita vis accepit* (ab ἀ ſcilicet priuariua particula, & δαμάζω verbo, quod domo, & ſupero ſignificat; ac ſi dicas indomitam Gemmam) *ſed dum ſit inuictus ferro, ignisq́ue contemptor, Hircino rumpitur ſanguine recenti, & calido maceratur, ſicque multis ictibus ferri perfringitur: cuius fragmentis ſculptores pro Gemmis inſigniendis, perforandisq́ue vtuntur.* Hæc Iſidorus, Plinij dictis aſſentiens. Quæ ſingula an vera ſint, fabuloſavè, cuiuis ex hoc patere poteſt; tantum enim abeſt, vt Adamas mallei ictum reſpuat, & non niſi ſanguine hircino rumpatur, vt etiam abſque hoc in ſcobem malledo redigatur: nec non facillimè piſtillo ferreo in mortario confringi, & atteri ſoleat: quò eius ſcobe alij Adamantes expoliantur; non enim à quapiam alia re, quàm à propria ſcobe exteritur, & expolitur. Hoc vnum tamen ſcio, quotidiana experientia comprobatum. Hircinum ſanguinem ritè præparatum, non Adamantem, ſed lapidem in renibus, & veſica frangere: Et apud nos extat compoſitio quædam ex hircino ſanguine, cuius vſu feliciſſimo euentu; quamplurimos lapides non ſemel comminuimus.

Loc. cit. Lib. 21. de Ciuit. Dei ad Marcellinũ cap. 4.

ADAMAS, qui tamen præcellentis ſit bonitatis, vim Magnetis frangere ex Plinio, nec non ex Sancto Auguſtino habetur; is etenim iuxta ferrum poſitus, non patitur illud attrahi a Magnete, vel ſi admotus Magnes ferrum traxerit, per quandam violentiam illud rapit, atque aufert: Pace tamen præſtantiſſimorum horum hominum, penes quos fides eſto, dixerim, me ſæpe ſæpius id experiri voluiſſe, neque tantam in illo vim deprehendi. Vti & fabuloſum eſſe reor, quod à quibuſdam aſſeritur; Adamantis aciem, plumbo propter Argenti viui cum hoc commixtionem, obtundi. Hoc vnum tamẽ dicam,

dicam, Adamantem, modò tamen exquisitæ sit bonitatis, vbi incaluerit, festucas; non secus ac Succinum attrahere. Reconciliationis, & Amoris Gemma à veteribus Philosophis dicitur, quod dissidia inter maritum, & vxorem si quando hæc à viri gratia decesserit, edulcere, componereque, & hostilem furorem compescere, consueuerit, potissimum læuo alligata lateri.

Somnia illa vana repellere existimarunt; quæ potissimum ex euaporationibus à corrupto humore eleuatis ad organum phantasiæ, vel sensus communis oriuntur, imprimentibus sensum, vel phantasma rei, à qua deciduntur, vt cum Galeno loquar: vndè Anachites à nonnullis dicitur, quod paruitantium animos, à vano metu liberet. *Lib. de somn.* Contra venena, amuletum esse præsentaneum testantur. Incantationibus, fascinationibusvè resistere dicunt: Adeò enim cacodæmonibus inuitus perhibetur; vt gestantem ab incubis, & succubis tutum esse, affirment. *Loc. cit.* Dentes abstergere, & mundificare testatur Serapio, experimento facto: ob virtutem quam habet fortiter abstergendi.

Cæterum vt aliquid etiam allegoricè de Adamante dicatur: ex illa duritie, indomitaque vi, qua præ cæteris gemmis est à natura insignitus; traxit illud Adagium, quo obturata aliqua mentis destinatio, quæ nulla possit ratione, loco dimoueri, significatur. *Allegoricè quid Adamas.* Qua de re homines illi Adamantini vocantur, qui, vti Adamantino semine procreati, ac Adamantinâ tunicâ vestiti, inexorabiles, aut infatigabiles cum sint, in suo sensu adeò pertinaciter abundant, vt à proposito neutiquam flecti possint: de quibus Hesiodus.

Durus at is animus solido ex Adamante creatus.

Hacque de causa Ditis pectora Adamantina, vti dura, & implacabilia à Poëtis finguntur: & illustris ille Poëta Mantuanus, Virgilius, inferorum portas, & columnas ex solido Adamante fabricatas esse, hisce carminibus descripsit. *Lib. 6. Æn.*

---- Solidoque Adamante columnæ
Vix vt nulla Virûm, non ipsi exscindere ferrò
Cœlicolæ valeant.

Adamas Anagoricæ quid.

Quibus addere placet nomen Adamantis CHRISTO in Sacris literis tribui, veluti Amos vij. nam vbi vulgata editio legit. Ecce Dominus ſtabat ſuper murum litum, & in manu eius trulla cæmentarij. Septuaginta interpretes tranſtulerunt. Ecce Vir ſtabat ſuper murum Adamantinum, & in manu eius Adamas. In quem locus D. Hieronymus multa diſſerit de Adamantis natura, & inter alia docet, duriſſimum eſſe, & indomabilem, paruum, & indecorum, atque in Electri ſimilitudinem venena deprehendere, & maleficis reſiſtere artibus (quod & à nobis in ſuperioribus eſt annotatum) tunc addit. *Talis eſt Dominus, & Saluator, qui ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens,* ad Philippẽſes 2. *de quo Eſaias ſcribit, non eſt ſpecies ei, neque decor. Hic ſtat ſuper murum Adamantinum, ideſt, ſuper Sanctos, & Apoſtolos ſuos; quibus donauit, vt & ipſi Adamantes vocarentur, & à nullo ſuperari dicerent: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, & anguſtia, &c.*

Rum.8.

Aduertit etiam D. Hieronymus, Adamantem licet indomitum, tamen Hirci ſanguine poſſe frangi: in quo docet, difficultatem exprimi conſeruandæ caſtitatis; quia nimirum præſtantiſſimi quique Sancti, & ſi fortiſſimi ſint, & Adamantini, ſæpè tamen mortiferæ libidinis calore diſſoluantur. *Hæc enim* (inquit) *ſanguinis Hircorum, & ipſius Hirci dicetur eſſe natura, vt ſit ad libidinem calidiſſimus, & quod ignis edomare nequeat, ſolus illius diſſoluat cruor.*

Super Ezechiel. cap. 1.

Adamas viri iuſti ſymbolum gerit, auctore Hectore Pinto, penes quem hæc extant.

Adamas Tropologicæ quid.

Adamantum quatuor ſunt genera, nempe Indicus, Arabicus, Macedonicus, & Cyprius, ſed inter omnes Indicus tenet principatum. Eſt enim indomabilis, & duriſſimus, victor ignis, numquam incaleſcens. Hic diſſidet cum Magnete lapide: tantáque illi vis eſt, vt iuxta Magnetem poſitus, ferrum ab eo abſtrahi non ſinat, aut abſtractum ad ſe rapiat. Eodem modo Vir iuſtitiâ inſignis, firmus eſt, & conſtans, victor ignis calamitatum, nulla flammarum dolorum vi ita incaleſcens, vt comburatur, & conſtantiam amittat. Tantumque eſt illi cum mundo diſſidium, vt

vt in mundo collocatus, non patiatur ab eo homines abduci, & attrahi: sin autem mundus, instar Magnetis eos ad se rapiat, dat operam, vt consilijs, monitus, vita, & exemplo eos ad se abducat, trahat ad verum decus. Et quemadmodum Adamas venena facit inuicta, & lympotiones, vanosque metus abigit, & expellit; sic ille ostendit hominibus vitiorum venena, vt ea detestentur; hortans illos, vt inanes timores, vanasque sollicitudines depellant: & animi quietem studeant adipisci. Hactenus Pintus. Hæc de Adamante, quæ sicuti prolixa oratione recensita sunt, ita omni animaduersione digna arbitrati sumus. Et quamuis locus hic expostulare videatur, vt lapides illos enumeremus, qui proximè ad naturam Crystalli accedunt; vt Asteriam, Seleuitem, & ijs cognatos: attamen quia intentio est nostra, sub hac incæpta classe lapides illos pretiosos solummodo perstringere, qui verè Gemmæ nuncupantur, natura nitentes quidem, sed rari, atque parui, prænarratos suis locis distribuemus. Interea cæteras Gemmas, quæ penes CALCEOLARIVM expositæ habentur, prosequemur.

INTER Gemmas illas candidas, & perspicuas, quæ motione varios ostentant colores, OPALVS summi habetur nominis: pulchritudine namque sua, quascumque Gemmas, etiamsi nobiles, superare creditur: cum colores quoscumque præstantissimarum Gemmarum, in vno corpore collectas simul reddat. Et si non desint qui dicant, Carbunculum omnium Gemmarum Gnomonem, & Regulam esse; quibus tamen refragatur Plinius, huic Opalum præponens, quod Carbunculum, dum inclinatur, flamma vincat; agens enim de pulchritudine, & nobilitate Opalorum hæc habet. *Minimum, ijdemque plurimum ab ijs differunt Opali, Smaragdis tantum cedentes* (de quibus præcedenti capite tractauit) *India sola, & horum est mater. Atque ideò eis præciosissimam gloriam compositores Gemmarum, & maximè inenarrabilem difficultatem dederunt. Est enim in ijs Carbunculi tenuior ignis, est Amethysti fulgens purpura, est Smaragdi virens mare, & cuncta* Lib. 37. c. 10

pariter incredibili miſtura lucentia : Alij ſummo fulgoris argumento colores pigmentorum æquauere : alij ſulphuris ardentem flammam, aut etiam ignis oleo accenſi, &c. Ex quo mirum videri non debet, ſi antiquitus tanto in precio, & exiſtimatione fuerit hæc Gemma, vt Nonius ille Senator ob inſignem illam, quam habebat, & qua plurimum gloriabatur, maluerit omnia ſua bona euertere, & dignitate Senatoria priuari, quàm Marco Antonio expoſtulanti tradere. A quo (refferente Plinio) poſtmodum fuit proſcriptus. Opalus vti præ colorum varietate, quas mutatione oſtentat, inſignis eſt, tot etiam illi ineſſe virtutes enarratur, quot habet colores: Inter quas hoc peculiare habere dicitur, quod oculos ſe portantis ſeruet illæſos, & acutos, ſed aliorum circumſtantium oculos obducta nube recondit; vnde quadam acriſia percutit, vt non videant, vel aduertant quæ fiunt coram eis, & ideò aſſeritur, furtis tutiſſimum eſſe patronum. Pæderos à Græcis dictus eſt. ἀπὸ τοῦ παιδὸς καὶ τοῦ ἔρου à puero ſcilicet, & amore, quod pueri, & amoris pulchritudinem ſua venuſtate referat; vel propter eximiam pulchritudinem, puerorum amorem ad ſe alliciat. Vulgò Girafole, & Scambiacolore nominatur; Scaliger ſumpta ab hac Gemma denominatione; Serpentes quoſdam, aſpectu horribiles, innoxij tamen, niſi irritentur, quos ortonum pedum eſſe ſcribit. Pęderotas vocat, pueros enim diuturno, contentoque aſpectu, quòd horum amore capiantur, ſine vllo maleficio contuentur.

Loc. cit.

Exerc. 183. diſp. 4.

PSEVDO OPALVS Cardani, Gemma ſic ab ipſo nuncupata, quod multum ab Opalo degeneret: non enim eſt ita perſpicuus, quamuis varietate colorum niteat; & pupillæ modò radiat; modò clarius, modò obſcurius. Vt cernere eſt in oculis Catti, ſeu Felis, dùm in tenebris aliquid admirari hoc animal videtur. Stupentibusque, nec vſquam dimotis oculis inſpicit id, quo delectatur: vnde & oculus Catti, ſeu Felis dicitur. Hinc traxiſſe illud prouerbium crediderim Ατενὲς ὁροῦ, ideſt fixis oculis intueri: in illos potiſſimum dictum, qui attentius, accuratiusque conſiderando,

Lib. 7. de ſubtil.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

do, fixius intuentur. Teſtatur Cardanus ſe vnum habuiſſe, quod altera ex parte candidus, ac lacteus videtur totus, ex altera autem fuſcus admodum totus etiam, adeoque fuſcus, vt etiam obſcurus appareret: nec hoc illi ex lucis varietate contingebat, quandoquidem ſeu ad lumen, ſeu verſus tenebras verteretur, album ſemper colorem ex ea parte oſtendebat, qua albus videri ſolebat, fuſcum verò ex alia. Itaque eadem ſuperficies ſola aſpectus varietate ex aduerſis partibus conſpecta, colores duos penè ex toto contrarios oſtendit, notat Cardanus. Gemma hæc tanti eſt apud Indos pretij, vt illis ſit perſuaſum, eius, qui hanc poſſidet, facultates non poſſe imminui, ſed ſemper in dies augeri, incrementumque facere. *Loc. cit.*

ONIX Gemma, inter precioſiſſimas illas Gemmas enumerata, quibus magnus Propheta Moyſes, inſtitutione diuina admonitus, Aronis Summi Sacerdotis, habitum exornari iuſſit; inter opacas colore candido Gemmas meritò cenſenda; habet namque ſpecularem, & valdè politam naturam, cuius vi ad modum ſpeculi imagines, & figuras, obſcurius tamen, repræſentat: præ colore igneo, nigro, & carneo, quibus nitet, laudatiſſima. Cauſa nominis: quòd, ex Sudine (referente Plinio) & ex Iſidoro, in Gemma ſit permixtus candor vnguis humanæ ſimilitudine. Vnde Columella, Pruna quædam, Onychina vocat, quæ Onychis, ideſt vnguis ſimilitudinem, formam, & colorem, habent, quorum etiam condiendi modum edocet: nec non Plinius de Pyrorum varietate, & bonitatis nobilitate agens, Pyra Tarentina, & Signina à quibuſdam, à colore teſtacea appellari tradit, ſicut Onychina purpurea; & apud Galenum Onychitis Cadmia legitur, à varietate colorum, quibus eſt referta, inſtar Onychis Gemmæ denominata. Non deſunt, inter quos eſt Hieronymus Cardanus, qui exiſtiment, Onychem eſſe Alabaſtrum Antiquorum, ex quo Pyxides pro ſeruandis vnguentis fiebant. In quibus ob ſuam frigiditatem, diutiſſime odores conſeruabantur: vnde etiam Onyx pro eodem lapide ſumi cæpit: ad quod hoc verſiculo

Lib. 37. c. 7
Lib. 16. c. 8

Lib. 12. c. 10

Lib. 15. c. 15

Lib. de ſimp. medic.

Loc. cit.

allu-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Lib.7. alludere videtur Martialis.

Vnguentum fuerat, quod Onyx modò parua gerebat.

In Onyche plures ineſſe effectus noxios ex Dioſcoride habetur; collo namque ſuſpenſum, vel digito portatum triſtitiam, & timorem excitare, lites multiplicare, animos adiras commouere, in pueris ſaliuam ſuperfluam, & noxiam excitare aſſerit. Hoc idem legitur in libro illo Galeno aſcriptus de incantatione, adiuratione, & ſuſpenſione; & alibi hæc habet. *Et Alabaſtrites vocatur vnguis in medicina vſum conuertitur combuſtus. Quidam eum bibendum dant ſtomachicis.* Mirari liceat Albertum illum Magnum, qui hanc Gemmam roborare vires, audacemque reddere doceat: hoc etenim eius naturæ repugnare videtur, quæ ſua frigiditate ſpiritus vitales potius conſtringit, ac in vnum cogit, vnde triſtitia oritur, timor, & inſomnia terribilia; quàm quod illos fœcundos ad audaciam reddat. Onychem & hoc peculiare habere traditur: ſi infirmo oculo adponatur, quaſi rem ſenſatam, ſine moleſtia, & noxa ſubintrare, & circumferri, humoresque contrarios excernere. Quod etiam commune videtur lapillis quibuſdam paruis ophtalmicis, de quibus ſuo loco erit ſermo.

Lib.9.de ſim pl. medi.fac.

Lib.2.c.13

Poſtquam autem dictum eſt ſuperius. Ex Onyche antiquitus vaſa precioſiſſima fieri conſueuiſſe, ad odores delicatiores reſeruandos; vt quid non ſine admiratione ſcribendum referam, quod ab Appiano Alexandrino in re propoſita traditur. *In Talauris* (ſic ſcribit) *quam Vrbem Mithridates habuerat apparatus promptuarium M. M. Poculorum ex Onyche Gemma factorum, compactorumque auro inuenta ſunt: multæ Phyalæ, Spyctheresque, calices, lecti, ſellæ, ornatiſſima omnia. Item frena Equorum, pectorales, humeralesque, phaleræque gemmatæ, auratæque. Quibus recipiendis, percenſendisque triginta dies Quæſtor inſumpſit: Eorum pars à Dario Hyſtapſis filio ſucceſſoribus per manus tradita fuerat: partem ex Ptolomæorum Regum gaza Cleopatra penes Coos depoſuerat. Partem ipſe parauerat, ac collegerat elegantioris ſuppellectilis percupidus.* Hæc Appianus. Quæ ſingula, & ſi fortaſſe parum ad rem, trãſcribere non

Lib.de Bellis Mithridatic.

non piguit: quò lectorum animi ad illud oblectamentum excitentur, quod ex Historiâ percipi solet: vti etiam in quanto vitæ luxu, & rerum apparatu Regio Principes illi Viri antiquitùs vitæ tempus traducere solerent, quam facillimè ex hoc coniectari liceret: quod etiam Cornelij nepotis auctoritate confirmari hoc potest: is tradit: *Magno fuisse miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex Onyche, & vrceos magnitudine cadorum ostendisset.* Vasa etiam ex hac Gemmâ in conuiuijs antiquorum in vsu fuisse, nos edocet hoc hexametro Martialis,

Lib. 10.

Paruus Onyx vna ponetur cœnula mensa.

Illud porrò animaduertere iuuat, huiusmodi lapidem perbellè typum gerere mundanæ felicitatis, ac delitiarum. Siquidem auctore Dioscoride, vt superiùs est dictum, Onychini Zona collo appensa mœrorem, tristitiamque affert; id quod in delectationibus terrenis, atque delicijs in dies experimur: mœrore quippe, ac tædio illos afficiunt, qui seipsis dedunt: meritoque legimus Onychinum lapidem inueniri in terrâ Heiulath, quod interpretatur dolens. Vndè eleganter de more Sanctus Gregorius scriptum reliquit;

Tropologicè.

Gen. 2

Hoc distare inter delicias corporis, & animæ quod corporales deliciæ protinus in fastidium per facietatem vertunt; Spirituales verò tanto amplius exuriuntur, quanto comeduntur.

Hom. 36. in Euang.

ONYCHINÆ Gemmæ lapides illos vti ex huius prosapia, quos & non paucos habet CALCEOLARIVS, substituere placuit, qui cùm à diuersa exhalatione generentur, ita colorem, & substantiam diuersam sunt adepti: in colore namque nunc albi, nunc nigri, nunc subrubicundi, nunc varijs coloribus distincti, conspiciuntur. Niccolique vocantur: & si rectius, qui candidis Zonis sunt interpolati, Niccoli veniant nuncupandi, quasi Onyculi, quod ex colore candido Onichino, cum alijs coloribus mixto, seipsos demonstrent. & Albertus Onychinos appellat, inquiens, *In nostris Onychinis multos colores inueniri, albos, nigros, & rubicundos,* Qui tamen omnes fricati similitudinem exprimunt vnguis humani:

Lib. 2. de lapid. c. 13.

mani: Gemmarij hoſce lapides vario modo ſcalpunt. Si enim cruſta alba alteri nigræ ſuperpoſita ſit, aut ſecundum alios colores, vt rubens, albæ, aut nigræ, aut è conuerſo; ſcalpunt in ſuperiori imaginem, vt inferior veluti ſtratum ſit. Inter vulgares homines ſub Camei nomine ſculpuntur, poliuntur, & venales fiunt. Camæ à nonnullis vocantur, ſumpta denominatione à voce Græca καύμα, quod eſt idem quod incendium: dicunt namque in locis ſulphuris, & calidis inueniri: & curare Hydropem in puluere ſumptus, affirmant.

Loc. cit. NICCOLVS (ex Cardano) geſtantem triſtem, & audacem facit, & ſomnijs terribilibus agitat; nam ſpiritus adeo cogit, vt triſtitiam, & turbationem moueat. Refert etiam Amethyſtum ſomnia mouere: vndè Chalam dicitur Hebraicè, quod eſt ſomniare, teſte Rabbi Alen Ezra: extant, & apud nos variæ Niccoli ſpecies, diuerſis coloribus notati, præcæteris verò vnus, oculum dices, qui ferruginei eſt coloris in ſupremo, inſtar pupillæ, albugineum habet colorem candido circulo incluſum, reliquum corporis in opaco nigricat: in alijs duobus Neronis, & Galbæ Cæſarum à peritiſſimo artifice ſunt ſculptæ imagines.

EX Gemmis viridibus, quæ à noſtro CALCEOLARIO, cuiuis rerum naturalium ſtudioſo expoſitæ, & contemplandæ humaniſſimè exhibentur Smaragdo, ex Climate Orientali nuperrime tranſportato, primam ſedem eſſe deſignatum vidébit: nec immeritò quidem. Gemmarum etenim omnium virentium, multis nominibus; quæ ſingula explicare nullius nobis erit tædij, principatum obtinet. Hic vt omnimoda eius natura, & origo habeatur, in lapide conſpicitur ponderoſo ſatis, cuius ima pars marmorea eſt, lapidem crediderim, colore quaſi cinereo, ſed ſuboſcuro conſperſum. Reliquum lapidis corpus Marcheſitam dices, aureis guttulis vndequaque ſplendentem: in qua tamen, ac ſi ſit naturæ rudimentum quoddam, Smaragdus ſemialbicans, & ſemiuirens conglobatus cernitur. Lapidis pars ſuperior

Smarag-

Smaragdum non mediocris magnitudinis, vt in proprio natali loco fouet: quia optimus, ſpiſsè, & acritèr viret: præ cuius eximiâ viriditate, & nomen (ex Iſidoro) ſibi eſt adeptus. vndè Lucretius. *Lib. 16. c. 7*

Grandes viridi cum luce Smaragdi. *Lib. 4. 227*

Et quaſuis herbas, frondesque virentes, comparatione factâ, ſuperare fatereris. Huius totum corpus, quod abſque vllo ſit vitio, & à quacumque fraude immune, non modò ſplendens, ſed etiam è liquido translucidum eſt, ita vt fulgere videatur. vt non abs re (ſic referente doctiſſimo Pererio) Smaragdus Hebraicâ voce, Barechet, dicatur, deriuata à Barach, quod ſignificat fulgurare, ſeu fulgorem emittere. Quidam (vt aliquid etiam de eius natiuo ſolo habeatur) nec indocti Viri, & huiuſmodi rerum minimè incurioſi. Inter quos eſt omni literarum genere ornatiſſimus Scaliger, & ſi ex ſapientum ſcientiâ hoc exprimat, putant habere Smaragdum principia ſua, & originem ab Ære: nec abeſt, vt Scaligeri verbis vtar, ratio à ſuſpicione. Tùm quia ærugo viridis, tùm quòd Smaragdus eo indicio probatur, ſi affricatus Lydio lapidi reddet æris colorem: hoc enim modò mercatores Indos conſulere veritati, nevè decipiantur, certum eſt: & ſi ex ſuccis viridibus originem trahere ſcribat Agricola. Locus hic expoſtulare videtur, vt & nos etiam excellentias illas non ſine commemoratione relinquamus, quibus multis, ijsque profectò inſignibus, veluti in Epithomen quandam ex varijs auctoribus, præcipuè verò ex Plinio noſtro collectis, Smaragdum præfulgere ab eodem Pererio traditur. Indignum enim aliquid, nos hiſce ſcriptis feciſſe, iudicari non iniuria poſſet, ſi Gemmę illius eximias qualitates, quæ & à Viris Principibus maximâ in æſtimatione, venerationeque eſt habita. Vti etiam poſita eſt quartum fundamentum cœleſtis Ciuitatis Hieruſalem. ſicco vt dici ſolet pede præteriremus. *Diſp. 7. in c 4. Apoc.* *Exc. 108 diſp. 4.* *Lib. 4. de cauſ. & ort. ſubter.* *Apoc. 22.*

Quarum prima eſt in eximiâ viriditate, quâ ſuperat viriditatem herbarum, & frondùm, prorſùs adeò, vt quælibet alia res viridis cum Smaragdo compoſita, & comparata, non

videatur virere: suâ etiam viriditate proxima sibi colorat; & in tantum tenax est suæ viriditatis, vt neque in vmbrâ, neque in Sole, nec iuxtà lucernas secundum coloris repertum mutetur.

Altera excellentia Smaragdi est in humani obtutus oblectatione; nullius enim coloris aspectus oculis gratior est, quàm Smaragdi. Nec est quicquam, quod libentius, auidiusque intueamur: eius namque viriditas & implet oculos, nec satiat tamen, eorumque ex intentione ad alia, lassitudinem viridi leuitate demulcet, ac recreat, & visum ad sui crassitudinem facilitate transluciclâ transmittit. Et corpus eius si politum fuerit rerum imagines reddit. Nero certè Gladiatorum pugnas Smaragdo spectabat. vnde & Neronis Gemma dicitur. *Plin. loc. cit.*

Tertia excellentia est in magnitudine, Theophrastus prodidit à Rege Babyloniæ ad Regem Ægypti missum esse Smaragdum quatuor cubitorum, & in delubro Iouis apud Ægyptios reperiri obeliscum ex quatuor Smaragdis longitudine quadraginta cubitorum, latitudine ex vnâ parte quatuor cubitorum, & alterâ duorum. Appianus Grammaticus tradidit memoriæ, fuisse in Labyrintho Ægyptio Seraphim Colossum ex vno Smaragdo nouem cubitorum. Sed quò minùs vetera relinquimus? memorat Krantz. Metropol. *Lib. 7. c. 5* Federici Imperatoris sœculo, Sulthanum, Cantharum ex Smaragdo capientem sextarium Balsami: dono misisse ad illum.

Quarta excellentia est in multiplici eius mirâque varietate: duodecim enim species numerantur: sed Scythici omnium optimi; nullis enim nec maior est auctoritas, nec minus vitij, tantaque duritiâ, vt sculptura vulnerari non queant.

Quinta excellentia in medicâ virtute, ac facultate aduersus morbos: tradunt enim valere Smaragdum contra calculos, contra lepram, contra canum morsus, cum rabie aguntur, & in vniuersum contra venena. Topatus ait valere contra morbum caducum, & contra fluxum sanguinis, & secundum *In cap. 28. Exod.*

dum

dum aliquos contra illusiones, phantastices, & deprauatam imaginandi facultatem. Quibus singulis hæc etiam addere liceat. Smaragdum suspensum ad coxam mulieris (ex Serapione) partum accelerare: & collo appensum ita vt ventrem tangat, ad iustum tempus fœtum retinere creditur. Dysentericis prodest ebibitus, ex Auenzoar testimonio, siue excorientur intestina, aut ab humoribus acutis mordicantibus ipsa, siue ex veneno ebibito acuto. Vti etiam expertum est. quod suspensio Smaragdi in dysenteriâ, & Hæmoroidibus, existit mirabilis efficaciæ, & iuuamenti: si suspendatur scilicet super ventrem primum, & alius ponatur in ore, sine trituratione, & liberat incontinenti. *Cap. 184*

Laxiuos motus compescere posse, natura Smaragdi, ex Serapione, frigida, & sicca, nos edocet, apta admodum ad effrenandos Veneris incensiuos, quod etiam doctissimus vir Georgius Agricola hisce verbis pulcherrimè explicat. *Loc. cit.*

Smaragdo motus obscenæ voluptatis valdè est pernicioſus. Siue enim mas, siue fœmina, dum commiscent corpora, sic eum gestet, vt contingat cutem, vel à collo pendulus, vel annulo gestatus disrumpitur. Cuius rei rationem hisce verbis explicat Cardanus. *Frangi verò Smaragdum in coitu quandoque experimento compræhensum dicunt. Vt vt res se se habeat, fragilior omnium gemmarum est Smaragdus. Cum verò abundanti, tenuique humido concoctio accesserit, calore vexata dirumpitur: nam humidum concalefactum in aërem transit, maiusque occupat spacium, vnde disrumpit: incalescere plurimum corpus in Venere, & anhelitus frequentiâ, & sudoris aduentus etiam quandoque docet, caloréq; hic magis imprimit, quia non quemadmodum in exercitationibus sensim dissoluitur.* Hæc Cardanus. *Lib. 6. de nat. foss.* *Lib. 7. de lapidib.*

Sexta Smaragdi excellentia petitur à multiplici eius significatione mystica: nam quæ de quinque Smaragdi excellentijs paulò ante diximus, ea secundum mysticam interpretationem accepta rerum spiritualium, & cœlestium multa, & præclara suppeditant documenta; de quibus disseruerunt Sacrarum literarum explanatores. Mihi ad præsens satis fuerit, mysticam Smaragdi significationem, quam super

Apocal. cap. 21

Vener. Beda explicat, hoc in loco referre. *Smaragdus* (inquit) *tantæ viriditatis est, vt etiam herbas virentes, frondesque, & gemmas superet omnes, inficiens circa se viriditate repercussum aërem: qui meritò & viridi proficit oleo, quamuis natura imbuatur. Cuius genera sunt plurima, sed nobiliores frigora Scythica ferunt. Smaragdus porrò significat animas fide semper virentes; quæ, quò magis aduersitate sæculi, seu frigore Scythico, præmuntur; eo magis hæreditatem immarcessibilem, & æternam conseruatam in cœlo, & mente concipere, sperando, & in proximos spargere satagunt, prædicando: quæ etiam internæ pinguedini charitatis ad contemptum mundi proficiunt.*

Natalis etiam Smaragdi locus pulchrè congruit mysterio: est enim terra locuples, & auro, gemmisque affluens, sed deserta, & inhabitabilis propter Griphes, feras videlicet volantes: sunt enim quadrupedes, corpore quidem Leonibus, capite verò, & alis similes Aquilis. Cum istis dimicant Arimaspi: vno tantùm oculo in media fronte insignes: mira cupiditate, & Smaragdos rapientibus Arimaspis, & feris custodientibus; huiusmodi desertam terram, virtutum thesauris abundantem, adierat Psalmista, cum dicebat,

Psal. 54

Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Idest à mundi illecebris animum elongando subtraxi. In hac terrâ precioſos thesauros, & desiderabiles, inuenire se, cum delectabili quadam admiratione manifesta, dicens.

Psal. 30

Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te: & cætera, quæ sequuntur, vsque ad finem Psalmi. Contra Gryphos autem, spirituales semen Diuini verbi, & virtutum gemmas nobis præripere conantes, quique Sanctorum inuigilant, simplici per cœleste desiderium intentione; quasi vno tantum oculo admirandi, vt gemmam fidei, cæterarumque thesauros virtutum inuestigare, & effodere queant. Quò enim quæque virtus sublimior est, eò pauciores habet cultores, grauioresque ab immundis spiritibus persecutiones patiuntur. Hi etenim velut Gryphes meritorum deiectione terrestres, sed superbæ mentis altitudine volucres, diuitias spirituales non sibi ad vsum possidere,

dere, sed hominibus auferre indefesso labore decertanti. Hæc Beda. quæ etiam à Solino in mundi memorabilibus eruditè admodum explicantur. *Cap. 24*

Et si Gemma illa, cui Prasij nomen est attributum, Prasitisque est Theophrasti, inter viridantes vilioris turbæ à Plinio, nec non ab Isidoro ponatur. Nihilominus cum ex Alberto Magno, Domus, materia, & palatium Smaragdi esse dicatur; quia in ipsa inclusus, vel ei affixus frequenter reperiatur; vt rerum varietas repræsentetur, quibus natura ipsa gaudere solet, & ob hanc cum Smaragdo cognationem, cum & hi, vt Berylli ex succis viridibus fiant; non absre fore duximus, post Smaragdi tractationem, quæ de Prasio annotare est datum, & eiusdem Etymum breuibus perstringere. Sic dictum scias à viriditate, quam sibi in natalibus est adeptus, Porrorum caudis, succovè haud absimili: πράσον enim Porrum est, genus oleris notissimum ex Plinio. & πράσινος colorem viridem porraceum significat; hinc vestes è viridi lana prasinæ dicuntur. Martialis *Lib. delapid. Lib. 37. c. 8 Lib. 16. c. 7 Lib. delapid. c. 14 Lib. 19. c. 12 Lib. 10*

De nostra Prasina est Synthesis empta toga.

Vel vt alij, à Prasio planta Græcorum, Marrubio Latinorum: illa tamen planta, quæ à Dioscoride Ballotæ vocatur, Marrubiumvè nigrum, quod ad virorem fuscum porraceum vergat: vt ex hoc dici liceat; huius Gemmæ colorem, & si viridem, pinguiorem tamen esse Smaragdi colore, non vibrare, nec oculum reficere, vt hunc, & obscuritatem retinere saltem in quibusdam eius partibus, hacque de causa gemmam pinguem, & purulentam esse nuncupandam; & si luciditatis aliquid in se habere intuenti appareat. Alia etiam ex hac stirpe asseruatur, quæ viridis cùm sit, maculis nonnullis sanguineis, vt proprijs notis, est conspersa: vt & alia virgulis quibusdam candidis in colore viridi distincta. Grammatiam esse propriam dicunt aliqui: quæ singulæ Prasij species à Plinio annotantur. Prasium & si secundum aliquos, nihil conferre dicatur, nisi quod vireat, & deceat auro. Confortare tamen visum, oculorumque caligini conferre, nec non & cum Iaspide, & Smaragdo virtutes *Lib. 3. c. 100 Loc. cit.*

tutes multas habere communes, teſtis eſt Albertus. Nec deſunt, qui ad confortationem cordis valere affirmẽt, quod etiam de Smaragdo dicitur, qui perſpicuitate ſubſtantiam ſpirituum recreat. Tradunt pariter Praſſium veneno præſente ſtatim viriditatem, amittere, qui tamen cum abluitur, recuperatur.

Lib. de lapid. c. 14.

MALACHITES Gemmis hiſce prænarratis accumbit: eſt enim ex Gemmarum viridium ſtirpe, quæ tamen non tranſlucent; ſpiſſius namque virens pallida eſt; nebuloſa tota, & opaca, quaſi pinguedine ſit aſperſa, vt Smaragdo in colore ſimilis videatur, ſed ſpiſſioris, denſioriſque viroris exiſtat: Nomen ex Plinio, à Malua, quam Græci μαλάχην vocant, eſt ſortita, non quidem ab eius flore (vt nonnulli autumant) purpuraſcit namque; ſed potius aut à folijs, ſeu ab earumdem ſucco, quibus in colore ſimilis videtur.

Loc. cit.

Gemmam hanc nonmodò reddendis ſignis laudatam eſſe; ſed & infantibus appenſam, eos ſingulari facultate à periculis defendere, immuneſq; cuſtodire, tradit Plinius. quod etiam Marbodeus Poëta in eius Dactylotheca hiſce carminibus exprimit.

Loc. cit.

cap. 44.

Infantum cunas virtute ſua Molochites
Protegit, & caſus abigit quoſcumque ferinos,
Ne teneros artus pars poſſit iniqua nocere,
Dat lapidi precium virtus cumulata decore, &c.

Apud Germaniæ populos inuaſit hæc opinio de Molochite: quàm bona, quàm vera, dicant ipſi: geſtanti, modò dono ſit exhibita, nil mali poſſe euenire, tutumque à periculis conſeruare, dicunt: quod ſi quis prauus euentus ſit futurus, prius gemmam frangi, ſcindivè aſſerunt; portentum euidentiſſimum alicuius futuri infortunij. Quinimo affirmant: ſi geſtans illam; fortuitò aut ex equo, altovè cadat, gemmam vice geſtantis ictum in ſe ipſam recipere: quod ſanè fabuloſum videri poterit. Aduerſatur præterea Epilepti-co morbo, quo ſæpe ſæpius in ætate puerili conſtituti, ob neruoſi generis infirmitatem, ex Galeno: facilè corripi ſolent; modò collo appenſa geſtetur, itavt carnibus adhæreat.

Lib. 1. Epid. com. 2

Sunt

Sunt & apud nos Malachites multiplices, & inter has venis nigris ſignatæ, vti & terrea quædam ſubſtantia, ſatis dura, in albo rufeſcens, in qua vti in matrice, variæ Malachites proprij coloris annatæ conſpiciuntur.

Gemma illa hîc erit deſcripta, quæ porracei eſt coloris, guttis puniceis, & venis ſanguineis, ad differentiam Iaſpidis viridis, ſuperaſperſa, cui & ſi haud abſimilis videatur, differunt tamen, quod Iaſpidi maculæ ſanguineæ hærent, illa verò venis ſanguineis interſtinguitur: vt potius videatur eadem, quæ inter genera Praſſij porracei coloris ſanguineis punctis obhorrens, à nobis nuperrimè eſt recenſita. Parum viridis eſt hæc gemma, quòd ex ſuccis non claris, quin potius turbidis, viridibus, rubris, ac nigrore quodam infectis, in terræ viſceribus concreuerit. Heliotropiumque ex huius effectu, & poteſtate nominatur. Græci etenim ἥλιον Solem dicunt, & τροπὴν mutationem, conuerſionemvè. Sub aquis namque ſi ponatur (ex Plinio, & Iſidoro hoc ſit dictum) & radijs Solis apponatur, ob viuacem fortè rubedinem, & viriditatem, colorem veluti croceum ſpargit, vt aërem obnubilare videatur. vti hæc eadem mira poſſe facere videtur, nam extra aquam, ſpeculi modò Solem accipit, deprehenditque defectus, ſubeuntem Lunam oſtendens, ac ſi Sol ex interpoſitione corporis Lunaris ad Solem ecliptica pati tenebras videatur. vndè quia mutare poſſe Solis claritatem videtur. Heliotropium, hoc eſt Solis auerſio nuncupatur: quod etiam Marbodeus ſequentibus carminibus eleganter expreſſit. *Lib. 37. c. 10* *Lib. 16. c. 7* *Dactyl. c. 33*

Ex re nomen habens eſt Heliotropia Gemma,
Quæ Solis radijs in aqua ſubiecto bacillo.
Sanguinem reddit mutato lumine Solem,
Eclypſimque nouam terris effundere cogit:
Denique poſt modicum vas ebulire videbis,
Aſpergiq; foras ſubitæ ſcaturiginis imbrem,
Vt ſit cum nimbos diſtillat turbidus aër.
Imbres de Cœlo vocat: aſtringitque ſerenum.
Sed quoque geſtanti dat plurima vaticinari,

Atque

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Atque futurarum quædam prænoſcere rerum.
Nosque bonæ famæ quibus eſt data laudibus ornat,
Seruat & incolumes producens tempora vitæ.
Sanguinis aſtringit fluxum, pellitque venena.
Nec falli poterit lapidem qui geſſerit illum,
Tot bona diuino data ſunt huic munere gemmæ,
Cui tamen amplior his conceſſa potentia fertur,
Nam ſi iungatur eiuſdem nominis herba. carmine
Legitimo, verboque ſacrata potenti,
Subtrahit humanis oculis quemcumque gerentem.
Hanc nunc Æthiopes, nunc Cyprus, & Aphrica mittit:
Sanguinis aſperſum guttis, ſimilemque Smaragdo.

Vt vires ſingulæ habeantur, quibus Heliotropium præcellere dicitur, placuit carmina hæc lectori exponere. Quem tamen admonitum vellim, quo loci Marbodeus geſtanti hanc gemmam, illum plurima vaticinari poſſe, dixit, atque futurarum rerum quædam prænoſcere: fabuloſum, ridiculumque videri; qua opinione moti Pontifices illi, qui olim à cultu diuino aberrabant, hac vtebantur, præſertim in Idolorum feſtis, Alberto Magno ſic referente: vti etiam, quod quicumque gerentem inuiſibilem reddi, ſubtraherevè de humanis oculis dicunt; hoc Plinius manifeſtiſſimũ exemplum magorum impudentiæ eſſe tradit.

Lib. 2. de lapid. c. 1
Loc. cit.

Sunt & inter has Gemmas virentes, Berylli, quibus color eſt viridis quidem, ſed multum dilutus, vt in viriditate Smaragdo ſimiles videantur, ſed cum pallore: laudatiſſimi, quia viriditatem puri, & tranquilli maris imitantur. Clarius tranſlucent, fulgorem quoque habent, quòd eorum color naturalis, & ſi ſurdus, & hebes, cum ingenio artificium in ſexangulam figuram ſint redacti, repercuſſu angulorum, ſit excitatus: aliter enim politi non haberent fulgorem. Vnde Marbodeus.

Conſpicuos reddit ſexangula forma Beryllos,
Quæ niſi ſit hebes, his pallor ineſſe videtur.
Eximios oleo ſimiles, lymphæve marinæ
Eſſe volunt, & eos probat harum gnara vetuſtas, &c.

Dactil. cap. 9

Beryllus

BERYLLVS in Sacris literis tantâ fuit habitus ęstimatione, vt octauum poneretur fundamentum cœlestis Hierusalem: de qua Gemma hæc ex eruditissimo Blasio Viegas excipere placuit. Beryllus, inquit, quasi aquam consideres, Solis fulgore percussam, rubicundum, & decorum colorem reddit; sed non fulget, nisi in sexangulam formam, polien-do, figuretur. Repercussione enim angulorum splendor acuitur, tenentisque manum adurere dicitur. Tradunt, Beryllo duos inesse colores, vnum viridem, pallentem alterum. Quilibet Apostolorum, propter mentis puritatem, quasi aqua clarissima, cœlestis gratiæ radium suscipit, pulcherrimusq; efficitur; repercussione angulorum magis splendescit: quia quò magis Apostoli laboribus premebantur, quasi fractis in lapide angulis, repercussoque lumine, magis radiabant. In sexangulam formam figurabantur, quia in hoc mundo, qui sex diebus à Deo fuit perfectus, tyrannis persequentibus, & quasi eos figurantibus, pulcherrimi, fulgentissimique euadebant. Tenentium manus adurebant; quia eos, cum quibus conuersabantur, diuini amoris facibus inflammabant. Præferebant colorem duplicem: quia dum cœlestia contemplabantur, virides efficiebantur expectatione præmij. cum vero ad proximos sese per actionem conuertebant, ipso labore, operumque assiduâ exercitatione pallorem quodammodo accipiebant.

Sect. 3. in Apoc. 21.

Mystice.

BERYLLVS, vt aliquid etiam de eius viribus dicamus; contra vitia hepatis, contra suspiria, & eructationes tritus, & liquoribus permixtus, valere traditur. humidos oculos sanat; & etiam egregiè prodest eorumdem contusionibus, & conquassationibus, siue pugno, seu baculo, vel alio quodam corpore graui contusio illa fuerit facta. Gestatus hominem magnificare, amorem coniugalem fouere, & coniungere, cum Sauinæ folia sibi habeat strata, tradit Albertus. Sunt etiam qui scribant, virtutem eius contra pericula hostium, & contra lites esse, gestantem inuictum, aptoque ingenio reddere.

Lib. 2. tract. 2. c. 2.

Cæterum priusquam Gemmis hisce, præ colore viridi conspi-

cuis, vmbilicum admoueamus, lapidem illum vndequaque transſlucidum, legentium oculis ſubijcere eſt in votis, quem ob raritatem, & pulchritudinem ad viuum delineari curauimus. Semiſphæricam, vt cernere eſt, imitari videtur figuram. in cuius eminentiori parte, veluti in throno, vt magis, ac magis lapidis venuſtas eniteat. Achates gratioſiſſima Gemma, in cryſtallino candore efflorescens, mirificè ſplendet. Medium lapidis Niccolis, varijs coloribus inſignitum, conſpicuum redditur. Centrum Beryllos pellucidos quidem, ſed in colore viridi pallentes, vt in proprio lare, fauet, & cuſtodit. Gemma, qua meritò, & volupè Ferdinandvs Gonsaga, Mantuanus Dux, oblectari quandoque ſolet.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SAPPHIRVS in ordine succedit. inculpabilis certè, & cuiusque vitij expers, quod ex succis cœruleis, ob perfectam eorumdem concoctionem, claris, ex terræ matris vtero natalia susceperit. Gemma admirabilis, pulcherrima, & gratiosissima, ob colorem nimirum illum cœruleum, Cœlo purissimo, & sereno, quale est vernum, simillimum, quæ sola translucet: qui sanè color cœlestis sacrarum Scripturarum testimonio perbellè confirmari potest. *Viderunt Deum Israël, & sub pedibus eius, quasi opus lapidis Sapphirini* (per expositionem additur) & quasi Cœlum cum serenum est: imò Theodoretus dixit, solum Sapphirum obtinere Cœli speciem, & colorem; cui adstipulatur Rabbi Zeroboam. vt non immeritò ob pulcherrimum hunc colorem cœlestem, mirabiliter cum purpura, regali omninò ornamento coniunctum (vt ex Isidoro patet) qui Sapphirum refert inter gemmas purpureas, cœruleumque semper coniungit cum purpura, & semper purpurascere scribit, illum, qui optimus, & præstans est, in armillis, & monilibus, potissimum verò à Regibus Sapphirus, vt regali honore, & dignitate dignus reponi cõsueuerit: quod vetustus ille Poëta Gallus Marbodæus hisce carminibus nobis significauit: & si illud Sapphiri genus intellexisse crediderim: quod aureis punctis collucere notat Plinius.

Exod. 24

Super Cont. 75.

Lib. 16. *c.* 10

Dact. c. 52.

Lib. 37. *c.* 9

Sapphiri species digitis aptissima Regum,
Egregium fulgens, puroque simillima Cælo.

Præ cuius etiam fulgore, patientissimus Iob gemmarum cum meminisse vellet, Sapphirum primo loco posuit; vt ex illo. tanquàm gemmarum præstantissimo, reliquas intelligeremus. Et ex hac gemma, vt Regibus digna, Thronus Dei repræsentatur, quod habetur Ezechielis. *Aspectus lapidis Sapphirini similitudo Throni*. Nam si cœlestis color cum purpura coniungatur, quid potest ad Regis Maiestatem significandam, commodius dici, aut repræsentari Sapphirina gemma? cuius præstantia excitati nonnulli ex Platonicis Philosophis, nec ignobilis classis: qui (referente Rodigino) cum sint arbitrati, tres esse vniuersales, præcipuosque

Ezech. c. 1.

Lect. antiq. lib. 1. *c.* 10.

mundi colores, tribus Cœli gratijs dicatos, viridem scilicet, & aureum, Sapphirinum quoque per excellentiam connumerauerunt. viridem Veneris esse voluere, atque item Lunæ; aureum Solis ab Ioue tamen, Venereque; Sapphirinum verò Ioui maximè accommodarunt. cui, Deorum supremo, Sapphirum dixerunt esse consecratum. vndè ex Pierio Valeriano habetur, Gemmam hanc & apud veteres, & apud iuniores omni ætate magna semper in celebritate fuisse; siquidem per eam, imperium, & summum Sacerdotium significari crediderunt: quod hæc cœlitus à Ioue, & Saturno vim quandam contrahat, vt ad huiusmodi res viam præparet, & facilliora hæc affectantibus omnia reddat; ita à Ioue regnum, à Saturno sacerdotium impetrari: cui pariter sacræ appellatio iure meritò attribuenda venit. Cum enim per ordinem duodecim Gemmæ, pro duodecim fundamentis cœlestis Hierusalem, disponantur, in quibus essent nomina duodecim Apostolorum Agni. Secundum fundamentum est Sapphirus. Petro, qui post primum Andream vocatus est, summo sanè Sacerdote, imo, & regale Sacerdotium gerenti respondens. Nec non ex Sancto Epiphanio habetur. cum suam cœlestem laturus legem descenderet Cœlo Deus, illam in lapidibus Sapphirinis insculpsisse. vt Hebræorum traditio fouet. quod etiam confirmat Anastasius Nicenus in Sacram Scripturam, vt Iosephum Rabbinum, in paraphrasi Chaldaica super Cant. 1. Tostatum, & Caietanum ad finem Exodi 31. omittamus. vndè videtur appellari ignea lex. Nam cùm Dominus de Seir dicatur ortus, quando ferebat legem, verus videlicet, & di-lucidus quasi Sol: non mirum, quod Diuinæ faciei radijs, & splendore tabulæ repercussæ ignescerent. Sapphirus namque, Piropi instar, Sole illustratus, ignescere, & scintillare dicitur: vt indicant Philonius Episcopus, & Rabanus: qua de re meritò sacro nomine videtur decorata hæc gemma. vt etiam Marbodeus

Lib. 40. Hist.

Apoc. 21

Tract. de 12 Gem.

Quæst. 38

In Cant. 1.

Apoc. 21

Loc. cit.

Quem natura potens tanto ditauit honore,
Vt sacer & meritò gemmarum gemma vocetur.

Sapphi-

Sapphirus ſimiliter tantæ auctoritatis fuiſſe perhibetur apud veteres illos, à cultu Romanæ Eccleſiæ omninò aberrantes, vt in religione locum habere exiſtimarint, & apud eorum Deos plurimum valere putarent. Apollini præ cæteris ſacra facientes, quaſi rem gratiſſimam cum multo faſtu, & ſuperſtitione oſtentabant: credentes (ò vana, deteſtabilisque Ethnicorum illorum cęcitas) citius cuncta, rataq; magis, & certa habere poſſe reſponſa, qui Sapphirum, dum Oraculum conſulerent, in præſentia poſſiderent: vt & Magi in ſacrificijs hunc alijs gemmis præponebant: qua de re audias Marbodęum nugantem. *Loc. cit.*

Et plus quàm reliquas amat hanc Neucromantia gemmas
Vt diuina queant per eam reſponſa moueri.

Et hæc quoad Sapphiri colorem cœleſtem, & religionem pertinent. Quæ facultates modò in hoc eluceant, perſcrutemur. miras etenim naturæ vires, vt & in alijs gemmis, lapidibusvè, in illo coruſcare paſſim apud probatiſſimos auctores legere eſt. Nonnulli Sapphirum portanti, gratiam apud homines, & Principes viros conciliare, inimicos reconciliare, carcere detentos liberare, affirmant: hoc idem à veteri illo Poëta Gallo deſcribitur, inquiens. *Ibid.*

Hic lapis vt perhibent, educit carcere vinctos,
Obſtrictasq; fores, & vincula clauſa reſoluit,
Fertur, & ad pacem, bonus eſſe reconciliandam, &c.

Et ſi nos, qui in fide Chriſti Redemptoris perſiſtere profitemur, diuinæ gratiæ ſingula hæc attribuenda eſſe, piè, & firmiter aſſerere debeamus; quam nobis paratam, credendum eſt, cum benè, & iuſtè, Deo vno, & trino ex corde inſeruientes, vitæ tempus traduxerimus: ſpes namque confiſſa Deo (cum abbreuiata non ſit manus Domini ſuper nos) numquam confuſa redibit: cuius rei Dauid nobis teſtis eſſe poterit; is enim vbi mandata Dei ſedulò obſeruauit, vndique Dei gratia cumulatus fuit; primùm Regno, deinde victoria, poſtremò amicis Regibus.

Omnibus cutis vitijs Sapphirum geſtatum vtilem eſſe, teſtatur Albertus ille Magnus: Anthracem peſtifero tempore *Lib. 2. de lapid. cap. 7.*

naſci

nasci vetat, & scabiem semper minuit: bisque expertum esse, attestatur hic Auctor, quòd Sapphirus super Anthracem positus (requiritur tamen vt grandis sit, & diutius carne adhæreat) illum extinguit: & vt ictu Iaspidis sitis inuehitur, & Torpedinis marinæ contactu obstupescit manus, pariter contactu diuturno Sapphiri, virtus Anthracis fugatur, Alexipharmaca vi, eius maliciam, & venenositatem reprimendo, & infringendo; & ne venenatus eius fumus ad cor ascendat, spiritusque inficiat, impediendo. vnde legitur apud Dioscoridem, virtutem illi inesse veneno contrariam, & illius penitus extinctiuam. Quod Araneæ experimento probat: si enim hæc intra pyxidem ponatur, & vnus Sapphirus Indicus. (is namque cæteris bonitate præcellere dicitur) siue alius, supra pyxidis orificium, sed fortasse rectius, supra animal, diutius pendulus retineatur. Aranea, eius virtute victa, quasi morietur.

Lib. 8. c. 100

SAPPHIRO virtutem inesse traditur, reprimendi calorem præter naturam. ideò in febribus illis, in quibus ob summam in humoribus ebullitionem, ardoris excessus viget, vt ægrotantes hinc inde se iactare cogantur, nesciantq; stare loco, magnum refrigerium febricitantibus illis præbere, est in confesso; si iuxta venas cordis pulsatiles ponatur, annuente Dioscoride.

Loc. cit.

Sudores illos stringere, qui ex rarissima corporis structura oriuntur, & fluentem è naribus sanguinem compescere astrictoria, qua polet, ob frigiditatem innatam, virtute, & cor recreare, refocilareque, nec non epotum bili nigræ, & melancholicis auxiliari, auctor est Arabum Princeps, Auicenna.

Innumeris alijs viribus præcellere Sapphirum, ex Dioscoride, Alberto: & quamplurimis alijs auctoribus in confesso est: quas singulas recensere, nimis longum esset, & ab instituto nostro alienum. Hoc vnum tamen gemmæ huius præstantiam adprimè exprimens, silentio non videtur prætereundum.

Loc. cit.
Lib. 2. c. 7

SAPPHIRVM nimirum castitatis cultorem, & amasium esse. ideò

ideò quiſquis eſt, qui illum geſtando, prænarratis virtutibus frui gaudet, immundam vitam non eſt vt traducat; illicitos Veneris concubitus abhorreat, nec alienos thoros appetat, eſt neceſſe: alioquin in partes diſſilit gemma, deperit in illa vis inſita, omnisque nitor ſordeſcit, ac obſcuratur, contrahitque aliquid vitij ex putridis corporibus, quæ virus exhalant, ac cum venenato halitu inficiunt: non ſecus ac mulieres, purgationibus lunaribus inquinatæ, ſpeculi nitorem obfuſcant. & in Corallio, dum maritima in prima huius operis Sectione perſcrutaremur, annotauimus: quam ſanè mutationem ſuſcipit; inſitusque illi color rubicundus defædatur, palleſcitque, ac ſi nubiloſa materia cooperiatur, cum geſtantis corpus aliquo morbo detinetur; idquè potiſſimum in puerulis, ob carnium molliciem, & porrorum cutis dilatationem, contingere in dies experimur: Huiuſmodi mutationes colorum, in quamplurimis gemmis, & alijs lapidibus conſpiciuntur. Referre placet, quod oculis ipſis, non ſine ſtupore obſeruauimus. Extat lapis non multum grandis coloris cinerei, qui parum elucet; apud D. Chriſtophorum Furlegerum Norymbergenſem. Virum prę animi dotibus, quibus ſe adprimè exornatum demonſtrat, ſummè ſuſpiciendum: & in rerum naturalium cognitione non mediocriter verſatum; quarum etiam vberrimam habet ſuppellectilem, cui lapidis mutabilis nomen attribuit. (Opali ſpeciem aliquam dixerim) Hic aqua frigida, & puriſſima, impoſitus, paruo temporis ſpacio (mirum ſanè, quomodo & corpora inanimata alterentur, & compatiantur) proprio denudatus colore, alium induit, flauum nimirum: & quod maiorem facit admirationem, tranſlucidum valdè. Vbi verò ex aqua extrahitur, depoſito colore illo, quem in aqua contraxerat, proprium denuò intuentibus patefacit. Lubens ſingulis ijs, quæ de Sapphiro ſcripſimus, finis erit, ſi quæ de myſtica eiuſdem ſignificatione traduntur, Lectori, exponamus. Sapphirus (inquit Viegas) medicam putatur habere virtutem; inutilis ſculpturæ, interuenientibus Cryſtallinis centris viret, & ſubinde tranſlucet,

Sapphiri myſtica ſignificatio. Sect. 3. incap. 20. Apocal.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

ſlucet, aureis quibuſdam punctulis collucens. Quilibet Apoſtolus medicam virtutem habuit curandi, & corporis, & animi ægritudines; non ſinebant ſe ſculpi humanis honoribus, minusvè aut promiſſionibus, quominus inuictam in fide, & amore CHRISTI conſtantiam retinerent; virebant centris Cryſtallinis, ideſt puriſſimis moribus, & tranſlucebant; quoniam lucem veritatis à CHRISTO emiſſam, in alios tranſmittebant. Hæc Viegas.

SAPPHIRI ex Miſnenſium fodinis eruti, alij minutuli ſanè, vt præ paruitate ſemina Papauerum non ſuperent. aliqui etiam ouali, ſed plana, figura, fabæ paruæ magnitudine non excedunt. omnes tamen in colore cœruleo, & ſi opaco, claritatem quamdam exprimunt.

Placuit CALCEOLARIO, nec ab re, ſub Sapphiri tutela, lapides illos in ſuo gemmarum repoſitorio, collocare, qui & ſi non multum lucidi ſint, cœleſtem tamen colorem, Sapphiro attributum, repræſentare videntur. Lapidem nimirum, qui Lazuli tunc temporis vocatur: & Turcicum, ſub Turchogis, vel Turchinæ nomine apud Iuniores diuulgatum. Ita & nobis volupè erit, ſingulis, quæ propria ſunt, de more, aptare.

Epiphanius, vir ſanctitate, & eruditione clarus, tractatu illo, quem de duodecim gemmis edidit. Lapidem illum, quem Arabes Azuli, vel Lazuli nominant, inter Sapphiri ſpecies deſcribere non omiſit. Vt & nos, tanti Viri auctoritate freti, hunc, gemmam non incongrue appellabimus. idque eò magis, cum ex fodinis aureis Orientalibus ſit effoſſus, (quod ex eo potiſſimum cognoſcitur; vi namque ignis nedum colorem amittit, ſed illuſtrior euadit, quod ſecus in eo conſpicitur, qui in Germania oritur; hebetatur enim, & colore minuitur) cuius medium in colore cœruleo, præter ſcintillas aureas, ſtellarum modò radiantes, quas refert, venula quædam aurea tranſcurrit; & quia aliorum lapidum precioſorum more politus eſt, collucet, enitetque: vt aſſerendum omninò videatur, Sapphiri ſpeciem, quam notat Plinius, varijs punctis collucere, gemmam hanc eſſe, de qua

Lib. 37. c. 9

qua præsens instituitur sermo. Gemmę huic cœruleæ, color nomen facit: Græci namq; κυάνον, cœruleum intelligunt, vel eum certè colorem, qui inter nigrum, & viridem colorem locum habet medium. Et si enim inter cœruleum, & cyaneum colores, aliqua videatur esse differentia, vt ille gemmæ nomen potius mereatur, hic verò Harena sit ex Plinio. hic Saturato magis sit colore, quam cœruleus, vt inebriatum dices. huic durities insit & fractu contumax sit, vt est natura Gemmarum, Cyaneus verò frangi facilè possit, & apud Dioscoridem, & Galenum pigmentum sit, nihilominus ex eodem parente natalia habere, & ijsdemmet pollere viribus, constat. Vtrique enim corpora sunt fossilia, ex succo macro terreno, non pingui; qui sua ariditate, & salsedine materiam metallicam corroserit, in terræ intimis adeò compacta, vt præ succi adepti qualitate, cœli sereni, & omni nube vacui colorem imitentur. Et si Cyaneus saturatus magis videatur. quòd in hoc, succus magis impurus, in cœruleo verò lucidior in generatione concreuerit. Quod autem indifferenter ijsdem polleant in re medica viribus: inter Græcos Dioscorides, & Galenus, & inter Arabas Auicenna, & Mesue, præ cæteris. hoc nobis amplè patefaciunt. Dioscorides *Vim habere reprimentem, & modicè erodentem, crustas gignere, & exulcerare* tradit. Galenus (& si paucis verbis) huius vires perstrinxit, inquiens, *Cyanos siue masculino, siue fœminino pronunciare velis, hoc medicamentum acri facultate est, tum detrahendi (quam καθαρτικὴν vocant) potentioremque Cinnabari. Inest quoque ei nonnulla adstrictio.* Auicenna, & si cœruleum cum Armeno lapide idem esse, asserere videatur, quod etiam apud Serapionis interprætes legere est, qui lapidem Lazuli vocant, qui apud antiquos est lapis Armenus; fortasse ob horum in ortu cognationem, sed quam insulsè, videant illi, *Virtutem ei esse (dicit) sicut virtus eius, quo adhæret aurum, & debilior eo parumper, calidum in secundo, & siccum in tertio constituit. Ei inesse virtutem eradicatiuam, putrefactiuam, & absterstiuam cum acuitate, & stypticitate pauca, & in ipso esse adustionem, &*

Lib. 33. c. 13

Lib. 5. c. 66

Lib. 9. de sim pl. medi. fac.

Lib. 2. tract. cap. 16.

vlcerationem scribit. *Prouocare menstrua sufficienter bibitum, & in matricem suppositum. Solutione educere melancholiam, & quicquid sanguini est commistum, in quo est grossitudo* notat.

Lib. 4 simpl. cap. 14. Mesues similiter, quem stellarum vocat, de illo hæc habet, *Est de genere marmorum, habens maculas ex auro, & alius est albus, & dicitur Marchasita, alius viridis clarus, cœlestis, & vocatur lapis Lazuli, & quandoque minera fert vtrunque simul. Melior est cuius color est viridior in colore Lazulini, & habet maculas aureas; & mixtus cum Merchasita non est bonus, & non maculatus, est non bonus, & similiter leuis.* Verbum autem: viridis, clarus, cœlestis (ex Cesalpino) non accipiendum est, quasi duo colores significentur, vt in lapide Armeno, sed viriditas significat intensionem coloris cœlestis. Similiter dum dicit; melior est cuius color viridior in colore Lazuli: idest saturatior. Sic apud Plinium videtur accipi, cum de Pæderote gemma inquit, *Inest viridis suo modo aër*, idest cœruleus saturatus. *& calidus in secundo, & siccus in tertio.* (progreditur Mesues) *& in ipso acuitas, non vacuata stipticitate aliqua, & est ex parte acuitatis eius adustiuus, vlceratiuus, putrefactiuus, absterstiuus, & incisiuus.* (quæ omnia intelligenda sunt, dum foris adhibetur) *& in non loto est proprietas radendi pilos. Lotus autem conseruat, & prolongat eos, & generat pilos in palpebris, solutione educit melancholiam, & humores adustos, & mundificat venas, & sanguinem ab eis.* (modò tamen decenti abluitione sit præparatus) *& non lotus educit per vomitum, & per ventrem humores crassos, & melancholicos. Confert ad ægritudines cerebri, & cordis, sicut ad epilepsiam, maniam, & melancholiã. quarum materia est humor melancholicus. & confert syncopi, & confortat cor, & auffert nocumenta eius. mundificat pectus, & pulmonem. confert asmati, iuuentutem conseruat, &c.* Hæc indefessus in medicina practica illustranda Mesues. Ex quibus colligere licet, lapidem Lazuli cum cœruleò multum conuenire. Vti Smaragdus cum Chrysocolla. Et si quæ inest in hoc lapide mala qualitas, quam in ortu contraxit, eum materiam metallicam participet, æris præcipuè; illa, facta optima

Lib. de metall. c. 40.

Lib. 31. c. 9

præpa-

præparatione, deponitur. ita vt rectè ablutus, contra illorum opinionem, qui hunc, non secus ac pernicioſiſſimum venenum formidant, intus exhibitus multum iuuet, vel nihil, vel parum lædat: & nos quoque non ſemel, vrgente neceſſitate, in affectionibus melancholicis præſertim, & in Elephantiaſi exhibuimus: ſemper profuiſſe, neque tormina induxiſſe, nec ori ventriculi multum obfuiſſe, experti ſumus; ſed de hoc lapide ſatis. Quò autem iam prænarrata in hiſce lapidibus colorum differentia magis eluceat, à re alienum haud fore iudicauimus, ſi ſingulas illas cœrulei ſpecies commemorabimus, quæ à diuerſis locis tranſportatæ, in Muſæum Calceolarium reconduntur.

Cœruleum foſſile, ob ſaturatum colorem, medium inquam inter nigrum, & viridem cui eſt locus, vt inebriatus videatur, ſaxo candido rudi, & præduro, quod pro parente in natalibus ſibi elegit, firmiter adhærens. Ex Boemiæ fodinis.

Cœruleum natiuum ex Hiſpanijs, in quo auri ſcintillæ eniteant: inter pigmenta nobilia, ob bonitatem, & colorem glaucum aſpectu pulcherrimum, cœteris præferendum.

Cœruleo illi Ægyptio meritò æquandum: de cuius laudibus Plinius, & alij quamplurimi ex veteribus multa ſcripſerunt. ex quo, vt etiam ex lapide Lazuli Orientali, color ille cœruleus paratur, quem vltramarinum Pictores appellant. hoc nomen ſortitum, fortaſſe, quia aut extra mare in Orientalibus fodinis reperiatur. vel quòd colore glauco maris aquæ colorem imitetur. *Loc. cit.*

Cœruleum Cyprium, bonitate, & coloris pulchritudine, cæteris quibusuis alijs comparandum.

Cœruleum præſtantiſſimum, terræ duræ, & cinereæ adhærens, in colore, & bonitate Cyprio haud abſimile. Ex Poloniæ fodinis.

Cœruleum natiuum Suocicum inſigniter gleboſum. terræ ſabuloſæ candidæ, ſed ſatis duræ adnatum: in quo color veluti ſaturatus conſpicitur.

Cœruleum Puteolanum, colore, & bonitate, ac nobilitate

Cyprio non indignè æquandum.

Cœruleum fossile, per se, ac sine vlla alia materia metallica mixtum, in propria vena repertum, sabulo, arenævè duræ, quod est ita simile, vt ex arena litorali totum constructum appareat: cui non admodum inebriatus, sed potius dilutus color ineſt; in quo etiam aliquot guttulæ aureæ splendent cœrulum arenosum Dioscorides appellat. Lib. 5. c. 68

Cœruleum ex propria fodina erutum, in quo nulla apparet coloris proprij mutatio. Lapidem Armenum, colore viridi qui perbellè imitatur, ob amoris vinculum, & affinitatis sympatiam, quam cum illo in ijsdem venis metallicis à naturæ primordijs contraxit, suo complexu fouens, vt simul iuncta, mutuoque amore connexa, dices, ac si vnico partu prognata essent: admiranda certè naturæ vis, quæ talibus consortijs, & mineralia ac metalla ipsa, ac si animata essent, inter se colligare soleat.

Cœruleum natiuum, Chrysocollam puram (quam in ortus principijs, vt plurimum in suo sinu excipere non dedignatur, eidem glebæ metallicæ, cui & illud apponitur, adhærentem benignè amplectens.

Gemmis illis, quæ colore cœruleo vndecumque scatent, lapide illo finis erit, qui à loco vbi effoditur, nomen videtur sortitus. Et si enim communi nomine apud iuniores, lapis Turcicus, vel Turchina, Turchesavè vocetur; rectius tamen apud Indos Perose dicitur, quod in Persia plurimus huius sit prouentus. Color huic vt plurimum in viridi pallens est, colorem nimirum illum imitans, qui, & si cœlestis cœruleusque sit, est tamen dilutus, quem nos (Turchino latato, seu chiaro) appellamus. Reperiuntur tamen ex his lapidibus, qui intensæ magis sunt viriditatis, signis quibusdam nigris, veluti venulis notati, quæ se se in superficiem insinuant. & hi probatiores existimantur. Sub qua autem lapidum classe veniat hic reponendus, videtur adhuc sub iudice lis; non enim desunt spectatæ auctoritatis Viri, qui ad Callaidem gemmam, à Plinio descriptam, referendum asserant; non secus enim ac Callais in viridi pallet, & vt Lib. 37. c. 8

hic,

hic, oculi figura extuberans, cernitur. Alij verò Iaspidis illam speciem esse censent. quam ex mente Græcorum Boream, seu ex Persis, quia aëri sit similis, Ærizusam Plinius vocat, quæ cum Cœlum autumnale matutinum imitetur, nec in colore dispar videatur Turchina, ob id eamdem constituunt. Vt vt res sit. Lapis est ex fossilium genere, instar gummi, seu nodi dimidiati, globi figuram exprimens, ex lapide nigro, vti matrice resudans. in viridi pallens, & inter gemmas, quamuis parum luceat, recensitus. Cui admirandæ ab auctoribus attribuuntur virtutes; Aduersus fascinationes, & lymphaticos, illos nimirum qui maniaco furore, aut amentia corripiuntur, valere tradit Cardanus. annulo gestatus, si ex equo cadat homo, excipere omnem ictum, & pro cadente in frusta rumpi, seruato homine, modo dono sit acceptus, ex hoc ipsomet auctore habetur. quamuis supra fidem esse dicat: referam tamen, quod verissimum est, apud populos illos Maumetanæ religioni addictos, Turcas nimirum, tantæ dignationis, æstimationisque esse, vt putent seipsos ex vsu huius lapidis à quouis infortunio incolumes seruare, & cadentium damnum prohibere; hincque factum sit, vt viri, prædiuites potissimum, quando se se offert equitandi occasio, habenas equorum, pectorales, humerales, & phaleras, quinimmo, & equorum caput hoc exornent; vt dicere liceat, lapidem hunc, Turcicum fortasse vocabulum hac de causa sortitum: quam pariter virtutem Malachiti gemmæ inesse ex quorumdam Germanorum testimonio, superius est à nobis annotatum. Cæterum qua ratione eruditissimus, & perspicacissimi ingenij Cardanus. Lapidem hunc Eranon vocat, & vndè denominationem habeat, vt rerum nouarum adprimè studiosissimus, libenter ediscerem. Omnem potius annulum, quod pro symbolo ad conuiuia sodalitiorum daretur, Eranon à Græcis dici, notans Scaliger: quàm Turchesiam lapidem. nisi fortè dicere velimus, totum pro parte intellexisse Cardanum. quia scilicet lapis hic annulis aureis includi soleat. Addam ex Rodigino, quo loci de conuiuiorum speciebus agit,

Loc. cit.

Lib. 7. de lap

Loc. cit.

Lib. de subt. cont. Card. exerc. 115

Lect. antiq. lib. 27. c. 14.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

agit, ſed præcipuè quale ſit conuiuium ſportularum, explicat, *Eranon*, dicit, *quod pluribus differtum accumbentibus ſit, ſed ita, vt ferat vnusquisque quod edat, quod etiam ἀπὸ συμβόλου dicebatur, hoc eſt à ſportula, vndè conuiuæ Eranoſtæ dicebantur. quæ res Poëtæ Heſiodo arriſiſſe admodum videtur, quod ſit iucunditatis multum, impendij haud ſanè.* Hoc tamen dictum intelligo, pro veritate rerum tantummodò inquirenda, non quod more ariſtarchæo, de tanti viri auctoritate, & dignitate quicquam detrahere ſtudeam; baccari namque in mortuos, ò quàm impium, & à ciuili religione alienum, videtur? & me talem eſſe profiteor, vt vitæ meæ curriculum, abſque vllo liuore, & detractione in alios, præcipuè verò in Viros de Republica literaria bene merentes, ad normam diuinitus inſtitutam, traducam. Sed ad Turcheſiæ virtutes, quæ ſuperſunt, rurſus.

Lib. de Gem. 2. cap. 181

Franciſcus Rueus ſe vidiſſe Turchinam affirmat, quæ patrono defuncto, omnem ſplendorem amiſerat, & veluti rimam quamdam contraxerat. quæ poſtmodum vili præcio à quodam ſanitate fruente empta, ad priſtinum colorem redijt, ac ſi ſenſu quodam perciperet, nouum ſe dominum, & ſanum inueniſſe. vt ex his pateat, Gemmam hanc ſæpius colorem mutare, atque expalleſcere, vbi qui hanc geſtat, langueſcit, valetudinariusvè eſt: cum verò corpus conualeſcit, ex natiui coloris temperamento, & hæc colorem proprium adipiſcitur. quæ, & ſi fabuloſa, ridiculavè videri poſſent, experientia tamen quotidiana nos edocet vera eſſe; vt de Corallio, Smaragdo, Sapphiro, & alijs lapidibus eſt annotatum. Viſum conſeruare, eidemque robur addere, vt oculorum imbecillitati accommodata, & ſpiritibus totius corporis refocillandis apta, hilaritatem gignere, paſſim legitur.

Hactenvs de Gemmis purpureis, nunc rubentes proſequamur, & inter has pulchriores, nobilioresque preferamus, quæ ob ſplendorem, & colorem igneum, ardentes vocantur; nimirum Rubinum, & huic cognatas. Non certè illi æquandus quem vt naturæ miraculum, & regali tantum Diademate

mate dignum referre placet. Recitat Marcus Polus, admirabilem Rubini compertam magnitudinem in vnico, qui apud Regem Orientalis Insulæ Zeilæ, compertus est; cum enim nullibi amygdalo maior repertus sit, apud illum tamen Regem extat ad palmi longitudinem, & ad humani brachij crassitudinem, corruscatione igneam flammam superans, qui cùm vnicus videatur, inæstimabilis precij censendus est. Sed Rubinus ille delineabitur, qui à CALCEOLARIO inter alias gemmas asseruatur. Hic mediocris est magnitudinis, colore, ac fulgore egregiè rubet, seque totum splendidissimum patefacit: quod ex succis rubris puris, claris, & translucidis ortum traxerit, ad perfectamque eorumdem concoctionem deuenerit: & quia optimus, probatissimusque, insigniter durus existit, nec vllum ab igne detrimentum pati videtur; quinimmo illi appositus, colore magis augetur, acuitur, intensiusque rubet. Qua ratione quasuis rubentes gemmas pulchritudine superare videtur, & ob flammeum illum colorem, cum nil possit spectari elegantius, atque iucundius, Carbunculi nomen meritò illi attribuendum. Non quod huiusmodi gemmæ realiter (vt apud multos inualuit opinio, hoc enim videtur fabulosum) in tenebris splendeant; sed rectius; quia Soli expositæ flagrent colore carbonibus ardentibus simili. vnde Græci ἀνθράκια nominant. Carbo enim ijs ἄνθραξ est: qui & si prius intelligatur, quando flamma, & igne caret, nihilominus Carbo etiam dicitur, cùm est ignitus. vt apud Plinium legitur: cuius verba hæc sunt; *Et cum cinis in foco concrescit, & cum carbo vehementer perlucet.* Nec non apud Ciceronem candens Carbo dicitur. *Qui cultros metueus tonsorios, candente Carbone sibi adurebat capillum.* Hæc obiter annotare volui, ne in nomenclatura exponenda erroris aliquid appareat. Gemmas has inter alias, affinitatis vinculo sibi addictas, principatum habere tradit Plinius, *Carbunculos à similitudine ignium appellari,* dicens, *cum ipsi non sentiant ignes,* ac ob id à quibusdam Græcis ἀπύροοτοι sunt vocatæ. Aristoteles libro de lapidibus hanc gemmam omnium gemmarum

Lib.3.c.19

Lib.18.c.17

Lib.2.off.33

Lib.7.c.7

rum gnomonem dicit, & Regulam (& si Plinius, vt in Opalo est obseruatum, hunc illi præponat) de qua etiam tractans Albertus Magnus. Carbunculum ad reliquas Gémas tanti facit, quanti aurum ad ferrum, vel plumbum, vt non præter rem, & Marbodeus eius præstantiam, & principatum ita expresserit.

Lib. 37. c. 10

Lib. 2. tract. 2. cap. 1

Ardentes Gemmas superat Carbunculus omnes,
Nam velut ignitos radios iacit vndique Carbo,
Nominis vnde sui causam traxisse videtur.
Lingua sed Græca lapis idem dicitur Antrax,
Huius nec tenebræ possunt extinguere lucem,
Quin flammas vibrans oculis nitet aspicientum.

Quamobrem iure meritò & ob dignitatem, & ob eius admirandam consistentiam, nec non ob virtutes insignes, quibus scatet, quartum ponitur fundamentum cœlestis Hierusalem; & in sacris literis sub Carbunculi nomine CHRISTVM Redemptorem nostrum significari, ex traditione Pererij habetur. Qui inter mundi huius tenebras refulsit, quando VERBVM CARO FACTVM EST, ET HABITAVIT IN NOBIS. Atque iuxta Landulphum. Carbunculus Charitatis typum gerit, quæ quidem præcellit omnibus virtutibus, lucet nocte aduersitatis, peccati venenum fugat, cęterasq; virtutes conseruat. Sed rursus, vnde digressi sumus. Plinius de Carbunculis agens, varias horum species, & differentias prolixè scribit, & singulorum genera nationibus distinguere videtur. Nec non in vno quoque genere masculos appellari dicit acriores, fœminas verò languidius refulgere. In masculis alios obseruari liquidioris flammæ, alios nigriores, & quosdam lucidiores, ac magis cæteris in Sole nitentes. Ne verò rem hanc in longum protrahere videamur, singulorum anatomen distinctam neutiquam recensebimus, sed Lectorem ad Plinianum Codicem remittemus. Quem hoc vno admonitum volumus: & si apud antiquos Carbunculi nomen de illa tantummodo gemma intelligeretur, quæ in colore igneo, & fulgore egregiè ruberet, vt ardere videretur; nihilominus apud recentiores pro quacumque

Apoc. 21

Mystice quid Carbunculus

Disp. 13. in cap. 2. Apo.

De Vita CHRISTI.

Loc. cit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

cumque gemma rubente, quæ fulgeat, vsurpatum legitur. quorum auctoritati, & nos assentiendo, Rubinum, Carbunculum appellare non sumus veriti. Et quæ Carbunculi species à Plinio, & Isidoro referuntur, apud Gemmarios nunc temporis alijs nominibus distingui: Qui enim intensiori rubedine splendidissimi sunt, Rubinos vocant, Carbunculos Antiquorum, seu Pyropos Græcorum, dices. quorum verò rubedo dilutior est, sed maximè splendens, Spinellas vocant. Crediderim illos esse, quos Plinius in masculis quoque alios obseruari liquidioris flammæ, dicit. Tertiò loco recensent, quos Iuniores Ballagios à pallido colore, Spinellis dilutiore, ac minus radiante nominant. candidos antiqui à colore diluto dicunt. Quarto loco constituunt Carchedonios veterum. Iuniorum Granatos, sic nuncupatos à granis mali punici, seu eiusdem floribus quos æmulantur: &si nigrioris sint aspectus: Hi non radiant, nisi clariore lumine. inter hos cum rubore quidam violæ colorem sentiunt, quos violaceos vocant, cæteris præstantiores, quos si Amethystizontas nuncupes, abs re non erit. Quinto loco Alabandini ponuntur, quasi corrupta voce Alabandici, Granatis nigriores, vt qui ex Boëmiæ fodinis eruuntur. Vltimum locum Amandinis attribuunt, qui varij coloris, interstinguentibus maculis albis, sunt. vt Trœzenij apud Plinium. Hoc vnum addam, reperiri in hisce Gemmarijs delicijs Glebam quãdam prædurę substantiæ, colore viridi subcinereo insignitam, vt Ophytim Boëmicum asseueres, mirandam certè: in hac enim, vt in proprio lare, Rubini, Smaragdi miro intuentium applausu, præfulgere visuntur. Munus Ferdinandi Gonsagae Mantuanorum Principis, quo Franciscvm Calceolarivm nostrum (dum elapso Iunij mense Serenissimo Duci debitæ obsequia persolueret) ob beneuolentiam, qua Calceolarios prosequitur, Regia manu cohonestare visum fuit. qua pariter & nos, præuia tanti Principis benignitate, fruimur. Quam verò aliam asseruamus, tùm substantia, tùm colore haud similis regiæ illi glebæ visitur. Est enim veluti sa-

Loc. cit. Lib. 16 c. 13

Rubinorum minera.

xum quoddam in colore non ſubuiridi, ſed ſubrubro, vt fuſcum, ſubobſcurumvè videatur; aliquantulum ſplendens, cui Rubini, colore valdè rubro præfulgentes, vt propriæ matri inhærent. Reliquas modò Gemmas rubentes perſcrutemur; quæ cognatione quadam veluti prænarratarum pediſſe quę eſſe videntur. vt Sarda, Corneolus, & Sardonyx.

Quicquid autem de Sarda Gemma, Sardiovè lapide, dici, explicariq́ue per nos poteſt, ſuccintè habeas. Gemma ex illarum ſtirpe eſt, cui patria, & color nomen dedit. Sardi namq́ue Populi, Sardinæ Inſulæ Libici maris incolæ, ei nomen quondam fecerunt, quòd eò loci primùm fuerit reperta. vnde Marbodeus.

Dactyl. c. 54.

Sardius à Sardis eſt, à quibus ante receptus,
Sortitus nomen, rubei ſolet eſſe coloris.

Quod ſi etiam colorem illum rubentem, qui in Sardis piſcibus, quos Palamidas longas vocat Plinius; & quorum plurimum prouentum ex Sardinia aduehi, ſcribit Galenus, conſideremus, præſertim cum ſalè conditi, illum Minio ſimilem referant. abſurdum non erit dicere, ob colorum ſympatiã, denominationem ab his piſcibus contrahere potuiſſe. Aut ſi mauis expoſitionem hebraicam attendere: ſcias, Sardium lapidem Hebraicè dici Odem, nomine deducto à verbo Adam, quod lingua illa rubere ſignificat. Siue ergò Patria, ſeu color, verbumvè hoc Hebraicum nomine Sardam cohoneſtauerit. Gemma eſt præ ſuccis rubeis, à quauis labe alienis, in ortu ſuſceptis, quod multum rubet, efficatiusq́; fulget, ac perſpicua eſt; vt ob id & laudatiſſima, & magis credatur: habeas enim, non vnum eſſe Sardæ colorem; aut enim rubentior in quibuſdam viget, vt quæ iam delineata: aut obſcurè rubet, aut minus dilutè, aut mellea eſt, aut fecibus ſordida. Quas ſingulas differentias ſi quis attendere appetit, Calceolarium Muſæum adeat, & nos pariter Lectori inferius exhibebimus. Sarda, & ſi tunc temporis minus nobilis, & vulgaris iudicetur, fortaſſe quia & Gemmæ precioſiores, maiorisq́ue precij ſint repertæ. vndè apud Gem-

Lib. 32. cap. vltimo.
Lib. 3. de ali. facult. c. 31.

Gemmarios nihil præter fulgorem habere dignitatis dicatur, & solummodo ad sigilla sculpenda reputetur idonea. Nihilominus maxima in veneratione olim extitisse, ex hoc præ cæteris patere potest, quod sextum ponatur fundamentum cœlestis Hierusalem. Nec non de hac, vt nobilissima gemma in Sacris Scripturis non rarò fiat mentio; vt legatur, horum multitudinem, filios Israel in deserto tàm affabrè sculpsisse, vt nemo huiusmodi artis imitationem fuerit deinceps aggredi ausus. Vti etiam ex Plinianis verbis colligitur: nullam fuisse apud Antiquos gemmam vsufrequentiorem, & celebriorem: quò loci eius quinque enumerat differentias; laudatissimamque omnium haberi Babylonicam, deindè Indicam, tùm Arabicam, adhæc Ægyptiam, vltimo loco Cypriam. Et ex coloris distinctione, differentias sexus apparere notat; mares enim excitacius fulgent, fœminæ pinguiores sunt, & crassius nitent. Gemma hæc, vt Corneolus, & Sardonyx, quæ non nisi coloris differentia, & succorum mixtione inter se dissident, ex eadem enim sunt prosapia, multis nominibus facilis sculpturis est, tùm quia ceram non rapit, tùm quòd tenax cum sit, & mediocris duriciei, non multa cum difficultate cælatur. Tertiò quia, ex Plinio, tardius cæteris pespicuis humore suffuso hebetatur: & oleo magis, quam alio liquore. Quamuis autem inter Gemmas vilissima reputetur, nihilque vtilitatis præter splendorem afferre credatur. excepto quod Onyx, qui quasdam, vt est explicatum, habere nociuas proprietates dicitur, non potest eius vim, Sardæ existentia, ad effectum producere: vnde Poëta Gallus

Apoc. 21

Lib. 37. c. 7

Loc. cit.

Cap. de Oniche.

Loc. cit.

Hic inter Gemmas vilissimus esse putatur,
Præter fulgorem cum nil ferat vtilitatis.
Excepto quod Onyx nequit hoc præsente nocere.

Attamen refert Albertus Magnus, ex mente fortè Aristotelis libro de Lapidibus, quod etiam in libro illo, Galeno ascripto, de incantatione, adiuratione, & suspensione legitur. In hac gemma virtutem esse sanandi hæmoroidas, & iram, rixasque sedandi, prohibendique somnia terrifica,

Lib. 2. c. 17

si ad pondus xx. granorum hordei, collo, vel in digito portetur. Gestantis animum ad gaudium excitat, timorem depellit, reddit audacem, eiusque mentem acuit, nec non à veneficijs, fascinationibusque potenter tuetur: in pulue-rem tritam,& cum vino austero potam, immoderatum men-sium fluorem, & sanguinis per ora venarum profusionem sistere notat Agricola, quibus virtutibus & Corneolum do-tatum esse, sic scribit Marbodeus.

lib.5.de nat. foss. Dactyl.c.15

Sed neque Corneolum lapidem numrare pigebit,
Qui licet obscurum videtur habere colorem,
Non spernenda tamen huic creditur insita virtus.
Nam lapis hic digito, collove gerentis adhærens,
In disceptando surgentes mitigat iras.
Qui lauaturæ carnis par esse videtur,
Sanguinis è membro sistit quemcumque fluorem,
Præcipuè talem patitur si fœmina fluxum,

Ventri deligatam, quod etiam Aëtiti lapidi attribuitur, fœ-tum vsque ad finem detinere, scribit Galenus. Nè verò & hæc gemma absque vlla mystica significatione relinqua-tur, hæc pauca ex doctissimo Viegas collegi: Scias, Sardam lapidem transluere, sic Martyres exemplo translucent. Coloris esse sanguinei, atque adeò martyrium eorum desi-gnari. Feris terrorem incutere, sic Martyres Dęmonibus erant formidabiles. Quò verò prænarratæ Sardij in colore differentiæ appareant, singulas species, quæ penes Calceola-rium sunt, breuiter delineabimus.

Lib. de med. facu. panab. cap.47.

SARDIVS lapis non multum sanè, sed dilutius rubens, vt qui ob rubedinem remissam loturæ carnium similis cum vi-deatur Carneoli, seu Corneoli nomen meretur.

SARDIVS lapis obscurè rubens, crassiusque nitens, quòd huic pinguis insit substantia, quæ perspicuitatem impedit, fœmina reputatur hic lapis, & propter pinguedinem, quæ Δημὸς est Græcorum, Δήμιος ab eisdem nominatur.

SARDIVS lapis alienum colorem in se qui admisit, mel-leum nimirum, splendet tamen & si aliqua cum opaci-tate.

SAR-

SARDIVS lapis, in cuius concretione non sine aliqua nota materiam immundam cum conceperit, obsoletus, & sordibus plenus videtur: ac ob id vilissimus.

SARDIVS lapis rudis sanè, & obscurus, vt videatur è propria minera non nisi extractus: qui tamen dum ad leuorem reducitur, multum rubere, & perspicuum fieri, reipsa dignoscitur.

SARDII lapidis variæ species, in quibus effigies Imperatorum Romanorum, ac symbola, eorumdem præclarè gesta referentia, admirabiliq́ue artificio antiquitus insculpta, conspiciuntur. Ne autem desidem, diminutumq́ue in rebus antiquis conquirendis CERVTVM Medicum credas; in nostro numismatum antiquorum satis locuplete larario seruari scias ex singulis huius gemmæ generibus, omnium ferè Cæsarum effigies, ac si ad viuum essent delineatæ, præ cæteris verò, vt pupilla oculi mei carissima, seruantur in Sardoniche pulcherrimo imago Filippi Macedoniæ Regis, Patris illius Alexandri, cui ex rebus actis Magni inditum est cognomen; & in Sardio, excitatius rubente, Faustina illa, de qua plura à pudicitiæ statu omninò aliena literis sunt tradita; & quæ maluit potius extra pudicitiæ limites tergiuersari, quàm quod in illa castitatis virtus coruscaret.

NE verò institutus ordo præuertatur, Gemma illa proprijs characteribus delineabitur, quæ ex duorum fossilium corporum, simul in terræ viscеribus, vt natali loco, coëuntium (de quibus in superioribus à nobis est tractatum) societate oritur ex Onyche nimirum, & Sardo gemmis, a quibus Sardonychis nomen est adepta: vt ex colore rubeo Minio simili, quo Sarda gaudet; quique in gemmæ supremo visitur, & cui candidum Onychis substernitur, haud difficilè est coniectari: ac si dicas Gemma ex Sardi rubore, & Onychis candore, in vnum hoc corpus formandum conspirantibus, genita; ita vt tota pelluceat, ac inuersa ob permixtum colorem, similitudinem, & speciem vnguis humani carnibus impositi referat; vt non abs re & hæc inter

Nic-

Niccolos enumerari possit; quæ tamen solum perpolita sit; exculpta enim, vt substratum alterius coloris sit, rectius Cameos vocari poterit. Sardonychis ortum, & in hac colorum varietatem, hisce carminibus expressit Marbodeus

Dactyl.c.55

Sardonycem faciunt duo nomina Sardus, & Onyx,
Tres capit ex binis vnus lapis iste colores,
Albus, & hinc niger est, rubeus supereminet albo.

Hoc idem ex Plinio habetur, scribente: *Sardonyches olim, vt ex nomine ipso apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc est veluti carnibus vngue homini imposito, & vtroque transluçido: tales esse Indicas tradunt Ismenias, Demostratus, Zenothemus, & Sotacus.* Quo loci etiam Æthiopicas, Arabicas, & Armenicas enumerat; quibus singulis proprias qualitates aptat, vt vnaquæque inuicem distingui possit, & quæ alijs præstantior sit, elici absque difficultate detur. Quarum omnium distinctas qualitates si scire appetis, auctor hic omnes tibi suppeditare poterit; nec non Georgius Agricola inter recentiores. Gemma, qua primus Romanorum vsus est Prior Africanus, referente Plinio ex Demostrato. *Et inde* (subdit) *Romanis hanc Gemmam fuisse celeberrimam, quo factum est, vt initio Romanis multum placuerit, qui deinde Indis persuaserunt, vt ipsi quoque ijs gauderent. Cl. Cæsar pariter Smeragdos, & Sardonycas induebat.* Cęterum, vt omittam, Sardonychem luxuriam repellere, & gestantem humilem, & pudicum efficere: & hanc solam propè Gemmarum insignando de ceræ substantia nihil aufferre, vt notat Marbodeus.

Lib.37.c.6

Loc. cit.

Lib.6.de nat fess.

Loc. cit.

Loc. cit.

Hic solus lapidum ceram conuellere nescit,
Hic humilem, castumque facit, multumq; pudicum.

Et si non desint, & alij lapides, qui nihil de cera rapiant: vt Sarda, Corneolus, aliquæ Niccoli species, & alij quamplurimi. Vnica obseruatione, Gemmæ huius tractationem ex Conterraneo nostro, includam, qui de gemma Polycratis Tyranni agens, hæc habet. *His initijs cæpit auctoritas in tantum amorem elata, vt Polycrati Samio seuero Insularum, ac Litorum Tyranno fœlicitatis suæ, quam nimiam fatebatur etiã ipse,*

Loc. cit.

Lib.37.c.1

ipse satis piamenti in vnius Gemmæ voluntario damno videretur, si cum fortunæ volubilitate paria faceret: planèque ab inuidia eius abundè se redimi putaret, si hoc vnum doluisset: assiduo ergò gaudio lassus, prouectus nauigio in altum, annulum mersit. At illum piscis eximia magnitudine Regi natus, escæ vice raptum, vt faceret ostentum, in culinam Domini rursus Fortunæ insidiantis manu reddidit. Sardonychem eam fuisse gemmam constat: ostenduntque Romæ, si credimus, in Concordiæ delubro, cornu aureo Augustæ dono inclusam, & nouissimum propè locum tot prælatis obtinentem. Hactenus Plinius. Ex hac pariter Gemma moralitates haud spernendæ expiscantur. Sardonyx præcioſior censetur, qui tribus coloribus variatur, primo nigro, medio candido, supremo rubro: per hanc gemmam, præ coloribus hisce conspicuam, Sancti Martyres mysticè designantur: omnes enim Martyres nigrum colorem ob labores, candidum propter puritatem, rubrum propter martyrium habuerunt. Sed audiamus Sanctum Gregorium de Sardonyche loquentem. dum enim verba Iob. cap. XXIIX. *Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, vel lapide Sardonycho preciosissimo, vel Sapphyro.* interpretatur, ita scribit. *Sardonychus quippe terræ rubræ similitudinem tenet. Sapphyrus verò aëream habet speciem. docet ergò in Sardonycho per terram rubrã homines: in Sapphyro autem per aëream visionem Angeli designari. Nam cùm rubræ terræ speciem Sardonycus habeat, non immeritò hominem designat. quia & Adam, qui primus est conditus, latino sermone terra rubra dicitur. Quid est ergò quod dicitur, quia hæc sapientia lapidi Sardonyco, vel Sapphyrino non confertur, nisi is, qui est (Dei virtus, & Dei sapientia, meditator Dei, & hominum CHRISTVS IESVS, tanta magnitudine excellat omnia; vt ei nec in terra primi homines, nec in cælo Angeli comparentur. Vndè per Psalmistam dicitur. Quis in nubibus æquabitur Domino; similis erit Deo in filijs Dei.* Hæc Sanctus Gregorius.

Moraliterqꝫ Sardonyx.

Lib. 18. moral. cap. 30

Psal. 88.

LIBET hîc nonnulla etiam de Topazio recensere, & quidem præter ea, quæ traduntur à Plinio, animaduersione dignum est id; quod apud Epiphanium legitur. Scribit enim nasci

Lib. 37. c. 8 Lib. 12. de Gemmis.

in

in Topaza Vrbe Indiæ; quamquam in inuentione diuersus sit à Plinio, vt inferius demonstrabitur. *Inuenta* (inquit) *quondam illic à lapicidis in corde alterius lapidis; quam cum splendidam vidissent, & Thebanis quibusdam ostendissent, paruo precio vendidere. Thebani vero Regnum tunc temporis administrati Reginæ attulerunt. illa verò Diademati suo imposuit in medio frontis.*

Lib. 16. Geographi. Strabo qnoque in descriptione Arabiæ hisce vtitur verbis. *Hoc in loco Beronicem Vrbem, in penitiore sinu positam, post sinum est Ophiades Insula, ab euentu rei appellata: vel quòd Rex eam à Serpentibus liberauit, vel quod multi applicantes à serpentibus interficerentur: & propter Topazia. Is autem est lapis pellucidus, splendore aureo refulgens, vt interdiu videri non possit,* (quod radij Solis ei similes circum circa resplendeant) *vsque adeò illustratur, noctu verò videtur ab ijs, qui eum colligunt. Nam signo aliquo imposito, de die effodiunt. Ægyptij Reges maximam hominum multitudinem, mercede conductam, ad horum lapidum collectionem, custodiamque collocauerunt.* Ferè

Tact. de lapid. Cap. 18. in Iob. eadem scripsit Nilus Metropolita. Illud autem peculiare videtur, quod de Topazij nomine, atque etymologia recenset Beatus Gregorius. Topazion (inquit) precioſus lapis est. & quia Græca lingua (πάν) omne dicitur, pro eò quod omni colore respondet, Topazion, quasi τὸπάντιον vocatur:

Origin. lib. 16. c. 7 Aduersus Gesnerum. omni certè colore splendere Topazion Isidorus, præter B. Gregorium scribit. Non deest auctor quidam, qui nomen Topazion ab Hebræo nomine, auri optimi (Paz) deduci velit: quod aurum optimum suo colore, ac splendore æmuletur: sed illum nugari crediderim, cum Topazion græcum sit, à quærendo desumptum; Paz verò hebræum, atque proprium, & peculiare auri nomen longè diuersum. Quòd autem Topazion non à colore, sed ab inuentione etymon potissimum susceperit. verba Plinij hoc nobis amplè attestari possunt: inquit enim. *Egregia etiamnum Topazio gloria est, suo virenti genere,* (ex quibus sanè verbis elicitur primò, gemmam hanc ad succum porri similitudinem habere; quia tamen non translucet modò, sed etiam mirificè fulget, eius fulgorem in colorem, auro similem, exire. Secundò,

Loc. cit.

Qui

Qui Topazij nomine nunc diuulgatur, Chryſolitum Antiquorum fuiſſe; atque viceuersà, qui nunc vocatur Chryſolytus, Topazion Antiquorum verum fuiſſe. Idque eò magis, quod ex eodem Plinio habetur. Topazion ſolum inter gemmas à cote poliri ob molliciem, limaque tangi; quæ omnia in Chryſolito à gemmarijs nunc vocato concurrere, eſt in confeſſo; lima namque tangitur, & eſt aurei coloris, in quo tamen ſubuiride quicpiam nitet) progreditur codex Plinianus, *Et cum reperta eſt, prælatæ omnibus. id accidit in Arabiæ Inſula, quod Chitis vocatur: in quâ Troglodítæ prædones, cum diutius fame, & tempeſtate preſſi, herbas, radicesque effoderent, eruerunt Topazion. Hæc Archelai ſententia eſt. Iuba Topazon Inſulam in rubro mari à continente ſtadijs CCC. abeſſe tradit, nebuloſam, & ideò quæſitam ſæpè nauigantibus, ex ea cauſa nomen accepiſſe Topazin enim Troglodítarum linguâ, ſignificationem habere quærendi.* Hoc idem Iſidorus ſcribit, aſſerens, ob hoc, locum, & Gemmam, nomen, & cauſam (à quærendo ſcilicet) accepiſſe. vt tantorum virorum auctoritate freti, rectius ſit dicere, Topazion non à colore auro ſimili, quo præfulget; ſed à quærendo denominationem præcipuè ſuſcepiſſe. & tutius auctor ille, qui cœleſtia, aquatilia, & terreſtria in multa volumina congeſſit, probatiſſimorum auctorum ſententijs aquieuiſſet.

Loc. cit.

Orig. lib. 16. cap. 7.

Neque ab re fore videtur, vt myſticè nonnulla de hac gemma, quæ ob eius nobilitatem, nonum fundamentum cœleſtis Hieruſalem à D. Ioanne ponitur, promamus; ſi cum eruditiſſimo Viegaz dixerimus. Topazij lapide, qui quanto inuentu rarior, tanto precioſior habetur, excellentiſſimam Sanctorum Apoſtolorum profeſſionem in Sacris literis ſignificari. Duos quippe huiuſmodi lapis refert colores, vnum auri puriſſimi, alterum æthereâ claritate relucentem; hoc eſt aurum charitatis in proximos, & ardentem in Deum amorem. Flammeſcit impenſius, quoties Solis radijs verberatur: quoniam Apoſtoli cum Christi gratia, tamquàm radio micabant, tunc magis ad proximorum ſalutem incendebantur. Topazion cum polis, obſcuras: ſic Apoſtoli cum

Apoc. 21

Cap. 21. Ap.

Myſticè quid Topazion.

laudibus noſtris polimus, potius obſcuramus, quàm illuſtramus; ob excellentem eorum magnitudinem, noſtraq; omni commendatione maiorem. Hæc de Topazio.

Hucuſque ob ſuſceptam à nobis in rebus naturalibus enucleandis, quot quot penes Calceolarium ſunt, prouinciam, quam etiam initio huius operis ad finem perducere, pollíciti ſumus, ac in eiuſdem contextu oſtendimus. De gemmis candidis, viridibus, purpureis, rubentibus, & aureum colorem reddentibus ſermo eſt habitus; harumque multa demonſtrauimus eſſe genera. Hinc ad eas pergere debemus, quæ ex ſingulis ijs omnibus videntur compoſitæ; vt ſunt præ cæteris Achates, & Iaſpis. Et ſi enim non ita tranſluceant, vt prænarratæ, quòd ex ſuccis non adeò puris, & claris, vt illæ oriantur, nihilominus perſpicuitatis & hæ ſunt capaces, vt inter gemmas reponendę veniant; necnon ob colorum varietatem, qua ita ornatæ conſpiciuntur, vt vno nomine diuerſas gemmarum ſpecies videantur complecti, magnam dignitatem, & gratiam in ſe obtinent. vt inde ex his vna ſextum fundamentum Ciuitatis Hieruſalem, altera octauum ponatur. Ambo hi lapides precioſi, & ſi ex diuerſis, ac commixtis materijs, atque exhalationibus ſinguli fiant; vt harum medio hoc commune habeant, vt perſpicuæ, ac opacæ ſint, & omnem admittendo colorem, de huius varietate inuicem decertare videantur, & hinc credatur ab Antiquis varijs, & diuerſis nominibus fuiſſe vocatos. Achates tamen ex tenuibus fit ſuccis, præ quibus nitet, magis durior eſt, atque ſplendidior; Iaſpis verò ex magis terreis, craſſis, & impuris oritur; vndè in hoc colores omnes hebetes potius, & ſuboſcuri ſunt, adeò vt in perſpicuo opacum, & in opaco perſpicuitas videatur deſiderari. In Iaſpide maiora, & frequentiora viſuntur vitia, quàm in Achate. quod ſi addas huic colorem album, & nigrum, magis inter alios familiares eſſe, illi verò purpureum, & viridem. In Iaſpide omnia confundi, vt & colores, & ſubſtantiæ perſæpe permiſceantur. In Achate autem veluti ordinem quemdam, licet non exactum, colorum, atque linearum

Apoc. 21.

rum vt plurimum esse, ex ijs tibi haud difficile erit, horum lapidum differentias rimari. Quorum nomina, causam nominis sub prælo ponamus, ad hoc vt ex succorum expressione, quibus viribus in corpora humana agant, & quid mysticè elici detur, indagare possimus. Qui autem lapis primo intuitu attramento hoc nostro explorandus venit, Gemma est illa, quæ primum in Sicilia Tyrreni maris Insula, iuxta Achatem fluuium, cum sit reperta, nomen sibi Achatis, & causam nominis ex Plinio, & Isidoro, vindicauit: vt inde Marbodeus. *Lib. 37. c. 10 Lib. 16. c. 11 cap. 2.*

Vt primum perhibent lapis est inuentus Achates
In ripis fluuij, qui nomine dictus eodem est.

Quoniam verò natura huius gemmæ est, varijs coloribus constare, candidis, nigris, rubeis, croceis, cinereis, viridibus, & cœruleis, vt inde, & varia huius genera, & diuersa nomina sortiatur. Nos quoque singulas species referre haud grauabimur. Et quæ primò sese offert, vt primum inuenta. vnde Marbodeus. *Loc. cit.*

Hic precio diues Siculas perlabitur oras,
Sit licet ipse niger, venis tamen obsitus albis.

Perileucos est Græcorum, ob dignitatem scilicet Principis nominis gemma: in huius superficie ab ore gemmæ ad radicem vsque filum candidum, seu lineæ, Zonævè instar marmoris albæ descendunt, & sunt intersectæ. & quamuis ob colorem nigrum, & subobscurum, quo tota est compacta, non sit adeò perspicua, vt Gemmæ pellucidæ, nihilominus si in tenues, & latas laminas diuidatur, perspicuitate non carere, quæ in opaco visitur, cuicumque innotescet. Interim reliquas Achatis species perscrutemur, quò huius dignitas, & quam magnæ olim fuerit auctoritatis, magis eluceat, & si tunc temporis parui videatur fieri, non quod in illa vires sint diminutæ, sed fortè, quia copiosior, quod enim rarum, carum, vilescit quotidianum.

ACHATES ob perspicuitatem in candore pulcherrima, quia ex succo, cui est aquæ color in terræ visceribus sit orta, Leucachates dicta, à voce græca λευκὸς, quæ album significat.

ACHATES lineis colorem sanguinis exprimentibus consper-
sa: Hæmatiti lapidi in colore non multum dissimilis, vt me-
ritò Hæmachates nuncupari possit.

ACHATES in colore corallium rubrum quæ ęmulatur, est
tamen guttis auro similibus illita, vt distincta videatur.
hanc Solinus Corallium Achatem vocat. Cretenses Gem-
Mem. c. 11. mam sacram dicunt; arbitrantur namque contra ictus Scor-
pionum, & Aranearum plurimum conferre.

ACHATES, cui color est croceus, leoninæ pelli haud dissimi-
lis, quam Græci Leontion, & Leontodoram vocant. Leona-
chates est recentiorum. Brocatella fortè vulgò.

ACHATES ob varias maculas Pantheræ animalis feri, pelli
maculosæ quæ sunt similes, & quas per totum corpus hinc
inde consperſas habet. Pandalion à Græcis dicitur. Panta-
chatem iuniores vocant.

ACHATES sereniſſimi, vernique Cœli à quouis vapore,
labeque expurgati, colorem instar Sapphyri referens. Sap-
phyrochates dicta.

ACHATES totâ splendidâ, flammæ igneæ rubedinem æmu-
lans: quæ caloris subterranei medio cum succo illo mixta,
ex quo Sarda Gemma fit. hanc colorum varietatem in se
contraxerit. non abs re Sardachates denominari liceat.

ACHATES miranda sanè, quòd delectus variorum colorum,
& in inanimatis corporibus conspiciatur, vt eisdem quo-
dammodo natura oblectari videatur. In hac enim color cę-
ruleus, candidus, viridis, niger, & alij diuersi apparent, vt
cum valdè venusto, varioque colore, natura sic ludente,
mirificè ornata niteat, diuersas, ac cõmixtas materias, atq;
exhalationes puras, & claras in hanc gemmam formandam
conspirasse videatur.

ACHATIS varias species hîc delineatas habeas, lapides ni-
mirum politos, & satis splendidos, quibus varius est color,
quòd ex succo terreno vario in substantiam lapideam con-
creuerint. varijs qui rerum imaginibus naturæ penicillo
sunt inumbrati: vt ex ijs vnus ob exhalatos à materia poro-
sa vapores exprimat arboretum, quem Dendrachatem ap-
pella-

pellabis, alter lacus, quidam fontes, & regiones, veluti Sciographiam, vel Cosmographiam, lusitante natura. non sunt autem ex India, vt similium Achatum feracissima transportati, de quibus Plinius. Sed ager noster Veronensis pul- *Lib.7.c.10*
cherrimarum rerum naturalium fœcundus, hosce nobis vberrimè elargitur. Postquam autem in huiusce modi lapides à natura effigiatos incidit sermo. Concedatur, Pyrrhi Regis *Lib.7.c.11*
Epyrotarum celebratissimam illam Achatem, ex Plinio nostro recolere: in qua nouem Musæ cum Apolline in medio Cytharam tenente spectabantur: non arte, sed natura ipsa magistra discurrentibus maculis ita absolutam, vt singulis quoque Musis sua redderentur insignia, nomina scilicet, & officia, de quibus Hesiodus in principio Teugoniæ, & latius à Diodoro Siculo circa principium libri quinti: quam pariter Gemmam perbellè expressit Marbodeus, inquiens.

Rex Pyrrhus digito gessisse refertur Achatem, *Loc. cit.*
Cuius plana nouem signabat pagina Musas;
Et stans in medio Cytharam tangebat Apollo.
Naturæ, non artis, opus, mirabile dictu.

Referam in hac re proposita ingeniosissimum illud subtilis- *Lib.7.de lapid.*
simi Cardani inuentum, qui de hac gemma agens, ridiculum putat, quicquid in illa elegantissime delineatum spectabatur. idque casu potius, quàm natura sic fauente, subsequentibus verbis contigisse asserens. *Hoc igitur sic contingit. Pictor validis coloribus lapidem aliquem è marmorum genere pinxit, vt nouem Musæ pulsantem in medio Apollinem mirarentur, inde seu casu, seu ex industria lapis ille, sepultus iacuit per multos annos eò in loco vbi Achates gigni lapides solent.* (miror profectò quomodo colores illi, & si ænei etiam fuissent tanto annorum spacio, præ terræ humiditate, aut ob aliquam materiam acrem, & mordacem, qua loca vbi vigent res metallicæ, scatere solent, si non ex toto, saltem maiori ex parte fuerint absumpti, si namque interitus saxis, carminibusque accidit, quanto magis coloribus, qui facilimè admodum, vt accidentia, mutationibus sunt obnoxij) *contingit itaque circum circa gigni Achatem perspicuum, & aqueũ,*

inde

inde inuentus referebat Musas, & Apollinem illum, quasi naturæ industria fabricatum, cum Achates iam gemma esset. Hæc doctissimus ille vir : quàm benè dicant, qui rerum naturalium indagandarum desiderio capiuntur. rectius iudicio meo dictum crediderim. cùm lapis hic, vt nuperrimè excauimus, varijs constet coloribus, & se inuicem incursantibus Zonis, lineisque, adeòvt non artis ope, sed naturæ sic cooperante quandoque varias effingat imaginum formas. Naturam certè Pyrrhi illam gemmam varijs lineamentis, & maculis ornasse, arte tamen prorsus caruisse tot imagines, & in ea formanda maximam artificis partem accessisse, qui alibi minuens, alibi augens, quæ spectanda essent, eximiè elaborarit. Nonne oculis ipsis intuemur, terræ superficiem tàm admirabili florum, & plantarum varietate, totque coloribus pulcherrimè exornari, ac si à præcellenti artifice esset depicta? pari etiam ratione nil mirum videri debet, si ex eiusdem vberrimo sinu lapides, & gemmæ prodeant, diuersis coloribus notatæ, & in quibus ob diuersissimas maculas, multiplices quoque rerum imagines ad intuentium votum repræsententur. Hinc videmus in quibusdam lapidibus expressas stellas, frondes, lilia, pisces, rotas, oculos, animalia, & quamplurima alia, de quibus omnibus in hac Sectione erit sermo. & in nostro Musis dicato delubro lapis asseruatur, in quo adeò affabrè delineata a natura cernitur Simia cubans; vt diceres, arte fuisse depictam. sicuti & alter lapis ramulo cum folijs insertus. super quem pedibus erectis residet Auis, non sine intuentium stupore. Sed quid nonne & idem Cardanus, se habuisse testatur tres Achates (ne verbum quidem, quod fuerint depictæ, proferens) in quorum altero (vt suis vtar verbis) *Natura Hæmisphærum pinxit Cæli distinctis orbibus. in medio terræ rotundam quasi aquis supereminens. Secundus, ex hiatu terræ fumum emittere videtur, qui aërem obumbret, atque illud in eo admiratione dignum, quod alius fumi color, alius aëris, qui ex eo obscuratur, fumus candidus quasi ac densus, aër subrubeus, ac mediocriter perspicuus. Tertius cæteris longè admirabilior,*

bilior, ſcilicet Galbæ fermè imaginem huiuſmodi depictam habet. (quam hoc loci ad viuum delineatam curauit) *nec in ſuperficie, ſed quaſi ſubuitro, & tamen vera gemma eſt, non vitrum. quoniam tamen qua parte tangit digitum, totus rubet, Iaſpidis refert ſpeciem.* Hactenus Cardanus. Legere eſt *Loc. cit.* etiam apud Plinium, in India Achates reddere ſpecies fluminum, nemorum, iumentorum, etiam Eſſeda, & Staticula, & Equorum ornamenta. Sed ne ab orbe hoc noſtro remota inquiramus. nonne Venetijs, & in Eccleſia Baſilica D. Marci in Achate gemma conſpicitur Regium caput diademate ornatum, naturalibus id exprimentibus venis, abſque omni artificis manu? & in eadem Regia Ciuitate in Templo Sancti Georgij maioris ſpectatur in quadam columna imago Saluatoris noſtri IESV CHRISTI in Cruce pendentis, dum pro ſalute humani generis ſeipſum exinaniuit? vt innumera alia, quorum plenæ ſunt chartæ, breuitatis cauſa omittamus? & ne res hæc in ridiculum, cachinationemvè abeat: quod oculis ipſis non ſine ſtupore obſeruauimus, habe in auguſtiſſimo rerum naturalium conclauio, auſpicijs Sereniſſimi FERDINANDI GONSAGAE erecto, cuſtodiri lapidem, qui præfulget, Achatem dices, in quo hominis imago conſpicitur, coloribus ita eleganter effigiata, veſtimentis ita affabrè delineata, capiti, collo, brachijs, & pedibus quæ ſua reſpondet textura, vt hominem, non ſine veloci greſſu itineri intentum eſſe prænunties. Ex quibus ſingulis quàm mirabilis natura ſit in operibus ſuis, abſque vlla artificis ope, cuiuis, etiam Ialemone frigidiori, innoteſcere poteſt. Achatis modò proprietates, quotquot è Regionibus, vndè oritur, ei attribuuntur, & à *Loc. cit.* Plinio, Iſidoro, Alberto Magno, & alijs quamplurimis au- *Lib.* ctoribus, hiſce Marbodei carminibus perſtringamus. *Lib. 2. min. cap. 2,*

Hunc quoque Corallo ſimilem gerit Inſula Creta *Loc. cit.*
Cuius planicies croceis eſt illita venis.
Iſte Nepæ virus fugat, & quod vipera fundit.
Reddentem facies varias dat & Indus Achatem.
Hunc nemorum frondes, hunc dantem ſigna ferarum,

Hic

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Hic ſedat ſitim, viſumque fouere putatur.
Eſt & qui Myrrhæ ſuccenſus ſpirat odorem.
Eſt qui ſanguineas maculas perhibetur habere,
Certa cui facies, quia creber, vilis habetur.
Portanti munus, viresque miniſtrat Achates,
Facundum facit, gratumque, bonique coloris.
Et perſuaſorem, mundoque Deoque placentem,
Hoc Anchiſiades comitante pericula vincit.

De Achate myſticè quid

Intes has proprietates, hæc potiſſima videtur, quod ſitim extinguit; qua quidem proprietate Spiritus Sancti gratiam repræſentari inficias non ibit, qui CHRISTI verba apud Ioannem legerit. *Cap. 4* *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Hæc porrò verba SS. Patres interprætantur de diuina gratia, quæ ſitim animæ, deſideria videlicet, & concupiſcentias ſedat, & extinguit. Id quod etiam aſſerere videtur Ill. Toletus de ſiti corporali. *Legimus enim*, inquit, *& audiuimus nonnullos viros hac gratia plenos, ita eſſe in internorum contemplationem raptos, vt nec ſitim, nec famem, imo nec incommoda grauia corporis ſentirent, & per multos dies ieiunij abſque cibo, & potu perſeuerarent; quodque mirabilius eſt, faſtidirent cibum, & potum, ſicut faſtidire ſolent, qui ſaturi, & cibo, & potu repleti ſunt. Nec incredibile hoc videri debet. Si enim circa res temporales, & caducas amor nimius, aut lætitia, aut reliquæ vehementes paſſiones id efficiunt, vt homo per multum temporis nec ſitiat, nec fameſcat, quantò magis Spiritus Sanctus per gratiam ſuam id operabitur? Interest verò, quod eorum, qui affectibus hiſce famem, & ſitim non ſentiunt, corporeæ vires debilitentur, potu, & cibo deficientibus. At Spiritus Sanctus roborat, & vires ſubſtentat, ne homo ſuccumbat, ſed integer, & fortis perſeueret. Exemplo id comprobatur Eliæ, qui ſemel pane, & aqua refectus, fortis quadraginta dierum iter ieiunus confecit.* Hactenus Toletus. Ferè idem legitur apud Sophronium de Petro Pontico Monacho, qui à Iordane in montem Sina itineratus eſt, nihil omninò ſumens: ibi verò, ſumpta Euchariſtia, cibum temporalem ſumpſit. A Sina verò vſque Alexandriam ab omni eſculento, &

3. Reg. 19.

Prat. ſpir. c. 100

to, & potu perpetuò abstinuit; & ab Alexandria vsque Hierosolymam, quæ interualla passum millia plurima excedunt. Multa exempla virorum insignium in re proposita possent afferri, qui Spiritus Sancti gratia pleni, nedum ad dies, sed ad menses, & annos absque cibo, & potu vixêre. Sed quoniam hoc nostri non est instituti, ad ea curiosum Lectorem remittimus, quæ ab Alberto Magno, à Theodoreto insigni historico in Philoteo, à Baptista Fulgosio, & alijs quamplurimis scriptis sunt mandata. *Anim. lib. 7. tract. 3. c. 3. Lib. 6.*

IASPIDIS modò singula illa genera recensеamus, quæ ex mente Dioscoridis, & Plinij, inter amuleta Calceolaria reperiuntur: non enim lapidis huius simplex est genus; sed ob succorum varietatem, qui in eius ortu, & mixtione exurgunt, sicuti varijs apparet coloribus distinctus, ita & varia nomina tùm ab ijsdem, tùm etiam à locis, vbi reperitur, & & effoditur sortiri, est in confesso. Aut enim in colore viridi Smaragdo est similis, quamuis non ita transpareat, sed obtusior, ac hebetior sit, vt ad Heliotropij colorem inclinare videatur. qui sanè color præcipuus huius gemmæ est; vndè ex Isidoro nomen à voce græca traxisse Iaspidem, refert *iac* enim viride est. Gemmam hanc in tota Orientali regione, præ cæteris, pro amuletis gestari, tradit Plinius: & Grammatiam ex hoc appellari, notat, quòd in colore viridi transuersa linea alba media præcingatur: qua motus auctoritate, non ab re dici posse crediderim, lapides illos virentes, maculis quibusdam albis signatos, qui tunc temporis ad dolores colicos, & renales compescendos, ex Indis sub nomine lapidis Nephritici transportantur, inter hanc Iaspidis primam speciem absque iniuria collocari posse, De qua pariter (vt tibi eiusdem vires innotescant) Galenus hæc habet. *Proprietatem nonnulli lapidibus quibusdam testimonio suo adscribunt, qualem reuera habet Iaspis virens, nempè stomachum adhæsu, ventrisque os adiuuans. At nonnulli quoque ipsos anulis inserunt, scalpuntque in eo Draconem radios habentem, veluti Rex Nechepsos memoriæ prodidit in quarto, & decimo libro: sanè huius ego quoque lapidis feci periculum.* *Lib. 5. c. 117 Lib. 37. c. 9 Orig. lib. 16. cap. 7. Loc. cit. Lib. 9. de sim. pl. med. fac.*

Torquem enim ex huiusmodi lapillis confectum, à collo suspendi, ita vt lapides os ventris coniungerent. Apparebant autem nihil oscecius prodesse, etiam si sculpturam non haberent, quam scripsit Nechepsos: Regem hunc Chaldæum, aut Magum extitisse crediderim: tale enim genus hominum certis diebus, & proastrorum certa constitutione oblectatum fuisse, vt in gemmis variæ figuræ inciderentur, ex historicis apparet; putans per huiusmodi figuras à lapidibus illis, in quibus fuerint sculptæ, admirabilia quædam opera effici posse: quod sanè cum à cultu Dei, & Ecclesiæ Sanctissimis Constitutionibus, (vt quid superstitiosum, & profanum) sit prorsus alienum; ita & à quouis, Deo Vno, & Trino addicto, respuendum omninò est: credere enim absolutè iuuat (garriant alij quicquid velint) Deum ipsum, si qui sunt in hisce lapidibus sculptis effectus, horum non esse causam; sed hoc potius à Diabolo sagacissimo animarum prædone, dependere; qui per imagines istas, tamquàm per signa ei adprimè cognita, & fraude instituta, effectus illos admirabiles operatur.

Dactil. c. 38. Sed de his hactenus. Iaspidis huius facultates, præter a Galeno notatas, carminibus hisce expressit Marbodeus.

Optimus in viridi transluceníque colore,
Et qui plus soleat virtutis habere probatur,
Castè gestatus febrem fugat, arcet hydropem.
Adpositusque iuuat mulierem parturientem,
Et tutamentum portanti creditur esse.
Et sicut perhibent, phantasmata noxia pellit.

Secundo loco reseruatur Iaspidis illud genus viride, punctis, veluti gutulis viuum sanguinem æmulantibus, totum consperſum, quod ex India Orientali affertur. vnicum certè remedium ad fluentem sanguinem, siue è naribus, siue à quauis alia parte, sistendum; dummodo collo appendatur. de quo etiam Nicolaus Monardes.

Lib. 5. c. 117 Tertium locum habet Iaspis ille, qui à Dioscoride, Crystallo, & pituitæ (vitream dixerim) similis traditur. Quoniam verò vna parte est Iaspis, in altera Onyx gemma conspicitur. hic à Plinio Onychipuncta, & Iasponix vocatur; quia

Lib. 37. c. 9 Ony-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Onychem complexus est, vel specie nubis, vel niuis rutilis punctis stellatus, vel sali Megarico est similis.

Quartò succedit Iaspis, in quò color cœruleus lacte suffusus ita enitet, vt, cum aërei sit coloris, Cœlum matutinum autumnale imitetur. hunc Plinius Boream vocat: & à veteribus quibusdam Græcis (quod etiam superius est obseruatum) ἀερίζουσα dicitur: tunc temporis sub nomine Turchinæ, seu Turcicæ diuenditur, quod Turchesijs, cyaneo quodam latescente nitore donatis, non sit absimilis. *Loc. cit.*

Quinto includitur loculo Iaspis totus niger, ac si fumo sit infectus: quem Plinius Capniam, vel Capnitim, appellat: fortè quia Cadmiæ illi speciei tenuissimæ, & exustæ, sit in colore similis, quæ Capnitis ab eodem auctore vocatur. *Loc. cit.* *Lib. 34. c. 10*

Huic succedit Iaspis, Terebentinæ in colore similis, quem Dioscorides Terebinthizusam nuncupat. Vti & alter, qui Callaidem in viridi pallentem æmulatur; nec non & alius, specie certè pulcherrimus: qui nuperrimè ex districtu Brixiensi effoditur, in Villa, cui nomen Veago della melle. *Loc. cit.*

Hieracitem gemmam dixerim, à Plinio descriptam. Totus namque alternat, miluinis nigricans veluti plumis. Sed quo diffunditur oratio hæc nostra? sat sit hoc vnum dixisse, in Musæo recondi innumeras alias Iaspidum species, quæ cum ex multorum clarissimorum succorum mixtione vi caloris subterranei exurgant, ob colorum laudabilem diuersitatem, spectantium animos ad illarum contemplationem excitant: quas variæ Regiones, à Plinio citatæ, mittunt. Germania quoque non parcam ad nos transmittit messem. *Lib. 37. c. 9* *Loc. cit.*

Multa de Iaspidis natura, viribus, & diuersis speciebus à nobis sunt tradita: non iniucundum futurum videtur, nonnulla hoc loco de hac gemma explicare, quæ ad mysticam considerationem spectant. Et quidem Iaspis de numero est duodecim precioforum Lapidum, qui erant in Rationali Summi Pontificis Iudæorum, vt habetur Exod. 28. & quos Ezechiel ait fuisse in corona, & diademate Regis Tyri, & ex quibus constabant duodecim fundamenta, super quibus *Mysticè quid Iaspis.* *Cap. 28*

Apoc. 28. Cap. 4. constructam Ciuitatem Hierusalem Cœlestem vidit in spiritu Beatus Ioannes. Meminit quoque huius Lapidis Isaias illis verbis. Ponam Iaspidem propugnacula tua. Quæ explanans Sanctus Hieronymus, de Iaspide in hunc modum scribit. Propugnacula Ciuitatis Dominicæ Iaspide roborantur: hi sunt, qui possunt omnem altitudinem, eleuantem se contra scientiam Dei, destruere, atque conuincere; & mendacium subijcere veritati. Qui ergò in disputando fortissimus est, vt Sanctarum Scripturarum testimonijs roboratus, iste propugnaculum Ecclesiæ est. Iaspidum porrò multa sunt genera. Alius enim est, Smaragdi habens similitudinem, qui reperitur in fontibus Theumodontis fluminis, & vocatur Grammatias, quo omnia phantasmata fugari autumant. Alius viridior mari, & intus quasi floridus: hunc in Phrygiæ monte Ida, & in profundissimis specubus eius nasci, referunt. Alium verò iuxta Iberos, & Hyrcanos, & mare Caspium, & præcipuè iuxta Lacum Neusim reperiri. Est & alius Iaspis niuis, & spumæ marinorum fluctuum similis, & clementer quasi mixto rubori subrutilans. Hæc diximus, vt vniuersas gratias spirituales, in Ecclesiæ propugnaculis cognoscamus; quas qui habuerit, & varios timores fugat, & potest cum sponsa dicere. *Patuelis meus candidus, & rubicundus.* Hactenus Beatus Hieronymus.

Cant. 5

Cæterum cum repetita iuuent; idque eò magis cùm oblectamenti, & eruditionis aliquid animis hominum impartiri possit, & si de Margaritis, dum maritimæ perscrutaremur non iniucunda fuerit facta mentio; nihilominus non videtur in præteritis relinquendum, quod valdè sapienter, & ingeniosè de ijsdem scribit Hector Pintus super Ezechielem: ait enim, *Margaritæ, lapilli illi candidi, & splendentes; qui nascuntur in mari intra Conchas marinas, sunt in hoc admirabiles, quod cum in mari nascantur, & procreentur, nullam tamen habent cum eo similitudinem; mare est cæruleum, Margaritæ verò candidæ: mare triste, & horribile, illæ lætæ, & aspectu adeò pulchræ, vt oculos moueant, & ad se alliciant: mare amarum, illæ amabiles*

Cap. 10.

Mysticè quid Margaritæ.

biles, absque vlla amaritudine: quin potius claritate, & splendore Cœlum quodammodo repræsentant: cuius rei causa est, quia ex cœlo influentias accipiunt. Huiusmodi sunt viri Charitate insignes, & Christiana religione præstantes, qui in mundo nati, & educati nullam cum eo habent similitudinem; animo sunt ab eo abstracti, cogitatione diuisi, verbis differentes, operibus discrepantes, quin potius cœlum suo modo referunt, vnde illis influit gratia. Cui & nos expletam nostram hanc de gemmis tractationem grati referimus: quam mysticis interpretationibus locupletari placuit, rati, rem non ingratam, nec inutilem fore, si ijs, qui Sacræ doctrinæ studio delectantur, pretiosarum rerum tractationem, symbolis elegantissimis refertam, exhiberemus.

QVEMADMODVM non vnicum est genus, nec vnica lapidum ratio, ita nec par est omnium præstantia, & virtus, vt æque omnes in pretio habendi sint; Ex his porrò Magnes palmam præripere cæteris omninò videtur, non tantum ob singularem virtutem, qua ferrum ad se rapere, certum est; verum etiam propter exploratissimum suffragium, quo nauigantibus esse solet: quibus sanè acu ferrea, quæ illius vim contraxerit, in gnomone nauigatorio super cuspidem quandam ingenio versatili instar perpendiculi insidente, meridianam lineam ad quatuor cœli partes constituendas, Austrum scilicet, Septentrionem, Ortum, & Occasum, commonstrare omnes recensent. Adeò vt, quemadmodum illo posthabito, quæuis nauigatio quamplurimis errorum anfractibus expolita videtur; ita huius vsu nautæ suum instituunt nauigationis cursum, & securè velificant. Hoc longa maris spacia, tractusque immensos, locorum situm, & distantiam dimetiuntur; quantum itineris sit peractum, & quantum peragendum remaneat, vt ad optatum, quò properant, locum, per-

perueniant, exactissimè explorant, & dinumerant. Sed antequam ad vlteriora progrediatur sermo, duo, non sine commemoratione relinquenda, recolere placet. Vnum quidem in Taprobana Insula à Colaico Indiæ Promontorio in Austrum quatridui nauigatione recedente, Septentriones nõ conspici, Magnetis vsum ibi esse incognitum, nihilominus vt tradit Solinus, nauigaturi, aues quasdam cicures alunt, & in nauigijs secum vehunt, quorum volatus, perindè, ac dirigendi itineris magistros habent. Hoc idem à Plinio nostro hisce verbis asseritur. *In Taprobano mari nauibus vtrinque proræ. Syderum in nauigando nulla obseruatio, Septentrio non cernitur, sed volucres secum vehunt, emittentes sæpius, meatumque earum terras petentium comitantur: nobis diligentior notitia Claudij principatu contingit, legatis etiam ex Insulâ aduectis.* Hæc Plinius. Referam & si parergon, quod à Diodoro Siculo est scriptum, & Remusius recolit. In hac Insulâ Aues quasdam ita edoctas, pueros in aëra eleuare, & incolumes in terram restituere parentibus, esseque admodum cicures, & domi studiosè etiam edoceri. Alterum, quod admiratione dignum videtur, est: nedum itinera maritima, sed & terrestria hoc nobilissimo lapide dirigi. vt legere est apud Episcopum Vulturarienſem colloquio decimo, quo loci, an omnia maria nauigari possint, inquirens, multa refert, quæ maria innauigabilia faciunt; vt Scopuli, Voragines, Herbæ, Plantæ, Testudines Marinæ (ob harum scilicet numerosum prouentum, & earumdem magnitudinem, ita vt maris fluxus impediatur) perpetuus maris motus, & caligo: vt mare illud; quod vltra Gotlandiam Insulam est, quod post vnius diei interuallum, est prorsus innauigabile, ob vim fluctuum, & caliginem; subdit deinceps. *Non aliter ibi esse innauigabile pelagus, quàm sint impermeabilia Arabiæ deserta, vbi cum vndique arenæ sint leuissimæ, nusquam rectum iter haberi potest, quandoquidem ille commotæ ventis perinde fluctuare videntur, vt mare: itinerantes igitur inter ligneas arcas se condunt, dorsisq; Cameleorum deferuntur: quin ibi quoque, sicut & mari, Magnete itinera diriguntur.* Hæc eruditiss. Maiolus, ex relatione Ludouici Barthemæ lib. 1. c. 13. Cum

Cap. 54

Lib. 6. c. 22

Tom. 1.

Sed nedum Magnete in hiſce Arabiæ deſertis ab itinerantibus ſuus inſtituitur curſus. quinimmò & pennis, quæ pro tegumento auibus quibuſdam inſeruiunt, viatores, & ſi alijs in regionibus, eorum iter dirigunt. quod ex Solino vt quid admirandum, colligere placuit: cuius verba hæc ſunt. *Mem. c. 29.*

Saltus Hercinius (maximam illam Germaniæ Syluam Herciniam intelligit, de qua Cæſar ſuis in commentarijs de Bello Gallico) *aues gignit, quarum pennæ per obſcurum emicant, & interlucent, quamuis obtenta nox denſet tenebras. Vnde homines loci illius plerunque nocturnos excurſus ſic deſtinant, vt illis vtantur ad præſidium itineris dirigendi, præiactisque per opaca callium pennis rationem viæ moderantur indicio plumarum refulgentium.* *Lib. 6.*

CVM igitur hucuſque de lapidibus pretioſis ſermonem habuerimus, nunc de illis, qui communi lapidis nomine appellantur, verba facere aggrediamur. Meritò in Muſæi CALCEOLARII lapidibus connumerandis, quò tutius hęc noſtra Sectio optatum habeat finem, agmen nobis ducet admirandus hic lapis. qui ſanè ſub genere quorumdam lapidum venit recenſendus, quorum ſubſtantia naturæ metallicæ eſt particeps; maximam enim habet cum ferri minera conuenientiam, ita vt eius venis appropinquetur; in metallis namque ferrarijs plerumque reperitur (& ſi non in omnibus) & ferri impoliti ſimilitudinem, vt plurimum, gerit, vt ferrugineus videatur. ad quem alluſit Claudianus in ſuis poëmatibus cap. de Magnete

——— *Lapis eſt cognomine Magnes*
Decolor: obſcurus: vilis: non ille repexam.
Cæſariem regum, nec candida virginis ornat
Colla, nec inſigni ſplendet per ſingula morſu,
Sed noua ſi nigri videas miracula ſaxi.
Tunc ſuperat pulchros cultus, & quicquid eois
Indus litoribus rubra ſcrutatur in alga.

Lapidi huic à Græcis, & Latinis multa nomina fuere impoſita; nam & Magnes, & Magnetis, & Hæraclius, nec non & Sideritis appellatur. Magnes quidem ab inuentore Magno,

Lib.36.c.16 Magno, (quod à Nicandro traditum est auctore Plinio) armentario nimirum illo, qui cum armenta pasceret primus in monte Ida ad Troadem spectante, fertur hunc inuenisse, clauis crepidarum, & bacculi cuspide lapidi hærentibus; Vel à Magnesia Prouincia, ex Plinio inter Tessaliam, Lib.4.c.18 & Macedoniam intermedia, vndè effoditur, in qua primũ inuentus dicitur: quam sententiam sequitur Lucretius hisce carminibus, Lib.6 de rer. nat.

Quod superest agere incipiam, quo fœdere fiat,
Natura lapis hic, vt ferrum ducere possit:
Quem Magneta vocant, patrio de nomine Graij
Magnetum quia sit patrijs in finibus ortus.

Quod si etiam non ratione molis, sed respectu qualitatis in lapide existentis: dixerimus Magnetem nomen Magni mereri, haud incongruum erit: sicut namque Heroes, & Viri præstantes ob virtutis meritum Magni dicuntur, vt præ cęteris sola Alexandri Macedonum Regis commemoratione contenti simus, qui ob res domi, forisque præclarè gestas, Magni nomen est promeritus, imò & maximi nomine inaugurantur Virgilius lib.6. Æneid.

---- *Tum maximus Heros*
Maternas agnoscit aues lætusque precatur, &c.

Sic Magnes ob vim insignem trahendi ferrum, qua admirabilem omnibus sese patefacit, cum cęteros quosque lapides dignitate præcellat, meritò Magni nomine decorandus videtur. Non est autem credendum, trahendi illam vim Magneti ineſſe, quia vita, & anima constet, & nutriatur, vt plerique nec spernendæ auctoritatis Viri autumant, non leuibus argumentis demonstrare conantes, Magnetem viuere, ferrum illius esse pabulum, ob id etiam optimè ferri scobe seruari (quam sententiam videntur mutuati, ex Democrito: hic enim existimabat, tùm omnia mixta ex anima componi, tùm speciatim lapides, & metalla. Hoc enim a veris Philosophiæ dogmatibus omninò recedit; non enim vt animata corpora, quæ nutrienda veniunt, mixta hæc alimentum intro suscipiunt, susceptum alterant, & immutant, & al-

& alteratum distribuunt, vt ad partes nutriendas succedat: & si crescant, non ob id illa nutritione nutriuntur, quam forte sibi commentati sunt, & quæ perfecta est, sed per additamenta tantum crescunt, quatenus additione nouæ materiæ consimilis, pars parti apponitur, vndè videmus secundum additionis gradum ad maximam, vel paruam, aut mediocrem magnitudinem lapides ipsos concrescere: nec non in quibusdam lapidibus, leuibus præsertim, aut pumicosis, non modò per additamenta similia incrementum suppeditari obseruatur; sed quoquomodo etiam hi partum edere videntur, siue ab additamento assumpto, seu ab humore, qui sæpe sæpius, vel paruus ab eis naturaliter fluit: is enim vbi primum constringitur, iam lapillus est, vt videatur fœtus, ac partus alterius esse: quod autem lapides ipsi, nec viuant, nec nutriantur Peripateticorum Coryphæus Aristoteles pluribus in locis, sed præsertim in magnis moralibus hisce verbis nobis patefecit. De animæ enim altrice portione agens. *Rursus* (inquit) *quod mox dicendum, non admodum quæ diximus participare, & ne quidem ab ipsis longè abesse videbimur, quippè quòd animæ quædam portio esse putetur, qua alimur, quam altricem appellamus, iure profectò ita, siquidem lapides ali non posse intuemur, & perindè non dubium, quin sit ali animatorum.* Lib. 1. cap. 5. Ex quibus verbis elicitur, nutritionem non nisi animatis competere, & solam animam illius esse causam; calor enim in animalibus existens, animal virtute nutrit, & ex alimento substantiam gignit, vt carnem & ossa: nec lapides nutriri, quia inanimati, vt nõ immeritò Rabbi Aben, Tibon, & Roachachem, hosce vocant silentia, & sine anima. Cap. 1. Redeat modò vndè fluxit oratio.

Præter nomina illa prænarrata, siue ab inuentore, seu à patria Magneti attributa. Heraclium video etiam à nonnullis appellari, ab Heraclia Lydiæ ciuitate, vt asserunt, sed nomen hoc non ad Magnetem, quinimmò ad lydium illum lapidem, quo aurum, & argentum exploratur, ex Theophrasto, & Plinio, auctor ille reducere videtur, qui adagia in Chiliadum centurias diuisit. Theophrastus namque refert, *Chiliadis primæ cent. 5. Lib. de nat. lapid.*

lapidem quemdam esse, qui Lydius, seù Heraclius dicitur, qui attritus aurum, atque argentum cuiusmodi sit, arguit. hunc quidam Magnetem putant, velut Herculanum, qui ferrum ad sese trahit, vndè nomen etiam additum σιδηρίτης. Ex quibus Theophrasti verbis sicut habetur Heraclium lapidem ab Herculano diuersum esse, ita Heraclium non ab Hercule, sed ab Heraclea Ciuitate vocatum iri, elicitur. Plinius similiter hoc manifestè demonstrat. *Auri* (dicit) *argentiq́ue mentionem imitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inueniri, nisi in Flumine Tmolo, vt auctor est Theophrastus, nunc verò passim, quem alij Heraclium, alij Lydium vocant.* Vndè consultius dictum crediderim, si vice Heraclij, Herculeus nominabitur, vt Agricola, & quamplurimi alij præstantes Viri faciunt. Nomenclatura desumpta ab Hercule, qui ob fortitudinem, & gloriam creditus fuit inter Deos relatus. Quemadmodum enim hic, vt fabulantur Poëtæ, tetras, & immanes orbis belluas viribus subegit, & oppressit, sic Magnes ferrum rerum materiam victricem ad se trahens vincit, & veluti sub dominio, seruituteq́ue tenet. Vndè, & Sideritis vocatur à voce græca σιδηρος, quæ ferrum significat, ac si dicas, lapis ferreus, aut ferrum lapideum; videtur enim esse quædam mistura ex lapide, & ferro in terræ sinu compacta. Hæc de Magnetis ethymologia. Modò ad eiusdem species sermo dirigatur, quæ sicuti vtriæ in Musæo reperiuntur, ita colore, & efficacia inter se differunt. Alius enim lapis visitur coloris subruffi, intus fracturis nigricans, qui parum ad cęruleum vergit: in substantia densus, & compactus est, nec non in attractione efficacem valdè se ipsum patefacit, non enim lento motu, & vi tarda, sed auidè, & celerrimè ferrum rapit: ex Iluâ Insulâ Maris Tyrrheni. Alter candidus conspicitur, lineis nigris inscriptus, cæteris inferior, quod ferrum non trahat; linguæ tamen admotus præ tenacitate ab innata pinguedine emanante, adhæret. ex eadem Insula. Lapidem hunc sub quinta illa Calamitæ candidæ specie, de qua Plinius, reponendum statuimus, cum de terris Iluanis

Lib. 37. c. 8

lib. 5. de nat. foss.

Lib. 37. c. 10

nis in secunda operis sectione facta est à nobis mentio; quem etiam Calamitam albam à quibusdam vocari diximus. quod autem optatas carnes ad se rapiat, vt nonnulli mente capti, fascinationibus dediti, ac illusionibus diabolicis obumbrati, putant, id omninò, vt quid profanum, respuimus. Nec deest Magnes nigri coloris, vt qui in Troade inuentus à Plinio describitur: fœmineus dici potest, cum nullius sit valoris, æstimandusque minimè sit, quod ne scintillam quidem virium, in attrahendo, vibret. Vt & alter spurius sit censendus, cum ob sterilitatem ei innatam, a propria natura, & efficacia alienus ita appareat, vt neque attrahat, neque abigat ferrum. Præ cæteris verò seruatur Magnes prægrandis molis, quia optimus, & ad propria opera obeunda peregregiè aptus, spissus est, duricie lapidi Smyridi haud dissimilis, colore ad cœruleum vergit, non multum est grauis. (ex Orientali climate transportatum scias) qui ex vno latere tàm auidè ferri desiderio detinetur, vt non ita primum ad illius faciem offeratur, vt confestim proprijs viribus vsus ad se alliciat, & trahat, vt videatur Sympatia quadam, & naturæ conuenientia motus, amico consortio frui, suoque confouere sinu. Altera verò parte, ac si antipatia quædam sit, & quasi odia exercendo, illud idem abigit, & respuit: Theamedem lapidem vi Magneti contraria in hac parte residere, non desunt qui attestentur, & inter hos Plinius noster, asserens in eadem Æthiopia, non procul vbi Magnes Æthiopicus reperitur, montem gignere lapidem Theamedem, qui ferrum omne abigit, respuitque: quàm benè, rerum naturalium perscrutatores examinent. Magnum illum Scaligerum de subtilitate ad Cardanum. Ioannem Taisnerium Annonium, Andream Cesalpinum in eius peripateticis quæstionibus, & inter alios Ioannem Baptistam Portam Neapolitanum libro septimo suæ magiæ naturalis consulant. Hi namque prolixiore calamo, summa eruditione referto, ad trutinam Magnetis naturam, & eiusdem effectus literis mandarunt, & quid de Theamede lapide sit sentiendum, examinant.

Loc. cit.

Loc. cit.

Ederc. 138

Quà verò ratione Magnes ferrum ſua natura grauiſſimum, leuiſſimè, & auidiſſimè attrahat: hoc loci certè non eſt, vt multiplices illas, & varias ſcriptorum opiniones recenſeamus, qui die, noctuque inſudarunt, in enucleanda huius rei cauſa; id enim præter operis inſtitutum videtur eſſe, & in referendis tot doctiſſimorum, & grauiſſimorum hominum ſententijs, longiores plus iuſto eſſemus. Alij enim ad complexionem, ad certam ſcilicet, & peculiarem quatuor primarum qualitatum contemperationem, & proportionem referunt. Alij ad formam ſubſtantialem reducunt. Nonnulli cuidam occultæ proprietati, à Deo, vel cœlis lapidi impreſſæ, & elargitæ, vt cauſæ, attribuunt. Non ſecus ac vi, Agaricum Pituitam è corpore extrahit, Rhabarbarum, & Scammoneum flauam bilem purget, Epithymum Sena, Polypodium humorem melancholicum, Succinum feſtucas, & paleas trahit, & ſic de alijs quibuſdam lapidibus, in quibus effectus extraordinarij, & ſingulares conſpiciuntur; qui cum cauſam non habeant apertam, ab occulta proprietate emergere dicuntur. Hoc idem à Platone in Ione, ſeu Dialogo de furore: Diuinæ virtuti mouenti videtur tributum, cum dicat, *Video ò Io, & quod mihi id eſſe videtur, tibi aperire incipiam, vt benè de Homero loquaris, ars tibi non præſtat, vt modò dicebam, ſed Diuina vis eſt, quæ te mouet, ſicuti in lapide, quem Magnetem Euripides nominauit.* Diuus etiam Thomas Aquinas virtute cœleſti vim illam Magneti eſſe inditam, nulla autem elementali vi, tradit. *Lib. 12. art. 15.* Alij eò putarunt Magnetem anima quadam eſſe præditum, quòd vim mouendi, & alliciendi habeat. Nec deſunt, qui exiſtiment, hoc quidem accidere quadam propria qualitate, & natura, qua ad ſtellas boreales dirigitur ferrum, vi communicata participata ſtellarum polarium: vndè alij dicunt hanc virtutem accepiſſe à Luna, & Venere, quod ambæ lucentes inueniuntur in cauda Vrſæ minoris in gradu XXIX. Virginis, vt ex prænarratis pateat in naturæ arcanis perſcrutandis, ac eiſdem dilucidandis nos non voto viuere vno, & quot homines, tot eſſe ſententias. Nobis etiam philo-

philoſophice loquendo, cum Clemente Alexandrino dicere concedatur. Magnetem vim ferri attrahendi habere, propter cognationem quamdam, quæ ſit ei cum ferro. Talis enim & tanta cum eius minera, Magnetis conuenientia, & cognationis, ac vnionis recordatio eſſe perhibetur, vt cum ferri ſpiritus in ſe incluſos hic habeat, quorum non ſit proprium corpus, non poteſt eos ita continere, quin ſi proprio corpori, & quod ſuæ naturæ eſt, admoueantur, illud ipſum pro viribus appetant, & attrahant, ac illud idem pertinaciter amplexando, naturalis concordiæ, & Sympatiæ ſymbolum patefaciant: ita vt ſpiritus ferri in peregrino corpore poſiti, longè potentiores vires habeant attrahendi, quod ſibi conſentaneum eſt, quàm ſi proprio continerentur corpore: in alieno namque poſitus proprium deſiderat, in ſuo verò, cum nihil in ſe ipſum agat, ociosè moratur, in quò ad voluptatem acquieſcit; ſic ferrum à ferro nõ attrahitur, nec Magnes à Magnete; & ſi à Plinio de Hæmatite lapide Æthiopico tradatur, cui ſumma laus datur, qui Magnetem alium ad ſe trahit, vtrunque Magnetem eſſe dicens: quod ſi verum, non trahit ob lapidem, ſed ob ferrum lapidi incluſum; Et nos paulò ante reperiri diximus quaſdam Magnetis ſpecies, quæ ferrum nullo modo rapiunt, fortè quia in ortu ſpiritibus illis ferreis ſint omninò orbatæ, & deſtitutæ, hebetesque, & ſomniculoſæ in proprio lare permaneant: vndè etiam euenit, ſi vis ſpiritus illius ferrei in Magnete exiſtens ab aliquo impedimento obtundatur (vt ex Plutharco, Plinio, Agricola, & alijs, ſi Magnes rubigine ſit infectus, aut oblitus Alij, Cæparumvè ſucco, vel oleo, aut pingui aliqua alia re) non ſecus ac ſuccinum non allicit amplius paleas, aut leuiſſima quæque, ſi prius oleo macerentur, ita videmus Magnetem à proprio officio aberrare, nec amplius ferrum trahere, ſed illud repudiare: reuiuiſcit autem vis illa attractrix ex Ruellio, ſi Magnes ſanguine hircino polluatur. Et de Adamante ex mente Plinij, & Solini annotauimus, qui Magneti iuxta poſitus, non patitur à Magnete ferrum abtrahi, aut ſi apprehenderit, retra-

loc. cit.

Lib. 1. d nat. ſtirp. c. 22.
Lib. 37. c. 4
Memo. c. 87

retrahat propter quandam ſurdam, & obſcuram rerum antipathiam. Conuenientiam autem illam ferri cum Magnete, Galenus quoque innuere viſus eſt, cum duo eſſe tractionum genera tradiderit, vnum, quod ſucceſſiuè ad id, quod vacuatur contingit, alterum, quod qualitatis conuenientia fit, aliter namque aër in folles, aliter ferrum à Magnete trahit dicit.

lib. 3. de nat. facul. c. 15.

Nec verò ſolum ad polos demonſtrandos, nautico vſui, & ad dirigenda itinera ſuam præſtat opem inſignis hic lapis, ſed ferè ad infinita. maximè cognitus eſt vſus Magnetis in ferreis obelis, in Sciathericis horologijs, nam eis quieſcentibus, ſtratam lineam oſtendit illico à Septentrione ad Auſtrum; vnde à Gnomone cadentes vmbræ diurnas horas demonſtrabunt.

Vtuntur & Magnetino indice metallici in venarum extenſionibus: nam ſubterraneis in ſpecubus, in quo ſitus index, qui Magnetem tetigerit, ſteterit, ab ea cœli parte metallorum venas extendi, cognoſcunt. Ijs etiam qui ædificiorum Ichnographias, imò vrbium, & regnorum deſcribunt, mirificum miniſtrat vſum: dum ſitus anguli capiuntur, & in papyrum transferuntur.

Præterea vtimur in aquis ducendis, in aquæ ductibus, qui ſub terra excauantur; in antris perforandis, in excauandis cuniculis, in quæ his immiſſis tormentarij pulueris cumulis, & obſtructis ſpiramentis, ad excitandas ab imo arces, rupes, & mœnia, iter oſtendente pyxide. Sed & duarum pyxidum nauticarum opera, quæ quidem alphabeto circumſcriptæ ſint, amico longè abſenti, & carceribus occluſo poteris incumbentia nunciare, quid plura? pendent ex Magnete principia motus, & alia mirabilia: de quibus videatur Porta.

Loc. cit.

Tanta igitur cum ſit Magnetis præſtantia: neque vnquam erraſſe putandus erit Io. Bodinus, qui in tota rerum natura, nihil eo eſſe admirabilius, & vſum eius planè diuinum, dixit. Cuius rei exactam rationem ingenij acumine, & perſpicuitate nemini ſecundus Scaliger, aliam non reddit, quam

in meth. hiſt. cap. 7.

ſe ne-

se nescire. Nos enim in luce rerum tenui caligare, in mediocri cæcutire, in maiore cæcos esse, in maxima insanire scribit. *Loc. cit.*

Suos quoque præstat in medicina vsus Magnes trium enim obolorum pondere, cum aqua multa potum, humores crassos ducere scribit Dioscorides. Galenus vires Hæmatiti similes facit: cuius colorem cum crematus imitetur, quondam pro eo vendebatur. Et alibi vires habere purgatorias tradit, propter quas hydropicis in potu dari, & omnem humorem per ventrem eministrare docet. Auicennas, absterſiuæ, & mundificatiuæ facultatis esse scribit, & dari in potu ei, qui biberit rasuram vel limaturam ferri, cum retinetur in ventre ipsius, aut biberit scoriam ferri, quæ retinetur, vt quid bonum commendat. Ipse enim Magnes attrahit ipsam, & associatur ei apud exitum. Nec desunt, qui scribant, Magnetem, præcipuè qui cœruleo colore scateat, reconciliare maritos vxoribus, augere gratiam, & decorem in sermone: & alijs quamplurimis viribus esse dotatum hisce carminibus expressit Marbodeus,

Lib. 5. c. 97
Lib. 9. de sim pl. med. fac.

Lib. de simplici medicina. Lib. 2. tract. 2. c. 463.

Cap. 41. Ex Alberto Magno lib. 2 de lapid. cap. 11. cui tantũ fidei adhibebis, quantum cõmonstrabit experientia.

Nam qui scire cupit sua num sit adultera coniux
Suppositum capiti lapidem stertentis adoptet
Mox quæ casta manet, petit amplexura maritum,
Non tamen euigilans, cadit omnis adultera lecto,
Tanquam pulsa manu subito terrore coacta.
Si fur claustra domus spolijs, gazisque referta
Ingrediens, prunas ardentes per loca ponat,
Et super aspergat Magnetis fragmina prunis,
Vt per tetragonum fumi calor vltra vaporet,
Mentibus euersis velut impediente ruina,
Defugient omnes, in ea quicumque manebunt,
Et fur securus rapiet quæcumque libebit.

Sed relictis his, quæ præstigia magis sapere videntur, quàm veritati respondeant: maiori speculatione digna rimabimur.

Tanto in honore fuit Magnes apud Sacrorum Scriptorum interpretes, vt eodem, ad res magnas, & sublimes repræsentandas,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

In cap. 1. Ezech.

tandas, vti consueuerint. Legitur enim apud Hectorem Pintum. Magnetem rapere ad se ferrum; deinde ferro illi à se rapto, ita vim suam impertire, vt illud attrahat ad se alterum ferrum, & suspensum teneat; atque vt prius ferrum lapidi, sic alterum illi priori cohæret. Vt igitur ferrum Magneti vnitum habet Magnetis effectum, ita CHRISTI corpus à diuinitate assumptum habebat effectus diuinitatis, vndè ægrotatione laborantibus medebatur, & mortuos ad vitam reuocabat. Tangens incredulus THOMAS CHRISTI latus, fuit fide repletus, exclamans statim, *Dominus meus, & Deus meus.*

Lib. 21. de Ciu. Dei c. 4.

A nonnullis etiam SS. Patribus ipse Deus Opt. Max. Magneti assimilatur: quippe quòd testatur D. Augustinus se Magnetem tantæ virtutis vidisse, quod ex pluribus catenæ annulis primum sua vi traxerit, & ille primus secundum, secundus sequentem, & sic de singulis ad finem vsque catenæ: adeo quod Magnes primum immediate traxerit, cuius virtute cæteri coniuncti fuerunt. Amoris nostri Magnes, Deus est, ad quem proportione naturali homo ipse fertur. Primus annulus, quem traxit, videtur CHRISTI humanitas, iuxta illud Psalm. *Beatus quem elegisti, & assumpsisti:* In huius autem humanitatis virtute, quæ immediate à verbo fuit assumpta, cæteri, siue Iudæi, siue Græci in ipso Deo, & inter se fuerunt ad inuicem per charitatem copulati.

64.

Plato in Ione, poëtas Magneti lapidi elegantissimè æquiparat, dum non arte, sed diuino afflatu mente captos præclara poëmata canere tradit, inquiens. *Qui lapis non solùm ferreos annulos trahit, sed vim etiam annulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possint, ac perindè vt lapis, alios annulos trahere. Vndè longa plerumque concatenatio ferri, & annulorum inuicem pendet, & omnibus his ex illo lapide vis attrahitur. Ita ipsa Musa poëtas diuino instinctu concitat, poëtæ conciti alios furore corripiunt: quare ex his omnibus series ipsa connexitur.* Quam sanè Magneti insitam vim nedum Lucretius Poëta incognitam habuit, sed eandem à Platone mutuasse videtur, dum hos

Lib. 6 de rer. nat.

versus scriberet.

Hunc

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Hunc homines lapidem mirantur: quippe catenam
Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex se:
Quinque etiam licet interdum, pluresque videre
Ordine demissos leuibus iactarier auris,
Vnus vbi ex vno dependet subter adhærens:
Ex alioque alius lapidis vim, vinclaque noscit:
Vsque adeò permananter vis perualet eius.

Hæc pauca de multis elegi, quæ dici excogitarivè de Magnetis suspiciendis effectibus poterant. Quod si plus iusto longiori vsi fuerimus oratione, illud lapidis dignitati attribuendum scias: hoc etiam, vt quid commemoratione dignum non subticendo. Sicuti Magneti vis illa peculiariter ineſt trahendi ferrum, ita ex Plinio, & Solino, Catochites lapis, in Corsicano agro reperiri solitus, impositas manus veluti gummi retinet, ita se seiunctis corporibus adnectens, vt cum ipsis hæreat, à quibus tangitur. Subdens Solinus. *Accepimus, Democritum Abderitem ostentatione scrupuli huius frequenter vsum ad probandam occultam naturæ potentiam in certaminibus, quæ contra Magos habuit.* Ita & nos hæc pauca subijcimus, vt quæ bona, immensa, & omnigena progignat terra, omnium rerum parens, mente reuoluas. *Lib. 37. c. 10* *Mem. cap. x.*

Quoniam verò Hæmatites, & Schistos cognati lapides in metallis ferrarijs, vt notat Plinius, non rarò inueniuntur, sæpius tamen sponte naturæ in proprijs nascuntur; nec non ferri naturam sapere quoquomodo videntur: ratio expostulat; ordo ille distributiuus rerum, qui in Musæo seruatur, requirit, vt post Magnetem lapidem, quem diximus in ferreis mineris vt plurimum reperiri, & cum ferri natura maximam habere cognationem; de ijs sermo instituatur; idque eò magis, cum vsu, & experientia sit comprobatum, ex Magnete cremato fieri Hæmatitem: vt hinc pateat, ortus principia horum lapidum inter se non multum differre. *Lib. 37. c. 20*

HÆMATITES lapis mediæ naturæ non immeritò est censendus inter terram, lapidem, & metallum; cum ex ramentis, vel sedimento, quod aqua ex rubrica, vel saxo rubro

abrasit, in lapideam substantiam sit compactus. Vndè solertissimus ille rerum naturalium venator Agricola huius parentem Rubricam esse, vel consimilis coloris saxum refert. Et Dioscorides in Sinopide Rubrica reperiri scribit. Denominationem lapidem hunc à sanguine habere patet; vel quod sanguinei sit coloris, vt sentit Galenus, Theophrastum sequutus, qui à coloris similitudine id appellationis sortitum esse affirmat: aut quia ad cotem attritus succum reddat sanguini similem, vt est potissimum natura lapidum illorum, qui facti cum sint ex sedimine, quod aqua abrasit à saxis, & terris, cum coti atteruntur, succum fundunt; vel quia ob frigidam, & siccam complexionem, qua pollet, & virtutem constringendi habeat, ad sanguinis fluxum à quacumque corporis parte fluentis, comprimendum, valdè vtilis, ac proficuus sit. Ethymologia sumpta à voce Græca αἷμα quæ sanguinem significat: & τίθημι, quod est Sisto. Hoc sanè temperamentum, & insitam virtutem nobis significauit Dioscorides; sed diffusè magis Galenus, asserens lapidem Hæmatitem habere tantum frigiditatis, quantum habet adstrictionis: subdens deinceps. *Meritò itaque dixerunt Medici ocularibus facultatibus lapidem miscere Hæmatitem, ac solo eo vti possis palpebris exasperatis: siquidem cum phlegmonæ asperæ sint reditæ, ex ouo ipsum diluens: ac si magis etiam per decoctum fœni græci: sin verò citra phlegmonem ex aqua. incipito verò semper à modicè humido, per specillum infundens: vbi autem, quod vires eius ferat conspexeris, magis ac magis crassum efficies: ac tandem adeò crassum facies, vt specilli cuspide inungas secundum subiectionem, aut euersionem palpebræ. Hic idem lapis similiter in cote contritus sanguinis expuitioni competit, omnibusq; vlceribus. Porrò siccus si ad tantum fuerit redactus lænorem, vt pollinem tenuitate æquet, reprimit excrescentia. Atque eò nullus solo, atque per se se vtitur: ego verò ad ea quæ dixi vsus sum, facultate eius ex gustus qualitate comperta, cum mox experientia periclitari vellem, nunquid rectè coniecissem. Et ipsa quidem oculorum vlcera solus per se cicatrice includit, vt paulo ante comprehensus est attritus, cæterum aut affusus, aut inunctus.*

Lib. 4. de ort. & caus. subter.

Lib. 5. c. 97

Lib. 9. de sim pl. med. fac.

Loc. cit.

nam

nam & id experientia comprobatum habeo. Hactenus Galenus. De quo pariter lapide ſparſim multa conſcripſit, & in libris methodi medendi, libro de oculis, & alijs in locis. Sed præſertim libro quarto de compoſitione pharmacorum ſec. loc. cap. 4. vbi de ocularium medicamentorum viribus tractans, in oculares compoſitiones inijci etiam lapidem Hæmatitem docet; & humores reſiccandi vim habere dicit, velut ex Cadmia: addens. *Mitius autem pharmacum lapis ipſe, quam Cadmia exiſtit, vtpote ex humida ſubſtantia, non terreſtri, veluti Cadmia, generationem adeptus. hanc enim eius naturam indicat ſolutio, quæ fit in medica cote, cum per attritionem cum liquore quoppiam in ſuccum reſoluitur; quin & cum ſolus per ſe citra liquoris alicuius affuſionem teritur, non in terrea fragmenta diſſoluitur, velut Cadmia, ſed in æqualium partium, & cohærens corpus.* Hæc ſint ex Galeni mente de Hæmatitis viribus medicinam conficienti perſcripta. Ne verò exiſtimari poſſet, Marbodeum poetam lapidem hunc in poſtremis habuiſſe. Illius naturam, & vires carminibus hiſce, qualiacumque ſint, delineare voluit. ex Galeno ſingula deprompta videntur. Cap. 31.

Sumpſit Hæmatites græcum de ſanguine nomen
Naturæ lapis humanæ ſeruire creatus,
Stiptica cui virtus per multa probatur ineſſe,
Nam palpebrarum ſuperillitus aſperitatem
Et viſus hebetes pulſata caligine ſanat,
Eius ramentis ſi glarea mixta ſit oui,
Succo dilutus quem punica mala remittunt
In medicinali veluti collyria cote,
Vel reſolutus aqua iuuat hos, qui ſanguinis ore,
Guttas emittunt, & qui linit vlcera ſanat.
Potatus ſtringit patitur, quæ fœmina fluxum,
Carnes creſcentes in vulnere pulueris huius
Vis premit, & ventrem retinet ſine mora fluentem.
Vino dilutus veteri, bibitusque frequenter,
Serpentis morſus, vel quod ſit ab aſpide vulnus
Egregiè curat reſolutus aquis, & inunctus.

Mixtus melle poteſt oculos ſanare dolentes.
Veſicæ lapidem bibitus diſſoluere fertur,
Hic ferrugineo rufouè colore notatur,
Aphrica mittit eum, ſed Æthiopes, Arabesque.

Loc. cit. Plinius ex Sotaco vetuſtiſſimo auctore. Hæmatitarum quinque genera tradit: cuius hæc ſunt verba. *Principatum dat ex ijs Æthiopico, oculorum medicamentis vtiliſſimo, & ijs, quæ Pancreſta appellant, item aduſtis. Alterum Andromanta dicit vocari, colore nigro, pondere, ac duricie inſignem, & inde nomen traxiſſe, præcipueque in Aphrica repertum. Trahere autem in ſe argentum, æs, ferrum. Experimentum eſſe in cote ex lapide Baſanite. Reddere enim ſuccum ſanguineum, & eſſe ad iocinoris vitia præcipui remedij. Tertium genus Arabici facie, ſimili duritie, vix reddentis ſuccum ad cotem aquariam croco ſimilem. Quarti generis Elatitem vocari quandiù crudus ſit, coctum verò Miltitem, vtilem ambuſtis, ad omnia vtiliorem rubrica. Quinti generis Schiſton hæmoroidas reprimentem.* Hæc Plinius: Scias autem diuerſum hunc eſſe à lapide illo, Schiſto denominato, de quo paulò inferius. Iam verò Plinij dictis adijcere, & hoc liceat, nunc temporis pluribus in locis, potiſſimum verò in Hiſpaniæ, & Germaniæ fodinis Hæmatitem in non pauca copia reperiri, qui & ſi colore differat, niger enim, ex Hiſpania, vti ex Germania, ad nos tranſportatur. Quo loci etiam ferruginis inſtar, aut flauus, & crocei coloris, aut ſanguini concreti ſimilis reperitur; haud diſſimile illis, à Sotaco traditis, dices; nihilominus viribus eiſdem ſcatere, experientia edocet, quæ Hæmatiti lapidi friabili, vt cæteris, præferendo colore ſanguinis, ſed ſaturato, denſo, per ſe duro, & æquali, cui nulla ſordes ſit admiſta, à Dioſcoride attribuuntur; & cuius etiam CALCEOLARIVS Glebam ſatis prægrandem habet.

HÆMA-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

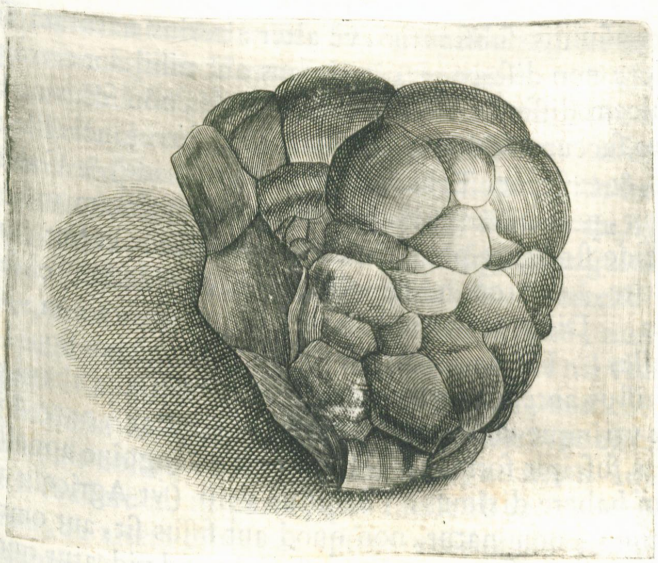

HÆMATITIS non ſpernendam ſpeciem, quinimmò ſuſpiciendam, ſculpta figura refert; non arte ſanè paratam, ſed vt rès foſſilis in proprio domicilio duritie, denſitate, ac pondere grauem, quæ eſt concreta. Huius ſuperficies ferro expolito ſimilis eſt, intus ferrugineo ſcatet colore; à cuius baſi, vt ex Icone apparet, veluti à radice globuli ſatis eminentes pullulant, qui inſtar vuarum compacti, & racematim cohærentes, totum lapidis corpus, animalium cerebella imitans, conſtruunt.

SCHISTI modò naturam, cauſam nominis, & eiuſdem vires perſcrutemur. Lapidem hunc metallicam naturam participare, ex eo, cuiuis & rerum naturalium primitias deguſtanti, innoteſcere poteſt, quod in eiſdem reperiatur metallicis fodinis, vt Hæmatites: ex eadem materia ſit conglutinatus, qua, & hic; in quocumque enim loco Hæmatites, & Schiſtus inueniri ſolent; vt nuperrimè dicebamus, ibidem ſunt ſaxa rubra, & terræ eiuſdem coloris, ita vt non ſecus ac ſuccus ille pinguis, quem Latini bitumen vocant, naturali quadam cognatione cum ſulphure eſt iunctus. pariter hi duo lapides affinitatis vinculo ſunt adeò arctè copulati,

& con-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

& consimilis substantiæ, vt alter alterius naturam sapiat, colore non discrepent, & viribus aut nihil, aut certè parum inuicem differant. Schistus attritus, non secus ac Hęmatites, succum reddit: coloris & hic est ferruginei: ille astringit, & exsiccat. Schistus, vt ex Dioscoride, & Galeno habetur, persimilem vim obtinet, quem optimum iudicat, qui viscide stringere potest; ita vt cum viribus certet cum Hæmatite, Lectorem ad ea relegamus, quæ de hoc obseruauimus. Differunt tamen in quibusdam, figura non videntur similes. Hæmatites enim ferè semper glebæ figura est. Schistus autem magis variat figurâ; nam aut altera parte; aut vtrinque cuneatur, aut striarum instar concrescit, vel alias suscipit formas. Hæmatites à sanguine appellationem habere diximus. Schistus verò (vt Agricolæ verbis vtamur) nominatur, non quod aut fissus sit, aut omnis facilè findi possit, vt non potest; sed quod videatur quodammodo esse fissus: mutua enim suarum partium compositione, quæ ligni instar rectæ creuerunt, similis est Ammoniaco sali.

Lib 5.c. Lib.9.de sim pl. med. fac. Lib.de simp. med.

lib.5.de nat. foss.

SCHISTVS nonmodo nascitur, vt scribit Dioscorides, in Iberia Hispaniæ, verum & in multis Germaniæ fodinis ferro prædiuitibus. quibus in locis, vt inquit Agricola, *Non rarò inuenitur, qui extrinsecus læuis est, & ferri politi instar splendet; cuiusmodi est Misenus omnium maximè durus, quin fractus, etiam intrinsecus, sed minus solet nitere. Idem Schistus interdum extra non splendet, intus instar Minij factitij, quod etiam Cinabarim vocant pictores, micat; qualis in Sylua Hercinia nascitur, atque is etiam in puluerem tritus nitet, non aliter ac si argento viuo esset oblitus. Hic lapis qui magis instar ferri splendet, eò durior esse solet, vt qui in Misena, & Hercinia Sylua repertus, atque in Miseno nodi quidam nascuntur magnitudine nucis Iuglandis, adeò duri, vt in incudes impositi, respuant ictus, quibus cum politi fuerint, aurifices argentum cui induerunt tenuissimas auri bracteas, poliunt, & perpoliunt illas coloratas bracteas, quæ subduntur gemmis, vt per eas transluceant.* Hæc ex Agricola. Nodis hisce haud absimilem fateberis lapidem illum durissi-

Loc. cit.

Loc. cit.

durissimum, cui color instar ferri perpoliti nigrior est: qui sub nomine lapidis Hæmatitis diuulgatus, in coticulas formatus, ex Iluâ Insulâ, vt in metalli ferri natus, nec non ex Compostella citerioris Hispaniæ regione nostris hisce temporibus transportatur, quò pariter artifices ad illamet munera obeunda vtuntur, quibus nodi illi Miseni ex Agricola inseruiunt: constant Coticulæ hæ figura angulosa, vt Pyrites, splendidi colore ferri nigricantis, cohærent racematim, nunc magnitudine nucis, nunc exiliores, nunc veluti squamæ piscium compositæ. Plinius, vt nil videatur prætermisisse, quod ad res naturales spectet, ex mente Sotaci, Schiston nasci in Aphrica nigrum refert, & ab extincti carbonis colore vocari Anthracitem, attritum aquarijs cotibus reddere ab ea parte, quæ fuerit ab radice, nigrum, colorem, ab altera croci, & ipsum vtilem esse oculorum medicamentis. Sed de hoc lapide satis. *Lib. 36. c. 20*

Nunc orationis nostræ cursus ad lapides illos dirigatur, qui ex saxis albis fiunt. Et primum de Morochtho aliquid dicamus. Lapis est, vt scribit Agricola, qui ex saxis albis, & quidem calcarijs, similibusque fit, vt subinde & si in eo color pauxillum subuiridis scateat, præcipuè verò albicat, & instar gemmæ nitet magis, quàm Galactites, & Melictites lapides ex eadem stirpe orti. huius substantia mollis est, quæ facilè liquescit, tactu adeò lubricus cernitur, vt perunctus instar saponis videatur. Varia ab effectibus, quos prodit, est sortitus nomina, quod enim lineæ albæ, vt ex Creta, ex eo ducantur, Leucographida à quibusdam nominatur: in quem vsum à Mathematicis, Pictoribus, & Sutoribus hodie assumitur: vndè & Graphida à nonnullis dicitur, quia vsum calami scriptorij præstet. γραφὼ enim scribere significat. alij Leucogæam, idest terram candidam nuncupant, à voce Græca λευκὸν qua album exprimitur, & γῆ terra. Nec desunt, qui Galaxiam ab effectu nominant, quod ex sese succum emittat lacti in candore similem: γάλα enim lac est; seu quod colore candido circulum illum cœlestem, cæteris circulis cœli pulchriorem, & candidiorem imitetur, *Lib. 5. de nat foss.*

qui

qui incedens per medium cœli, incipiens ab Oriente vſque ad Septentrionem, per Cancrum, & Capricornum procedens iterum ad punctum ſuum, Galaxia, ſiue lacteus circulus dicitur, à notabiliori claritate, qua omnes circulos cœleſtes præcellit. Plinius Meroctem vocat inter gemmas, quæ porracea lacte ſudat. Miror autem, quomodo grauiſſimus hic auctor Leucographin inter herbas, de quibus toto illo capite, collocarit, inquiens. *Leucographis qualis eſſet, ſcriptum non reperiri: quod eò magis miror, quoniam vtilis proditur ſanguinem excreantibus tribus obolis cum croco. Item cœliacis, trita ex aqua, & appoſita profluuio fœminarum, oculorum quoq; medicamentis, & explendis vlceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.* Quæ ſingulæ facultates morochtho à Dioſcoride attribuuntur. Si verò diligentius Pliniana verba perpendantur, & ſi aliorum erroneæ opiniones auctoris excuſationem non videantur admittere. non ex ore proprio, hæc fudiſſe dici poteſt, & ſi fuderit, pro herba, lapidem accipere voluiſſe. Galenus de Hæmatite, & Melitite agens, qui lapides in ſuccum ad cotem attriti ſoluuntur. De Morochtho hæc habet. *Sunt & alij lapides in ſuccum ſolubiles, vt qui in Ægypto naſcitur, quo vtuntur ad ſplendorem linteis conciliandum. eſt autem omnium dictorum minimè qualitatis particeps, nec adſtrictionem, nec morſum, nec abſterſionem præſeferens. Quoniam hoc ipſum duntaxat lapidi huic ineſt, quod deſiccet videlicet. Proinde cerato eum miſcentes, ad cicatricem vlceribus inducendam in mollibus corporibus vſurpant. Sed & ocularibus miſcetur facultatibus, perindè vt modò dicti: at quanto eſt maiore emolliendi vi, quàm prædicti, quod nullam videlicet effectricem qualitatem habeat, tanto etiam moderatior eſt, magisque dolorem leuat. hunc lapidem quidam Moroxum, nonnulli Leucographida nuncupant.* Hactenus Galenus.

Lib. 37. c. 10

Lib. 27. c. 11

Lib. 5. c. 109

Lib. 9. de ſim pl. med. fac.

Ex eadem proſapia ſunt Galactites, & Melitites lapides, & ſi colore, & ſapore differant, Morochthus namque ſubuiridi in candido latens conſtat colore: Galactites verò ex Dioſcoride, & Galeno, vt reipſa etiam dignoſcitur, cinerei eſt coloris, & ſæpe nigri. Sapor huic ineſt dulcis, qui non-

Lib. 5. c. 107 Lib. de ſimpl medic.

ita

ita affatim in Morochtho perſentitur. Quæ pariter dulcedo guſtanti ſe ſe offert in Melitite lapide, qui à Melle nomen habet; vel quia mellis ſimilitudinem in colore flauo præſeferat, aut quòd coti attritus ſuccum fundat dulcem, melli æquandum, ex Galeno tamen, Galactite dulciorem. Sicuti & hic ſi teratur ſuccum album ad lactis ſaporem, quia reddit, Galactitis nomen eſt adeptus; ac ſi dicas ex Auicenna Lapis Lacteus, à voce Græca Λαγὰ, quæ Lac eſt, vt in Morochtho dicebamus: vel quod tritus, & cum vino dulci, aut aqua mulſa nutricibus exhibitus, aut ijſdem illigatus, vbera lacte fœcunda reddere dicatur, vt notat Plinius, & Solinus: & ſi crediderim Galactitem Plinianum, quem dicit ex vno colore lactis eſſe, quem aliqui Leucam, & Leucographiam, & Synnephitem appellant. videri prius accedere ad Morochthum, Leucographim, & Galaxiam Galeni, & Dioſcoridis. Galactitem ad oculorum fluxiones, & vlcera conuenienter illiniri ſcribit, hîc auctor, oportet autem in aqua tritum pyxide plumbea recondere, propter vim glutinis, quod ei obhæret. Ex quibus verbis colligi poteſt, cum plumbo affinitatem habere: nam, & Ceruſa candida eſt, & dulcis. nec deſunt qui Lethæum nominant, quod præterita mala in obliuionem ducat: etymo ſumpto à Lethe fluuio apud inferos, de quo fabulantur Poëtæ, ſi quis eius latices guſtauerit omnium præteritarum rerum obliuiſci: vndè Lucretianum hoc

Quam iuxta Lethes tacitus perlabitur amnis
Supernis (vt fama eſt) trahens obliuia venis.

Cæterum & Galactitis colorem, ac eiuſddem facultates hiſce carminibus perſtrinxit Marbodeus.

Hunc lapidem cineri ſimilem Galactita dicunt.
Quem mulſa tritum lac multiplicare bibenti,
Si tamen ante cibos fuerit poſt balnea ſumptus,
Hunc ouis ex grauidæ lana traducere filo
Pertuſo, lapidem decet, & circumdare collo
Sic ſe portantis fœcundat vbera lacte,
Dat facilem partum ſimili ratione ligatus

Loc. cit.

Can. 2. cap. 407.

Lib. 37. c. 10

Mem. c. 13.

Locis citatis

Cap. 30.

Ad fœmur illius quæ parturiendo laborat.
At ſi mundato circumſpargatur ouili,
Cum ſale mixtus aquæ ſolis redeuntis in ortum,
Lacte replentur oues, ſcabiesque fugatur ab illis.
Præterea tantis veteres hunc laudibus ornant,
Vt bona cuncti putent ſolum præſtare gerenti,
Quæ ſimul à reliquis cuncta virtute darentur,
Sed turbat mentem, ſi clauſus in ore liqueſcat.
Hunc mittit Nilus, producit, & hunc Achelous.
Lactis dat ſuccum tritus, lactisque ſaporem.

Solinus mem. cap. 13.

Et vt aliquid etiam de Melititis effectibus habeas, eoſdem huic ineſſe, quibus & Galactites pollet, tradit Dioſcorides: de quo etiam hæc Plinius refert. *Melitites lapis ſuccum remittit dulcem, mellitumque tuſus. & ceræ miſtus eruptionibus pituitæ, maculisque corporis medetur, & vuluarum doloribus impoſitus velleri.* Vtrique hi lapides, quia caloris aliquid habent in ortu contracti, aliquã vim abſtergendi poſſident, ſed in Melitite maior conſpicitur abſtergendi facultas, quod plus habeat ex Galeni mente caliditatis, quia dulciorem ex ſe mittat ſuccum. Cum Galactitem idem auctor in caliditate, & frigiditate temperatum ob dulcedinem ponat. An verò Globuli illi inſtar ſtillarum in duritiem lapideam compacti, quos ager noſter Veronenſis quibuſdam in locis producit, & ſi ob flauum colorem, quo ſunt notati, mellei videantur eſſe coloris: cum tamen attriti ne ſcintillam quidem ſucci, nedum ſaporis dulcis, ex ſe fundant, vt experientia comprobauimus. Nec ad tactum lubrici, ſed potius aſperiuſculi ſint, Melitis lapidis nomen meritò mereri poſſint, dijudicent qui rerum naturalium omnimodam cognitionem habere profitentur.

Locis citatis

Loc. cit.

Cvm ex ſaxo calcario; vti parente Gypſum ortum habeat: (multis enim in locis vbi foſſile reperitur, ibidem per ſaxa calcaria eiuſdem venas vagari, cuiuis ad libitum videre eſt) & hoc etiam à probatiſſimis auctoribus habetur: inter quos Plinius cognatam Calci rem eſſe Gypſum ſcribit. necnon incolæ illorum locorum, in quibus huius maximus eſt proueutus,

Lib. 36. c. 24

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

uentus, vſtum molunt, & aquis madefacto calcis vice vtuntur: incongruum haud erit, poſt lapidum illorum tractationem, qui ab eodem ſaxo fiunt, nonnulla de illo annotare, quæ potius rem medicam, quam hiſtoriam reſpiciunt.

Plinius plura huius genera facit. Scribit enim & è lapide coqui, vt in Syria, ac Thurijs, & è terra erui, vt in Cypro, ac Perrhæbis, è ſumma tellure, & Tymphaicum eſt, quo, (vt notat idem auctor) pro Cimolia terra infectores veſtium vtebuntur. Et qui coquitur lapis non diſſimilis alabaſtrite eſſe debet, aut marmoroſo. In Syria duriſſimos ad id eligunt, coquuntque fimo bubulo, vt celerius vranur: omnium autem optimum fieri compertum eſt è lapide ſpeculari, Squamamvè talem habente. hæc ex Plinio noſtro. modò huius facultates perſcrutemur. *Loc. cit.* *Lib. 35. c. 17*

Dioſcorides vim habere adſtringendi, & obſtruendi, ſanguinisque expuitiones, ſudoresque prohibere notat; quia multum lentore præſtet, emplaſticumque ſit. Sed potum ſtrangulitionis modo iugulare ſcribit, quia ſcilicet ſua tenacitate alligat viſcera, & obſtruit venas, citiſſimeque poſt quam madefactum eſt, coit in lapidem. Vnde legitur apud Plinium. C. Proculeium Auguſti Cæſaris familiaritate ſubnixum in maximo ſtomachi dolore, Gypſo poto, conſciuiſſe ſibi mortem. *Lib. 5. c. 92* *Loc. cit.*

Galenus naturæ ſecretorum indagator diligentiſſimus huius vires fœcundiore calamo, vt ſui eſt moris, delineauit, inquiens. *Gypſum & ipſum ad communem omnium terrenorum, lapidoſorumque corporum facultatem, qua deſiccare dicta ſunt, inſuper hoc adiunctum habet, quod eſt facultatis emplaſticæ. Vtitur enim ipſa ad ſe ſe, & cogitur, lapideſcitque macerata, quamobrem ſiccis medicamentis, quæ ad ſanguinis accommodantur eruptionem, vtiliter commiſcetur: nam ipſa per ſe lapidoſa fit coacta, ac congelata. Proinde rigare, diluereque illam excogitaui, tenui alboque oui liquore, quod ad ophtalmias vtile eſt, admiſto, quod in farina triticea eſt pollinis tenuiſſimi, qui in parietibus molarum reſidet. Excipere verò quod ſit maceratum eſt, tenellis* *Lib. 9. de ſim pl. med. fac. cap proprie.*

leporis pilis, aut qui perinde sunt molle expedit: & amplius. *Gypsum combustum,* (quòd κεκαυμένον vocat) *non æquè emplasticam vim habet, cæterum tenuiorum est partium, & valentius dessicat* (quòd in vstione maiorem vim desiccandi sit adeptum) *quin & repercussorium est, maximè si maceretur Oxycrato.* Et libro eidem attributo de simplicibus medicaminibus ad Paternianum: hæc referuntur verba. *Gypsum lapidis genus est simile vitro. Cuius optimum est, quod venas habet latas, lucentesque, & hac ratione paratur: In clibano missum, vt calx candidum fit. Vires habet, quas, & terra Samia, & amplius Stypticas, & refrigerantes fortiter, vnde illitum fronti, sanguinis fluxum restringit, potatum verò, & dysentericis, & cœliacis omne profluuium sistit.* Nec non libro quinto methodi medendi tractans de remedijs illis, quibus venarum, & arteriarum vlcera agglutinari, & fluxus sanguinis deriuari, & reuelli queat, emplastica, vt summe proficua, ex Gypso proponit. *Cap. 3.*

Auicenna similiter Gypsum lapidem laminosum, album, transparentem esse dicit, & Dioscoridis, ac Galeni dictis inhærendo, natura frigidum, & siccum esse, operationes, proprietatesq; habere glutinandi, in ipso vigere stypticitatem cum viscositate asserit. Ac ob id ad ea conferre, quæ iam præscripta sunt: esse autem ex venenorum præfocantium genere. Vnde ex aureo sanè illo libello, quem Petrus Aponensis de venenis, & horum remedijs instituit, colligitur. Cui datum fuerit in potu Gypsum, habebit difficultatem anhelitus, & frigiditatem in stomacho, & stypticitatem ventris, & labia alba, vt mortificata. Et eius cura erit, vt bibat aquam calidam cum butyro, & euomat. Deinde bibat iterum aquam calidam cum melle, & euomat: & postea detur sibi in potu mithridatum ad pondus dragmarum duarum cum optimo vino. Et si stypticus remansit, clysterizetur cum adipe anatis, & vngatur venter cum oleo de Cerua. Et eius Bezoar est stercus muris tritum, & bibitum, & detur ex eo cum vino dragma vna. Hæc ex præclarissimo illo Medico, & Philosopho: quæ singula recolere placuit, *Lib. 2. tract. 2. cap. 284.* *Cap. 6.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

euit, vt præbita occasione remedia in promptu habeas, ad venenum hoc è corpore humano delendum accommodata. Galenus Gypsum deuorantibus lixiuium ex sarmentorum cinere confectum, Thymumvè ex aqua contritum dandum iubet. *Lib. 2. de antidotis cap. 7*

Lapidem illum, qui sub nomine specularis ab auctoribus diuulgatur, vt affinitate, & conuenientia Gypso iunctum, huic connectere haud grauabimur: interdum enim, vt notat Agricola, ex saxo calcario gignitur, sed cum pauca aqua permisto. Et vt hominis industria ex lapide speculari vsto facit Gypsum, ita natura interdum contra ex Gypso specularem lapidem. Qui sanè nomen hoc est adeptus, quod vitri more (ex Isidoro) transluceat, & speculi instar ad reddendam verorum corporum inanem imitationem sit capax, est namque corpus extensum, vt eadem, qua specula, ratione supini, simulacra rerum, quæ illi repræsentantur, simillima effingere valeat. Hæc tamen proprietas candido, à quauis labe immuni, attribuenda potissimum videtur. Cuius solius est translucere; quod in eius ortu, præ cęteris alijs huius speciei, multò maior humoris aquei copia, quæ perspicuitatis est causa, quam materiæ sit mista. Vt ob id non desint, qui autument, lapidem hunc humorem esse terræ, Crystalli modò condensari, & in lapidem concrescere, glacieiqúe nomine insigniant. Quod verò de candido præcipue dictum est, id vnum respicit, vt ex Plinio habeas. Lapides speculares reperiri, qui aut minus transflucent, aut obscuri sunt, vel qui ex dimidia parte candidi, ex dimidia nigri visuntur, aut quopiam alio succo sunt infecti. Hi tamen omnes & si splendeant, non transflucent, nec effigiem rerum ad viuum exprimere sunt apti, vt candidus. Cuius naturam egregiè admodum expressit D. Basilius, inquiens. *Specularij lapidis natura in metallis concrescens: Est autem lapis pellucidus peculiarem, eamque purissimam transparentiam adeptus, qui si iuxta suam naturam sincerus, & absolutus fuerit repertus, neque putredine aliqua exesus, neque segmenta, ac stirias in altum productas habet, ferè aëris lucidi-* *Lib. 5. de nat. foss.* *Lib. 16. c. 4* *Lib. 36. c. 22* *Hexem. Homil. 3.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

luciditate similis existit. Quoniam verò natura mollis hic est, ad differentiam duri, qui in crustas facile findi non potest, in admodum tenues finditur laminas. Vt non immeritò Plinius tractans de lapidibus sectilibus, qui serra secantur ad tegulorum, & imbrium vicem, sub hac classe, & specularem reposuerit, cum dicat. *Specularis verò (quoniam & hic lapis nomen obtinet) faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues crustas.* Quo loci etiam Hispaniam citeriorem, Cyprum, Cappadociam, Siciliam, Aphricam, & Bononiensem Agrum lapidem hunc dare scribit. Et Laminæ illæ ob transparentiam, quibusdam in regionibus, vt in Saxonia, & quamplurimis alijs in locis, in quibus harum maximus est prouentus, instar vitreorum orbium, vel tessellarum plumbo iiunctarum, fenestris inseruntur, tùm pro aëre excludendo, tùm pro lumine transmittendo: & si enim imbrium sint aliquantulum impatientes, ferunt nihilominus Solis ardores, & Hyemis frigora, nec senescunt, si modò iniuria absit. Quem sanè morem antequam Vitri vsus innotesceret, antiquitus etiam fuisse obseruatum, locus ille Galeni libro nono cap. tertio de Anatomica administratione nos edocet: de conario enim corpore dextrum ventriculum à sinistro determinante agens. Hæc habet. *Est autem adeò tenue, vt in clara luce administras, quemadmodum certè etiam conuenit, splendor ipsius pelluceat, similiter lapidibus hisce specularibus, quos in tenuia secantes, fenestras componunt.* Et Plinius de aluearijs ad propria loca disponendis tractans. *Multi* (inquit) *ea ex speculari lapide fecêre, vt operantes intus spectarent.* Budęus pariter à speculari lapide, specularia dici integumenta scribit, quibus ambulationes in hortis tectæ erant. Vnde Iuuenalis.

Loc. cit.

Lib. 21. c. 14

Satyra 4.

Quæ vehitur clausò latis specularibus antro.

De quibus etiam Vlpianus in l. Quæsitum, §. Si domus: de fundo instructo.

Cæterum & si scriptum inueniamus, nonnullos esse viros, & hos quidem non vulgaris eruditionis, qui lapidem specularem alium faciunt à Selenite, & hunc esse Margaritas, quas

Vulgò

Vulgò Perlas vocant. Inhærentes forsan Alberti Magni dictis, qui ex quorumdam sententia tradit. Selenitem nasci in quodam genere testaceo in India, frequentius in Persida, & in Arabia. Nihilominus quicquid de hac re sit, ipsi videant. Nobis verò Galeni verbis inhærentibus attestari liceat, Selenitem, quem Aphroselinum vocat, ac si dicas Lunæ spumam non diuersum esse à lapide speculari: inquit enim. *Aphroselinum in Ægypto tamtummodo inuenitur: quod ita creatur. Ros cœlestis positus ad Lunæ claritatem, in specie lapidis, quem specularem vocamus, coagulatus stringitur. vndè & nomen sumpsisse videtur.* (σελήνη enim Luna est, & ἀφρὸς spuma) *potest autem omnia vitia capitis emendare, & Cephalalgicis, & Epilepticis vtiliter prodesse, ob facultatem nimirum exsiccantem sine morsu.* Quæ lapidi speculari ab eodem Galeno attribuitur. Agens namque de methodo parandorum remediorum, quæ ad maligna vlcera, & ægrè cicatricem admittentia conducunt, hæc habet. *Quin & quod Græcè Diaphanes. Romanis lapis dicitur Specularis, ex ijs est, quæ leuiter, & sine morsu exsiccant: qui vstus vlceribus egrè cicatricem admittentibus, non item malignis, ac rebellibus conducit, quippe minus exsiccat, quam illa requirant.* Nec non in libris de Simplicium Medicamentorum facultatibus, de Lapidibus, ac eorumdem viribus differens, ne verbo quidem labris admoto de Margaritis. Aphroselinum comitiali morbo correptis valere tradit: vt ex ijs a Galeno præscriptis luce clarius appareat: Sub eodem parente lapidem Specularem, & Selenitem sua habuisse natalia in terræ visceribus, nec maris esse fœtus. Quod si aliqua videtur inter hos esse differentia, illa potius ab affectibus, quos prodeunt, pendet, quàm quòd in natalibus longè absint. Vt enim speculi modò translucet hic lapis, & vitro persimilis, pro specularibus, & inspicillis ad occludendas fenestras, eius vices subit, Specularis vocatur. Vt verò ex Dioscoride, noctu in illo quandam candidam maculam translucere inuenitur, Lunæ imaginem continentem, quæ in hoc lapideo corpore crescente Luna crescit, & decre-

Lib. de simp. med. ad Paternia.

Lib. 4. de comp. medi. p. g. cap. 1.

Lib. 9. cap. de lapidib.

Lib. 5. c. 116.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

decreſcente minuitur. Selenitis nomen eſt adeptus, ac ſi dicas ex Auicenna Lapis Lunaris, ſeu Lunæ ſpuma: quod etiam à Plinio, Iſidoro, & Sancto Auguſtino refertur. Hoc idem Solinus in memorabilibus recolit. *In Perſide* (inquiens) *Selenites reperitur, tranſlucet fulgore candido, continens Lunæ imaginem, quem iuxta curſum Aſtri ipſius, perhibent diebus ſingulis vel minui, vel augeri.* Fortaſſe quia, ſicuti omnium ſuperiorum Aſtrorum potentia fruimur, & corporibus hiſce inferioribus, à Luna potiſſimum, vt Planeta inferiore, nobisq; viciniore, ſecundum eius motus, & curſus mutationes adueniunt, vt fuſiſſime nobis demonſtrat Galenus. ita & lapides cœleſtes afflatus ſuſcipiant: quod pariter perbellè hiſce carminibus delineauit Marbodeus.

Lib. 2. tract. 2. c. 402.
Lib. 36. c. 10.
Onom. lib. 16. c. 4.
Lib. 21. de Ciuit. Dei cap. 5.
Cap. 38.
Libr. 3. de dieb. decr. Cap. 56.

Nec Selneites fas eſt omninò tacere,
Quæ velut herba virens, & laſpidis æmula Gemma,
Lunares motus, & menſtrua tempora ſeruat.
Creſcit enim Luna creſcente, minuensq; minuta
Efficitur, tamquàm cœleſtibus anxia damnis.
Dicitur eſſe potens ad amorem conciliandum:
Languentes etiam Phtyſicos iuuare putatur,
Toto geſtatus creſcentis tempore Lunæ,
Nec minus, & toto per decrementa fluentis,
Effectus miros, & commoda plurima præſtat.
Hanc autem gemmam memorant in Perſide naſci.

Hermolaus ille præſtantiſſimus Vir, non moribus, nec eruditione, ſed ſtirpe, Barbarus, ſuis in Dioſcoridem doctiſſimis ſcholijs, Seleniti nomen Argyrolithi tribuit, cum dicat, *Selenitem lapidem à Chimicis, vt & à Galeno, Aphroſelinum, & Comarim, & à leuitate ponderis Cupholithum, & Argyrolithum quandoque vocitari.* Vt inde pateat artem Chymicam profitentibus, ſub nomine Argyrolithi lapidem illum in vſum venire: qui ab Auicenna, vt ſpecularium lapidum ſpecies Talk vocatur. & qui paſſim per Germaniam, & Italiam à Vulgo hominum Talcus nuncupatur. Nec non ab Agricola ex mente Diogeniani ſub Magnetis nomine deſcribitur; non lapidis illius, qui ferrum vi innata ad ſe rapit.

Corol. lib. 5. c. 1494.
Lib. 2. tra. 2. cap. 686.
Lib. 5. de nat. foſſ. Digreſſio de Magnete lapide Talci ſpecie.

Sed qui

Sed qui in colore candido virescens pellucet, lapidum specularium modo, in laminas, seu crustas, verum tenuissimas, & flexibiles scinditur; cuius bracteæ ex gleba satis ponderosa, & si subuiridi, excussæ, adeò perbellè argentum in colore imitantur, vt quosuis etiam in arte metallica consummatos, decipere valeant, primo intuitu putantes argentum esse: ex quo mirandum nec sit, si miserculi illi homunculi, qui se totos Alchimiæ dant, in opere, sua spe frustati & ipsi quoque decipiantur: & dum alios capere tentant, fraus in fraudatorem cadat. Dum lapidem hunc non sine studio, & labore in liquorem soluunt, oleum Talci vocantes, huius medio argenteum splendorem Æri tribuere confidunt, ac in argenteam materiam transmutare illudmet sperant. Existimantes sicuti Talci puluis Æri mistus ipsum dealbat, ita huius liquore posse sui voti compotes fieri. Sed omnia in vanum architectantur: euanescunt in cogitationibus suis, tempore abutuntur, & diuitiæ non sine derisione absumuntur. Vndè multò melius illis esset consultum, si huius liquoris vsum mulieribus illis totum relinquerent, quæ arti comesticæ, seu decoratoriæ deditæ, pro alliciendis ad eorumdem gratiam hominibus, non sine infamię nota liquore hoc faciem dealbant, ac nitidam reddere studeant; sed omnia hæc, vt ridicula ommissa faciamus. Et quò exactius huius lapidis natura tibi innotescat. habeas. perennitatem, non secus ac Amiantum, igni impositum seruare, cum nec fundatur, neque comburatur, nec quicquam de eius colore deperdat. Ideò ex eiusdem aliquot crustis filo ferreo coniunctis, vt ex Amianto, non desunt, qui Thryallides perpetuas parant. Vt hac ratione, si dixeris, esse posse Argyrodamantem ab antiquis vocatum, quasi argentum indomitum, cum in igne perseueret inuictus, non erit forte ab se. Auicenna naturâ frigidum in primo gradu, siccum in secundo statuit, stipticum esse, sanguinem retinere, apostemata mamillarum, & testiculorum, & quæ post aures, & in partibus laxis fiunt, perhibere affirmat. dari cum aqua plantaginis ad sputum sanguinis, ad fluxum

Lect. 6it.

menſtruorum immoderatum, & hæmoroidarum, infundíque dyſſentericis notat. Sed periculoſum eſſe dicit, ſi interius aſſumatur, quia eius laminæ hærent infixæ ventriculo, faucibus, & gulæ: & ob id maxima eſt opus induſtria, vt ſoluatur, & percoletur, ac propinetur cum aqua graminis.

Lapidibus hiſce, ſeu mauis glebis (vtrumque enim rectè dici poteſt) quæ in laminas, cruſtasvè ſcindi ſunt aptæ, nomina propria ab auctoribus vſurpata aptare placuit, cauſam nominis, ne quid deficere videatur, expoſuimus, & quas vires in operatione habeant, explicauimus. Sciendum verò & hoc eſt; & ſi varia, ob diuerſos effectus, quos producunt, cum non vno inſeruiant vſui huiuſmodi lapides, ſint ſortiti nomina: attamen ſinguli omnes ab vno, & eodem parente, gypſeæ naturæ participe, ortum trahunt. non immunes materiæ metallicæ ſunt: & ſub Talci nomine includi poſſunt. Quod ſi rerum naturalium ſtudioſus horum lapidum diſtinctam ſeriem in figura, in coloribus, in flexibilitate inquirere appetit. CALCEOLARIVM adeat: ibi Talcos ſpeculares cruſtaceos, magis, & minus in laminibus flexibiles attendet: nec non ob diuerſam euaporationem à materia metallica in ortu ſuſceptam, argenteos, virides, & glaucos contemplari dabitur: vt & admirari non deſinet quaſdam Talci ſpecies; in quibus Auri, & Argenti ſcintillæ, Granati gemmæ, granis Mali Punici, ſed nigrioris aſpectus, ſimiles efflorescunt.

Prænarratis Lapidibus, vt affinitati coniunctus, ac eiſdem in ſubſtantia haud abſimilis, non longè abeſt Lapis ille, origine, & fama celebris, qui inter foſſilia, non ex diſſimilium partium compoſitione coagmentata, ſed quæ ex ſingulis partibus conſtant, enumerandus venit. Amiantus nimirum: cum enim ex ſui generis ſucco fiat, vnaquæque Amianti pars eſt Amiantus, ſicut vnaquæque auri pars eſt aurum: quod idem de Rubrica, & Alumine in ſuperioribus ſignificauimus. Lapis eſt Sciſſilis, Alumini Schiſto ſimilis, ex cinereo albicans, cui aliquid aluminoſi ſaporis ineſſe videtur:

tur: totum eius corpus instar ligni fibrosum est, & veluti ex lineis contiguis compositum cernitur. Nec non capillamentis lanuginem quamdam experimentibus scatet: in quæ attritione soluitur. Sic nuncupatum tradunt Plinius, Isidorus, & Agricola: quod non secus ac Adamas innata vi ignem contemnit: ita & ille nihil ab eo patiatur, nihilque de propria natura deperdens, etiãsi sordibus in ignem proijciatur depositis terreis particulis, maculisvè nitidus, & splendens extrahatur. Quod etiam D. Basilius elegantissimis verbis expressit. Inquiens. *Est quædam corporis natura, quam Amiantum vocant, inconsumptibilis igne, quandoquidem in flamma posita, in prunas redigi videtur, exempta autem ab igne, velut aqua illustrata durior euadit.* Cuius rei causam, non desunt ex rerum naturalium perscrutatoribus, qui humori in terræ visceribus existenti pro lapide hoc struendo, sua actiuitate calore ignis fortiori, attribuant, cuius medio fit, ne ab igne absumi permittatur. Vel vt alij. Quod ex lapide illo, quem tradit Plinius, & Isidorus in Arcadiæ montibus nasci, Asbesto nempè ferrei coloris, qui ex Solino. Sic ardet vt semel accensus extingui non possit, ortum ducat, ἄσβεστος enim Græcis inextinguibilis est. Ab re tamen non existimamus aliquid etiam ex proprio penu depromere. Siquidem quo ad vocis ethymologiam attinet. ab (α) priuatiua particula, & à verbo μιαίνω, cuius futurum est μιανῶ fit Ἀμίαντος: quæ vox impollutum, incontaminatum, defœcatum, immaculatumque significat. Hinc Amiantus ex eo nomen traxit, quoniam, vt mox dicebamus, igni impollutus resistat. Vndè & ab ijsdem Græcis Linum Asbestinum vocatur, & à Plinio Linum viuum. Linum sanè: est etenim lapis hic νηματώδης, id est netilis, aptusque duci, instar lanæ, linivè pro conficiendis telis, vel Chiromactris, ideſt mantilibus. Ex his autem fiebant potissimum saccu-li, quibus Regum corpora vrebantur, seruabanturque cineres. Viuum verò ab effectu, & si enim in ignem proijciatur, & accendatur, agantque flammæ, nihilominus nulla amissa parte, nihil de propria substantia deperdens, vege-

Lib. 36. c. 19 *Orig. lib. 16. cap. 4.* *Lib. 4. de ort. & oau. sub.* *Hom. 30. de Ieiunio* *Lib. 37. c. 10* *Loc. cit.* *Cap. 12.* *Lib. 19. c. 1*

tari adhuc videtur. Vt non immeritò pro enchomio huius lapidi dici liceat. Victricem illam omnium vim ignium, aliquid tandem nactam esse, in quod nullum ius, nullum prædominium habeat. *Inuentum iam etiam* (refert conterraneus noster) *est Linum, quod ignibus non absumitur, viuum* Loc. cit. *id vocant, ardentesque in focis conuiuiorum, ex eo vidimus Mappas sordibus exustis splendescentes igni magis, quàm possunt aquis. Regum indè funebres tunicæ corporis fauillam à reliquo separant cinere, nascitur in desertis, adustisque Sole Indiæ, vbi non cadunt imbres, inter diras serpentes, assueuitque viuere ardendo, rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. vocaturque à Græcis Asbestinum ex argumento naturæ.* Hæc Plinius ex mente Anexilai. Illud fortasse Lini genus censebitur, de quo legere est apud Hieroclem. Brachmanos illos Philosophos, ab Indis in magno pretio habitos, & diuinis propè laudibus celebratos, sibi vestes confeciisse, vt diuinitatis specimen de se relinquerent. Horum placita, vt ex Strabone, Apuleio, & Philostrato in vita Apollonij habetur. Geograph. li. 15. Lib. 2. floridarum. erant. Vitam præsentem putandam esse, quasi quemdam viuidum hominum conceptum, mortem verò natiuitatem ad veram illam, & felicem vitam ijs, qui rectè philosophati sunt. Idcircò eos multa exercitatione vti, ad mortis præparationem. Item mundum habere tempus iniciale, tendereque in interitum, esse quoque globatum forma, Deumque vniuersorum Opificem, moderatoremque per cuncta meare. Mundi exordium esse ab humectationis elemento principe, & præter quattuor elementa, quintam quandam naturam esse, ex qua Cœlum, Astraq; constent. Qui plura de horum philosophorum placitis, viuendi norma, & moribus habere cupit legat Strabonem, apud quem etiam illud idem legitur, quod ex Plinio de incombustibili illo Loc. cit. lino enarrauimus. Non Cyprium, non Indum, sed Creticum appellans. Traditque petram esse, quæ attrita, capillamentis tantum remanentibus, excussa terrea materia, pectinibus aptari, contextamq; telam indè peroptimè confici, eam autē igne non vri, sed sordidam in ignem emundari.

Præter

Præter à Plinio, & Strabone relata, ex ijſdem quoque capillamentis Elychnia ſumma arte, & induſtria conficiebantur, quæ in lucernis poſita, inconſumptibilia erant. & vt antiquos auctores de hac re tractantes, omittamus. Vti etiam quicquid ab Iſidoro refertur de Candelabro illo in Templo Veneris ſubdio ſtatuto, in quo lucerna ardebat, adeò vt nulla tempeſtas, nullus imber illud lumen extingueret: veritati relinquamus. Et quod à Solino narratur, taceamus. In Britannia ſcilicet, in Mineruæ æde perpetuos ignes nunquam caleſcere in fauillas. Sed vbi ignis tabuit, verti conſueuiſſe in globos ſaxeos. Scribit Damaſus in Sylueſtro Papa: à Conſtantino Magno ex Amianto Elychnia confici ſtatutum fuiſſe, ac in Baptiſterio ſuo Romæ locaſſe, vt ſemper ardentes nunquam abſumerentur. Necnon Ludouicus Viues Scholio ad D. Auguſtini librum vigeſimum primum de Ciuitate Dei teſtatur ſe cum Petro Garzia condiſcipulo, Elychnia permulta Pariſijs vidiſſe, quæ lucernis ardentibus nunquam abſumerentur. Et Mantile Louanij medio conuiuij igni datum, redditumque Domino maculis ſplendidius, quàm poſſet aquis, & Smigmatis quibuſdam. Quo etiam loci notat erutum fuiſſe ſepulcrum memoria patrum, in quo ardebat lucerna condita ibi, vt ex inſcriptione apparebat, ſupra milleſimum, & quingenteſimum annum; eaque tota ex templo, vt contrectari cœpta eſt, inter admotas manus friata in tenuiſſimum abijt puluerem, cuius rei vel magicæ artis ratio erat, vt Sancto Auguſtino placuit, vt ex Asbeſto lapide, qui, & ſi nunquam abſumatur in eo ignis, ipſe tamen tanto temporum tractu atteri adeò poteſt, vt intactus quidem perſeueret, at friatus in ſuum puluerem abeat. Sed quo progreditur oratio hæc noſtra? non ne huiuſmodi Elychnia videre eſt in ædibus Calceolarius: quæ ab Illuſtriſſimo Daniele Barbaro Patriarcha Aquileienſe, dum humaniſſime fuiſſet domi exceptus, Calceolario Seniori vnà cum plurimis alijs rebus exoticis, ſummum erga illum beneuolentiæ monumentum, dono dedit? Tanta igitur cum ſit lini asbeſtini dignitas,

Locis citatis

Cap. 31.

Cap. 6.

Loc. cit.

& præ-

& præstantia, non immeritò Marcus Polus Venetus in suo itinerario Salamandram hoc vocauit. Sicuti namque animal hoc frigidissimum, Lacerti figura, ex Aristotele, Plinio, & Sancto Augustino, per ignem inambulans eum extinguit, nec ipsum vritur, nec extinguitur. Et quod ex Æliano maiorem parit admirationem, non modò contra ignem ire audet, illum etiam extinguit, sed nec accendatur, etiam contra fabrorum follium inflacionem reluctatur. Pari ratione Amiantus quòd igni resistat, incombustibilisque sit, ethymologicè Salamandra vocari potest. Quòd tamen de hoc animali refertur, illud omne, vt quid vanum, & fabulosum statuere videtur Dioscorides. Nec non Galenus Salamandram ad certum vsque terminum ab igne nihil pati scribit: vri autem si longiore spatio igni sit admota. quòd si vera sunt, quæ ab Aristotele, & alijs de hoc animante traduntur, id vnum summo frigiditatis gradui ignem superanti, quo animal hoc est à natura constitutum, cum imbribus gignatur, opacis, vliginosisque locis delectetur, attribui debet. Sed quid? quomodo ignem extinguere valet Salamandra, non vratur ipsa, Solem tamen, cuius lumine, & calore omnia vegetantur, non patiatur, quin serenitate moritur? Rursus ad rem nostram. Præter Amianto attributa nomina. Bostrychetes quoque est Zoroastris, quòd plexis mulierum crinibus sit similis. à voce Græca βοστρύκος, quæ Cæsariem in modum comæ muliebris significat. Et cum ad Carystum Oppidum effoderetur; Carystium à Pausania dicitur. Quia verò similitudinem cum Alumine scissile habet: cum & attritione soluatur in tenuia fila, instar plumæ canescentia, & pro illo vsurpatum sit. à Quadrigario alumen scissile vocatur.

Lib. 5. anim. cap. 19.
Lib. 10. c. 67
Lib. 21. de Ciuit. Dei cap. 4.
Lib. 2. c. 31
Lib. 2. c. 36
Lib. 3. de tẽp. cap. 4.

Cæterum vt aliquid etiam ex hoc lapide allegoricè eruatur. Protectio diuina optimè explicari potest similitudine illa, quam D. Athanasius ducit ex Amianto. Ex quo, (vt iam est discussum) adhuc lento telæ confectæ, si in ignem conijciantur, non comburuntur: huius generis tunicam, & tegumentum se fore Deus pollicetur ijs, qui pro eius nomine in

Lib. de Incarnat. Verbi.

ne in ignem tribulationum coniecti fuerint, vt nimirum ab eo lædi non possint. Legitur enim Isaiæ 43. cum ambulaueris in igne, non combureris, & flammæ non ardebunt in te; quia ego Dominus Deus tuus Sanctus in Israël. Et vt innumera Sanctorum Martyrum exempla breuitati studens non proponam. Beatissimi Georgij Martyris exemplo contentus erit, qui sub Dei vexillo piè, & non fucata animi conscientia, vitã agere appetit. Ex hoc enim quanti valeat persequtiones, & tribulationes strenuè tolerare, illi patebit; innotescet etiam, illas res, quæ peculiari aliquo miraculo à Deo sunt dotatæ, Sanctis ipsis, & diligentibus ex corde Deum, obsequium præstare. Tradit namque Metaphrastes in Enchomio huius glorioſissimi Martyris: cum ab impijssimis persecutoribus ad ignis supplicium esset damnatus, verentes ne Christiani nominis virtus, fauente diuina aura, igni extinguendo miraculo esset. Asbesto lapide Sanctum ipsum obruerunt, confidentes ob peculiarem innatam illius virtutem, extingui non posse eius ignem. Sed non ita primum igni fuit obiectus, vt statim (mirabilis Deus in Sanctis suis) idem ignis fuerit extinctus, adeò vt, nedum crines ipsi ab igne fuerint læsi, sed omninò intacti remanserint.

Apud Lipomanum Tom. 7. 23. Apri.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

ANTEQVAM autem in Lapidibus recenſendis, vlterius progrediamur, vt oblectamenti aliquid, ex rerum varietate, quod vt plurimum hauriri ſolet, legentium animis offeratur, placuit præmiſſam tabellam Lectori exhibere, quam ex marmore illo duriſſimo fabrefactam ſciat, quod apud Ægyptios Baſaltes eſt; ex foſſilium genere, quæ aliorum imitantur colorem: Eſt namque in colore ferri æmulum, vt à ferreo colore nomen illi ſit impoſitum, & à duritie: non enim abſque difficultate ferro contrectari, & vix incidi poteſt. Hæc, vt purum antiquitatis inſigne monumentum, literis illis à parentibus veluti per traditionem quamdam acceptis, & quas ſacras vocabant, referta conſpicitur, quibus Hierogramates illi Ægyptij Sacerdotes, qui pariter de futuris vaticinia conſpiciebant, figuris volucrum, ferarum, reliquisque huiuſmodi corporibus, & ſignis ſenſus mentis effingebant: vt præ cæteris legere eſt apud Cornelium Tacitum: qui de literarum inuentoribus diſſerens, hæc habet. *Primi per figuras animalium Ægyptij ſenſus mentis effinxerunt, & antiquiſſima monumenta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur, & literarum ſemet inuentores item perhibent.* Huius porrò Tabellę interprætationem doctè, ac eleganter ingenuo ſanè actus candore, & beneuolentia ſuppeditauit LAVRENTIVS PIGNORIVS Patauinus, Vir non tàm pietate, & moribus, quàm eruditione clariſſimus, & pęnitiſſima rerum antiquarum notitia apprimè ſuſpiciendus, literis ad ANDREAM CHIOCCVM Philoſophum, & Medicum Veronenſem præſtantiſſimum, variaque eruditione conſpicuum, in hunc modum ſcriptis.

Lib. 10. in Auguſto

ANDREAE CHIOCCO MED. CL. VIRO

LAVRENTIVS PIGNORIVS Salutem.

QVÆRIS ex me, Vir Cl., quid contineat antiqua lapidea tabella, quæ isthic in Musæo Calceolariano adseruatur, cuiusque tu ad me exemplum misisti. Illa profectò Ægyptij cuiusdam scalptoris figmentum est, vt quæ & litteras exprimentes rationes mysteriorum illius Gentis proferat, atque ipsa adeò Sacra (vt ipsi vocabant) simulachra nobis exhibeat. Litteræ sunt illæ, tum quæ quattuor inferioribus spacijs tabellæ ipsius continentur, tum quæ in superiori area intermicant, mirabiles planè, & ipsamet ignoratione satis commendatæ; Auiculæ enim, securiculæ, globuli, flagella, Dracunculi, & alia non pauca, ipsa quidem per se in oculos nobis incurrunt, at quem indè sensum nos elicere valeamus, nemo adhuc est, qui sciat; Ammianus certè Marcellinus lib. xvij. historiarum ex Hermapione, vt vt præiuerit explicatione aliquot versuum vnius ex obeliscis, sæculo huic nostro solerti satis, & erudito, nemo tamen ad solidam huius disquisitionis gloriam adspirare (quod ego quidem sciam) ausus est. Ad simulachra quod attinet, dixi ego satis aliàs, cum explicarem imagines miras Mensæ Isiacæ, quæ fuit incomparabilis Viri P. Bembi Cardinalis; at in tui gratiam etiam nunc è magna satis messe colligam deciduum aliquod spicum, quod tu pro tua humanitate, & pro ea, qua me prosequeris beneuolentia, forsan recondes in horreum politissimæ tuæ Bibliothecæ. Porrò hoc agamus. Ægyptij sanè, vt contigerunt illis Cœli Vis, & Nili ingenium planè à reliquis terrarum tractibus discrepantia, ità in plerisque omnibus (inquit Herodotus) à cæteris mortalibus, sese abiunxerunt. Hoc in Sacris liquidò planè compertum est, nihil enim ita abso-

num

num in fingendo vſpiam fuit, quod non æquarent, vel etiã exſuperarent moſtroſæ imagines, quibus ex Antiquitate reliquis pepercit Tempus edax rerum. Nota ſunt ex carmine Virgiliano, Omnigenum Deûm monſtra. Et Gildas ſapiens, vt Patriæ ſuæ Idolomaniam exagitaret, nihil potuit excogitare, quod ad illam exprimendam pertineret, præter Ægyptiaca deliramenta; Inquit enim; Igitur omittens priſcos illos, communesque cum omnibus gentibus errores, quibus antè aduentum Chriſti in carne, omne hominum genus obligabatur adſtrictum, nec enumerans Patriæ portenta, ipſa diabolica penè numero Ægyptiaca vincentia, quorum nonnulla lineamentis adhuc deformibus intrà, vel extrà deſerta Mænia ſolito more rigentia, toruis vultibus intuemur. hæc ille. Georgius etiam Piſides huc reſpectans totum ſalum horrendæ impietatis Ægyptios perbibiſſe, abundè teſtatus eſt. Abſidem Tabellæ complectuntur ferè totam Alæ Accipitris, quas fortè in rotundo illo patore interſtinguit Stella Sothis, vt non ſemel in Menſa Iſiaca, ambientibus, & dependentibus anguibus binis. Fuit autem Sothis Stella, quam Canis aſtrum græci vocant (inquit Porphyrius) creditaque eſt Ægyptijs ἀρχὴ ἔτους, eademque initium apud ipſos mundanæ geneſeos. Accipiter verò Dei, & Solis ſymbolum eſt, tradente Clemente Alexandrino lib. v. ſtrom. πυρώδης γὰρ, καὶ ἀναιρετικὸς: Angues & ipſos diuinitatis aliqua portione reſperſos arbitrata eſt Antiquitas: & nos olim ad faſtidium oſtendimus: nota ſunt illa Perſij Satyra prima.

Pinge duos angues: Pueri, Sacer eſt locus, extrà
Meijte.

Et Ægyptij ipſi adeò magnifecerunt hanc notam impietatis, vt & Nummos principales hac imagine conſignarent. Eſt apud me æreus M. Antonini.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Quòd ſi Stella in illo veluti Diſco non comparet, ſed nuda tantum planities, dicemus eſſe plenam illam rotunditatem, quam in modum ſpeculi, vel augmentum Lunæ ſuper Iſidis frontem Appuleius lib. 11. adnotauit. Reliquæ ſunt Icones Sacræ, quorum altera ſedens, Oſiridis videtur, ſtans altera Iſidis. Oſiris fuit Rex apud Ægyptios, Iſis Regina, vt ſcribit Iulius Firmicus, & antè Firmicum Diodorus, quos præterea myſticis rationibus & Solem, & Fruges, & Lunam, & Terram eſſe voluerunt. Horum cultus totam Ægyptum, regiones finitimas, & vniuerſum ferè Orbem incredibili ſuperſtitione peruaſerat. Oſiridi caput tegit Perſeæ arboris Pomum (vt ego quidem exiſtimo) ea ſpecie conformatum, illisque parergis exornatum, quæ in Menſa Iſiaca prima Sectione occurrunt ſpectantibus. E' mento quod prependet diximus alibi videri Serpentis caudam, neque ſanè pœnitet coniecturæ, quam tamen quî firmem non habeo, adeò tenebræ cimmerijs craſſiores hæc deliria obrepſerunt. Vnica eſt apud me Gemma ſignatoria, vetus illa ſanè, quæ ad hæc alludit. Eſt autem Sarda.

Sceptrum

Sceptrum Sacrum apprehendit ambabus manibus Osiris, vt & dextrà Isis, quæ ponè sequitur, ornabatur autem Sceptrum Vpupæ capite, vt docet Horapollon lib. 1. Οθεν και των θειων σκηπτρων λυκωφ᾽ προτίμησις ἐστι; id quare fieret, latè nos in Commentario Mensæ, quam diximus. Sella planè Ægyptiaca est, tota solida, illis conformata, quas nobis exhibent huius generis antiqua monumenta. Isis eminente mamma, & ea quidem vnica, nisi nos Pictor fefellerit, pedibus pęnè concretis, sinistræ manus digitulo insertam Crucem ansatam gestat. Et huiusmodi Crucis specimen, & nos olim ex antiqui lapidis cælatura deprompsimus, & Io. Georgius Hervvareus, in figuris obeliscorum, qui Romæ extant, repræsentandum curauit. Et ansam eiusdem Crucis frustrà abrumpere conatus est. I. Lipsius Vir Cl. Caput Isidis ornat Sacer Tutulus, non integer tamen, sed detritus, vi (vt videtur) & iniuria vetustatis. Mamma eminens, si Isis nihil aliud est, quam Terra, vt placet Macrobio, id significat, sufficere eam cunctis animantibus victum. Pedes eiusdem, quos Pictor non satis videtur assecutus, illustrantur hisce verbis Heliodori lib. iij. Æthiopicorum, Τα ἀγαλματα των θεων Αιγυπτιοι τω τοδε ζευγνυντες, και ὥσπερ ἐνοντες ἱστᾶσιν; qui hæc etiam confirmat Homericis versibus.

Et hæc

Et hæc sunt V.Cl., quæ suppeditauerunt tenues copiolæ Bibliothecæ nostræ, & id quidem pauculis horis propè furtiuis. Ego maiora, & quæ te minùs dedecerent, maluissem; at tu qualiacunque æqui, bonique consules, vti ab amico profecta, qui hanc scriptiunculam apud seram posteritatem cupit extare veluti Tesseram mutuæ inter nos, & perennis caritatis.

Vale, & Excellentissimum CERVTVM præclarum, & optimum Musæi CALCEOLARIANI Descriptorem, atque Interpretem meis verbis plurimum saluere iubeas.

Patauij, Dominica Passionis, Nonis April. M D C XX.

Hactenus Pignorius: à quo etiam, palma cæteris prærepta, vetustissima illa Tabula ænea Sacris Ægyptiorum simulacris cœlata, olim Petri Bembi Cardinalis, Viri spectatissimi, nuncque temporis FERDINANDI GONSAGAE Literatorum Principum Antesignani deliciæ, quàm doctissimè explicata, circumfertur.

Quemadmodum autem à lapidibus exorsi sumus, ita in eosdem desinamus. Et ne opima illa lapidum messis inter paricetes Calceolarios collecta, ac in suas classes eleganter distributa, rerum naturalium studiosis occultetur, lapides illos primum perscrutabimur, qui in commissuris marmorum, & saxorum fiunt. Ab illo initium sumentes, cui Patria nomen constituit. Quòd enim in Iudæa Syriæ Regione, quam Ptolemæus Palestinam Syriæ vocat, vberrima copia nasci consueuerit. Lapis Iudaicus à Dioscoride, & ab Aëtio Amidenò Syriacus nominatur. Quoniam verò in varias figuras, & formas, est à natura compactus, diuersa quoque est sortitus nomina: qui enim Glandis, Balanive Græcorum, figura ex hac stirpe est, quo nomine fructus Palmæ appellatur, Phœnicites ex similitudine à Plinio dicitur φοινιξ enim Græcis Palma est. Qui verò Nuclei Oliuæ magnitudine, & figura non est dissimilis: Pyrenes à quibusdam nuncupatur: tùm quia ab obtusiore huius lapidis parte,

Cosmograph lib. 4.

Lib. 5. c. 112

Lib. 37. c. 10

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

parte, vt à principio quodam, à quo naſci ille videtur, eminentes lineæ, veluti ſtriæ inter ſe æquales in acutiorem terminant punctum, vt Pyramidalem figurâm exprimat, cùm quòd figura cum ſit ſatis oblonga, & acuminata, montibus illis Pyreneis, quibus celſa nimboſi verticis eſt arx. *Lib. 3.* vt Syluio placet: aſſimilari poſſit: lapidem hunc, quoniam comminuat Calculos, & moueat vrinam, facilèque fluere videatur, Eurreum dici à Plinio ex his verbis patet. *Loc. cit.* *Eurreos nucleo Oliuæ ſimilis eſt, ſtriata concharum modo, non adeo candida.* Vti & Tecolithum nuncupat, nucleo Oliuæ ſimilem faciens, & lingentium calculos frangere, pellereque aſſerit: à verbo Græco τήκω, quod eſt liquo, liquefacio, conſumo, attenuo, & in tabem reſoluo: & λίθος: lapis fit τηκόλιθος latinè Tecolithus, non autem Ticolithus, ideſt lapidem liquefaciens, & in renibus atterens. Quo nomine etiam, & à ſimili effectu, lapides illos, qui in ſpongijs naſcuntur, à quibuſdam nominari tradit Plinius: & Paulus Æginetæ *Lib. 36. c. 19* ſpongiam lapidem, & lapidem Iudaicum, & ſi iurè diuerſa faciat, vtrique tamen vim tribuit θρυπτίκην τῶν ἐν νεφροῖς λίθων. Hoc eſt comminutiuam (vt ita dicam) in renibus lapidum. Nec deſunt, qui Cyſteolithum vocent, ideſt veſicæ lapidem, quòd calculos eius comminuere crederetur. Sed Galenus id negat: in ſolis renum calculis comminuendis efficacem faciens, vt inferius annotabitur. Ex hoc pariter lapidum genere, præter iam dictos reperiuntur apud Calceolarium, & qui penè ſpecie ſubrotundæ Oliuæ arboris fructum. imitantur (hos Paleſtinæ incolæ Oliuas lapideas vocant, & frequentiores, communioresque pharmacopolis ſunt) & qui etiam columnæ figuram longitudine, & rotunditate repreſentant. Singuli tamen hi lapides & ſi figura, ac forma ſint diuerſi, nihilominus, vt notat Agricola, ſi ab *Lib. 5. de nat. foſſ.* omni terrarum contagione puri fuerint, extrinſecus æquè, ac intus ſunt non nihil candidi; ſed fracti, inſtar tabulæ politę ſunt lęues, & tamquàm marmor ſplendent: attriti ſaporem nullum ſpirant: cùm autem tàm pulcherrima in hoc lapidum genere configuratio non ſine contemplatione

prętę-

prætereunda sit; sciendum, fossilium generi varias figuras, & formas diuersimode materia, & exhalatione in longitudine, rotunditate, aut quauis alia figura feruente, & discurrente, dedisse naturam. Hinc videmus Thyitem lapidem: globi instar rotundi è terræ sinu pullulare. Calaim, & Astroitem dimidiati globi figura esse. Beryllos, & Syenites Cylindri modo teretes esse. Crystallum sexangula figura splendere. Specularem, & Magnetem lapides planos esse. Aëtitem intus conuexam habere figuram. Bucardiam cordis Bubuli. Phacitem lentis. Stelechitem Trunci arboris. Enorchim testium exprimere. Et sic de quamplurimis alijs, quorum nomenclatura suo loco exponetur. Vt inde mirum videri non debeat, cum lapis Iudaicus ex eorum fossilium genere sit, quæ ex marmorum, saxorumvè veluti medulla concreta fiunt. (ex eo namque quod ex marmore, aut saxo aqua madefacto stillat, & subsidet, lapis hic in eorum commissuris concrescit, & reperitur.) nec non ex vertebris inuicem commissis compositus spectetur, si diuersimode discurrente materia, diuersæ quoque in formando hoc lapide imprimantur formæ. Nec credendum videtur, vt quidam existimarunt, formas in hoc lapide existentes, casu fieri, & esse veluti medullam concretam alicuius Conchilij, aut arboris fructum, materia lapidescente in eum locum corriuata. Quid enim dicent ad lapidem illum Iudaicum columnæ effigiem exprimentem? fortasse columnam eo loci fuisse transmissam? contra leges naturæ hoc dictum crediderim: qui etiam in magnitudine paruus, vt plurimum, conspicitur: quoniam cum parumde marmoribus, aut saxis abradat aqua, pauca potest suppeditari materia, lapide struendo disposita.

Lib. 5. c. 112 Dioscorides lapidem hunc glandis effigie candidum, scitamadmodum configuratione, lineis æqualiter inter se distantibus, quasi industria detornatis esse scribit; solutum nullam qualitatem manifestam gustui repræsentare tradit. In potu exhibitum, difficultati vrinæ auxiliari, & calculos in Cap. 8. vesica comminuere, notat. Galenus verò, & si libro de rerum

rerum affectus dignotione, & medicatione, de remedijs illis agens, quæ lapidem frangunt, lapidem Iudaicum potenter lapidem diuidere tàm in renibus, quàm in vesica, scribat; consulens, si calculus in renibus fixus sit, masculo vtendum; sin in vesica hæreat, & ob magnitudinem excerni haud possit, fœmineo, attamen ad calculos renum potius, quàm vesicæ conferre, hisce verbis expressè significauit. *Est & alius lapis. viribus valentioribus, in Palestina Syriæ proueniens, colore candido, specie concinna.* (vocabulum hoc ad Eureos Plinij videtur accedere) *Lineas habens, ceu torno ductas, appellant eum à loco, in quo nasci consueuit, Iudaicum: vtunturque ad vesicæ lapides, in cote soluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Sanè in quibus nos experti sumus, proficit nihil, quod ad lapides vesicæ pertinet; verum ad eos, qui in renibus hærent, efficax est.* Hoc idem asserit libro secretorum, quo loci medicamen ad petram proponit, inquiens. *Quod autem dicunt omnes homines de lapide Iudaico, iam expertus sum, & non inueni in lapide vesicæ operationem: verum ipse in lapide renum est fortis, & valdè mirabilis operationis. &c.* Quamuis Marbodeus poëta Gallus in eius Dactyloteca: tàm ad renum, quàm vesicæ calculos atterrendos pollere, hisce carminibus asserat.

Lib. 9. de sim pl. med. fac.

Cap. 59.

Tecolythus nucleo similis perhibetur Oliuæ,
Aspectu vilis, naturæ vi preciosus:
Namque solutus aquis, & ab his quibus expedit haustus,
Dicitur esse potens lapidosos soluere renes,
Vesicæque simul purgare dolentis arenas.

Sed magis Galeno Medicorum Principi credendum, quàm Poëtæ, & si vera dictanti: tergiuersantur namque, vt plurimum, in rerum naturalium cognitione.

Præter lapides hos Iudaicos, figura, & forma varios, visitur & gleba quædam, non multum grauis, maculis albis tota consperſa, materia sanè, coloris veluti cinerei, sed fusci, instar medullæ satis crassæ. quæ in commissuris marmorum, aut saxorum cum reperiri soleat, ad formandos hos lapides apta censetur. Lapis Lyncis à quibusdam pharmacopolis

iudicatur, sed insulsè.

Lapidibus Iudaicis iam perscriptis, Idæi Dactyli sub eodem ortus principio, vt Agricolæ placet, constituti subsistunt. Hi, vt notat Plinius, in Creta ferreo colore (modò ferreum pro nigro accipias) pollicem humanum exprimunt; nam & crassitudine ferè pollicis sunt, & in terete figura, ad latera latiusculi, & in extremo obtusiores, vt instar pollicis porrecti in summo, modice inclinantur in obliquum. Sic nuncupatos habeas à celeberrimo illo Idæo monte Cretæ, in quo nascuntur: vndè, & nascentes in hoc monte plantæ, ex inueteratæ medicinæ schola à Græcis Idæas nominantur, nec non ob similitudinem quam nonnullæ Plantæ cum hisce Dactylis Idæis habent, hoc nomine illas decorari legitur; vt, præ cæteris, de Pęonia fœmina in Dioscoride extat: quæ, & si alijs nominibus diuersis, vt Glycisidem. Pentoberon ex Plinio,& Herbam castam ex Apuleio, Dactylum Idęum olim vocatam fuisse tradit Anazarbeus; ab eo nimirum, quod illius radices bulbosæ ferè, seu nodosæ, huic lapidi figurâ similes nasci soleant. Postquam autem in Idęum hunc montem incidit sermo. Parergon, vt quid commemorandum, quæ de illo à Mela scribuntur, referre non dedignabimur. *Orientem* (inquit hic auctor) *Solem Idæus aliter, quam in alijs terris solet, aspicit: ostentantur namque ex summo vertice eius spectantibus penè à media nocte sparsi ignes, passim micare, & vt lux appropinquat, ita coire, & se coniungere videntur, donec magis, magisque collecti pauciores subindè, ex vna ad postremam flamma ardeant, & cum diù clara, & incendio similis effulsit, cogit se, ac rotundat, & fit ingens globus, diù is quoque grandis, & terris adnexus apparet, deindè paulatim decrescens, & quanto decrescit, eò clarior fugat nouissime noctem, & cum die iam Sol factus est, attollitur.* Hæc Mela. A quo etiam monte (& si instituti non sit, deridendas illas de Deis antiquorum opiniones, & fabulas rebus naturalibus miscere, nihilominus vt sciri possit, vndè digitus & Dactylus nomen traxerit, hęc conscribimus.) Idęos Dactylos, genus scilicet illud hominum, quia primi sub

Lib. 5. de nat. foss.

Lib. 37. c. 10

Lib. 27. c. 8

Lib. 3. c. 140

Lib. 5. de situ Orbis cap. 6.

ſub Idæ montis radices habitauerint, ita appellatos fuiſſe, ex Strabone habetur: quo etiam loci ex mente Sophoclis ſcribit, hos quinque fuiſſe Viros, qui ferrum excogitantes primùm fabricauêre, aliaque permulta mortalium vſui neceſſaria. Illorum pariter quinque extitiſſe ſorores, & ab eo numero Dactylos, ideſt digitos fuiſſe nuncupatos. Ex qua poſtmodum ſtirpe, vt idem auctor refert, Corybantes illos Cybeles Sacerdotes fuiſſe prognatos fabulantur: illi inquam, qui ſacro correpti furore, Cymbala pulſabant, capitaq; ſaltando iactantes, alios in ſimilem rabiem agebant. Hos Iouem infantem nutriuiſſe, in fabulis extat; & ne vagitu puer proderetur, clypeolis æneis inter ſe concurſantes, æris tinnitu, & numeroſi pedis compoſitione, qui Dactylus inde eſt dictus, Saturnum, qui cum Titano fratre, pactione inita conuenerat, vt ſobolem omnem maſculam deuoratione interficeret, fefellerunt. Sed fabulamenta hæc ommittamus, & ad Dactylos illos Idæos, qui inter gemmas à Plinio deſcribuntur, oratio noſtra reuertatur. Hos & Belemnitas vocari, teſtatur Agricola: qui ſanè lapides in ſubſtantia, ſoliditate, colore, magnitudine, & paruitate varij ſunt. Ex ijs etenim inueniuntur in colore cinerei, qui olent, vt cornu bouis vſtulatum, aut limatum. quos Agricola Hildesheimij in commiſſuris marmorum eiuſdem odoris reperiri ſcribit. Alij, & ſi cinerei, non olent, lapideam ſubſtantiam in ſe continentes. Quidam eiuſdem coloris vice lapidis, ſine odore, terram continent. nonnullis medulla ineſt mollior: aliqui ſunt albi coloris, alij nigri, & hos ex Germanis plurimi Coraciam, aut Coruinum lapidem vocant, ſeu à colore, ſiue à Coruini veretri ſimilitudine. Nec deſunt, qui radijs conſtant, vt & qui eis ſunt deſtituti. Diuerſa pariter hiſce lapidibus eſt magnitudo: qui enim Maiores cæteris ſunt, digitum humanum, pollicem præſertim effingendo, nec craſſitudine, nec longitudine excedunt; qua forma motus Plinius Dactylos Idęos nuncupauit: hi ſolidi ſunt excepta baſi, quæ cauaeſt, & molliuſcula apparet, vt terram candidam in ſe in-

Geograph. lib. 10

Loc. cit.

Lib. 5. d nat. foſſ.

Loc. cit.

Loc. cit.

cludere videantur: vsti, limativè cornu Bouis olent, fortasse quia ignis subterranei fumo sint infecti, aut loco, vbi Bitumen gignitur, reperiantur, radios nec non à centro ad circumferentiam diffundunt. Extant ex hac prosapia & in specie mediocres, & magnitudine parui, & ex ijs, qui parte interna atro sunt colore, foris albicant, nec non tamquã crusta è creta mixta sunt obducti, fœtoris omninò expertes, nulli in his apparent radij, ac tandem in substantiam adeò durissimam sunt compacti, vt percussi, non secus ac Silex, scintillas igneas euomant. Ob prænarratas Belemnitarum species, quas singulas apud CALCEOLARIVM speculandi cuius patet additus: refert Agricola; Heldesehimij in fossa Mœniorum interdum repertos fuisse ex hoc genere lapides sesquipedis longitudine, & bracchij crassitudine. Gesnerus pariter se lapidem Belemnitem pedalem ferè, non radiatum vidisse affirmat, in cuius superficie animalcula quędam, vt lacerti eminebant. Et si autem lapidibus hisce non vna sit magnitudo, vna tamen omnibus videtur esse Sagittæ figura, cum ex ampla radice in tenuissimam aciem deficiant. Vt hac de causa Belemnitis nomen sint adepti. à voce Græca Βέλεμνον, quæ Sagitta dicitur: quod etiam ex Agricola habetur. Quo loci præter causam nominis asserit, apud Saxones lapidem hunc, ex Ephialte, & Sagitta compositum vocari, & apud Germanos alios Sagittam Incubi: quem in potu assumptum, contra huiusmodi suppressiones, & noctis ludibria, valere, ac fascinationibus occurrere testatur. Quis plura appetit de hoc lapide scire, legat eũdem auctorem; quo loci etiam attendet, quàm inepte pro Lyncurio hic lapis vsurpari soleat. Sunt qui telũ nuncupant: vnde & ad vulnera conglutinanda prodesse conijciunt. Et Morbo illo reluctari sunt qui affirmant, qui à læsa particula denominationẽ accipit, vt Galeno placet, pleuritidi nimirũ, in quo affectionis prẹter naturã genere veluti à telo quodam affecta membrana costas ambiens dolorificè admodum compungitur, ob collectionem materiæ, sanguinis potissimum, in parte illa fluxæ, & tristem sensationem ex solutione vnitatis

Loc. cit.

Lib. de figur. lapil. & c. cap. 5.

Lib. 2. meth. cap. 2.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

tatis inducentis. Qui verò vice lapidis Iudaici ad renum calculos comminuendos illo vtuntur, non omninò aberrare credimus. Etsi enim nondum hoc fuerimus experti, cum prę manibus remedia tutiora, & vsurpata magis in dies sese offerant. Nihilominus conferre posse iudicamus; non enim à lapidis Iudaici natura abesse videtur; potissimum verò, vt quid coadiuuante, aliquo nimirum liquore diuretico, & ad hoc munus obeundum opportuno, si in puluerem redactus exhibeatur. Inter Chirurgos Germanos sunt, qui hisce lapidibus vlcera curant, quoniam exsiccent, & horum propria iudicatio sit exsiccatio.

Quamuis Sectione hac tertia intentio nostra tantummodo fuerit, circa fœtus illos lapideos versari, qui benignitate terræ matris in lucem prodeunt, & industria CALCEOLARIA in vnum sunt collecti, ac varijs formis insculpti, mirabiles sese nobis ostentant; vt indè mirum videri posset, qua ratione ab ijs digressi, in meteora inciderit sermo; attamen similitudine figuræ excitati, lapides illos fulmineos (acuminantur namque hi, vt Dactyli Idęi, Belemnitævè) describere hoc loci placuit, quos vulgus hominum per antonomasiam fulmen appellat; non sanè exhalatio illa fumida, & inflammata, nec non ex vapore calido, & humido, atque exhalatione calida, & sicca in media aëris regione conglobata sub examine exponitur, (& si fulmen nuncupatur) quæ ad terras propulsa propter suam subtilitatem, vt notat Titelmanus in Philosophiæ compendio, corpora rara, & peruia, absque nocumento citius pertransiens, in interiora magis densa, magisque resistentia, solet pleiunque desæuire, ipsa confringendo, vel adurendo. Sed lapis ille fulmineus delineatur, cuius corpus est solidissimum, vt potè quod non secus ac in terra ex coniunctione corporis, cum exhalatione generatur lapis, cæteraque mineralia, ita in prænarrato magno fulmine generatur lapis, ex diutina exhalationis valdè terrestris, & densæ inclusione, quæ cum inuehitur in nubem frigidam, & aquosam ab humore circumfuso conglobatur, & conglutinatur, huiusmodique massam, *Lib. 6. c. 11.*

massam, & mixturam facit, sicut farina conglutinatur in massam ab infusa aqua: & quemadmodum lateres ex luto humectato compacti coquuntur, & indurantur in lapidum formam ab igne ardenti in fornace, ita superueniente intensissimo calore, partim ex Sole, & Stellis, partim ex antipristasi, illa fulminea massa subacta quasi coquitur, & ab igne fulgureo in solidissimum corpus lapideum induratur, quod cum fulmine deiectum, Cuneus fulminis vocatur, & à nonnullis Ceraunius lapis dicitur, ex eo nomen inueniens, aut quod cum fulmine cadat, κεραυνὸς enim Græcè fulmen est, aut quòd alicubi non reperiatur, quàm in loco fulmine icto. Et Ceraunios illos montes, qui Epyrum finiunt, ita vocatos, traditur, quoniam summa eorum iuga ob immensam altitudinem crebris fulminibus feriantur. Hoc etiam per transenam annotabimus: Legitur in Attica Pausaniæ, Ptolemæum ex Ægypti Regibus, Lysandræ fratrem (vt quamplurimi alij à virtute cognomina traxêre) Philadelphum & fuisse vocitatum, quia cognoscendarum rerum fuerit perstudiosus, & ex insita corporis imbecillitate noui aliquid semper perscrutari solitus, quò se, & in prosperam oblectaret valetudinem. pariter & κεραυνὸς cognomento dicebatur, ideſt fulmen, ob tantam in rebus gerendis alacritatem, audaciamque. Huiuscemodi fulminis telum acuminatum, quòd, (vt ab eruditissimo quodam Viro, scriptis est mandatum, cui & leges philosophicę subscribunt) humidum admixtum sicco effugere nitens, ad inferiora tendit, illicq; reprimitur, superiore verò parte conglobatur, vtpotè densius, & figuram cunei, vel Pyramidis suscipit. quod postmodum cum incredibili impetu in antipristasi è nube deiectum in terram, obuiaquæque scindit, dissipat, inflammat, atque prosternit, prout quàm plurimis exemplis à rei naturatis à Seneca in naturalibus, ab Aristotele in Meteoris, & à Plinio in naturali historia, præ cæteris auctoribus declaratur. Vt hinc non difficilè admodum sit perscrutari, fulmina hæc naturæ esse igneæ, materiam metallicam participare, & ex consequenti ad comburrendum, dissipandum, & in

& in cinerem redigendum apta. vt ex locis fulmine tactis compræhendi quàm facillimè potest, quæ odorem Sulphuris mittunt, atro colore sunt infecta, & quasi calore inusta. id quod Lucretium Carum minimè latuit: apud quem huiusmodi carmina leguntur. Lib. 6. rer. natur.

Quod superest, quali natura prædita consistent
Fulmina, declarant ictus, & inusta vapore
Signa, notæque graueis habentes Sulfuris auras.
Ignis enim sunt hæc, non venti signa, neque imbris.

Et paulo inferius generationis modum, & eorumdem portentosos, exitialesq; effectus inquirens, hæc habet.

Nunc, ea quo pacto gignantur, & impete tanto
Fiant, vt possint ictu discludere turres,
Disturbare domos, auellere tigna, trabesque,
Et monumenta Virûm demoliri, atque ciere,
Exanimare homines, pecudes prosternere passim,
Cetera de genere hoc, qua vi facere omnia possint,
Expediam. & quæ sequuntur.

Si quis plura desiderat, eumdem auctorem adeat. Varias formas lapis hic fulmineus suscipit, varijsq; coloribus exornatus visitur, prout variæ, ac diuersæ sunt exhalationes terrestres, & metallicæ ab inferioribus partibus in superiores exhalantes; quarum quàmplurimis Musęum Calceolarivm exornatur. Alij enim sunt vomeris effigie, marmorea substantia, durissimaque compacti, cuius totum corpus roseo veluti colore obtectum est, magnitudine qui octo digitos non excedunt. Quidam atrouirescentes conspiciuntur, striis, & lineis carentijs figura oblonga ita terminata est, vt Cunei formam effingant. Nonnulli ex toto nigricant, alij album colorem repræsentant; qui tamen omnes Cunei forma ab ampla basi veluti in cuspidem desinunt. visuntur & alij quamplurimi, quibus variæ formæ, & varij colore, sic opifice natura agente, insunt. Referam quod ex Sotaco in Plinio legitur. Ceraunios nempè aliquos reperiri lapides Securibus similes, vt his liceat expugnare Vrbes, & Classes, vocarique Betulos, & qui longi sunt, Ceraunios. Lib. 37. c. 9

Quorum

Quorum lapidum durities, & magnitudo nobis in mentem
Lib.37.c.9 reuocauit, quæ aliâs apud Ouetanum in ſua hiſtoria legi-
mus. In quadam ſcilicet Orbis noui regione reperiri la-
pides tanta acie præditos, vt ferro æquentur; & qui Secu-
ris, gladiorum, ac reliquorum fabrilium inſtrumentorum,
quæ apud nos ferro conficiuntur, miniſterium præbeant:
vi aciei quorum excauant ingentes arbores, donec nauigij
officium præſtent. Sed ad lapidem Ceraunium rurſus.
Lib.16.orig. cap.13. Is contra vim fulgurum opitulari creditur, vt dicit Iſidorus;
quo loci etiam duo Ceraunorum eſſe genera conſtituere
videtur. Vnum, quod Carmania regio Orientalis propè
Geograph. lib.3. Indiam, & Mare Rubrum, (vt ex Strabone habetur) mit-
tit, Cryſtallo ſimile, ſplendet tamen cœruleo colore; & ſi
ſub dio poſitum fuerit, fulgorem rapit ſyderum. Alterum
Hiſpania in Luſitanis littoribus gignit; cui color Pyropo
rubenti, & qualitas, vt igni, eſt. Id omne ex Solino tran-
ſlatum videtur. qui pariter Ceraunorum diuerſa genera,
Mem.cap. 29. faciens. Subdit. *Germanicum candidum eſt, ſplendet ta-
men cœruleo, & ſi ſub dio habeas, fulgorem rapit ſyderum.*
& capite trigeſimo ſecundo. *Luſitanum littus*, (inquit)
*pollet Ceraunio plurimum, quod etiam Indicis præfertur: Huius
Ceraunij color eſt è Pyropo, qualitas igni probatur, quem ſi ſine
ſui detrimento perferat, aduerſus vim fulgurum creditur opitulari.*
An verò duo hæc Ceraunorum genera, quæ ſub gemma-
rum ſplendentium claſſe, & quæ fulgorem ſyderum rapiũt,
ab ijs auctoribus, & à Plinio quoque, collocantur, ad cu-
Loc.cit. neum illud fulmineum è cœlo cadens, referri poſſint: quã-
uis in re dubia hæſitet animus, nihilominus eorumdem ver-
ba perſcrutando, cum dicant, Ceraunia in India, & Hiſpa-
nia gigni, non autem è cœlo in terram cadere, & in locis
fulmine ictis reperiri; credendum potius eſt, ad Aſtrium,
Aſteriamvè, gemmeos lapides, illa reducenda eſſe: quos &
Loc. cit. à Plinio in India, & in Pallenes littoribus naſci, traditur:
& ſub nomine Ceraunij deſcribuntur, his verbis. *Eſt &
inter candidas, & quæ Ceraunia vocatur, fulgorem ſyderum ra-
piens. Ipſa cryſtallina, ſplendoris cærulei. In Germania naſcens,
album*

albam esse Zenothemis fatetur, sed haberè intus Stellam concurrantem fortè coruscantem. Qui verò Ceraunij lapides nigri, & rubentes sunt, vt hi, quos paulò ante delineauimus, cum fulmine è cœlo, cadere non est ambigendum: de quorum generationis loco, ratione etymologica nominis, & proprietate, hæc habet Marbodeus.

Dactyloth. cap. 22.

Ventorum rabie cum turbidus æstuat aër,
Cum tonat horrendum, cum fulminat igneus æther,
Nubibus illisis cœlo cadit iste lapillus,
Cuius apud Græcos extat de fulmine nomen.
Illis quippe locis quos constat fulmine tactos
Iste lapis tantum reperiri posse putatur.
Vnde Cerauneos est Græco nomine dictus.
Nam quod nos fulmen Græci dixere Ceraunum.
Qui caste gerunt hunc, à fulmine non ferietur,
Sed neque nauigio per flumina vel mare vectus.
Turbine mergetur, nec fulmine percutietur.
Ad causas etiam, vincendaque prælia prodest,
Et dulces somnos, & dulcia somnia præstat.

Illud tandem pro Coronide huius tractationis superaddere videtur. Fulmen mundanæ calamitatis typum gerere: quemadmodum enim fulmen quicquid inuenit in terra, ferit, præter Laurum, vt refert Plinius, sic humana calamitas omnia auferre potest, ac euertere, præter virtutem. Est quippe constans, virtus pulchra laurus, semper virens, nullo igne è nubibus erumpente, nullo tormentorum impetu, & ærumnarum exusta, aut labefactata.

Mistice quid Fulmen.

Lib. 2. c. 55

Ad Belemnitas, & telum fulmineum, cum Glossopetræ figura ita assimilentur, vt in eodem genere dici possint, ne ordinem peruertere videamur, de ijs pariter nonnulla præli-babimus. Quid sint, habeas. Etsi Plinius Glossopetras linguæ humanæ similes faciat; attamen ex aliorum opinione non in terra nasci, sed deficiente Luna Cœlo decidere illas scribit, & lenocinanti necessaria eredatur; subiungatque: quod ne credamus, promissi quoque varietas facit. ventos enim eis comprimi narrant. Nihil ominus lapides

Lib. 37. c. 10

sunt non in media aëris regione, vt telum fulmineum, conglobati; sed saxis, & rupibus adhærentes, vt plurimum etiam in terra cœmentosa nascentes. Et cum ex his, singuli aut linguam humanam, aut alterius animalis linguam figura exprimant, causam nominis inde traxerunt· γλῶττα enim lingua Græcis dicitur: vnde aglotton, loqui non valentem, veluti elinguem dices, & cum epyglottis, & Pollice, simplicis voce sit organum, lingua autem articulatæ, si quis linguam habens, nec loquatur, epliglottidis vitrò id euenire putatur. Cardanus huiusce lapides Glottidas vocat. Et ex Germanis nonnulli, referente Agricola, Natricis linguam nuncupant; Serpentis illius nimirũ, qui nando, in aqua quoque venenum spargit, vndè Lucanus.

Lib. 7. de lapidib.

Lib. 6. de nat. foss.

Lib. 9.

Et Natrix violator aquæ.

Sub qua significatione ea præcipuè videtur recipienda Glossopetræ species, quæ nigricat, & linguæ Pici potiùs, quàm humanæ, similis est. Gesnerus in fine capitis de Canecharia. Glossopetras ab aliquibus, (quos tamen redarguere videtur) mulierum illarum dentes, quæ Stygum instar infantium sanguinem sugunt, & Lamiæ dicuntur, nuncupari hisce verbis refert. *Genus quoddam linguarum, (inquit, cum lapidum dicere debuisse linguas referentium figura) in Melite Insula reperitur: quas aliqui Lamiarum dentes vocant, quod mihi verissimile non fit: alij Serpentium linguas, quod magis probo. Inter saxa, & rupes adhærent, tanquàm adnatæ, aut glaciei congelantis vinculo astrictæ. Superficies earum pulchrè polita est, ambitu denticulato, tàm scitè, vt vix aliquis artifex æmularetur. Commendantur aduersus venenum maximè, vndè etiam conijcio has esse serpentium linguas.* Hæc ex Gesnero. Sunt & qui credant veneno præsente hosce lapides in mensa sudare, quod tamen læuitati potius, quàm alicui specificæ qualitati lapidi existenti attribuendum videtur; cùm non desint, & quamplurimi alij lapides, qui & læues, & præduri facillimè ad vaporem sudant. Inter Glossopetras Calceolarias, quæ colore, magnitudine, & figura differunt, extant magnę, roseo ferè colore, & splendido albican-

Lib. 4. de aquatilib.

albicantes, ſuperficie pulchra, & concinna, vtrinque adeò perbellè ſerratæ, vt naturam artem ſuperaſſe, dices: conſpiciuntur & aliæ magnæ, non ſplendentes, non denticulatæ, ſed aculeatæ potius, in quarum extrema parte latiore, veluti quicpiam ſpongioſum, & illud arenoſum reſidere videtur. Aliæ in candido rubent: aliæ ſatis lucidæ nigricant, quæ non dentatis, aut ſerratis marginibus, Pici, Garrulivè Auis linguæ ſimiles ſunt. Quædam Merulæ Auis roſtri partem ſuperiorem forma repræſentant. Singuli hi lapides non è Cœlo delapſi, ſed varijs in locis Agri noſtri Veronenſis inter rupes, & terram çœmentoſam, ſic ludente natura, reperiri ſolent.

Ne verò à lapidibus illis recenſendis deſtitiſſe videamur, qui in marmoribus, & ſaxis fiunt, nec non extra eorumdem commiſſuras ab aquæ impetus perſæpe protruduntur. Lapis ille delineabitur, qui in ſuperficie cinereus, intima verò parte candidi eſt coloris: quòd in maculoſo domicilio, aut eius, quod in candido cinereum eſt, oriatur: ſic eſt à natura confictus, vt illud inſtrumenti genus, quo luſitant pueri, & in gyrum circumuoluitur, imitari videatur. Trochum nempè à rotunditate dictum. Τρέχω enim curro ſignificat, & Τροχὸς rotam: ab ampla namque ſatis baſi certis lineis, ſine radijs, medium pariter lapidis cum læuore diſcurrentibus, & ita eminentibus, vt ſtriatus appareat, vſque in turbinem inſtar inſtrumenti illius puerilis deſinit hic lapis; vt non immeritò Trochitis nomen aptari ei poteſt. quam ſanè configurationem, natura loci, vbi naſcitur, res efficiens, calor nimirum ſubterraneus, & materia lapidi huic efformando diſpoſita, quæque partem cauſæ ſibi vendicat, imprimunt, & diſtribuunt. Quod idem quamplurimis alijs in lapidibus cernere eſt. alij enim ob materiæ varietatem figuris differunt. quidam veluti fœtu grauidi viſuntur. dantur & alij, qui coti attriti ſuccum reddunt. Cæterum ob cognationem, quam cum lapide Iudaico Trochites habet, nedum ſiue in longum, latumvè, aut obliquũ fractus, vt ille, leuis eſt, & nitet, ſed & eiſdemmet viribus

pollere creditur.

TROCHITI lapidi in ordine subsistit lapis fossilis cinerei coloris, qui ab Agricola Entrochios dicitur. Ex multis namque Trochitis inuicem coniunctis constat; & separatus rotarum effigiem repræsentat. Suos hic habet natales, vt ille, in commissuris marmoris in cinereo candidi, aut in terra glutinosa.

Lib. 5. de nat. foss.

Euosteus.

Qui autem Euosteum lapidem, qui fractus ossis speciem repræsentat, videre cupit: CALCEOLARIVM consulat. ibi etiam lapides aliquot coloris candidi, vt in terra argillosa repertos, ac illos solidos, & in duricie asperiusculos, attendet. quos verò, sed fistulosos, color luteus complet, ex agro nostro Veronensi effossos, scias. Osteocollos Chirurgi Germanorum ab effectu nominant: quòd ijs in puluerem redactis, & intra corpus assumptis, aut in emplastra additis, cùm ossa, infantium præsertim, mirificè ferruminandi inesse affirment. Contemplari pariter dabitur lapides quosdam candidos, satis politos, qui testium humanorum non ab inuicem separatorum formam circumferentiâ rotundâ exprimunt. Euorchim Plinij dices.

Osteocollus.

Euorchis.

Lib. 37. c. 10

Et quemadmodum natura animatis corporibus, quæ tamen monstruosa non sint, propria membra gressui, propagationis, ac alijs vsibus inseruientia, summa benignitate constituit: ita & in inanimatis corporibus suas propagare vires ex innumerabili lapidum collectione, qui diuersas rerum imagines exprimunt, quamfacillimè dignosci potest. Et ne circa Venerem pariter diminuta videatur. Lapides proposuimus, qui humanorum testium effigiem referunt; non subticebimus etiam, in Musæo nostro lapidem quendam seruari, prædurum valdè, in candido fuscum, & ad rupas Benaci Lacus, districtus Veronensis casu repertum. Qui ita perbellè pudendorum humanorum, cùm sua mentula, & testibus figuram reddit, vt concubitui Venereo aptum dixeris, nisi lapis esset: quem si Diphrim Plinij nuncupaueris, nomen formæ institues, & hortorum custodem, ac facies. Scimus, in Galliæ Narbonensis agro quodam, si lo-

Loc. cit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

si locus ille à natura specialiter sit ad hoc destinatus, lapides hac forma priapea constructos è terra, pleniore copia pullulare. Solum à pudicis mulieribus despiciendum: ne libidine excitatæ, ad peccata perpetranda, à Diabolo latenter obrepente, in animarum perniciem pronæ reddantur. Quibus vtcumque explicatis, supereſt, vt tacitæ obiectioni in calce huius tractationis occurramus. Suscitabit enim ingeniosus quispiam, vndè nam huiusmodi lapides exprimant tot diuersas formas membrorum corporis humani? cui responderi poterit, humoris percolatione id fieri: Siquidem ex doctrina Philosophi in libris Meteor. quattuor modis de aquis fiunt lapides. *Vnus est* (Aristoteles verba sunt) *quando cangelatur guttatim cadens aqua. Alius, quando de aqua currente descendit quiddam residens in superficie fundi ipsius, fitque lapis; sunt etiam certa loca, super quæ aquæ effusæ vertuntur in lapides diuersorum colorum: Sunt etiam aquæ, quæ seorsum acceptæ, non gelantur, sed si propè alueum succum fundentur, congelentur, fiuntque lapides.* Hæc Philosophus. Propterea huiusmodi lapides humoris percolatione ita fiunt, vt reddant membrorum humanorum, & aliarum rerum formas.

AMMONII lapides, cute aurea præcipuè qui sunt obtecti, inter sacratissimas Æthiopiæ gemmas ab auctore illo, qui de naturali historia scripsit, connumerati (qua autem ratione gemmas vocet, non satis notum, cùm potiùs lapideũ quid sint: nisi fortè ad eorumdem perspicuitatem alludere voluerit. aut quia veluti gemmæ quædam in cultu haberentur: cum gestanti occulta ostendere, & futura per somnum iudicare superstitiosa, & profana illa gens crediderit. Hi sanè in colore sunt varij; qui enim calcis naturam participant, cum ex humore satis viuido, & tenaci terræ permisto temporis tractu in duritiem lapideam deriuent, colore calci similes visuntur. Alij roseo scatent colore, quos succus quodammodo ruber imbibit: nonnulli ob humorem exustum cinericij sunt. Inter hoc genus lapidum (paucis fortè cgnuitum) duo apud CALCEOLARIVM extant, *Lib. 3 1. c. 10*

quos

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

quos & color metallicus aureus obtegit, veluti in terra aluminosa, aut atramentosa repertos; quarum terrarum vis est permutare ferrum in Aurichalci colorem, qui auro est similis; hos metallici armaturâ obtectos vocant, singuli tamen, quoniam ita tortuosi, & inflexi sunt, vt Arietini cornu effigiem reddant, Ammonis nomen sunt sortiti: à Ioue Ammonio denominatione sumpta, qui cornutus fingebatur, & pingebatur: atque in desertis Libiæ sub Arietis forma (vt Pausaniæ placet) colebatur: cuius appellationis ratio

Lib. 8. hæc traditur. Cum Liber Pater, Asia iam deuicta, per deserta illa exercitum duceret, sitiq́ue admodum laboraret, implorato à Patre auxilio, illi extemplo Aries apparuit; quem fugientem dùm persequitur, illo duce ad fontem amœnissimum peruenit: vndè siti extincta, & voti compos factus, cum existimasset Arietem illum Iouem fuisse, templum miræ magnitudinis, & Deo Ammonio dicauit, hoc est Ioui arenario, ab arena sic dicto, quam Græci ἄμμον vocant: quia scilicet locus ille, vbi sub Arietis forma inculta habebatur, vndique desertus, aridus, & arenis coopertus esset; De quo quidem fonte, ab re non erit, recensere ea, quæ ab Historicis non sine stupore traduntur; potissimum verò ab Arriano, & Q. Curtio in vita Magni Alexandri.

Lib. 3. Lib. 4. Scribunt enim, huiusmodi fontem ex nemore oriri, nulla in re cęteris fontibus, qui ex terra existunt, similem. nam meridie aqua frigida est, si quis eam gustauerit, & multò magis, si quis attigerit, ita vt frigidior esse non possit: inclinante autem in Vesperam Sole, calescit, à Vespera porrò calidior fit in horas vsque ad mediam noctem, quo tempore calidissima est: à media nocte autem sensim refrigescit magis ac magis, & manè iam frigida est, meridie porrò

Lib. 2. c. 103 frigidissima. de hoc eodem fonte sic Plinius. *Iouis Ammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet.* Quo loci etiã fontium plurium miras naturas connumerat.

Ex Ammonijs lapidibus, iam est dictum, reperiri nonnullos, qui veluti quadam armatura in colore aureo simili induuntur. dari & alios lapides, qui &si figura Arietino corrui non

non assimilentur, huiusmodi tamen tunica naturæ ope vestiri, non est, vt quis ambigat. Hoc præ cœteris lapis ille denotare potest, qui & in Musæo nostro adseruatus à Græcis ὁπλίτης dicitur, à voce ὅπλα, qua habitus armorum, vel arma ipsa significantur. Qui enim lapidem hunc intimius perscrutabitur, totum eius corpus, magis autem ac magis superficiem, ferri politi modò nitere videbit (reperiuntur tamen & alij huius generis lapides, qui æris similitudinem gerunt) neutiquam verò est asserendum, duo hæc metalla, æs scilicet, & ferrum in lapideo hoc corpore formando, ad perfectam eorumdem concoctionem, & formam deuenisse, ita vt corpora metallica perfecta dici possint; quinimmo statuendum, à ferri, & æris natura adeò recedere, vt ne tantillum quidem horum ex eo confici possit: verum sit quoddam veluti rudimentum naturæ, ea metalla facere discentis: ita vt, &si lapis hic ortus principia à parente ferro, aut ære traxisse videatur, nihilominus imperfectus, ac informis conceptus, caloris subterranei vitio, vel ob materiæ impuritatem in terræ matris vtero architectatus, quàm secus, nuncupari possit: non aliter ac videmus, ob caloris natiui debilitatem, aut ratione seminis pauci, & morbosi (vt ex Philosopho habetur) inualida existente facultate formatrice, quod in semine est, & natiuo calore, & spiritu tamquàm instrumentis vtitur, in vtero muliebri quoddam veluti frustum carnis rude, & informe generari (μόλιν Græci vocant) quod neque formam hominis, neq; animantis alicuius speciei producere potest. *Lib. 4. de Gen. anim cap. 7.*

Nec præ raritate subticendus videtur lapis ille pariter in Musæo nostro, vt quid singulare, reconditus, qui ex materia nitrosa calore subterraneo, vt opifice agente in substantiam præduram cineream & compactus. Cuius totum corpus luciditatis haud immune arenis, veluti piscium ouis minoribus, figura, & magnitudine simillimis miro naturæ artificio ordinatim constructum cernitur. Hammitem Plinius ouis piscium non dissimilem faciens, nuncupat. Et quoniam semina quoq; papaueris exprimere arenulæ hæ videntur, *Loc. cit.*

tur, ab eodem paulò inferius Meconites vocatur: à nomine Græco μηκῶν, quod papauer est: & illud nomen à μήκοπεῖν, ideſt à non operando; quoniam vincti papauero ſapore ſenſus, ſtupefactaque membra, nihil queant agere. Et Meconion ex Dioſcoride, & Plinio ſuccus ille dicitur, qui ex decocto capitum papaueris vnà cum folijs, aut ex ijſdem tritis, & prælo expreſſis excipitur: ad differentiam liquoris illius, qui ex vtroque papauere, albo, & nigro, non decoctis, ſed ſponte, aut caulibus inciſis, inſtar lactis, lacrymæuè colligitur, & quem Græci καταξοχὴν ὄπόν, & ὄπιον vocarunt. Latini Opium. cuius etiam colligendi ratio à Dioſcoride loco citato traditur. ad quem Lectorem relegamus, ne extra chorum ſaltare videamur. De quo quidem prænarrato lapide, hoc vnum ex mente quorumdam habeatur: illum nephritici lapidis more, ea parte bracchij alligatum, qua dolor infeſtat, ſummopere conferre ad dolores nephriticos compeſcendos, & ad renum calculos tùm comminuendos, tùm expellendos. An verò Cenchritis Plinij, quem lapidem Milij granis veluti ſparſis eſſe ſcribit, dici hic lapis poſſit, vt plerique autumant, dijudicent, qui res naturales tractant. Etſi enim Milij, & Papaueris ſeminibus eadem ferè tùm magnitudo, tùm forma videatur eſſe, vnum tamen ſcimus. Cenchritem lapidem non ab Ouis piſcium, aut ſeminibus papaueris, vt Hammites, & Mecenites, ſed à voce Græca ἔγχρος, quæ milium ſignificat, prius denominari. Et apud nos eſt lapis ſubrotundus, qui vndequaque arenulis eſt conſperſus, granis Milij, quæ ad maturitatem peruenerint, in colore flauo, magnitudine, & forma ſimilibus, hunc ſi Cenchritem nominabis cum Plinio, Plinius eris, nec malè nuncupatum eſſe iudicari poterit.

Lib. 4. c. 60. Lib. 20. c. 18

Cenchritis lib. 37. c. 11.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Opportunè satis actum existimamus, si modò præsens tabella hoc loci exponetur: quò scilicet legentium animi, si fortè in lapidibus hisce nostris reuoluendis plus nimio defatigati essent, ex illius intuitu recreari possint: & ad lapideum hunc nostrum apparatum prosequendum, ac eundem degustandum magis ac magis excitentur. Quicquid in ea manu peritissimi artificis conterranei nostri cœlatum visitur, lapis est ex penu CALCEOLARIO extractus, valdè elegans, non sanè pretiosus, vt gemmam dixeris, sed qui illud instrumenti genus, quod quid abscinditur, exenteraturve, Cultrum nimirum (μάχαιρα Græcis dicitur) non sine aspicientium mira iucunditate exprimit: quoquo enim oculi dirigantur, varijs rerum imaginibus perpulchrè admodum à natura exornatus est; & adprime compactus in egregiam cultri formam, capulo insigni nihil vt deesse videatur: ferro, manubrio artificem superante natura in petræ opificio: an verò repertorem, iuxta illud Plutarchi, in furorem duxerit, ignotum. Qui libro de fluuijs in Berecynto, seu ex alijs Cybele monte Phrygiæ, lapidem reperiri scribit, cultrum, vel gladium dictum, ferro similem; quem si quis inuenerit, quo tempore Priscorum ritu, Matri Deûm Cybelæ, vel Berecintiæ, sic ab illo monte dictæ, mysteria peragebantur, in furorem hic ducebatur.

Præ Lapidum varietate, elegantia, ac eorumdem venustate, quantum natura promerent, demonstrare hucusque à nobis est elaboratum: quò verò eiusdem admiranda opera magis innotescant, haud grauabimur cœterorum lapidum varietatem describere, quorum scelectissimam seriem Calceolarij indefessus labor in vnum collegit. Placet autem de lapide illo primum aliquid dicere, cui Græcum vocabulum ἀετός, quod Aquilam significat, nomen fecit (vndè vulgò Aquilina) aut quia attestante Plinio, Aetites ille, qui colore est albo, & quem inter gemmas enumerat, colori Aquilæ caudicante cauda non sit dissimilis; vel quia huius Auis industria causam nominis illi dederit: quæ, vt fertur, aliundè transportatos Aetites in nidum reponit; de quo qui-

Lib. 37. c. 11

quidem lapide agens loco citato idem auctor, ex argumento nominis magnam famam habere scribit, repeririqúe in nidis Aquilarum. Et alibi sex genera Aquilarum descri- *Lib. 10. c. 3*
bens. *Tribus primis* (inquit hoc est Melanaëto, Pygargo, Morphno) *& quinto* (hoc est Gnesio) *inædificatur nido lapis Aetites, quem aliqui dixêre Gagatem* (quàm insulsè hoc, dicant, qui naturalia perscrutantur) *ad multa remedia vtilis, nihil igne deperdens, &c.* Hic fortè erit lapis ille, vt in Aquilæ nido inuentus, & ob singularem ad partum promouendum facultatem, à nobilissimis fœminis adeò expetitus, vt maximo etiam precio ematur. Cur autem hæc Auium Regina, quasi de industria lapidem hunc in proprium nidum collocatum seruet, varij varia sunt commentati. Ælianus in libris de Animalibus, Aquilam in nidum lapidem recondere notat, tamquàm amuletum aduersus fascinationes. Horus auctor non spernendus. è mari, vel terra sublatum lapidem in nido collocare scribit, vt pro libramento inseruiens, nidum stabiliorem, & tutiorem, ac à quaùis aëris, & ventorum iniuria immunem seruet: non secus ac pro firmandis nauibus, antequam anchoræ vsus innotesceret, saxa id opis contulisse, Appollonico Argonauta inuentore, legitur: vt non inconcinnè Sacerdotes illi Ægyptij, sub hoc Symbolo hominem significauerint, qui in rebus domesticis, aut publicis tractandis, non Vespertilionum volatibus similis, qui nunquam in directum, sed tortuoso, & incerto maximè volatu huc illuc temerè pererrant, ac circumuagantur. Sed in propria perseuerantiæ sede, veluti stabilitatis nido, firmiter permanens, inconcussa virtute, contra omnes incursus, atque impetus oblatrantium fluctuum, & serpentium venenosissimas morsiones, veluti petræ obiacentis fortitudine, & mole, in firma, stabiliqúe mentis sede quiescens, obsistit, multumque salis habere cuiuis reipsa demonstrat. Alij vt viuificentur ouæ, & ad exactam pullorum formationem hunc lapidem prę sto esse, attestantur. Quidam & partum promouere dicunt, aliâs absque eo parere minimè posse referunt. Ex quo

Allegoricè quid Saxum in nido ponere.

Philostratus. *Aues* (inquit) *quis non videat pullorum causa multa facientes, veluti Aquilas, & Ciconias, quæ nunquam nidos struunt, quin lapides illis imponant: hæc quidem à se Aquilinum vocatum, illa verò Lychnitum appellatum: ideò quod facem adhibent, vt oua fœtum producant, & Serpentes nidis non appropinquent.* Magnus ille Albertus (quod vt magis probabile nobis arridet) lapides hos nido adhiberi scribit, vt ouis Aquilinis, quæ nimium feruent, & præcalido Aquilæ ventri, temperiem inducant, alioquin caloris intemperie, oua cubanda percoqueret. vndè Lucianus.

Lib. 2. Vitæ Apollonij.

Lib. 2. tract. 2. cap. 6.

Fœta tepefacta sub alite saxa.

AETITES sonitu dignoscitur, est enim in eius meditullio cauitas, in qua veluti in vtero alium lapillum conceptum, sonitu manifestè quassatus prodit. Quemadmodum autem in vesicæ lapidibus incrustationes alias super alias per additamenta, atque accrementa fieri patet: ita circa lapillum illum iam confectum offundit sese materia, ab illo separata papillatim concrescens, quæ postea indurata lapidem facit Aetitem, vteri prægnantis speciem præbentem: at nunquã peperisse compertum, & fides sit penes Theophrastum, & Mutianum, qui, Plinio attestante, tradunt, aliquos esse lapides, qui ex se pariant. Et quod de Adamantibus scribitur: quos in montibus, ac cautibus quibusdam iuxta Bristoliam in Anglia oua sua parere, & fertiles esse, à nonnullis auctoribus refertur, fabulosum meritò censendum est: qua enim ratione in durissimis lapidibus, vt Adamas est, humor manare possit, qui in lapidem durescat, dicant, qui figmenta hæc, vt vera, scriptis mandarunt.

Lib. 36. c. 18

Plinius Aetitarum genera quattuor constituit: Africanum scilicet, pusillum, ac molle, intra se, velut in aluo habens argillam suauem, candidam, ipsum friabile, quod fœminei sexus putant: Arabicum (& hoc marem) durum, galæ simile, aut subtilum, in aluo habens durum lapidem. Tertium, quod Cyprium nominat, colore in Aphrica nascenti simile, sed amplius, magisque dilatatum, tàm molle, vt etiam digitis frietur, & in cuius aluo arena, & lapilli sunt.

Quartum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Quartum Taphiusium propè Leucadem repertum, candidum, & rotundum, cui in aluo, est lapis, qui vocatur Callinus, nec quicquam tenerius. Ita & CALCEOLARIVS varias seruat Aetitarum species, ex Oriente, Germania, Apulia, & alibi transportatas, colore, figura, & magnitudine destinatas. Inter quas, vt habeas, Agrum nostrum Veronensem vti quamplurium aliorum lapidum conspicuorum, ita & Aetitarum feracem esse. Extant Aetites lutei coloris, figura satis rotunda. quorum cortex exterior scabra est, vt ex arena crassiore facta constructiue videatur. Hi sanè, quamuis prægnantes, vice lapidis argillam, vel margam friabilem bolo armeno haud absimilem, velut in vtero inclusam, & à toto corpore solutam habent, ita vt conquassata, concussaque sonitum edat. Lapides hos amœnissimi quidam colles suburbani gignunt, qui Villulam (cui nomen Auesa) Perillustris familiæ Dalbene exornant, venustamque reddunt.

AETITES lapis suas & ipse in re medica habet facultates exsiccat namque, quidam etiam astringunt. Dioscorides, & cum eo Plinius, lapidem hunc, qui præsertim alium lapillum in aluo continet, grauidarum mulierũ siniſtro brachio alligatum, cum lubricæ sunt vuluæ, & parum tenaces, ijsdem conferre, partumque continere dicunt: cui rei assentiri videtur Galenus libro de remedijs facilè parabilibus: ibi enim testatur, hanc gemmam locos muliebres mundificare, qui non mundificati, nec à superflua illa humiditate lubricitatis causa aliqua ex parte exsiccati, plerumq; origo sunt abortus: qui pariter lapis femori alligatus fœtum promouere, pariundique facilitatem inducere dicitur. Necnon trahere ad se pactum experientia, & multorum testimonio notum habetur. vbi primum autem in lucem fœtus peruenerit, statim amouendus est lapis, alioquin hoc diutius permanente, vi sua potente, quàm à Venere, & Luna habere dicunt, matricem non sine illius excidio attrahit. Extat in re proposita apud Valeriolam Medicum prestantissimum, exemplum de muliere illa Valentia, cui ab ædito partu cũ lapis Aetites femori alligatus, præ obliuione non fuisset amotus,

Lib. 5. c. 118
Lib. 3. c. 14

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

amotus, poſt paucas horas in lucem prodeunte vtero, extincta eſt. Minor autem quæ modò Plinius Aetitem partum cuſtodire, & contra omnes abortuum inſidias pollere ſcribat. Serapio verò partum accelerare abſolutè dicat; hæc enim inter ſe oppoſita eſſe, manifeſtum eſt: Serapionis autem verba ita intelligenda eſſe dicamus: Aetitem partum accelerare, hoc eſt ægrè parienti coxæ alligatum auxiliari, fœtu quidem tempeſtiuè, non autem ante debitũ tempus in lucem prodeunte.

Sunt qui affirmant, lapidem hunc tritum, ceratuque exceptum epilepticos paroxiſmos lenire: In quibus verò lapidibus Argilla incluſa reperitur, illam terræ ſigillatæ facultatem obtinere aſſerunt; lotà namque, & aqua pentaphylli, aut acetoſæ propinata peſti, febribusq; peſtilentibus correptis mirificè præſto eſt, ſudore omne malum expellendo, ac cor ipſum recreando, & à quauis malignæ in humoribus exiſtentis qualitatis infortunio præſeruando. Quæ verò à Dioſcoride pro furtis deprehendendis de hoc lapide in pane exhibendo prædicantur. Etſi adagium illud ſit, Aetitis cum panem illi porrigendum, in quo furti ſuſpicio vigeat: nihilominus ſingula hæc, & alia multa, quæ carminibus hiſce à Marbodeo de huius lapidis viribus celebrantur, vt medicinæ, & naturæ limites egredientia, ad curioſorum mentes relegamus; penè quos fides eſto: nos potius, vt quid ſuperſticioſum, & à pio Chriſtiano omninò alienum, reſpuentes. Marbodei carmina hæc ſunt.

Inter præcipuos lapides numeratur Aethites,
Quem petit extremis orbis Iouis ales ab oris,
Cuſtodem vidi, defenſoremque futurum,
Quo valeat pullis dubios auertere caſus.
Continet hic alium prægnantis more lapillum,
Creditur ergo potens prægnantibus auxiliari,
Ne vel abortiuum faciant, partuvè laborent.
Appenſus læuo ſolito de more lacerto.
Confert præterea geſtanti ſobrietatem.
Auget diuitias, & amari cogit habentem.

Vitio-

Victoremque facit, populique fauoribus ornat,
Incolumes pueros dat viuere siue puellas,
Atque caducorum fertur prohibere ruinas;
Si quis suspectus tibi sit de fraude veneni,
Tuque probare velis sua num sit iniqua voluntas,
Participem mensæ quem ferucidas adhibeto,
Pulmento posito cui sit subuersus æthites,
Si fraus corde subest, tentans glutire nequibit,
Si tuleris lapidem cupidè gustata curabit.
Puniceum lapis hic memoratur habere colorem:
Oceaniique latens in litoribus reperitur,
Aut Aquilæ nidis, aut Persarum regione,
Quem gemini Pollux, Castorque tulisse feruntur.

Ex Aetitarum stirpe, vt ex eadem materia in natalibus constans, est lapis ille, qui ex argumento à Græcis λίθος γεώδης, & à Latinis propriè, nec ineptè Geodes appellatur; quia scilicet ad illius differentiam vice lapidis terram, vel arenam non sonantem in caua eius parte contineat: & si detur & Geodes, qui non terram, sed arenam induratam sonantem in se habeat, hic tamen Aetitis nomen non meretur, sed Geodis. Inter hos lapides apud CALCEOLARIVM reperiuntur, qui in colore ferrugineo, orbicularis figuræ, sed depressæ sunt, terram flauam intra se velut in aluo quodam includentes. Alij verò candidi sunt ex Argilla condensata constantes propè Aretium in collibus sabulosis, & argillosis reperti: ijs figura est oblonga, vtrinque acuminata, quos si frangas ex eadem materia argillosa friabili, sed per crustas, non secus ac lapis Bezuar aggregata coaluisse deprehendes. Dicamus etiam, lapidem illum, quem proximè in suburbano Perillustris familiæ Dalbene numerosum satis reperiri retulimus, & in Aetitis quãdam speciem collocauimus, cum argillam induratam, & sonantem in se concluſam habeat, ad Geodis naturam posse reduci; vt & Aetitis species ex Plinio in Africa nascens, Geodes & hic non ab re dici potest, cum Argilla quædam videatur lapidosa. Referam in Musæo nostro esse Geodes lapides rubiginis

colore

colore, quos à Cl. Viro, & Medico præstantissimo Iohanne Oberdonffero Ratisbona aliquot abhinc annis accepi, pugno maiores, & rotunditatis adeò absolutæ, vt Bombardis explodendis vsui esse possent.

Lib. 5. c. 126 Dioscorides de Geode lapide mentionem faciens vim astringendi, & siccandi ei tribuit: quæ obscurant oculos vt caligines, & id genus alia, discutiendo purgare, & cum aqua illitum inflammationes mammarum, & testium sedare scribit: hoc idem astruit Galenus libro nono de simplicium medicam. facultatibus. An verò lapis hic eadem polleat facultate in conceptu custodiendo, & partu accelerando, vt Aetiti attribuitur, vt nonnullis affirmare placuit: fortasse quia ijsdem constent natalibus, in terra glutinosa vt plurimum in commissuris marmorum, aut saxorum acquisitis: attestentur si qui sunt, qui rem hanc fuerint experti; &si enim vnicuique speciei suum dicatur esse astrum: attamen apud probatissimos auctores de lapidum virtutibus diffusè, & doctè tractantes, nondum peculiarem hanc Geodi attributam potentiam legisse meminimus.

Inter Aetites, & Geodes lapides non sine causa possunt connumerari lapides quidam in districtu nostro Veronensi reperti, & ad manus CALCEOLARIAS peruenti: in horum enim vno, qui paruus, & modicus rotunditatis est absolutæ, & in candore leuis, &si lapis, aut Argilla, arenavè in eius cauitate incluſa non sit: nihilominus quasi fœtu cum videatur prægnans, intus succus teneris, vel aqua, non secus ac in ouis liquor, ad motum fluctuare persentitur; vt Enhydron Plinij esse fatearis, & non nisi contento ab Aetite differre dices: quemadmodum enim in Aetite lapide, ne ab Agricolæ verbis discedamus, & ob materiæ varietatem, aut quia eadem magna ex parte ad figuram globosam, vel quàm proximam, accedat, alius persentitur lapis, quoniam materiæ pars interior ab exteriori, aut calore coacta

Lib. 37. c. 11

Lib. 4. de ort. & caus. subt.

coacta mox diuiditur, aut aliquo post temporis spacio discedit, abitque ipsa pars interior in lapidem, non secus ac arefactæ auellanæ nucleus à putamine discedit, & à cauitate nucis diuisus, separatusque cernitur, & conquassatus dignoscitur: ita in Enhydro lapide, cum portio succi tenuis, & aquei in eius ortu concurrat, nec possit hic aut à calore dissipari, vel absumi, nec à frigore condensari, in cauitate permanens ad motum fluctuat: vndè Isidorus lapidem hunc ab aqua vocatum scribit, exudat enim adeò aquam, (inquit ille) vt in eo clausam putes fontis scaturiginem. quod tamen à Solino ad verbum translatum videtur. cuius sanè lapidis naturam perbellè satis expressit Marbodeus, inquiens.

Orig. lib. 16. cap. 13.

Memor. cap. 38.

Cap. 27.

Perpetuis fluctus lachrimis distillat Enhydros,
Qui velut è pleni fontis scaturigine manant,
Cuius naturæ graue sit deprendere causam,
Nam si decurrit lapidis substantia, quare?
Non minor afficitur, vel non omninò liquescit?
Sin res exterior descendat ad interiora
Vt semper refluat, cur se non impedit ipsum?
Scilicet ingrediens contrarius egrediente.

Bartholomaevs Anglicus Vir doctissimus dum studet suis in scriptis causam inquirere, quia scilicet si gutta defluit de lapidis substantia quare non minor efficiatur, vel omninò liquescat, si verò ros, vel aliud ingreditur, quid est, quod ingrediens non repellat egredientem? asserit, esse posse, quod virtus lapidis condenset in aquam, aërem sibi vicinius propinquantem, vt iam videatur exire de substantia lapidis, quod egreditur de substantia aëris circumstantis. Quod etiam in alijs quibusdam lapidibus politis euenire videmus, quorum nimia frigiditas aërem tangentem lapidem, continuò in aqueam mutat substantiam.

Ex hac Enhydri Etymologia, Enhydrim Beſtiolam eſſe nuncupatam, refert Iſidorus, quod in aquis verſetur, & maximè in Nilo. quæ ſi inuenerit dormientem Crocodilum, volutata primum in lutum, intrat per os in eius ventrem, & carpens omnia, interiora eius exit viua de viſceribus Crocodili, ipſo mortuo: vndè traxit illud Adagium.

Orig. lib. 12. cap. 2.

Colubrum in ſinu fouere.

Allegoricè quid Colubrum in ſinu fouere.

De homine illo dictum, qui amore complectitur, ſtudioſq; proſequitur hominem ingratum, & aliquando per occaſionem nociturum: quod etiam auctor quodam antiquus Iambis hiſce ſignificauit.

Sinu fouebat quidam agricola viperam
Gelu rigentem, at hæc calorem vt ſenſerat,
Ferit fouentem, moxque perimit vulnere.

Ex quo elicitur (vt nobis quoque perſæpe accidit) ingratum in hunc modum benemeritos tractare.

Alter autem lapis, qui ſpeciem quandam Aetitis referre videtur, figura eſt oblonga, ſuperficiem ſcabram in cinereo albicantem habet: in cuius parte caua, ac ſi vteri formam gerat, non ſine intuentium ſpectaculo, vice lapidis, Argillæ, ſuccine aquei, fluores cryſtallini quadranguli Adamantem gemmam mucronata forma, & nitore æmulantes adhærent; ex ſucco puro tenui, & aqueo in lapide albicante in duritiem cryſtallinam compacti. vt ventrem cryſtallinum à Plinio deſcriptum eſſe dices.

Vt verò grati animi ſpecimen aliquod exhibeamus, cum incideret ſermo in lapidem illum, qui ſuccum aqueum in ſe natura habet: non inuitus referam, fruſtulum Cryſtalli, in cuius medio ſucci cryſtallini guttulas innatare oculis ipſis dignoſcitur, dum hæc ſcriberem, dono non vulgari nos accepiſſe à Gabriele Bertazolio, Viro ob indicibilem ingenij in rebus varijs architectandis, eiſdemque admirandis perſpicacitatem, magnopere ſuſpiciendo: atque ob ingenij præſtantiam Sereniſſimo Ferdinando Gonsagæ hominum virtute clarorum Mœcenati Magno apprime caro.

De

DE OSTRACITE lapide, qualem in Musæo se gerat, hoc scias: vt legitimum, nec adulteratum, iuxta Dioscoridis mentem, lapidem esse testæ similitudinem habentem: qui testa superiore ablata, in plures alios lapides intercedente semper crusta scindi potest; non autem lamina, vt quidam locum illum Dioscoridis exponunt: vndè ei nomen: ὄστρακον enim Græce testa dicitur, quasi tosta, quia vas hoc figlinum ex molli creta fabrefactum torreatur, deinde coquatur: & ὀστράκινος, aut ὀστρακώδης illud significat, quod ex testæ est, siue quod testæ duritiem imitatur. A quo sanè lapidem differre asserimus, Ostracitis illam tertiam speciem, quæ inter gemmas à Plinio refertur, & Ostraciam his verbis nuncupat. *Ostracis, siue Ostracitis est testacea durior, altera Achatæ similis, nisi quòd Achates picturæ pingnescit: duriori tanta ineſt vis, vt aliæ gemmæ eius tramentis scalpantur.* Lib. 5. c. 122. Lib. 37. c. 10.

Dioscorides Ostracite à nobis antè descripto, pumicis loco ad pilos auferendos, & cutem læuigandam antiquas illas mulieres vsas esse tradit: potum in vino dragmæ pondere menses fluentes sistere; à purgatione sumptum prohibere conceptionem: & cum melle impositum mammarum inflammationes lenire; nec non vlcera illa serpentia, quæ Græci νομὰ vocant, cohibere scribit. cuius etiam lapidis facultates significauit Galenus, inquiens. *Porrò Ostracitem vocatum lapidem prædicare quosdam audio, quasi desiccandi valenter facultatem obtineat temperatam ex adstrictione, & acrimonia. Velut Geodem nomine, pupillas expurgare, & vberum, testiumque phlegmonas sanare, ex aqua videlicet inunctum.* Lib. 9. de simpl. med. facult.

Ne verò lucubrationes hæ nostræ, quales, quales sint in Ostracismum ab hominibus illis relegari possint, qui corrupta mente, & liuoris ebrietate agitati, nil aliud struunt, & machinantur, quàm in aliena scripta debacchari, pro viribus ingenij mei conabor, vt pœnam hanc effu-

effugientes, teſtæ ſuffragijs illis minimè ſit opus: ſed per ora virûm animi candore, & virtute præſtantium, abſque canum oblatrantium morſu paſſim diuulgentur; qui & ſi vt nouæ Cicadæ, nunquam ſatuli in propria garrulitate videantur, nihil ominus, vbi primum oleo veritatis ſunt inuncti, ſtatim obmuteſcunt, nec amplius reuiuiſcunt.

LAPILLI, ſeu aptius, cruſtulè lapideas, ob orbicularem formam, veluti nummos magnitudine varios, exprimentes; punctis quibuſdam extuberantibus impreſſæ, colore ex ruffuo albicante; quarum ortus non aliunde prouenire creditur, quàm ex euaporationibus ſubterraneis cum terra ipſa in huius ſuperficie, ſiue calore, vel gelu diuidente, condenſatis, & in figuram hanc peculiarem deriuantibus. Ex monte Bonino propè Suapium Oppidum ditionis Veronenſis, à cuius loci Incolis ob numeroſum prouentum Nummi de Bonino appellantur: qui ſi quando ære alieno grauentur, (vt iocoſa quandoque ſeries miſceamus) dicere in vſu habent, ni nummos de Bonino ſuppeditem, nil aliud mihi eſt, quod ſolutum.

Hic acerbiſſima morte præuentus Excellentiſsimus CERVIVS *(proh dolor) Muſæi deſcriptionem abſoluere non potuit: quam abſoluendi prouinciam* ANDREAS CHIOCCVS *ex Collegio Veronenſi Medicus, & Phil.* CHRISTO *Auſpice, & DEIPARÆ VIRGINIS Sanctiſſimæ adſpirante fauoris aura Anno M DC XXI. ſuſcepit.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

ANDREAS CHIOCCVS
MED. ET PHIL. VERON.
Candido Lectori S. D.

CVM hucusquè scribendo peruenisset D. BENEDICTVS CERVTVS diligens, & enucleatus Musæi CALCEOLARII Descriptor, eccè tibi (Lector optime) acerbissimo sauientis Fortunæ ictu perculsus, è viuis subreptus tàm præclaro labori extremam manũ imponere non potuit: Sciebam ex Publio Syro hominem vitæ cõmodatum, non donatum esse; legem esse vniuersi, quæ iubet nasci, & mori; nascentes nos mori, finemq; ab origine pendere; at virum Medicum iam senem, nulli noxium, omnibus beneficum, vitæ, & morum moderatione conspicuum, validis naturæ, & bonæ valetudinis præsidijs satis etiam munitum, crudeli adeò Fato defungi nouum multis, inauditum, & miserabile visum: Ego tametsi & familiaribus occupationibus, & assiduis medendi officijs satis præpeditus, tum alijs iam cæptis lucubrationibus absoluendis, & limandis, & consultationibus pro exteris ægrotis scribendis, qui me labor sæpenumerò vel occupatissimum necessariò detinet, vix otium ad huiusmodi prouinciam absoluendam, & colophonem Musæo huic amplissimo imponendum nancisci poteram: Sum tamen exorari facilè passus, vt saltem subciuarum horarum partem aliquã ipsi impartirer, tum vt FRANCISCO CALCEOLARIO Iuniori mei amantissimo gratificarer, tum vt indè mihi aliquod veluti honestum animi laxamentũ compararem. Accedit, quod licet liuidorum, rudiũ, & fulguritorum ingeniorum omnia sint plena; primi tamen

Subsellij scriptores candidos, & doctos facilè veniam mihi daturos confidebam, si vt habet prouerbium Τέτηξ μεν τέτηγι φίλος, μύρμηκι δε μύρμηξ, & ὅμοιον ὁμοῖ ἑρίεται, in physica, & medica materia describenda tantisper versarer, in qua elaboranda, & sedulò perueſtiganda Medici doctissimi summa cum laude insudarint Dioscorides, Galenus, I.C. Scaliger, Ruellius, Gesnerus, Aldrouandus, Agricola, Cæsalpinus, alij: Hinc enim præter ingenuã animi voluptatem, & maiora ad artem exercendã præsidia mihi conciliabam, & præclaros physicos, qui Spartam, quam nacti erant, eximiè ornarunt, mihi ad imitandum aliqua ex parte proponebam: Homine imperito nihil iniustius, vt ille ait, esse, non eram nescius, qui nisi, quod ipse facit, nihil rectum putat, sed altius defixum iam pridem id in animo habeo, contemptum maleuolorum contemnere, & cum Lucillio profiteri; malo me à paucis sapientibus esse probatum,

Ἢ πάσιν ῥηχέσσιν κατηφιμένοισιν ἀνάσσειν.

In rebus describendis breuitati, & perspicuitati potissimum studebo, parum fructuosa, & valdè fabulosa prætermittam, probatorum, & classicorum Auctorum testimonio nitar, & licet tanquam Thesei filum non sim CERVTI Excellentissimi methodum habiturus, haud valdè tamen ab eius scriptionis formula recedam, quamquam illud Pindari mihi semper arriserit

Συγγενεῖ δε τὶς εὐδοξία μέγα βρίθει,

& alibi

χρὴ εν εὐθείαις ὁδοῖς τείχοντα μάρναθαι φυᾷ,

quod est proprij ingenij viribus vnumquemq; debere ad decus anniti, & aspirare.

DE

DE LAPIDE NEPHRITICO IJSADA
ab Hiſpanis vocato, & primum breuiter de occulta rerum proprietate.

CCVLTAM rerum proprietatem, & facultatem maximam ingenuis, & philoſophicis mentibus admirationem parere, nemo eſt qui ignoret, eam verò in rerum natura concedendam eſſe, vel lapis hic nephriticus, quem prę manibus explicandum habemus, ſatis declarat, quem mirabili, & ſtupenda ratione è veſica, & renibus arenulas eijcere deprehenderunt: illam porrò rerum abditam proprietatem Ficinus, Mæſueus, Fernelius, Arabes complures Aſtris acceptam referunt, Iulius Alexandrinus, Montanus noſter rerum temperamento, quod totam eſſe rei ſubſtantiam aſſerunt, quamuis Montani opinio non probè, & enucleatè ſit ab alijs percepta. Fracaſtorius ſeminarijs, & analogijs, à quibus rerũ omnium admirabiles ſympathias, & antipathias ortũ ducere putauit; quamquã libello de differentijs medicamentorũ à Montano noſtro irrideatur doctiſs. Fracaſtorius, quod conſenſus formarum, & diſſenſus ad abſurda quædam ſeminaria, & Epicureorum figmenta retulerit: Ipſe porrò exiſtimat rerum formam non eſſe primarum qualitatum contemperantiam, ſed harmonicam perfectionem, quæ ex ea contemperantia reſultet, quæ etiam, Platonis in Timeo videtur fuiſſe ſententia: Hæc harmonica proportio (ſubdit præclarè Montanus) eſt quodam longè diuinius, & extra materiæ conditiones ſeſe attollens, quam quis ineruditus, & philoſophicis myſterijs parum exercitatus, imaginari poſſit: à formę igitur admiranda poteſtate, non à commixtione primarum qualitatum has admirabiles proprietates, vt remoræ inſiſtendis nauigijs, & torpedinis in manu piſcatorum ſtupefacienda prodire contendit, hoc pacto arduum problema diluit, cur reperiatur medicamentum odore & ſapore iucundum, quod tamen homines interimat: odorem.n. & ſaporem commiſtionem primarum qualita-

tum ſequi, vim interimentę formę acceptam referendam, quæ corporeę qualitatis non eſt particeps, cum penitus ſit incorporea, & diuina: hæc ſanè docta eſt Clariſs. Montani ſententia. Nihilominus diuinum Fracaſtorij ciuis noſtri ingenium in inueſtiganda rerum ſympathia, & antipathia collaudandum erat, nec figmenta epicureorum appellanda, quæ ipſe ſummo ſtudio, atque ordine inter ſe apta, & connexa compererat, principia nempè partim generalia partim effectibus magis propinqua, quàm quæ ab alijs erant excogitata: Omnia quippè à tanto viro rationibus, & experimentis ſtabilita, nihil ex fortuito atomorum impetu, & concurſu petitum, nulla finis qui rationem boni obtinet, ratione habita, quod fuit genuinum Epicuri, & Democriti figmentum: Omnia enim in eo Fracaſtorij libello ex proprijs cauſis oſtenduntur & problemata difficilia poſitis acutè principijs conſentanea explicantur effectricis & finalis cauſę accurata ſemper excuſſione propoſita, quæ germana & vera eſt Ariſtotelis, & Peripateticorum philoſophandi ratio. Vtcunque res ſe ſe habeat, non eſt præſentis inſtituti de hac quæſtione ſubtilius, & vberius agere: Si quis curioſius iſthæc perquirat, Quatuor libros Io. Franciſci Vlmi Medici Cl.mi mihi olim ſumma neceſſitudine coniunctiſſimi perlegere poterit, in quibus de occultis in re medica proprietatibus tam copiosè, ſolidè, & eleganter diſputat, vt alijs omnibus in hoc ſcribendi argumento palmam præripuiſſe videatur: Scripſit & longam diſputationem Fabius Paccius Vicentinus Medicus doctiſſimus amicus meus, quam Commentarijs ſuis in Gal. Methodum Medendi adiunxit, in qua contrariam Vlmo ſententiam; Montani & Alexandrini Dogma aſtruere viſus eſt. Hos viros Philoſophiæ, Medicinæ, & linguarum cognitione florentes, & percelebres honoris cauſa nominatos volui, tum vt iam defunctorum memoria mea hac qualicunque ſcriptione renouetur, tum & vt eximio animi candore præſtantes, & de me optime meritos aliqua præconij laude proſequerer: illud etiam accedit me libris meis xxxvij. obſeruationum Philoſophicarū & Medicarum, & ſeptem libris quæſtionum phyſicarum multa ad hoc argumentum pertinentia exactius attigiſſe, & explanaſſe

nasse, quæ omnia Deo fauente aliquando publicam lucem videbnut, & in litteratorum manus peruenient; ad lapidem redeo.

DE LAPIDE NEPHRITICO ISADA
Ab Hispanis nuncupato.

IDEM Thaumantis filiamfuisse ingeniosè finxit erudita vetustas, hoc est Philosophiam ex admiratione prognatam esse, quod & Aristoteles tantus Philosophus in libris rerum diuinarum scriptum reliquit, cum ergo animi causa in Museum amplissimũ FRANCISCI CALCEOLARII diuertissem, statim in oculos mihi incurrit Lapis Nephriticus Isada ab Hispanis vocatus à Sereniss. VINCENTIO Mantuæ Duce FRANCISCO CALCEOLARIO Seniori dono olim missus vnà cum alijs exoticis, & ex Orbe alio petitis rebus: Is porrò lapis cui non admirationem pariat: qui duntaxat gestatus dolorem renum lenire, & calculos, arenulasque eijcere et expellere planè est deprehensus? hoc plurima experimenta confirmant & apud nos, quorum auritus, & oculatus testis esse possum, & apud Nicolaum Monardum in Medicamentorum Simpl. Historia ex nouo Orbe delatorum, qui nobilem virum sibi notum eum Brachio gestasse, & tantam arenularum copiam eijecisse testatur, vt formidans ne tanta copia iectionis sibi noxia esset lapidem istum interdum deponat, nullumque mox calculum extrudat: sed denuò premente dolore eum gestans leuatur, aut minuitur dolor cum multa arenularum, & lapillorum iectione. Ea etiam abdita ui est præditus, vt à nephritico dolore præseruet gestatus renum feruorẽ temperando: Ducissæ etiam cuiusdam historiam subdit Monardus, quæ ter renum dolore vexata, armillam sibi ex eo lapide confecit, quam perpetuò gestans ex illo tempore, quod decennium superat, dolore nunquam amplius est conflictata ob hanc causam in maximo pretio sunt huiusmodi lapides, nec tam facilè comparari possunt, vtinitio euenit, teste eodem Monardo quoniam Reguli, & illarũ Prouinciarum Dynastæ soli eos possi-

possideant, cum adeò admirandas facultates obtineant: Ex noua.n.Hispania deferuntur Prasio lapidi persimiles ad viridem colorem lacteo permixtum vergentes præferuntur viridiores. Aduehuntur porrò, teste eodem Auctore, varijs formis effigiati, alij Piscium forma, alij auium capitibus, alij Psittacorum rastro similes, nonnulli rotundi sphærularum modo, omnes perforati quoniam Indi appensos ad dolorem renum mitigandum, & ad calculos, & arenas deturbandas gestare soliti erant. Hunc etiam (quem in Musæo conspeximus) quadratæ figura ab arte concinnatum cum eminentia quadam in altera planitie deprehendimus: Recentiores quidam Auctores Smaragdorum, & Iaspidum naturam, & formam huiusmodi lapides redolere docent, qui lapides vi refrigerante sunt præditi, quocirca & Iaspidem orientalem ad affectus renum, & arenularum mirificè conferre. Hinc non esse mirum si renes ab illo frigore roborati expeditiùs arenulas illas, & calculos eijciunt: Sed profectò facultas illa, & uis maior, quam vt in primas elementorum qualitates referri debeat: Deposito enim lapide cessat expulsio calculorum, & arenularum: brachio appenso illico ferè succedit, & dolor renum lenitur quemadmodum & congruente interstitio ferro apposito id eueștigiò à Magnete pertrahitur: Hæccine sanè philosophia adulterina est Thaumātis hoc est admirationis Filia: nec elementarij, & materiarij Physicicx Alexandri Aphrodisęi schola quicquā emunctæ naris viris, aut eruditis auribus dignum afferre possunt, in quo mens possit conquiescere: ista enim cum in naturę contemplationem est defixa facilè caligat, & cæcutit ὥσπερ καὶ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὴν φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν vt nimirum Vespertiliones ad lucem conuersæ meridianam, vt cum Aristotele in metaphysicis loquamur. Quis non maxima admiratione afficiatur, cum Coriandri folia virentia, & flores fœtidissimi odoris esse, & planè venenum intelligit, eorum semina desiccata gustu, & odore iucunda stomaco grata, & vtilia existere: Præterea in extremis occidentalis Indiæ regionibus radicem esse frequentissimam cuius succus præsentaneum est venenum, solidum eiusdem corpus vitæ humanæ salubre, ex eoque vulgò panem optimum confici

Non

Non igitur ex aliquo temperaturæ modo, aut affectu admirandas lapidis Nephritici vires proficiſci putandum : Sed quoniam talis eſt eius forma cœleſti aliqua virtute afflata, vt Auicennas, & Fernelius non contemnendi Auctores cenſuerunt hũi admirabiles effectus prodire veriſimile eſt : Tantum admiratores ſumus, aiebat Montanus noſter ciuis, & cum per ſpecies varias rerum diſcurrimus, effectus quoſdam formarum obſeruamus, qui humani intellectus menſuram omninò excedunt: Ab hac rerum naturalium inueſtigatione abſterritum Socratem aiunt hoc omne ſtudium prætermiſiſſe, quo incerta & numquã perfectè explorata tradebantur, ita enim apud Platonem loquitur ὑπὸ ταύτης τῆς ὀπτίλεως οὕτω σφόδρα ἀτυφλώθην, ὥστε ἀπεμισθον καὶ ταῦτα, ἃ πρὸ τοῦ ἔμην εἰδέναι: obcęcatum quippè ab hac ſe contemplatione profitetur, & dedidiciſſe iſthæc omnia, quæ prius ſe ſcire exiſtimabat. Verum ſi cum Hippocrate eius coętaneo putaſſet ſicuti in morbis nonnullis, ita in rerum naturis θεῖον τὶ diuinum quid ineſſe, vndè admirabiles iſti effectus prouenirent haud tam facilè hoc omne ſtudium, tamque inane deſpexiſſet: cæterum iſthæc ſemel & ſatis de abditis hiſce proprietatibus quantum inſtituti noſtra ratio poſtulat, dicta ſunto. Cum hæc ſcripſiſſem incidi fortè in Scaligeri V. Cl. locum exercitationis CXXV. vbi Cardanum refellit exiſtimantẽ lapides in Cancris, Teſtudinibus, atq; alijs huiuſmodi genitos, à frigore eſſe concretos; prohibere in renibus lapidum generationẽ, genitoſque diſſoluere : Obijcit Scaliger eas igitur inter ſe coërcent vires, quæ à contrarijs profectè cauſis vno in ſubiecto à nulla natura componi queunt; renum calore, vel ſublato, vel diminuto fateor amoueri cauſam denſationis, cohęſionis, duritiei, at quæ diſſoluunt arenarum corpora, quæ in lapidis maſſam coiere neutiquã ijs ineſſe refrigerandi facultatem palam eſt, tenuium partium eſſe illa omnia par eſt, quæ ſubeant, induantque ſeſe inter lapidis coagmentatas portiunculas; colligit paulò poſt Scaliger neminem ad renum refrigerationem Iudaicum lapidem, & eum qui in ſpongia, quique in Tauri fellis veſicella calidus eſt, & arabicè dicitur Harathzi exhibere : locus ſanè ſumma notatione dignus cum recentiorum quorundam ſupra à nobis perſtrictam de Nephritico lapide

de ſententiam egregiè conuellat. Non grauabor hîc deſcribere Epigramma noſtrum extemporarium aduerſus elementarios illos phyſicos, qui omnia quantumuis arcana primis elementorum qualitatibus metiuntur, quod mihi multis ab hinc annis excidit cum Iunior Medicus admirabilem Nephritici huius lapidis proprietatem, & effectum obſeruaſſem.

Si quis Alexandri terreſtria dogmata iactat
Turbidus, & pecudum more tuetur humum,
Iſadæ lapidis vires exploret, & ipſis
Ille oculis ſabulum renibus ire ſuis
Conſpiciat, ſæuoſque ſimul lenire dolores
Appenſum manibus, Cruribus, & Pedibus.
Concretum lapidem fundit lapis alter amicus
Humano Generi: Turba proterua file.

Hæc olim iunior ludibundus effundebam, quorum præpropera fæturam, vel ruditatem, iam Senior, me haud præſtare debere, (quæ ingenuorum lectorum eſt humanitas) exiſtimarim. Viri Tetrici, qui res volunt, non verba, tranſiliant hæc amæniora, & ad ſerias deſcriptiones diuertant.

DE BEZAARTICIS LAPIDIBVS.

POST Nephriticum lapidem in Muſæo Calceolarij ſeſe obtulerunt Bezaartici ſex lapides, quorum vnus magnitudine, & pulchritudine alios præcellebat, quos Orientales eſſe omnes præter illius teſtimonium, ſigna omnia, & admiranda, quibus præcellunt, facultates experimentis comprobatę, ſatis teſtabantur. Verum & vnum Bezaarticum lapidem Oui Anſerini formam exprimentem contrectauimus; hunc in Braſilia elaboratum tradunt cum Reſina, & fructu Crunacinæ, nec non Radiceæ Drakenæ, quam luſitani herbam Contraherbam vocant; in ſuperficie flaueſcit, intus cinerei eſt coloris, iactant etiam aduerſus omnia venena febres mali moris, & peſtilentes vnicum eſſe, & ſingulare remedium: adeò Ars cum naturam ritè imitatur res admirabiles è ſuo etiam ſinu proferre valet, hunc lapi-

De Bezaartico facticio Oui Anſerini forma.

dem

dem sibi à Patre Soc. Iesu donatum Anno M D C. Calceolarius profitetur. Accedo ad Bezaarticos lapides naturales, qui in animalibus nascuntur, Orientales, & duos Occidentales, qui postmodum mihi fuerunt ostensi. Qui ex Orientali India aduehuntur, eodem pacto inueniuntur, & æstimantur, quo ex Occidentali India aduecti; Vt enim illi ex Peruanis, animalibus Capris similibus, quæ in Montanis locis degunt, præstantiores eximuntur, quam ex cãpestribus capris, quæ ad lanienã duntaxat asseruantur, ita Orientales hi lapides longè meliores, & probatioribus notis insigniti, qui ex animantibus in Persiæ montibus degentibus educuntur, quàm qui ex capris in planis, & campestribus Malacę viuentibus, quæ pariter solum ad lanienam seruantur; cum non adeò salutiferas depascantur plantas, vt quæ in Montanis degunt; quocirca & lapides non in eo pretio habentur, nec eas proferunt vires, quas Persici Orientales, & Occidentales peruani, sed Montani, obseruat porrò Nicolaus Monardus lib. de Simpl. medic. hist. cap. xxxiv. Orientales multos adulterinos aduehi, vt è centum vix denos legitimos inuenias, nam & ipsimet Indici Auctores fatentur illic multos conflari adulterinos. Monet etiam Monardus ex animalibus in planis degentibus erutos improbos esse, nec vlla medica facultate præditos: Primum illorum obseruatorem qua ratione in illis Capris gignantur, perspicere cupientem suis ipsummet manibus earum Anatomen feciſſe, mox ipsi significasse gigni in receptaculo quodam fascię modo confecto, & villosa carne constante duorum palmorum longitudine, & trium ferè vnciarum latitudine ipsi ventriculo parte interiore adhærente alios alijs maiores, & eo eordine dispositos, quo nodi vestem anteriori parte claudentes. Generari verò ex salutiferarum herbarum succo per ruminationem illam concreto. Andreas Cęsalpinus Vir grauissimus lib. ij. de Metallicis cap. xlvj. cuius Auctoris ingenium, & Peripateticum studium semper probaui, ex Lusitanorum qui Indiam incolunt testimonio, Capras hunc lapidem ferentes sylvestres esse figura Ceruis similes tradit Cornibus Hirci. In eorum ventriculo reperiri lapides, quos Arabes extollunt aduersus

De Orientali Bezaartico

venena: animal in Persia, & Corasone Pazan vocant, idest, Hircum lapidem Pazar, Indi Bazar, Arabes Bezaar: quam quam ego I. C. Scaligero, quem virum in miraculum æui nostri natum, cum Lipsio existimo, atq; naturæ humanæ fastigiũ excessisse, licet rudes quidam homunciones, & Magistelli impudentissimi, vel Theatris ridiculis propositis ipsum traducere non vereantur, ò mores, ò tempora. Ipse igitur cum tanto Viro putarim, omnia Antidota vitam conseruantia, & aduersùs venena vim obtinentia patria lingua, ea voce ab Arabibus nuncupata, Bezaharth enim est vitam conseruans: Hoc & Cęsalpinus confirmare videtur, qui omnia Antidota à tota substantia venenis aduersantia Bezaartica vocari scribit: concrescere (subdit) hunc lapidem in ventriculo propè meatum, vnde pabulum ruminatum, in alterum ventriculum transmittitur initio, iuxta paleam quandam tenuissimam ex pabulo ruminato congestam, succo ambiente in crustam friabilem transeunte, superficie admodum leui, & splendida, colore herbaceo nigricãte, aut pallescente, aut cinereo, figura in plerisque oblonga glandis effigie interdum alia, atq; alia forma: superuenit processu temporis alius, atq; alius succus, vndè lapidis coagmentatio fit per crustas instar cępæ: Maximi non excedunt Oui Gallinacei amplitudinem: pleriq; vt oua columbarum, & exiliores reperiuntur: quò maiores, eò valentiores existimantur, ideò in maiori pretio habentur; Persici reliquos bonitate antecellunt: Reperti postea sunt, & in India Occidentali magna copia in simili animali; sed caret cornibus, degitq; in locis frigidis in montibus Perù: Differunt quoq; eius lapides, nam crustę non eiusdem coloris sunt intùs, & extra, Orientalium, sed extra quidem vt plurimũ nigræ sunt, aut fuscæ, aut cinereę minùs splendidæ: inest aliquando veluti aureus puluisculus splendens: intus autem omnes subcandidi sunt, veluti ex fibris compositæ; idcircò minùs adulterari possunt, quam Orientales. Deprehenduntur adulterati, nam calefacti mollescunt, si ferro candenti perforentur, syneches nequaquam: Præterea adulterati si frangantur, non habent meditullio cauitatẽ, neq; paleam, sed aliquid aliud. Hæc

De Occidentali Bezaartico.

verbum

verbum Cæsalpinus, qui in describendo huiusmodi lapide mihi videtur fuisse diligentissimus, nam & quosdam fabulatos ait, lachrymam esse Ceruorum in angulis oculorum congelatã forte, quia hic lapis aliquando lachrymam præsefert tereti figura nullo intùs cauo instar guttæ congelatam. Cæterum reliqua quæ optimè is scripsit apud ipsum legantur, quæ nimirum ex Serapione, & Rhaze profert, neque enim singula, quæ apud probatos Auctores habentur, describere nostri consilij est; libros eorum indicasse contenti vtiliora tantum & magis necessaria litteris consignabimus: ad facultates lapidũ transeo. Cum experimentis plurimis compertum sit, Orientales plantas gemmas, metallica longè esse præstantiora Occidentalibus: idq; oculata experientia ostendat Bezaar lapis Orientalis, quem omnium cæterorum optimum esse ex Persiæ montibus orientis tractus aduectum nemo, diffitetur; forsitan nimio contradicendi studio transuersum actum Scaligerum quis putarit, dum Cardano negat, Aurum, & perfectissima quæq; in oriente inueniri: Haud ego quidem omnia crediderim, vt ampliſſimæ, & præclarę inductionis Scaligeri rationẽ habeam, cum eam, & ad Vinum pramnium, mores, virtutes, ingenia, opificia, quæ omnia meliora in Europa, & Occidente esse contendit, traducat, verum plantas, aromata, lapides admirandæ facultatis ibi generari, quæ apud nos prouenire nequeant, vel si fata aliquo modo adolescunt, imbecilla, & longè infrugifera prouenire satis compertum est; Hac de re in vatum rijs nostris obseruationibus subtilius, & vberius aliàs disputatum: Cardanus in meliorem coctionem orientalis cœli causam refert, quodve Solis orientis radij salubriores: Cœlum quippè, & solum maximæ rerum procreandarum causę; si ex Theophrasto ἔτος φέρει οὐκ ἄρουρα, tantò magis cœli tractus exorientis Solis, qui perpetuo afflatu terram afficit, & potissimum montanas plantas, quarum esu capræ illæ lapidem hunc Alexipharmacum ex concreto succo progignunt. Non igitur maxima, & fœtidissima contradictio, vt vocat subtilis Scaliger, vt modò Cardani pro æquo, & bono patronum agam, dicere, orientem esse occidente calidiorem, & mox occiduis

radijs torridum esse aërem: nam & Galenus, tantus Physicus, Pueros Iuuenibus calidiores putat caloris, scilicet primigenij substantia, & copia: Iuuenes calidiores acri, & mordaci calore: sic orientem calore vitali, & vegeto calidiorem existima; occidentem retorrido, atque acri, qui ad res procreandas alendas augendas, præ orientis calore, neq; hylum proficit. Bazaarticus igitur lapis, orientalis præcipuè, secundum totam substantiam (ait Cæsalpinus) omnibus venenis aduersatur tum calidis, tum frigidis seu intùs assumptis, seu ictu venenosorum animalium inflictis, tàm haustus, quàm gestatus, & impositus super plagas. Assumptus pondere xij. cum granorum Hordei, aut plagæ illitus liberat à morte, & expellit venenum per sudorem, quod planè ego sum expertus in nobili Moniali D. Claræ, quàm febre putrida mali moris laborantem cum Carbediacis Symptomatis, alterna nocte ab assumptione pulueris Bezaar copiosè sudantem pristinæ sanitati fœliciſſimè restitutam memini. Subdit Cæsalpinus, confert etiam annulo, incluſus si ore exsugatur: Vlcera purulenta ex veneno puluis insperſus purgat: Razes testatur bis vidisse huius lapidis efficaciam aduersus Napelli venenum, quod est toxicum validissimum, quam nec in Theriaca, nec in alio vllo antidoto vidit: Accepi ego aliàs, duobus canibus exhibitum Arsenicum, eum solum à morte vindicatum, cui Bezaar Orientalis fuerat administratus.

Lusitani ab Indis edocti eius vsum ad alios morbos transtulerunt; nam pondere trium granorum Hordei, cum aqua florum Citri, aut ea quæ ex floribus Aurantij habetur aduersus omne venenum exhibent, cũ aqua verò Acetosæ ad febres pestilentes, ad animi deliquium, quod per interualla repetit, ad stomachi vexationes, vteri molestias vertigines morbum comitialem, & tandem in omnibus morbis melancholicis, veluti in scabie ferina lepra, prurigine. In Quartana cum aqua Buglossæ ieiuno ventriculo, sæpius post vniuersales purgationes propinant. Ad præseruationem ab ijsdem morbis solent quinque diebus post purgationem huiusmodi lapidem sumere, quidam pondere decem granorum pro singulis vicibus, cum aqua

aqua rosacea exhibent, alij audent vsque ad triginta propinare non timentes noxam ex medicamento, cui nulla sit insignis qualitas. Verum animaduersionem vtilem interijcit Cęsalpinus Medicus grauis (cum sæpè exteri Medici pro rebus nugas speciosas venditent, & tumore Hispanico venales laudent, cum volunt obtrudere, merces) scribit igitur. Sed cum metallica omnia & quæcunq; venenis aduersantur aliqua ex parte inimica sint naturę humanæ, haud tutum est in magna quantitate ijs vti, vt Galenus testatur lib. v. simpl. xviij. Inquit enim, quæ deleterijs aduersantur si largius sumpta fuerint; grauiter animantis corpus oblędunt: Quamobrem ea moderatione quantitatis omnes id genus facultates exhibere oportet, vt neq; copia nimia corpus offendant, neq; exiguitate sua à Deleterijs vincantur. Hæc Galenus. Ideò meliùs qui circa Ormuz degunt, nonnisi in exigua quantitate exhibent trium granorum pondere in morbis diuturnis quotidiè pluri tempore, cum vino si absit febris, cũ aliqua ex prædictis aquis si ea adsit. Verum vrgente qualitate venenosa: eius amplori pondere vtendum, idq; rarius, vt vnica, vel altera vice vincatur venenum, tardare enim, & mollius agere periculosum est: Compertum porrò experimentis est dentes eorũ, qui hauserint nigrescere, cauent proinde cum deuorant, ne dentes medicamento attingantur, cocleari intrà fauces demisso. Hoc argumento colligit Cæsalpinus vim aliquam continere deleteriam, vt solent Alexipharmaca: Quoniam verò Bezaar Occidentalis minoris efficacię compertus est, eius augent Dosim, vsq; ad sex grana: Aduersus etiam lumbricos & tineas ventris valere sibi experimento compertum tradit Monardus cap. cit. exhibuisse enim pueris, cum herba lubricorum semine santonici, Portulacæ, & Carlinæ, etiam cornu Cerui vsto omnibus in tenuissimum puluerem redactis. Cæterum si quis vberiorem tractationem exposcit de lapidibus his Bezaarticis præter commemoratum Cæsalpinum, & Monardum, qui se de ijs peculiari etiam libro egisse profitetur: Christophorum à Costa Aphricanum adeat Medicum, & Chirurgum ex idiomate Hispanico in Italicum conuersum, neq; .n. Nomenclatoris institutum fert,

vt

vt vndiquaq; oĩa veluti inferciantur,& πλείω sint πάρεργα τῶν ἔργων. Antequam tamen ab horum lapidum descriptione digrediar: illud primum monuerim Cardanum decipi, qui lapidem hunc ab omnibus laudari à nemine fermè cognosci scripsit lib. vij. de subtilitate, nisi ipsum excusare velimus, quod eius ætate non ita exactè orientalium rerum vires essent excussæ: In eo verò collaudandus Cardanus, quod Scribonium Largum, quamuis Cæsaris Medicum, damnat, dum falsò scribit lachrymam esse Ceruorum in Sicilia repertam, cum constet in Paly Orientalis Indiæ regione solitam inueniri: Illud etiam non incuriosum adnectam, quod scribit Raymundus Myndererus doctissimus Reipublicę Augustanæ Physicus, qui superiori anno non sine summo suorum Germanorum Catholicorũ potissimum mœrore diem suum obijt. Is igitur libro vnico de pestilentia cap. xv. quo me pro veteri,& mutua amicitia donatum voluit, ita scriptum reliquit: *Lapis Bezoar è Caprarum Indicarum folliculo felleo, vel stomacho erutus facili ferè techna lapidum ab equis simili planè forma, & magnitudine quandoque insigni prodeuntium ægnulatione, sua laude qua Magnetibus is olim commendatus extiterat defraudari potest. Consimiles politos lapides Equus Illustris, & generosi Domini Baronis cuiusdam hac ipsa in Ciuitate quotannis per ventrem excreuit, quales alij quoque equi molis satis magnæ in sese continuerunt, qui post mortem dissecti tanti prout videri potuissent pretij lapides Bezoar nobis reliquerunt, vt sui corporis virtutis, ac agilitatis, & æstimationem, & existimationem centuplo lapidis in sese contenti valore videantur recompensasse*, hæc ille, quæ lubens adscripsi, vt amœna aliqua lectione hanc nostram descriptionem condirem. Quod si hinc confectum putat Myndererus lapidibus his in pestilentibus febribus,& veneno non esse fidendum, quod in magnis, & multæ æstimationis medicamentis omnis nebulonum occupatio, & vigilat, & laborat sedulò, proculdubiò cum Cratone,& Iordano deciperetur, quos ait, multis periculis factis, non vidisse eos effectus præstitisse Bezoar; nedum in peste, sed nec in benignioribus morbis, quos insignes Medici multo testimonio pollicentur. Fatendum n. est ob duarum causarum alteram id omninò euenisse, aut enim

verum

verum Bezaar non habuerunt, quem ſummis impendijs, & ſolis Principibus viris comparandum, priuatæ Germanorum Reſpublicæ non tam facilè poſſunt nanciſci, ſed occidentales, & equinos iſtos in ludibrium medicinæ progenitos vſurparunt, aut non benè purgato prius corpore exhibuerunt: qui eſt deprauatus curandæ peſtis, & venenorum quorundam mos, ad Alexiteria illicò, nulla totius corporis habita ratione, tranſilire: nos in Italia periculis multis factis contrariam poſſumus ſententiam aſtruere, & è catalogo peſtilentium remediorum quiduis aliud potiùs expungere: Verum hæc de Bazaar ſatis ſuperque.

DE ALECTORIO LAPIDE.

SVPERIORE ætate Hieronymus Cardanus, quo erat effreni oſtentandi ingenij cupiditate; & veteres auctores Plinium potiſſimum noſtratem Ciuem febriculoſarum narrationũ inſimulandi, miram excitauit controuerſiam, an ambages potiùs verè febriculoſus? Lapides ait frigore concreſcere gemmas, vt duriores maiore, non poſſe igitur gigni in animalibus, vbi nihil eſſe poteſt frigidiſſimum, ſi omninò aliquis generetur lapis qualis Alectorius, ſi gemma ſit, & vires habeat vita carere non poteſt, non poſſe igitur eſſe adeò duram in animali genitam gemmam, nam liquido humore nutriri non poſſet, nec mollis alioquin gemma non eſſet, initio igitur mollem eſſe, & nutrici ope ſpiritus, & humoris, mox habetata vita concreſcere, vt in vtero molam calore, ſic duriorem reddi, donec extracta, vel mortuo animali frigore concreſcat, ſed hoc eſt ſortiri digitis, quod ambitioſa ſubtilitate ignaris obtrudatur; forma enim rerũ eſsentialis è ſinu materiæ à ſolo calore educitur: lapidibus, gemmis, metallis frigus σύστασιν firmiorem, & duritiem conciliat: ita enim probatiores Philoſophi Peripatetici reſpondent cum quæritur, Frigus ne per ſe ad lapides, & metallica producenda concurrat, tamquam præcipua, & proxima cauſa: omnia quippe huiuſmodi calori humidum lentum, cum terreo puriori, & defę-

defęcato permiſcenti, & terminanti accepta referenda: quibus deinceps frigus condenſans, & indurans ſuperuenit; Par ergo eſt ortus lapidum in animalibus, & exterius in maiori mundo. De gemma Alectoria verba ſunt Plinij noſtri lib.xxxvij.cap.x. *Alectorias vocant in ventriculis Gallinaceorum inuentas chryſtallina ſpecie, magnitudine Fabæ, quibus Milonem Crotonienſum victum in certaminibus inuictum fuiſſe videri volunt.* Albertus Magnus lib.ij. tract. ij. cap. 1. de lapid. precioſis Alectorius gemma eſt, inquit, quæ vocatur lapis Galli, & eſt albus nitens, chryſtallo obſcuro ſimilis, extrahitur autem è ventriculo Gallinacei, poſtquam fuerit vltrà quartum annum, & quidam dicũt, quod poſt nonum extrahitur, & eſt melior, qui eximitur è Gallo decrepito; Maxima autẽ huius quantitas eſt accedere ad quantitatem Fabæ. Virtus autem eius eſt excitare Venerem, gratum, conſtantem, victorem, & diſcretum facere, oratoriam tribuit facultatem, amicos conciliat, & contentus ſub linguã ſitim extinguit, vel reprimit, & hoc vltimum expertum eſt. Hæc Albertus, cuius auctoritas, tamquam poſt Plinium noſtrũ vetuſtioris, non eſt elato ſupercilio aſpernenda, vt multi faciunt grammaticè tenùs phyſici, qui neſciunt, tametſi infęlici ſæculo, & rudi vexerint Albertus, & D. Thomas, hos nihilominus barbariem in ore, in pectore Mercurium geſtaſſe, vt Io. Picus eleganter monuit, detracta orationis rudioris ſcoria aurum ſapientiæ puriſſimum, & ſplendidiſſimũ ſe prodere, non in verborum ſono, ſed in rerum ſenſu veram conſiſtere ſapientiam, quod teſtimonium, & à pietatis orthodoxæ hoſtibus veritas ipſa extorſit. De Alectoria gemma, & Franciſcus Rueus Medicus Inſulanus lib. ij. cap. xvij. de Gemmis præclarè ſcripſit, eam ſcilicet in Capri ventriculo reperiri, obſcuri chryſtalli ſimilem, & colore, & ſubſtantia, niſi quod paulo craſſior apparet, non excedens Fabæ magnitudinem; probari, quæ intùs velut ſtagnantem ingeſti cibi micam modicam, nec vſquequaquadeò obſcuram oſtentat. Sunt quoq; qui audeant affirmare caponem in quo Alectorius ſit abſolutus bibere nunquam, ideoq; Strenuis militibus ex vſu eſſe creditur; quæ ſequuntur apud Rueum ex Alberto ad verbum excerpta videntur; propterea

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

pterea in ijs describendis immorandum non est: lib. 1. cap. 1. Rueus duplicem lapidum causam coniunctam agnoscit calorem, scilicet in materia terrea persistentem, & humidum tenax per terreæ molis tenuissimas quasque partes deducentem, digerentēq;, & ab excrementitia fęce optimè terreas, atq; aqueas portiones pro lapidis, gēmæq; forma despumantem: At quod frigus etiam pro causa huiusmodi agnoscit superuacaneum humorem exprimens, vt hinc inuitandę formæ materia disponatur, non possum omninò probare; cum enim ex optimorū philosophorum placitis eamdem causam effectricem constet materiam disponere, & formam introducere, existimandum potius eadem facultate materiam gemmarum calore. s. & spiritu affici, & formam earum progigni, qua genita, mox à frigore; quod nunquam per se opera naturæ ingreditur, vt aiunt, superueniente constantiam, & firmiorem duritiem ijs comparari: Nec quod de earum vita somniat Cardanus admitti potest: ex actionibus quippe nutriendi, augendi, & procreandi vegetalis facultas dignoscitur, quæ gemmis, & lapidibus non conueniunt; illud enim eorum incrementum nouę potius materię adiunctio, & appositio existimari debet, quam nutritio in omnes quoquouersum partes diffuso, & distributo alimento. Hæc verissimæ Plantis, & stirpibus tantum congruit, quæ in primo viuentium, gradu, atq; ordine constituuntur, quamquam mirabile, & silentio minimè prętereundum, quod scribit Franciscus Rueus lib. 1. de gem. cap. 1. relatum sibi iampridem à teste fide digno Matronam ex Luxemborgorum illustri genere oriundam duos seruare hæreditarios Adamantes, qui alios crebro tanto naturæ miraculo producant, vt eos quicunque statis temporibus intueantur συγγενῆ, idest congenerem sibi prolem eniti palàm indicent, cuius causam ipse philosophico Aristotelicorum more conatur adducere, quod vis, scilicet cœlestis parentibus tenaciter insinuata, quam adamantificam quis nominauerit aërem circunfusum in aquam primum, congruamq; substantiam demum in Adamantem gemmam durauerit transformaueritq; sequitur idem Rueus; *Quod ne iusto plus admiretur quispiã Auctor est Theophrastus esse lapides, qui pariant nimirũ quod*

virtus illa cœlestis tenaci materia vti præstruximus semel transfusa subiectæ contumacius cohæret substantiæ, quæ videlicet, quò vehementiorem cœli actionem experta est, eò pertinaciùs hanc retinere intelligitur: Hanc problematis propositi rationem, quoniam satis verisimilem puto, libenter amplector qua intelligimus non esse illam Adamantis veram auctionem, sed nouæ materiæ Adamantinę aggenerationẽ, & πρόσθεσιν appositionem.

Sed nemo fortasse diligentiùs, & pleniùs Alectorij lapidis, qui ἀπὸ τῦ ἀλέκτορος à Gallo, scilicet nomen est adeptus descriptionem attulit Georgio Agricola, quem vnicum, & sine pari Germaniæ Aristotelem soleo nuncupare; is igitur lib. vj. de natura fossilium: hæc præclarè scripsit, quæ ad verbum ediscẽda à rerum naturalium studiosis existimo. *Lapides præterea in animantium corporibus nati in gemmarum numero, locoq; ducuntur. quod genus inuenitur in Auibus, in Piscibus, in Conchis, itaq; Alectoriæ ex Gallus Gallinaciis nomen duxerunt, etenim quamquam rarò in eorum, atq; etiã Castratorum ventriculo, & Iecore gignuntur; sed in Iecore plerumq; maiores, nam nuper in capo inuentus est longus vnciam, latus digitum, altus sexcunciam*, inferior pars, quæ lateorũ humiles habet cauernas, superiorq; angustior ad dextram exuberat, ad latum humilis est, & fusca, cum reliquum eius corpus in fusco candidum sit; At in ventriculo reperti non rarò ferè figura sunt Lupini magnitudine eiusdem, aut Fabæ, modò in cinereo candidi, modò fusci coloris, sed diluti, nunc chrystallini specie, sed coloris obscuri, quam venulas interdum habent subrubras; His (vt Plinius) Milonem Crotonienſem vsum in certaminibus inuictum fuisse videri volunt; chrystalli similis si politus inter oculum, & palpebram inferiorem interponitur, & ex vna parte ad alteram transfertur oculum non lædit, quod idem facit Sapphirus, vel Onyx, vel alia gemma polita interposita, modò parua sit; hæc Agricola: Nuper quęsitum ab amicis est cur de hisce gemmis non egerit Galenus in lib. de simplic. medicamentis, quibus sanè planè ipsemet satisfacit, dum scribit lib. ix. cap. de lapid. Vires hos habere partim, secundum totius substantiæ proprietatem, partim secundũ qua-

qualitates effectrices; sibi propositum agere de ijs, qui secundũ effectrices agunt qualitates in quibus est & vtendi ratio, & methodus: facultates à tota substantia pendentes à methodo, ac ratione alienus esse, & persolam nosci experientiam. Nam cur hic lapis tacto vulnere, vndè sanguis prorũpat, cursum eius sistat, haud nouimus, at cur lapis, quem Hæmatitem vocant in oculares facultates indatur, haud latet, nã id rationis inuentum est, si enim cote oculari eum tritum cum aqua donec mollis crassitudinem accipiet, gustare volueris, adstringentẽ facultatem percipies: hæc Galenus noster.

Iam verò in Calceolarii nostri Musæo Alectoriam gemmam conspeximus figura ferè triangulari ad ruborem aliquem vergentem: nam & varietatem colorum in ea agnoscit Agricola, itavt & venulis subrubris prędita viderit: Senioris Franciſci Viri ornatissimi schædula manuscripta simul conspicitur, qua testimonium eius gemmæ exhibetur, tamq; sibi olim à percelebri Io. Baptista Porta Neapolitano donatæ.

DE LAPIDE ASIO.

NON eram nescius (candide Lector) fore nonnullos ex eorum numero (quos πολυπράγμονας nodum in Scyrpo quæritare aiunt) qui fortè admirentur curiosius, quàm par sit, cur narrationes allegoricas, & moralia interpretamenta, & παραινέσεις rebus descriptis (Cervti imitatione) non adiungamus. Nos sanè plures instituti nostri rationes afferre possimus: Imprimis, plenum ingenui pudoris esse profiteri per quem profeceris, quare nolui ex alieno labore laudem præripere, & meum nomen ornare: Socratisque præceptum despicere; Quod videris vis, esto, cum potissimum viri docti, & pij, qui id opus præstare possunt, nomen suum operi præscribi non patiantur; præterea nunquam Theologum egi, quem nec præpropera, aut extemporaria Sanctorum Patrum lectio potest extemplò efficere apud Diuum Thomam, Sanctum Augustinum, & Ambrosium, ea-

tantum per otium legi, quæ mihi, non alijs inseruirent, nec probandos eos Physicos putabam, qui ostentandæ potius doctrinæ gratia accuratissimam operam ei studio dabant, cum sapientiores eo duntaxat tempore dederunt, cum senescentes demissa medendi arte salutari animi excolendi scientia sese oblectare, & iuuare voluerunt, quod Leuinum Lemnium Medicum optimum, cum sacris initiatus Medicinam prætermisisset præstitisse accepimus: Accedit maximum scribendi præceptum, vt omnia inter se apta, & nexa sint, vt ex omnibus vnum conficiatur, quod & in poëmatis præcipit Horatius,

Deniq; sit quodvis simplex duntaxat & vnum,

Illæ verò allegoricę interpretationes sæpenumero ἀεροβατοῦσιν nec in scopum aptè collimant, quas curiosè excogitare (præter eas, quæ à Sacris Doctoribus literis sunt proditæ) nihil aliud sit, quam τὰς ἐν ἅδου τριακάδας subtiliter scrutari: & quemadmodũ Laurentius Pignorius Vir Clarissimus, & mei amantissimus Hieroglyphica putat difficulter posse à quouis, vel perspicaci, & luculento ingenio explanari, ita isthæc allegoriarum congruentes applicationes haud ita promptè in numerato haberi possunt: Ijs igitur omissis semel inculcatum volo D. Augustini aureum dictum; Non intelligendi subtilitas, sed credendi simplicitas tutissimos facit; & illud Senecæ, Nihil Deo clausum est, interest animis nostris, & cogitationibus medijs interuenit: Insculpi verò in memoria velim, quę Galenus vir maximus ad componendos mores, & vitam sanctè, & sapienter instituendã lib. iij. cap. x. de vsu par. nobis scripta reliquit, vt in rebus omnibus creatis Dei Opt. Maxim. sapientiam, & bonitatem agnoscentes animum purum, & liberum à tribus corruptissimis vitæ communis Idolis seruemus ambitione, auaritia, & voluptate, ita Diuinæ naturæ assimilamur, quatenus potest, in qua similitudine vniuersam nostram perfectionem, & felicitatem sitam esse in Philæbo Plato diuinè admonuit ὁμοίωσιν τῷ θεῷ κατὰ τὸν δυνατὸν aureis verbis illam definiens, ὁμοίωσις δὲ δίκαιον, καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι, quod est assimilatio porrò iustum, & sanctum, cum prudentia esse: Galenus ego noster aduersus nonnullos scribens, qui rerum generationẽ casui, & fortunæ adscribentes nullam

nullam esse diuinam Prouidentiam iactabant in hæc verba, Quouis auro, quibusuis gemmis digniora diuino quasi percitus spiritu prorupit.

At verò si de eiusmodi pecudibus plura verba fecero, melioris mentis homines meritò mihi fortè succenseant, dicantq; me polluere sacrum sermonem, quem ego conditoris nostri verum Hymnum compono, existimoq; in eo veram esse pietatem non Taurorum Ecatombas ei plurimas sacrificare, & casias, aliaq; sexcenta odoramenta, ac vnguenta suffumigari, sed si nouerim ipse primus, deindè & alijs exposuerim, quæ nam sit ipsius sapientia, quæ virtus, quæ bonitas, quod enim cultu conueniente exornare, omnia nihil suis beneficijs priuatum esse voluerit id perfectissimæ Bonitatis specimen esse statuo, & hac quidem ratione eius Bonitas Hymnis nobis celebranda est, hoc autem omne inuenisse, quo pacto omnia potissimum adornarentur summæ sapientiæ est, efficisse autem omnino, quæ voluit virtutis est inuictæ ac insuperabilis: His verbis Physici eruditissimi recentiores Sanctissimæ, & Indiuiduæ Trinitatis attributa significari existimant Potentiam Patris, Sapientiam Filij, & Bonitatem Spiritus Sancti, quæ omnes supercœlestes dotes in rebus creandis, & ornandis admirabiliter eluxere.

Hymnus Galeni admirabilis.

Iam verò si Auctores isti fidei lumine destituti, sola rationis, & ingenij luce manu ducti, non sine tamẽ diuinæ beneficentiæ munere, tum præclarè nos ad Dei amorem, & venerationem per creatas, & conditas res animarunt, atq; excitarunt, quantò nos suffundi rubore debemus, qui tot pietatis veræ adminiculis instructi, tribus illis pessimis Idolis manus damus, & quod deterius est, turpissimorum Hypocritarum more, sub pietatis prætextu illorum cultum, & obsequium mirificè prouectum volumus, sed hac de re satis: Ad lapidem Assium veniamus. Huius insigne frustum in Musæo comperimus; in Asso prouenit, ait Gal. lib. ix. simpl. quem ob id ipsum Assium cognominant; assumi debet pumicosum læuis fungosus, item friabilis, teste Dioscoride lib. v. cap. cxxxiij. Eius flos salsugo subflaua est summo lapidi insidens, compage tenui, vim vterq; habet adstringentem, & modicè erodentem; longè verò validior

lidior flos exiſtimatur. Subdit Dioſcorides ἐν περισσῷ δὲ τούτο ξηραινόμενον τὰ παλαιὰ, καὶ δυσκατάλωτα ἕλκη ἰᾶται, Marcellus Virg. vertit præter antedicta ſiccatus hic, & cet. Ioannes Ruellius cæterum ſiccatus flos vetera vbera, & cicatrici repugnantia ſanat: verterem ego magis ad fidem Græci exemplaris: ex ſuper abundanti, vel exactè admodum hic flos ficcatus: id enim ſignificaſſe Dioſcoridem per illa verba ἐκ περισσοῦ exiſtimo, qui fuit in ſcribendo preſſus, & laconicus, non aſiatica Galeni redundantia diffluens: Prodeſt phthiſicis linctu, ait Ruellius: græcè tamẽ eſt ἐκλειχόμενον δὲ τὸν ἄνθος μετὰ μελιτος τῆς φθισικῆς ὠφελεῖ; fidelius igitur Marcellus prodeſt, & Tabidis cum melle linctus: illud enim μετὰ μέλιτος neceſſario vertendum erat cum melle, nam & ſine melle lingi poteſt aliquis puluis: paulo poſt ſcribit Dioſcorides καὶ σοροὶ σαρκοφάγοι γίγνον ται ἐσχαλίνσσα τὰ πολύσαρκα καὶ παχέα σώματα. Marcellus vertit fit ex eodem farinæ modo puluis: ſed perperam, nam σοροὶ σαρκοφάγοι, ſunt vinæ, & loculi carnem abſumentes: optimè ergo Ruellius fiunt quoq; loculi, qui corpora erodunt, & luxuriantem carnem, & corporum craſſitiem abſumunt, vice nitri in Balneo, Θηριώδη ἕλκη vertit Ruellius tetra, Marcellus malefica: Ferina ego verterem, hoc eſt, quæ feritate ſua, & vetuſtate inexpugnabili inſtar fungorum concreſcentia vim medicam exſuperare videntur: Proprie profectò ſcribit Dioſcor. & res ipſas repręſentat, quocirca ridiculum, & noxium eſt intam neceſſario, & vtili Auctore conuertendo elegantiora apud latinos nomina, & voces conquirere, quod multi vanitate ingenij, & gloriolę apud ſciolos aucupandæ gratia faciunt: cum de generis humani ſalute agitur, & re medica tantopere neceſſaria omittenda orationis venus, & ſobria latini ſermonis norma tenenda, qua in re ſuo exemplo nobis præit Dioſcor. verè magnus, & prudens Medicus, qui ſimplici ſermone σαφεστέρον, ne dicam ἀμεθέστερον rem medicum nobis exarauit, vt propterea ſæpè mihi venerit in mentem interpretationem illius nouam moliri, & tanti Auctoris imitatione, græcas omnes voces ſimpliciter, & fideliter reddere. Profectò valdè ſcire intererat an Petræ Aſiæ flos ἐκ περισσοῦ ſiccandus erat, nec ne, idcircò id nos Dioſcorides affirmando docuit, quod prætermiſſum in verſione

à Mar-

à Marcello, & Ruellio Viris alioquin eruditis, & Græci sermonis peritis miror, ex abundanti ergo, & insigniter siccatum, vt omnis salsugo, & acrimonia deponatur, illum florē oportuit, vt vetera vlcera, & cicatrici repugnantia sanet, ne ea magis irritando contumaciora, & sordidiora redderet non benè desiccatus: Galenus ix. lib. simpl. eadem cum Dioscoride sentit de huiusmodi lapide, nec longè breuius (vt ait Marcellus) cęteri græci, quam Dioscorides lapidis Assij, florisque vires, & dotes tradiderunt: nam Galenus satis pro rei necessitate diffusus est: Assiæ petræ florem tenuium esse partium, & sine morsu nimis molles carnes, & fluidas eliquare docens petram in qua nascitur vim habere illi similem, actionis tamen vehementia inferiorem esse: Verum, & physicam coniecturam affert, qua floris Assij ortum, & causas procreationis pernoscamus, dum subdit, habet & salsedinem quandam in gustu hic Assiæ petræ flos, vt coniectura sit illum nasci ex eo, quos Ros ex Mari in petram recidens, postea à Sole desiccatur. Hermolaus Barbarus Patritius Venetus, eruditorum sui sæculi facilè Princeps, cui quem in Italia comparem in præsentia, haud facilè reperio, dum fucum, & colorem amęniorum litterarum duntaxat sectantes à seria, solidaq; doctrina multi encyclopodiæ fama percelebres destituuntur: Hermolaus igitur Barbarus lib. v. Corollarij hæc de hoc lapide ad verbum habet. Asius, & Asia petra dicitur, est & Assius per duplex ſſ ab Assio Troadis (vt inquit Plinius) sed ab Asio diuersus, ille Sarcophagos quoq; nominatur ab effectu, qualis & in Lysia, & in Oriente habetur, & in Mysia quoque inueniri eum Stephanus affirmat, at noster hic per simplex ſ ferè scribitur ab Auctoribus nostris, gustu salsus; corpora defunctorum condita sarcophago consumi intrà quadraginta dies, sed illato quoq; mortuis lapidea fieri traduntur; in Oriente adalligata viuentibus eroduntea: hæc ille; De Assio lapide legendus, & Cæsalpinus lib. ij. cap. LI. qui scribit hodiè lapidem hunc non esse vulgò notum, reperiri tamē in Ilua, & alibi, vbi Alumen fossile, & Chalcanti vena foditur. Cæterum Agricola noster exactiùs, vt qui αυτοπτέω has res sibi explicandas assumpserat; Ex Cadmia *Lib. 5. de nat. fossil.*

mia, ait, partim constare Assium lapidem hinc intelligimus, quod carnem consumat (qua de causa Sarcophagus nominatur; etenim corpora defunctorum, inquit Plinius, condita in eo absumi constat intra quadragesimum diem exceptis dentibus ea verò Cadmia, idcircò videtur esse atramentosa, quod ex ipsa candidum quiddam salsugini simile efflorescat. Dicitur autem Assius lapis ab Asso, vt Galenus auctor est, vbi nascitur, quod oppidum Plinius Troadi, Alexander, Cornelius, Mysiæ ascripsit, nec verò ibi tantum nascitur, sed eius generis, vt iterum tradit Plinius, & in Lycia saxa sunt, & in Oriente, quæ viuentibus ad alligata erodunt corpora; idem etiam dicitur Asius, quod in Asia reperiatur, at verius vocabulo iam olim per librarios corrupto, qui vnam Assij litteram, vel inscitia, vel negligentia omiserunt: Eundem enim lapidem vocari Sarcophagum, Assium, Asium, partim ex Medicorum scriptis perspicuum est, partim ex loco in quo nascitur, & eius viribus, quocirca Plinius non rectè Asium separatim, tamque à Sarcophago diuersum persequitur, vt alias vberius explicabo, hæc Agricola: Forsitan se vberius explicaturum pollicetur in libris quos se editurum in quadam sua epistola professus est: cætera quæ subdit Agricola ex Dioscoride, & Galeno descripta videntur: Videtur porrò lapidem Assium sub sexto mistorum genere complecti, quod ex lapide, metallo, & succo concreto constat: metallum est Cadmia fossilis, quam Plinius dicit lapidem esse ærosum; succus concretus atramentum sutorium, quæ omnia diligenter apud Agricolam exposita legi possunt, qui etiam subdit, ex ipso lapide quondam factas Carniuoras arcas in quas mortuorum corpora condebantur, vt citò consumerentur ex eodem fiebant vasa σορεῖ apud Dioscoridem, in quæ Podagrici pedes vtiliter imponebant: De Asio lapide, & medicinis eius legendus Plinius lib. xxxvj. cap. xvij. vbi Sarcophagum ab Asio distinguit; Mutianus, ait, specula quoque, & strigiles, & vestes, & calciamenta illata omnia lapidea fieri auctor est (de Troadis Sarcophago loquitur) subdit Plinius, mitoir est autē seruandis corporibus, nec absumēdis chernites ebori simillimus, in quo Darium conditum ferunt.

De

De Asio præter ea, quæ ex alijs Auctoribns attigimus, hæc habet Plinius loco cit. Præterea omnia crurum vitia in ijs lapidicinis sanantur, cum in metallis omnibus crura vitientur: Verum hæc de Asio lapide satis.

DE LYDIO LAPIDE.

HVNC etiam in Musæo lapidem elegantissimum deprehendimus, de quo Plin. lib. xxxij. cap. viij. Coticulam vocat, docetq; quondam non solitum inueniri nisi in flumine Tmolo, vt Autor est Theophrastus, nunc verò passim, quem alij Heraclīũ, alij Lydium vocant, esse modicos, nec quaternas vncias longitudinis, binasq; latitudinis excedere, quod à Sole fuit, in his melius, quam quod à terra: subdit Plinius, His Coticulis periti cum è vena, vt lima rapuerunt experimentum protinùs dicunt quantum auri sit in ea, quantum argenti, vel æris scrupulari differentia mirabili ratione non fallente; Agricola, veluti Plinium lib. v. fossilium vberius exponens, Coticula, ait, probatur aurum, & argentum, hanc multi ex Græcis, vt Pindarus, Sophocles, Antiphon, Theognides Βάσανον vocant, quod aurum ipsi attritum colore, tanquam trutina, examinet, alij eadem de causa χρυσίτιδα, Lydium lapidem alij, quod in Lydia reperiatur: alij Heracleum ab Heraclea Lydiæ Vrbe: Coticulæ autem, & si circà Ephesum etiam in Ionia repertæ sint tamen omnes Theophrasti temporibus inueniebantur in Tmolo fluuio: Plinij passim; subdit Agricola deinceps varia loca, vbi huiusmodi reperitur lapis in Germania potissimũ; plerisq; omnibus colorem esse nigerrimum, & læuoré insignem; quamquam scribat Plinius, eas quaternas vncias longitudine, binas latitudine non excedere, tamen longas senas vncias, inquit, aut amplius repertas, latas ternas, & quidem maxime circa Visam pagum: qua in re Agricolæ magis credendum, quàm Plinio; hic enim sæpissimè ex Comment., & aliena fide scribe-

bat, ille ex certo oculorum,& examinis experimento: subiungit ille, tamquã & magni Theophrasti expositor; *Inuentarum autem partes, quæ respiciunt Solem, esse meliores ad experimentum, quæ humi iacent, deteriores Theophrastus tradit, iccircò quod superiores sint sicciores, etenim humor impedit, ne auri, argentiue colorem capiant; quocirca magnis etiam caloribus experimentum fit deterius, quod tum propter humorem, quam ex sese emittunt, lubricæ sunt;* hæc ille. Cardanus lib. vij. de lap. vt potè qui subtilitatem profitetur, Lydiam cotem nigram esse, substantia admodum tenui splendentem mira subtilitate referre metallorum colores, quo auxilio Aurifices auri, & argenti puritatem intelligunt, tenuitate sua detrimentum non afferri, vt liceat millies experiri, vel sine vllius grani iactura, nigredine autem ostendunt colorem metalli, nam nigredo colligit nitorem, & colorem: hæc Cardanus, quæ à I. Cæs. Scaligero acutè refelluntur; Nigrum, inquit, neq; colorem vllum colligit, neque nitorem, si enim hoc nigri esset, omne nigrum id faceret: nempè sic loquuntur Philosophi non triuiales (per hos Scaliger mea sententia intelligit, qui libros Analyticos posteriores Aristotelis præ manibus habent, vt sequellas necessarias teneant à per se ad de omni) at Ebenum id non facit, non Bubalinum cornu, non vitrum nigerrimum, non Gagates, non serici panni, quibus nulla nox atrior est: laudat porrò Scaliger Theophrastum, qui vim illam excipiendi attribuit lapidi non colori nigro, cum circumspectis verbis scripsit δύνασθαι γὰρ ἐκλαμβάνειν πῶς ἑκάστη φύσις vniuscuiusquè naturam scilicet posse lapidem excipere: Et qm̃ Theophrastus docuit temporibus æstuosis emittere humorem quendam, causam attulit Scaliger, quod fluuiales lapides ortus sui appetentes sint à fluuijs extracti humorem nacti furtim hauriunt, humorem æstus excoquit; bulliendo igitur euocatur, redundãs incomprehensibilibus sensu ampullis: hæc ille plenius, & longè subtilius, quam Cardanus. Andreas Cæsalpinus lib. ij. de Metall. cap. xiij. scribit, duas columnas atri coloris intercursantibus raris venis albis positas esse in campo Sancto Pisano ad monumentum, quod Gregorius XIII. Pont. Max. fratri posuit, vocari hoc genus Marmoris Paragonen, quia

Sine libris Analyticis Arist. physici fiunt empirici rudes.

quia eo instar Basanitis lapidis vtuntur ad examinandum aurum, & argentum. Quondam ad huiusmodi vsum factas Coticulas ex lapide Lydio: Ex his Cæsalpini verbis colligimus, alios præter Lydium fuisse lapides illorum metallorum exploratores, & vsum coticulæ Lydiæ, apud veteres solum viguisse. porrò Bacchyllides vetustissimus Poëta moralem allegoriam ex simili huius lapidis nobis reliquit, quæ pro multis allegorijs inseruire poterit, Λυδία μὲν γὰρ λίθος μανύει χρυσόν, ἀνδρῶν δ' ἀρετὴν σαφιστὰ παναρατὸς τε ἐλέγχει ἀλάθεια. i. Lydius enim lapis iudex est auri: hominum verò virtutem sapientia, & omnipotens veritas arguit: quo docemur prudentes, & sapientes viros, qui non aliud ore promptum, aliud pectore clausum gerunt, verè viros, qui pristinam, & veram Christicolarum, & Italicorum synceritatem retinent recentium quorundam vafra dissimulatione corruptã.

DE GAGATÆ LAPIDE.

T iam ad Musæi Gagatem describendum accedamus, obseruandum est, Nicandrum vetustissimum Medicum, & Poetam, tum accuratissimum rerum descriptorem Gagatem lapidem a Thracio distinxisse: in Theriacis enim suis ita de Gagate scribit,

Ἄλλοτε δ' αὖ ζαλέην κοσίων ὑγραγι δα πέτρην
ἣν κδε κρατὲροιο πυρὸς πὲρ καίνυται ὁρμὴ.

Quod latinè est, aliquando verò siccum vrens lapidem Gagatem, quem neque validi ignis impetus domat: paulò post de Thracio agens lapidẽ ait, νέσυ γε θρῄτσαν ἐνὶ φλεξας, & quæ sequuntur, quorum sensus est, aut Threicium in igne lapidem vrens, qui aqua respersus flammescit; extinguitur autem exiguo oleo insperso, lapidem hunc à Thracio flumine Pastores, quod Pontum vocant, afferunt; Qua in re ipsi omnino assentiri videtur Dioscorides: qui diuersa de vtroque lapide capita constituit; Verum quoniam de Thracio dixit δύναται δὲ τὰ αὐτὰ τῷ γαγάτῃ, idest potest Gagatæ eadem, vel vis ei Gagatæ, vt Ruellius vertit,

ansam præbuit Plinio nostrati Ciui, vtriusq; lapidis notas, & euentus permiscendi, vt ritè obseruauit Marcellus Virgilius, Dioscoridis interpres. Hic porrò lib. v. cap. c xxxvij. de Gagatæ docet præferendum in lapidum Gagatum genere, qui celeriter accenditur, & odorem Bituminis reddit, nigrum communi ex parte κοινῶς, squallidum, crustosum, perq; leuem: Vis ei molliendi, & discutiendi, sequitur Dioscorides ἐστὶ δὲ ἐπιληπτικῶν ἔλεγχος ὑποθυμιαθεὶς, hoc est comitiales, & epilepticos per suffitum deprehendit: Ruellius Sonticum morbum (ex Plinio voce desumpta) conuertit. Verum, vt alibi perstrinximus, hæc nimia vocum antiquarum, obsoletarum, ne dicam impropriarum, affectatio, & inculcatio in Medicina præsertim, arte adeò necessaria, non videtur probanda; Proprietas, & perspicuitas primæ sunt, & potissimæ orationis virtutes. ὑστερικὰς ἀνακλητικὰς Ruellius vuluę strangulationes recreat, longè melius Marcellus strangulatu vuluę (rectiùs vteri) procidentes reuocat; aliud enim est recreare, aliud reuocare; quod est omninò ad sese redire: In Cicilia nasci solet, qua influens amnis in mare effunditur, propè oppidum, quod Plagopolis dicitur: vocatur locus, vel Amnis Gagas, in cuius faucibus ij lapides inueniuntur: Contendit tamen Marcellus vertendum esse ἐν Λυκίᾳ in Lycia, non in Cilicia, idq; ex melioribus Geographis, & Plinio ipso. Huiusmodi lectionem, & Galenus probasse videtur lib. ix. simplic. cap. de Gagate, eius verba sunt. *Est & alius lapis colore atro, qui vbi igni admotus fuerit persimilem Bitumini odorem exhibet, quem Dioscorides, nonnulliq; alij in Lycia inueniri prodiderunt ad fluuium nomine Gagatem, vndè & ipsi lapidi nomenclaturam insitam dicunt: Ego tamen eum fluuium non vidi, tametsi parua naucula totius Lyciæ littora legerim, quo videlicet, quæ in ea sunt inspicerem;* quo sanè suo instituto ostendit Galenus id esse verissimum, quod Iul. Cæs. Scaliger docet, ex libris colligere, quæ prodiderunt Auctores, longè esse periculosissimum rerum ipsarum veram cognitionem è rebus ipsis esse: scimus ipsum & in Lemnum, & in Cyprum nauigasse, vt medicamentorum quorundam certior fieret, quod si nos facere possemus nugas speciosas pro exoticis medicamentis nobis sæpè vanitate obtrudi

trudi Iberica, facilè intelligeremus. Hinc etiam coniectura duci possumus veriorem esse lectionem Dioscoridis vulgatam, vt potiùs in Cilicia, quàm Lycia nasci credatur Gagates: paulo post Galenus ex auctoritate Nicandri, cuius carmina antè à nobis commemorata adducit, Gagatem à Thracio lapide destinguit, quem nullius esse, ait, in medicina vsus, neq; Nicandrum præter graueolentiam, quæ suffitu feras fugat, quicquã ei adscripsisse: At Plinius noster (vel inuitis Nouocomensibus) Ciuis lib. xxxvj. cap. xix. Gagatem lapidem nomen habere loci, & amnis Gagis Lyciæ memoriæ prodidit, nigrum esse, planum, pumicosum, non multum à ligno differentem, leuem, fragilem, odore si teratur grauem, fictilia ex eo inscripta non deleri, cum vritur odorem sulphureum reddere, Dioscorides tamẽ dicit ἀσφαλτίζοντα τῇ ὀσμῇ, cum vritur, bituminis odore sentitur, vertit Marcellus; sulphurei odoris nulla fit mentio, vt proindè existimem Plinium non vni Dioscoridi addictum ex alijs etiam haud semper probatis auctoribus multa transcripsisse, vt, quod subdit, eo vti Magos in ea, quam vocant axinomantiam, idest diuinatione, per securim, & dolabram, & peruri negant, si euenturum sit, quod aliquis optet. De hoc lapide legendus Agricola lib. primo de natura fossilium, qui Obsidium lapidem, quem & Gagatem dici tradit pro imagine vmbram reddere scribit, & lib. iv. de fossilium natura Bitumen, ait si fuerit durum, vt poliri possit, Gagates vocatur: Vt verò tueatur veterem sententiam de oppido, & flumine Gaga, quæ certis Auctorũ testimonijs asseruntur, videri posse, ait, simul cum deserto oppido paruum amnem nomen mutasse, idem Bitumen durum dici lapidem Obsidianum, quod in Æthiopia inuentum sit ab Obsidio, ex quo fiunt gemmæ, quæ Obsidianæ nominantur. Non est prætermittenda difficultas, & quæstio praxi Medicæ valdè necessaria, quam mouit I. Cęs. Scaliger aduersus Cardanum: Asphaltum, aiunt, in tertio calidum, & siccũ esse, Gagates cũ nil aliud sit, quam solidum Bitumen, etiamnum siccius erit, emolliri tamen tumores ab eo, scripsit Dioscorides, & Galenus expertus est, at si superat ficca crasis superabit, & potestas ficca non emollient igitur illa

siccis-

ſiccitate, quæ ſanè dubitatio non eſt contemnenda; Cardanus pinguedine Gagatis mollificari tumores putauit. Hoc fieri non poſſe Scaliger docet: vinci namq; gradum vnum à tribus gradibus neceſſe eſt: non mollificari Gagate, niſi frigidos tumores, idq; incidendo, & attenuando facere, ignem in Aſphalticis iſtis eſſe efficaciorem, quo craſſa frigida ſoluuntur, & in tenuiores partes digeruntur, quia multum ineſt aëreæ liquiditatis, quæ deprehenditur in Aſphalto, cum modico lenteſcit calore: negat Scaliger abundantem in Gagate pinguedinem, concedit aëream liquiditatem, quoniã illa ab elemento aqueo exuberante prouenit, iſta ab aëreo elemẽto, vt propterea videatur Galeno noſtro aſſentiri Scaliger, qui lib. v. ſimpl. medic. cap. vij. emollientia medicamenta haud inſigniter calefacere, & deſiccare voluit: licet vtrumque præſtare debeant calore, fundendo concretum ſuccum frigidiorem; deſiccatione euacuando alienum, & ſuperuacuum humorem iam calore ſolutum. (quicquid doctiſſimus Valleſius in eius loci Commentario perplexa, & in Galenũ parum æquã diſputatione concludat) acutè profectò Scaliger craſſa frigida in tenuiores partes ſoluta, non abſumi calore illo Gagatis docet; quia multum ineſt illius aëreæ liquiditatis, quæ vim emolliendi adiuuat, nec ſinit calore illo Gagatis igneo ſubtiliores partes ſuccorum digeri, craſſioribus remanentibus, à quibus duriorem fieri, & contumaciorem tumorẽ contingit: Debebat ſanè Valleſius melius hanc aëream humiditatem emollientium ab aquea diſtinguere, quo pacto cum Scaligero ſubtiliſſimo Phyſico rectiùs rei veritatem attigiſſet. Cæſalpinus lib. ij. cap. xiij. ſcribit, Meſuem oleum ex Gagate per ignem extrahere, quod laudat ad Epilepticos, Dæmoniacos, Paralyſim, conuulſionem Tetanum, præſtare magnum auxilium præfocationi vteri, iuuare ad conceptum; ſimile oleum extrahunt ex ambra nigra, & ex electo, Bituminoſa enim eſt eorum natura, hæc illę; quæ ad Medicam praxim ſummoperè faciunt. Fabulas, & vulgares Cardani narrationes hac in re nihil moror. Illud verè monuerim Muſæi noſtri Gagatem deſcriptis iam dotibus, & viribus præditam eſſe, vt ſæpè oculatis experimentis eſt exploratum. Sed & propediem

dabitur

dabitur opera, vt oleum illud Meſuæ eliciatur, vt remedijs efficacibus abundet ſeplaſia, non ſolum Muſæum ad proſpectum exornetur, vt iam ceſſet exclamare Plinius, Hominum fraudes, & ingeniorum capturas officinas inueniſſe iſtas, in quibus ſua cuiq; venalis promittatur vita: apud Chriſtianos verus zelus, & communis boni ſtudium hominum ſaluti ſemper excubare debet.

DE CHELIDONIO LAPILLO.

VM de hoc Lapillo Dioſcorides lib. ij. cap. ix. ſcripſerit, Diſſectis, inquiens, hirundinũ pullis, qui primo partu excluſi ſunt, in ventre eorum lapillos offendes, è quibus duos vnum verſicolorem, alterum purum eximes, ij priuſquam terram attigerint in iuuencæ corio, aut ceruina pelle lacerto, aut collo adalligati comitialibus proderunt, & ſæpè prorſus eos recreabunt, græcè eſt πολλάκις δὲ καὶ παντελῶς ἀποκαταστήσει vertit, Marcellus ſæpè omninò & ad ſanitatem reſtitues, malè Ruellius recreabunt, quod verbum ſemel à Plinio arreptum paſſim inculcat, ſed aliud eſt mitigare morbum, aliud omninò tollere; Galenus noſter nihil de eo Lapillo memoriæ prodiderit; adeundi igitur erunt Plinius, Albertus Magnus, Agricola, qui de eo meminiſſe, haud alienum è re propoſita putarunt, & Dioſcoridi conſentiunt: ille ſanè lib. ij. cap. xxxvij. ita ſcribit: In ventre, Hirundinum pullis lapilli candido, aut rubenti colore, qui Chelidonij vocantur, Magicis narrati artibus, reperiuntur, & lib. xxxvij. cap. ix. Chelidoniæ duorum ſunt generum hirundinum colore, & altera parte purpureæ nigris interpellantibus maculis: addit magnus Albertus hos lapides valdè paucos exiſtere, ſe tales vidiſſe menſe Auguſto exemptos de ventre hirundinũ, quo tempore extracti magis valere dicuntur, vt plurimum duos in vna hirundine inueniri: Duas eorum haberi ſpecies vnam nigrorum, alteram coloris ruffi, qua in re Plinio adſtipulatur, nosq; in Muſæo CALCEOLARII eas planè deprehendimus. Ruffum (Albertus ait) panno lineo, vel corio vitulino inuolutum

lutum, & sub siniſtra axilla geſtatum, valere contra inſaniam, inueteratos languores, & lunaticam affectionem, ex Conſtantini ſententia valere contra Epilepſiam eodem modo geſtatum: ex aliorum placitis aduerſus noxios humores, & febres: facundum, gratum, & placentem efficere, contra iras, & minas amulætum, lotum aqua oculos ſanare cęptum negotium ad finem lætum perducere: Hîc naſuti quidam phyſici, & elementarij philoſophi, qui vires rerum abditas derident, & nos forſitan talia literis mandantes elato ſupercilio ſubſanabunt: atq; adeò naſo ſuſpendent adunco; ſed quæſo ſolidorum Peripateticæ Philoſophiæ axiomatum recordentur, nec in ſemel arrepta opinione obdurantes, ea temerè proijciant: Deus, & natura nihil fruſtrà moliuntur; quod ſemper, vel frequenter fit, ſtatis naturæ legibus procreatur, quod ex Cardano promptè etiam recipit doctiſſimus Scaliger: at in capite piſcium, ventre, & alijs partibus auium, & quadrupedum gignuntur huiuſmodi lapilli; non igitur fruſtrà facti dicendi ſunt: porrò omnis cauſa efficiens naturalis ab intelligentia non errante veluti manuducta propter aliquem finem agit, quæcunq; molitur; propterea ſi multorum ſęculorum experimentis huiuſmodi lapillorum vires ſunt aliqua ex parte comprobatæ, quæ inuidia, aut obſtinata animi peruerſitas fuerit; omnia negando, aut irridendo, ſcriptorum auctoritati penitus refragari, cum vtrinq; aduerſis ſententijs pugnatur, media ſimilia veri ſunt, ita me olim docuit Iac. Zabarella Vir Clariſſimus Doctor meus, veriores ſemper eſſe ſubcontrarias propoſitiones, cum contrariæ magnis ſe viribus & argumentorũ præſidijs tueri conantur: aliquibus ergo lapidum viribus, & facultatibus adhibenda fides, & inuſum illæ, & experimentum reuocandæ, atq; adhibendæ; non omnia ſuperſtitiosè admittenda, aut exploranda, vt Mulierculæ, & imperitum vulgus facit, quorum ridicula credulitate ſæpiſſimè magi, & callidi Agyrtæ, & impoſtores ad ſuas fallaces Technas obtrudendas, & promouendas abutuntur; Iſthęc igitur naſuti Peripatetici accuratiſſime expendant, & ſine prauo animi affectu meditentur, & tandem aliquando exiſtiment non omnes rerũ naturalium vires, & effectu in quatuor elemen-

torum

torum qualitates referri posse, aut debere, & modestè, & sobriè philosophantes præ se spernere iam desinant; omnia profectò propter hominem fecisse Deum naturamq; sapientiores fatentur; Sumus enim nos rerum omnium finis, dicebat Arist. maximus naturæ interpres: ortusque huiusmodi lapillorum Alectorij Chelidonij, aliorum, est secundum naturam, non præter naturam & morbidus (vt in hominibus solet euenire, & Scaliger testatur Statis naturæ legibus eos lapillos generari, ijque maxima ex parte, & vt plurimum in ijs gignuntur animantibus à calore naturali, & vi cœlesti: hoc enim negare cęcorum, & rudi, stupidoq; ingenio præditorum esset, qui sensus visus pœna indigerent; Coiligendum ergò, & concludendum omninò, nisi aduersari principijs physicis, & diuinæ sapientiæ obstinatè velimus, huiusmodi lapillorum virtutes non esse omninò omnes in vniuersũ repudiandas: nec nos eas semper inanibus promissis lactare; causam efficientem, & finem perstrinximus: porrò materia, ex qua procreantur, succus erit alimentarius probè concoctus, & ad vnguem elaboratus, non sinè terreis partibus, qui alendo non sit ea animantia, quæ cum voracia sint, passim multa ingurgitant, quæ concoqui ab ipsis, & elaborari ad suornm corpusculorum nutritionem non semper possunt: ista igitur sapiens natura in lapillos conuertit generi humano fructuosos, & salutares, si ritè eorum vires pensitentur, & continuatis experimentis explorentur; ex multis enim experimentis fiunt memoriæ, ex multis memorijs proloquia generalia, ex quibus artes constituuntur, ad vitam bene degendam accommodatæ: optimæ elaborationis, & coctionis lapillorum, durities, lęuor perspicuitas splendens color, leuitas, quæ exiguam terram inesse, vel optimè cum reliquis elementis permixtam arguit, durationis perpetuitas satis sunt conspicua argumenta; illa rursus abditæ & secretæ facultatis, & virtutis, nec inanis, & superuacaneæ procreationis inditia, quæ ex sola materiæ necessitate proueniat: subest quippè τὸν διότι, καὶ τινὸς ἕνεκα non solam τῆς ὕλης ἀνάγκη, vt cum Aristotele loquar: fateantur igitur oportet Alexandræi seueriores statis ijs naturæ legibus, quibus fieri hos lapillos statuit Scaliger, contineri

omne causarum genus effectricem, formam, materiam, finem; ex quarum exacta notitia gigni scientiam, Aristoteles est auctor: Axiomata igitur physica, quibus vires horum lapidum asseruntur (necessaria enim denuò repetere non erit inutile) scitè enim à Platone illud iactatum δὶς, καὶ πρὶς τόγε καλῶς ἔχον επαναπολεῖς τῶ λόγω δῦ, quod honestum, scilicet, & pulchrum est, iterum id, & tertiò repeti sermone debere; primum erit, Deum, ac naturam nihil frustrà facere; secundum, quod semper, vel frequenter contingit, id ex naturæ certis legibus fieri; tertium nos esse omnium Dominos, & finem rerum à natura procreatarum ex Diuinæ Prouidentiæ præscripto, & Aristotelis testimonio: illud mox adnecto; huiusmodi lapides secundum naturæ leges fieri, non præter naturam, vt in hominibus morbo affectis, ergò necessariò finem vtilem, & non spernendum in rerum natura eos habere: hic cum ad vtilitatem, & incolumitatem generis humani referatur, nemo nisi mente captus inficiabitur, hos lapillos magnis, & admirandis viribus esse donatos; vt de ipsis id rectè occini possit, Regnat in exiguo præcellens corpore virtus: vt optimè monuit Franciscus Rueus, cuius totum caput xxij. lib. ij. de gemmis diligenter à curioso Lectore perlegendum est; qui non leuem oscitantiam cuiusdam scoliastę Marbodęi arguit, qui, quæ de Herba Chelidonia Plinius differuit, ille ineptè ad gemmam Chelidoniam rettulit, quam probatissimam Rueus esse comperijt, quæ substantia purissima, ac simplicissima, & aureis guttis insignitur. Hermolaus Barbarus lib. i. cap. CCLIX. disertè scribit, Hirundines Græcè χελιδόνες lapillum dicuntur excluso pullo dare. Trium earum genera Vrbanarum, Syluestrium, quæ nidorum figura deprehenduntur: Riparium, quæ ita vocantur, quoniam in riparum cauis nidificent; hęc doctissimus ille Auctor, quę volui idcircò adscribere, vt etiam Hirundinum genera pernoscantur, vndè lapis ille comparari possit. Sed imprimis verba Agricolę notanda lib. vj. de natura fossilium circa finem. *Chelidoniæ verè ex Hirundinibus, in quorum ventriculis reperiuntur, nomen traxerunt; his figura globi ferè dimidiati: semperque intùs caui, qua de causa admodum tenues existunt, in eminentia sunt plerumq; rauo; sed*

ſed dilute colore, in caua conuexitate purpureo, nigris interdum interpellantibus maculis, atq; ob id duæ earum ſpecies videntur eſſe, adduntur ad oculorum collyria; de collo puerorum ſuſpenſæ, ad Comitiales morbos vtiles eſſe perhibentur: quę verba ob duas cauſas adſcripſi libentiſſimè; tùm vt ſobria philoſophandi ratio, quę non omnes vires lapidibus abrogat, tanti Auctoris teſtimonio illuſtraretur, tùm quoniam ſi Chelidonios lapillos Muſęi perſpexiſſet Agricola, expreſſiùs, & pleniùs eos non potuiſſet deſcribere.

DE LAPIDE BVFFONITE, vulgò Crapaudino, vel del Roſſpo.

BORAX Lapis (ait Cardanus) ſunt qui Chelonitem vocant; inuenitur in capite Buffonis; hoc in loco iure merito Scaliger Cardanum linguæ Græcæ imperitiæ inſimulat, qui neſciſſe videtur, quid inter Buffonem, & Teſtudinem interſit: χελώνη enim Teſtudo eſt, quam Itali haud magna elementorum corruptione Galanam nominant; ab ipſomet Scaligero confictum nomen adiectiuum à Buffone putatur, & lapidem Buffonitem vocatum. Sapientis enim eſt, & ſummo ingenio viri, noua rebus imponere nomina, cum prius non erant impoſita; id certè mirum ab eo fruſtrà diù quęſitum, quo nomine Greci Buffonem vocarent: qui μυοξὸν ab ipſis nominatum putant, tantum, inquit Scaliger, à veritate abeſſe, quantum à Glire Buffo: Sed quid de hoc lapillo ſcribat doctiſſimus vir, & nunquam ſatis laudatus Hermolaus Barbarus lib. ij. cap. CCLXXXVIIJ. Corollarij operæpretium eſt diligenter animaduertere: *Buffo inde* (ait) *vt arbitror à Vergilio, & vulgo dicta, veneficiorum plena, præcipuè oſſiculis duobus, quorum in ſiniſtro latere inuentum* ἀπόκυνον *vocatur, quia canum impetus cohibeat. Recentiores lapidem in capite huius ranæ haberi tradunt, quem ad dolores ilium geſtatum probent; ſed qui viua ea ſit exemptus, quales vulgò magna etiam copia feruntur annulis, quamquam hunc elici potius, quàm eximi viuentibus*

tibus constat puniceo in panno, cuius plurimum colore delectantur; ita dum ipsi feriando relaxant se capitis onus deponunt, id mox in subiectam cistam è medio foramine collabitur, alioquin ea est ijs inuidissima natura, vt lapidem eum, nisi tolleretur, resorbeãt; Hactenus Barbarus, cuius auctoris solido ingenio, & doctrina testimonium ad verbum volui adducere, quoniam haud omnibus passim eius est obuium corollarium; vbi obseruandum, testari Hermolaum huiusmodi Buffonitem lapidem esse recentiorum inuentum; frustra ergò quæri apud veteres Plinium, Galenum, Dioscoridem: Recentiorum illorum nomine potuit Barbarus Albertum Magnum, & illius tempestatis harum rerum peritos auctores innuere: sub Boracis nomine, de hoc lapide scribit Albertus lib. ij. de lapid. pretiosis cap. ij. & vulgò Crepodinas vocari huiusmodi lapides: duorumq; esse generum, album aliquantulum fuscum, & nigrum, quod si à viuo palpitante Buffone extrahatur, oculum in medio habet quasi cęruleum, glutitum sordes, & excrementa purgare intestinorum: subdit Albertus, & temporibus nostris extractus est de Buffone paruus viridis; aliquos etiam vidimus Buffones habentes in se depictos, qui de hoc genere dicebantur: quales nos oculata fide eos existere testari possumus, qui in Musæo asseruantur: Horum auctorum testimonio accedit, & Io. Baptistæ Portæ lib. ij. cap. xxviij. de rebus naturæ admirandis auctoritas, qui sanè (vt nonnulli mihi retulerunt, qui ipsum viuentem nouerant) nihil ferè scriptis mandauit, cuius exactissimum periculum non prius fecisset: is igitur eadem cum Alberto, & Barbaro sentit è capite scilicet Buffonum huiusmodi lapillos eximi, tũ eximendi rationem plenissimè docet, nisi quod feriando se relaxare, & capitis onus deponere Buffones non tradit, sed verberum vi antea ad iram inflammatos, per os sponte lapillum euomere: Quæ cnm ita se se habeant, & multorum annorum experimentis sint comprobata, ex Buffonis, scilicet capite erui, & colligi hosce lapillos, facilè quispiam miretur, cur percelebris in Italia Musęi Italicus descriptor asseruerit ex falsa vulgi sententia, *In Buffoniam capite hos lapillos inueniri, cum in saxis fungorum paruorum instar nascantur, quibus non solum figura, sed co-*

lore

lore sunt persimilos, aduersus venena alexitorium existimari, & vim renum lapidem frangendi, & rigores febrium expellendi obtinere: Profectò grauissimorum Auctorum non est spernenda, aut irridenda auctoritas, qui hos lapillos in capitibus Buffonum oriri constanter periculis etiam factis asseuerant: Ne igitur in vitiosa illa opinionum ex aduerso pugnantium extrema impingerent, quæ semper falsitatis suspicionem emunctæ naris viris incutiunt, poterant cum maiori cautione affirmare, & contendere multos ex ijs lapillis in saxis ortos comperiri, qui aliqua similitudine cum Buffonite nos facilè decipiunt, hosq; ab illis proprijs notis propositis exactiùs distinguere: hoc quippè docentis munus erat, non veritatem tot annorum experimentis corroboratam, & probatorum Physicorum testimonijs firmatã, sine vllo rationis, aut experimenti præsidio euertentis. Anne cum Cicerone dicent, opinionum Commenta debet dies, naturæ iudicia confirmat; at eam inueteratam in sapientum mentibus sententiam non deleuit dies, sed potius ostendit nonnullorum inertiam, qui laborem, vel difficultatem ex Buffonibus eliciendi lapillos subterfugientes (vt ex labore procliue est humanum ingenium ad ignauiam, & incuriam) propter figuræ, & coloris similitudinem istos in saxis enatos admiserunt; alijs spretis, qui in Buffonum capitibus oriuntur; ita facili compendio in veritatis dispendium nos adduxere: ἀμείνω ἀλιτμα πάντα meliora, scilicet mediocria omnia monebat Homerus, nec præter Dialecticæ leges argumentatio à κατὰ τινὶ ad κατὰ ἁπλῶς erat vsurpanda, quæ ineptissimi Paralogismi vim continet, non enim si aliquis eiusmodi lapillus est saxorum ἀπάφυσις quasi fungosum germem, omnis Buffonis lapis talis est putandus. Quod eo consilio per strictum volui, non vt quidpiam labis, aut reprehensionis tanto illius Musæi scriptori adspergerem, quem eruditum virum, & istarum rerum peritissimum promptè agnosco, & libenter profiteor: Sed potius vt primos Auctores nouitiæ huius sententiæ de Buffonite lapillo modestissime obiurgarem, potius monerem, ne quod à summis proditum est Auctoribus protinùs despicerent, neque arbitrandum temerè, & absq; experimento loquutos, quamquam nobis

bis experimenta minimè succesſerint: quod prudentiſſimum præceptum Antonius Muſa Braſſauolus lib. de medicinis purgantibus cap. ij. tradidit, cum vim capparorum in purganda pituita craſſa ex Dioſcoridis, & Galeni ſententia expenderet: nos enim alioquin ij ſumus, qui ex animo, & candidè viros probos, & eruditos diligimus, & teſtimonio eorum induſtriæ ampliſſimo ornatos volumus; nec quemque ſuorum laborum fructu, qui ſolida eſt non adumbrata gloria, & generis humani commodum, defraudandum iudicemus: qui verò ſe ex deprauata mentis Philautia nullo adhibito critirio, dictatores ſciētię, & omnigenę doctrinę conſtituunt; eos Narciſſi ſortem nanciſci, haud grauatè ferimus, tametſi veros criticos ſolem, & ſalem litterarum exiſtimen, ſed monere, & moneri libere velint, nę nimis intelligendo efficiant, vt nihil intelligant. Hæc cò dixi, vt eum errorem, & fallaciam conuellerem, quæ in hanc materiam metallicam, & gemmariam irrepſit, dum nouitij Scriptores ex vna obſeruatione fortuita, & accidentaria ſtatim negant receptas à grauiſſimis Doctoribus ſententias perindè, ac eſſent vulgares fabellæ; ſed proculdubio paralogiſmus eſt, & elenchus reprehenſione dignus, cum ex particulari concludimus vniuerſale, quod hæretici faciunt, cum aiunt hoc miraculum falſum eſt deprehenſum, ergo omnia D. VIRGINIS miracula ſunt inania; quo argumentandi genere nullū inanius, & ridiculum magis adde noxium, & pernicioſum artibus, & doctrinis; Multi enim propter imperitiam Logicæ, id quod eſt per ſe, ab eo, quod eſt per accidēs, diſtinguere neſciunt. Obijciunt, ad deſtruendum vnum ſufficere ex recepta Peripateticorum ſententia: reſpondeo id vnum debere eſſe per ſe (non ex accidenti) & quatenus ipſum, & in materia neceſſaria; inductiones ex pluribus particularibus fieri debere, quod præceptum ritè exécutus eſt contra Cardanum Scaliger, cum Lydium lapidem non ratione coloris nigri explorare aurum inductione neceſſaria demoſtrauit: quod ſupra perſtrinximus. Prædictis de lapillo Buffonum teſtibus quartus accedat, non contemnendus Auctor, Braſſauolus, cuius nuper mentionem feci, quem Cardanus lib. vij. de ſubtilitate citat ille diſertis verbis

verbis se in capite illius animalis inueniſſe, eum lapidem profitetur, eſſeq; potius os, quam lapillum: Duplicem eſſe cauũ, oſſiq; perſimilem colore fuſco pallente, & alterum qui in oſſe lapidem continet, verum os capitis exiſtere, quod vetuſtate concreſcit, quia terra alitur. Prudenter, & acutè Tertullianus, Nihil erubeſcit veritas, niſi ſolummodò abſcondi: vt igitur hæc magis in lucem proferretur, & explorata eluceſceret, conſtitui denuò Muſæum noſtrum adire, & Buffonitas hos lapillos explorare, & examinare; cum eccè tibi FRANCISCVS CALCEOLARIVS Muſæi luculentiſſimi Dominus, multos mihi huiuſmodi lapillos oſtendit, quibus coniecturam meam ſolidè, & planè ἐντοπία, & oculato experimento confirmatã ſtatim deprehendi: qua re ſummoperè pro immenſa, qua ducitur, indagandæ veritatis cupiditate lętatum vidi ornatiſſimum CALCEOLARIVM: Aderant Buffonites ſolidi, & maiuſculi variorum colorũ, quos veriſſimè è Buffonum capite erutos non eſt dubitandum; aderant, & parui intus caui ſaxeæ materię adhæreſcentes, potius adnati, hos duntaxat effigiatos, & deſcriptos (cum omnes propoſitæ notæ optimè reſpondeant) à percelebris illius Muſæi deſcriptore inconfeſſo eſt; prætermiſſos cæteros, qui ſolidæ ſubſtantiæ ſunt, & maiuſculi diuerſorum colorum, vt iam ſupra expoſuimus; quocircà argumentum certè inualidum fuerit: figura, & colore ſunt fungis perſimiles, ergo ijdẽ omnes, hoc eſt è ſaxo procreati: exploranda enim erat ſubſtantia, ſoliditas, magnitudo, colorum varietas, quæ in hac diſtinguendorum lapidum diſciplina ſunt differentię, non ſolum accidentariæ, ſed & καθ' αὑτὰ, & eſſentiales, cum ab inſeparabilibus accidentibus, & proprietatibus hauriantur: hæc omnia inditia, & notæ cum non conueniant lapillo illi ſaxeo; fatendum erit alios Buffonitas Muſæi lapides longè ab illo diſcrepare: cuius veritatis, quæ iam in poſterum non erubeſcet, teſtimonium à ſolertiſſimo Porta eorum ciue (ni fallor) petere poterãt, qui verum Buffonitẽ è capite Buffonum extractum agnoſcit, vt ſupra etiam admonuimus: Hac de re latius diſputauimus, tum vt probatorum, & magnorum Auctorum doctrinã ſanctam tectam tuerer, tum veritatem ipſa oculorum fide explo-

exploratam illustrare, δεῖον γὰρ (vt cum Aristot. dicam, προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν: sanctum scilicet esse, veritatem rebus omnibus & amicitiæ etiam anteponere, quam à nobis candido animi affectu (cuius nobis in scribendo conscij sumus) explicatam esse & Deum testem laudamus & viros eruditos huiusmodi rerum, & disceptationum æquos æstimatores, qui summam eruditionem & disputandi acumen cum candore, & philosophica modestia coniungunt; garrulos enim, & blaterones sophistas, tumore & ostentatione Iberica inflatos nihil moramur, à quorum more alienos esse ornatissimos illius Musæi scriptores, pro certo habeo.

Vix huius lapilli descriptionem absolueram, cum Patauio redditæ mihi sunt doctissimi Pignorij litteræ, in quibus certiorem me fecit, Clarissimum Virum Adrianum Spigelium Chirurgiæ, & Anatomes primarium Patauij professorem existimare, & pro certo tenere lapillum hunc Buffonitem esse partim Metallicum (mineralem vocant) & fossilem, partim ex Buffonis capite erutum, & naturalem, genusq; ossis esse quale etiam in capite Cyprini inuenitur; Mineralem in Germania reperiri: solemnem verò illam, & operosam extrahendi rationem risu potius dignam existere, cuius & nos fidem penes Auctores à nobis citatos esse volumus. Gallos Crapaudine hunc lapillum vocare, Crapaul enim apud ipsos Buffonem dici. Gauisus porrò sum valdè tanti viri, cui primas in hoc genere libenter viri docti deferunt, testimonio, & auctoritate nostram sententiam de duplici illo Buffonitis genere comprobari.

DE CANCRORVM FLVVIATILIVM LAPILLO.

ASSERVARI hunc etiam lapillum in Musæo deprehendimus ijsdem notis, & viribus à natura donatum, quas optimè, & breuiter descripsit Agricola lib. vj. de natura fossilium versus finem: reperiuntur, inquit, etiam bini lapilli, seu globi dimidiati figura, in cancrorum fluuiatilium capitibus, quos non-

nonnulli funda claudunt, mouent verò vrinam ; De ijsdem scribit Cardanus lib. vij. de subtilit. tradens, alios lapides fieri à frigore, alios à calore: lapides omnes, qui in Cancris, Limacibus, ac Piscibus, alijsque multis huiusmodi gignuntur, lapidum generationem in renibus prohibere, genitosque dissoluere; nam hi lapides in his animalibus immodico frigore concrescunt; epotos igitur renes refrigerare: in hominibus lapides calore immodico generari: talem autem materiam lapideã esse, & frigidissimam: Hinc colligit, vrinæ copiæ, quæ calore renum, vel siccitate fit, præsens afferre auxilium: Verum istæc censuræ subijci possunt; omnes enim lapides à calore fiunt, si formæ illorum eductionem è materia spectemus; at animantia minùs calida, quæ frigida dicuntur, Limaces, Cancri, Pisces proprium temperamentum lapillo genito impertiuntur, hic igitur effectus prædictos præstabit: at lapides in Taurorum vesica fellea, & hominum, inuenti, si à calore fiunt, minùs debebunt refrigerare; at propter materiam frigidissimã, & lapideam refrigerant: omnes ergo quoad vires, erunt eiusdem conditionis, cum caloris vestigia in lapidibus non remaneant, sed omnes frigidi sint, & terrestres nullis partibus calidis insigniti, nec pinguibus, aëreis donati; quod floribus, radicibus, fructibus, gummatis succis concretis plantarum maxima ex parte cernimus euenire: Hæc diligentius à Cardano erant considerranda, nec impotenti ingenij feruore distinctiones rerum afferendæ, quæ nullæ sunt; vt præ alijs omnibus multa sapere, & reconditæ doctrinæ arcana tenere videretur; Verum ipse, vt lib. xvij. de scientijs profitetur, tardè rationem tradendarum scientiarum à Galeno didicit, cum casu à numine oblato coactus est de ea Galeni sententiam intelligere: sed profectò multa eius errata, eaq; grauissima Iul. Cæs. Scaliger aperuit, à censoribus etiam hæreticæ prauitatis proscripti libri qui superstitiosa multa, & aliena à nostra Sanctissima Religione inculcant: Possumus tamen (ni fallor) de libris subtilitatis, & varietatis rerum id verè, & syncere asserere, quòd Poëta ille de suis Epigrammatis,

Sunt bona, sunt quædam mediocria, sunt mala plura.

De Cancris pulcherrimam Epistolam Christophori Guarinonij, Collegij nostri Medici Clarissimi, lib. Consultationũ cap. xxxv. qui Pragę superioribus annis defunctus est, dum Rodulpho II. Imperatori esset à Consilijs valetudinis, ad seniorem FRANCISCVM CALCEOLARIVM scriptam, per otium lector, & animi causa perlegat; qua docet, nostros vulgò vocatos Gambaros non esse Cancros veterum καρκῖνος, qui cauda carebant, & erant rotundi, ab Aristotele sine nomine describi, ob paruitatem non esse Astacos, ob formam non esse fluuiales Cancros: Vide Epistolam illam.

DE STELLARIA GEMMA, QVÆ ASTRIOS, *Asterios, Asteria, Astroites, & Astrobolos, & Solis Gemma à diuersis Auctoribus vocatur.*

HANC Gemmam, quam in Musæo pulcherrimam conspeximus, ex cristallino succo candido gigni, Auctor est doctissimus Agricola: intus veluti Stella radians candido; vnde à diuersis Auctoribus, quorum scripta collegit Plinius noster, varijs eadem nominibus videtur nuncupata; quamuis ille Asteriam dictam putet, quoniam contraria Soli regerat candicantes radios Astrium, quod Astris oppositа fulgorem rapiat, ac regerat; Vnam verò esse gemmam non plures, probat Agricola; quoniam eadem est ferè nominum ratio, eædem regiones, in quibus nascuntur, Carnania scilicet & India; idem color candidus, eadem lux candida, quia rotunda est; alius pupillæ, alius Lunæ plenæ, alius Solis orbi persimilem facit, lucem illam gemma transfundit, cum inclinatione, velut intùs ambulantem ex alio, atq; alio reddens, quæ radiat candido, melior est, quæ cęruleo, deterior; vocaturq; Ceraunia, quod in loco à fulmine percusso inueniri falsò persuasum sit; quæ colore lumini lucernarum simili pessima, laudatissima est in Carmania nata, nullaque minùs vitio obnoxia, proxima in India, tertia in Pallenes peninsulæ Thraciæ littoribus, quoniam duro admo-

admodum gemma est, ob id difficilis ad cælandum redditur. Sudines oculis piscium similem Astrobolum dixit: Addit Cæsalpinus, omnes hos lapides hodie vocari oculum felis, qui pupillæ modo radiant, vt felis, modo clarius, modo obscurius; in omnibus enim inspicitur lux veluti Stella, aut Sol, aut Luna obambulans in declinatione; Astroites in magicis à Zoroastre miris laudibus decantata, quã tamen inter gemmas non agnoscit Cardanus, nec Michaël Mercatus à Cæsalpino citatus: parum nomine, ait ille, ab Asteria differt, multum viribus, & substantia; nam nec gemma est, nec perspicua, maculis cinerei coloris tota distincta est: sponte in Aceto, ac etiam vino mouetur, ac animalium incessum imitatur; procedens indè ad latus, indè retrò gradiens: frequens apud nos, & vilis pretij: lapidem constare tenui humido, quod ab aceti, & vini vi in vaporem verti posset; vndè quærens exitum, nec inueniens, huc illuc lapidem alioquin etiam leuem facilè impellat; tenuitatis vaporis inditium est, quod Bullas non mittit, vndè nec meatus habere magnos illum credere oportet; sunt, qui existiment, collo appensum victoriam gestanti conciliare: Hanc igitur causam admirandi illius, & plausibilis apud vulgus effectus Cardanus excogitauit; quam deteriorem putabit ea, quam attulit Agricola, quicunq; Aristotelicæ philosophię sacris sit ritè initiatus: sic enim Agricola. *At quod Asterites in acetum positus vertitur nonnihil in orbem & mouetur de loco hæc causa est. Stellæ eius sunt rarę, intermedium verò densum est: earum igitur foramina cum combiberint acetum, expellunt aerem qui lapidem commouet.* hæc profectò ratio verisimilior: quomodo enim ab aceto, & vino actu frigidis excitari vapores è tenui humido possint, cum actiones à substantiali tali potentia scilicet (agentem virtualem vocant Scholastici) non prodeant, nisi ad actum redigatur, excipio cœlum, quod maximis viribus in inferiorem mundum agit & omnia fouet, & tuetur, licet actu tale nõ fit, lumine. n. & motu tum secreta vi influxus primas qualitates gignit, tametsi ijs prædituin minimè sit, vt gemmæ frigidiores cum sint omnes, & Astroites ipse, quî statim liquores illos ad actũ redigere queant, vt motus à vaporibus ipsi comparetur? hoc igitur Cardanus

viderit: nec cautè satis scripsit Agricola à foraminibus gem-
mæ, cum combiberint acetum, expelli aerem; quæ enim potest
in ijs esse expultrix facultas, quæ viuentium propria est, vel
etiam alicuius generis Magnetis, aut electri: dicendum igitur
erat, sponte exire aerem, corpori grauiori introeunti cedere,
Vt mutua vitetur corporum penetratio, atque insinuatio: Mar-
silius Ficinus lib. 3. de vita cap. 14. (de vita cœlitus comparãda
librum illum inscripsit) multa ex Platonicis recentioribus,
& Magis Arabibus congessit, quæ nunquam fortè Platoni in-
mentem venere: Vt spiritus vitalis, & animalis Solaris fiat,
præcipit, vt proprias illus syderis res per gradus descendentes
arripiamus, solares scilicet homines, Bruta, plantas, metalla, la-
pillos, & quæ ad hæc attinent; sic virtutem Solis vsquequaque
combibi: inter lapillos nominat Solis oculum figuram pupillæ
habentem, ex quo lumen emicat: hic nostra est Asteria: Ex
his dominante Sole componendum esse aliquid, quod spiritus
solares efficiat: axioma enim est magicum satis vulgatum, per
inferiora superioribus consentanea posse homines temporibus
opportunis ad cœlestia quodammodo trahi, atque etiam per
cœlestia super cœlestia nobis conciliari, ac prorsus insinuari:
Sed prudenter adiecit Ficinus, hoc postremum illi viderint:
illud certè Platonicum videtur, quod sæpè Franciscus Picolo-
mineus Doctor meus inculcabat: Ita Mundi machinam secum
esse connexam, vt in terris cœlestia sint conditione terrena,
in cœlo vicissim terrestria dignitate cœlesti; quæ omnia sobriè,
& per quandam moralem analogiam accipienda sunt: Hæc
enim magna fuit errandi ansa, & occasio; quoniã multi exposi-
tores, vt Proclus, Plotinus, & Porphyrius alij, quæ à Platone
per allegoriæ inuolucrum, & moralem præceptionẽ dicuntur,
ipsi statim, iuxta nudum sensum, vt verba sonant, arripiunt,
& mille ridicula somnia fingunt: quod potissimum Arabicis
Astrologis euenit, vt sagax, & doctus Ficinus talium alioquin
non incuriosus, tandem deprehendit, & ingenuè confessus est.
In figuris, & imaginibus gemmarum Agyrtarum ridicula va-
nitas potissimum elucet: & in medicamentorum illis confectio-
nibus operoso simplicium delectu paratis, quæ à medicellis

auram

auram popularem captantibus mirè, tamque arcana multis talentis redimenda, recipiuntur. Sed Marsilij tempestate nundum Plinius proprium nitorem, & veram lectionem recuperauerat, quam ex Barbari Veneti Patritij Clarissimi castigationibus primum, mox & ex aliorum non aspernandis laboribus ipsi conciliatam cernimus: Sed nec Dioscoridis, Aristotelis, & Galeni summorum virorum lucubrationes vigebant, sed ijs sordida barbarie oppressis, vel potius sepultis, Barbarorum & Mauritanorum libri præ manibus habebantur, quare ex impuriis lacunis haurientes, illius sæculi studiosi viri superstitiosam magna ex parte doctrinam obtrudebant: tandem aliquando viri eruditissimi ex illo doctrinarum squallore, & cęno caput erigentes commodis, & genuinis interpretationibus, & scholijs proclamarunt ἄλις δρυὸς. Inter hos principem locum Hermolao Barbaro, Leoniceno, Manardo, mox Agricolę libens concedo: sequuti mox suut laborioſi compilatores alienæ industriæ: quos omnes Philosophiæ, & Medicinæ studia plurimum adiuuisse inconfesso est. Cum hæc scripsissem, incidi forte fortuna in librum Corr. Gesneri de rerum fossilium lapidum, & gemmarum figuris, & similitudinibus, quem misit ille auctor ad FRANCISCVM CALCEOLARIVM seniorem, magnum illius ætatis Botanicum, & huiusmodi rerum perstudiosum, tum indefessum in conquirendis, & examinandis simplicibus medicamentis percelebris Mattheoli comitem. Hic propterea primus Veronæ (& forsan in Italia nostra) Musæum hoc medicũ percelebre instituit, & mirificis rebus pro tempore semper ornatum esse voluit: Is igitur Gesnerus cap. ij. Asteriam vnum separatum delineauit, tum octonos cohærentes ita concinnè iunctos, & aptatos (separabiles tamen) vt nullus artifex potuisset meliùs: singulis vtrinque stellæ figura, ceu sigillo impressa, vel insculpta videtur. Radij eminent suis angulis quini, inque singulis radijs cauitas media est, margines strijs transuersis sulcantur: substantia eorum prædura est: subdit mox: res admiratione digna, quod non in superficie solum vndique, sed intùs etiam in profundo stellarum imagines habet: Suidas in voce ἰχθὺς hæc habet Æsopus, qui Mithridatis à lectionibus fuit

fuit librum de Helena edidit, in quo tradit, Pana vocari piscem cetaceum, in quo Asterites lapis inueniatur, qui accendatur à Sole, & ad Philtra faciat: ritè Gesnerus obijcit non esse verisimile lapidē in pisce, aut ceto repertum Sole accendi, esse Asteriam Plinij, neq; reuera accendi, Solis tantum, & Syderum radios regerēdo ardere, & accendi videri. Distinguit etiam Asteriā à Pęderote, quod hic ad inclinationes colorem mutat, ille rotundam lucē inclusam transfundit cum inclinatione, à Dionysio Afro Ἀστέριος vocatur his versibus.

Φύεται ἀστέριος καλὸς λίθος, οἷα τὶς ἀστὴρ
Μαρμαίρων, λύχνις τε πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοίη.

Laurentius verò Pignorius Patauinus Vir Clarissimus, & mei amantissimus in quadam sua ad me Epistola inueniri testatur Asteriæ, vel Stellariæ genus, cum Crucis figura vtrimque expressa hoc pacto ✝ Iam verò quam nam allegoricam prę-

ceptionem ex pulcherrima hacce gemma colligemus? An ad cœlestium, & beatarum mentium splendidissimas sedes nostrā mentem assiduè è terrenarum rerum cęnosis senticetis esse erigendam, cum hic sedem permanentem non habeamus, sed nobis promissum cœleste domicilium expectemus, huius rei nos à splendido & stellato hoc lapillo commonefieri, vt sępè cum D. Gregorio Nazianzeno sic nos excitemus.

Θυμὲ βλέφον ἄνω, χθονίων τ' ἐπιλάθεο πάντων.

Animæ sursum specta, & mortalium omnium obliuiscere.

ne sanè vitam transigamus, veluti pecora, quæ natura prona, & ventri obedientia finxit, vt ille ait: audiamusque Persium nos verè increpantem; O curuæ in terras animæ, & cœlestium inanes. Sed tanti Auctoris, licet Ethnici, altius animo infixum præceptum retineamus.

Quin damus id supers de magna quod dare lance
Non possit magni Messalę lippa propago
Compositum ius, fasq; animo, sanctosq; recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto.

Pudeat

Pudeat tandem nos tot præsidijs Christianæ pietatis munitos, & subnixos, fœdo vitiorum cœno demersos à gentili Poëta ad lucem, & splendorem virtutis, & humani decoris vocari, atq; inflammari. Illud adijciam, clarissimum Pignorium in suis nuperrimis ad me litteris lapidem Crucis se habere significasse hac figura expressum.

Crux est candida, vtrimque ducta paribus interuallis.
Lineolæ ad dextram etiam ipsæ albescunt.
Reliqua planities lutea.

DE CHRYSOCOLLA.

DE hac Dioscorides, Plinius, Galenus, Agricola, Cæsalpinus optimè tractarunt; nos ex ijs ea colligemus, quæ ad rem nostram faciant, & Chrysocollam in Musæo asseruatam benè describant. Duplicem esse Chrysocollam, natiuam, & factitiam ex Plinio colligit Agricola lib. iij. de natura fossilium, : nomen hoc primum inditum factitiæ à Græcis, qua aurum cum auro conglutinetnr, indè in natiuam, & alterius generis factitiam deriuatum propter coloris similitudinem, quæ his solet esse cum illa, ait Agricola: natiua, aut reperitur per se pleruńq; arenæ similis, vel materiæ metallicæ adhæret, nascitur enim in ærarijs metallis, ex ære. n. tantum fit. Ex Armenia allatam, quæ ad satietatem calorem prassij imitatur, Dioscor. omnibus præfert; secundas tribuit Macedonicæ, sed doctè monet Agricola noster, eius bonitatem rectius spectari ex colore, & viribus quam æstimetur ex loco in quo nascitur: Color enim omni natiuæ est viridis: Sed quæ viret ad satietatem, vt adhuc metallicę materię adhęrescens ad Smeragdi viriditatem videatur accedere, longè optima censetur; alia habet viriditatem dilutam, alia mediam, quæ proindè viliores existunt; prima in Musæo, vt præcisè descripta est, asseruatur; Factitia Chrysocolla duplex;

duplex; altera fit ex dura natiua, tingiturq; herba lutea, ob id herbacea dicta, atq; ea laudatissima, natiuaq; pretiosior, cuius conficiendę rationem tradit Plinius: eius erui color est, vndè ὁροβίτις à Græcis vocatur: Altera, qua Aurifices vtuntur, & quam Dioscorides in Æruginum numero reposuit, dicitur Santerna, constatq; ex Cypria Ærugine, pueri impubis vrina, nitro, Galenus lib. ix. de simpl. Dioscoridem sequutus, ex ęrugine, & vrina tantum fieri scribit; omni Chrysocolla Pictores vtuntur, Aurifices ea sola, qua aurum cum auro, argentum cum argento conglutinatur: eadem vtuntur Medici, & fossili, propterea à Græcè ἀκέστις nominatur; vtraq; digerit, & exsiccat, & cum carnes liquefaciat, non tamen vehementer mordet; idcirco aptissima vlceribus, quæ curationi contumaciter resistũt: Factitia quanto magis desiccat, minus verò mordet, quam natiua, tantò magis tenuas habet partes; quod si vsta fuerit, multò fit tenuior, sicuti aliæ res fossiles, vt rectè docuit Galenus, modica potu mouet vomitiones, interficit multa. Chrysocolla Nero princeps ad spectacula est abusus, ea enim arenam Circi strauit, cum ipse (inquit Plinius) concolori panno aurigatus esset: antè verò eum Caligula eundem Circum minio, & Chrysocolla constrauit: hæc ex Agricola, & Plinio lib. xxxiij. cap. v. qui & dari in Angina orthopnęaq; miscendam cũ melle docet, concitare vomitationes, & misceri collyrijs ad cicatrices oculorum, ac viridibus emplastris ad dolores mitigandos, & cicatrices trahendas. Cæsalpinus lib. ij. cap. LXIIJ. breuiter, & distinctè suo more ex Plinij, & Dioscoridis auctoritate de Chrysocolla agens, sic scribit, Chrysocolla inter pigmenta recensetur colore virenti, limus autem potius est, quam lapis humor per venam auri defluens crassescente limo rigoribus hyberins vsq; ad duritiem lapidis: reliqua apud eum legat candidus Lector, loco citato, & Hermolaum lib. v. cap. CMXL. Corollarij, Dioscoridem lib. v. cap. XCV.

DE

DE LAPIDE LINCVRIO, vel LYNCIS.

TANTA est veterum in historia Lyncurij varietas (ait Marcellus Virgilius) vt nihil censere de eo audeamus, Dioscorides lib. ij. cap. LXXIIJ. scribit. Lyncis vrina, quam Lyncurium dicunt, creditur eiecta statim lapidescere, sed falsò, διὸ καὶ μεταλλὰν ἔχει τὴν ἱστορίαν, eam scilicet ob causam stultam habet historiam; est enim Lyncurium, quod à quibusdam electrum, πτερυγοφορον, quod est plumas trahens, dicitur. Id in aqua potum stomacho, & fluenti aluo accommodatum est, hæc Dioscorides, Plinius lib. xxxviij. cap. iij. falsum docet esse, gemmam ea appellatione reperiri, nec æuo suo visam, & falsum totum, quod de Medicinis eius proditur, & foliorum, aut stramentorum tractione. At lib. viij. cap. xxxviij. de Lynce loquens, Lyncum humor ait ita redditus vbi gignuntur glaciatur, arescitq; in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, Lyncurium vocatas, atq; ob id succino à plerisque ita generari prodito. Nouere hoc, sciuntq; Lynces & inuidentes vrinam terra operiunt, eòq; celerius solidatur illa: hæc ille, quibus non omninò sibi constare videtur. Hoc postremo tamen loco Plinius noster lapidē Lyncis, de quo optime tractat Cæsalpinus lib. ij. cap. XLV. visus est descripsisse ex vrina Lyncis procreatum, qui vulgo Lupus Ceruarius vocatur, hæc micta in montibus coagulatur in lapidem, qui in Domo seruatus gignit optimos fungos toto anno: valet cōtra dolorē stomachi icterum, & fluxus ventris: hæc ex Arabis Euacis sententia refert Cæsalpinns; Alij gemmam diuersam ab Electro igneo colore carbunculo similem, atq; frigidam. quæ & scalpatur, è fęminis præsertim cicuribus candidam, & languidam existere putant, nec frondes & acus modò rapere, sed æris quoq;, ferriq; Bracteolas, vt Diocles, & Theophrastus referunt; Idem Theophtastus Lyncurio tribuit fungos ferre: subdit idem Cæsalpinus; Hodiè Neapoli notissimus est lapis, qui Domi asseruatus, si irrigetur, fungos fert toto anno; de quo Hermolaus

lib. iv. Corollarij cap. de fungis, inquit; oritur fungus, & è saxo, ideſt lapide Lyncurio, ſine Lynce vulgari voce dicto, admirabili natura, præciditur hic in Eſum, & alius ſubnaſcitur anno toto pediculi pars relicta duratur in Silicem, atque ita ſemper creſcit lapis reſtibili fęcunditate, nec credidimus, antequam domi natos ita manducaremus, hæc Barbarus: Corticem populi cæſum, & ſulcis ſtercoratis mandatum omni anni tempore fungos ediles proferre, Dioſcorides etiam; tradidit hos vel ex loci natura, vel ob certam irrigationem, & ſtercorationem, vel ex Lyncum vrina concreſcere in lapides, cenſet Cęſalpinus: nam & in vrina humana ineſſe vim petrificam, aut lapidificam eo argumento probat; quoniam matulæ loricam contrahunt, & veluti cruſtam lapidoſam; non ex illo humore conſtare hos lapides, hoc enim iure viſum incredibile, & μεταλλον ἱκριδων (vt ait Dioſcorides) continere, ſed ſuccum lapideſcentem, qui in vrina latet, ad eorum concretionem facere; colligit demum non eſſe repudiandos hos lapides, qui quaſi per manus hucusque ſunt ab antiquis traditi hoc nomine: Recipitur lapis Lyncis à Nicolao Alexandrino in compoſitionibus facientibus ad calculum & vitia renum, & veſicæ, quod & populi albæ cortex facit, teſte Dioſcoride: Hæc ſanè Ciſalpini viri prudentis, & excuſſi iudicij ſententia longè magis mihi probatur, quam aliorum, qui vel idem cum ſuccino, & electro faciunt Lyncis lapidem cum electrum ſuccus terræ pinguis ſit, & Bituminoſus, vt alibi ex Agricolę ſententia optime oſtendit Excellentiſſimus Cerutus Muſæi pag. cxxc.; vel omninò repudiant tamquam fabuloſos lapides, vt ſoli ſapere videãtur omnia audacter, & elato ſupercilio negant, hæreticorum more conſenſum Doctorum, & totius antiquitatis flocci facientes: vt in lapide Buffonite perſtrinximus, non diſtinguendo quod eſt per ſe ab eo, quod per accidens exiſtit, & ex vno fallaci, vel captioſo experimento de toto genere perperam, peruersèque ſentientes.

DE

DE OPHITE.

ASSERVATVR & in Musæo lapis Ophites Gesneri, quẽ sub hoc nomine donauit CALCEOLARIO Seniori Prosper Borgoruccius, Reginæ Galliæ præstantissimus Medicus, hic ad secundam speciem Ophitis à Dioscoride positam pertinet; ita de eo Gesnerus lib. de figura Gemmarũ non longè à principio, Ophites quidam cinerei coloris, & punctis varius est κατεστιγμένος Dioscoridi, Epiphanius Sapphiri speciem χρυσοστίκτου facit, punctis maiores sunt Bullæ, & verrucę, hæc ille. Dioscorides ὅδε σποδοειδὴς τὴν χρόαν, καὶ κατεστιγμένος quidam cinereo colore, & punctis variatus; talis profectò est Musæi Ophites, quem ritè conspeximus, & manibus contrectauimus. Omnes adalligati (subdit Dioscorides) contra serpentium morsus, & capitis dolores ἐυχρηστοῦσιν vtiles sunt: ex alijs generibus vnum est graui odore, & nigrum, ita multi vertunt: Sed cum simpliciter βαρὺς scribat Dioscorides, sine additione ὀσμῆ odore, aut non dixerit βαρύοσμος, cogitent eruditi, an grauitas hæc, ad pondus referri debeat, alterum genus candidis lineis intercurrentibus: ὄφις Græcè serpens, à cuius tergoris colore dictum Ophitem putandum est.

DE BELI OCVLO.

DE hac gemma præclarè, & breuiter doctissimus Agricola lib. vj. de fossilium natura scribit; cuius verbis expressum, & delineatum Musæi Belloculum intelligemus, vt Achatæ, & Ponticæ interdum imagines rerum reddunt, ita Oculum Gemma, quam veteres Beli oculum nominarunt, quod & Belo Assyriorum Deo esset sacrata, & Oculi effigiem quodammodo exprimeret: Iuniores, corrupto vocabulo, Belloculum, & si ipsi ita se gemmam appellare aiunt, quod pulchra sit, & aliquam ad Oculum similitudinem habeat: albicans enim (inquit Plinius

nius lib.xxxvij. cap. x.) pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore lucentem, hæc propter ſuam ſpeciem Sacratiſſimo Aſſyriorum Deo dicatur: aliam autem, quam Belum vocant, in Arbelis naſci, Democritus tradit nucis iuglandis magnitudine vitrea ſpecie. In eodem capite paulò poſt ſubdit Plinius: Eumetrem Beli gemmam Sanctiſſimi Deorum ſibi Aſſyrij appellant porracei coloris, ſuperſtitionibus gratam; Vt verò naturæ luſus egregios ſpectaremus, quæ in rebus mutis, & ſenſus expertibus animantium partes ſolet affabrè repreſentare, Lycophthalmom gemmam reperiri ſcimus ex oculo lupino, cuius figuram exprimit, nomine impoſito ſit ægophthalmum ex capri-no, hyophthalmũ ex Sicillo: Triophthalmum ex tribus hominis; non ſine fortaſsè arcano facultatis myſterio, qua prodeſſe illarum animantium oculis iuremeritò credi poſſint.

DE OBSIDIANO LAPIDE PLINII.

PLINIVS lib. xxxvj. cap. xxvj. de hoc lapide plura eleganter ſcribit: In genere (ait) vitri, & Obſidiana numerantur ad ſimilitudinem lapidis, quem in Æthiopia inuenit Obſidius nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, craſſiore viſu, atque in ſpeculis parietum pro imagine vmbras reddente: Gemmas multi ex eo faciunt, vidimus & ſolidas imagines Diui Auguſti capti materia huius craſſitudinis, dicauitq; ipſe pro miraculo in Templo Concordiæ Obſidianos quatuor Elephantos; ſubdit paulo poſt, Ex quo apparet antiquior materiæ origo, nunc vitri ſimilitudine interpollata. Xenocrates Obſidianum lapidem in India, & in Samio Italiæ, & ad Oceanum in Hiſpania naſci tradit; paulo poſt: maximus tamen honos in candido translucentibus, quam proxima cryſtalli ſimilitudine, qualis ferè illa eſt gemma, quam in Muſæo noſtro aſſeruari vidimus. Cæſalpinus lib. ij. cap. xiij. hodiè (ait) foditur Serauitiæ, & Carrariæ in Etruria quoddam adeò atrum, vt cum perpolitum eſt, ſpeculi modò ſynceras imagines reflectat; huiuſmodi viſitur Piſis ad poſtes templi Epiſcopalis.

Agri-

Agricola lib. iv. de natura fossilium initio ex succo pingui naturali cognatione cum sulphure iuncto, quem Græci Ἄσφαλτον Latini nominant Bitumen, constare Obsidianum lapidem testatur; alibi in eodem libro docet, idem Bitumen durum dici lapidem Obsidianum, quod in Æthiopia inuentum sit ab Obsidio, ex quo fieri gemmas, quæ Obsidianæ nominantur. Indię populos (aiunt) ex eo gladios, & nouaculas conficere, & in suprema hastilium parte arctè obligatas in gerendo bello eas vsurpare.

DE TAVRORVM FELLIS, & Renum lapide.

INVENIRI in his Taurorum, aut Bouum partibus lapillos fetetur summus vir I. Cæs. Scaliger exercit. cxxv. contra Cardanum, cum scribit. Iudaicum lapidem, & eum, qui in spongia, quiq; in Tauri fellis vesicella calidus est, & Arabicè dicitur Harathzi, ad renum refrigerationem, qui det, inueniam neminem: paulò post idem Scaliger: Eum, qui est in felle Tauri, ad Icteritiam facere, Moses Kymhi scriptum reliquit in suis Commentarijs: Gesnerus cap. xij. par. iij. de figuris lapidum ita scriptum de his lapillis reliquit: De lapide in felle Bouum; Taurorum maxime iam olim annotaui quædam in historia quadrupedum de Boue pag. lxx. & in Tauro cix. De eodem lege Auicennam in vltimo ex quatuor illis capitibus, quæ libro ij. eius Bellunensis præmisit; vbi & descriptionem eius, & ex eo remedia ponit: Syluaticus Massatium interpretatur lapidem, qui in felle Bouis inueniatur. Scaliger Haratzi Arabicè dici, scribit: Eum, qui est in felle Tauri ad Icterum facere Moses Kimhi scriptum reliquit in suis Commentarijs, Ego talem ab amico missum habeo, ruffi caloris, friabilem. E' rene Bouis lapidem Aldrouandus Bononiæ habet: hactenus Gesnerus: alij tradunt lapides fellis esse friabiles non duræ, & solidæ substantiæ, colore felli bubulo haud dissimiles,

apud

apud Turcas, & Iudæos maxime æstimari, quibus nullum præsentius remedium ad morbum regium propulsandum norunt: in renibus inuentos Taurorum rubentes esse veluti aura tunica nitente opertos, duros admodum, alios rotundos, alios oblongos, alios planos, vt in nostro Musæo videre est, quibus notis vtriq; lapides inter se facilè distingui valeant.

Lapidis Fellis Tauri mentionem fecit Io. Baptista Oliuus, Medicus Cremonensis in sua Testificatione de reconditis, & præcipuis collectaneis Musæi Calceolarii abhinc quadraginta, & ampliùs annis impressa, dum scribit, Lapis in felle Taurino repertus, de quo Auicenna, colore auri, haud secus, ac alia peregrina, hic inuenitur; hunc libellum Clariss. Mercuriali dicatum, præ manibus Lectori habendum censeo, cum breuissimum, nec omninò sterilem catalogum contineat præcipuarũ rerum, quæ eo tempore duntaxat in Musęo asseruabantur.

DE PYRITE LAPIDE.

INEPTVS sim, si quæ de Pyrite lapide optimi Auctores tradunt, velim omnia huc congerere, vel transcribere Galenus, Plinius, Agricola, Cęsalpinus; quæ expeditè cuiuis apud ipsos, & alios legere licet: locum Dioscoridis considerabo, quem & Cęsalpinus examinat: Pyrites, inquit, lapidis genus est, à quo æs extrahitur, ἀφ' οὗ χαλκὸς μεταλλεύεται, à quo æs foditur: alij experientię, à quo æs conflatur, obijcit Cęsalpinus hoc repugnare experiẽtiæ, quod enim ignis scintillas edit sterile reperiri, at æris vena, seu terra, seu lapis sit ignem attritu non edit, ergo Pyrites non est dicenda: Hęc enim ex igne nomen inuenit, quòd ferri, aut alterius duri lapidis conflictu ex ipso elici possit: Aristoteles, & Theophrastus πυρίμαχον vocarunt, quod igni repugnet, nam in ardentes tantum fornaces coniectus fluit (ait Agricola) at vbi defluxerit in Catinum rursus concrescit, & durescit: aliquando effoditur Pyrites, qui de materia, quæ in terra tamquam in fornace fluxit, ortus videtur esse,

esse, & quamuis nihil interdum in se continet metalli, lapis tum purus non est, sed mistum, costatq; ex lapide, & materia quadam metallica, cui propria est forma: ea licet malleo non possit tractari, igni liquescit, & fundi potest, in Pyrite tamen sæpius insunt metalla, testè eodem Agricola accuratissimo materiæ metallicæ exploratore, vt qui vanitate ingenij, & innouandi cupiditate contra eum sentiat, nihil sentiat: nominat loca vndè effoditur, metallo aliquo insignitus, & vbi nihil habet metalli: subdit mox, Ex quibus intelligi potest, veteres rerum scriptores, qui ex Pyrite tantum æs excoqui memoriæ tradiderunt, multa ignorasse: Nec solũ differt Pyrites à Pyrite metallo, quod in se continet, sed colore, nam alius est aureo colore, aliùs argenteo, vtrumq; Marchesitam Mauri vocant, & in Musęo nostro præcisè conspicitur. Vterque tamen speciem habet æris; Iam verò Dioscoridis sententiam, ita, accipiendam, Cæsalpinus monet vt Pyritis lapis in metallis æris reperiatur; illi adstipulari Plinium, cum inquit, in Cypro eum reperiri volunt, & in metallis, quæ sunt circa Acarnaniam vnum argenteo colore, alterum aureo: Auicennas etiam æreo, & ferreo. Sed cum Cęsalpinus scribit, recentiores fateri ex Pyrite, tametsi cuiuscunq; metalli colore reperiatur, nullum tamen metallum destillare, sed in igne euanescere, in fumum relicto corpore quodam nigro, & inutili, fortè Agricolę repugnare existimandus est: qui disertè docet, in fornacem coniectum Pyritem fluere, & cum defluxit in Catinum concrescere rursus, & durescere; non ergo ita inutile corpus redditur, vt dictitãt illi recentiores, quos, quales sint, non aperit Cęsalpinus: Chymicos, vel Alchemistas esse opinor; qui sus deq; omnia permiscẽtes veris simis veterum dogmatibus reluctantur; quasi ipsi soli maxima in rebus naturalibus Arcana nuper in lucem protulerint, sed dum aliàs diligenter (cum essem Iunior) Theophrasti Paracelsi, & assectarum decreta, an somnia? expenderem, & ad normam Peripateticam explorarem, inueni sophismata putidissima à me sæpissimè damnata in omnibus meis lucubrationibus; dum ex particulari experimento fallaci homunciones vanilǫqui, & Barbari generalibus, & receptis doctrinis, & proloquijs

loquijs repugnare audent: quæ peſſima argumentandi ratio Theologiam veterem Catholicam, philoſophiam, Medicinam, Iuriſprudentiam, omnes Artes vitæ. Communi vtiles vexare, & pollucere non deſtitiſſet, niſi Viri graues, optimis diſciplinis innutriti Bellarminus, Manardus, Eraſtus, Decennius, Riolanus, alij, latius ſerpenti peſti ſummis viribus obſtitiſſent: rudem igitur illud & fallax igniendi Pyritis experimentum non debet Agricolæ doctrinam infringere, cum hic moderata ignitione liquationem ſolum lapidis procurarit, non conſumata vſtione ipſius in fumum conuerſionem. Alia eius genera Dioſcorides innuit, cum inquit ſeligendum eſſe æri ſimilem, quaſi reperiantur alij, quos reſpuit, frequentiſſimum apud nos eſſe Pyritem, vbi æs reperitur, & Calcanthum, ſed & in metallis ferri, adhærere enim quandoque ei ferri venam in Ilua Cæſalpinus teſtatur, ob ſimilitudinem Adamantis: Androdamus inter gemmas à Plinio dicitur: Melle irrigatum, ait Dioſcorides ὑγρὸς δὲ ἀνθρακίαν μελικρὰν lentis carbonibus imponito, flatuque continuè, donec ruffeſcat, accendito, & friabilis efficiatur: Tam crudi, quam vſti vis eſt excalefacere abſtergere, offuſam oculis caliginem expurgare, duricias coquere, concoctas diſcutere: lapidem Luminis vocant Arabes, ob vim diſcutiendi oculorum caligines, validam vim in halitum digerendi habere Pyritem Galenus teſtatur; ſed plura de ipſo ſcripſimus, quam initio decreueramus, quæ tamen ſtudioſo Lectori non omninò futura ſint infructuoſa: libet adijcere ex Cardano lib. v. de Miſtis: ſi Pyrites acendatur acri aceto inſperſo, lienem prædurum colliquat, ſi quid aliud: quod & à Galeno lib. ij. ad Glauc. traditum; cauſa eſt partium tenuitas & caliditas, quæ lienem per cutim, & peritonarum ingrediens extenuat; per ſe vix liqueſcere, adiecto plumbo ſolui, quod omnibus aridioribus metallicis contingit, cum plumbo miſtum notularum pro typis virgulas efficere.

DE

DE PHRYGIO LAPIDE.

PLINII noſtri verba de lapide Phrygio ſunt, *Phrygius lapis Gentis nomen habet, eſt autem gleba pumicoſa, vritur autem vino perfuſus, flaturquè follibus donec ruffeſcat, ac rurſus dulci vino reſtinguitur, & hoc trinis vicibus tingendis veſtibus tantum vtilis:* hæc ille; Cum verò & ad Medicos vſus à Galeno, Dioſcoride, Agricola adhibeatur, nec hoc prodat Plinius, probabili coniectura fatendum, quod doctiſſimus Marſilius Cagnatus Ciuis noſter lib. ij. obſeruat. cap. xxviij. contendit, Plinium. ſ. nihil à Dioſcoride accepiſſe, atquè ipſo fuiſſe ætate anteriorem; quod & Hermolaus Barbarus in caſtigationibus Plinianis teſtatur, cum Dioſcoridem, aut Plinio contemporaneum, aut non multò poſteriorem fuiſſe ſcripſit: quorſum enim Phrygium tingendis tantùm veſtibus vtilem dixiſſet, cum & à Dioſcoride alios eius vſus, & vires ediſcere potuiſſet? ex ijſdem igitur Auctoribus ambo hauſerunt, ſed adiecit Dioſcorides, quæ proprijs experimentis, vel ex Medicorum recentiũ libris obſeruarat: Naſci in Cappadocia Phrygium Dioſcorides docet, optimum haberi pallidum, modicè grauem inęquali corporis compage intercedentibus albis ſegmentis (διαφύσεις habet Dioſcorides) vt in Cadmia: Huiuſmodi notis inſignitum in Muſæo aſſeruari deprehendi: ſed & in Hiſpania naſci circa Segobricam Vrbem copioſum, teſtatur Agricola, in Gallia non ita multum, in Germania etiam, & alibi terrarum paſſim haberi, & in Italia Bononiæ, vbi pars murorum ex eo fuit, & reperiri in fundamentis adhuc crebrum. quemdam valdè mollem, vt eſt Cappadocicus, quemdam duritie marmoris, qui à molli ſpecie non differt, ſed ſola duritie, ob quam in cruſtas fundi nequeat cum mollis in valdè tenues findatur: Solis calores, & hyemis frigora ferre: ſed imbrium adeò eſſe impatientem, vt ſi vel magnæ eius moles ipſis ſint expoſitæ facilè corrumpantur; quoniam perſpicuus eſt, ex eo Senecæ memoria cæperunt fieri ſpecularia, quæ feneſtris inſerta aerem excluderent, tranſmitterent lumen, eius ramenta in vino auſtero po-

ro pota Dyſentericis auxiliantur, vſti verò puluis inſperſus fiſtuloſis vlceribus breui tempore carnem generet : hæc eſt Agricola : Mirum porrò videri poſſit, cur ſcribat Cæſalpinus, vulgò non cognoſci Phrygium : exiſtimat tamen haberi in Italia, & vbicunq; efficitur Chalcanthum, cum enim ad tingendas veſtes eo vterentur veteres, putandum eſt Calchanthi vim obtinere. Eo combuſto ſemper ſe vſum Galenus lib. ix. de ſimpl. medic. profitetur ad vlcera putrida, validè enim deſiccat, habens quiddam adſtrictionis ſimul, & mordicationis; Mox documentum aureum ſubijcit, idemmet Galenus Medicis, & Chirurgis memoria tenendum; Ea eſſe optima medicamenta, plurimiq; vſus, quę miſtas in ſe ſe duas facultates habent, nempè repercutientem, & digerentem, quæ digeſtio non ex Arabicorum auctorum more accipienda, hoc eſt pro concoctione, ſed ex latini ſermonis proprietate, pro inſenſili diſſolutione, & diſcuſſione; tanti refert Medicos, eam primam diſciplinam non ſpernere, quam perneceſſariam paſſim Galenus ipſe ad artem ritè percipiendam, & exercendam eſt profeſſus.

DE SAMIO LAPILLO DIOSCORIDIS.

SAMIVM lapidem in Samia terra reperiri teſtatur Dioſcorides, quo Aurifices vtuntur πρὸς τὸ λαμπρὸν, καὶ σιλβῶν, ad lævorem ſcilicet, & fulgorem, auro conciliandum: Probatur candore, & duritie (σιβαρὸς Græcè) melius Marcellus Virgilius,

Solidus hoc eſt benè compactus, & ſoliditate firmatus,

Multa enim dura eſſe poſſunt, quæ ſolida non ſint, vt pote quæ perfectè miſta non ſunt, nec lento humore vndiquaquè conglobata, & ſolidata: ſoliditas enim optimam ſemper arguit miſtionem; quo nomine aurum creditur ferro eſſe ſolidius, & grauius, ob perfectam, & exquiſitam miſtionem. Vis ei adſtrictoria, & refrigerans ὠφελῶν στομαχικὸς ἐν ποτῷ vertit Marcellus, bibitur vtiliter cibum in ſtomacho non continentibus, melius Ruellius; Prodeſt ſtomachicis potus, latiùs enim patent ſtomachi

machi affectus, & intemperies illa cibi incontinentia, quamuis non diffitear ea voce potissimum eos, quibus vis stomachi subuersa est significari, cum retentrix scilicet, & coctrix obleduntur, vt supernè, vel infernè cibaria cruda, & incococta deijciantur ἀμβλυντικὴν τοῖς αἰσθητηρίοις vim scilicet habet obtundentem sensoria, quæ sunt sensuum organa: malè Ruellius sensus hebetat: aliud enim αἴσθησις, aliud αἰσθητήριον: quo indicatur leuiorem longè esse offensam, quam si sensus ipsi graui stupore afficerentur. Ad lachrymationes oculorum, & vlcera cum lacte efficax partus, vt tradunt, adligatus accelerat, & conceptus fœminarum custodit sic Ruellius: Græcè δοκεῖ δὲ καὶ ὠκυτόκιον εἶναι: videtur partum celerem reddere καὶ φυλακτήριος συνεμφύων τινὰ περιαπτόμενος melius Marcellus adalligatum vtero gerentibus amuletum esse, περίαπτα enim amulata; & συνεμφύω, quę vtero conceperunt significant: hæc ex Dioscoride, quę Samio in Musæo asseruato optimè respondent: Lapis autem Samius (scribit Cæsalpinus) in eadem Ilua foditur lapide quidem consistentia, sed tactu linguæ adhæret, vt terra: calamitam albam vocant; abutuntur Magi ad amatoria, quia trahere temerè putatur carnem, vt Magnes ferrum: cæteros præcellere candidos, & subduros ex Dioscoride tradit Agricola: ita enim τιθασὸν vertit; ex quo intelligi vult, alios Samios dari, nec candidos, & molles, vt ipsemet in Germania sua reperiri testatur in venis terræ pinguis, & glutinosæ procreatos Samiæ persimiles cinereos, pallidos, interdum molles interdum subduros, pleriqúe omnes planos ex crustis constantes, intùs nitentes, extrinsecùs asperos, quare etiam ipsi auro poliendo vtiles; ex candido, quia speciosus, factam esse gemmam, quam Zoroastres exhebenum nominauit; Samium, quia refrigerat, & adstringit cotibus attritum cum lacte prodesse ad oculorum lachrymationes, & vlcera, quibus Dioscoridi consentit Agricola, & ijs, quæ in Musæo comperiuntur, adstipulatur.

DE STROMBITE AGRICOLÆ.

NASCVNTVR in terra glutinosa (teste Agricola lib. v. de natura fossilium) quæ est in venis venulis, commissuris saxorum, testis aquatilium similes lapides; sed quantò terra crassior, quam aqua, tantò imperfectiores gignit formas, & quæ animantibus careant: quod genus lapidis reperiri in Germania, & in tractu Saxoniæ Hildesheimio in saxis in multis regionibus docet. Itaq; Strombites similis est Cochleæ aquatili; ex amplo enim in tenue turbinis instar deficit, in Spiram a dextra tortus: is interdum est breuis, interdum longus dodrantem, intùs candidus, extrinsecùs terræ, in qua nascitur, colorem assumit; reperitur in Saxonia in Galgebergi lapidicinis; & in noua vrbis parte, cum fodiuntur cellæ, in quibus vinũ, Ceruisiaq; recondi solet, hæc Agricola: de hoc eodem lapide, & Cardanus lib. vij. subtilitate breuissimè scripsit, Strombites (inquiens) in Cochleæ formam turbinatus, atque in acutum tendens; Dixerat paulò antè, Conchyliorum testas, cum diuturnæ sunt inter lapides, & sub terra multis in locis lapidescere forma retenta, mutata autem substantia; horum quædam esse sagacis naturę, & certũ finem spectantis, quædam perennis mundi argumenta, quasi Regio illa, vbi Conchyliorum testæ comperiuntur perfusa antea mari fuerit.

DE LAPIDE ALABANDICO.

DE Carbunculorum generibus scribens Plinius noster lib. xxxvii. cap. viii. inter ea collocat Alabandicos in Orthosia caute nascentes, sed qui perficiantur Alabandis; paulo post Alabandicos cæteris nigriores, scabrosque esse docet; præterea in omni genere masculos appellari acriores, fœminas languidiùs refulgentes: alibi tamen Plinius lib. s. xxxv. cap. viij. inter

inter lapides ſimpliciter viſus Alabandicum connumerare: è diuerſo inquit niger eſt Alabandicus terræ ſuę nomine quamquam & Mileti naſcens, ad purpuram tamen magis adſpectu declinante, idemq; liquatur igni, funditurque ad vſum vitri. Eadem ferè Agricola lib. v. de natura foſſilium, cum enim tria lapidum genera attuliſſet, qui in ardentes fornaces coniecti fluant, cum igni facilè liqueſcant, vnum gemmis ſimillimum translucidis, alterum eis non multum ſimile: tertium ex quo conficitur vitrum, primi generis fuiſſe lapidem Alabandicum docet ſi modò fuit alius à Carbunculo Alabandico; tum verba Plinij ſubijcit, quibus lapidem deſcripſit, à nobis paulò antè commemorata, qua in re omnem debuiſſet ſcrupulum eximere Agricolæ Plinius ipſe, quem præ manibus in re meta lica deſcribenda diligenter hab bat, cum diſtinctis capitibus de Carbunculo Alabandico, & lapide huius nominis agat, quare hunc alium fuiſſe a Carbunculo Alabandico non eſt ambigendum: De his lapillis generatim tradit Agricola: Qui poliri non poſſunt è gemmarum numero eximendos eſſe, tametſi Aurifices eos, quos natura fecit lęues, & quibus aptam formam dedit, in annulos, & fundam includant: Pharmacopolas non rarò his vti pro Hyacinthis, pro Sapphiris, pro Smaragdis, pro Carbunculis. lib. vj. de natura foſſilium Agricola Alabandici meminit, quem corrupto vocabulo dici Alamandinum teſtatur. Hîc eſt Carbunculus, cuius Cæſalpinus, ex recentiorum Gemmariorum ſententia, vulgaribus nominibus ſex genera ponit Spinellas Rubinos, Balaſcos, Granatos, Alamandinos, quaſi corrupta voce, Alabandicos, Granatis nigriores, vltimo Almandinos varij coloris interſtinguentibus maculis albis: Singulorum deſcriptionem lege apud Cæſalpinum, qui Medicos ſolum granatos recipere docet inter fragmenta preciosa: Vires ijs adſcribit lætificandi cor, & triſtitiam pellendi: Albertus præter Vires cæterorum lapillorum, & expellendi venenum facultatem Carbunculis attribuit: Spinellorũ rubedo dilutior, ſed maximè ſplendens: rubinorum intenſior, Balaſcorum cęteris dilutior: Granati dicti à granis mali punici nigrioris adſpectus, nonniſi in clariori lumine radiant; quos

omnes

omnes cum Musæi gemmas perlustrarem facilè comperi, & manibus contrectaui. Nec prætereunda Barbari auctoritas, viri, cui parem sua nullum ætas habuit v. lib. cap. CMLXXXIIX. corollarij; color Alabandico subnigrat ex ruffo, perspicuus est, vt ignis, & quibusdam quasi rimulis, venisq; dehiscit; Capillos albos attritus inficit, hæc ille.

DE ALABASTRITE.

APIDEM Alabastritem, teste Plinio lib. XXXV. cap. viij. ad vasa vnguentaria cauant, quoniam optimè seruare incorrupta dicitur: In Alabastro Ægypti circa Thebas nascitur, & circa Damascum Syriæ, hic cæteris candidior, probatissimus in Carmania, vilissimus, & sine vllo nitore in Cappadocia, probatur quàmmaximè mellei coloris in vertice maculosi, atq; non translucidi: Vitia in ijs corneus color, aut candidus, & quicquid vitro simile est. Onyx etiam appellatur, ob vnguis humanæ similitudinem, à qua dictum Onychem gemmam ob candorem, inquit Hermolaus lib. v. loc. cit., quæ gemma ab Alabastrite differt: hunc sic vocatum fuisse testis Dioscorides, & Galenus; & Martialis in Papilum lib. vij.

Vnguentum fuerat quod Onyx modo parua gerebat,
Olfecit postquam Papilus, eccè garum est.

Lib. vij. de subtilit. Cardanus sic: Ex Alabastro Pyxides pro odoratis vnguentis fiunt; id robustius vitro, metallicis purius, figulinis præstat, quòd minùs combibat, aut remittat vnguenti, ergò & illius necessarius vsus fuit: Dioscorides lib. v. cap. CXLIV. Alabastritem vocatum Onychem crematum resina, aut pice assumpta duritias discutere docet; stomachi dolores, cum cerato leuare, Gingiuas comprimere: Verum cur huiusmodi vasa incorruptum vnguentum seruare dicuntur? Cardanus putat, quod minus combibant, aut remittant vnguenti. At hoc potiùs ad imminutionem, & iacturam pertinet impositi vnguenti: aliud enim est seruare incorruptum, putan-

putarim ego, cum putredo omnis à caloris ambientis acris vi prodeat ob Alabastri densitatem, & soliditatem, nihil recipi aëris, propterea seruari res incorruptas, & integras: nam & periti Pharmacopæi solent oleo impositio multos liquores, quos volunt perennare, ab aëris noxis, & iniurijs tueri. Exustus Alabastrites emplastris conuenit: Sunt hodie, ait Cæsalpinus, qui crudũ cerato imponunt Refrigeratorio; appellant vnguentum de Alabastro: sed ad partes contusas etiam post tertium diem vtiliter adhibetur: Alabastrum alij genus limpidi marmoris, & albi quod visui est peruiũ putarunt: hos falli putat cũ Onychem gemmam describãt, quam vulgò Calcedonium vocamus; præterea vri Alabastritem in medicamentis tradunt Antiqui, at Onyx gemma non crematur cum ex ijs lapidibus sit, qui attritu scintillas edunt, & funduntur cum sale fossili excepto Alabastritem grauitates oris & dentium extenuare testatur Agricola lib. vij. de natura fossilium.

DE VASIS EX ALABASTRO, *Quæ in Musæo asseruantur.*

NONNVLLA huiusmodi vasa in Musęo Calceolario asseruantur, ex his aliqua forte fortuna inuenta ab Agricola, dum terram altiùs foderet in Villa Ripulæ Calceolariorvm ad Baldi montis radices sitæ: Quatuor potissimum ex purissimo, & perfectissimo Alabastro effossa; quæ lapideo operculo circundata, & operta vasa sunt, humani sceleti ibidem compertí capiti, & pedibus olim admota, vt verisimiliter coniectari potuit cum ijs simul peruetustus ensis, & argentei annuli cum lapillis cęruleis inuenti: Vsq; adeò id profectò verissimum est, quod vir doctus amicus meus profitetur, fortunam solitam esse homines alicuius honestæ rei peramantes, eius rei non aspernenda supellectile interdum locupletare: ita enim Sors, Fatum, quæ sunt Dei Opt. Max. voluntas nobis incognita, huius pulcherrimi Musæi confectionem, & incrementum fouere, &

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

re, & iuuare non deſtiterunt: Ripulæ verò Caſtellum eſt antiquiſſimum, mirifica cœli amœnitate, & ſalubritate donatum, cuius mentionem etiam fecerunt Sarayna, & Curtius Hiſtorici noſtrates ſatis percelebres: Hanc ſibi ſedem in decrepita ætate (vt vitam ſalubrius tranſigeret) delegerat CALCEOLARIVS Senior Muſæi inſtitutor, in qua etiam (cum cæcitate laboraret, ſumma cum animi tranquillitate omnibus ciuibus carus, & pergratus apud exteros verò ſumma nominis ſui commendatione inſignis, & ſemper prædicandus, nonagenarius extremum clauſit diem.

DE CRVCIS LAPILLO.

LAPILLOS etiam nonnullos Crucis Sanctiſſimæ figura inſignitos in hoc præclaro Muſæo aſſeruatos deprehendi: ſubcinerei ſunt coloris non ſine aliqua rubedine, figura rotundæ proximæ: in cuius medio nigri coloris lineæ, veluti ſtriæ in quatuor angulos rectos diſtributæ, Crucis formam affabrè effingunt, à qua nomen ſumptum: Conſtans fama eſt peritorum hominum firmata teſtimonijs, ex monte D. Petri de Rubia in Galitia, vel Aſturia Hiſpaniæ Prouincia erui, atque haberi: Nonnulli putant lapidis illius eſſe ſpeciem, de quo Agricola lib. v. de natura foſſilium verſus finem ſcripſit, eius porrò ſunt verba: *In candido ſubrutilus (Alabandicus ſcilicet) Annebergi in metallo argentario repertus eſt Crucis figura, cuius recta pars longa ſexquipalmum, transuerſa palmum vnum; illa ferè integrum digitum lata, hæc dimidium; vtraque vnciam craſſa;* Sed profectò aliud eſt lapidem in ſe ipſo Crucis figuram veluti ſculptam habere, qualis eſt noſter Crucius; aliud ipſummet lapillum Crucis formam repræſentare; hoc autem ex verbis Agricolæ lapidi illi Alabandico adſcribere poſſumus: qui forſitan Aſteriæ affinis exiſtimandus. Laurentius Pignorius Patauinus vir eximia eruditione, rerum veterum notitia, morum candore, & ſanctitate clariſſimus, qui menſę Iſiacę interpretationē, & de

& de ſeruis, & ſeruitute veterum præclaras, & elegantiſſimas lucubrationes apud ſeram poſteritatem numquam intermoriturąs in lucem edidit: ſuperiori menſe Septemb. datis ad me literis (vt mihi eſt omnibus verè beneuolentiæ neceſſitudinibus coniunctiſſimus) certiorem me fecit: ſe Crucis lapillum conſpexiſſe dimidiatum pollicem oblongum, tantundem latũ, duabus ſtrijs candidis in vtraque facie inſignitum, quæ ſe ad rectos angulos interſecabant, colorem lapilli cinereum non ſine obſcuritate extitiſſe: omnia iſthæc in eo fuiſſe naturalia, nulla artificij, aut cælaturæ ope ſubnixa: ſubiecit deinceps Stellariam illam, de qua cap. de Aſteria ſuperius ſcripſimus, quæ vtrimq; formam Crucis gerit hoc pacto : Ex quibus facilè mihi videor Viri doctiſſimi ſententiam percipere poſſe: Hos nimirum Crucis lapides Aſteriæ, vel Stellariæ eſſe genera, quod nuper litteris ad me denuò datis ex ſententia Clariſſimi Spigellij palam mihi ſignificatum voluit idem doctiſſimus Pignorius. Crux enim ad Stellarum figuram proximè accedit; Immo Stellæ, & Sydera ipſa ad Crucis figuram à ſummo rerum Opifice efficta (ſi quæ de noui Orbis inuenti Cruciero vocato vera ſunt) deprehenduntur; Vt nimirum in lapidibus his Aſturijs, Alabandico Agricolę, & Plãta Granadilla nuncupata, & alibi efficta, & naturaliter expreſſa Crux nos moneat immenſæ DEI Opt. Max. benignitatis, qui nos huic ligno ſuffixus à peccati dura ſeruitute redemit, doceatq; noſtros etiam prauos affectus, & effrenes cupiditates Cruci, cũ D. Paulo affigendas non Hypocritarum more, ignaua opera, philoſopha ſententia, quorum vita, & corrupti mores à doctrina ſemper diſſentiunt. ſed vt veros chriſticolas, qui Militiæ CHRISTI nomen dederunt, decet, qui non exaggerationibus, & ſpecioſis nugis, vt auram popularem captent, & Domos Viduarum in longis orationibus deuorent, ſed germana animi pietate, & factis ipſis, ſolidaq; virtutum exercitatione tria illa pernitioſa Idola, quæ omnes omnium ordinum homines perturbant, pedibus conculcent, Ambitionem, Auaritiam, & Voluptatem noxiam: & veri Chriſtiani characterem

qui ipsum ab alijs distinguit esse existiment, Charitatem, Animi submissionem, Constantiam, Temperantiam, Fortitudinem, Mansuetudinem, quarum Virtutum habitus non in scholis ad ostentationem differendo, & blaterando, sed per repetitos actus contrahitur; & per assiduas, & actuosas Sanctissimorum Virorum, qui nos ætate præcesserunt, quorumvè in Ecclesia Catholica fit commemoratio solemnis, imitationes: Da imitari quod colimus, clamat Ecclesia, & profecto præstantissimus, ac religiosissimus cultus est, imitari; Hocce etiam certissimum est ritè educandæ Iuuentutis fundamentum, & basis, quod etiam Magnus Plato cognouit, cum gaudere, de quibus gaudendum, & dolere, de quibus dolendum, si assuescant per virtutum actus pueri; cum ex Ephębis excesserint Viros optimos, & Ciues præclaros futuros docuit. De Cruce præclaram historiam Ruffinus, Sozomanus, & Suidas narrant Lipsio Viro Clarissimo teste libro primo de Cruce, Cum Serapidis Templum in Ægypto diueretur, quasdam ex ijs, quas vocant Hieroglyphicas notas, similes signo Crucis inscriptas, lapidibus apparuisse; ab ijs, qui docti erant hæc talia, explicatam eam notam significare, vitam venturam: In obeliscis etiam Romam vectis sculpta Crux, cum Ansula supernè, vt docet Lipsius: Ansatam Crucem, & digitis apprehensam in primo segmento Mensæ Isiacæ obseruauit Pignorius Vir Clarissimus in Isiacæ mensæ expositione pag. 1x. quasi moneamur apprehendere Crucē, & eam tenere, vt μυστικῶς Becanus est interpretatus; quem Crucis vsum recipit Pignorius scribens frustrà conatum eum euertere doctissimum Lipsium in suis libris de Cruce in notis: ingeniosam, & piam Bacani allegoriam amplector: excusandum tamen alia qua ex parte Lipsium existimarim (si per Pignorium tantum Virum, & mihi amicissimum liceat) cum per annulum illum, vel ansulam oculum notatum voluit ex sententia Macrobij lib. 1. Saturn. cap. xxi. oculo enim osirim monstrari, quia Solem, Iouis oculum, appellauit Antiquitas. Subdit Lipsius, Et sanè quia signum hoc, Tau, vitam venturam designauit, nonne appositè Sol adscriptus, qui Auctor vitæ? non enim putauit Lipsius

Lactantius lib. 5. cap. 8.

Lib. pri. cap. 8.

Lipsius antiquissimis ijs Ægyptijs Crucis Dominicæ in mentem venire potuisse, cum in densissimæ ignorantiæ tenebris, & caligine versarentur; nec tam altè ad futura hæc salutis mysteria mentẽ possent erigere, quare futuram vitam, quæ à Soleper temporum vicissitudines rebus naturalibus tribuitur eo annulo significatam à sapientibus Ægyptijs verisimiliter coniecit. Non est tamen inficiandum mysticam illã expositionem à Pignorio probatam pietati nostræ valdè esse consentaneam, & forsan Sacratissimi mysterij prænunciam illam Crucem Ægyptiam fuisse; cum abdito Spiritus Sancti impulsu multa, & seria ab Ethnicis, rerum futurarum alioquin ignaris, ad vnguem pronunciata, & antè oculos posita videantur: Iam verò ignoscat nobis pius, & doctus Lector, si valdè à re propositadigredi Crucis mentio coëgit: Volebam enim has nostras Musæi celeberrimi descriptiones haud omninò esse ad mores ritè informandos infrugiferas; illius Socratici apud Xenophontem præcepti memor, omnem disceptationem, & narrationem esse inanem, & superuacuam, à qua quiuis se ipso melior non efficiatur: Ad lapillos reuertor, Commodum cecidit, Lector optimè, vt, cum Crucis lapidis descriptionem absoluerem, litteras à Clarissimo Medico Ludouico Septalio Mediolanensi illic primario, & publico Philosophiæ moralis professore acciperem, in quibus de huiusmodi lapide hæc in latinum à me conuersa mecum ingenuè communicauit.

Lapidem Crucis rem nouam esse, nec à veteribus (quoad Speciem) cognitam existimo, sicuti nec ab Agricola, Cardano, Gesnero, Cæsalpino, aut huius classis alio scriptore: frustulum eius habeo, quod diuisum intus, & extra Crucem ostendit coloris nigri splendidi, aut purpurei obscuri; substantia externa, cum quatuor strijs est in causa, vt præter Crucem intermediam in extremis partibus secta Crucem effingat: substantia interna, quæ sine Cruce est coloris est cinerei: superficies strias cinereas habet, cum portiuncula rubri coloris, quod reliquum est superficiei colorem mistum ex cinereo, & nigro habet: Adeò mollis est lapis, vt ab eo facilè abradi possit puluis: Ex genere cornuum fossilium esse puto, vt lapis Belemnites, & Iudaicus hunc enim vndequaque strijs à natura, illum multis scissuris internis

donatum cernimus; vt Cryſtallus; & Berillus ſemper oritur exagonus, vt paſſim in valle Tarri viſuntur, adeò affabrè à natura elaboratos, vt nullus artifex eius attingere peritiam poſſit: Crucis ergò figura in hoc lapide nulli admirationem debet incutere, nec magis eius quærendam rationem, quam talium ſtirpium, florum, fructuum, immò, & animantium quæritur, xx. milliaribus procul à Templo Dui Iacobi Compoſtellæ inuenitur, & effoditur: Si geſtetur, itaut carnem tangat, profluuia ſanguinis, vndecumque fluat, ſiſtendi vim ipſi adſcribunt: Lac etiam in mammis propagandi, & collo appenſum vt carnes attingat, omnes febres abigendi: harum porrò facultatum nullum hactenus ego periculum feci: Hæc clariſſimus Septalius, vt in omnibus ſuis lucubrationibus exactam, & ſolidam ſcribendi, & philoſophandi rationem adhibet, quod ſatis præclara commentaria in lib. Hyppocratis de Aere, aquis, & locis, In Probl. Philoſophi, liber de Næuis, animaduerſiones practicæ, atq; alia tanti ingenij monumenta declarant.

DE COCHLITE GESNERI.

NON poſſum Cochleas lapideas Muſæi expreſſius deſcribere, quã Geſneri verbis, qui eas habuit, & contrectauit: ita enim libro de figuris lapidum cap. xiij. ſcriptum reliquit: *Cochleæ lapideæ genus planum, vel ſeſſile ſubruſſo colore foris, intùs albo: Conchas, & Cochleas huiuſmodi aliquot Dominicus Montheſaurus Medicus, & Philoſophus incomparabilis Veronæ, & Franciſcus Calceolarius eadem in Vrbe Pharmacopœus peritiſſimus ad me miſerunt:* ſubdit, *Lapis cum Cochleis lapideis partim extantibus, partim in eo latentibus, itaut totus ex eis compoſitus videatur, poteſt autem Cochlates vocari.* Hos omnes propria ſingulorum effigie expreſſos, & adamuſſim delineatos in Muſæo, & κειμηλίῳ nſo aſſeruari vidimus, quorum ortum, & cauſas vt pernoſcamus non verebor doctiſſimi Agricolæ ſententiam adſcribere ex lib. IV. de ortu, & cauſis ſubterraneorum in fine: Cochleas verò (ait) in ſaxis repertas calor concluſus ex materia pingui, & lenta

lenta efficere videtur, & ex eâdem gignere muſculos Murices, Conchylia, ſed terra, quanto eſt craſſior, quam mare, tanto ea magis imperfecta gignuntur, hæc ille.

GÆODES LAPIS.

INTER eos lapides, quos Theophraſtus, & Mutianus parere crediderunt: Geodem connumerari (teſtis Agricola) qui terram in ſe candidam continet: in collibus ſabuloſis, & argilloſis, propè Leuanẽ, quà tenditur Aretium, oritur (ait Cęſalp.) candidus figura oblonga vtrimq; acuminata: Ex argilla parũ addenſata conſtare videtur: Si frangatur plenus eius ſubſtantiæ per cruſtas aggregatæ deprehenditur friabilis, inſtar Bezaar: quare pro Bezaar foſſili in Ægypto quidam acceperunt: ætitem fœminam Plinius non abſimilem tradit in Africa naſcentem, Gęodes ergo dicitur, quaſi lapidoſa quędam Argilla, lib. v. Dioſcor. ei tribuit adſtringendi, & ſiccandi vim, oculorum caligines diſcutiendi, & illitu ex aqua teſtium, & mammarum inflammationes ſedandi, ὄρχεων genitalium, vertit Marcellus; rectius, teſtium, Ruellius, illud enim Marcelli nomen multis alijs partibus generationi dicatis poteſt cõuenire, & pręcisè teſtes à Dioſcoride nominatos legimus: tanti refert vocis proprietatem referre.

Lib. 5. de nat. foſs.

Lib. 2. cap. 47.

MOLIBDÆNA, ſeu PLVMBAGO.

DE Molibdæna legendus diligenter Cæſalpinus lib. iij. de metall. cap. xxij. qui Dioſcoridem, & Pliniuꝫ auctores citat: Optima eſt Plumbago flaua, quæ argenti ſpumæ ſpetiem refert Λιθαργυροφανὴς, Dioſcor. habet, Lithergyro ſimilis, quæ modicè ſplendet, in attritu ruffeſcit, vitioſa, quæ colore aërem,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

rem, aut plumbum præsefert: Ex auro, & argento gignitur, quod Marcellus ex Plinij verbis exponit adhæresçere eam dicentis argenti, & auri fornacibus: Est & fossilis ad sebastram, & Corycum reperta, quo in genere probatur minimè lapidosa, nec Scoriam referens; hinc Galenus multam se conspexisse testatur in via proiectam ab artificibus, Lithargyro, & Scoriæ Plumbi vim similem obtinet, carnem creat, & cicatrices inducit, sed glutinantibus, & abstergentibus δυνάμεσιν non conuenit. Molibdęna etiam herba est Plinio lib. xxv. cap. xiij. sic scribenti, *Nascitur vulgo Molybdęna, ideſt Plumbago, etiam in Aruo folio Lapathi, crassa radice, hispida, Hac commenducata, si oculus subindè leniatur, plumbum, quod est genus vitij, ex oculo tollitur.* De metallica Molybdæna in Bermanno copiosè, & acutè egit Agricola, quam suo tempore Seplasijs, & Medicis ignoratam scribit; lib. etiam IX. & X. de natura fossilium eius meminit, quæ loca curiosus Lector adire poterit, si pleniorem eius notitiam nanciscì voluerit, & de re metallica lib. IX. & VII. eiusdem Auctoris legendus, vbi Molibdęnã esse additamentum ex eorum genere, quæ admista venis metallorum & probandis, & excoquendis cum facilè liquescunt, cætera liquant, dissertè docet.

LVPI SPVMA.

CVM in Musęo hunc contemplarer lapidem, illum esse deprehendi, de quo Agricola lib. v. de natura fossilium scribit his verbis. *Quinetiam niger quidam lapis inuenitur prorsus colore similis illi, ex quo conflatur candidum plumbum, sed adeò leuis, vt mox intelligas inanem esse, & in se habere nullum metallum, hunc nostri appellant Lupi Spumam; Idem albus, etiam luteus, subuiridis inuenitur, quamuis rarius in ijsdem plumbi candidi venis reperiatur lapis subrutilus, atq; non ferè aliter, ac argenti spuma splendens, & friabilis:* hæc Agricola.

GALA-

GALACTITES.

EX Saxis calcis, sed cinereis gigni Galactitem, & Melititem, quos viribus consimiles facit Dioscorides, testatur Agricola lib. v. de natura fossil. Vtrumq; cinereum esse, vtrumque cotibus attritum succum lacteum reddere, ex quo Galactites nomen inuenit, vtriusq; succus est dulcis, sed dulcior Meletitæ à melle propter similitudinem saporis appellati, Acheloum Amnem Galactitem mittere, subdit Agricola, reperiri ad Saxonum Riuos: in tractu Hindelsheimio erui è fossa arenaria, qui singulis annis ex lacteo, & glutinoso succo capit incrementum, vndè nonnullos magnitudine capitis pueri solere inueniri; vterq; quia caloris aliquid habet, abstergit, sed plus meletites, quia plus habet caloris: vterque etiam ad oculorum destillationes, & vlcera vtiliter inungitur: Galactites nutricibus, quæ eum tritum cum aqua, vel vino dulci bibe-rint, facere dicitur lactis fœcunditatem; lapides, qui in Argæo Cappadociæ nati in lacteum succum resoluuntur, renum calculos frangere auctor est Galenus, Plinius eius meminit inter Gemmas, vt optimè obseruat Cæsalpinus, ex vno colore lactis esse ait; at cinerei coloris ἔντεφρον τὴν χρόαν statuit Dioscorides, vt patet, vt propterea dubitarit Hermolaus Barbarus lib. v. Corollarij, an de hoc lapillo intelligat an diuerso: Sed profectò conciliare Plinium Dioscoridi possumus, si dixerimus Plinium succum lacteum spectasse, quem de se emittit, & à quo ei nomen inditum, quasi totus lacteę naturæ, & conditionis existat, vt si lactarium dixeris, qua ratione etiã probantur Vires: at Dioscorides colorem, qui primo se nobis obtutu offert, lapidis designauit, vt ritè eum à cæteris dignoscere valeamus. Mirum de eo narrat Hermolaus; in ore liquescere, & memoriam adimere, vel iniuriarum; gratissimum sanè futurum Themistocli obliuionis Artem optanti. Huiusmodi lapides, qui dum coti atteruntur, succum reddunt facti sunt (teste Agricola) ex eo, quod aqua abrasit è saxis, & ter-

Lib. 2. c. 60. de Metall.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

terris, cum subsedit, vt Hæmatites, Schistos, quorum parens rubrica Halactites, Melatites, quos saxum calcis parit, vt supra perstrinximus.

DE STIMMI, vel STIBIO.

I qua de Stibij natura, & viribus passim à classicis Auctoribus sunt memoriæ prodita huc afferre, & transcribere velim in immensũ excrescat caput necesse erit, & superuacanea lectione lectoré eruditum onerarim: quędã propterea magis vtilia, & curiosa seligæm, quorum notitia praxi Medicæ, & Theoriticæ etiam contemplationi sit profutura στίμμι à Græci dicitur, colore nõnihil simile lapidi Plumbario, sed magis nitet, & candidus est, à Plinio Spumæ lapis candentis dicitur, propter similitudinem coloris, & nitoris cum spuma argenti; Diuiditur in marem, & fœminam: horridior, scabrosior, & minùs ponderosus Mas, & minus radiens: Fœmina contra nitidior, friabilis, & fissuris dehiscens; in Germania. Boemia & Norico reperitur, teste Agricola, & in multis Italiæ locis, sed imprimis ad Senensis Ditionis oppida Massam, Marennam, Souanam, & in Seluena regione Comitatus Sanctæ Floræ. Probat Dioscor. quod maximè radiat, quod cum frangimus, in crustas diuiditur, quod friabile; hoc à Plinio fœmina vocatur, quod terra, & sordibus caret: Tale vstum in pastillos formabatur, quibus Hippocratis tempore quadrata tesserarum figura fortè tribuebatur; hinc τετράγωνον ab eo appellatum, nec enim crustis, & glebis nondum diuisis est ea figura: nostris temporibus fossile non venditur, sed excoctum (ait Agricola) exsiccat, & adstringit, quocirca ad oculorum Collyria additur τυτιαλικον & ὀμμάτροφον etiam nominatur, quoniã nigro tingens colore cilijs mulieres illinunt; πλατυόφθαλμον etiã quoniã artificiosa hęc tinctura oculos dilatare videtur: Eius præparandi rationem in vsum etiam medicum ad vomitiones, & deiectiones prouocandas prędarè scripsit

Agricola lib. 9. de nat. fss.

ſcripſit P. Andreas Mattheolus Vir celeberrimus,& de re Medica optime meritus, qui communi doctorum hominum ſorte parum æqua multorum iudicia experitur, qui ab eo præclarè, & laboriosè inuentis multa addiderunt,vel in meliorem conditionem mutarunt: Vnus profectò omnia inuenire, perficere, & ad vnguem elaborare non potuit: Sed audiendus eſt Ariſtoteles ſummus ſapientiæ Arbiter lib. ij. metaph. cap. primo: vbi ſic vetuſtiorum Auctorum cauſam tuetur, & veluti iudex pro æquo, & homo iudicium interpoſuit ſuum: *Verum non ſolum illis* (ait) *agendæ ſunt gratiæ quorum opinionibus quis acquieſcet, ſed illis qui ſuperficie tenùs dixerunt: conferunt enim aliquid etiam iſti: Habitum namq; noſtrum exercuerunt. Si enim Timotheus non fuiſſet, multum Melodiæ nequaquam habuiſſemus; ſi tamen Phrinis non extitiſſet, ne Timotheus quidem: ſimili modo & de illis ſe habet, qui de veritate aſſeruerunt, à quibuſdam enim aliquas accepimus opiniones, quidam verò, vt hi fierent, cauſa fuerunt:* Quæ Ariſtotelis verba ediſcenda, & in promptu habenda,cum ſatis ſuperq; eorum induſtriam, qui primi Artium,& diſciplinarum ſemina, & fundamenta iecerunt, ab omni non ſolum crimine, ſed criminis ſuſpicatione vindicent: quamquam & illud audeo ingenuè, & verè profiteri Mattheolo, & Calceolario noſtro, nullum ſuo tempore in conquirendis, & examinandis ſimplicibus medicamentis,& re omni metallica,& foſſili parem extitiſſe: prẹter vnum Georgium Agricolam parem in exploranda re metallica, in deſcribenda aliqua ex parte fortaſsè ſuperiorem. Cum nuper in ornatiſſimorum Virorum Conuentu hac de re ſermo, an diſceptatio? incidiſſet,extemplò hac Ariſtotelis auctoritate veterum ſtudium,& labores defenſos volui. Cum potiſſimum recentiores nonnulli vt nouitatis lenocinio nobilium, & Principum aures captent; quæſtionis propoſitæ ſtatum aliorſum torqueant ἀδιανοήτοις libros inferciant, tùm lubricis,ambagioſisq; coniecturis veterum Auctorum teſtimonia eludant, ſic rudibus imponere, doctiorum cenſuram effugere ſe poſſe ſperantes; poſſem propoſitis exemplis iſthæc comprobare, ſed aliò noſtra properat oratio. Theodori Zuingeri filius Iacobus Vir doctiſſimus, & linguæ

Græcę cognitione Medicus illuſtris, librum edidit, quem examen Principiorum Chymicorum inſcripſit: eius libri cap. iij. quo probat Stibium, Hydrargyrũ, Calcanthum, ſulphur introrſum quoq; accepiſſe antiquos, me tamquam Teſtem Stibium non auerſantem producit ex libro meo ſecundo quæſtionum Philoſ. & Medic. quas cum in Collegium Veronenſe Medicorum abhinc annis xxvij. cooptarer, in lucem edidi, & eidem ampliſſimo Collegio nuncupaui: ego ſanè Stibium, tamquam validum vomitorium medicamentum probaui; ob quam facultatem, ea omnia beneficia, & adiumenta præſtari in curandis ijs morbis, quos recenſet doctiſſimus Zuingerus, exiſtimo: reuocantur enim à viſceribus, ac neruis ad ventrem per vomitionis vehementiam ſucci præter naturam, & obſtruẽtes humores à locis, vbi pertinaciter hærent obſtructi, dimouentur, vt hoc pacto febres diuturnæ, & contumaces Autumni tempore, & Arthritides, quæ nulli remediorum generi ceſſerant, expeditiſſime, & miraculi inſtar curatæ comperiantur, quod mihi ſępiſſimè vſuueniſſe recordor, & potiſſimum (vt vnicum ęgrotum honoris cauſa nominem) in Reuer. ſcilicet Conſtantino Gandino Dominicano, qui nuper Prouincialis dignitate perfungens, diem ſuum Patauij obijt, vir pietate, prudentia, humanitate, & omni virtutum, & eruditionis genere clariſſimus: Is cum aliàs cœnobij Veronenſis Præſidem ageret (Priorem, vocant) arthritide generali, eaque acerbiſſima conflictabatur, quæ nullis remedijs tolli poterat; mox infuſo ſex granorum Stibij alternis diebus quater exhibito, & per vomitum multa eiecta pituita, & bili, è veſtigio liber, & immunis ab omni Artuum dolore redditus eſt; Verum in noſtris Medicis obſeruationibus, in quibus rariores, & magis admirabiles curationes ſcribimus, hæc omnia ſingillatim, & exactius ſumus perſequuti. Quod verò Zuingerus locum Dioſcoridis lib. IV. cap. CLVI. ad probandum Stibium maioris deiectionis petendæ gratia non reſpui, in medium proferat, an ad rem omninò faciat, doctiores Medici candidè, & accuratè expendant; cum enim ibi de Elaterio loquatur Dioſcorides; Quòd ſi in animo ſit (inquit) deiectionem moliri adiecto ſalis duplo, καὶ σίμμεως, ὅσον χρῶτα,

Stibij

Stibij ſcilicet; quod colorare ſufficiat ex aqua, erui magnitudine, catapotia dato. Videtur quippè tota purgatio Elaterio, & duplo ſalis addito accepta referenda, Stibium ad colorandum adiectum, qui medicamenta colorandi vſus apud veteres inualuiſſe viſus: Propter ea, quæ pro vetuſtiorum quantumuis rudi induſtria ex Ariſtotele perſtrinxi, vt criticorum hodiernorum candoris, & ingenuæ modeſtiæ cõmonefacerem, velim id etiam Demoſthenis præceptum memoria teneri, qui non ſolum eloquentia, ſed & ſapientia plurimum valuit; omnium facillimum eſt ſemetipſum decipere, quod enim quisq; vult, idem etiam ſibi fingit, ſæpè autem natura rerum alia eſt: quod ſi hominum φιλαυτία ingenuæ admonitioni acquieſcere noluerit in aurem inſuſurrabo illud Poſſidonij apud Senecam; Vnum diem hominum eruditorum plus patere, quam imperiti longiſſimam ætatem.

LAPIS SANGVINALIS.

APIDEM hunc olim Calceolario Seniori donauit Melchior Guilandinus, Academię Patauinę Botanicus, & Horti medici Præfectus celeberrimus, cuius de Papyro Plinij ſyntagma accuratũ, de Manucodiata, atq; alia breuiſſima opuſcula ſolum habemus: prægrandi opere de materia medica elaborato, atq; à me, cum etiam Patauij anno MDLXXXIII. in eius Muſæo conſpecto, haud ſine inſigni iactura caremus; lapidem deſcribi Monardes in hiſtoria ſimpl. cap. xxxvj. ex noua Hiſpania deferri, Iaſpidis genus eſſe varij coloris, ſed obſcurioris maculis, ſeu punctis diſtinctus ſanguineis, ex his lapidibus quaſdã Cordium formas magnas, ac paruas conficiunt, teſte Monardo, valet ad fluxũ ſanguinis narium, mẽſium, hęmorrhoidũ, vulnerũ, ac oris: lapidem aqua frigida intinctum ęger dextra comprimit, & ſubindè id facit: ſic eo Indi, & noſtri vtuntur. Perſuaſum habent Indi, imò firmiſſimè credũt, ſi hoc lapide pars ſanguine manans contingatur, ſanguinem ſiſti, idq; verum eſſe experiẽtia

probatum est? Vtilis est etiã suspensus, aut alligatus eidẽ parti; vndè sanguis effluit, modò carnem cõtingat: vidimus nonnullos hæmorrhoidum fluxu afflictos, remedium sensisse, annulos ex hoc lapide confectos in digito continuè gestando, necnon & mestruum fluxum sisti. Hæc ille.

DE LAPIDE EQVINO.

HOC nomine appellarim lapidem prædurũ, magnitudinis effatu dignæ, ouumq́; exsuperantis altera parte depressum, quem Patritij Veronensis Equus per aluum eiecit, & Calceolario seniori donatum argentea corona veluti redimitũ in Musæo asseruari vidimus: vt hinc Augustani Equi Bezoarticos lapides à Mynderero cõmemoratos, de quibus supra scripsimus, aliquod fidei auctoramentum adipisci non diffiteamur.

Hactenùs, candide Lector, gemmarum, & lapillorum, qui in hocce præstantiss. Musęo asseruantur descriptionem sumus prosequuti, quantum instituti nomenclatoris ratio patiebatur. Reliquum est, vt ad alia non minùs curiosa transeamus: Verum antea te commonendum volui ad manus meas librũ Apologeticum peruenisse Ludouici Columbi Florentini Viri eruditiss. & optimi Phil. & Math. quẽ ipsemet Auctor mihi donauit, Is prę-
clarum Senecæ locum adducit, quo causam inquirẽs, cur natura tot metallica, & gemmas lucidas, & perspicuas produxerit, inter cæteras rationes hanc profert; summum rerum Architectum (cum Sol omnibus rebus naturalibus pulchritudine, & dignitate præstaret, voluisse nos in ijs, tamquam in læuissimis speculis, eius fieri participes dum lucem eius miraremur, quæ in proprio Solis fonte conspecta oculorum aciem perstringeret, & offuscaret: Quæ tanti Philosophi, & Romanorum veterum disertissimi sententia finem lucis lapillorum, & vsum, quæ causa solet à Physicis plurimi fieri, satis pulchrè nobis ob oculos ponit.

1. lib. naturquæstionum cap. vlt. hoc aliquo pacto videtur colligi.

DE

DE LAPIDEIS REBVS

à Natura effigie donatis.

SI vnquam aliàs ex admiratione, Lector optimè, philosophandi cupiditas aborta, mortalium ingenia fatigauit, lapidosa, & prædura hac rerum viuentium simulachra à natura edita, & efficta satis, superque potuerunt exercere: Nos breuitati simul vtilitati; & oblectationi Lectorum studentes, quædam breuiter hac de re attingemus, idque generatim, vt mox multorum huiusmodi figuratorum lapidum, aut figuratũ lapidosarũ quæ in locupletissimo Musæo comperiuntur, descriptionem aggrediamur.

Georgius Agricola Succum lapidescentem, tàm qui extra terram est cum aqua permistus, quàm qui intrà terram latet, res omnes, quibus foramina sunt eius capacia, in lapides vertere docuit: *Subdit mox, cum natura lapides Arborum similes procreet, diligenter videndum est, an corticem, & medullam aliaq; habeãt, quæ si absunt non stipites in lapides conuersi sunt, sed natura fecit lapides stirpium simillimos:* in fontibus, ac fluuijs, quos enumerauit lib. ij. de natura eorum, quæ effluunt ex terra, radices, stipites, ramos, cortices, fructus, flores, folia in lapides mutari, sed & chirothecas, ossa, aliasq; res immissas, specula, strigiles, vestes, calciamenta illata in lapidicinã, quæ est in Asso Troadis lapides fieri Mutianus auctor est: at quæ sub terra mutata fuerint in lapides, omnes id genus lapidum prę duri esse solent, auctore Agricola, at lapides, qui ex solo succo lapidescente, vel intra terram, vel extra eam concreuerant. plerumq; sunt molles, & fragiles: vt ipsemet docet, quod argumento esse potest dari lapidificam vim præter illum succum, quæ præduros efficiat lapides, quæ fuit Alberti Magni doctrina perperam alibi ab Agricola exagitata: vim scilicet metallicam formãtem lapides in materia ad id aptata ingenerari à vi stellarum, & loci; vt vis formans animantes ineſt in

Lib. 7. de nat. foss.

Lib. 4. de ortu, & causis subterr.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

in seminibus à vi syderum, & testium ingenita : metallicam vim duobus vti instrumentis, calore, qui misturam terræ, & humoris coquit, concretioniqúe formam lapidis tribuat, tum frigore, quod non solum constringit humorem, vt in metallorum ortu, sed exprimit adeò, vt non remaneat in materia, nisi quantum continuationi necesse sit, propterea huiusmodi lapides calore sicco non liquescere : in metallis enim aquea pars exuperat, in lapidibus terrea : Hæc docta Alberti sententia, & quæ doctrinam veterem sapit, verbo tenùs ab Agricola carpitur, dum multis etiam se ipsum ambagibus inuoluit, vt Aristotelem Germaniæ, hominem fuisse facilè agnoscamus: Ad rem redeo: Succus lapidescens, & vis metallica generatim hoc nomen sumendo vel Mineralis, vel lapidifica has rerum viuentium permutationes efficere potest ex horum Auctorum placitis: Sed obseruandum id, quod attentè nuper mecum meditabar: huiusmodi permutationes ferè in lapides tantum, non in metalla fieri; quia in his aqua dominatur, at hæc terrestriũ animaliũ formas in mari repręsentauit : quod sanè fœcundissimum est elementum plura & maiora gignens animantia, quàm tellus, vt etiam Plinius noster obseruauit; eaq; terrestribus consimilia : vt etiam ad hominem vsq; marinum gignendum, & Monachum peruenerit: Terra supererat quæ suas formas terrenis, & viuentibus similes proferret, quod in his lapideis vel primo à natura effictis, vel permutatis factum conspicimus, quæ longè sunt marinis imperfectiora, quoniam rudis est subterranea illa materia, & effectrix causa imbecillior : Hanc igitur existimarem esse causam, cur in solos lapides fiat illa permutatio non in metallica : semper enim ferè lapideæ naturæ effigiatæ illæ formæ inueniuntur, vt in Musæo hoc videre est: Cogitabunt Viri eruditi, & candidi, an nostra hæc meditatio veritati, aut saltem verisimilitudini sit consentanea : Iudicia enim sunt libera, nec cuiquam obstructus ad philosophandum adytus esse debet, vt quæ ieiunè, & obscurè à maioribus tradita sunt, pleniùs à nobis non sine demostrationis neruis, qui enunciationes sunt per se, de omni, & quatenus ipsum, tradantur: Cæsalpinus hac de re scri-

Idem in Timæo sentit Plato.

Lib. 9. et lib. 32.

Teste P. Bellonio.

scripsisse visus lib. 1. cap. 2. de re metallica: *Cum ait in Fodinis metallorum siue marmorum, aliorumq; saxorum nũquam viuens corpus reperiri, Et si enim aliquando in eorum cæsura ostrearum testæ, aut cætera Conchilia reperta sint, hæc, recedente mari, & lapidescente solo, inibi derelicta in lapides concreuerunt, vbique enim, vbi nunc est Arida, aliquando affuisse Mare, testatur Aristoteles: Hoc enim modo censere, magis consonum rationi est, quam putare vim animalem intrà lapides rudimenta animalium, ac Plantarum gignere, vt quidam putant, sed de his aliàs apertius dicendum est:* tum subdit demostrationem non aspernendam: calor innatus animalium materiam leuem, & puram requirit, in qua conseruetur, vt flamma in oleo, qualis est spiritus, & sanguis, aut quid proportione respondens, at materia metallica nutritioni est inepta, quia grauior, & crassior, nullum ergo calorem talem vel animalem vim fouere, aut retinere potest, aut ab ipsa is potest elici: Disputatiunculam hanc perficiam cum Fracastorij nostratis Viri magni (cui parem ætas nostra nullum adhuc peperit) sententiam haud valdè à Cæsalpini proposita discrepantem adiecero.

MAGNI FRACASTORII SENTENTIA

De proposita quæstione.

TORELLVS SARAYNA Iuris Consul. Ciuis noster, & de communi Patria optime meritus, qui primus Vrbis Veronæ antiquitates ipso vetustatis situ obsitas, & pęnè obliteratas illustrauit, & latinæ linguæ nitore non contemnendo descripsit, cum Montis nostræ Ciuitatis partem illam, in qua Fons est, qui à ferro dicitur, describeret, & spelúncas, cauernas, & cuniculos in ea repertos, dum propugnacula à Dominis Venetis ædificarentur, commemorasset, subdit: *Aliud etiamnum mihi subiuit miraculum: Quum eodem in Monte foderetur, spectabantur Echini lapidei, Paguri, Conchæ, Cochleæ, Ostrea, Stellæque Pisces, Auium, Rostra, & id genus alia passim multa;*

Memi-

Meminerat porrò Sarayna se apud Theophrastum, & Plinium legisse ossa, & alia multa lapidescere: Pontanum quoq; scripsisse vidi lapidescere Sarni cęruleo sub fonte Alnum, Filicisq; Maniplos: non adeò mirandum esse, si illa diuturnitate temporis in lapidem concreuerint, illud maiori dignum admiratione, quo pacto hæc si viua quandoque fuere in hos Montes aut delata fuerint, aut enata. Cum igitur hac de re valdè anceps esset Sarayna clarissimum Fracastorium à se lapideo Paguro egregio, & prægrandi donatum rogauit, quænam esset de hac re Philosophorum opinio. Respondit, Tres de hac quæstione esse sententias, vnam eorum, qui putaret hos effigiatos lapides in Montes iactatos fuisse, quo tempore aquarum colluuia Montes superauere: quam sententiam sibi non probari professus est, tum quia aquæ, quæ montes exuperarunt non fuerunt Maria, sed inundationes è cœlo, tum quod oporteret videri Conchas, & id genus alia in verticibus Montium, aut si superexcreuisset terra, videri saltem certo solum tractu, quatum vertices Montium erant, quod certè non liquidò constat, quando erutis Montibus in quibus sunt hæc non vna solum parte appareant, sed etiam in medijs, & in imis, & vbique: Aliam sententiam esse dicentium in montibus esse humorem quemdam, & alicubi salsum, & varium, à quo sæpè vera animalia maritima fiunt, & quodammodò generantur, vt in Dactylis videre est, qui in medijs saxis nascuntur, & indè excauantur. Interdum non vera animalia fieri, sed quæ imitantur vera, nam quemadmodum & natura imitatur species terrestriũ in Mari, ita in montibus non veras Conchas fieri viuentes, sed consimile quiddam, quod mox lapidescit ob frigiditatem circum ambientis loci, cuius signum affirmant esse, quod Conchæ quantum ad id, quod intrà est, non planè animal referũt. Sed hanc quoque sententiam non placere sibi aiebat, quoniam lapidea hæc aut vnquam vixere, animantiaque extitere, aut non: siquidem olim vixere non iam iocatur natura, & imitatur, sed verum animal facit, quale in Mari gignitur; At verò in Montibus inter saxa esse eam vim genitricem, quæ in Mari, non satis rationi consonum videtur, præsertim in grae-

dioribus

dioribus animalibus, quæ multa poſcunt; cui rei addi & illud poteſt, quod ſi olim genita fuiſſent, oporteret & nunc alicubi gigni, & erui è montibus viuentia hæc animalia, quemadmodum & Dactyli: ſi verò numquã vixere, ſed imitationes tantum fuere verorum animalium; hoc certè contra ſenſum eſt: Eruuntur enim Conchæ non paucæ, quarum pars in lapidem concreuit, pars nondum mutata eſt, ſed veræ Conchæ rationem habet & teneritatem, & cum reliquis mollitudinem. Quare videre eſt illas olim veras fuiſſe Conchas, quod ſi id quod intrà eſt in quibuſdam non planè Concham refert, cauſa eſt, quod caro quæ mollis ex ſe erat & contrahi nata, multa terra circumtecta mox in lapidem coïuit: Cum hactenus magni Fracaſtorij ſententiam recitaſſet Sarayna, qua aliorum Philoſophorum ſibi hac in re non probari placita docebat, ſubiecit.

Ergò ſe dicebat exiſtimare hæc olim vera animantia fuiſſe illuc iactata à Mari, & in Mari enata: Sed hæc pendere ex maiori cognitione, Montes enim omnes à Mari factos fuiſſe aſſeuerabat, primum iactata arena in cumulos, fuiſſeq; olim Mare, vbi nunc Montes extant, mox eodem recedente detectos fuiſſe Montes, & Inſulas, quod & in dies videtur fieri, quando & Ægyptus tota mari olim obruta fuerit, & in littoribus etiam Italiæ vt circa Rauennã apparet, vbi longè abeſt Mare ab eo, quod olim fuerat paſſuum centum; Hæc Antiquarius noſter Excellentiſſimi Fracaſtorij doctrina, Huius teſtimonium inſtar multorum, & claſſicorum nobis eſſe debet: cuius ſanè diuinum ingenium nobis ad vnguem Hippocratem, Ariſtotelem, Platonem, Virgilium, Ptolemęum repręſentaſſe inconfeſſo eſt apud non rudes rei litterariæ æſtimatores, ſi quę de re medica breuiter, & grauiter eſt commentatus, de re Aſtrologica, Philoſophica multa, Dialogiſmos eruditiſſimos, & Virgiliani Carminis maieſtatem ſpectemus: vt iam ridendum ſit nonnullorum rudium, illius temporis Phyſicorum iudicium, qui eum in Poetica tantum, & Aſtronomia excelluiſſe dicitabant, adeò veriſſimum eſt, quod ille ſcripſit, eam eſſe hominum malitiam, vt nolint eumdem pluribus in rebus ex-

Mõtium origo ex Fracaſtorio.

cellere, cum inuidi ſemper humunciones alienam virtutem, & eruditionem ex proprijs moribus, & imperitia metiantur.

PISA, ET LENTES LAPIDEÆ.

IN Muſæo hæc aſſeruata oculata fide teſtari poſſumus, huiuſmodi lapides Leguminum ſpecie partim coagmentati ſunt ex pluribus ceu granis, & ſeminibus, partim etiam grana ſunt ſingula, & ſeparata: Hæc Geſnero teſte, ſua foris tunica teguntur: intus planè Legumina vera referunt, duritie ſumma, & ne validorum quidem dentium morſui cedente; lithoſprea Græcè vocari poſſunt: Præclarus, & elegans eſt Strabonis locus ab eodem Geſnero citatus, vbi de Pyramidibus Ægypti ſcribit: Ex tritura lapidum, ἐκ τῆς λατύπης, acerui quidam antè Pyramides iacent, in quibus lapilli, & forma, & magnitudine Lentis reperiuntur φύγματα καὶ τύποι, καὶ μεγέθει φακοειδῆ, quibuſdam veluti Corticis particula, vt Lentis ſemi-decorticatæ ſubeſt, ἐνίοις δὲ καὶ ὡς ἂν πτίσμα, οἷον ἡμιλεπίσεως ὑποτρέχει: Dicunt reliquias ciborum, quibus operæ veſcebantur, in lapidem induratas, quod quidem ſatis veriſimile eſt, nam & apud nos collis eſt oblongus in campo ſitus, qui tophi calculis in modum Lentis plenus eſt, μεστὸς ψήφων φακοειδῶν. Sic Strabo.

Lib. de figuris lapidum cap. 7 de lytho phytis.

Lib. 17.

CORIANDRI SEMINA LAPIDEA, ET CASEOLA.

OCVLOS iſthęc facilè fallere poſſint, tàm affabrè, & ad vnguem naturalem, & verã Coriandrorum, & Caſeolorum conditionem repręſentant, non ita dentes, & appetitum hominum valeant decipere, tametſi puerorum, & grauidarum mulierum inglυuiem poſſint eludere: Verum & quæ ſequuntur in Muſæo aſſeruata cernuntur.

TVB

TVBERA lapidoſa, quæ pondere ſatis graui tantùm dignoſces, à veris, & in terra pullulantibus.

FABÆ ſiliqua minimè veſca, veræ tamen forma perſimilis turgentibus intùs granulis prægnans.

PANIS Miliaceus, qui adeò germanum, & verum refert, vt rudes pueri, & vulgus ignarum facilè decipe-retur, tametſi & talis verus panis delicatiori gulæ, & non latranti ſtomacho ingratiſſimns ſit cibus, prædulcem ex eo Panem in campania fieri prodidit Plinius, huius figuram hîc expreſſam damus.

PANIS ex Secale confectus, quam Farraginem etiam Plinius vocauit, Græcis, atq; alijs Latinis (excepto Plinio) rei Rusticæ Scriptoribus ferè ignota. In Panificijs rusticis, & infimę Plebi vsurpata, Procerum mensis abdicata: aliquando tritico permista vt Panis indè confectus diutius teneritudinem retineat: Sed Musęi nostri panem lapideum esurientes magis fastidirent, quam Midas aurata fercula, & pretiosa propomata.

OSTREA nulla ex parte detruncata, vel manca, cuius testa multis laminis compacta, intùs lęuis existit, vasculumq; Ostreæ domicilium, & conceptaculum adeò adamussim inspicientibus præseferens, vt, nisi esset lapis, è mari eiectam, & transmissam fatereris.

HVMANVM genu saxeum fragmentum diceres lapidosi hominis à Meduſa permutati, adeò perbellè, rotulas, musculos deniq; omnes, & ossicula ipsius membri ostendit.

EXAMEN, seu Vesparium canaliculis insculptum petręo scruto efformatum, durabiliore opera, & materia, quàm Vespis, seu Apibus compingitur fauus.

ECHINVS marinus saxeus, spinis vndequaq; horridus è centro in circulum discurrentibus in globum vergens, valdè viuo persimilis, qui in extrema spe tabificum tergori suo lotium reddit, quo malefico caro perfusa, si quis eam ederit, stranguriæ morbum ei conciliat; vrina exinanita & carnes ritè purgatæ stillicidium lotij emendant; ita nonnulli Auctores tradunt: Sed à nostro Echino nullæ huiusmodi noxæ formidantur & turò se contrectari permittit; cuius & expressam Iconem hîc subijcimus.

LAPIS

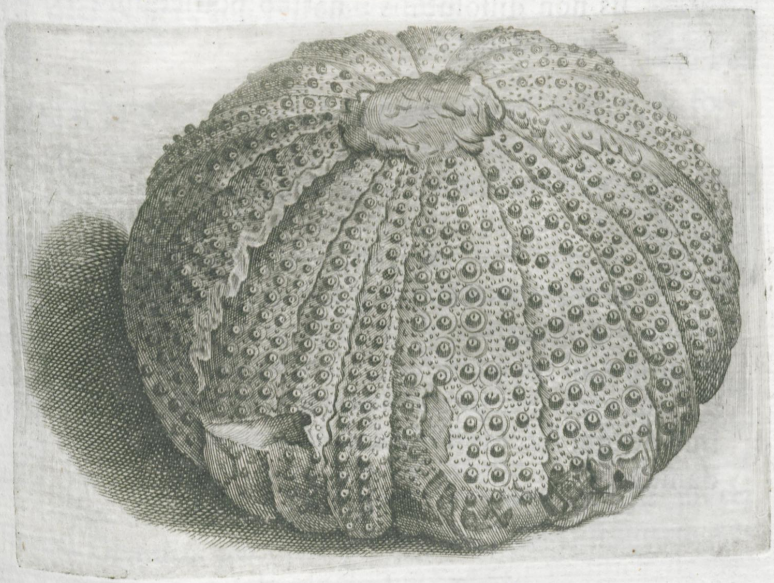

LAPIS ſolidus altior, & Turbinatior, qui Geſnero teſte, ab Echini marini ſimilitudine, cui teſta exterior ſit detracta, Echinites vocari poteſt; radij porrò ex ſuperiori parte ad imam deſcendunt.

ECHINITES alter ab eodem Geſnero deſcriptus pugno paulò maior: cruſta ſilicea ambitur, intùs paulò mollior, à Baſi, quæ plana, & lęuis eſt aliquæ veluti caudæ lacertorum verſus ſuperiorem partem elatæ paulatim attenuantur: Ouum anguinum Plinij videtur (vt ſcripſit Geſnerus) deſcriptum ab eo pluribus lib. XXIX. cap. iij.

GINGIBERIS radicum contortarum ſpecimen lapideum, quibus & ad diſcutiandos flatus, necnon ad roborandum ventriculum, niſi duritiè lapidoſa eſſent concretæ, vti poſſes.

GLO-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

GLOMVLVS Fili in lapide conſpicui, manu tactilis non diſſolubilis: natiuo pollice ipſo deductus è colo videtur.

BAOBAB lapideus, fructus illius ſimilitudinem gerit, quo ad extinguendam ſitim Æthiopes vtuntur, de quo Proſper Alpinus in lib. de Plantis Ægypti: & Carolus Cluſius lib. ij. cap. primo exoticorum, quemve à Nautis, qui ex Æthiopia redierant, redemptum Londino ad ipſum miſerat Iacobus Garetus. Caue tamen ne tam viua deceptus ſimilitudine ori admoueas, & dentibus noxam inferas: lapidei Baobab hic expreſſam figuram damus.

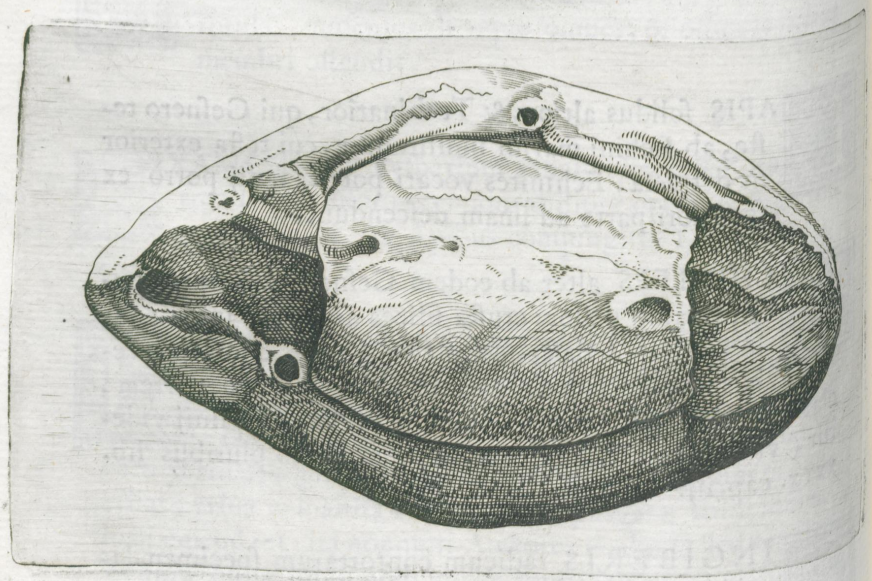

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

CORNV saxeum Acheloi, aut Cornigeri Ammonis dici posset, nisi Hircinum esset.

CORNV Ceruinum lapideum, quod colore, & forma exactè naturalem refert (cui non inefficax ad infringenda venena vis) ramosum, nodosumq;.

STELLA Piscis in suos dispartita radios, sic lusitante natura non sine admiratione lapidea conspicitur.

CORNV Ammonis inter Sacratissimas Æthiopiæ Gemmas, aureo colore, arietini cornus effigiem reddens promittitur prædiuina somnia repræsentare; Hæc ex Plinio nostro Gesnerus, qui subdit videri Plinium Gemmas putasse, qui lapides sunt: est autem veluti Cornu Arietis in se reuolutum: Agricola lib. v. de natura fossilium hæc habet: Similiter Cornu Ammonis, & alij lapides armantur: sed eorum arma ex auro, vel orichalco polito plerumq; videntur esse facta: Tale præcisè cornu in Musæo conspicitur: eius porrò exactam, & accuratam descriptionem legat quisquis talium est perstudiosus in Musæo Neapolitano Italicè scripto: neminē enim suorum laborum laude defraudatum volumus.

NAVTILVS lapideus, quem secundam Nautilis Conchæ speciem ab Aristotele traditam esse putat Petrus Bellonius talium rerum diligens vestigator, ad vasa ditioribus abacis accommoda conficienda in magno pretio artifices habere solent, Porcellanam vocant: Huius amplitudo cum prima speciē naturali conuenit, eodem Bellonio teste: sed paulò magis est crassus, prior præterea pectunculorum more striatus est; hic omninò glaber parte interna infinita habens interstitia, vndecunque nitidior, ac mira colorum varietate splendens subin-

ſubindè circumagentibus ſe in purpuràm, candoremq; maculis: ſic Bellonius, quaſi dedita opera Muſæi noſtri Nautilum deſcribens, cuius hîc effigiem typis æneis expreſſam cernes.

ARBORVM varia fragmenta, & fructus lapidoſi, quæ cuiuis mirificam admirationem parere poſſint, An ex eorum numero, ac genere, quæ Fallopius vir clariſſimus docuit in flumen ſucco lapideſcente præditum decedentia ex proximis virgultis in lapides mox extracta concreſcere?

Lib. de Therm. aquis c. 8. de Balneo Rancolani apud Sennenſem Vrbem.

PISTACHIA lapidea in Naturę Theatro, & magni apparatus mundano conuiuio admittenda, & ſuſpicienda: ſed humano palato longè iniucunda.

ARIETIS

ARIETIS caput integrum à Natura in Petram elaboratum, cornibus fronte, auribus, maxillis, & mento barbato, vel Hammoni Ioui inuidendum.

PES hominis integer in lapidem conuersus, vt nisi lynceis oculis omnia dispicias, ex humana compage decerptum esse suspiceris.

FVNGVS lapideus: Boletum fortè, qualem Imperator edit Claudius, existimaueris; non sanè qui suffocatione amplius perimat, sed ὀψέως, & duratione conspicuum: cuius hîc figuram damus.

GLOSSOPETRA Gesneri, de qua ille Auctor hæc habet: a iqui lamiarum dentes, Cardanus Glottidas vocat: Glossopetra nigricans (inquit Agricola) Germanis Natricum lingua dicitur, cui similis non est, *Cap. 14.* *Lib. 6. de nat. fossil.*

est, sed magis linguæ Pici: reperitur in terra aluminosa: sic ille: apud nos non nigro, sed albicante in roseo ferè colore, & splendido reperiuntur hi lapides saxis interdum inclusi: Veneno præsente sudare in mensa creduntur, sed facilè ad vaporem alij quoq; leues, & præduri lapides sudant: hæc prudenter Gesnerus.

BVCARDIAM à Bubulo Corde nominatam docet Agricola lib. vj. de natura fossilium: & hanc optimè descripsit Italicè Neapolitani descriptor Musæi, vt non sit in alienis recitandis intemperanter otio abutendum, cum recens editus liber passim præ manibus habeatur.

ADMONET me locus hic, dum de Genu, & Pede humanis loqueremur, vt difficultatem, quam in Aduersarijs meis adnotatam reperi, in medium afferam, vt amęna, ac vtili hac varietate defatigatum his lapidosis perlustrandis Lectoris animum aliqua ex parte recreemus. Admirantur multi; quid in mentem venerit D. Augustino primo de mirabilibus Sacræ Scripturæ, vt putaret, & dissertis verbis assereret, Conuersionem Vxoris Loth in Salis statuam fuisse ex parte miraculum, ex alia parte rem secundum naturam, quasi Salis succus humano corpori sit insitus, sed etiam subdit D. Augustinus à potente rerum Gubernatore Salis portionem, quæ in abditis corporis partibus inerat, in corporis ambitum eductam, quasi corporis moles Vxoris Loth saxeam duritiem ex Salis siccitate contraxerit. Porrò ex lachrymis pituita, ex Tussi expresso sputo probat ille Auctor Salis naturam in recondito naturæ sinu latere: Hæc sententia fauere videtur Paracelso, qui corpora nostra ex Sale, Mercurio, & Sulphure conflata putauit, *cuius iam explosa est ab omnibus rectè sentientibus opinio: Ratio est satis valida, quia ab ijsdem alimur, ex quibus constamus, ex Sale nemo alitur cum sit condimentum, non alimentum, cuius natura in temperie, & moderatione primarum qualitatum*

Mercurialis lib. 6 var. lect. cap. 28.

tatum sita est: at Salis natura calida, sicca, exurens, vt potius ea tabescere, & absumi corpora, quàm ali, augeri, & repleri credibile sit, præterea corporum analysis & dissolutio fit in quatuor prima elementa, non in Salem, Sulphur, & Argentum viuum, quæ corpora sunt mixta, non simplicia. Porrò lachrymæ, pituita, & sputamina illa salsa dixerim reddi præter naturam, non secundum naturam, ex calore nempè exurente in putredinem ducente, aut permistione salsæ, serosæq; humiditatis, vt optime Galenus noster docuit: Vt in statu hominis secundum naturam, in quo debet quæstio proponi, nullus talis succus, neq; tamquam elementum, nec tamquam humor, aut spiritus, aut flatus reperiri valeat. Quòd si Hippocrates lib. de veteri Medicamento in homine dixit esse, amarum, salsum, acerbum, dulce, & alia sexcenta, de sapore hoc est qualitate salsa, quæ in humoribus, & carnibus hominis intemperati consistit, & præter naturam, id accipiendum est, vel de excrementorum salsedine, non de salis essentia, quæ in visceribus priùs latitans in corporis ambitum postea effundatur, quemadmodum de ictericis, & leucophlegmaticis asseri potest: in illis quippè Bilis, in his pituita in corporis superficiem redundans naturam humanam veluti deformat, quocirca ne omninò polluatur sangui, & stranguletur natiuus calor, euestigio curationem medicam exposcunt: sed his satis.

CONCHYLIA, siue Conchæ lapideæ, quæ ad viuum naturales exprimunt, læui superficie donatæ.

TAPIS naturæ artificiosa cęlatura in figuram Abrotoni Plantæ effictus, ita caules, ramuli, foliola, cortex, & nerui venæ (*Ivae* vocat Theophrastus) eius stirpis exprimuntur: propterea hîc etiam eius iconem subijcimus.

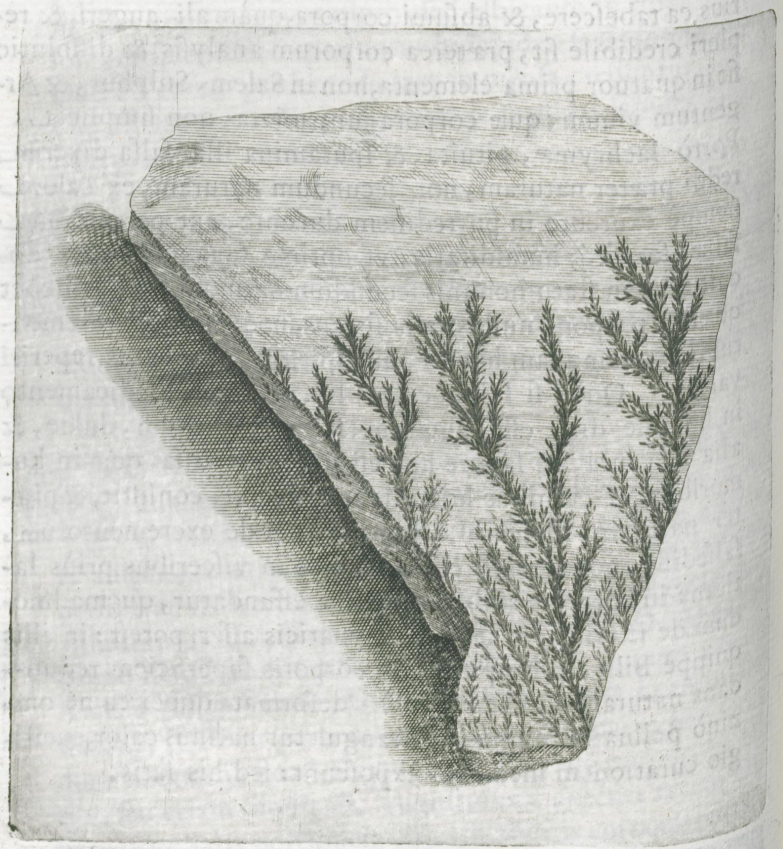

LAPIS naturæ vi affabrè efformatus in figuram, &
Typum Nemoris, vt hinc clarè perſpicias maiora
etiam audere Naturam, dum è rebus ſimplicibus
ad compoſitas ex pluribus operosè coagmentatas
progreditur.

MITVLVS in lapidem conuerſus: Concharum ge
nus eſt, teſte Leuino Lemnio Medico Zirizæo lib.
iij. cap. vij. de occultis naturæ miraculus, quo litto-
ra, oræq; maritimæ apud Zelandos ſcatent: illius
deco-

decoctum affluentiori liquamine curari docet morbum grãdinis, quo ſues corripiuntur, quive corpus eorum fœdiſſima labe contaminat, dum caro, & partes internæ candidis ramentis, veluti grandine, perfunduntur. De Mitulis copioſè ſcripſit Hermolaus Barbarus lib. ij. Corrolarij non procul ab initio.

AVRATA Lapidea, quæ tamen maris Mediterranei auratam repræſentat, non maſſilienſium, à fuluis ſupercilijs χρυσόφρυς Oppiano nuncupata in Dentalis longitudinem, & latitudinem excreſcit. Pinnam gerit in tergore continuam, quatuor, & viginti Ariſtis munitam, quarum duodecim anteriores in mucronem deſinunt, reliquum pinnæ obtuſum eſt: reliqua lege apud Petrum Bellonium, qui huiuſmodi piſcem viuum adamuſſim delineans, & Muſæi lapideum præclarè expreſſiſſe viſus eſt. *Lib. 1. de aquatilibus.*

ANGVILLA lapidoſa natiuam referens, cuius ſerpentina ſpecies eſt, vulgò perſuaſum nullam ijs eſſe ſexus diſtinctionem, non coïre, non oua parere, meatus ſemini, aut vuluæ accommodatos nulla reciſa præfert, tradunt porrò peritiores conuolutis ſimul anguillis, attritu corporum mutuo, mucorem in limum deſtillare, atque hoc pacto gigni. *oppianus lib. 1.*

BOENICVLI caules lapidoſi, Marathrum etiam vocant: optimè Brugerinus lib. viij. cap. xxviij. Seplaſiæ, ac Salgamarij ait, plurima cum Fœniculo reponunt, ſemen hyeme vicem ſacchari implet, antè cuncta tamen celebratur, quod oculorum vis eo conſeruatur, & caligo diſcutitur: Radices calculoſis renibus, veſicæq; ſuppetias ferunt: Galenus ſuos vti, vt opſono, & etiam condimento docet: verum nos hic lapidoſa tractamus: earum ergo Caulium hanc figuram damus.

STROM-

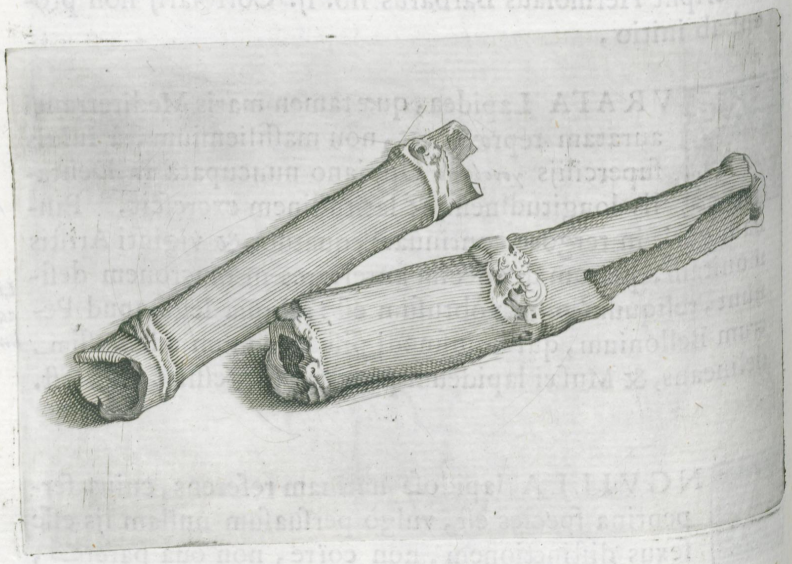

STROMBITES varij in Spiram reuoluti, & in acutum desinentes, qui tamen non multum longi, sed breues existunt.

LAPIDOSORVM Lignorum Frustra Musçum intuentibus præsefert, quæ verè dixeris ex succo lapidescente concreta: vel donata corticibus, vel eorumdem expertia: pulchrè docet Fallopius herbas illas Iuncum, Cyperum, alias Canalium Rancolani non posse succum illum lapidescentem pro alimento attrahere, quin simul aquam attrahant, idcircò in aqua non lapidescere, quoniam ea erat impedimento: Ex Canalibus extractæ, & in terram proiectæ, & exsiccatæ lapidescunt.

FRVS-

FRVSTRA maiora amorum maiorum Arborum lapidoſorum, quæ omnibus, Muſæum ingredientibus magnam incutiunt admirationem, ac ſtuporem: primo enim adſpectu lignea videntur; penitiùs adeuntibus, & contrectantibus illicò expondere, & duritie produntur lapidea: an ex ſucco lapideſcente intrà terram, vel in aquis latente lapideam hanc duritiem ſint nacta diſpiciat, & penſitet ſecun eruditus Lector: ex terreo potiùs ſucco ego putarim, quoniam in eo maiorem actionem ex terræ ſiccitate ineſſe veriſimile eſt; Lapides verò ex terreis partibus humidiores exuperantibus oriri, inconfeſſo eſt apud Ariſtotelem, & Peripateticos, quinimmò & magnus Plato hoc in Timæo præclare docet, cum terræ ſpeciem per aquam emergentem hoc modò fieri lapidem docet, dum aquam congelata aqua, quando in commixtione deficit, in aëris ſpeciem tranſit: Terram deniq; ab Aëre indiſſolubiliter cum Aqua coactam lapides concreare, quibus verbis clarè oſtendit Plato ex maiori terræ portione, quam aquæ procreari lapides.

vide ibid. Coment. Sebaſtiani Foxij.

SERPENS in lapidem verſus, & fortè fortunaa carpenti præpropero curſu in duas partes ſectus: res profectò conſpectu pulchra, & admirabilis: quo tamẽ nõ fuit is miſerabilis exitus expectandus, de quo Scaliger exerc. CC haud procul Dertona nimirum Palauicinum quendam, qui eſſet in Venatione, & Hiſpanica lancea Serpentem interfeciſſet, eum, eiusque Equum morte deletos: Nos lapidei noſtri Iconem hîc expreſſam ponemus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

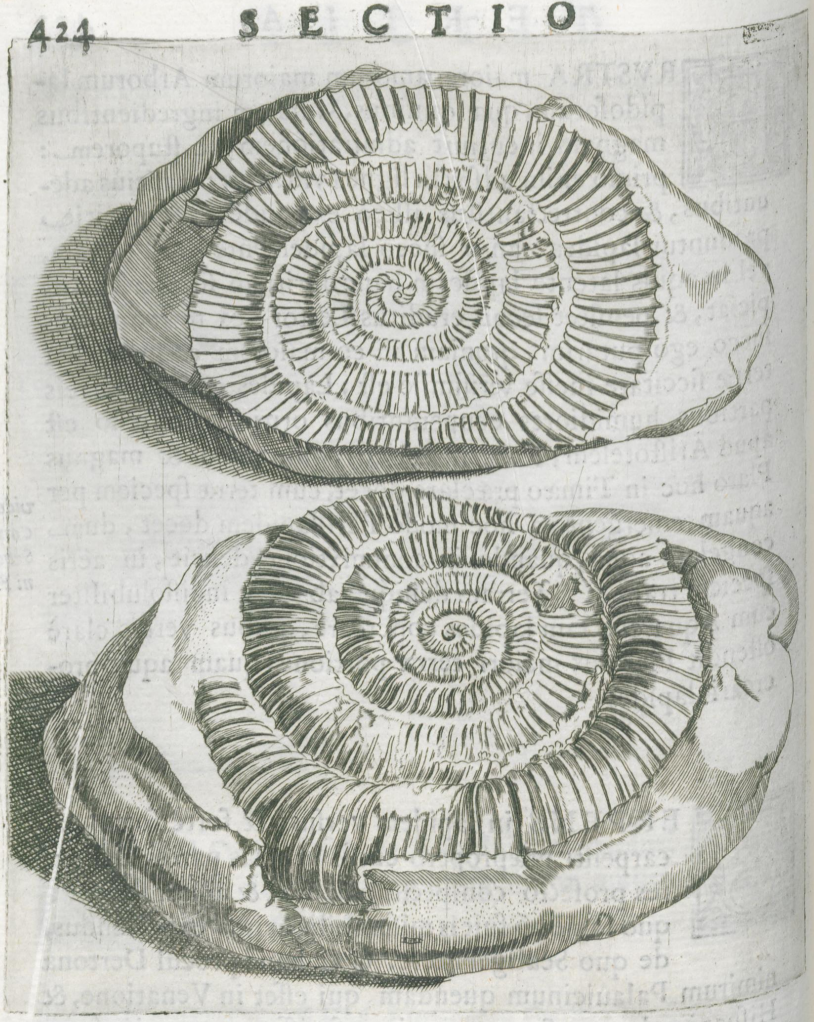

THOMBVS lapidosus, quem Piscem esse constat, à Gallis Latina voce non vsitata Turbots vocatur, sic enim figuram vocamus Mathematicam (inquit doctissimus Scaliger) quadrangulam per dimetientem productiorem; Rhombi, & Scombri ex Oceano Britannico ingenti magnitudine aduehuntur: In Adriatico Mari vterque paruus, at cur maiores ab Adriatico, & Mediterra-

Exerit 22.

Britan-

neo Squatinæ, quàm ab Oceano? cur Aurata in Oceano Britannico nulla? salmo in Mediterraneo nullus? Meditare aliquid, erudite Lector, dum animi causa non piget à lapideis ad animatos, & naturales Rhombos, & prædictos pisces mentem tantisper traducere. Ῥόμβον Rhombum Romanos vocare Athenęus est Auctor: Plinius etiam Rhombo tribuit, quæ Aristoteles psettæ, vt quod arena se obruat, & pisces alliciat: Gaza Ῥόμβον passerem apud Aristotelem interpretatur non Rhombum, Plinius Rhombum, & passerem facit diuersos: Galenus etiam noster in lib. de alimentis: Horatius pariter lib. serm. ij. Cæterum Galenus Rhombos, ac Citharos in patinis coctos vehementer damnat, Brugerino etiam teste, quia sunt insignis cruditatis causæ. in lautioribus conuiuijs fuisse eum piscem perfamiliarē Martialis lib. iij. in Ligurinum satis ostendit, cum iocans ait.

Nolo mihi ponas Rhombum, mullumq́, bilibrem,
Non volo Boletos, Ostrea nolo, tace.

& lib. xiij.

Quamuis lata gerat Patella Rhombum,
Rhombus latior est tamen Patella.

Est enim amplissimus Piscis, & in littore Adriatico mirandum Rhombum decantauit Ouidius.

SIMIA in figuram Simiæ naturaliter effictus, qui sanè an maiorem intuenti admirationem allaturus videatur, quàm ea naturalis, & viuens Simia, de qua magnus Scaliger scribit exerc. c c xiij. satis anceps sum, ait enim Marem, ac fœminam Simiam cum prole vidimus: Filiolus, si quid videretur desiderare, manu, pugnoq́; fœminā à marito tamquam malæ tractationis ream, etiam addita vultus acerbitate, castigari: nempè supercilio rictu, murmure, irati patris, atq́; reprehensoris mariti animum præseferre: aut Cynocephalus ille Simiarum species, de quo paulo post idem Scaliger: In Aula Regis vnus fuit, qui diù bipes deambulabat, amictus sagulo militari, ensiculo accinctus: in sella iussus continuit sese pernox, aut perdius pu-

blico ſpectaculo: itaut non deeſſent, qui homuncionem putarent verum: Tuum (optimè Lector) iudicium eſto hac de re: Addam quod Cardanus lib. xviij. de mirab. tradit vulgatum eſſe cor Simiæ prohibere pulſum cordis, curare comitiales, augere audaciam, & intellectum: quid mirum? cum ſimilia à ſimilibus iuuentur: idem cor dormienti ſuppoſitum feras per ſomnum oſtendit. Verum hoc à ſuperſtitioſis Hauſtum Auctoribus, quorum plures præ manibus habuit Cardanus, vt rara quædam, & non vulgaria Lectori harum nugarum non incurioſo per ſummam oſtentationem obtruderet: Nos ad noſtrorum lapidum penſum redeamus.

LAPIDES diuerſi variorum Conchyliorum formæ delineati, quæ ex materia pingui, & lenta concluſus calor efficere videtur, vt murices, & muſculos, teſte Agricola lib. iv. de ortu, & occaſu ſubterraneorum: Oſtrea Conchylia, & Corallium obdurant (inquit Cardanus) quamuis Coralliũ dum ſub aquis latitat, molle ſit, quod de Rancolani plantis ſuperius ex Fallopio perſtrinximus: Quærit Cardanus cur obdurant Conchylia, non Alga, quæ & ipſa in mari naſcitur: Reſpondet Algam creſcere, obid maris fluctibus reſiſtere non poſſe, idcircò tenuem à natura procreatam, vt maris impetum obſequens effugiat, & deuitet, Conchylia, & Oſtrea in imo manent, & craſſa ab initio creantur; Dicerem ego (ſi per Auctoris illius ſubtilitates liceat) quæſtionem eſſe vaniſſimam alioquin & quæſitu dignum fuerit cur Perca aurata mollior, cetacea grauiora, & craſſiora: in propriam cuiusque formam hæc referenda, quam primò res ſortitæ comparem materiam neceſſario ſimul adſiſcunt.

Lib. 10. ſubt.

LAPIDES Lampetrarum, & Hirundinum formam referentes: Lampetra torſit ingenia illuſtrium virorum (ait Brugerinus) dum quid apud Antiquos ſit, inueſtigant, nec è muſtellino genere eſſe, cum quinas hoc ex vtra-

Lib. 20. cap. 21.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, london.
1412/D

vtraque parte branchias habet, Lampetra septenas: nec Murrhænam, nam branchijs integris carere Aristoteles; omninò Plinius asseruit, Lampetra branchias vtrinq; æquè partitas habet. Rondoletius Oppiani Echeneim esse scriptum reliquit, & dici posse βδέλλαν Strabonis, non Hirundinem, vt vertit interpres, cur βραγχια κατατετμημένα addat Strabo branchias scilicet perforatas, ambigit Brugerynus cum semper natura branchiarum sit aperta, & perforata, sed profectò omnem eximet scrupulum αὐτοψία ipsa & rei diligens inspectio. Hirudo quot noxas humano generi afferat Dioscorides apertè docet: floridi, & viui sanguinis excreationes ex Græcis scriptoribus addit Marcellus reliquis signis à Dioscoride positis, Nicander in Alexipharmacis hæc de Hirundine habet,

Lib. 7. de Maurit. nia.

Lib. 6. cap. 32.

Si quisquam multum sitiens è flumine vultu,
Ceu Taurus prono, liquidas potauerit vndas
Seponens manibus sordes, algamq; natantem
Illius in fauces accedens impete magno
Longa fame crepitans, quæ sanguine gaudet hirudo,
In labra cum potu, post ventrem fertur in altum.

Sed enim Græca Nicandri vertit Io. Gorræus Parisiensis vir doctissimus; frigidæ aquæ sensu ore contentæ prosiliunt faucibus hærentes, quoniam illius aquæ appetentes ad eam festinant. Si eruditus Lector, qui etiam Medicinæ nostræ det operam, vel eius sit perstudiosus vberiorem notitiam τῶν βδέλλας habere voluerit is adeat lib. ij. c. ij. variarũ obseru. Marsilij Cagnati nostratis, qui locum Hippocratis lib. ij. Prædictionum, & Galeni lib. de locis affect. iv. cap. v. & Cornelij Celsi lib. ij. cap. vj. præclarè, & diligenter examinat, vt in lapidea nostri Musæi Bdella non sint exquirenda πλείω πάρεργα τῶν ἔργων.

IAM verò nec Arborum folia lapidosa in nostro desunt Musæo, vel potiùs in lapidibus efficta, & veluti delineata, quæ non dixerim naturalibus oculorum iudicio consimilia, cum viriditas desit, quæ stirpium,

& arborum folijs est genuina: quamquam frustra esse Cardani Problema magna obseruationis subtilitate contendit Scaliger superioris æui Vir vnicus, quo quærebat ille cur floribus non vnus color, veluti folijs: in folijs (ait Scaliger) est luteus color, sanguineus, cæruleus, candidus: Betis, Atriplicibus, Bistortæ, Asaro, Cyclamino, Cardo argentato, Argentariæ Coronariæ, Aro, Serpentariæ; lege quæso, Lector candide, Exercit. CLXXVI. Scal. vt tædium diuturnum Calceolarij Musæi perlegendi erudita, & iucunda lectione lenias.

VARII lapides variorum Piscium figura veluti insculpti, & efficti, quos in Vicentino agro superioribus annis effossos Michael Angelus Angelicus honestissimus, & ornatissimus Vicetiæ Pharmacopæus Francisco Iuniori Calceolario pro vetere amicitia donauit, quorum hîc figuram, cum sint propter varietatem admirabiles, & amici benignitatem non aspernandi, libenter expressam subijcimus.

CÆTE-

CÆTERVM alij etiam lapides in Musæo asseruantur, qui variorum piscium effigies repræsentant; Huiusmodi lapidem, ait Gesnerus, cap. XIV. de figuris lapidum Eislebianum vocat Agricola, & imagines exprimere scribit piscium Lucij, Percæ, Passeris marini, quales ferè, quisquis hæc legis, in Musæo, si cunctaritè perlustraueris, esse deprehendes.

IVRBOTVM Gallicè vocatum: Rhombum scilicet à turbinata corporis forma appellatum pro turbinato dicere Galli visi sunt, ait Petrus Bellonius libro primo de Aquatilibus; Caput illius multis spinosis ossibus refertum, tantæ inter se varietatis, vt omnia fabrilia instrumenta in se continere credatur: maximum ex Oceano adferri idem Auctor docet, tantæ molis, & carnis, quam delicatam habet, vt quadraginta librarum pondus excedat. Sed quid ego? ad cupedias, & gulæ irritamenta, lectorem allicio? cum solum profectò Archetypum breuissimè describere mihi constitutum fuerit, vt expeditius lapidosi Rhombi figura perciperetur, quam enucleatiùs explicatam lib. citato Bellonij comperies.

ARBORVM folia simul connexa, & veluti agglutinata, quæ figura, & venulis, neruisque naturalibus optimè responderent, nisi durities, pondus, & viriditatis carentia obstarent, cum sint omnia lapidosa.

PAGVRVS Venetus Granciporro vocatus, respuit læues tractus, asperas cautes incolit quas æstus meris influxu, ac reciprocatione siccas relinquit, vbi torpescit mare in arido relictus, præ metu crura contrahit, & torpentis modò immobilis quiescit, vt obseruat Bellonius lib. ij. de Aquatilibus. Adolescit in Caluæ humanæ

humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit, in eius ore tot comperies naturę ſecreta, tot adſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe ſit, fatearis: carnis, & coctionis durioris Galenus eſſe docet, ſed de muſculis id potiùs, quàm de Muti, qua potiſſimum parte conſtat (ea autem eſt eius Epar) intelligendum putat Bellonius; Sethus ſalſi ſucci eſſe, & ventrem ſiſtere ſcripſit: Sed, vtcumq; iſthæc ſeſe habeant, lapidoſum, figura propoſita, damus, à quo nihil detrimenti ventri tuo metuere potes, optimè Lector.

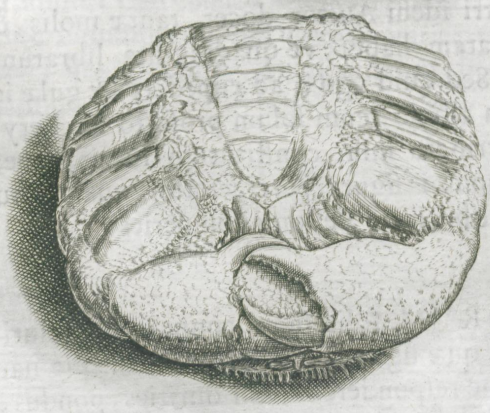

COCHLEÆ, Conchulæ, Chamæ, & id genus alia maris eiectamenta, veluti plures ferculorum miſſus, pulchra naturæ largitate, ad curioſas mentes oblectandas apponuntur, verùm hæc potius Bellaria leuiora, quam ſolidi, & alentes menſium cibi.

Conſultò

Consultò prætermittimus complures alias, & diuersas formas in lapidis duritiem concretas, ne minuta pusillarum rerum commemoratione defatigatum lectorum animum vel obruamus, vel inepto labore tædio afficiamus: satis fuerit res magis conspicuas, & insignes breui descriptione (multis ex ijsdem etiam figuris expressis) digito veluti commostrasse. Finis Tertiæ huic Musæi descripti Sectioni bonis auibus imponetur, si Lectorem pium, & eruditum exorabimus, vt cum Platone in Timæo, & alibi à naturalibus ad diuina, à generatione ad ea, quæ semper sunt, cogitationem traducat: Senecæ memorabile præceptum semper in ore, in corde, in tota vitæ ratione gerat, & tueatur. Sic viue cum Hominibus, tamquam Deus videat, sic loquere cum Deo, tamquam homines audiant.

Sectionis Tertiæ Finis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO QVARTA
MVSÆI CALCEOLARII,
IN QVA DE CORPORIBVS METALLICIS CVIVSCVNQVE GENERIS PERTRACTATVR,
EODEM ANDREA CHIOCCO MEDICO, ET PHILOSOPHO EX COLLEGIO VERONENSI
Auctore, vel Scriptore.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO QVARTA.

VETVS quæstio est, iam vsquè à primis Philosophiæ ducta incunabulis, & multis contentionibus apud veteres agitata: Vtra alteri anteferenda sit ex ijs Philosophiæ partibus, quorum vna ad cognitionem, & contemplationem pertinet, quam Græci θεωρητικὴν, altera ad actionem, quam πρακτικὴν appellarunt: lib. vj. Ethicorum Sapientiam prudentia facit superiorem Aristoteles, quod lib. Eth. etiam x. & vij. Politic. non obscurè confirmat idem Philosophus: demostratio huiusce rei necessaria est, quoniam Prudentia ad actionem refertur, & omnis actio ad finem aliquem necessariò dirigitur: at cognitio omnis, & rerum exacta contemplatio per se ipsa expetitur, neque aliò spectat, ipsa suis pollens opibus, nihil alterius indiga, maius ergo quid, & sublimius est ipsa veritatis cognitio, & contemplatio: Præterea sapientes eos nominauit Antiquitas, qui abdita quædam, & à vulgi captu secluſa perquirerent, vt Thalem Milesium, Anaxagoram, Democritum, qui verè philosophari dicebantur, immo admiratio ipsa, quam causam, & originem philosophandi statuit summus philosophus, ad hanc philoso-phiæ contemplatricis partem spectat: Definitos enim syderum cursus, & quæ in sublimi fiunt, & statas anni temporum varietates, lapidũ, metallorum procreationis animalium rationem admirantes homines ingenioſi, quæ causæ vnumquodq; horum efficerent, curiosè perueſtigare cęperunt: At Socrates Platonis magister, eo tamquam adagio vtens,

quæ ſopra nos eſſent, nihil ad nos attinere, Philoſophiam à rebus occultis, & in naturæ ſinu latentibus ad vitæ communis inſtitutionem, & mores ritè conformandos traduxit, de virtutibus, ac vitijs, bonis, & malis rebus frequentius diſpurabat, vt lib. primo de dictis, & factis Socratis Xenophon docet. Vno Homerico verſu totius philoſophiæ ſummam contineri dictitans,

Ὅτι τοὶ ἐν μεγάροισι κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται,

quod verterim,

Scire quod in domibus praui, rectiq; geratur:

Sod profectò ſi diuino Platoni habenda fides in Ideis, & ſummi boni Dei .ſ. Optimi Maximi, & primæ mentis vbi effulgent Ideæ, rationibus, & attributis contemplandis, & declarandis multus fuit Socrates: qui etiam in primo Alcibiade docet Magiam Zoroaſtri nihil aliud ſibi videri, niſi diuinarum ſcientiam, atquè cultum, quibus imbuantur Perſarum Filij, vt ad Mundanæ Reipub. exemplar ſuam & ipſi Rempubl. condiſcant adminiſtrare, vt Platonici docent, & in lib. de Repub. ſummi boni Diſciplinam ſummũ eſſe exemplar, ad cuius normam, & interior animi noſtri Reſpubl. & exterior regantur, ex quibus liquet Socratem primas quidem partes practicæ philoſophiæ dediſſe, ſed ea lege, ſi rerum diuinarum notitia ſit ſubnixa, quæ ſemper eodem modo ſint, non quæ in generatione ſint poſitæ, vt naturalia omnia: quocircà & alibi etiam ex ſapientia oriri prudentiã diſertè docuit. Impudenter ergò, ac malitiosè aduersùs Socratem in Nebulis Ariſtophanes magnus inter Comicos Nebulo eſt debacchatus; Xenophon etiam occulta in Platonem inuidia, Socratem à rebus diuinis cognoſcendis abhorruiſſe memoriæ prodidit. Rei enim veritas eſt, Socratem rerum naturalium ſcientiam, tamquam incertiſſimarum magna ex parte auerſatum: doctrinam de eo, quod ſemper idem eſt, amplexum; & cęteris ſcientijs omnibus antepoſuiſſe, vt Plato, cui magis credendum eſt, pleniſſimam hac de re fidem facit in Parmenide, Philębo, Dialogis de Repub. & Timęo, atque alibi; In Timæo ſanè ipſo Socratem oble-

ctatum

ctatum cauſarum rerum naturalium inueſtigatione obſeruamus, lapidum nimirum, metallorum, & cæterorum foſſilium explicatione, & eorum, quæ in ſublimi fiunt, tum partum ſimilarium & diſſimilarium exactiſſima enucleatione. Verum enimuerò ex eodem Timæo aurea illa verba, & Socratici Platonis doctrina digna memoriæ mandanda, vt nos à reprehenſione D. Auguſtini tueri poſſimus, quam ad me perſcripsit Reuerendiſſimus Epiſcopus Verulanus Hieronymus Aſtræus diuinæ, & humanæ ſapientiæ conſultiſſimus: Haud nimirum laude dignum eſſe ſeſe in naturæ lapidum contemplatione immergere, cum multo digniora habeamus, quibus contemplandis mentem exercere, & ad ſublimiora extollere valeamus: Aurea Platonis verba ſunt.

Quod ſi quis remittendi ſtudij gratia, rationibus eorum, quæ ſemper ſunt, intermiſſis conſiderauerit veriſimiles de generatione, probationes, atque eiusmodi conſideratione ſine pœnitentiæ acceſſione delectetur moderatum in vita, prudenemq; ludum conſequetur;

Suprà enim dixerat Plato cætera generis eiuſdem hoc eſt phyſicas res veriſimilibus rationibus aſſequi haudquaque laborioſum eſſe; ex quo patet Socratem, Timæum, & Platonem hanc ex veriſimilibus doctrinam minimè quidem omninò reſpuiſſe, aut auerſatos eſſe, ſed eorum, quæ ſemper ſunt, rationes, & diuinarum, & à materia fęce ſecretarum naturarum, & formarum intelligentiam, & contemplationem cæteris omnibus antepoſuiſſe, Xenophontem eſſe deceptum, aut volontariè mentitum cum à rerum diuinarum ſcientia alienum fuiſſe Socratem voluit perſuadere; hoc ex Conuicijs Ariſtophanis intelligimus, numquam enim ipſum ἀεροβατεῖν, & per nubes formas quaſdam diuinas contemplatum obieciſſet, niſi huic ſtudio ipſum deditũ conſtans tunc Fama extitiſſet: Nos igitur in Tertia Sectione lapidum Muſæi, atque aliorum conſimilium deſcriptione abſoluta moderatum, & prudentem ludum conſequuti, adhuc oblectandi animi gratia eũdem ludum repetentes in deſcribendis cuiuſcumque generis metallicis corporibus, quæ in loculate hoc naturæ penu conduntur (prætermiſſis tantiſper gra-

grauioribus, & magis ſerijs diſputationibus) verſabimur; Illud interim Lectorem beneuolum commonentes, vt hiſce etiam in rebus terrenis, & mutis ſapientiam, potentiam, & bonitatem ſummi Conditoris veneretur; illius eximij præcepti memor, quod à Porphyrio in ij. de Abſtinentia animatorum traditum eſt, Colamus (inquit) Deum ſilentio puro, religione, puris, verisque de eo opinionibus, aſſimilarique ei, atque coniungi conemur, vitæque noſtræ ſanctimoniam pro ſacrificio offerre, idque Deo ſacrum accommodare.

AVRI MINERÆ.

IN hoc rerum naturalium Theſauro oſtenduntur Auri Mineræ tres: vna ex Pannonia, cui argentum ineſſe color candidus veluti argenteus, quo fulget demoſtrat, λευκὸν, græci appellant, argentoſum Latini, cui ineſt argentum ex candido colore, vt docet Agricola lib. viij. de natura foſſilium: ſic ἄπυρον ignem non expertum aurum vocant; quod verò vſque eò coquitur, dum argentum omne ab eo fuerit ſeparatum, ἄπεφθον; hanc Mineram Francisco Calceolario Seniori donauit Petrus Andr. Matthæolus, cum quo ei multa ſemper neceſſitudo, & familiaritas interceſſit, quin & Veronam ſæpè ſe conferebat Mattheolus, vt vnà in Montem Baldum ad luſtrandas, & perueſtigandas plantas concederent.

ALTERA Minera in lapide ſubcinerei coloris ſatis grauicum Argento expullulans ex Boemiæ Fodinis allata.

TERTIA Auri Minera ex lapide ſubrubei coloris fluens, cui cuprum inſito colore emicans adnatum viſitur ex eiſdem Fodinis.

Quæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

QVÆ de Auro doctè scripsit Agricola pluribus in locis, sed potissimum lib. viij. de natura fossilium diligenter legenda; Plinius etiam, Barbarus, Cæsalpinus, Cardanus, Scaliger fusè de eo disputarunt, nec à nobis huc ineptè eorum dicta transferenda: Cardanus somniauit Aurum esse metallorum perfectionem, & conatum, quasi alia metalla sint imperfecta, & ad aurum tendant, tamquam propriam perfectionem, & finem, sed acutè refellitur à Scaligero: *Exerc. 106. cap. 102.* Vnumquodque enim metallum sibi purum, & perfectum est in propria spetie, & censu: essentia enim cuiusque in indiuisibili est posita, solaque est rei perfectio, impurum ergò Plumbum aliud est, quàm plumbum, nec magis aurum aliorum metallorum est perfectio, quam Homo Cimicis: septem ergo metalla illa vulgata Aurum, Argentum, Ferrum, æs Plumbum, æs Cyprium, electrum ex se ipsis propriam sunt perfectionem sortita, nec aurum, tamquam eorum finem spectant, nec ex argento viuo, & sulphure conflatur aurum, vt optimè ostendunt Agricola, & Fallopius, quæ fuit Chymistarum, & Alberti Magni Hæresis, à qua non videtur alienus Sebastianus Foxius Hispanus (alioquin non contemnendus Platonici Timæi expositor) cum apertè Plato, à quo omnia bona vel surripuit, vel accepit Aristoteles, diserte doceat ex aquę portione ampliori, minori terrea gigni metalla contrà lapides (vt in tertia Sectione traditum est) maiorem terrenæ exhalationis copiam in se continere.

AVRVM Obrizum vocant, ait Agricola, à quo omne est separatum argentum; huius appellatio reuocauit mihi in memoriam, quod FRANCISCVS Auricalchus Vir doctissimus Sancti Ægidij Prior, & Academicus Philarmonicus me docuit in Deum scilicet, & proximum nostrum charitatem instar Auri Obrizi esse debere nulla propriorum commodorũ, aut vtilitatis labe inquinitam, hanc labem Hypocritæ præferunt, dum ad immensas opes per simplicium hominum credulitatem malitiosè conantur emergere, rerumq; potiri. *Lucret.*

An

An Aurum arte confici possit, legendus Io. Franciscus Picus: Fernelius lib. ij. de Abditis rerum causis, & Benedictus Pererius libro de rerum naturalium principijs, quo Auctore nullum dedit Hispania, nostra tempestate doctiorem, eloquentiorem, & in rimanda rerum natura excussum magis, & dilucidum: Vtinam sui ordinis viri ad diuersum doctrinæ, & scribendi genus non impulissent, sed in solo Aristotele illustrando versari siuissent. Quidam semine Auri Chrysopeiam constare autumant, atque indè vt plantarum, & animantium, auri existere propagationem: Sed cum propagatio per semina solis viuentibus conueniat per naturam, vt Aristoteles, & omnes Physici docent, non est vt Spagiricus quispiam per artem aurum se efficere posse somniet, & oculis nostris gratis illudat. Illud non omittã interrogatum olim Speronium, cur Pindarus à commendatione, & encomio Auri suas odas esset auspicatus, respondisse illicò, at erat viuido, atque acri ingenio, Præuidisse Pindarum contemptui fore Poëtis, & ludibrio optimas disciplinas, idcircò monuisse Principes viros, ne permitterent nebulones quosdam impuros præmia viris doctis, & bonis debita præripere: cum aurum inter diuitias, viri eruditi inter homines emineant.

AVRI puri granula, quæ tamen Ciceris magnitudinem non excedunt, è proprio cuniculo eruta, nec non colore flauo micantia.

ARGENTI minera ex Valle Ioachimica, lapis est scissilis satis grauis, colore ad spadiceum vergente, granulis argenteis, ijsque nitentibus vndique consperſus.

ARGENTI minera Annebergia: lapis in spadiceo colore satis lucidus, pondere grauis, & qui veluti scissilis apparet, argenti multum continens: hoc fortè innuit Cardanus, cum ait inueniri in Boemia Abertania, & in Misena Annebergi, & Snebergi adeò defecatum, vt ad examen syncerita-

Lib. 6. de Metallis.

tis

tatis deductum decima tantum sui ponderis parte decrescat, Georgius Agricola refert in Bohemia inuentum Argenti frustum ponderis duorum Talentorum; est autem hoc pondo centum, & quadraginta; hæc Cardanus.

ARGENTI minera Suecica in colore nigro aliquam viriditatem permistam præferens, nec minùs æs innatum commonstrans.

ARGENTI minera Bohemica, cui aurum, & æs inesse ex proprijs coloribus facillimè cuilibet perspicunm esse potest.

ARGENTVM fossile Anneburgium, cuius micæ in Terra flaua elucere visuntur: Argentum flauum quorumdam esse existimatur.

ARGENTI Granula, in quibus color flauescens elucet iuxta Adamantem Pyramidali forma in propria vena conformata, quæ sanè ex Pyrite lapide colore auro simili veluti progenitore enasci conspiciuntur: In auri porrò, argenti, & aliorum metallorum fodinis lapides, teste Theophrasto, frequenter solent inueniri, vt Adamas, qui in auri venis sæpè nascitur, quocirca ex auri natura esse Platoni creditur: dum ait in Timęo, auri ramus propter densitatem durissimus, & nigro præterea colore suffusus Adamas appellatur, ambo quippè solidissimę sunt naturę, & perfectam mistionem adepta.

ARGENTI Viui mineræ, quasi lapis fragilis, & ad rubo-rem subobscurum inclinans Argentum Viuum, tamquam Vomicam, continens, Plumbo pondere ipso æquandus, in cuius vniuersa gleba Argenti Viui guttulæ vndequaque sunt sparsę, Cinnabari fossile Dioscoridis, & minium natiuum aliorum; Hinc Argentum Viuum extrahunt metallici ex Hydra monte haud procul à Goritia.

ARGENTI Viui minera Suacenſis; lapis durus, grauis pondere; cuius totum corpus colore plumbeo (non ſine aliquo candore) infectum: Conquaſſatus lapis argentum viuum de ſe non fundit; ex illius tamen in puluerem redacti exoctione; fornacum ope, argentum viuum genuini coloris educitur.

Hîc monitum Lectorem velim, nos rerum ortum, & cauſas, hîc ex profeſſo non tradere, ſed ſolum Muſæum deſcribere, quædam duntaxat ſingularia, nec paſſim obuia perſtringimus: In Argentum Viuum igitur ſi aurum, & plumbum proijciantur, plumbum ſupernatat, aurum ſolum mergitur, grauiſſimum igitur omnium non quidam ob craſſitiem, aut terrei elementi copiam, vt ferrum, ſed ob ſolidam, & perfectam miſtionem, vt optimè Franciſcus Valleſius docuit: Deceptus ergo videtur Plinius noſter, qui pondere, & facilitate materiæ à plumbo vinci aurum putauit; Hoc ſolum in igne nihil deperdit, quo ſæpius arſit proficit ad bonitatem: eius vſu minimum atteritur, cum aliorum metallorum tractatione ex decidua materia manus ſordeſcant, nullum latius dilatatur, aut numeroſius diuiditur: Accedit, ait Cęſalpinus, ſubſtantię incorruptibilitas ἀφθαρσία, ſolum enim nullam contrahit rubiginem, nec ſquallorem, adeò vt contra ſalis, & aceti ſuccos rerum domitores conſtans perduret, quod auro puro potiſſimum conuenit: Arabes vim lætificandi cor adſcripſerunt: ſuo frigore à corde prauas fluxiones fortè repellit, ſiccitate, & ſubſtantię incorruptibilitate cor à putredine tuetur, Chymici potulentum pollicentur ex ſolutione aduerſus omnem morbum, & ad conciliandam diuturnam iuuentutem, ſed ſpecioſæ nugę ſunt, quia à nullo ſoluitur, niſi ab argento viuo, quod venenum eſt: ab actis aurificum aquis non in liquorem ſoluitur, ſed in partes inſenſiles, quæ ſiccatis iterum aquis in priſtinum corpus glutinari poſſunt, vt acutè, & verè obſeruat Cæſalpinus: Aurum ergo potabile dicetur eius puluiſculus ritè defęcatus & ablutus, & quouis liquore aſſumptus, qui ergo putant Aurum elaxando qualitatem, aut facultatem auream

Lib. de Stapbilosophia.

Cap. proprio.

auream iuſculis communicare oſtentationis vaniſſimæ, ne-
dicam Iberiçæ, vitro non carent; cauterio ex auro ignito
excitato non fieri bullas, & vlcus citius ad cicatricem per-
duci tradunt; Argenti paulò imbecillior natura (ait Cæ-
ſalpinus) in igne enim aliquid deperdit, licet modicum, &
à ſulphure comburitur, ſi illi fuſo admiſceatur: lineis ex
nigris ductis manus inficit. Dilatatur malleo in amplam
latitudinem, ſed minùs, quàm aurum, quia craſſius eſt, &
durius; hoc eſt perfecta miſtione, & ſolida tenuitate non
eſt præditus, quemadmodum aurum, Albertus Magnus op-
timum argentum molle ſub terra naſci tradit, vt ſpiſſæ pul-
tes, aëri expoſitum ſiccari, & congelari; fundiq́ue in opti-
mum argentum, quale & in Muſæo Calceolario comperitur.

ARGENTI Viui mirifica natura profectò exiſtit; illi enim
cætera omnia metalla impoſita ſupernatant, excepto auro:
eius natura aërea eſt; ab Ariſtotele enim inter ea ponitur
lib. IV. meteorum, quæ plus aëris obtinent, facillimè enim
in fumum euolat, quod inditio eſt ex exhalatione maximè
conſtare, idcircò inter Spiritus Chymiſtæ connumerant:
Veneni modò aurum corrumpit, cum primum enim illud
tetigerit, permeat intùs, confringit, & in puluerem vertit
nulla auri natura vlteriùs ſe prodente: hoc tamen in igne
pulchrius exurgit, quàm prius extiterat. Præclarè, vt om-
nia, Scaliger exercit. 105. docet argenti viui ſubſtantiam
facilè intelligi exemplo aquæ, quæ cum in puluerem cadit,
in globum coit, cum ſicco enim iam inijt ſocietatem, quod
quam ipſum habet, illi det firmitudinem: argentum ergo
viuum eandem rationem habet in natura, quam aqua pulue-
re collecto, eſt enim aqua terrea, vel terra aquea non ſine
multo aëre; hinc etiam Cardanum acutè refeliit, qui in
ſicco conglobari hydrargyrum voluit, quia refugiens ſicci
contactum, id in puncto tangere conatur: quoniam & in
aqua conglobatur, & in plumbi ſcobe, quam non refugit,
& inuitus eam relinquit ex ea, quantum poteſt, colligens.
Cæterum alia ex parte perſpicaciſſimi ingenij, & multorum

experimentorum peritus Gabriel Fallopius calidum, & ſiccum eſſe Argentum viuum multis docet, in eo duo eſſe, aërem quidem, ſed paucum, tantum illius tamen, quod ſubſtantiam terream eliquet: alterum eſt terra copioſa, ita vt ex centum partibus octuaginta ſint terræ, & reliquæ aëris. Idcircò ſi tractatur hydrargyrum humectam non relinquit manum, nec locum, quem contingit, cum aëris effectus non edat; ob maximam miſtionem hoc prouenire quidam putabant, quod refellit Fallopius, quoniam facilè à Sole, & Igne diſſoluitur, quod imperfectę miſtionis eſt argumentum: aëris ergo paucitas eſt in cauſa, vt non humectet, nec terra, quæ in argento viuo dominatur eſt pura, & cruda, ſed fuliginoſa, cocta, & valdè attenuata, ita vt vix paſſa calorem euolet in fumum, quod crudæ non eueniret; ob hanc etiam fuliginoſam terram facilè aſcendit, non ratione aëris, quod perſpicuè Auctor ille oſtendit: Cogitent Viri eruditi an conciliari hi Authores valeant, & potiſſimum naturæ Genius Ariſtoteles cum Fallopio, an aliter dirimi controuerſia poſſit, nobis enim ſatis eſt hæc terigiſſe, ne ieiuna, & exſuca Muſæi deſcriptio hiſtoriam potius paſſim ſaperet, quàm guſtum ſerię, ſolidęque doctrinæ. Sed de his ſatis.

MINERA Carbunculorum, qui Granati dicuntur à granis mali punicæ, quive non niſi in clariori lumine radiant: hæc puriſſimi, & defęcatiſſimi auri particeps à natura facta, mirabile, & iucundum ſpectaculum oculis præfert; Donum præclarum ſanè præſtantiſſimi, & Clariſſimi Matheoli, quo Franciſcum Calceolarium Seniorem olim auctum, & cohoneſtatum voluit.

AES

ÆS fossile Suacense rubrum, quod colore aurum imitatur, si modicè eius diluatur rubor, substantia tractabili, & fusionis tarditate Argentum: plurimum exhalationis combustibilis continet, quare ignium examen non tolerat, sed comburitur vniuersus, sicuti reliqua æris genera nam præ cęteris odorem, & flammam sulphuream reddit.

ÆS fossile rubrum argenti nonnihil in se continens ex Carpato Monte metallorum fœcundissimo, in ea montis parte, quam Cepusium nominamus, ait Agricola, sunt insuper tria æris metalla Golnicium, Rosetala, Smolnicium, vbi atramentum sutorum conficitur. *Lib 2 de vet. et nouis meta.*

ÆRIS minera Kepnica in Misnia, quæ non rubrum, sed plumbeum habet colorem venulis quibusdam flauis refertа, pro cuius libris centum fornacum ope extrahuntur lib. xxij. æris.

ÆRIS minera Iuaceburgensis lapidi scissili subcinereo assimilis, cui venulæ aureum colorem imitantes visuntur innatæ, cuius centum libræ xx. æris reddunt libras.

ÆRIS minera Annebergia subrubro colore renidens, ex cuius libris centum, quod parum locuples sit vena, libræ duntaxat xvj. æris ignis ope elici dicuntur.

ÆS natiuum Iluanum, cui ferrum ob arctissimum affinitatis vinculum, quo sese mutuo isthæc duo metallica respectant, est simul adnexum, omne namq; ferrum Calcanthi ope, & eo veluti Proxeneta in æs transit, nec ad priorem reddit naturam, sed in quam est transmutatũ, illã eãdem seruat.

ÆRARIVS lapis, cui cum plumbum insit, plumbeo similiter conspicitur colore ex Germaniæ fodinis.

ÆRIS

ÆRIS Flos verus, ac legitimus grauis, friabilis, & saporis adstringentis colore modicè splendente ruffescens ex propria æris minera in minutissima granula semina Papaueris erratici magnitudine exprimentia, effloreſcens.

ÆRIS Flos, qui granorum milij magnitudinem non excedit, flaueſcens friabilis grauis modicè ſplendens ſapore adſtringente ex ære in fornace candente, ibique aqua reſperſo ob repentinam congelationem exiliens quaſi æris minutiſſimas particulas, & rameta à rebus corpore reſoluta dixeris; Pſegma Plinij.

ÆRVGO foſſilis, & natiua in rudi æris lapide colore viridi effloreſcens, cuius ſapor eſt acris, quod ex ſucco vehementer acido, & concluſo æris materiam circũſtante, ipſamq; erodente ſit genita.

ÆRVGO factitia, & ſublimata viridis coloris ex ære aceto madefacto elaborata, hac Chirurgi, & Pictores vtuntur, & in officinis viride æris nuncupatur.

ÆS ignis vi in fornacibus, in quibus Argentum ab ære ſecernitur ab omnibus expurgatũ vitijs, & impuritatibus, quod colorem in rubro luteum repræſentat: æs regulare Metallicorum.

ÆRARIVS lapis nigerrimi coloris, in qua Percæ piſcis maritimi effigies proprijs ſignis aureis diſtincta, adeò perbellè à natura eſt inſculpta, vt ad viuum expreſſa, & delineata videatur.

Cæterum antequam ex æratis metallis recedamus id obſeruandum Cyprum olim laudatiſſima habuiſſe æris metalla (idcircò à Latinis veteribus Æroſam vocatam) in Tanaſſo copioſa, & fertilia iuxta Amathuntem Vrbem, quam proindè Ouidius *Nunc fœcundam, nunc grauidam metallis eſſe dicit*, teſte

teſte Agricola. Cyprum æs Cuprinum appellat Palladius, vndè apud Barbaros Cuprum per ære accipitur, auctore Cæſalpino, optimi notæ ſunt, vt ſit rubrum, & attritu colorem cinnabaris imitetur, nigrum enim pluſquam decet, exuſtum; Ad vlcera perſananda in Medicina multiplicem habet vſum, vt Dioſcorides docet: intrà noxius eſt eius vſus, idcircò damnantur ænea vaſa ad eſculenta, & poculenta, niſi ſtanno fuerint illita, nam cum facilè æruginem de ſe mittat noxas infert grauiſſimas elephantiaſim, cancrum, dolorem iecinoris, & lienis; Teſtantur Arabas, ait Cęſalpinus, ſi vas æneum ſuperponatur piſcibus frixis adhuc calentibus eos infici, adeo vt inſtar veneni lethales reddantur: Stanno ęruginis cohibetur virus.

Cœlos quaſi ære ſolidiſſimos fuſo ſtatuit Iobus cap. XXXVII. vndè æris prærogatiua percipitur: Viſum enim nobiliſſimis Philoſophorum cœlum ſubſtantia conſtare firmiſſima, & ſolidiſſima, quæ diuiſionem recipere nequeat, aſtra orbium eſſe partes, & cum ipſis ferri, non per ſe ſe, quaſi volucres, quod fuit ſomnium ridiculum, & putidum quorundã Aſtrologorum omni crititio ſenſus, & rationis deſtitutorum: neq; enim regularem motum obtinerent cœleſtia corpora, vt probat Ariſtoteles, non enim eadem celeritate ferrentur, neque eidem tramiti ſemper inſiſterent, ſed huc illuc temerè tamquam vento iactarentur: Iobo conſentit & Homerus teſte Valleſio, qui οὐρανὸν πολύχαλκον nuncupauit, ideſt multi æris cœlum: obſeruant etiam rerum antiquarum curioſi: Heroicis temporibus (Pauſania teſte) non ferrum, ſed æs in vſu fuiſſe: quod Homeri teſtimonio confirmat, cum Piſandri Pipennem, & Merionę Sagittas deſcribit: argumento etiam eſſe Achillis Haſtam Phaſilide in Mineruæ templo poſitam, & apud Nicomedenſes in Æſculapij Memnonis enſem ex ære totum, cum haſtæ illius ima tantum, & ſummа caſpis ærea ſit: Pauſaniæ obijciunt quidam eruditi viri Ariſtotelem, qui lib. Poet. καὶ χαλκέας, ait, τὰς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους ærarios ſcilicet artifices ferrum elaborantes, quaſi Homerus æra-

Lib. 2. cœli.

Lib. de S. Philoſophia.

In Laconicis.

ærarium pro ferrario artifice capiat.

Verum iſthæc curioſis ſubtilius excutienda relinquo. Iam verò, quoniam varia hæc lectio ſolet eruditorum ingenia oblectare, qui ſordido lucello minimè addicti, quid de ipſorum ſtudijs vulgus ineptum ſentiat, parum curant, id pariter adnectendum ex Ariſtotele lib. ij. politicorum quod ad præclarè, & ſolidè adminiſtrandas Reſpublicas multum momenti habet; nam cum Plato lib. de Repub. Ciues omnes docuiſſet è terra ortum duxiſſe; Deum autem in ipſo ortu quibuſdam aurum infudiſſe, alijs argentum, nonnullis æs, & ferrum: hac fabuloſa, ſed perutili allegoria innuere voluit primos ſemper dominari debere, ſecundos cuſtodire, tertios artifices eſſe, quibus es, quartos agricolas, quibus ferrum eſt infuſum: pulchrè obijcit Ariſtoteles hoc pacto ſequi, vt ſemper ijdem ſint magiſtratum gerentes, hoc autē ſeditionis eſt cauſa apud bellicoſos potiſſimum, & animoſos viros, non enim modò horum, modò illorum miſcetur animis diuinum illud aurum, ſed ſemper eiſdem à prima ſtatim genitura; Sed profectò haud erit difficile Diuinum Platonem tueri, cum etiam Ariſtoteles alios natura gigni ad imperandum, alios ad ſeruiendnm aptos, & habiles docuerit: illudque in rebus humanis (Herodoto teſte) ſit acerbiſſimum eum, qui plurimum ſapit, minimum poſſe: id igitur animaduertendum Ariſtoteli fuerat; Platonem velle optimates illos aureæ genituræ ſeligendos, cum plures vno, etſi non plurimi, exiſtant, ijsque ſummos Magiſtratus eſſe committendos, ita vt vnus alteri viciſſim ſuccedat, Magiſtratuum enim viciſſitudo concordiæ cauſa eſt, vt optimè idem Ariſtoteles docuit: Huius præclariſſimi inſtituti habes Lector optime, viuum, & admirandū exemplar Sereniſſimam, & Immortalem Venetam Rempublicam aureo Senatorum Satu, & Cœleſti Patritiorum progenie cæteris omnibus præcellentem, quæ veteris Maieſtatis Italici Imperij poſt Romanos Imperatores deletos, Pietatis Catholicæ, Iuſtitiæ, & inconcuſſæ libertatis vnicum eſt domicilium, & acerrima Vindex, tùm aduersùs Barbaros à varijs orbis terræ plagis cerui-

plagis ceruicibus noſtris imminentes inuictum propugnaculum: Hæc commiſſos ſibi populos, & ſubditos tam paterno, & amabili affectu, & cura tuetur, & moderatur, vt ſummæ felicitatis loco ducendum ſit, & prærogatiuæ non aſpernendæ tantæ, ac talis Reipub. ſubditum eſſe: Haud exiguus ergò Senatorum numerus aureæ geniturę, qui nos regunt, ſed modò hic, modò ille: Cuſtodes argenteę naturę, Æs, & Ferrum ablegatũ ad Artifices, qui ſumma induſtria, & ingenio artes egregias humano generi perneceſſarias in Vrbe Principe exercent, & ad perfectionis apicem perducunt.

Cæterum quisquis es, qui tantę Reipublicæ maieſtatem libens veneraris, quæſo te, ne Bernardum Saccum Papienſem lib. primo cap. XIV. de rerum Italicarum varietate, & elegantia, vel hiſtoriæ Ticinenſis perlegere graueris: Peregrini hominis, & Auctoris clariſſimi inconcuſſum, & fidele teſtimonium de Sereniſſima Veneta Republica eò ſpectat, vt perſpicuè oſtendat Venetias Tranſpadanorum populorum caput exiſtere. Sed præſtat totum caput auctoris doctiſſimi, & ſyncериſſimi, cuius liber non adeò venalis omnibus proſtat huc deſcriptum transferre, vt meliùs initia, ac veluti incunabula præſtantiſſimæ Reipubl. quam immortalem, & ſemper florentem Deus, cui eius Pietas, & Iuſtitia curæ eſt, tuetur, vel homuncionibus quibusdam furuntis, & malesuolis frendentibus, paſſim conſpiciantur: Ita igitur Saccus.

Si quis meam deſcriptionem deridendam putauerit, quod caput Venetias finxerim à terræ continuatione diuiſas, dixeritq; me corpus formaſſe abſciſſo capite, longèq; tranſpoſito: reſpondebo Mare, vbi ipſa Ciuitas eminet, Italicũ eſſe; Italq; quod in eius tractu ędificatum eſt ab accolis Italicum eſt, iureq; gentium, ac ditione propinquioribus pertinet, & cum propinquiores Tranſpadani ſint iure gentium ipſa Venetia Tranſpadanis iungitur, ſicut etiam ipſius Tranſpadani generis funiculus eſt. Et quamuis per terræ ſuperficiem, atque iunctura continenti non cohæret, eidem

tamen potioribus modis, nodisque à natura editis coniuncta, atque communis est gentis origine lingua, ritibus, & alijs naturæ, & generis inditijs. Quis enim nesciat inter Transpadanos populos Venetos Maris accolas antiquissimos fuisse, Romanosque collabente Imperio continentem deseruisse, finitimisq; euocatis, præcipuè Aquileiensibus ad eundum alienorum iugum, atq; sæuitiam in propinquas Insulas commigrasse, sedesque ibi suo iure locasse, prisca Venetiæ appellatione retenta, ac propagata: qua quidem in re si Gentis originem, & antiquitatem in ipsa Prouincia habitam, ac continuatam spectare libet antè Romam conditam Venetam viguisse gentem suo iure, & auspicijs facilè inueniemus: Liuio apertè attestante lib. v. ab Vrbe condita antè Romanum Imperium Thuscos emissis Colonijs Transpadana loca passim occupasse Venetorum angulo excepto: Venetis ergo priusquam alteri genti in Transpadano agro circa sinum Adriaticum Statio fuit. Qua quidem Statione, nuncupationeq; in alterum locum eiusdem regionis, iurisq; translata eadem manent in Gente antiuitatis ornamenta, tamquam progenie transmissa: Nemini enim terræ summitatem contemplanti vitis palmes terram hîc subiens, alibiq; exurgens à materno stipite traductus postquam adoleuerit apparet, propaginis industriam vetustate abolente, sed diuersum esse palmitem à stipite vnusquisque rei ignarus, imprudensq; existimabit: At si propaginis submissionem, naturamque resciuerit, eiusdem generis esse antiquum stipitem, ac nouum palmitem dixerit, agnoscetq; prudens contemplator eadem esse in vtroq; ligno internodia, similes gemmas frondes, pampinos, racemos, atq; vuarum speciem, vel qualitatem, loco tantum in sua regione, & genere mutato. Simili ratione Veneti Populi Italiæ antiquissimi à Patauio, & finitimis oris in Insulam sui iuris, tractusq; delati, non nouum, sed priscum genus gentis suæ propagatione repræsentant loco tantum, in suamet regione commutato, Statumque præsentem suo Iure ad priscam originem potius quam ad Insulæ Incolatum referre probantur: Maris interpositione

positione situm tantum, non ius eorum, possessionemq; diuidente, quod iuris argnmento probatur: Iure enim definitum est Dominum à Prędio remotum per Colonos suos possidere. Si ergò ius mihi ipsi à re mea diuiso possessionem seruat pari ratione in Insula agenti Populo per Reipublicæ administratores continentis possessio seruatur; qua quidem possessione seruata Maris interpositio pro nihilo putatur Iure ciuili, naturaliq́ue ad dominij, & possessionis vim potius, quàm ad loci interpositionem spectante, & ad absentem Dominum rerum dominia durante possessione, referente: Minimè ergo ridicula, sed veridica potius mea Descriptio censenda est Venetorum origine cum continentis dominio, & possessione coniuncta & cui etiam origini, & possessioni alij postea adiecti, atque superuenientes populi, tamquam accessione partes adhæsere in vnumq́; populum coaluere, principalis dominij substantia ex adiectis partibus aucta, & non immutata; iure enim definitum est, accessoriũ principalis naturam sequi, & imitari, non è contrario dictaq́ue accessoria, ex eo quod accedunt alteri principaliori, dignioriq́; videntur, ex qua ratione alia etiam vulgata iuris regula nascitur: Dignius ad se attrahere, & allicere minùs dignum: Digniores enim primi Insulæ Incolæ omni iure censentur, in quam quidem dignitatem traxisse alios postea populos publico Dominio constituto videntur antiquitatis, & dominationis communicatione per continuationem diuersa in se tempora coniungente, & communicationis vinculo posteriora prioribus quasi alluuionis adiectione, incrementoq́; in vnam formam componente: & de quo quidem Dominio in Reipub. ordines, Magistratusq́; dispositio, multa mihi scribenda supereſſent, quæ libenter referrẽ, vt illis clarissimę Vrbis instituta, ritusq́; paterent, sed peritorum Virorum censuram veritus monentiũ ab ipsius Vrbis Patrijs luculentius, quàm à me Peregrino homine patria Iura nominari posse: subsisto. Hæc Saccus, cuius librum Margaritarum Saccum doctissimus Pignorius noster vocat, per Patritios verò qui patria instituta & Iura narrarunt intel-

ligit fortè Saccus Gaſparem Contarenum Cardinalem ampliſſimum, qui de Republica Venetorum ſcripſit egregiè & luculenter, quo Viro nobiliſs. & doctiſſimo, & Fracaſtorio noſtro, qui eius fuit amantiſſimus, nihil Patrum noſtrorum ætas doctiùs, & præſtantiùs tulit. Huic ſi adiungas Hermolaum Barbarum maiorem natu, & Petrum Bembum, Triapoctrinæ, & optimatum litterarum lumina ſplendidiſſima, in amplisſima, & diuina Republica facilè venerabundus agnoſces.

FERRI minera, quæ quoniam terram valdè impuram, & exuſtam obtinet cum exiguo humore aqueo ſubnigro colore liueſcit, ſplendore etiam cæteris poſthabenda, quod exiguo humore aqueo ſit donata, eoque impuro, nec benè, & ſolidè cum terrea exhalatione permiſto: contrariæ porrò aquei humoris Dotes metallis perſpicuitatem pariunt. Hæc dum vritur fumum fætidiorem auro, & argento emittit, quòd terream portionem obtineat valdè craſſam, & aduſtam: quò fit, vt vilior cæteris metallis habeatur.

FERRI vena proprij coloris cum magnete rubri coloris miſta ex Bohemiæ Fodinis.

FERRI vena Iluana gleboſa minutis veluti Bracteis lapidis ſciſſilis modò compacta, quod & Cæſalpinus lib. iij. obſeruat: ob ferri enim venam nobilitata Ilua Tyrrheni maris Inſula incredibili copia eam gignens, quæ enim terra eruitur, dum vena effoditur, tota progreſſu temporis in venam conuertitur, candidiorem laudant, & quæ rubricam habeat admiſtam, luteam, & nigram damnant, cuiuſmodi in noſtro naturalium rerum Theſauro reperiuntur. *Cap. 6.*

FER-

FERRI gleba ponderosa valdè, quia materiæ ferreæ multum sit locuples, ex cuius tota base, quæ terra subnigra est à natura substructa folia multiplicia diuersas partes imitantia non sine oculorum admiratione adeò perbellè pullulant, vt à quouis peritissimo Artifice sic ad viuum exprimi non possent.

De Ferro pulchrè Scaliger: Si ferro carendum sit nobis non benè nobiscum agatur: Quin hoc ad hominis vsum moliri piam parentem naturam potius, quàm aurum, qui negant in auaris, non in sapientibus his liceat nomen suum profiteri: idcircò excoqui ferrum à natura, vt fiat æs esse falsissimum: Fusionis ferri difficultas copiosam exhalationem crassam, & terrestrem, ex qua constat, significat cum pauxillo humore aqueo: Liuescens color materię impuritatem, ob quam facillimè rubiginem contrahit, & tandem in puluerem vertitur, purgatum ad argenti candorem accedit, Chalybs; & χάλυψ à Græcis dicitur, Latinis Acies, Italicè Acciaio; rationem eius perficiendi lib. IV. meteorum Aristoteles docet, Ferrum scilicet igne vehementissimo fundi, vt fluat sicuti cætera metalla, quo opere multa separatur scoria, & recrementum, hinc purius, & durius fieri ferrum, quod cum sæpè præstiterint Chalybem effici: at diuturna coctione ferrum fieri durius docet Scaliger, quoniam lentorem omnem deponit, vndè primo rigidum, mox fragile redditur, cum igitur vi ignium multum ab eo abscedat, nō curant opifices vltimam eius perfectionem: Aquarum etiã ratione durius redditur, quibus extinguitur, postquã ignitum fuerit: hoc pacto Comum in Italia (teste Cæsalpino) ab huiusmodi aquam nobilitatum, varijs etiam succis ensibus, loricis, atque alijs instrumentis durities conciliata: Alberto laudatus succus Raphani admistis lumbricis terrestribus. Ferri natura exsiccat, & adstringit: Candens extinguitur sæpè in aqua, aut vino aduersus cęliacam affectionem, dysenteriam, stomachi dissolutionem ἀτονίαν, tum splenis tumores, Dioscoride auctore, quod facultate acri

Exercit. 106. cap. 2.

præ-

præſtat, teſte Valleſio, & aſtringente, quæ veluti Calcar eſt acrimoniæ, ad hæc præſtanda efficacior Chalybs, quia durior, & ſiccior: Huius Scobem in vinum generoſum infundunt, quod multis diebus ieiuno ventriculo ſumunt, qui Epatis, & lienis contumaci obſtructione laborãt, vel ſcrup. i, aut drachma dimidia, cũ Diarhodon, vel Hiera exhibetur: in maiori doſi non videtur capiendus, vt multi præſcribunt ad ſcrupulos v, cum enim aceto præparetur in rubiginem vertitur, quæ noxia eſt, & malefica: Illud poſtremò animi cauſa perquirendum an ferrum à Magnete trahatur, an potius ad Magnetem per ſe ipſum moueatur: poſteriorem hanc partem tuetur magnus Scaliger: idque ſubtili argumento omne appetens propter ſuam perfectionem appetit, ſic membra trahunt alimentum, vt nutriantur, & elementa ſibi conuenientes locos petunt, vt ibi conſeruentur, at ferri pabulo non indiget Magnes, non ergo illud attrahet, ſed potius ferrum ad Magnetem mouebitur tamquam ad Matricem ſuam, cuius abditis principijs perficitur: id verò longè ſubtilius adijcit; Eſſe proprius veritatem vt ab interna virtute potius, quàm ab externa, à qua non tangitur moueatur, veluti mouetur Catulus ad mamillam, & anima noſtra ab intimo principio, quod ſummi boni appetit fruitionem, eſt enim principium noſtrum primi particeps principij, & vltimi finis: Hac doctè, & ſubtiliter, vt omnia ſolet, Scaliger: erudito Lectori optionem liberè conceſſerim vtram volet ſententiam amplectendi.

Exercit. 102. cap. 6.

EX

EX THVANI VIRI CLARISSIMI HISTORIA Anni M D L. de Rege HENRICO II.

Stupendæ naturæ Lapis.

FACTVRVM me operæpretium arbitror, si antequam de hoc insigni, & prefulgido lapide Thuani verba proferã me apud cordatos lectores paulisper expurgem: dum fortè elaboratiorem stylum, & ad Lipsianorum normam, vel recentorum criticorum amussim fabrefactum postularent: atque eo præsertim, quod in describendo veteri, & præclaro Musæo, quale nostrum est, seruiendum Germanorum, Gallorum, & Belgarum Palato erat, qui viros pereruditos edunt, qui Erasmi institurione, & imitatione, oppido quã linguæ latinæ proprietati, & elegantiæ operam dant: nos sanè mediocritati laudabili studentes; horridum, & incultum nonnullorũ stylum pro virili euitamus, affectatas etiam veluti calamistro delibutas orationis phaleras non probamus, quod in philosophia potissimum Ciceroni magno styli Indici placuisse inconfesso est: Sicut interiorum animi notionum sermo est index (teste Aristotele) ita sermonis imago est scriptio, & stylus: dirimi igitur quæstio hæc poterit proposita sententia Viri doctissimi, qui interrogatus, quomodo Orator Bonus à malo discerni posset, cum aliquem audimus, nec de nomine antea cognitum, respondit cum Seneca Epistola c x v. id, quod ad rem nostram valdè meherclè facit. *Cuiuscumque orationem, addam ego & scriptionem videris sollicitam, & politam, scito animum quoque non minùs esse pusillis occupatum, magnus ille remissius loquitur, & securius, quæcumq; dicit plus habent fiduciæ, quam curæ;* Oratio vultus animi est (scriptio pariter orationis interuentu) si circumtorsa est & fucata, & manufacta ostendit illum quoq; non esse syncerum, & habere aliquid fracti, quòd sanè Senecæ præceptum, & admonitio in communi vita, atq; hominum consuetudine

Lib. de Fini.

tudine veriſſimum eſſe facillimè obſeruatur.

Accedo ad ſtupendum lapidem: quo loco benignos Lectores exoratos velim ne mihi vitio vertant, ſi vt adagio fertur, veluti extra chorum ſalto: Singularis enim Lapidis ſingulari loco, & ſeorſim ab alijs mentio facienda nec vllo pacto prætermittenda, tum vt Viri eruditi ex admiratione contemplandi eius cauſam cupiditate incendantur, tum vt Franciſci Calceolarij Iunioris diligentiam, & ſtudium locupletandi Muſæi omnibus teſtatum faciam, cum huiuſmodi lapidem, quem in Luſitania eſſe intellexerat, nulli impenſæ parcens conquiſierit, licet adhuc voti compos factus non ſit: Ita igitur magni nominis Hiſtoricus Thuanus Gallus de eo lapide ad verbum.

Dum Rex Bononiæ eſſet allatus eſt ad eum ex India Orientali ab homine incognito, ſed vt apparebat moribus Barbaro lapis ſtupenda ſpecie, & natura videlicet lumine, & fulgore mirabiliter coruſcantibus, quique totus veluti ardens incredibili ſplendore micabat, & iactis quoquo verſus radijs ambientem aerem luce nullis ferè oculis tolerabili latiſſimè complebat: Erat & in eo mirabile, quod terræ impatientiſſimus, ſi cooperiretur, ſua ſponte, & vi facto impetu confeſtim euolabat in ſublime: contineri verò, includive vllo loco anguſto nulla hominum arte poterat, ſed ampla, liberaque loca duntaxat amare videbatur, ſuum in eo puritas, eximius nitor, nulla ſorde aut labe coinquinatus, figuræ ſpecies nulla ei certa, ſed inconſtans, & momento commutabilis, cumq; eſſet adſpectu longè pulcherrimus, contrectati tamen ſe ſe impunè non patiebatur, & diutius contra adnitentibus, aut obſtinatius cum eo agentibus incommodum aſſerebat, quod multi multis ſpectantibus ſunt experti, ſi quid fortaſſis ex eo enixius conando detrahebatur, nam durus admodum non erat, nihilo minor fiebat: Huius virtutem, ac vim eſſe ad quamplura cum vtilem, tum præcipuè Regibus neceſſariam aiebat Hoſpes, qui miraculum oſtentabat, ſed quam reuelaturus priùs non eſſet, niſi ingenti pretio priùs accepto. Hæc vt in literis Io. Pi-

Io. Pipini oculati rei testis, qui in Familia Annæ Memorantij M. E. medicinam faciebat ad Antonium Mizzaldum, & ipsum insignem Medicum pridie ascensionis Bononia datis perscripta sunt, ita trado, & amplius discutienda Physiologis relinquo, nam veteribus, qui de huiusmodi rebus scripserunt similis lapis necne cognitus fuerit, nec Pipinus ijs literis se scire dixit, nec ipse affirmauerim: Hæc Iac. Thuanus.

Audiui porrò multos haud istarum rerum imperitos, qui magica superstitione conflatum lapidem putarunt; si non fœda illa, & sordida, quæ infima & nostras (ait Scaliger) & iurè ab ipso reijcitur, at media illa, quæ ex Astris deducit vires in specula, sigilla, annulos, tabellas (nam tertia magia diuina est, & mera sapientia, qua Dominum IESVM promissum Regem Magi ex Oriente nouerunt) verum Astrologica illa magia superstitiosa pariter est, vt alias à nobis est disputatum, nec verisimile est erronem illum Hospitem ad eam peritiam animum appuliſſe, potiùs superstitiosa dæmonum magia præditum fuisse: Alij putarunt, quos consulebam, lapidem esse venis auri, & argenti purissimis oppletum, & splendore intermicante confertum; alij astroitem, vel asteriam splendidiorem. Vtcumq; res se habeat curiosis rerum naturalium disquisitoribus hocce inuestigandum relinquo. *Exercit. 327.*

DE METALLORVM MISCELLA *Quædam perstricta.*

NATVRA docti, inquit Agricola lib. viij. de natura fossilium, metalla miscemus, quod ipse planiùs, & singillatim persequitur, nec tantum natura temperatione metallorum. docuit nos metallum facere, sed casus etiã, qui naturam imitatur, nam incensa Corintho Aurum, Argentum, Æs in vnum confluxerunt: Hinc tribus æris Corinthij generibus Fortuna tem-

peraturam dedit, quorum candidum, teſte Plinio, nitore argento proxime accedens, quod in miſtura prævaluit; alterum, in quo Auri fulua natura, tertium in quo æquabilis omnium miſcella: naturam, & caſum Ars, & fraus imitantur, ait Agricola, variè metalla cum metallis permiſcentes, κράματα Græci vocant, Latini temperaturas: Nonnulli ſui compendij cauſa vilioris metalli partem magnæ pretioſioris maſſæ admiſcent, occulta fraude non artis aperta prærogatiua, vt redemptor ille fraudulentus, cui Hiero Syracuſanus coronam auream faciendam locauerat, dempto enim auro, tantumdem argenti miſcuit operi coronario, cuius furtum Achimedes deprehendit; hactenus Agricola, ſed facturus operæpretium videar ſi deprehendendi furti rationem ſubtiliſſimam tanti Philoſophi, & Math.ci in gratiã ſtudioſorum ſubnectam: quã à Viris pereruditis, qui Problemata de elementis ediderunt, excerpſi: E duobus corporibus ſolidis æquali pondere id, quod minorem habet quantitatem grauius eſt, quod maiorem leuius; & è conuerſo, hoc argumento portio argenti admiſta, & adulteratum aurum in Corona deprehenſum eſt ab Archimede, qui Balneũ adijt, vbi caſu animaduertit, quantum corporis ſui in balneo eſſet, tantum aquæ exterius diffluere; tùm verò duas maſſas æquali pondere; quo etiam fuerat Corona, ex auro vnam, alteram ex argento compoſuit, oportuit autem ratione prædicta argenteam ampliorem eſſe, iniecitq; ſingulas in vas ad ſumma labra plenum, ac ſextario menſus eſt quantum aquæ ſingulæ de vaſe expuliſſent: expulerat autem argentea maſſa plus, quia maior: Tum repleto iterum vaſe coronam ipſam in id dimiſit, inuenitque tunc plus aquæ defluxiſſe, quàm cum aurea maſſa eodem pondere immerſa fuerat, ſic ex aquæ diffuſæ proportione cognouit corporis leuioris, proindeque cum eodem pondere habentis maiorem molem, hoc eſt argenti admiſtionem in corona factam: Hæc ille.

Cæterum & Plumbi candidi vena in Muſæo reperitur argento minùs candida, in hac terra obſcurior ineſſe videtur; non

non ſine humore aqueo ſatis defęcato, vndè candor, & perſpicuitas læuis, dura, & tenax exiſtit, Stannum vulgò dicitur καττίτερον è Gręcis; ſicuti nomen μολίβδου ſoli nigro plumbo attribui videtur, mollitie porrò, & fuſionis celeritate albũ, & nigrum plumbum conueniunt, cæteris diſcrepãt, Chymiſtæ candidum plumbum gigni ex argento viuo, ac ſulphure putarunt, ita tamen, vt ab argento viuo ſuperetur ſulphur: Opificem cum Aſtrologis Iouem ſtatuere, ſicuti nigri plumbi Saturnum ita auri Solem, argenti Lunã, æris Venerem, ferri Martem, hydrargyri Mercurium, errantes Stellas viribus, quas defluentes exercent in materia, efficere metalla (influxus vulgo vocant) inerrantes gemmas, proindè iſthæc omnia virium propriorum Syderum maximam partem obtinere: Quæ perſuaſio (vt optime, & veriſſime docet Agricola) cum nulla demoſtratione fulta ſit, ab otioſis, & deliris Magis nihil non tribuentibus Aſtris eſt conficta, vt ſuas nugas vulgo, & viris benè nummatis vendibiliores efficerent. Plumbum in medicina recipitur exterius ad refrigerandum, & adſtringendum, fluxiones ſiſtit, cicatrices inducit, proindè teritur, & lauatur: exuſtum, & lotum ſiccantius fit, & acrius: Plumbi laminæ lumbis adalligantur ad refrigerandam venerem (ait Cæſalpinus) quem vſum ego ſemper ſuſpectum habui, cum hoc pacto renes refrigerari, & malè affici, vrinaque ſupprimi poſſit: magnis potius exercitijs cum victus parſimonia ſpiritus vitales ſuperuacanei in ætate florentibus, & materia ſeminis propria ſanguis purior, & benè coctus nutriendo corpori ſuperfluens abſumuntur, hincq; multus Veneri fomes adimitur. Qua de re fusè, & ſolidè à nobis actum eſt libris duobus de Salubri vſu Veneris, quos propediem, Deo iuuante, in lucem edemus communi iudiciorum aleæ ſubijciendos, cum nouam, nec ab vllo hactenus tentatam prouinciam nos primi inuaſerimus.

STIBIVM foſſile horridius, & ſcabroſum magis eo, quod aliàs deſcripſimus, minùs ponderoſum, minùs radians, are-

nosiusque : adeò semper ferè natura imperfectioribus rebus gignendis perfectiorum eiusdem generis dignitatem magis elucere, & nitescere facit.

STIBIVM fossile Iluanum rotundis crustulis anguli figuram exprimentibus quasi conglobatum.

CARBO fossilis ex succo bituminoso genitus, vt Gagates, lapis Obsidianus, Camphora, terra ἀμπελίτις teste Agricola lib. IV. de natura fossil. vult enim eundem succum tot dici vocabulis propter varietatem qualitatum, quibus distinguitur, & sermonis gentium, in quarum terris oritur, & diuiditur: Differt à terra Ampelite, natura durus est, & solidus, & vice carbonum in Germania ad fundenda metalla vtuntur, quem vsum Ampelitis præstare nequit: præterea Ampelitis, Hermolao teste, & Theophrasto in Cicilia coquitur, lentescit, vitesquè, obunguntur, quarum vermiculos necat, qui gemmas earum rodunt, at Carbones fossiles non soluuntur: Verum in Musæo etiam seruatur Carbo Batauorum ex luto nigro, cuius glebæ durescunt in lapides, quibus veluti Carbonibus, ad ignes parandos vtuntur.

Cæsalpin. lib. 2. cap. 53.

TALCVS fossilis vulgò in Italia dicitur lapis ex tenuissimis laminis, veluti bracteis argenteis constans, vndè scissilis dici potest, licet à lapide Schisto differat, quoniã hic crocei coloris, & in laminas rectas finditur: Talcus glebas ponderosas, & subuirides obtinet, & laminas flexibiles, & vario modo complicatas; Bracteæ separatæ apparent argenteæ; quoniam verò earum micæ instar Stellarum splendent, Talci nomen est adeptus, Talc enim apud Mauros Stellam significat: in Igne perennat, neque enim funditur, aut liquescit, nec comburitur, aut colorem amittit, Chymistæ tamen artificio soluunt in liquorem, ait Cæsalpinus, quem Oleum Talci vocant argenteum æri splendorem se conciliaturos sperantes: Suspicatur idem Cæsalpinus esse Talcum Argyrodamanta veteribus vocatum, quod indomi-

tus

tus in igne perſeueret: Lapis cruſtoſus (ait) argenteus fragilis in colle Petræ Sanctæ, quem ignis non abſumit, fortè apud Plinium eſt Galaicos Argyrodamanti ſimilis paulò ſordidior: Hæc eò dicta volui vt Talcum Muſæi noſtri exquiſitius delineatum repręſentarem: nonniſi ignis maximo artificio aduritur, vſtum efficaciorem, & tenuiorem ferũt: frigidum primo, ſiccum ſecundo ordine dari cum aqua Plantaginis ad ſputum ſanguinis, fluxum menſtruorum, & hæmorrhoidum, & Diſſentericis infundi, Auicennas tamen conſultius monuit periculoſum eſſe, ſi ſumatur interiùs, quia eius laminæ hærent infixæ ventriculo, faucibus, gulæ.

TALCI Minera Tirolenſis: Terra eſt ſatis dura, grauisq́;, quæ cinereo colore, cum aliqua viriditate albicat, ex cuius tota maſſa fluores quidam parui Adamantis inſtar acuminati, & pellucidi expullulare oculis intuemur.

ALVMINIS Rocchæ minera, quæ in Muſæo oſtenditur, lapis eſt ille, quo cremato in agro Romano propè Tolfam alumen Rocchæ factitium, glaciale à Chymicis dictum, conficitur: Cęditur ibi lapis candicans prædurus qui mollior eſt (ait Cæſalpinus) ſubrubens, qui durior, vſtus hic lapis fornacibus pluribus diebus irrigatur, donec in lutum tabeſcat: iniectus feruenti aquæ ſubſtantiam aluminoſam deponit, quæ à fęcibus depurata in ligneis receptaculis ad cryſtalli ſimilitudinem concreſcit, ex candido lapide candidum, ex rubenti ſubrubens Alumen conficitur: Illud tingendis claro colore ſericis, & lanis expetitum; ruſſum acrius eſt ad vlcera putrida, & vbicunque vehementi adſtrictione opus eſt vtuntur Medici. Alia genera Aluminis natiua, liquidum ex luto, & aqua veluti exundantis terræ natura, nam Hyeme corriuatum Æſtiuis Solibus maturatur: licet liquidum dicatur, non eſt tamen fluidum, in pilulas enim conformatur (teſte Plinio) contra lienis vitia & ad pellendum pruritum, & ſanguinem per lotium: *Ex Plinio.*

Schi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Schiſton ſciſſile tenuiori ſubſtantia, rotundum, Aſtragalotes ex Galeno, hoc eſt Talaris, cum adſtrictione acrimoniani iunctam habet, quare & adſtringit, & expurgat. Alumen plumæ Amiantum eſſe ferunt, Scaliolum lapis eſt ſpecularis inter genera Gypſi, Catinum inter Nitra factitia reponitur, Fæcis inter Nitra factitia fex vini combuſta. Zuccharinum Mulieres adhibent ad dealbandam faciem ex Alumine Rocchæ, ouorum Albumine, & aqua roſacea conflatum.

Quam Galenus lapidoſam Cadmiam ſe in Cypro inueniſſe teſtatur in montibus, & riuis omni præſtantiorem Cadmia: ea videtur noſtri Muſæi exiſtere, foſſilis ſanè non ex obrutis, ſed ſubdialibus petris habenda. omnis expers metalli: terra potius lapidoſa quam lapis, ſatis grauis, ſed non multum dura, operariorum manus, ac pedes diutius tractata exedit, quod ex terra ſucco acri ſalſo, & corrodenti permiſta, concreſcat, coloris eſt ſublutei, aut ex candido palleſcentis; proinde cremata fumum emittit luteum in quem poſtmodum euaneſcit, qui ſi fortè corpus inficiat, ſtuporem paralyſim, nec non ſpirandi difficultatem δύσπνοιαν præter alia vitia inferre ſolet. Hanc Fuſores æri permiſcent, vt coloratum Aurichalcum efficiatur, lapis Calaminaris, vel Calmei metallicorum Germanorum, Giallamina vulgò. Hermolaus Barbarus lib. v. coroll. tradit Galenum lapidoſam Cadmiam circa Solos in Cypro Inſula naſcentem fornacariæ prælatam ætate ſua meminiſſe inuentu raram: Poſſidonium ex Cyprio tantùm ære lapidem Cadmiam fieri memoraſſe fit, & in argenti fornacibus Cadmia candidior, & minus grauis, ſed neutiquam æraríæ comparanda.

CADMIA βοτρύτις racemaria ſcilicet Græcorum, quia interior ſit, & Cameris dependeat (ait Hermolaus) cui prima dignatio tribuatur, Capnitis à Plinio appellata in ipſo fornacum ore inuenta, qua flammæ eluctantur, exuſta grauior, Duo huius colores cinereus, & puniceus, qui melior:

Friabilis

Friabilis hęc, & medicamentis oculorum vtiliſſima: Vtraq; Cadmia in Muſęo inuenitur: Baccata etiam dicitur, & racemoſa, quod in metallorum excoctione in corpus concreſcat faciem racemi vuarum referens Tutia officinarum putatur, ſed perperam, ea.n.eſt pompholyx benè elota, quamquam illud nomen (teſte Cæſalpino) vulgò retineatur etiã in Cadmia.

POMPHOLYX etiam optima in Muſæo à nobis deprehenſa: Hanc conueniunt omnes ſcriptores eſſe æris & Cadmiæ dum excoquuntur, fauillam, & vt nomen indicat, ampullam, quaſi bullantium aquarum inquit Hermolaus: Spodum verò, vel Spodium, quaſi cinerulentum dixeris partem etiam nigriorem, & ponderoſiorem & impuram miſtis ſcintillis, & carbonibus: Hippocrati μελανκάριον vocatur, quaſi atramentum Cyprium, nam & Poſſidonius è Cypriotantum ęre fieri Spodium putauit: Pompholyx profectò è fornacibus euolans, & domicilij ærarij tectis inſtar tenuis fuliginis adhæreſcens à fuligine diſtat candore, quod minus ex ea candidum eſt immaturæ fornacis argumentum: quod rubicundius inuenitur, acriorem vim obtinet: Ex ſola quoquè Cadmia fit Pompholyx, teſte Galeno: Inuentu rara eſt (ait Aëtius) Pompholyx & adulterari facilis: laudatur non candida, ſed quæ ſubliuet, quæq; carbonibus inſperſa flammam ignis auream videri faciat, hæc diſertè Hermolaus, quibus adſtipulantur quæ Cęſalpinus, & eo vetuſtiores Dioſcorides, & Galenus, Pliniusq; memoriæ prodiderunt quos Auctores optimos curioſus Lector adire poterit: Tutia eſt Arabum, & officinarum cum bene elota, & præparata fuerit, & Nil Germanorum: propterea iucundo & feſtiuo Diœterio vel Adagio id circumfertur, Nil oculis prodeſt: mirificam enim ſiccando, absquè mordicatione in oculorum affectu opem præſtat.

DIOPHRYGES, quod bis veluti coquatur, à Sole ſiccatum mox fermentis vſtum ſic appellatum, è luto fit quodam

in

in Cypro ex ſpecu eruto, hoc igitur foſſile eſt, & primum à Dioſcoride poſitum genus: διὰ τὸ ξηροποιεῖσθαι, καὶ οἱονεὶ φρύγεσθαι areſcat & ferme torreatur Ruellius vertit, q̃ nõ benè Marcell' expreſſit, tum cremijs incenſum, dum elegantiam affectatã & Plinianã breuitatem ſequitur: φρύγεσθαι enim eſt torrere: cui reſpondet noſtra vox Italica Frigere: Alterũ genus eſt perfecti æris vertit Ruellius; elaborati ego verterem κατεργαζμένου χαλκοῦ, in confectione æris Marcellus longè melius, tamquè ὑποστάθμη τις, καὶ τρὺξ ſedimentum & fex: ſublato ære in imaparte Fornacis adhærens id genus inuenitur, adſtringenti guſtu, & ſapore æris, σύφειν, καὶ γεύσιν χαλκῆ ἔχον Dioſcorides, verterem ego Adſtrictionem, & guſtum æris habens, ita enim fideliter exprimitur Dioſcoridis mens, & ſententia, quam deprauant, & inuertunt interpretes ſolidæ doctrinæ rudes, ſoli elegantiæ, & rotundæ phraſi addicti, quo errore, & cacozelia litteraria quæ & Ariſtotelis doctrinam Hippocratis, & Galeni infecit, & corrupit nulla in Republica Medica, & Philoſophica pernicioſior, nam & Theodorus Gaza putidiſſimos errores commiſit dum Ariſtotelem vertens. orationi ſolùm latinæ elaborandæ operam dat genninam verborum ſignificationem, & vim floccifacit, quod Hermolaus Barbarus, Scaliger, Mercurialis obſeruarunt, & nuperrimè doctiſſimus Septalius. qui ſectiones quaſdam Problematum Ariſtotelis ſolidè, & fideliter, abſque orationis fuco tranſtulit; Profectò longè melius conuerſio verus ad verbum facta mentem Ariſtotelis, & Theophraſti refert, quam huiuſmodi eruditorum nullo ſucco ſerię doctrinæ imbutorum ambitioſa ſedulitas: In hoc vitium Ioachymus Perionius, & Bernardinus Donatus Ciuis meus incurrerunt: hic dum quæſtiones quaſdam Platonicas Plethonis Gemiſti conuertit: & germanas auctoris voces, quæ propriæ ſunt diſciplinæ, Ciceronis phraſibus anxiæ conquiſitis, & veluti torno elaboratis exprimere ſatagit: ille pariter dum moralem Philoſophi doctrinam vertit. Benè profectò cum Ariſtotelis philoſophia eſt actum, cum nouiſſimi interpretes Pendaſius, Zabarella, Picolomineus ambo Doctores mei

mei litterarum Grecarum notitia florentes Germanum sensum philosophi multis in locis nobis expressè reddiderunt, non enim tantus philosophus à meris litteratoribus, & criticis Philologiæ cuiusdam exsuccæ professoribus exponendus fuerat, ille enim rerum doctrinam affert, illi meras phrases, & vocabulorum ieiuna lenocinia: Eccè tibi quidam ex eorum classe Mineræ nomen apud recentiores philosophos tritum damnauit: Sed nec quid eius loco substinendum esset, nouerat, profiteor ego cum Agricola Arabes sub hac voce Mineræ subijcere rem, quam Græci nominarunt Metallum, cuiuscunq; rei fossilis fuerit: Scaliger Sulphuris matricem, quã Mineram vocant, si non vratur, odorem non dabit, scripsit Exerc. 104. Si igitur Mineræ vox displicet, Matricis nomen substitue; sed sua voce Arabes longè expressius, & significantius propriam metallorum, & rerum metallicarum matricem reddiderunt, quam nullum aliud latinum verbũ exprimere potest: sed nos res physicè scribimus, non inane, & anxium verbum studium sectamur; Cornelius Tacitus sapientem virum inter abruptam contumaciam, & deforme obsequium pergere iter ambitione, & periculis vacuum docuit, ita nos inter ieiunos litteratores, & affectatos litterarum mystas, & barbaras argutorum disputatorum nænias solidam doctrinę laudem sectamur, Scaligeri, Hermolai Barbari, Agricolæ, quos solos proceres variæ, & solidæ doctrinæ putamus, in describendo Musæo pro virili imitatores. Quocirca mihi decretum est, quod alias sum pollicitus, si Deus vitam concesserit, nouam, & fidelem moliri Dioscoridis traductionem, quæ Medicinæ, & Chirurgiæ praxim exercentibus mirificè sit conducibilis, & fructuosa. Sed ad Diphryges redeo, cuius tertia species est, quæ ex Pyrite cremato fit per multos dies, vt calcem in caminis cremant, cumq; colorem Rubricæ contraxerit, eximentes recondunt. Porrò secundum genus illud est, quod in Musæo CALCEOLARIO asseruatur, vt ocularata prodit fides.

MINII mineram in eodem Thesauro pariter conspicimus asseruatam; hanc Plinius noster Ciuis, & Dioscorides non sine aliquo discrimine describunt: ille ex arena rubente quadam in metallis argenti fieri tradit, in Hispania reperiri, sed durũ esse, & arenosum miniũ; optimum supra Ephesum, arenã esse cocci colore; Dioscoridi Minium à Cinnabari differt: in Hispania fieri docenti ex lapide quodam permisto argenteæ arenæ τῇ ἀργυρίτιδι ψάμμῳ; aliter non dignosci: fornacibus autem ἐνδεῖ τῇ χώνῃ in florentissimum, & flagrantissimum colorem permutari; hoc pacto meliùs Ruellius, quam fulgentissimum, vt Marcellus vertit; φλογωδέστατον enim χρῶμα à flammæ fulgore, & flagrantia ductum; Vbi de argento viuo agit, fieri ex Minio docet, quod malè à quibusdam Cinnabaris dicitur; lapidem hunc qui continet argentum viuum, tamquam vomicam etiam in Argentum excoqui testatur Plinius: in Metallis strangulantem halitum eructat ἀπ φορὰν πνιγωδη, Itaq; faciem incolæ vesicis obuelant, vt per illas spectent, ne respirando noxium aërem attrahant: Fuit inter Pigmenta magnæ authoritatis (ait Cæsalpinus) Aristoteles tamen 3. meteorum Cinnabari vocat, esse lapidem inter eos, quorum σύστασις consistentia est puluis coloratus: ita & Galenus vocare visus, sed Dioscoridi, & Plinio Cinnabari voce Indica Draconis sanguinẽ significare videtur: Cinnabrium appellant vulgò: fossile non amplius est in vsu inuento alio genere, quod fit ex Sulphure, & Argento viuo simul vstis, hoc pictores, & quidam Medici vtuntur in suffumigijs ad morbum Gallicum debellandum, ceratis etiam excipiunt ad vlcera cocoëthe, causticam enim vim, & erodentem obtinet. Agricola tamen in Bermanno natiuo potiùs Minio vti vellet quam Chymistarum, & Cinnabarij factitio ex argento viuo, & sulphure, quoniam pulcherrimum illum ruborem sulphuris fœditate corrumpi putat: E Græcis quidam verum Minium non ἀμμίον, sed κιννάβαρι ob coloris similitudinem nominant, inter quos est Theophrastus: Illud mirum, quod expertum se dicat Agricola, cum vena Minij lauatur, vt postea teratur, cum primum humo-

humorem hauserit, pars illius in argentum viuum mutatur, id rursus siccatum, & contritum redit ad suum colorem: Vitruuius Minij glebam Anthracem à Græcis appellari scribit. Pictoribus, & Tinctoribus eius vsum fuisse perfamiliarem in confesso est, nam & Cicero Ceras miniatas vocat, & Ouidius, *Nec titulus Minio, nec cedro carta notetur*, dum suum alloquitur tristium alloquiorum libellum, sed cum disertè Dioscorides Minium non esse Cinnabarim profiteatur, nec quod sit Cinnabaris doceat: sollicitè quæsierunt posteriores, quid esset; Plinius, & Solinus Saniem Draconis Elephantorum morientium pondere elisi permisto vtriusq; sanguine esse tradidere: Medici reclamant, & commentum esse Mercatorum contendunt: Leonicenus quid esse metallicum; Arabes, & Serapio succum Syderitidis Achilleæ: hoc si verum esset Dioscorides, qui diligenter eam herbam descripsit, tàm insignem eius succum non tacuisset, vt Leoniceno videtur, qua in re lapsum grauiter Cardanum iurè contendit Scaliger, quòd Arabum placitis deceptus Sanguinem Draconis ex Dioscoride è Syderitidis herba excipi profiteatur, cum in Syderitidum historia de eo nihil tradat Dioscorides. Sed profectò non videtur spernendum iudicium, & authoritas Agricolæ, qui in Bermanno disertè fatetur se assentiri Arabum sententiæ: Succum enim esse, siuè lachrymam arboris gustum ipsum indicare: & Mercatorem quendam sibi retulisse in Lybia, & finitimis regionibus Arborem à se visam satis proceram, ex qua Sanguis Draconis manaret, vt in Rhetis è larice resina, quam medicamentarij etiam Itali pro Terebinthi resina vendunt; sed de his satis superque.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

MINERA (siuè Matricem Stanni dicere malis, quod Cassiteron Homerus vocat) similem Stimmi habet naturã, Ideò sub Stibio, vel Plumbo à Dioscoride comprehensum; Plumbum album distinguentes latini appellant. Pretiosissimum candidum à Græcis appellatum κασσίτερον inquit Plinius noster: qui Stannum ob siccitatem nimiam inutile ad fundendum Argentum docet, plumbum verò esse vtilissimum ob suam humiditatem ad celerem argenti fusionem: Difficulter etiã funditur tum ipsum, tum eius vena (ait Cæsalpinus) egere plumbo mollificante, quod hodie affirmant, qui Stannum ex Anglia aduehunt eius metalli feracissima. quod Cassiteron indè aduectum ad vasa conficienda portionem plumbi obtinet; extenditur enim,& facilè funditur: hoc à plumbi humiditate comparat, sicuti à stanno plumbum partium tenuitatem, quod & Aristoteles 2. de generat. & corrupt. monuit, dum ait Stannum in exigua admodum quantitate æri mistum colorare tantùm, vt videatur esse passio sine Tex. 99. materia, quod arguit tenuissimarum esse partium, vt diffundi in æris ingentem molem possit, qui Aristotelis locus diligenter notandus, quo insinuari possit artem metallorum fundendorum, & permiscendorum sua ętate excultam, contrà quam credant quidam obstinatiores ciniflonum recentiorum Filij: è lapillis nigris paullum candore variatis cassiteron candidum fieri Agricola scripsit in Bermanno, at pura numquã in venis gigni huiusmodi metallica. Adnectam hic perfacetam Scaligeri Historiam, qua Magorum inanis conatus in vsu Stanni perstringitur: eius verba sunt. Exercit. 246. *Adiungenda est huic lucubrationi iucunditas: à Mago Cattiterinam lamellam ad arcendas muscas conflatam vidimus aliquandò, sed non sanè risu etenim spectantibus nobis ad eam depositam pro fenestra extemplo aduolans Musca, illicò aluum suum exornerauit: hæc ille.*

Nos hîc expressam Musæi Stanni effigiem subijcimus.

LAPI-

LAPIDIS Lazuli, vel Glebæ minerã, κύανον Græci, cæruleum priuato vocabulo latini dicunt; quidam Cyaneum saturatiorem cæruleo existimant, idcircò errare, qui Lapidem Lazuli cum cæruleo confundunt: Mesueus esse de genere marmorum scribit maculas ex auro habentem; alium porrò album, & dici Marcassitam, alium viridem, clarum, cœlestem, & vocari Lapidem Lazuli, quæ attributa viriditatem maiorem, & saturatiorem cum aureis maculis significare: his quippè designari meliorem Lazuli Lapidem, calidum, & siccum tertio ordine statuit: acrimoniam cum aliqua adstrictione obtinere, hinc adurere, vlcerare, putrefacere, incidere, abstergere: proindè præparatum, vt decet, humores melancholicos, & exustos purgare: Verum quoniam Hippocrates Medicinæ Princeps tria docuit esse morborum principia Plethoram, violentiam, & corruptum cœli, atque aëris tractum, prouidendum diligenter (cum de humani generis salute agitur) ne id quod præsidio esse deberet, violentos morbos, & præsentaneum Virus infligat:

Ex

Ex Platone enim in Carmide ἰατρικὴ ὑγιείνῃ ἐπιστήμη ὕστα τῳ ὑγιείᾳ καλὸν ἡμῖν ἔργον ἀπεργάζεται, hoc est salubris cum sit Medicinæ scientia sanitatem præclarum nobis opus perficit; Dioscorides de cęruleo, & cyaneo scribit habere vim καταφαλτικὴν, καὶ μετρίως σηπτικὴν, ἐσχαρωτικὴν, καὶ ἐλκωματικὴν, quod est reprimentem, mediocriter putrefacientem; crustas gignentem, & exulcerantem; quomodo igitur se tueri possint Arabes, atq; eorum sectatores, qui in catapotijs hunc lapidem deglutiendum præbent, haud sanè video, nullus certè ex Græcis auctoribus, quorum certior fides, & in re medica tutius iudicium bilis atræ purgandæ gratia Cyaneum lapidem deuorari docuit; immo Galenus lib. iij. simpl. medicam. diserte docet, quæ medicamenta erodendo, & putrefaciendo aguntq; genere, non quantitate deleteria existere, & quò diutius morentur in corpore, tantò magis agere, quem locum Galeni velim præ manibus à Medicis paulò audacioribus in metallicis vsurpandis haberi, nec valet quod aiunt benè ablutum omnem mordacitatem deponere, & nihil lædere; solam enim acrimoniam dura, & lapidosa deponent, si ipsa abluas, Galeno teste, vim putrefacientem abditam crebra lotione vix inquam abigas: Atræ ergo Bili expurgandæ Armenium potius lapidem cum Alexandro Tralliano substituemus, quem Elloborum album bonitate præcedere, & sine vlla molestia per inferna bilem expurgare testatur, quod & Fuchsius primo libr. paradox. monet.

Cap. 20. & seq.

11. simpl.

Lib. prim. cap. 22.

Cap. 12.

ARMENIACI, vel Armeni Lapidis minera ex Germania affertur copiosa, ex quo Pictores Armenum Pigmentum conficiunt, Verdazzuro Italica voce nuncupantes, in eo modo maculæ exsuperant cęruleæ, quales præferre alijs, & probare magis visus Dioscorides, modo virides probatæ à Plinio, optimum Armenium prædicante, quod maximè viride est; talis etiam lapis à Pictoribus magis expetitus: Vt hoc pacto permisto cęruleo, ac viridi, quod vocabulum Italicum sonat sedari controuersia inter Plinium, & Dioscoridem cap. proprijs facilè possit de huius lapidis colore:

Gale-

Galenus & vim abstergentem tribuit cum leuicula acrimonia, & leuissima adstrictione, ideò ocularibus misceri facultatibus, & ad pollinis læuorem redactum vtile esse ad Pilorum in palpebras incrementum peritiores Physici tradunt, præter has facultates primas, quem scientiam, Alexander Trallianus optimè lotum probauit ad expurgandos humores melancholicos, & crassos, idque fęlicius præstare docuit, quam Elleborum album, vt antea etiam scripsimus: oportet autem diutius eum terere, ac lauare alioquin molestè per superiores, ac inferiores partes expurgat, benè lotus per inferiora tantum, & sine noxa, idcircò extant Catapotia de lapide Armeno apud Mesueum: Verum vtinam Arabes ij contenti fuissent, sed cum stupore, vel vanitatæ ingenij vim illam purgandi ad lazul extendissent, & temerè Cyaneum cum Armeniaco lapide confudissent, iure merito damnati videntur à peritioribus Græcorum Medicorum sectatoribus.

Ab hac lapide dissidet terra, vel Bolus Armena tempore magni Galeni reperta, quam ob consistentiam etiam lapidem vocari ait, licet reuera terra fit, quia facillimè soluatur: pallidum colorem obtinet, grauior, & densior est, quam Aster Samius, in qua deceptum Cardanum verè contendit Scaliger, ille enim rubricam vulgarem sibi fortè oblatam pro lapide, vel Terra armenica admisit, rubram enim esse huiusmodi terram scripsit aduersus Galeni mentem, & verba, qui ex Armenia Cappadocię proxima adduci huiusmodi terram, & esse τὴν χροὰν χλωρὰν pallidam scilicet, non rubrā disertè tradit; quo in errore versatos etiam quosdam pharmacopæos, & Medicos exteros memini: Obseruanda porrò sunt, obiter licet, & per transennam hoc in loco, quæ doctissimè scribit Scaliger: Cardanus enim vt subtile, quod subtilitatis professor obtruderet aiebat Carbunculum, Smaragdum, Sapphirum, Hyacinthum, Margaritas, hanc terram propterea pestilentiæ aduersari, quia desiccant, hoc non placuit Scaligero, multa enim desiccant vehementius, quæ

Lib. 9. simpl.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

quæ inepta, & inutilia ſunt vt Pumex; quis enim dixerit nonniſi ab humiditate Peſtem fieri, at fieret, ſi deſiccatione auferretur. Aufertur autem ijs, quæ ſuapte natura venenis aduerſantur, quæ occulta remedia Galenus in Artem cogere non potuit, quia ſola experientia, & obſeruatione conſtant: Artes enim omnes perficiuntur, definitione, diuiſione, & demoſtratione, at occultæ hæ proprietates nec definiri, nec in certas differentias diſtribui, nec demõſtrari poſſunt, cum eorum lateant nos cauſæ; cum etiam Sympathiam, & Antipathiam ipſis adſcripſeris, numquam commodè poteris earum notiones primo generales tum intermedias (ſubalternas vocitant) & poſtremò particulares, ſpecificas dictas collocare, & proferre: quare prudenter Fernelius non in docendo, inquit, ſed in vtendo eorum artem requiro; Duo enim ex Ariſtotele ſunt primi mentis habitus ἐπιστήμη, & παιδεία ſcientia, & peritia, quam alibi τρόπον ἐπιστήμης vocauit, Medici cum Galeno methodum nominant; at huiuſmodi abditæ facultates nec ſciri poſſunt, nec ex methodi legibus tradi, cum mutuam connexionem priorum, & poſteriorũ effectuum, & cauſarum nõ habeant: quod verum eſt ſi doctrinam ſpectemus; ſi vſum, Ars proculdubio requiritur, vt nimirum vſurpentur poſt generales corporis euacuationes, ſi affectus det inducias: in prophylactice in minori Doſi, in Therapeutice in maiori exhibeantur: in vino ſi abſit febris, in aquis cordialibus, ſi adſit: tum aliæ huiuſmodi adhibendæ cautiones, quæ rationis compotem ſapiunt Artem, non fortuitas Empiricorum obſeruationes, quæ vel imperitum vulgus paucorum dierum interuallo ſummum Medicum in peſte, ac venenis profligandis efficere profitentur: cæterum quæſo optimos Phyſicos, vt dnas rationes Scaligeri aduerſus lapillorum cordialium, & gemmarum tritarum vſum diligenter penſitent, quas & Auerrois auctoritate corroboratas voluit: Dicebat Cardanus præſtare lapillos glebæ Armeniacæ ad vitalem ſpirituum reparationem, obijcit Scaliger ſubtiliter: *Si à tota viuant ſpecie triti lapides amittent ſuam ſpeciem, neque enim ſunt ſicut glebæ.*

glebæ, quorum pars quælibet, ipſamet terra eſt, at Cardano non quælibet Hyacinthi pars Hyacinthus erit, eſt enim individuum hoc quiddam, quod eius partes eſſe nequeunt: ſecunda ratio eſt, ſi lucē propter ſimilitudinem ſpiritus recreantur, atquè reparantur, lux in tritura perit, perit igitur & uis, integri ergō lapides Cardano ſunt deuorandi: Verum profectò ex lapidum vita à Cardano inculcata rationes robur acquirunt, quāquam & diuturna illa tritura vim alexiteriam exoluit.

LAZVLI minera cum Armenico miſta, quæ facilè à ſolertibus rerum naturalium indagatoribus (ſimplicibus per ſe explicatis mineris) perſpici, & cognoſci poterit.

ARMENICI minera cum Lazulo miſta, quæ pariter haud multo negotio cognoſcitur: ſed illud & (me tacente) perſpicuum, vberiorem vnius rei foſſilis copiam in miſtione prævalere.

ΑΙΘΑΡΓΥΡΟΝ Græci, hoc eſt lapidem argenti vocant, quam Latini Spumam argenti; illi ortæ rei duritiam, hi naſcentis rei naturam conſiderantes, vt docet Agricola, rectius Spuma, vel lapis Plumbi diceretur, nam hæc Spuma ex Plumbo conficitur, & rurſum Plumbum ex Spuma, etenim, cum in ſecundis fornacibus ſeparatur argentum à plumbo in miſtura plumbi, & argenti ſpuma hæc à plumbo fit non ab argento: id argumento eſſe ferunt, quoniam de argento nihil depereat, plumbum totum mutetur partim in hanc ſpumam, partim in plumbaginem: Dioſcorides Atticam ſpumam præfert, ſecundā ſtatuit Hiſpanienſem, tertiā Puteolanam. Plinius diſtinguit in Chryſitim ex ipſa vena factam colore auri, quam optimam ſtatuit, Argyritim ex argento; Molybditim ex plumbi ipſius fuſura: omnes fieri ex cocta ſua materia ex ſuperiori catino in inferiorem defluente: Hæc Plinij ſententia non probatur Agricolæ: Fuluum enim ſpumæ colorem ſolum propter ſimilitudinem eum auri colore agnoſcit, ſic candidum propter ſimilitudi-

Lib. 9. de nat. foſſ.

Loc. cit.

nem ad argentum: Chrysitis enim maiorem vim ignium passa fuluum colorem contraxit, vt ipse tradit; Differt etiã Spuma concretione, aut enim solida est, aut inflata, Græci σαρεοτίδιν, & πνευμόνην vocant, quales in Museo asseruatas conspexi: Spuma argenti (vt Galenus docet) modetatè desiccat, manifesto nec calefacit, nec refrigerat, quare modice & abstergit, & adstringit: Sæpè, vt materia, cum his quæ vehementer mordent, aut adstringunt permiscetur, sola per se (subdit Agricola) ad femorum intertrigines vtilis.

AVRIPIGMENTVM fossile, ac natiuum ex multis tenacibus crustis, tamquam squamis conflatum, vt vna alteri imposita videatur (teste Agricola) nulla re alia fossili permistum, ὀρπιμὸν Græci appellant, quasi succum dixeris in terræ visceribus concretum colore, & splendore auro adeò simile, vt quemlibet facilè fallere posset, nisi naturę rerum metallicarum peritissimus foret: cum tamen verum aurum fossile non existat, sed succus quidam auri fulgore pigmentatus ex mistione succi pinguis, & sulphurei terræve acris in venis metallicis vi caloris subterranei elaboratus; ob exactam coctionem colorem flauum auro persimilem acquisiuit: minus tamen pinguis, & purus, quam Sulphur, & Bitumen: cum vritur ob sulphuream pinguedinem Sulphur olet, gustum verò ob terræ acris permistionem acrimoniam non mediocriter percellit: Arsenicum hoc (ait Agricola) vt acre venenum sit, tamen linteolo inuolutum, & cordi superpositum aiunt hominem à Peste tueri.

SANDARACA natiua pura perspicua, & friabilis, quæ trita, & vsta sulphur olet, ex eodẽ succo concreto, quo Auripigmentũ, sub terræ visceribus excocto, gignitur, minore pinguedine, quam illud, est donata, magnam tamen cum eo habet cognationem, cum in ijsdem metallis (mineras vocant) proueniant, ad satietatem rufa est, & Cinnabaris colorem æmulatur gleba

gleba est qualis plerumq; reperitur, & (vt Vitruuius Ciuis noster tradit) in locis, quæ sunt inter Magnesiæ, & Ephesi fines effoditur parata: optima est, teste Agricola, quæ pura, quæ ad satietatem rufescit, quæ etiamsi non teratur, nec ardeat, olet sulphur, quæ facilè potest teri, qualis in Ponto ad flumen Hypanem nascitur, auctore Dioscoride: Maiorem caloris vim passa videtur, ex quo flauum in rufum colorem mutauit, rubrum Arsenicum Græcum appellata.

SANDARACA fossilis proprio colore, scilicet rufo, conspicienda, cui Auripigmentum ob summam affinitatem, quam inuicem habent, in excoctione materiæ, simul concretum visitur: Gleba igitur conspicitur partim rufi, partim flaui coloris; Illud addam cum Agricola, quod vtile scitu, non tantum spectosum lectu, vtilitati enim, & oblectationi pariter inseruire noster debet labor: *Sandaraca vtuntur Pictores, vtuntur tornatores cum circa vasula lineas ducunt, vtuntur Medici, quòd vim habeat vrendi, sed liquoribus, resinisq; temperata multis morbis medetur, mulso quidem purulentæ excreationi, resina suspirijs, melle raucitati, silingatur, & deuoratur, resina veteri Tussi, si accensæ vapor per fistulam in os trahatur.* Quidam coloris rubri genus docent efficere ex Cerussa in Patinam cauam coniecta, & super carbones ignitos rudiculis ferulaceis tandiù agitata, quousque vsta colorem rubentem Sandaracæ fossili similem acquisiuerit: Minium vulgò, sed longè diuersum à veterum Minio dicitur.

IBVR fossile, & Vnicornu fossile, quæ Neapolitani Musæi Auctor, & Descriptor Imperatus Pharmacopæus optimus, & celeberrimi nominis, quem honoris gratia nominatum volo, accuratè descripsit, vt nos actum agere, haud necesse esse existimemus.

CHALCANTHVM Pannonicum cœlum ſerenum Eteſijs Æſtate poſt Caniculę exortum ſpirantibus colore cœruleo, atq; lucido referens, cui acrimonia cum aliqua adſtrictione inſignis exiſtit.

CHALCANTHVM Cyprium ob colorem cęruleũ conſpicuũ, graue, & denſum, ſapore acerbo, ita ut guſtanti, linguam cum aliquo ſalſedinis ſtimulo vellicet.

CHALCANTHVM Saxonicũ tenue, & violæ albæ candore perſimile, cuperoſa vulgò, Capri aqua Germanorum.

CHALCANTHVM Chryſtallino colore, & ſplendore ex lapide ærario veluti ex parente efflorescens; ex Pannonia aduectum ferunt.

CHALCANTHVM ex Bohëmie fodinis ſubuiride in capillorũ formam à natura efformatum à Pyrite æroſo per melenteriam, quæ illum vndiquaque amplectitur, procedens, quod viſu, & contemplatu dignum ſanè videtur.

CHALCANTHVM in viridi palleſcens, non ita omnibus cognitum, cum ex mari rubro aduectum dicatur, vt Franciſci Calceolarij ſenioris ſchędula teſtatum facit, apud non incurioſos iſtarum rerum inueſtigatores.

CHALCANTHVM coctũ, & hoc viride, quod vel in Cucubulo fuſum, aut liquatum ſummè vireſcit Hungarico ob præſtantiam æquandum: Vitriolum Romanum vulgò, cum Bagnaceæ agri Romani oppido conficiatur.

CHALCANTHVM Bagnaceo longè pulchrius, & efficacis facultatis: colore viridi, & cęruleo permiſtis Cyprium imitatur, ſapore magis acerbo, & odore magis viroſo donatũ, ſumma arte, & longo labore ex glebis quibuſdam cinerei colo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

coloris quibus intermixtæ sunt maculæ virides, & ruffæ ad apenninum montem elaboratum.

CHALCANTHVM in Germania coctum cęroleo colore ob elegantiam Cyprio non inferius, quamuis ad infectionem infirmissimum.

CHALCANTHVM metallicum latinorum (Melanteriã grę-corum dici aiunt) cuius substantia fragilis est, & friabilis ex halitibus circa cupri fodinarum hostia expirantibus, ac aëris contactu quodammodo congelatis, instar lanuginis eo loci affixa concreuerit; colorem nigrum ex plena coctione videtur assequuta, nec non ob qualitatem à minera Cuprea impartitam falsa, atq; acris omninò percipitur. *Agricola.*

MELANTERIA friabilis in Misy aureum imitans colorem punctis scintillantibus effloresćere visu comprehenditur: notanda verò sunt Agricolæ verba lib. iij. de natura fossilium, ex quibus facilè atramentorum, & Melanteriæ natura pernoscetur; Atramentum triplex librarium, metallicum, & sutorium, quandoquidem eo Sutores tingunt coria, Græci verò appellant χάλκανθον, quod ex ære quodammodo efflorescat, nam Pyrites æroſus, qui & Chalcites dicitur Soreis, & melanteriæ, quam etiam atramentum metallicũ vocant, parens est, & effector, atq; ea rursum atramentum sutoriũ, atq; alia sibi ipsis cognata gignunt.

SORY ex fossilium genere lapidosum, & colore nigrum, cuius parens, & effector, vt modò diximus, in ijsdem habetur fodinis, in quibus Melanteria Chalcitis, Misy, & Chalcanthum à natura elaborantur, vt ob id à quibusdam (Dioscoride teste) Melantheriæ species sit existimatum, cum nigro colore non videatur illi absimilis: quamuis in alijs differat,

cum

cum odore,& ſapore magnum virus redoleat, ſtomachumq; ſubuertat, quæ qualitates, & effectus in Melanteria non deprehenduntur, Sory etiam craſſiſſimas partes, Misy tenuiſſimas, Chalcitis medium obtinet locum inter illas: quare & Agricola docet, Sory craſſitudine, & odoris vehementia à Melanteria differre,cum non differat colore: à primo enim ortu concretius, & compactius ob partium craſſitudinem genitum eſt, atramentum gryſeum metallicorum vocari aiunt.

MISY durum, quia multũ ex Chalcantho efflоruit, & ob longam coctionem, & elaborationem denſitatem nactum videtur, vt Gleba quædã Chalcanthina vocari poſſit: huius color eſt luteus, & ad aureæ Marcheſitæ colorem accedit,ſapore eſt acerbo,quia ex ſucco Chalcantho perſimili producitur, vt iure merito Chalcanthi flos,& ob colorem atramentum flauum nominari poſſit.

CHALCITIS puriſſima, & à quauis aliena re immunis, quam intercurſantes oblongæ venæ, & ſplendentes ambiunt,friabilis, æri ſimilis, à quo nomen ſumpſit, χαλκὸν enim æs, qualibus notis prædita, cęteris à Dioſcoride præfertur: Chalcantho foſſili dicitur affinis cum ex ſucco acerbo Pyritem æroſum lambente, & eũdem erodente, vt Chalcanthum oriatur. Quocirca doctiſſimus Cæſalpinus perſimilem æri intepretatur apud Dioſcoridem reſpectu caloris viridis, ruborem enim ex perfecta vſtione acquirit, quamuis autem (ait) æs nitidum colore rubenti conſtet,neglectum tamen ob æruginem contrahit viriditatem; Apud Plinium Chalcitis eſt lapis ærarius, ex quo eradi (inquit) æruginem Scolecam, & ipſum ęs coqui;continere tria genera, Æris,Misyos,& Soryos: Sed non eſſe lapidem, ſed ſuccum concretum demoſtratio Phyſica ex propoſitionibus per ſe,& neceſſarijs conuincit,

lapis

lapis enim vstione non attollitur in spumam, nec liquescit, vt Chalcitis profectò attollitur, & liquescit, vt & Galenus obseruauit, non ergo lapis esse potest: cęterum mox Plinius veluti resipiscens mollem naturam, & veluti lanuginem concretam Chalcitidi attribuit, quare Dioscoridi consentire videtur: Galenus primo de Antidotis Chalcitim viridem, aut cineream in Theriacam assumendam vult, dummodo in spumam fuerit elata: hoc enim Theriacam efficit nigram, quod expeti solet; statim quippè ab igne eximitur non perflatis carbonibus, sic seruatur pristinus color, alioquin luteus, vel flauus emergeret. Inueteratam Chalcitim transire in Misy testatur Galenus 9. simpl. sicuti Sory longo tempore in Chalcitim mutari: hęc igitur in Musæo primum occurrit conspicienda.

CHALCITIS dura, & syncera, in cuius natalibus Sory ex stirpe Chalcanthina ob affinitatem suo colore nigro permistum visitur.

CHALCITIS dura cuiusuis sordicici expers, in cuius ortu Misy coloris auro similis adnatum, simulq; conglutinatum cernitur.

CHALCITIS dura Pyritem lapidem, cuius superficies cinerei est coloris, intùs verò subluuidus cum aliquo rubore apparet, adeò arctè vt Genitorem suum amplexans, vt mutuo amore veluti certare videantur.

CHALCITIS ex ęrugineo colore, qui illi videtur proprius, ob vetustatem, & nimiam deiccationem, in colorem album mutata. Sory porrò Chalcitis, Misy, Melanteria minùs quidem atramento sutorio adstringunt, sed adeò vrunt (ait Agricola) vt crustas cauterij modò inducant: quo iurè autem dixerit idem Auctor Molibdęnam, Pyritem, Chalcitida, Misy, Sory, Spodon, Pompholiga, Diphryges nec officinis

cinis, nec mediics esse cognita, ipse viderit: Forsitan tempestate illa, qua ipse Dialogum illum scripsit, illa ignorabantur: in præsentia omnia in lucem sunt eruta, & Musæũ Calceolarium satis harum rerũ metallicarũ locuples, & abundans Agricolæ querelam, vel accusationem irritam porcst reddere.

AGARICVM Metallicum Minerale à Musæi Neapolitani Descriptore accurato nuncupatum, quod præclarè etiã lingua nostrate Italica ab ipsomet describitur, Ferrante nimirum Imperato Pharmacopæo ornatissimo, & percelebri, quem semper honoris causa nominatum volo, atque eò potissimum, quod Calceolarij Senioris fuit amantissimus, vt ex pluribus epistolis, dum viueret, ad ipsum datis, potui conijcere: Is igitur hoc pacto Agaricum hocce minerale, mirabilem naturæ partum, describit: Terram existere ita vocatam candore Calci similem, leuitate dissimilem, quæ in Agrico summa esse solet, in specuum fornicibus inueniri, consistentiæ mollis, dum soluitur, fibrosi aliquid præferre, denique terrarum aliarum instar liquescere, nec eius ortum à veri Agarici ortu diuersum videri, quemadmodum etiam effigie omninò ipsum refert, linguæ adhærescere, quapropter & credi esse terram Samiam, & pro ea à multis peritis Medicis vsurpari: Sanguinis per os reiectionibus prodesse & fœminarum profluuijs: generatim ad ea omnia adhiberi, quibus Samia Terra est conducibilis: Lac Lunæ nonnulli appellant ob mollitiem, & candorem, quam præsertim in proprijs locis colligitur.

Hæc vtcumque ex illo Italico Musæo latinè reddere voluisse sua cuique laus constet: & Agarici huius natura, & virtus melius intelligerentur.

Verum

Verumenimuerò iam tempus est, vt quartam hanc Musęi CALCEOLARII Sectionem absolvam, si antè omnia Lectorem optimum morali aliqua Parenesi commonefecero. Humanorum Bonorum triplex esse genus, animi, naturæ, & fortunæ: animi virtutes potissimum morales nostra bona, & perfectiones verè censentur, at rationis, & mentis virtutes nobis propriæ non adeò videntur, cum & separatis à corporis contagine mentibus communes existunt: morales vtiles tantum nobis Plotinus censuit, quoniam cum Deo connexionem vltimum hominis bonum esse docuit, quæ ad id perducunt, solum vtilia existimauit: Naturæ, ac fortunæ bona censent Stoici, & cum ijs magnus Seneca non verè bona, solum commoda, & ἀδιάφορα: Fortunæ munera sunt præsertim aurum, argentum, & cætera metallica, quæ hac sunt Sectione breuiter pro instituti ratione descripta. De ijs D. Bernardus, solus error hominum facit, vt aurum, & argentum iudicentur pretiosa, cum reuera nihil sint præter terram rubeam, vel albam: Boëtius in 2. de consolatione Philosophica etiam rationem validam adnectit, vt nos ad tutiorem his de rebus cogitationem, & estimationem traducat. De ratione boni est, ait, vt eum, cui competit, bonum reddat, apud bonos cumulatiùs reperiatur, & possidenti non noceat, at homo per diuitias non redditur Bonus, & apud homines improbos, & iniustos diuitiæ cumulatiores reperiuntur, quæ etiam frequenter obsunt possidentibus, non ergò bonæ existimandæ sunt. Idcircò Seneca optime in lib. de paupertate. Nemo dignus Deo est, nisi, qui opes contemnit, hoc efficiunt diuitiæ, inflant animos, superbiam, & arrogantiam pariunt, inuidiam contrahunt, eousquè mentem alienant, vt fama pecuniæ nos, etiam nocitura, delectet: illa verò Epistolæ vigesimæ aurea sunt verba, diligenter à Christiano viro expendenda, & memoriæ mandanda, magnus ille, qui in diuitijs pauper est, sed grauior, qui caret diuitijs, nam diuitiæ nedum non faciunt hominem bonum, verum neque diuitem, quia auaritiam non extingunt: veræ autem diuitię sunt composita,

Verba Senecæ aurea.

Paupertas in lege Naturæ, quæ ſola Auaritiam extinguit; non enim qui parum habet, ſed qui plus cupit, pauper eſt, tantum enim vnicuiq́ue deeſt, quantum cupit, propterea breuiſſima ad diuitias per contemptum diuitiarum via eſt, præclarè etiam Epicurus, ad quam non vt transfuga, ſed tamquam explorator Seneca ſępè transfugit, ſi ad Naturam viues nunquam eris pauper, ſi ad opinionem, nũquam eris Diues, exiguum enim natura deſiderat, opinio immenſum. Illa etiam Iſocratis ſunt ſummi Oratoris, & Philoſophi, quæ experimento quotidiano in quolibet hominum ordine, & ſecta comprobata videntur. πλοῦτος δὲ κακίας μᾶλλον, ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρέτης ἐστὶν, ἐξουσίαν μὲν τῇ ῥᾳθυμίᾳ παρασκευάζων, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους παρακαλῶν. hoc eſt, Diuitiæ vitiorum magis, quam virtutis miniſtræ ſunt, licentiam, & facultatem ſocordiæ prępărantes, ad voluptates autem Iuuenes inuitantes. Hinc illa Ouidij exclamatio primo Metamorph.

Itum eſt in viſcera terræ
Quasq́ recondiderat, Stygijsq́ admouerat vmbris
Effodiuntur opes, irritamenta malorum,
Iamq́ nocens ferrum, ferroq́ nocentius aurum
Prodierat, prodit Bellum, quod pugnat vtroq́.

Quamquam à fortuna metallorum venas oſtenſas ſinè hominis induſtria, & labore exiſtimat Lucretius puriſſimis hiſce, & luculentis carminibus.

Quod ſupereſt æs, atq́ aurum, ferrumq́ repertum eſt,
Et ſimul argenti pondus, plumbiq́ poteſtas,
Ignis vbi ingentes ſyluas ardore cremarat
Montibus in magnis, ſeu cœli fulmine miſſo,
Siue quod inter ſe bellum ſylueſtre gerentes
Hoſtibus intulerant ignem formidinis ergò,
Siue quod inducti terræ bonitate, volebant
Pandere agros pingues, & paſcua reddere ruræ,

Siue

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Siue feras interficere, & deteſcere præda,
Nam fouea, atq; igni priùs eſt venerier ortum,
Quam ſapire plagis ſaltum, canibusq; ciere,
Quicquid id eſt, quacumq; è cauſa flammeus ardor
Horribili ſonitu ſyluas exederat altis
Ab radicibus, & terram percoxerat igni,
Manabat venis feruentibus in loca Terræ
Concaua conueniens Argenti riuus, & Auri
Æris item, & Plumbi, &c.

Illud porrò animaduerſione dignum, quod non per iocum, ſed ſeria diſputatione lib. vj. de re metallica ſcribit doctiſſimus Agricola inter cauſas, cur putei amplius fodi non ſoleant ad perquirenda, & extrahenda metalla eam eſſe, quod in Germaniæ nonnullis fodinis, quamquam perpaucis eſt alia peſtis, & pernicias, Dæmones ſcilicet aſpectu truci, de quibus dixit in libro de ſubterraneis animantibus inſcripto, quod genus Dæmonum precibus, & ieiunijs pellatur, ac fugatur; quo argumento, atque alijs multis certò collegi, Catholicum fuiſſe Agricolam, & orthodoxe pietatis amantem, quod litteris ad me datis teſtatus etiam eſt Marcus Velſerus olim Duumuir Auguſtanus, qui etiã ſcripſit, fuiſſe Agricolam lucernam ardentem in loco caliginoſo.

Cæterum & Ariſtoteles tantus Philoſophus, Summum Bonum non eſſe poſitum in diuitijs perſpicuè oſtendit primo ethic. cap. v. quoniam vita diuitijs dedita βίαιος τὶς ἐστὶ, hoc eſt modo quodam vim infert, vel violenta eſt, vt optime vertit Franciſcus Picolomineus Doctor olim meus vir celeberrimi nominis: litteratores Critici vertere, vita, quæ in pecuniæ quærendæ ſtudio verſatur, laborioſa eſt, minimeque (vt ita dicam) vitalis, eccè quam leuiter primoribus labris ex Ariſtotelis doctrina hauriunt, ad intima doctrinæ illius penetralia non adſpirant; ſatius fuiſſet in Grammaticæ, & Rhetoricæ præceptis tradendis occupari, quam in maximo Philoſophorum explanando, quod ſi publica lege cautum eſſet

melius cum ſerijs auctoribus ageretur; Cur ergo violenta locupletum vita? An quia vt acutè docet Picolomineus, tunc vis infertur alicui, cum illud prohibemus, ne ſuum finem attingat, uis enim rei graui tunc infertur, cum ne ad centrum tendat, impedimento ſumus, finis diuitiarum auri, & argenti eſt vſus, & effuſio, dum eas coaceruamus, ne ſuum aſſequantur finem, impedimento ſumus, & propterea vim eis inferimus: Bonum ergo vtile Ariſtoteli Diuitiæ ſunt ad vltimi finis perceptionem, & poſſeſſionem conducentes, ſed & quinto Ethic. fortunæ munera ſimpliciter, & ſemper bona eſſe docet, huic verò vel illi non ſemper, quaſi velit viris vitioſis, & mala cupidine deprauatis non eſſe bona, veluti etiam ægris ea non ſunt ſana, quæ ſuapte natura ſana exiſtunt: paſſim enim huiuſmodi diſtinctio bonorum videtur Philoſopho familiaris, vt vij. lib. metaphy. text. x. cum ait ſicuti in actionibus efficere debemus, & per ſingulis bona ea reddantur illis bona, quæ ſimpliciter ſunt bona, ità in cognitionibus per nota nobis ea, quæ ſunt ſimpliciter nota, reddenda ſunt nota nobis: Franciſcus Vicomercatus pœnas, & purgationes per ſingulis Bona intelligi voluit: quem iurè refellit Picolomineus; Prudentia enim, recta conſultatio, & morales virtutes noſtra bona ſunt, quorum ope, quæ ſunt ſimpliciter Bona (Fortunæ nempè munera) reddimus nobis Bona: Pœnæ porrò, & purgationes duntaxat ex euentu id efficiunt, dum congruentem conſtitutionem animi, & corporis nobis conciliant, quæ noſtrum bonum eſt, cuius beneficio, rectè vtentes Fortunæ muneribus, ea ſimpliciter bona nobis propria efficimus: Præclara ergò illa Ariſtotelis ſententia vij. de Republica, declaratum ſcilicet eſſe in libris Ethicorum, Virum probum eum eſſe, cui per virtutem Bona ſunt, quæ ſunt ſimpliciter Bona: Cum iſthæc igitur veriſſima ſint, cur non valdè pudeat Chriſtianos, qui militiæ CHRISTI Domini noſtri nomen dederunt, vim inferre Auro, & Argento eorum finem, & vſum immodica, & auara eorum coaceruatione impedientes: numquã effun-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

effundentes; vel in delitiarum, & luxus ineptias, & prauas libidines prodiga manu insumentes; legatur primus Agricolæ liber de re metallica: vbi Socratis dictum adducit: Vinum ad vasa mutari: Diuitias ad eorum, qui ipsas possiderent, mores, Bonos Viros ijs benè vti, malos malè: Cum igitur Christianorum mores optimi esse debeant, & incorrupti; vsus etiam Argenti, & Auri ijs optimus, & nulla culpæ obnoxius esse debet: Vita etiam ad naturæ, & legis diuinæ perscriptum carior esse, quæ paucis contenta est, nec Chœnici insidere, & auaram cupiditatem de crastino solicitam fouere, atque alere solet: Sed nobis montes aureos fingimus, & ad immensa opum fastigia anhelantes; Xenophontæo etiam ænigmate ad auraria, & argentaria metalla fodienda excitamur, Est terra, in qua si sementem feceris, non fundit fruges, si verò eam foderis, multò plures alit, quàm si fruges ferret: ita enim de Athenienſium argentarijs metallis ille suauissimus Auctor scripsit, Fodinæ etiam plumbariæ quæstum annuum, cum fructibus agri optimi comparatum, ipsum triplum, vel minimum duplum esse dicentes, tum subdimus, quot ergo partibus antecedit eisdem fructibus quæstus argentariæ, vel aurariæ venæ? Hoc pacto ad auaritiæ cupidinem exaggerandam, quod nobis vtile sit, in bonorum morum detrimentum solicitis articulis computamus, vt cum Poëta illo loquar: At quantò consultius fuisset cum Seneca quærere, Quid præcipuum in rebus humanis est? animo omne vidisse, &, qua nulla est maior victoria, vitia domuisse; argentum, & aurum, & huiusmodi Fortunæ munera, magna, quia parui sumus, credimus, multis rebus non ex natura sua, sed ex humilitate nostra magnitudo est, vt idem docet; Quid præcipuum? non admittere in animum mala consilia, puras ad cœlum manus tollere, optare, quod sine aduersario optatur, bonam mentem: Iam verò cum cœcus Deus Plutus, cui inferna terræ regio attributa, nos ab huiusmodi virtutum optimarum exercitijs auocat,

Lib. 3. quæst. natural. in præfat.

auocat, & abſterreat, ſatis erit id perſuaſum habere, & re ipſa, & actu profiteri, & prẹſtare, quod Lucretius optimè monuit.

Quòd ſi quis vitam recta ratione gubernat,
Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parcè,
Æquo animo, neq; enim eſt vnquam penuria parui.

Finis Quartæ Sectionis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO QVINTA
IN QVA DE PLANTIS, RADICIBVS, ET EXOTICIS FRVCTIBVS, NECNON DE PEREGRINIS GVMMATIS, ET SVCCIS PINGVIBVS DISSERITVR.

Eodem Auctore.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO QVINTA

IN QVA DE PLANTIS,

RADICIBVS, ET EXOTICIS

FRVCTIBVS.

NECNON DE PEREGRINIS

GVMMATIS, ET SVCCIS

PRINCIPIBVS DISSERITVR.

Eodem Auctore.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO QVINTA.

CVM Musæum hocce CALCEOLARIVM pro virili,& occupationum mearum ratione subcesiuis horis describerem, huiusque mei laboris amicum Virum doctissimum commonefeciſſem locorum interuallis à nobis diſſitum,& disiunctum : is vt est scientiarum omnium notitia, & potissimum Mathematicarum instructissimus, statim monuit Analogias Geometricas, & Arithmeticas, Medicis, Anatomicis, Metallicis, Botanicis esse ad partium vsum, & virium plantarum, & fossilium causas vestigandas pernecessarias, quod ostensurum se libris etiã edendis profitetur, quemadmodum libris editis ciuilium, & criminalium causarum, & controuersiarum Iudicia se earum ope Analogiarum ad Aristotelis etiam lib. v. ethic. normam rectè informasse existimat: Respondi Mathematicas disciplinas res à motu, ac materia secretas expendere, quæ tamen τῇ νοήσει χωριστά κινήσεως ἐστι, cogitatione enim separata à motu sunt,non re ipsa omnifariam absoluta, quales abstractæ substantiæ, quæ à Metaphysico considerantur: Mathematicæ enim formæ reuera per se non cohærent; cogitatione tamen à materia, ac motu separantur οὐδὲ γίνεται ψεύδος χωριζόντων, ait Aristoteles, non fieri scilicet mendacium abstrahentium, & cogitatione separantium circulum, & triangulum à materia: Physicæ autem species, sine motu, ac materia intelligi non possunt eam profectò vim habentes quã simitas, quæ absq; materia separatim comprehendi non potest; Hinc Aristo-

teles optime scripsit τὰ μαθηματικὰ ἐξ ἀφωρίσεως λέγεσθαι, τὰ φυσικὰ ἐκ προσβάσεως, hoc est mathematicum res contemplari circumscriptis omnibus, quæ sensu percipiuntur, physicum res cũ materia omnino deuinctas: Ex his etiam confici asserebam cum certam materiam non sectentur mathematicę disciplinæ, nec experimentum ad eas perdiscendas esse necessarium; idcircò pueriles dictas disciplinas, quoniam duntaxat ingenij acumen, & perspicaciam requirant, & cogitationis memoriæque celeres motus, & firmitudinem, quæ animi dotes in pueris sæpenumerò comperiuntur, quare apti, & idonei harum disciplinarum Auditores, non autem ethicæ, & physicæ doctrinæ ab Aristotele existimantur, quæ rerum vsu, & repetitis sensuum, & experimentorum obseruationibus indigent: quare Geometria, & Arithmetica præter vsus vitæ communi necessarios, Pędia est præparans, atque excitans puerorum ingenia ad ritè philosophandum, cum certissimæ sint, & cogitationi διανοίᾳ statim obuiæ, & expositę quamquam pręire aliquis debet, cuius solertia (vt ille inquit) succidantur vepreta, vel exurantur, & supercilioſa complanentur aspreta, in magna enim rerum obscuritate recondita arte, multiplicique, ac subtili versari mathematicos Cicero etiam scribit, omnemque cognitionem multis esse obstructam difficultatibus: at rerum naturalium proprietatum causas inquirentibus, vndiq; salubres emergunt, & inexplicabiles labyrinthi: quas longo vsu, & obseruatione eorum, quæ consimili modo frequenter fiunt, facilè complanamus: Quis enim per Deum immortalem causam æstus, ac reciprocationis maris ijs Mathematicorum subnixus analogijs vestigabit? Quis Rhabarbari, Agarici, Ellebori, Senæ vires deprehendat? nisi longo studio, multisque iactis ex sensuum obseruatione fundamentis Lunæ motum probabiliter æstus causam existere, bilem sæpissimè eiectam à Rhabarbaro, ab Agarico pituitam, ab Elleboro, & Sena melancholicos succos pluribus experimentis exploratum habeamus: Sic Anthoram, vel Zedoariam serpentum & Napelli veneno obsistere quis Auicennam docuit?

Vsus

Vsus profectò, & obseruatio diuturna : quod sensus κριτήριον ab altero rationis Criterio mox roboratum magis, physicam scientiam firmiorem, & magis inconcussam parit : Hinc deridendus & Pythagoras, & Pythagorei, qui (vt meminit Aristoteles) cum Denarij numeri summam perfectionem cœlo tribuerent, nec plures tamen, quam nouem Sphœras cernerent, decimam effingere ausi sunt Terræ aduersam, quã ἀντίχθονα vocarunt, quid hac ineptia insultius? sic vacuum dari in rerum natura alij viri docti conati sunt ostendere, quos Clarissimus Pendasius optimè confutauit, quare iurè somniare circa quantitatem Mathematicos Plato censuit, & Pererius nec omninò esse necessarias, & solidas scientias mathematicas seria disputatione contendit : Vsum tamen, & fructum afferre, quem diximus fatemur, nec audiendum Aristippum, qui Mathematica hęc repudiabat, quod ex fine nihil docere videantur, eiusq; quod melius, aut deterius, nullam rationem habeant : tametsi memoriæ proditum sit Platonem Eudoxo, & Architæ vitio vertisse, quod Geometrica problemata ab intelligibilibus, ac incorporeis rebus ad sensilia, & organica traducerent : Volebat enim Vir magnus ad eius, quod semper est cognitionem, nos semper erigere. Cæterum proferam etiam aliam coniecturam non incuriosam, quæ mihi in mentem venit, dum ad eum amicum pietate, & eruditione clarissimum rescriberem : quam quæso te (optime Lector) vt benè tecum excutias, ac expendas : Existimarunt Pythagorici, & Platonici omnem disciplinam ἀνάμνησιν esse quandam, idest recordationem, & repetitionem eius scientiæ, cuius particeps, & compos fuit animus noster, antequam in corpus migraret, quod in Menone, Phędone, ac alibi Plato disertè docuit : Obseruarunt tamen hi Viri Magni huiusmodi recordationem non posse ex naturalibus rebus percipi, quæ manuductionem sensuum, & longi vsus exposcunt, sed potissimum ex Mathematicis his scientijs ostendi, si nimirum ait Plato ἐπὶ τὰ διαγράμματα ἄγῃ, si ad figuras Geometricas perducat; nã discere esse recordari insitarum

in anima rationum, Socrates in Menone hoc argumento probat, Puſionem quemdam (ait Cicero) Socrates interrogat de Geometrica dimenſione quadrati, ad ea ſic ille reſpondet, vt puer, & tamen tam faciles interrogationes ſunt, vt gradatim reſpondens eò proueniat, quò ſi Geometrica didiciſſet: At cur Socrates Puſionem illum non interrogauit de cauſa Æſtus Maris, & ſalſedinis; de Ortu, & cauſis Cometarum an in Cœli natura, & in Cœlo fiant, an in ſuprema aëris regione ex pingui halitu inflammato: quæ fuit certior Ariſtotelis ſententia aduerſus Aſtrologorũ ſomnia, an primæ qualitates formæ ſint Elementorum, ἰσιώδη, an potius proprietates ab occultiore forma fluentes, an cœlum anima informante præditum, an ſolum aſſiſtente intelligentia, & motrice: An ſeminis procreatio ſit teſtium operatio; an veluti pondera textricũ vaſis ſeminarijs apertis detinendis ſint deſtinata: De vſu cerebri an in eo nobiliores animæ actiones perficiantur, an ſolum attemperando cordis calori inſeruiat, an cœlorum orbes æquabili motu circa idem voluantur centrum, an epicyclis, & eccentricis opus ſit ad tuenda τὰ φαινόμενα; Hæc & alia huiuſmodi interroganda erant, quibus explicandis inſertas animæ Idearum rationes, & notiones excutiens Puſio ſummam de ſe expectationem, & admirationem concitaſſet, at profectò experimentis, obſeruationibus, longo ſtudio, & iudicij maturitate ad hæc perueſtiganda opus fuerat, quæ Puer propter ætatem tenellam adhuc nanciſci non poterat: ea ſunt interrogata, quæ ſimplici ſenſui, & phantaſiæ expoſita facillimam reſponſionem extorquebant, cum inter ſe apta, & connexa eſſent ex iactis hypotheſibus, quare nec Plato ſciẽtię, aut intelligentiæ nomine Mathematica eſt dignatus cogitationem, & veluti imaginationis Apicem illis concelſit: Si enim ſciẽtia omnis eſt reminiſcentia non ſolũ notionum Mathematicarum, ſed & Phyſicarum, & Metaphyſicarum eſſe debet, vt ſatis patet: at nullus Puſio ea promet, quæ ſenſuum χειραγωγία indigent, & matura multi temporis conſideratione, & iudicio. Fateor quidam Geometriam, vbi

vbi cum materia coniungitur, Geodęsiam, Mechanicam, Opticam, præstantes artes, procreare, cuius rei apud Historicos egregia extant testimonia.

Extructo enim vastæ molis nauigio, quod Siracusanus Hiero Ægyptiorum Regi Ptolemæo missurus erat, cum collectis simul viribus Syracusanus populus Nauem trahere non posset, idque præstitisset Archimedes, vt solus Hiero illam subduceret, viri scientiam, & ingenium admiratus Rex ἀπὸ ταύτης (inquit) τῆς ἡμέρας πιστευτέον ἀρχιμήδει λέγοντι περὶ παντὸς, ex hoc die Archimedi de quauis re differenti credendum: Eumdem testatur Plutarchus Hieroni scripsisse datis viribus datum pondus moueri posse, fretumque demostrationis robore illud sæpè iactasse, si terram haberet alteram, vbi pedem figeret, ad eam nostram hanc se transmouere posse: Verum & αὐτόματα, & machinarum varia genera, & commoditatem vitæ degendæ, & subtilibus ingenijs admirationē, & honestam occupationem conciliant: Nos igitur omissis superuacaneis his Analogijs, quæ propria experimenta, vel veterum Auctorum obseruationes ætatum plurimarum & iudiciorum firmatę consensu, & ratione dictabunt in describendis stirpibus, radicibus, atq; alijs huiusmodi ex vegetanti genere Musæi nostri Sectionis Quintæ libentes sequemur.

ANTORÆ, vel potius Antiphthoræ exemplum superius attulimus, cuius vim abditā, & præsentaneam aduersùs Phthorę, vel Napelli venenum exploratam habemus: Hæc in Musæo Calceolario asseruatur: radix est amarissima (quam Napellum Moysi, & Zodoariam Auicennę vocant) solidæ, & oblongæ oliuæ persimilis, sæpè maior: cortex subniger exsitit, caro interior nardi montani instar est alba; iuxta Napellum venenosam, & exitialem plantam crescit, ne tam pernitiosum, & virulentum germen, sine proprio antidoto, & alexipharmaco adolesceret. Antiphthoræ ergò potius appel-

appellanda, quoniam Phthoræ veneno aduerſatur: quamquam Carolus Cluſius, ſiuè Garzias lib. primo hiſtor. aromatum cap. xliij. ſcribat hoc fabuloſum eſſe, in Syluoſis enim Malauar locis plurimum naſci Zedoariam, alijs etiam in locis Satam prouenire, nec quemquam iuxta Napellum hanc naſci radicem vidiſſe, tametſi diligenter perquiſierit: illius etiam regionis Syluas procreando Napello non eſſe aptas: Oliuus Medicus pereruditus in ſui teſtificatione de collectaneis noſtri Muſæi: Antiphthoram hanc eſſe ait Conſtantinopolitanam, frequentem eſſe in Gargano Monte, & quærentibus facilem inuentu in Baldo noſtro totius Europæ, ne dicam Italiæ montium herbarum ditiſſimo, eius copiam multam eſſe in ea Valle, quam Attilonem vocant, ſuprà Baldum, Atheſim verſus ſpectantem, hoc in loco forte Oliuus noſter Napellum deprehendit, haud procul à Zedoaria virentem. Cæterum & ex Scaligero illa obſeruanda Arnabo Pauli Zedoariam nonnulli, alij Zurambet Arabum eſſe arbitrantur, parui vtrum ſit, refert, Neutrum tamen eſſe, ſatis patet ex Auicenna, qui tria facit capita ſeparata; Zedoariam ſimilem Ariſtolochiæ pingit, Zurumbet Cyperо, Arnabo autem (Zarnabum vocat ipſe) aitque ſurculos eſſe magna ex arbore Libani montis, in Cananor oritur & Zedoar, & Zerombam, quod ſuſpicor eſſe Zurumbet, Ἀντιφθορὰ ergo illa radix potius vocanda, quod ἄντι φθορᾶς contra exitioſum venenum valeat: Plantam hanc vnà cum radicibus ex percelebri noſtro Baldi Monte erutam exactiſſimè deſcripſit FRANCISCVS CALCEOLARIVS Senior in ſuo Baldi Itinerario, quadraginta ab hinc annis tàm Latinè, quàm Italicè Typis edito: De Antora fusè ſcribit Matheolus lib. iiij. ſui Dioſcoridis, vbi radices illius ſibi ab amico Conſtantinopoli miſſas à Mercatoribus Zedoariam appellatas monet; aut ſaltem eſſe radices Napelli Moyſi, cum eum ſcribat Auicenna, cum Napello creſcere, & eius maiorem eſſe Theriacam: Vtiles eſſe non ſolum ad eporum Napelli venenum, ſed ad cætera omnia venena, & ad Viperarum, & aliorum venenoſorum morſum, Ligures felicisſimè

Exerc. 114.

Cap. 73.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

simè vti ad intestinorum lumbricos, aduersus pestilentiam, & omnes cordis affectus proficere, nec minùs præstare in ijs febribus exitiosis, cum quibus exhanthemata lentium figura oboriuntur,

ACONITI omnia genera quamquam in Musæo asseruantur, eorum tamen simplicem Theoriam, & curationem ab optimis Physicis tradi nouimus: Nicander vnum genus duntaxat attulisse videtur, cum χολέν, καὶ δυσαλθὲς ακόν του Felleum scilicet & raris euictum medelis Aconitum, vt Gorræus vertit, scripsit: Dioscorides duo genera, alij tria, recentiores vt Mattheolus plura, eaq; ferè nouẽ attulit, quæ apud ipsos diligenter descripta, & expressa legi possunt; inter ea Napellum enumerant, cui sententię visus adstipulari Clarissimus Mercurialis: Refragatur Gorræus, quod diuersis capitulis de Napello, & Aconito loquantur Arabes, præterea ad quartum vsque gradum calidum, & siccum Napellum statuunt, cum frigidum, & humidum sit aconitum. Putat ergo Gorræus Napellum Ellebori nigri speciem esse, sed proculdubio deceptus in definiendo Aconiti temperamento Gorræus; cum enim inter septica à Galeno reponatur, necessario calidum, & humidum existit, quamuis lethale non sit ob has manifestas qualitates, sed ob naturam deleteriam abditam, quæ natiuum colorem iugulans alienum, & extraneum putrefacientem inducit: At Gorræus argumentatur ex symptomatis, quæ haustum aconitum infligit capitis grauitate, vertiginæ, humorum in oculos traductione copia flatuum, Hypochondriorũ distensione, ructibus, crepitibus, quæ frigidæ intemperiei soboles videntur, quam validam rationem miror à Mercuriali prætermissam: sed nec calidis curari dixit Gorræus, Sed maximam partem remediorum à Nicandro, & Dioscoride propositorum siccandi validam facultatem habere; oculorũ etiã medicamẽtis Anodynis

dynis à Dioſcoride permiſceri; Verum profectò rudium ſemper Medicorum exiſtimaui eſſe decretum illud: omnes flatus, & vapores à frigore fieri; poſſunt quippè, & à cauſa calida fieri cum fuerit potiſſimum cum humiditate coniuncta, nec omnia Anodyna ſtupefacentia ſunt, quod fugiſſe Gorræum admiror, ſed & calida humida tenuium partium in Medicina Galenica concedũtur, vt hac de re à Medicis ſanæ mentis non ſit amplius dubitandum: calidum ergo, & humidum in tertio ordine, vel initio quarti eſt Aconitum, ſucco radicis duntaxat noxium: fructu, & folio nihil nocere teſtatur Mercurialis, qui alias plantas flore, alias fructu, vt Mandragora, alias radice, vt Aconitum, venenatas eſſe profitetur: nec aliam huiuſce rei potiorem aſſignari poſſe cauſam, quam illius radicis ſpecificam proprietatem: Toxicum inter Aconiti genera recenſent multi; & Promotum Auctorem citat Mercurialis, qui ſcripſerat non ſimplicis veneni genus, ſed compoſitum, vt Pharicum, eſſe Toxicum: Exiſtimo cum Mercuriali doctiſſimo Toxici nomine omne veneni genus vocatum, quo Tela, & Sagittæ à Græci τόξα nuncupatæ inficiebantur, vt Napellum, Aconitum, Elleborum, atque alij huiuſmodi ſucci venenati: Velenium Galenus vocauit libro de Theriaca ad Piſonem, non Helenium, quam plantam conſtat non eſſe venenatam, vt optime correxit acutiſſimus Scaliger in Comment. in lib. Ariſtotelis de Plantis, idque ἀπὸ τῦ βελῶν, quaſi populari Romanorum voce vſus ſit Galenus, quæ idem cum Toxico ſignificat; Iam verò Aconitum omnium venenorum ocyſſimum, hoc eſt in occidendo celerrimum Plinius dixit ſic appellatum vel quod oriatur in cautibus, quæ Acones dicuntur, vel ab Acone, qui eſt vicus Periandinorum in Ponto, vt docet Theophraſtus; Narrant (ait Gorræus) Cerberi procreatum vomitu, poſtquam Hercules ipſum ab inferis extraxit per ſpecum Acheruſiam ad manes (vt aiunt) peruiam Heracleæ Ciuitati vicinam, ideò plurimum Aconitum in Ponto naſci iuxta ripas Acherontis fluuij: Ob rationem porrò huius atrociſſimi veneni præclare tradi-

à Dioſ-

à Dioſcoride, Nicandro,& Mercuriali conſultò prætermitto: Muſæum enim CALCEOLARIVM deſcribimus non affectionum præter naturam curationes tradimus, curioſa quædam nec vſqueadeò vulgata perſtrinxiſſe contenti. Flatus porrò à cauſa calida produci poſſe docent melancholici Hypochondriaci,quibus Iecur, venæ ventris, & Meſenterij feruẽt,& probè oſtendit Sanctorius Sactorius primarius Theoreticæ Medicinæ Patauij profeſſor in lib. ſuis doctiſſimis de Methodo vitand. errorum in Arte Medica, quam virum honoris cauſa nominatum volui antiquæ noſtræ conſuetudinis, & beneuolentiæ memor: Is enim eo lib. ſupinos, & craſſos rudium, & triuialium Medicorum errores analytica Ariſtotelis doctrina patefacere conatur, quo nomine ſummam Reipub. Medicæ vtilitatem attuliſſe fateri debemus: Cæterum & alia ratione ſolui Gorræi ratio poteſt, ſi nimirum dicamus iugulato inſito calore aconiti vi, male obiri coctiones, vndè flatus, ructus,& crepitus mox oboriri non eſt vſqueadeò admiratione dignum.

NAPELLVM ex genere Aconiti eſſe profitetur Mattheolus accuratiſſimus Plantarum, & rei herbariæ veſtigator: eumque deſcribit pro more ſuo diligenter: radice (ait) nititur turbinata, vulgaris rapunculi modo, ſubnigriſcenteque à qua numeroſæ oriuntur fibræ, adeò inuicem contextæ, vt ſpeciem retis referant, tota planta pernecabilis admodum eſt: ſed radix cæteris partibus atrocior,adeout manu aliquandiù retenta, quouſque concaleſcat, tenentem perimat: De Muſæi igitur Radice Napellica hæc erant perueſtiganda: At obſeruandum Auicennam primo ſcribere venenum eſſe pernicioſum, & deſtruere bibentem ſe, mox veluti ſui oblatum Albaras, dixiſſe, curat linitum, & bibitum: Hîc miras exclamationum, & accuſationum turbas excitauit Leonardus Fuchſius: quomodo enim Venenum toxicum ſcilicet

vel cicuta (alterutrum enim existere putat Fuchsius) potu deuoratum delere Albaras potest, quæ Leuce est Græcorum, vitiligo Latinorum ? Grammaticum Medicum appellauit Fuchsium Vallesius, & profectò sæpè verborum miras nugas, & lites excitat, quoniam parum fuit Philosophus, linguarum notitia satis ornatus ; Tales vero sæpe se pro magnis venditant Medicis, & elatum gerunt in alienis iudicandis supercilium : sed profectò ad parua respicientes ῥᾴον ἀποραίνεσι aiebat Philosophus : Hos ergo motus animorum, atque hæc certamina tanta exigui pulueris iactu comprime Lector optime, & secundo loco Auicenam existima Napellum Moysi hoc est Anthoram intelligere, quod Viri doctissimi putarunt, quod ità vocatum est, vt ab altero verè deleterio secernerent, hoc igitur ad Albaras delendas vtitur Auicenna : Napelli vis adeò immanis, sæuaq; existit (ait Mattheolus) vt nullis Antidotis occurri possit, nisi quam primum, & statim succurratur, quod Aconitum sumentibus non euenit, quod historijs etiam quibusdam lectu dignis comprobatum voluit, sunt qui existiment,

NAPELLVM esse Aconitum θηλύφονον, quod, teste Plinio, & Theophrasto radix eius genitalibus omnium quadrupedum fœminini indita sexus mortem eodem die inferat, eoque modo dormientes vxores interemptas à Calphurnio Bestia memoriæ proditum esse, alij θηρίφονον volunt, quod feras si gustatur interimat : Alij Aconitum λυκόκτονον, & παρδαλιάγχες esse volunt, illud Lupos, hoc Pardos interimere, idcirco ita nuncupatum, vtcumque sit speciem Aconiti esse non diffitetur Mattheolus : licet Auicēnam interdum Cicutam, interdum Toxicum (teste Fuchsio) per Napellum intellexerit.

Quæsitum est, si omnia in vsum hominum creata sunt, si nos rerum omnium finis sumus, vt & Aristoteles docuit, cur venena condita ? quid prodest homini tot venenorum prouentus à belluis, plantis, & metallicis proueniens ?

Respon-

Respondet Plinius noster, hoc commodum præstare venena, vt quoties homo vult, humanæ vitæ miserijs se se sponte vindicet, seruitutis iugo, crudeli fame, incurabili morbo, & intolerabili cruciatu: vni homini hoc priuilegium à natura tributũ, brutis animantibus denegatum, sic ad libertatem facilis via: si pugnare non vis, licet fugere, nil facilius, quam mori, & naturæ renunciare: Sed iniussu Imperatoris de statione decedere non licet, nec Christianorum purissima religio id permittit, vt satis compertum est; Ratio igitur nobis tributa vt vtilia prosequamur, nocitura vitemus, nihil autem est absolutè malum, omnia enim certo fine condita sunt, at finis boni rationem habet: primario instituto omnia fecit bona ipsa natura, secundario contigit vt alicui sit malum, quod multis erat bonum, & fructuosum, sic Cicuta, & Elleborum homini venenum, at Capris adipes, & Coturnicibus auget, ait Lucretius, nihil ferè tàm noxium, & venenosum, vt vita communis aliquam inde vtilitatem non percipiat, ex Viperis aduersus Viperas conficitur antidotum, quod venenis etiam omnibus præclarè aduersatur, à Scorpio ictus ab eodem remedium petit, Elephantici epoto vino, in quod fortè Vipera irrepserat, ex Galeni testimonio feliciter curati sunt: Mithridates Ponti Rex epoto sæpè Mithridatio effecit, Toxica ne possent sæua nocere sibi, vt ait Martialis: In eo etiam elucet Dei Optimi Maximi prouidentia, vt nullum vigeat venenum, cui suum Alexipharmacum non sit oppositum, vt Basiliski pernicioßissimo veneno Mustellæ virus, adeò naturæ placuit, nihil esse sine pari, vt optimè obseruat Riolanus Gallus vir doctissimus, qui etiam illud ex Aëtio monuit, si quis succo rutæ sylvestris manus illeuerit omnibus animantibus venenatis impunè manus admouebit, saliuam hominis ieiuni ex Galeno, & Plinio Serpentibus Viperæ, Scorpioni venenum esse: ex Auicenna terram frigidã dilutam statim assumptam post bibitum, vel admotum venenum commota aluo, & vomitu liberare: hinc orta superstitio, apud nonnullos etiam Medicos non omninò rides perducendi vulneratum

ratum hominem ad locum, vbi ictus est, & de terra linea incluſa cum frigida aliquid exhibendi: Iam verò & illud quærunt Mercurialis, & Riolanus, an venenum arte parari poſſit, quod vel ſtata hora, vel determinatis diebus interficiat: lib. IX. de hiſtoria Plant. Theophraſtus apertè hoc fatetur, cui & Galenus lib. de par. artis medicę adſtipulatur; verum & ratio non inualida, ſi enim Canis rabidi veneni per ſex menſes deliteſcit innoxium, aliquando per annum ſi Alberto, interdum per quadragintas annos, ſi Alpharabio credimus, quidni Ars ad Naturę imitationem non componat venena, quæ ſtato tempore duntaxat vim ſuam exerãt? Sed profectò id ſentiendum artem parare poſſe venenum, quod citiùs, vel tardiùs interimat vi veneni, & corporis cordisvè robore, atque habitu expenſis, maior enim, & minor ſubiecti reſiſtentia, quantum ad id faciat norunt rerum naturalium periti; ſic & inter medicamenta Senna, & Agaricum tardius purgant, quàm Scammonium, & Colocynthis; ſic tardior, & inertior vis Cicutæ, atquè Opij, quàm Arrenici, & Sublimati: Aſpidem morſu lethalem inferre ſomnum Auctores docent, hinc celerrimè, & indolenter enecare tradit Paulus Aegineta: eius propterea venenum delegit Cleopatra, ne in manus Cæſaris Octauiani veniret, idcircò ſomniculoſam Aſpidem Siſenna vocauit: Actiones porrò tempore ſtato, & definito inſtitutæ à Proceſi, & conſultatione proficiſcuntur, quæ venenis conuenire non poſſunt: quocirca & Auicẽna ſeptica venena in tempore interficere, hoc eſt non certo temporis ſpatio, ſed indefinito ſcripſit, quare & Theophraſtus definitum tempus pro indefinito poſuit, vel vulgi ſententiam eſt ſequutus, vt exiſtimat Mercurialis: Iam verò quod inficiari videtur Riolanus venenum cor appetere, & eò rectà ferri, quoniam certa venena cum certis partibus occultas inimicitias gerant, vt Cantharides cum Veſica, ſolanum manicum, & hoſcyamus cum capite, lepus marinus cum pulmone, aſpis cum epate, profectò decipi tantum virum exiſtimo, & potiſſimum cum addit præter inſtitutum accidere, vt ve-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

vt venenata qualitas, cum aëre attracto se insinuet, dum arterijs dilatatis eum ad sui conseruationem allicit, non enim consulto, sed naturaliter agere venenum, nesciréque radicalia vitæ principia esse in corde: omne quippè venenum, vt ex Galeno, Auicenna, & classicis quibusuis Medicis intelligimus præter manifestas facultates vim abditam, deleteriamq; obtinet, quæ perspicuam Antipathiam ad cor est sortita, quæ ex pulsu imbecillo, & paruo, sudore diaphretico, palpitatione, angore, deliquio animi, & alijs huiusmodi symptomatis percipitur, quare si Cantharides occidunt non læsa vesica primo, & per se, sed per Antipathiam ad cor id efficiunt: si enim non consulto, sed naturaliter ad vesicam tendunt, eamque lædunt, cur non magis cor cum veneni perniciosissimi rationem subeant: melior igitur Auicennæ sententia, omne venenum, quà tale vitæ primordijs aduersari docentis, non secundum contrarietatem, (nam opus esset omnia venena esse frigida, & sicca repugnantia vitæ, quæ in calido, & humido sita est) sed secundum noxiam proprietatem.

Illud porrò hinc breui disceptationi de venenis pro Coronide adiectum volo; in curatione primum communia venenorum omnium remedia esse tentanda hoc est venenum vomitionibus educere, aut clystere per inferna deijcere, quæ fuit vtilis Gorræi admonitio aduersus ex Triuio Medicos, qui ab Alexipharmacis temerè curationem auspicantur cum videant Nicandrum venena particularia hoc, vel illo remedio curare, verum cõmunia ille remedia supponit, vel Gorræo teste, cuius elegantem, & vtilem præfationem de natura, & curatione venenorum perlegere (Lector optime) ne graueris.

Cæterum Virorum eruditorum ingenia fatigauit Galeni locus lib. v. de simpl medic. vbi Alexiterium medicamentum medium, quoad fieri poterit, maxime esse debere inter corpus, quod curatur, & venenum lædens disertè docet, obseruan-

seruandum ergo venena, vel primis agere qualitatibus, vt aqua frigida epota, qua primo hausto, messorem à meridiana tritura sitibundum se vidisse extinctum testatur Scaliger, sic à Gypso exugi totum cordis humidum, & proindè Exerc. 33. deficcatione interficere: vel secundis, vt Croco laxatur vis spiritibus ita, vt abeant, vel tertijs, vt Cantharides vesicę Lepus marinus pulmoni obsunt, vel vi occulta, quæ totæ substantia, vel proprietas specifica dicitur: Tale est Scorpij venenum: contraria medicamenta totidem modis aduersari par est (ait Scaliger) primæ, ac secundæ qualitatis medicamenta notissima sunt; tertiæ vt Cantharidibus lac potissimum Asininum: quarti generis venenorum medicamenta obscurissima sola ratione comprehensa; in horum notitiã per vestigia venenorum tertij generis nos perduci subtiliter docet Scaliger: exempla erant eorum, quæ certis membris afferunt perniciem, quare composita Alexiteria esse debent ex ijs, quæ ad easdem deferant partes, & ex ijs, quæ nocumentum auferant: Alexipharmacis igitur venenorum naturam permistam Galenus voluit nos intelligere; ideò mediam Theriacam dixit esse inter corpus nostrum, & venenum non inter medicamentum, & venenum, quæ in re fortè deceptus Scaliger sua nimium fretus memoria: Summopere tamen probandus quod à Criticorũ argumento Galenum nostrum tuetur, quo aiunt nihil esse medium inter duo verè contraria: eos falli docet, quoniam cum Theriaca sit ex veneno composita viperarum nimirum carne, & ex ijs, quæ venenis repugnant, ex duobus extremis natura medium factum arte: *Venenum ergò additum* (subdit Vir doctissimus, & subtilissimus) *vt peculiari similitudine cognatum venenum appeteret, cumque eo se se inuolueret, atque ei afferat id, quod ipsum vel expelleret, vel extingueret: id quod à natura quoque in Smaragdo factum prædicant, quemadmodum ex ijs colligere possumus, quæ ex suis experientijs prodidit Auenzoar:* Hæc Scaliger longè melius philosophatus Vallesio, qui hunc Galeni locum expendens putat si Alexipharmaca essent à venenis omninò aliena, & abhorrentia eorum vsum

vſum non fore tutiorem quàm vſum venenorum, & in Prophylactice, cum venena actu non ſunt in corpore, tutò aſſumi non poſſe, hoc enim Ibericum eſt, & imaginarium, nam citrum Scorzonera Antiphthora, alia huiuſmodi conſimilia omnino ſunt naturæ noſtræ, & propriati cordis familiaria, nec vllam veneni qualitatem obtinent: Talis terra Lemnia, & Bolus Armenica, Mithridatum, & Theriaca, antequam Viperæ carnes adiungerentur, & Mithridates Rex ſua vſus Theriaca, ſine Viperarum, aut alterius veneni permixtione, quæ ex ſale, folijs rutæ, nucibus, & ficubus, vt multi ctedunt, conſtabat.

Cum Pſillis, & Marſis non eam ſerpentum inimicitiam eſſe, quæ cum reliquo genere teſtatur magnus Fracaſtorius, lib. de Sympati. & Antip. ſiue ſit mistio ijs, non omnino contraria, ſiuè odor, ſiuè aliud per quod ſpecies minùs accidit ingrata, quæ amicitia, & inimicitia inter homines quoque verſatur, ideò alios ſine cauſa odimus, alios amamus: Hanc ſententiam carpit Scaliger, quoniam hoc pacto Marſi ſi naturam venenoſam, & veluti ſerpentinam obtinerent cæteris hominibus nocerent; ſed Satagenſis Cacullus eſt; intelligit enim Fracaſt. miſtionem, & temperiem humorum non omnino aduerſariam ſerpentibus: quamquam Problema ego reuera fabuloſum exiſtimo: nullo enim hodierno experimento eius veritas comprobatur: Agyrtarum potius commentum videtur, qui vino (vt ait Scaliger) ad bibendum exhibito, in quo inſpuerint ipſi prius, translatam eo potu vim prædicant: Sed de his ſatis ſuperque pro inſtituti noſtri ratione.

CHAMÆ-

CHAMÆLEONIS albi, & nigri radices, quæ in Musæo repositæ conspiciuntur, præclarè à Dioscoride (sicuti & totã Plantam) descriptas legimus: Album ideò Ixiam aliqui vocauere, quod quibusdam in locis Viscum circa radicẽ inueniatur, quo pro Mastiche (ait) vtuntur mulieres: mox folia, flores, & semen describit. Radicem porrò in lętis collibus crassam, in montosis verò graciliorem in profundo albam, aliquatenùs anomaticam, graui odore, dulcem esse profitetur. Lacertam, vel minori Cocodrilo simile animal humilem, & veluti per terram serpentem Leonem, id enim est χαμαιλέων, vocarunt Græci, de quo Plinius fusè, ab hoc animali traductum nomen ad significandam herbam ob eandem mutationis euentum, vt enim animal id colorem mutat oculis, cauda, & toto corpore, eumque reddit, quem proxime attingit præter rubrum, & candidum, quamuis aliqui solum candidum (teste Marcelto Virgilio) exceptum velint, pariter & herba isthæc cum terra colores mutat hic nigra, illic viridis, alibi cyanea, alibi crocea, atq; alijs coloribus: ἐυγείοις γεωλόφοις apud Dioscoride vertit Marcellus, pingui & campestri solo: rectius Ruellius lætis collibus, nam γεωλόφα vocabulum lobum terræ notat, qui collis existit: Acetabuli pondere pota ἄγει ἕλμινθα πλατεῖαν lumbricum latum ducit, vel pellit; ventris vocem temerè adiecit Marcellus: interaneorum vox melior à Ruellio adiecta, non enim in ventre necessario gignuntur lumbrici, sed in locis excrementorum qualia sunt crassiora intestina; venter lotus est coctioni dicatus, in quem nonnisi malè affectum, vel copiosa pituita confectum non ascendunt lumbrici, vel in eo procreantur, sumitur vero radix cum vino austero, & origani decocto ἀποζέματος, qua vocem cur succum origani feruefacti vertit Ruellius, non video: ἀποζέμα enim decoctio est (vel potius liquor efferuescens, nam decoctum alia voce exprimitur) non succus, qui χύλος, vel χύμος, nec ritè radicem illam succo Origani mistam propinarit Medicus, cui ægrotum

ægrorum proposita sit in assumendis medicamentis facilitas, & insuauitatis vitandæ scopus cum mitiori medicamento depelli facilè morbus valeat. Contra difficultatem Vrinæ etiam eius radicis ἀφέψημα exhibet Dioscorides, decoctum vertunt, & propriè mea sententia, cum verò ea vox differat ab apozemate: infusum verterem, vel efferuescentiam liquoris, quasi sine expressione intelligatur ἀπόζεμα quando simpliciter in aqua efferuescit Origanum: ἀφέψημα verò cum decoquitur, & simul exprimitur.

DE Chamæleone porrò nigro scribit Dioscorides radicem eius esse crassam, nigram, densam, interdum exesam, βεβρωμένην, quæ disiecta flauescit, mordetq; commanducata: fuluo colore videri: reddit Marcellus, sed vox ὑπόξανθος à Ruellio melius exprimitur, ξανθὸν enim flauum existit, optimum indè confici medicamentum ob abigendam scabiem addito exiguò Chalcantho cedrino oleo, & exungia, Phagædenas, & fera vlcera, emplastri modò imposita, ἀναστευάζουσα θεραπεύει ad mitiorem habitum transferens sanat, sic Marcellus, illitu sanat Ruellius, sed ieiunè nimis, nec fideliter, cum vocem illam priorem omittat, est enim ἀναστευάζειν transmutare, quam vocem ritè percipere valdè conducit ad rectam illorum vlcerum curationem: ridiculè Barbarus, confutando fieri, secutus Rethoricum vocis ἀναστευῆς sensum, quæ apud Rhetores confutato est. Sæpè dixi iterum, atq; iterum repeto; non posse benè intelligi, & vertit Dioscoridem, nisi à Viro Medico Artis vsu, & disciplina instructissimo: Galenus hanc radicem noxiam intùs, exteriùs duntaxat medicamentis adijciendam existimat: at cum à nonnullis Raphani instar in Acetarijs copiosè edatur, propterea non esse Galeni nigri Chamæleonis radicem putarunt, vt scribit doctissimus Mattheolus: Sed facilè is respondet: ex mutatione Cœli, & Soli potuisse esculentam reddi huiusmodi radicem, sicuti Persea in Ægyptum translata: Sic Arum Cyrenis rapi instar comedi, in Græcia, & Italia adeò esse acre, vt nec coctum, nec crudũ edi valeat, sic Colchicum Ephemerum innoxiè pro Hermodactilis in Italia,

licet temerè, à Medicis ſumi : Perſea Arboris mentio admonuit me, vt obiter ex magni Scaligeri teſtimonio errorē abſtergam, quo multos obſtinatos Phyſicos imbutos deprehendi ex eorum genere, qui ſpreta bonorum auctorū lectione præ quadam animi inertia ex proprio ingenio, & mente philoſophantur, atque aliena etiam dogmata supercilio iudicant: Iſtos pro vna arbore Perſeam, & Perſicum Arborem accipiunt recentato triuialium errore, vt facetè obijcit Scaliger, quaſi Perſicus venenata fuerit priùs, mox in Ægypto, vel Paleſtina μεταφυτευομένη, quaſi dixeris transplantata innoxia, & eſculenta ſit reddita. Etenim ex lib. ij. de Compoſ. κατὰ τόπους ſatis liquet Galenum in Alexandria tantum Perſeam vidiſſe, quo tempore in Græcia, & in Italia Perſicus erat plurima. Sed & Plinius apertè bello eorum inſcitiam oppugnat, & Dioſcorides ipſe, qui Perſeæ, & Perſici, tamquam duarum arborum fructus meminit, vtrumque ventriculo commodum dicitans: Subdit mox Scaliger, cuius aureum præceptum ab iſtis moroſis Diſputatoribus memoriæ mandari velim; Pulchros verò Dialecticos in ſecunda figura duobus affirmatiuis; pulchras ἀποδείξεις, quæ vnam τέκμαρσιν accipiant pro eo, quod eſſe debet ἴδιον κυρίως, καθ' ὅλου, καθ' αὑτὸ per ſe, de omni, quatenus ipſum ſcilicet vt ſcholæ loquuntur, hic profectò eſt ille pernicioſus paralogiſmus, qui obſtinatos hæreticos, rudes Botanicos, Teleſios, Argenterios, Fernelios ingenij vanitate, & pernicioſa ambitione corruptos in nodos inextricabiles perduxit, dum à ſubitario, & leui experimento ad vniuerſale ipſum argumentantur, qui grauiſſimus error eſt à nobis alibi diligenter perſtrictus: Fernelium excipio, vbi veteri doctrinæ non eſt contrarius.

Theophraſti de vtroque Chamæleone recitat verba Matthiolus ex lib. ix. de Plant. hiſtoria, quibus haud valdè diſſentire à Dioſcoride videtur: illud non oſcitanter à curioſis prætereundum: ſi hominem ægrotantem experiri voluerit an viuere poſſit, lauandum ea radice triduò iubent; hoc enim ſi tolerauerit, moriturum nequaquam exiſtimant; occi-

occidere Canes, & Sues, Canes in farina hordacea ſubacta cum aqua, & oleo, Sues cum Braſſica: Addit Mattheolus Viſcum, quod Ixiam vocant, in radice albi Chamæleonis naſcens venenum eſſe mortiferum, tametſi ex eo tantillum aſſumptum ex ſomniculoſo vigilem reddat, idcircò Cretenſes mulieres ne in opere à ſomno corripiantur, modicum ex eo à Cœna nullo incommodo aſſumere: De eo intelleXiſſe noſtratem Plinium, cum aliquod remedium contra aſſumptum Viſcum profert.

HERBAM PARIS vulgò nuncupatam, non eſſe Aconitum Pardalianchem contra Fuchſium contendit Mattheolus, vno conſtat Caule, rotundo, duorum palmorum altitudine (vt ipſe producta figura oſtendit) è cuius medio quatuor erumpunt folia, eodem ambitu, Crucis inſtar patentia Sanguineæ Virgæ ſimillima, alia præterea quatuor eodem modo prodeunt propè Caulis ſummitatem, ſed hæc minima ſunt, & longiuſcula, in quorum medio purpureus, vinoſuſque extat globulus acino vuæ ſimilis, in quo ſemen concluditur album, & minutum, copioſumque halicacabi modo: Radix, quæ illi ſubeſt, tenuis in capillares ferè particulas diſſecta palleſcit, ſemen contra veneficia præſtantiſſimum medicamentum, quod peritorum Phyſicorum teſtimonio confirmat, eius puluere ad xx. vſque diem hauſto drachmæ pondere: ita ſedulò omnia proſequitur Mattheolus, cui tamquam primo rei herbariæ ſuo tempore illuſtratori ſummæ ab omnibus habendæ gratiæ.

DE VERRVCARIA herba, quam Cichorium Verrucarium vocat Mattheolus, non poſſum, niſi verbis eius Viri celeberrimi aliquid litteris mandare, qui licet aliquando ob ſummam modeſtiam, atque ingenuum candorem, (quo præditus erat) ſe commentarios illos in

Dioſcoridem concinnaſſe ſit profeſſus in gratiam rudium Pharmacopolarum non emunctæ naris virorum, vt obiecit Guilandinus acer eius aduerſarius, tamen quoniam primus facem prætulit herbariæ rei in denſiſſimis Arabum ſcriptorum tenebris ſepultæ, nec poſteriores quicquam eo melius attulerunt præter phaleratas nugas, & vaniſſimas de nominibus contentiones, magnæ ei gratiæ habendæ, & tamquã à ſeniore iſtarum rerum præceptore multa (vt aliàs libenter fecimus) perdiſcenda; Is igitur lib. ij. Commentariorũ hæc habet: Eſt & alia Cichoracei generis Planta, quam quidam Zacintham vocauere, nobis autem ab effectu Cichorium Verrucarium appellare libuit, Radice hæc nititur rapunculi figura, ſubnigricante colore, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet Cichorij, verum paulo aſperiora. Caules edit cubitales, & quandoque maiores, tenues, aſperiuſculosque, in quorum ſummitatibus flores oriuntur aurei Cichoracea ſpecie, quibus flaccescentibus ſemen remanet ſubnigrum capituli inſtar, circũquaque ſecundum longitudinem tecti melopeponis modo. Mira huius plantæ facultas eſt ad tollendas verrucas, ſiquidem ſcimus nos nonnullos, quorum manus Verrucis admodum numeroſis ſcatebant ſanatos eſſe deuoratis ſemel tantum in Acetario huius Cichoreæ Plantæ folijs: idem præſtat eius ſemen, drachmæ pondere tribus diebus deuoratũ, dum ſe cubitum recipiunt Verrucoſi: Hoc velim acceptum referant rei plantariæ ſtudioſi FRANCISCO CALCEOLARIO Pharmacopæo Veronenſi, qui Plantam ad me vnà cum facultatibus miſit, quo luculento teſtimonio facilè intelligitur quanto ſtudio, & honore Calceolarium Seniorem Virũ optimum, & rei Botanicæ peritiſſimum Mattheolus ſit proſequutus, cum non ſolum herbæ huius notitiam, quæ ad illius profeſſionem pertinebat, ſed etiam facultatem Verrucas abigendi ſe à Calceolario accepiciſſe ingenuè fateatur.

ALYS-

ALYSSVM (Dioſcoride teſte) fruticoſa herbula eſt, vnicaulis rotundis folijs, fructu duplicium ſcutorum effigie, in quo eſt ſemen quadantenus latum; in montibus, & aſperis locis emicat, eius decoctum ſingultus ſine febre, potu diſcutit: non eſſe Rubiam minorem à Plinio deſcriptam: nec Heracleam Syderitim Aëtij, nec herbam Marrubio ſimilem Galeni, nec ſylueſtrem Cannabim Ruellij Mattheolus contendit, cum iſtæ herbæ ad normam, & præſcriptum deſcriptionis Dioſcoridis non reſpondeant; ipſe quæ nam ſit non audet aſſeuerare, licet multas herbas à peritis herbarijs ſibi tranſmiſſas haberet, quæ cum legitimum Alyſſum non referrent, potius ſilentio ſupprimere, quam appingere voluit; Sed fortè non legerat, quæ ſcripſit Clariſſimus Fracaſtorius lib. iij. de curat. morb. contag. cap. ix. de curatione rabidorum, quo loco (vt erat etiam plantarum cognatione optime inſtructus) cum recenſuiſſet plures Syderitidis ſpecies hortenſem nempè odoratam, quæ herba Sancti Ioannis dicitur, pratenſem, quæ propriè Sclarea vocatur: nemoralem floribus exalbidis ſubpallentibus poſtremò Montanam Syderitim, quam ait eſſe in totum pratenſi ſimilem, niſi quod folia rotunda gerit, & verticilla minora, in quibus flore abiecto ſemina ſunt in inuolucro bina, ceu ſcutula: Mulieres hanc & in hortis ſerunt, ac Betonicam falſo nomine appellant, hanc ergò opinandum eſt fortaſſè Dioſcoridi primum, mox Galeno, & alijs fuiſſe Alyſſum, quæ & Syderitis quædam eſt, non ea tamen, quæ ſimpliciter Heraclea intelligitur à Dioſcoride, quam pratenſem diximus: Quicquid igitur de Alyſſo ſit, non errabũt iudicio noſtro, & qui minorem Rubiam, vel contuſam, vel ex aceto potam exhibebunt in rabie, quando & contra ſerpentes valet, nec illi pariter, qui Syderitem, quoniam & illa mire deſiccat. Hæc magnus Fracaſtorius, vt erat iudicij maturitate, & acumine, tum Crititijs ſenſus, & mentis mirificè naturæ, & ſtudio inſtructiſſimus: Alyſſon dicitur quoniam ſine rabie

rabie hominem faciat Αυσσᾶν enim rabire est, Arabes Alguascem appellant; Considerandа verò Dioscoridis verba, Ἄλυσσον φρυγάνιον ἐστι Marcellus, exiguus frutex Alysson: Ruellius fruticosa herbula est, ambo malè: Φρύγανον enim latinè cremium, Gaza nouam fecit dictionem suffrutex, Φρυγάνιον ergo cremiolum, vel suffutriculum, si dicere liceret hoc est exile, & paruum cremium: Quatuor enim vulgata stirpium genera ex Aristotele, & Theophrasto, Arbor, frutex, cremium, herba; Canum rabiem sanare contusum, & in cibo datum Alyssum docet Dioscorides καὶ ἀνθρώποις, καὶ ζώοις ἀβάσκαντον, hominibus, & animalibus fascini Amuletum Ruellius, fascinationes auertere ab hominibus, & pecore omni Marcellus, quæ interpretatio vocem Græcam expressius reddit, Vtcumque res sese habeat, Platonici amuletis istis multum tribuisse videntur Pythagoreorum superstitionibus irretiti, Ad figuras etiam, numeros, & caracteros scriptos, & ad prolata verba credulitatem suã extenderunt, quibus inesse vim beneficam, & maleficam, vel ex vi cœlitus communicata, vel ex prærogatiua animæ rationalis sibi persuaserant: Primam enim figuram, & nobilissimam esse cœlum, ergo maximè actiuam, & efficacem: primam inter physicas formas animam rationis compotem, eius primarium effectum esse sermonem internum, exteriorem, tum caracteribus obsignatum: Verum profectò huiusmodi amuleta si herbarum quarundam vires physicas exceperis, vt Hyperici, Alyssi, Pœoniæ, similium, omnia videntur superstitiosa, & magicis Dæmonum pactis expressis, & tacitis addicta: omnis actio à forma, aut qualitate physica emanat: at quantitas nullam habet agendi vim: Figura, numerus, oratio nullam agendi vim obtinēt, quia quantitates existunt: qua ratione apodectica, & valida vsus etiam Io. Picus contrà Astrologos, vt à figura, positu, & situ Astrorum, quæ Constellationes appellant, nullam in hæc inferiora prodire Actionem, aut vim efficacem ostenderet, & plenè conuinceret.

Hinc

Hinc Catholica Ecclesia Romana Fidei columen, & orthodoxę Veritatis basis magica hæc amuleta, tamque vi, & opera cacodæmonum operentur, vitanda constituit, ne Fideles in dæmonis retia, veluti aliud agentes, sese conijcerent: Peripatetici ob rationem allatam vt ludicra, & inania omninò reijciunt. Pericles (vt ex Theophrasto Plutarchus refert) cum ex graui morbo conualescceret, & ab amicis interrogaretur, quàm grauiter, & molestè ab eo morbo fuisset conflictatus, ad eos conuersus, quæ ab Agyrtis, & circulatoribus collo appensa fuerant amuleta, & varia περίαπτα ostendit, hoc subdens magnam hinc potestis conijcere fuisse morbi sæuitiam, qui dimidium mentis eripuerit, nam si compos fuissem mentis, numquam tales quisquilias admisissem: Vox mehercle tanto Duce, & sapiente Oratore dignissima. Solæ enim mulierculæ, & rudis plebecula his nugis fidem præstant, immò obseruat acutè Riolanus Vir doctissimus (cuius caput XVI. comment. de abditis rerum causis diligenter perlegendum) Agyrtas, qui plusculum sapiunt ad morbos acutissimos amuletis non vti vt Tetanum, Choleram, Apoplexiam, Scyrrhum, sed ad affectus acutos, sed boni moris, & per se interdum curabiles. Cæterum Galenus noster, qui Platonis dogmatum fuit studiosissimus ab vsu verborum, & characterum non videtur in curandis morbis abhorruisse, nam Alexander Trallianus videtur eius librum legisse de occultis rerum proprietatibus, quem in libris de simpl. medicam. pollicetur, licet nobis liber iniuria temporum perierit, in eo incantationem Homericam probasse dicitur, qua fingitur in Odyssæa Vlissi repressum esse sanguinem verbis ab Autolici Filijs, ita ergo Trallianus lib. IX. Iustum est omnibus modis morborum depulsionem tentare, nam diuinissimus Galenus, qui Iunior ne esse quidem incantationes crediderat experientia, & rerum vsu doctior, tandem magnas eis inesse vires deprehendi. Riolanus doctissimus inter remedia occulta ad frangendum lapidem, nullum par esse annulo ex ære Cyprio confecto palàm profitetur, & de Alysso Dioscorides: Domibus

mibus appensa, ait, salutaris esse creditur, quæ nobis verba ansam præbuerunt, vt dissertatiunculam hanc de Amuletis in Alyssi descriptione interponeremus: Qualis porrò planta sit, si cuiusquam præferenda sententia est, Fracastorij Montanam Syderitim esse putarim, quo pacto etiam Galeni sententia ij. lib. de Antidotis facillimè conciliatur: Quod verò Riolanus quasi irridere Galenum videtur, quod Platonicorum figmentis manus dederit, partim laudandus, quoniam ob demostrationem allatam nulla vis est orationi, figuris, numeris, & caracteribus, partim improbandus, nam Galenus publici boni studiosissimus, nihil intentatum prętermittere voluit, quod ad depellandos morbos faceret: Nos Christi præceptis, & orthodoxæ pietatis decretis eruditi superstitiones omnes ablegandas Platonicorum, & Ficini, & si quis alius est deterioris notæ Auctor censemus: Herbarum, lapillorum, metallicorum vires physicas à classicis exploratas, & decantatas Auctoribus duntaxat recipiendas profitemur: Veri enim effectus à formis physicis deriuant, vndè verissima, & constans amuletorum ratio petenda. Optasset Vir Clarissimus Iulius Recalchus primarius Medicinæ practicæ Ferrariæ Lector mei amantissimus in aureis commentarijs de similarium corporum natura, quos mihi superiore mense donauit, vt Galenus Physicam Aristotelis, nõ Platonis arti medicę substruxisset, vt eius verbis vtar; hinc enim multam difficultatem, & errores multiplices in Artem esse inuectos, sed optarim ego etiam Virum doctissimum considerare maximum Dialecticum fuisse Galenum, & critirium sensus, & rationis elaboratissimum obtinuisse, quorum præsidio subnixus propositiones, & enũciationes demostrationis Medicæ semper per se, de omni, & quatenus ipsum excogitare, & efficere pro virili conatus est; si de demostratione libri extarent nobis id facilè constaret: De vsu, & actione partium corporis prędarissimi, & fructuosissimi libri id satis emunctæ naris Viris, & Medicis ostendunt; in quarum partium vsu afferendo sæpissime Aristoteles lapsus ridiculum se Philosophum prębuit a quis

quis enim ipsum ferat de cerebri, lienis, testium vsu, & actione differentem? de cordis motus causis, & pulmonum? cum igitur is anatomicæ αὐτοψίας inspectionis scilicet & disciplinæ fuerit imperitus: Galenus ipsum deserere in hac solum philosophiæ parte, & Platoni in Timæo veræ doctrinæ semina iacienti se addicere est coactus: Dialectica parca naturalia vocata, libri Meteorum, lib. de ortu, & interitu potissimum Medicinæ nostræ substruantur: libri de generatione anim., & de partibus, alijque huiusmodi cum delectu legendi: cum in multis Platonis Timęus ipsis præferendus videatur: hæc mea sententia est, nec tamẽ quid alij sentire debeant, præscribo, cum iudicia libera esse debeant.

VINCETOXICVM non esse Asclepiadam herbam à Dioscoride memoratam eruditè, & solidè probat Mattheolus aduersus Fuchsium: quoniam illius tum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores virus nullum redolent, nec semen est Securidacæ simile: prȩterea ex Oribasij sententia Asclepias folia longa non profert: at Vincetoxicum folijs prouenit laurinis in cacumine acutioribus, firmis, lęuibus, caulibus pluribus, lentis, viridibus, circa quos folia per interualla vtrinque bina spectantur, flores edit tenues ex pallido albescentes, radicibus nititur numerosis in gyrum se circũquaq; fundentibus: Radices excalfaciunt, & siccant ordine primo, digerunt, aperiunt, resoluunt, vis ei magna aduersus omnia venena, vnde illi nomen, Demorsis à cane rabido vtiliter præbentur diebus XL. continuis sequidrachmę pondere ex Cardui benedicti decocto; bibuntur quoq; quotidiè ex vino aduersus pestilentiæ contagia: Hæc eruditè, & prudenter Mattheolus, quæ apud ipsum fusius exposita leges lib. iij. Comment. cap. de Asclepiade.

ARISTOLOCHIÆ nomen Grauidas dediſſe Plinius teſtatur, quem locum exagitat Matheolus: hallucinatum eſſe Plinium noſtratem Auctorem doctiſſimum clamat, & græci ſermonis fuiſſe ignarum, cum non ab vtero gerentibus, ſed à puerperis id nomen ſibi compararit, Dioſcoride teſte, addit ad remorantes à partu ſecundas, & ciendos menſes commendari; idcircò grauidis valdè nocituram in eijciendo fœtu: Verum pace tanti Viri facilè tueri Plinij auctoritatẽ hac in re poſſumus, qui non ab vteri geſtione dictam Ariſtolochiã profitetur, ſed Grauidas nomen dediſſe, quoniã ἀρίστα λοχείαις eſſet optima ſcilicet puerperijs, ex effectu ergo perutili, quem expertæ eſſent mulieres parientes nomen herbæ Inditum docet Plinius, ita elegans nominis Etymum ex conſenſu mulierum herbam hancce expertarum depromptum exiſtimauit, non igitur quatenus Grauidæ nomen dederunt, ſed quatenus parituræ ſic nominarunt, perinde ac ſi quis diceret Medicos nomen tribuiſſe Panaceæ, quoniam omnium morborũ eſſet medela, Vincetoxico, quoniã omne genus venenorum ſuperaret: Hanc meam veterem pro Plinij defenſione ſententiam vidi poſtmodum à doctiſſimo Petro Victorio ſexto libro variarum lect. ſi non clarè exponi, ſaltem innui: Dum verò Ciceronem arguit Victorius, quod libro primo de diuinatione ſcribat Ariſtolochiam ab inuentore nomen, & inuentorem ipſam herbam ex Somnio repetiſſe, vt memoria lapſus, & vnam pro alia herbam accepiſſe videatur, facilè ipſum tueri poſſumus auctoritate Græci Niçandri interpretis, qui in Theriacis Ariſtolochię mentionem cum feciſſet, interpres ille ait, Ταύτην δὲ φησὶν Ἀριστοτέλης γυναῖκα εὑρηκέναι, ideſt hanc (ait Ariſtoteles) mulierem inueniſſe: fieri ergo potuit, vt mulieri inuentrici Ariſtolochiæ nomen fuerit, & Somnio herbam inuenerit, quæ fuerit Ariſtotelis ſententia: ſed dimiſſa quęſtione de nomine, ſciendum eſt rotundam Ariſtolochiam eſſe efficaciorem, & tenuiorem longa: Ex Galeni ſententia magis abſtergere, & digerere: idcircò longam rotundæ ſubſtitui: ſub Ariſtolochię porrò

porrò tenuis nomine Clematitim ab Andromacho, & Galeno accipi: Vim purgatoriam adscripsit Aristolochiæ Mesues, quod Dioscorides, & Galenus non videntur obseruasse, pituitosos enim humores per inferna ducit, & ex nonnullorum sententia etiam bilioſos, Pulmones, & pectoris vasa ab humorum infarctu, & lentore validè expurgat, hinc maximum Asthmaticis afferre præsidium credita. Existimarunt nonnulli ex eruditis amicis nostris herbam illam fuisse Aristolochiam, quæ iuxta pedes statuæ virilis imaginis, quæ CHRISTVM Dominum referebat, quævè Cæsareæ Philippi, teste Eusebio lib. vij. Ecclesiasticæ historiæ erecta fuit, miraculi monumentũ, quo à duodecim annorum sanguinis profluuio liberata est mulier solo tactu vestis IESV Domini nostri: vna quippè erat statua CHRISTI salutem dantis, altera mulieris supplicantis: ignotum ergo herbæ genus ad pedes, ad manum, & ad fimbriam, vsq; excrescés, cuiuscumque morbi medelam fuisse, sed Aristolochia esse non potuit, quia hæc aperire, & egerere τὰς λοχείας existimata, & mulier illa (cuius rei monumentum statua) immodicè fluentem sanguinem sistere opus habebat, verisimile autem est iuxtà pedes statuæ CHRISTI herbam tali facultate præditam adnatam fuisse: neque licet de Historiæ fide dubitare (ait Marsilius Cagnatus) quoniam totam, vt apud Eusebium legitur, Sancta Nicęna secunda Synodus aduersùs Iconoclastas ex litteris Germani Episcopi Constantinopolitani, cum approbatione commemorauit. Verum & Plinius nostras lib. XXIV. scribit herbam in capite statuæ natam, collectamq; alicuius in vestis panno, & alligatam in lino russo dolorem capitis confestim sedare traditum esse; hinc iuremeritò sequi oportuit, si qua in pedibus statuarum planta nascatur, eam podagræ, & reliquis pedum morbis remedio esse, ait Cagnatus, Ciuis noster quem honoris causa nominatum volo. Lib. 3. var. obs.

DE Macedonico PETROSELINO nec debeo, nec possum aliud literis tradere, quam quod scriptum est ab accuratiss. Mattheolo: sed prius Dioscoridis sententia, & verba referenda: Petroselinum in Macedonia prouenit in præruptis locis, semine ammij, odoratiore, sapore acri, aroma olente: Vrinam cit, & menstrua, contra coli, & stomachi inflationes, & tormina prodest: Laterum, renum, & vesicæ doloribus in potu subuenit, admiscetur antidotis lotium cientibus: Præstiterat profectò tàm egregiam, & fructuosam Plantam, soli Italici non esse expertem, vt eius facultatum vsu locupletaretur Medicina. Ita ergo de eo Mattheolus Macedonicum Petroselinum, & si antehac in Italia haud cognitum fuit, factum est tamen quorumdam diligentia, vt petito è Macedonia semine, iam quibusdam nostris habeatur in hortis: Huius copiam primum mihi fecit Iacobus Antonius Cortusus Patritius Patauinus, cuius liberalitate complures cum peregrinas, tum raras sum consequutus plantas: exit itaque Macedonicum Petroselinum, foliis vulgari, seu aquatico Apio similibus, sed minoribus Caule crasso ramoso frequentibus alarum cauitatibus, floribus albis semine hortensi Petroselino, haud absimili, odorato, amarescente: Quamobrem aberrant toto cœlo, qui vulgare nostrum Petroselinum nihil à Macedonico differre contendunt, sua tantum auctoritate ne dicam temeritate nixi. Hæc Mattheolus: Sed nec Marcelli Virgilij verba ex suo Commentario prætereunda: cum ait: Indicat vox ipsa in petris, ac saxis natum apium Petroselinum à Græcis quondam dictum fratre, hic tantũ in Macedonia natale solum illi assignat: Palladius in latinis nihil aliud de eo, quam locis asperis maxime prouenire ait, nec nos credimus alia, quam natalium ratione à satiuo differre: Mederi inter cætera saxatile apium, quod colon dicunt inflatioribus hic Auctor ait, non totum, nec ex quãcumque causa factam colicam affectionem intelligens, sed quæ priuatim ex crasso, & quali

& quali peditu efflatur non tranſeunte illac ſpiritu, ſæpe fit; hæc ille: cuius Viri doctiſſimi coniecturæ non ſunt ſpernendæ: Satiuum veterum apium eſſe vulgare noſtrum Petroſelinum hortis noſtris perfamiliare conueniunt Botanici omnes illuſtriores de quo lib. xx. Plinius noſter ciuis: Apio gratia vulgo eſt, namque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent, & Galeni lib. ij. de alim. facult. Apium inter cætera (ait) familiariſſimum eſt, & ori, ſtomacoq; gratiſſimum.

SESELI multiplex Dioſcoridi Miſſilienſe, Æthiopicum Peloponnenſe, Creticum: Siler montanum officinæ vocitant: Miſſilienſi maior videtur adſcripta dignitas, & prærogatiua, folia fœniculi habet, craſſiora, caulem vegetiorem: Vmbella Anethi, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti acre: Radix longa eſt, iucundi odoris: ſemen, & radix excalfaciendi vim habet, hæc Dioſcorides, & quæ ſequuntur ad eius vires explicandas pertinentia: Cõtrà perfritiones (ſubdit mox) in itineribus cum pipere, & vino bibitur: capris, cæterisq; pecudibus datur in potu, quò facilius ſuos fętus enitantur. Quo loco obſeruandum à Theophraſto Anochi mentionem fieri, quo caprę curentur cum Euonymi arboris fructus, & folia comederint, quid porrò fuerit Theophraſto ἄνοχος Anochus an ſimplex planta, an compoſitum medicamentum diù quæſiui à Viris doctis, & rei herbariæ, & Theophraſti ſtudioſis, quin & à Gaſpare Bauhino Baſilienſi Profeſſore percelebri: coniecturas tantum attulerunt, nihil certi, & explorati adducents: Miror Gazam, & Scaligerum alto ſilentio hoc prętereiſſe, quorum intererat ſcholijs, & explicationibus rem obſcuram illuſtrare; Viros igitur candidos, & eruditos oratos velim, vt quod ſit Anochus diligenter inueſtigent, & literis prodant, vtque eorum induſtriam litterariam vberius exacuam, quod

3. de hiſt. plant. c. poſt.

Boc-

Bocchus Lydiæ Rex in Virgiliano Culice memoratus, quid Onogyris Nicandri, quid Pharicum venenum fuerit simul perquirant rogo, & exploratè certis testibus, & auctorum probatorum fide, non per coniecturarum nubes doceant.

De Pharico tamen legenda coniectura Hermolai primo lib. corollarij cap. vj. vbi scribit quosdam omnem vsum Nardi abdicare ob ancipitem ex ea Medicinam, propterea quod in Nardo quiddam veneni delibutorij vna nasci ferant, è quo Pisum illud vocatum Indi conficiunt exitiale non potu modo, sed In sudore corporibus appositum; tum subdit fortassisq; hoc sit, aut non dissimile, quod Pharicon à Dioscoride, ac Plinio, Phariacon ab Athenæo dicitur, gustu Nardi omninò, sed resolutionem faciens neruorum cum alienatione mentis, atq; spasmo: aduersari huic veneno maxime Cydoniam Philarchum prodere.

Redeo ad Seselim, quam herbam Aristoteles lib. IX. de Historia anim. Ceruas statim à partu petere, & cum eam ederint, ad prolem redire tradidit: Verum & à Medicis Galenus audiendus, qui lib. viij. de simpl. med. Seselis semen, & radicem vsqueadeò excalfacere scripsit, vt admodum vrinam mouere queat, medicamentum etiam esse tenuium partium vt & comitiali morbo, & orthopneæ conueniat.

DAVCVM Creticum egregiè describit Dioscorides, folijs fœniculo simile, minoribus, & tenuioribus, Caule Dodrantili Vmbella Ceriandri, flore albo, semine acri, radice digitali crassitudine: Aliud genus sylvestri Apio simile: Tertium assignatur genus folijs Coriandri, floribus albis, capite, & semine Anethi, probatissimum Creticum, omnium semen excalfacit potum, vrinam, menses, & partus extrahit: Descriptionem plantæ, & facultates alias plenius apud Dioscoridē leges, neque enim actum agere; atque huc omnia tran-

transferre par est. Illa Dioscoridis verba obseruanda: Seminis duntaxat in alijs generibus inualuit vsus, in Creti-co etiam radicis, quæ maxime contra venenatorum iniuriã in vino bibitur. Præter alia addit Plinius nostras contusis, & euersis potum duobus obolis in Mulsi cyathis tribus subuenire, aut si febris adsit in aqua Mulsa: calculos eijcere; Folia omnia tela corpori infixa extrahere: Galenus monet efficax esse medicamentum ad mouendam vrinam, & prouocandos menses: foris impositum multum discutere, eam vim herbam habere, sed semine inferiorem, nimirum ob aqueę humiditatis misturam; Aqueam hanc Dauci temperiem, & naturam perstrinxit doctissimus Scaliger in Coment. Theophr. de causis plant. cap. xxvj. libr. primi, cum enim effatum Theophrasti attulisset: plantarũ nempè principia quibus procreantur, & perficiuntur, alia esse interna qualitates scilicet primas, alia externa, Aërem scilicet, & locum, subdit harum causarum alias sensu percipi, vt densitatem, & humiditatem, alias sola ratione deprehendi, vt calorem, & frigus, non enim humidissimas plantas esse fecundissimas, neque plus fert (inquit) Spinachia seminis, quam Myrrhis, aut Daucus, & affines sunt natura.

MEVM legitimum ex præscripto Mattheoli Botanicorum, qui scripserunt, accuratissimo in Musæo ostenditur, Radicibus nigricantibus in obliquum, rectumq; sparsis longis, tenuibus, odoratis, acribus, folijs Anethi, Caule bicubitali; quas notas legitimi esse Mei, omnes rei herbariæ scriptores videntur inter se conuenire, vt docet Mattheolus, qui tamẽ ambigit, an hæc herba descripta, & à recentioribus pro Meo vsurpata sit verum Meum, cum radices non valdè odoratas obtineat, quia potius quoquopacto grauiter oleant, nec tenues cernantur, vt vult Dioscorides, nec folia Anetho, sed potius Asparago similia ferat; Hanc Apuli Imperatri-

cem

cem vocant, & ad venenoſorum Serpentum morſus præferunt, vſque ad Plinij noſtratis æuum peregrinam fuiſſe in Italia Plantam ex eo conijcimus, quod non ſeri Meum nisi à Medicis, ijsq; admodum paucis ſcribat, ſed quòd ei foliа Anyſo ſimilia adſcribat, non Anetho ex præſcripto Dioſcoridis, vocum ſimilitudine deceptum Plinium putat Matheolus: Athamanticum vocatum, nobilius, & efficacius putatur, quod ab Athamante Aeoli filio fortè inuentum ſit, vel quod præſtantiſſimũ in Achamante Phthiotidis proueniat? Tametſi radices tantum in vſum medicum venere, ſemen nihilominus viribus ſuis non caret: Botanicos porrò illos, & Plinium tueri poſſumus, quoniã vt Theophraſtus, Ariſtoteles, & Dioſcorides (magnorũ virorũ Triumuiratus) docet in humectis, & caliginoſis locis plantarum partes & craſſiores, & minus odoratæ procreantur, contra in montanis, & ſiccioribus regionibus, & magis exuſtis, quare & Mei radices in Italia loco humidiori, quam in Græcia, vel Hiſpania, vel Macedonia prognatæ, nec adeò tenues, & grauiori odore præditæ ſunt, & foliis fortè Aſparago, vel Anyſo ſimilibus: Coniecturam afferimus, non τερμίνθου: nam radices omnes humectioris Soli grauem odorem ex aliquo aquei ſucci exuberantis putore nanciſcuntur. Galenus lib. vij. ſimpl. radices Mei tertio ordine calidas, ſiccas ſecundo ſtatuit, idcircò lotium, & menſes ciere, ſi plus, quã deceat, ex ijs ſumatur, caput dolore afficiunt, qua in re ipſi probè cum Dioſcoride conuenit.

LVNARIAM minorem ob ſemen racemoſum etiam βοτρυίτιν vocatam dodrantali altitudine ob mirificas, quibus pollet, vires in Muſæo aſſeruari cernimus, eius verò potiſſimum radices: Caule conſtat ſimplici, rotundo, lento, & gracili, è cuius medio inclinatus exit ramuſculus coſtæ effigie (ait Matheolus) cui folia ſunt vtrinque ſeptem annexa lunatæ, craſſaq; & firma, Braſſicæ marinæ modò: at Fuchſius cordis humanĩ

cordis humani folia formam referre docet, tum in ſummitate Caulis ſemen Betæ ſimile proferre: Mattheolus flores proferre in ſummitate Caulis Oxalidis minoris inſtar ſemine rufo, rotundo, minuto in Vuæ modum racematim cohęrente, vt mirandum ſit hos auctores inter ſe diſſentire: copioſiſſime tamẽ Tubingæ in pede montis Auſtriaci prouenire tradit Fuchſius, vbi ipſe profitebatur, & ſæpe ipſam herbam vidiſſe veriſimile eſt terreſtre quid guſtata præfert, & adſtringens, quare mediocriter frigidam, & ſiccam temperie eſſe coniectandum, proindè vulneribus glutinandis mirè efficax, & ad puerorum Enterocelas magnis effertur laudibus, tum ad ſupprimendos immodicos menſes, & albũ mulierum profluuium: Chymicorum nugas, quibus eius herbæ vſus frequentiſſimus eſt, libens prætereo (ait Fuchſius) adeò ſemper doctis, & prudentibus Germanis, & Phyſicis quibusuis Galenica, Hippocratica, & Ariſtotelica doctrina imbutis eius ſuperſtitionis impoſtura fuit exoſa: tametſi nuper duodecim Proceres ad Menſam auream Symbola contulerint D. etiam Thoma Doctore verè Angelico, & cœleſti, Italorum ſummo ornamento, vel inuito, & tales nugarum aurearum pollicitationes, vel technas prę ſumma animi puritate, & ſanctitate auerſante ad conuiuiũ illud perducto. Aliquod myſterium etiam in Lunaria illa, quæ Sferracauallo ab Italis dicitur putarunt, quod clauos euellat ab equis in montibus paſcentibus, vndè ferreos calceatus amittant, ait Mattheolus, ſtatim vt eſt cerebroſum, & meditabundum homiunm genus, putarunt vim magnatis in hac herba eſſe, quam Lunarię ſpeciem ſtatuerunt folijs minoribus ſecuridacæ proximis, puſillis, cordisque faciem referentibus: Poſſe verò reperiri huiuſmodi herbam facultate illa mirabili præditam Plinij noſtratis auctoritate confirmat Mattheolus, qui lib. x. Picum Martium adactos cauernis à Paſtoribus Cuneos admota quadam herba extrahere ſcribit.

IAM verò vt curiosa, & grata varietate rerum Musæum affluere semina quędam exoticarum Plantarum FRANCISCVS CALCEOLARIVS Iunior diligenter conquisita commostrat nempè Bammiæ, Beidelsaris, Melochiæ, & Chatæ: De quibus optime scripsit Prosper Alpinus ex propria inspectione, & obseruatione in lib. de plantis Ægypti.

DE BAMMIA cap. xxvij. planta est (inquit) ad Altheæ magnitudinem, folijs, floribusque Maluæ, aureis tamen à quibus fructus fiunt similes quibusdam paruulis Cucumeribus, qui semina isthæc, quæ in Musæo asseruantur, paruæ subnigra, & rotunda continent in vsu illius gentis mox existere tradit, perinde apud nos ex Pisis, & Phaseolis fercula parantur, folia, ac fructus frigidos, & humidos esse in primo ordine, vim emollientem habere, proindè pectori, ac pulmonibus conuenire, aluum lubricam reddere, tumores emollire: fomenti aut Emplastri modò inflammationes resoluere, dolores mitigare: in renum inflammatione, ac calculo decoctum, cum Saccharo candido sumptum mirificè prodesse, Ophthalmias finita fluxione iuuare, quæ omnia satis docent Maluæ genus esse, vel Altheæ, quæ Soli, cœlique Ægyptij vi aliquam à nostra diuersitatem sit sortita, quod in multis alijs plantis facilè mihi persuasi; neq; enim τὰ ὄντα, absque necessitate multiplicanda, & vbiq; locorum eędem specie stirpes enasci valeant, licet perspecta singularium plantarum natura magnam sortiantur varietatem, quod in procreatione etiam hominis obseruat Aristoteles, cum in Ægypto octauo etiam mense fętus vitales in lucem edi scripsit.

BAIDEL-

BEIDELSAR cap. xxv. ab Alpino describitur, nasci nimirum in humidis locis propè Alexandriam in ramo Nili CALIG vocato, & Cayri loco prope el Mattharia perpetuò humida ex aqua Nili ibi diù stagnante: Esse plantam herbaceam fruticosam multis stolonibus ab radice surrectis duorum ferè cubitorum altitudine sese extollentẽ folijs latis, oblongis, rotundis, vt Aloes folia, crassis, candidis, ex quibus dissectis lac album manet, totamque plantam lacte exuberare: flores ferrè Croceos ranunculi floribus similes à quibus fructus pendent testibus humanis figura persimiles, in quibus alba lanugo, & semina parua, lata, lactucæ seminum æmula continentur, ex folijs contusis emplastra fieri ad frigidos tumores, & dolores, ex lanugine parari cubilia, quibus vtantur, cur cubilia? fortè hac voce Alpinus intellexit peristromata, & strata, vel lodices, & stragula, non cubile totum, quo etiam lignea structura percipitur: totam plantam lacte calidissimo, & exurenti scatere, quo pilis coria nudentur, lac siccatum dysentericos fluxus etiam lethales inferre: ad curandam impetiginem, & lichenas, aliasq; cutis defędatiores præstantissimum esse medicamentum. Cæterum verè quis quærat cur huius plantæ lac, & generũ omnium Tithymalorum sit exurens, & pernicioſum, cum animalium hac frigidioris, vel temperatæ sit naturæ. An quoniam istarum plantarum lac eorum est veluti sanguis, & alimentum, cum ipsæ calidiores sint persimile alimentum nanciscì debuerunt: at animantium lac nutrire parvulos fœtus, & infantes duntaxat debuit, qui temperati, atq; humidi existentes consimile alimentum expostulabant: Ficus etiam lac exedens emittit, & lactuca tum senescens, tum nouella, sed huius innoxium lac profitetur Scaliger aduersùs Cardanum, multa verò noxia in eo lacte, quod à calidioribus plantis promanat: tum subdit Scaliger Tragopogon quoq; tametsi non id prodiderit Dioscorides, semen lactea est radice, eademque innocenti, quotidiano

Exerc. 142.

alioquin vſu in Thuſcorum acetarijs vbi ſaxeſicâ nominatur.
Putabat verò Cardanus ſuccum tantum viridem herbarum
eſſe ſalubrem, ſed Hyperici oleũ ruſſum, vel villica ſua vo-
citabat: Medici Laſeris ſuccus viridis non eſt, ſaluber eſt,
ſucci, omnes ſunt reſinæ nulla viridis: ſic generale illius
Profatum diruit Scaliger.

MELOCHIA, & ipſa Ægyptiorum planta non con-
temnenda Blito perſimilis, folia anguſtiora, lon-
giora, acutioraque obtinet, ſemina parum nigra,
Melanthio ſimilia, in quibuſdam obliquis cornibus
coneluſa viſuntur, quorum magnus apud eos vſus in ijs affe-
ctibus, quibus ſemina Altheæ prodeſſe in confeſſo eſt; maio-
rem lentorem habet eius mucago, quam Altheæ, proindè
tumores concoquit, & emollit: cibus eſt ijs populis perfa-
miliaris in aqua more noſtra Betæ decocta, ſuccum tamen
viſcidum gignit, qui contumaces viſcerum obſtructiones
facilè pariat: totius plantæ, ſed maxime foliorum decoctum
pectori amicum, quocirca aſperis, & ſiccis Tuſsibus, atque
Dyſpnia affectis, cum Saccharo candido præſens medela:
ſemina huiuſmodi pondere duarum drachmarum ſumpta,
omnes humores copiosè purgare teſtatur Alpinus.

CHATE etiam vocatum Cucumeris genus in
vſu habere Ægyptios idem Alpinus teſtatur,
quam plantam, ait, à communi Cucumere
noſtrate differre ſola magnitudine, colore,
ac mollitie, quo intelligimus eaſdem herbas
eſſe, vbique ſpecie, & viribus ſimiles, dif-
ferre forma, figura, magnitudine, colore,
atque alijs huiuſmodi accidentarijs conditionibus, quæ ſin-
gulares plantas (Indiuidua vocant) mirè afficientes, &
immutantes, efficiunt, vt nos veluti diuerſas, ac alias om-
ninò ſtirpes, & cœli, ſolique exotici exoticas exiſtimemus,
quod Philoſophis, & Phyſicis eruditis, non rudibus Bota-

nicis

nicis expendendum obtrudo. Cucumis ergò isthæc Ægyptia folia obtinet minora, candidiora, molliora, ac rotundiora, fructus longiores, viridiores, cortice pleno, molli æquali, gustui dulces, concoctu faciliores: Huiusmodi fructus crudi, & cocti saluber cibus esse putantur: qua ratione peste affectis prosint huiusmodi Cucumeres crudi esitati miratur Alpinus, quemadmodum Ægyptijs persuasum est: Dicerem ego duabus de causis id posse coniungere, vel quia crudi deuorati, vt nos consueuimus nostros, maiorem opem refrigerando, & humectando afferunt, vel quia vis alexiteria pro pestilenti veneno eradicando melius in crudis seruatur, cum ea per coctura facilè exsoluatur: In ardentibus febribus, in renum, ac vesicæ calidis morbis refrigerando, ac humectando valdè vtiles, & ad sedandos podagricos dolores à causa calida excitatos: Stillatitiam etiam aquam multis diebus ægrotis exhibent ad renum feruorem compescendum, & calculos exturbandos, sed potissimum etiam ad Iecoris calorem moderandum: cum è cœli, aëris, & Soli insigni æstu illorum populorum incalescant corpora.

MOLLE vocant arborem in Perù nascentem (ait Carolus Clusius in Scholijs suis ad librum Nicolai Monardi de simpl. exoticis medicamentis) cuius pusillas duas plantas è semine natas se vidisse Machliniæ in horto splendidissimo Illustris Viri Ioānis de Brancion, sed quæ tertio anno perierunt Hyemis iniuria: fuisse eas arbusculas trunco ex viridi nigricante multis conspersо veluti maculis cinereis; Folia pennata vt fraxini, sed multò minora ex viridi nigricantia, serrata, & sub extremum anguſtiora, quæ ab arbusculis reuulsa lacteo succo, eoque lento viscido, & odorato manabant: ipsa folia trita fœnículi odorem reddere, gustata adstringentis facultatis nonnihil habere visa. Fructus ex quo natæ sunt, piperis ferè magnitudine, oleaginosus, pellicula rubescente tectus racematim cohærens (subdit Clusius) vt ex eius Icone, Cap. 24.

Icone, quam ad viuum depingi, tum temporis curauimus, conſpicere licet: Florem, quem habeat, ignoramus, ſed quibuſdam Auctoribus minutus eſt Vitis flori ſimilis; hæc ille, qui mox docet ex Hiſpanijs ſe accepiſſe Molle ramulos ſuis racemis immaturis onuſtos, illius folia fuiſſe quidem alata, ſed in ambitu minimè ſerrata, talem etiam Molle Arborem Romæ fuiſſe conſpectam, veriſimile autem eſſe adultas arbores, & iam fructum ferentes, foliorum formam immutare: Hanc arborem abundanter naſci in conuallibus, & locis planis Peruanæ regionis, vt teſtatur omnes, qui Occidentalium Indiarum hiſtoriam ſcripſerunt, ſed Petrus Cieca maxime prima parte Chronici hoc pacto. Toto hoc tractu conſpiciuntur magnæ quędam, & etiã paruæ Arbores, quas Molles appellant incolæ, folia habent minuta, odore feniculi, cortice adeò commendato, vt eius decocto crurum dolores, & inflammationes ſumma cum vtilitate foueantur ex ramulis fiunt Dentiſcalpia vtiliſſima: Ex huius fructu cum aqua decocto, pro coctura modò fit, aut vinum, ſiue potio admodum bona, aut acetum, aut mel, tantoque in pretio apud Indos ſunt hæ arbores, vt quibuſdam locis eas conſecratas ſuis Idolis habeant: addunt nonnulli eius arboris foliorum decoctum doloribus ex frigida cauſa ortis auxilio eſſe; illius verò gummi, quod Mannæ modo candidum eſt, lacte diſſolutum caliginem oculorum abſtergere: Hæc pleniùs ex illis doctiſſimi Cluſij Scholijs volui hunc tranſcribere, vt plantæ huius egregiæ à Francisco Iuniore Calceolario conquiſitæ, & in Muſæo aſſeruatæ naturam vires, & hiſtoria enucleatius à rerum naturalium curioſis lectoribus intelligerentur.

Cæterum & Rhapontici viridem radicem idem Calceolarius nobis oſtendit ſibi hoc anno ab Illuſtri, & Excellentiſſimo Domino Bartholomęo Sfortia Medico, & Profeſſore Patauino donatam, quam terræ creditam ineunte verè nobis veram Rhapontici plantam caule, folijs, & floribus prędita repræſentaturam ſperamus.

Verum

Verùm lector non grauetur disputationem de Rhapontico doctissimi Alpini legere Patauij habitam, & impressam anno 1612. apud Petrum Bertellium, & Clarissimo Medico Syluatico dicatam, vbi ét eius Iconem affabrè expressam proponit, septemque capitibus enucleatè totam illius Plantæ naturam, & vires explanat, ostendens Rhaponticum esse Hippolapathum latifolium ex Thracię Rhodopęis mõtibus: plura non addo. Alpinum, qui volet, consulat.

MARVM docet Dioscorides esse vulgò cognitam herbam, surculosam, flore origani, folijs multo candidioribus, flore odoratiore, vim habere Sysimbrio consimilem, substringere enim, & modicè calefacere, quade causa illitu serpentia vlcera sistere, & in callidas illitiones addi, iuxta Magnesiam, & Tralles copiosissimam gigni: Ex Galeni placitis colligit præstantissimus Mattheolus primo de Antidotis in Hedychroi compositione, Marum ab amaraco viribus, & facie parum differre, licet amarius sit marum, tũ odore fragrantius, vt eorum probanda sit sententia, qui marum amaracum illam esse putant, quæ odoratior est, & gustatui amarior, tum folijs viret minusculis, candidioribus, & tenuioribus ab Etruscis Persa gentile nuncupata: Sampsuchum enim, siue Amaracus Persa ab ijs vocatur: cuius illud genus, quod folijs constat pinguioribus, latioribus, viridioribus, gustui acrioribus, minùs tamen amaris legitima Amaracus existimatur: mollem Amaracum vocauit Virgilius; cum Venus Ascanium in altos Idaliæ lucos gremio fotum tollit,

At venus Ascanio placidam per membra quietem
Irrigat, & fotum gremio Dea tollit in altos
Idaliæ lucos, vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aspirans complectitur vmbra.

Hic

Hic enim proculdubio Poëta legitimam, & vulgatam Amaracum intelligit: Marum enim aſperiora habet folia, & agreſtius eſt, quam vt illi poſſint prærogatiuæ à Virgilio poſitæ conuenire; quod Alpinus etiam obſeruaſſe viſus: quod plantam hanc ſylueſtre Amaracum, non Marum nuncupandum iudicet, decipi exiſtimo, cũ profiteatur ſe apud aliquos Cretenſes Marum vidiſſe, noſtro Amaraco planè ſimile, licet foliorum qualitate, odore, & ſapore diuerſum vti ſuperius deſcripſimus; Quod ſi Galeni, & Plinij tempeſtate fuit Marum Italiæ peregrinum, non eſt putandum in præſentia adeò eſſe exoticam plantam, vt in multis hortis, & viridarijs non habeatur, quin iurè affirmare poſſum in meo domeſtico hortulo efflorescere, & hyeme etiam perennare Marum ijs omnibus notis, & conditionibus natiuis donatum, quas Dioſcorides, & Mattheolus præferunt. Quare qui graciliorem Amaracum pro Maro ſubſtituunt, (auctore magno Galeno) non errant, quia vnguentum illud, in quo per Maro Amaracum admiſceri iuſſit, & ſi minùs odoratum videretur, non tamen viribus inefficax fuit, verisimile tamen eſt legitimam fuiſſe Amaracum à Gal. vſurpatã, quanto magis Amaracino vnguẽto conſentaneum fuiſſet ſylueſtre hoc Sampſuchum, quod ipſiſſimum eſſe Marum æqui rerum æſtimatores haud inficias eant.

MONTANVM NARDVM ὀρεινὸν dictam, in Cilicia, & Syria naſci Caule, & foliis Eryngio ſimilibus, minoribus, minimè tamẽ ſpinoſis, & aſperis, teſtatur Dioſcorides: Radicibus binis niti, aut pluribus nigris odoratis, ceu Haſtulę regiæ, ſed longè gracilioribus, & exilioribus, neque caulem, neq; fructum, neque florem proferre: radices profectò (quæ in Muſæo viſuntur) optime his à Dioſcoride deſcriptis reſpondent: ſed maxima ſtatim ſe offert in Dioſcoride, tanto Auctore, repugnantia: cum Caulem habere Eryngio ſimilem Nardum prius doceat, mox in fine capitis neget Caulem habere

habere: quo loco doctissimi Mattheoli coniecturam probare non possum, qui satis verba, & sensum distorquens, Græcã orationem sic legit οὔτε καυλός, οὔτε καρπὸς, οὔτε ἄνθος συμφέρει, nec Caulis, neque fructus, neq; flores confert; quoniam nimirum sola radix in vsu medico esse videtur, quia efficax, & odorata, non itidem aliæ partes, quæ odore carent. Verum ne omnibus peruetustis, & recentibus Dioscoridis exemplaribus tanta inferatur vis, libens, & volens Marcelli Virgilij modestam emendationem amplector in priori igitur parte φύλλα καὶ πλάδος, non καυλός legendum, hoc est folia, & ramulos Eryngio similia obtinens: ramuli porrò isti in fruticoso genere, quale Absinthium, Ruta, Thymus, pluraque alia (inquit Marcellus) conferti ab vno principio, pluresque oriuntur, & eadem ferè altitudine inter se crescunt. Per Caulem verò in posteriore capitis parte eam partem innuere videtur Dioscorides, cui flos, & fructus proximè innititur, quæ duo in montana Nardo negaturus, tertium etiam negare cogebatur, ita vindicatum à repugnantia Dioscoridem cognita legitimæ scripturæ iactura putamus: subdit Auctor ad eadem valere hanc Nardum, ad quæ celtica Nardus: Gallicam vertit Marcellus.

IVNCI odorati σχοῖνος ἀρωματικὸς Plantam egregijs virtutibus, teste Dioscoride, Botanicorum Antesignano, donatam in nostro rerum naturalium Thesauro pariter asseruatam cernimus: cum diphthongo Græce scribi tradit Marcellus, vt à Lentisco arbore differat, quam σχῖνον vocitant: Squinantum officinæ barbara voce appellitant, quasi Schęnanthum σχοῖνος ἄνθος: Iunci scilicet Florem: lib. tamen primo de Antidotis Iuncum odoratum ex Arabia aduectum miratur Galenus cur vocetur Iunci flos, cum nobis floris copia non adeò suppeditet, nam &si tota aduehatur herba, sunt tamé eius superiores partes (ait) à Camelis sępè depastæ, eo enim

vescuntur, & oblectantur maximè, hanc Galeni sententiam irridet Mattheolus: arduum enim esse credere, tàm ingentem esse Camelorum numerum, qui locustarum more Schœni florem depascantur, vt nulla superst Planta, cui flos nõ deuoretur: Nos pro Galeno dicere non ineptè possumus, quod Christophorus Acosta Aphricanus Medicus lib. de simplicibus exoticis cap. 24. scribit, Pabulum scilicet & Paleam Camelorum vocari Iuncum odoratum, quoniam in regionibus, vbi nascitur, non solum à Camelis plurimis, & frequentibus depascitur, sed & ab equis, & mulis, cum eorum sit consuetum, & ordinarium pabulum, quinimmo & reliquum armentorum genus eo vescatur: aliam idem Acosta videtur causam subnectere, cur infrequens sit floris vsus quoniam barbaræ illæ Arabum gentes Medici, & Pharmacopæi florem spernunt, tamquam nulli vsui idoneum: An quoniam eum vident in armentorum familiarẽ cibum concessisse: ijs tamen apertè refragatur Dioscorides Floris, arundinum, & radicis Iunci huius vsum esse attestans. Laudatissimum ex Nabathea, proximum Arabicum, pessimam ex Aphrica existere, eligendum rufum, recentem, floribus refertum, tenuem rubentibus fragmentis, qui manibus confricando rosæ odorem emittit; hoc videtur refellere Acosta dum scribit Iunci recentis probum esse odorem, sed non rosæ similem, quoniam in ijs, quæ ad gratum odorem pertinent, rarò veritas ex re comparata percipi potest: Verum hoc Aphricanę subtilitatis, & friuolæ nugacitatis specimen, neq; .n. Dioscor. auctoritas posthabenda, in comparationibus enim non ταυτότης spectanda ab æquis rerum æstimatoribus, sed ὁποιότης: non eadem nimirum affectio, sed consimilis: Qui ergò Iuncus odoratus manibus confricatus propius ad rosæ fragrantiam accesserit, is cæteros bonitate præcellet. Hallucinatur etiam Acosta, dum Serapionem arguit, qui Iuncum modò herbam, modò plantam vocat; herbam enim existere non plantam, quasi genus speciei non conueniat, cum (vt Dialecticorum more loquamur) de ipsa prædicetur: Iuncus ergò est herba, herba est

est planta, igitur Iuncus erit planta, turgent Aphricanorũ, & Iberorum ingenia pruritu litigandi, & cęteros vellicandi vt maximi, & soli sapere videantur, sed vix primorum Logicæ principiorum memores deprehenduntur, quod verò Auicennas fructum Schænanthi nigrum (teste Dioscoride) profiteatur, ab aliquo interpretum deceptus videtur, cum hoc apud Dioscoridem non reperiatur. Iuncum rotundum vocat Cornelius Celsus, vt à triangulari distinguat, Odoratum Græci, vt à cõmuni Iunco secernant: notanda verba Dioscoridis ῥοδίζουσαν τῇ ἰνωδίᾳ suauitate odoris, qualis in Rosis sentitur, rosizantem, si latinè liceret vertere, vt innueret nobis videri ipsissimam Rosam: quod ad suauitatem odoris spectat, sequitur Dioscorides mordentem linguam μετὰ πολλῆς πυρώσεως, cum copiosa ignitione: ita enim ad verbum: vt mirum sit tanto calore præditam esse huiusmodi plantam, cum in campestribus pascuis, & vbi lacus, quodam tempore siccantur, nasci dicatur, vim vrinæ ciendæ habet, menses pellit, discutit inflationes, caput aggrauat, μεφαλῆς χαρη βαστικὴν, quæ vulgatior est lectio: alia erat (teste Marcello) καρωτικὴν, quæ cari, & soporis inexpugnabilem necessitatem significat, sed priorem lectionem veritati magis consentaneam putamus: Flos eius in potu vtilis sanguinem reijcientibus: Radix adstringentior est, ideò fastidijs stomachi, & hydropicis cum pari piperis pondere per aliquot dies dari, docet Dioscorides; Si quis plura de Schęnantho desiderat: Dioscoridem, Mattheolum in Commentarijs, Amatum Lusitanum in enarrationibus, Acostam adeat, tum potissimum Galenum 8. simplic. vbi eius docet facultates, quo pacto verò ibi modicè dicat Florem calefacere; Dioscorides verò ignea mordacitate linguam afficere, cogitent eruditiores Physici, an exoluitur facilè ignea illa vis, vt piperis etiam vis in ventriculo, & Gingiberis, vt nonnulli existimant: idcircò nũquam ab ijs iecur excalefactum: cum affectio, quæ tactus sensum permutat, modica, & attemperatior experimento comprobetur: Theophrastus ex sententia Menestoris, & Empedoclis Iuncum, Calamum, Cype-

Primo de causis cap. 27.

Cyperum in locis humidis enasci scripsit, vt summa harum plantarum caliditas loci contraria qualitate ad moderationem reuocaretur.

Iam verò Clarissimus Mattheolus in Commentario fatetur se florum Iunci arculam plenam obtinere, quorum partem ad se miserat Verona FRANCISCVS CALCEOLARIVS materiæ Medicæ admodum studiosus, qui odoris suauitate, & fragrantia, & cæteris omnibus qualitatibus, quæ in Schænantho requiruntur, ita præditi sunt, vt sanè mentis eos esse negare oportet, qui Iuncum hunc adulterinum esse contendunt.

Lib. 4. Dioscor.

ANGELICAM non esse Myrrhidem Dioscoridis ex eo eiudentissimũ esse ostendit Mattheolus herbariarum suæ tempestatis Antesignanus, quòd ei folia sint satiuæ pestinacæ similia, non quidem multifida veluti Cicutæ: Præstantissimam porrò plantam esse Angelicam docet, cubitalem nimirum excedere altitudinem, Caule geniculato, inani, multis alarum cauis referto, folia proferre oblonga per ambitum serrata, in nigrum virescentia flores albos in vmbellam cohærentes, è quibus semen prodit tenue lentium modò compressum.; radicem ei subesse crassam raphani modo, quæ in plures diuaricatur ramos, gustu acrem, & suauiter odoratam: Satiuã passim in Misnia seri, atque alijs Germaniæ locis, vndè ad Seniorem CALCEOLARIVM olim mitti solebat: Radices habet nigras, & fibratas, odore adeò eximio, vt meritò Angelicæ sibi nomen compararit. Domestica quæ sponte nascitur Caule, folijs, vmbellæ semine, & radice longè maioribus prædita: radice succosa, subalbicante, acri, suauiter redolente: Sylvestris, pumilior, sed viribus omnium præstantissima, subdit Mattheolus, Radice nititur pollicis crassitudine, sæpè maiori, succo flauescente referta: Aquatica cæteris grandior, sed viribus longè imbecillioribus: secundo ordine excalefacit, & siccat venenis potissimum aduersatur, & pe-

& peſtilentiæ maximum Alexiterium cenſetur: Datur radicis ſemidrachma, cũ Theriacæ drachma è ſua ipſius aqua ijs, qui peſte laborant, & ſudare coguntur, repetiturque eodem modò poſt ſeptem horas, quo ſolum antidoto multi perſanati: trita in puluerem radix animi deliquijs, & cordis affectibus vnicè prodeſt, ad rabidorum etiam morſus exteriùs cum ruta impoſita, & intrò in corpus aſſumpta: hæc, atq; alia de adeò præſtanti planta Mattheolus.

SACCHARVM gignens Planta (ſi Garziæ ab orta, & Carolo Cluſio credimus) arbor eſt interdum magna, & inſtar populi procera, interdum minor, ramos vt plurimum erectos (niſi quod pulcherrimos quosq; interdum incuruant ad pergulas, & deambulacra, apud Indos frequentia, conficienda) nodis Palmi longitudine ab inuicem diſſitis diſtinctos habens, folium oleæ longius. Inter ſingula internodia liquor quidam dulcis generatur craſſus veluti amylum congeſtum, & ſimili candore interdum multus, nonnũquam verò perpaucus, ſed non omnes arundines, ſiuè rami eum humorẽ continent, at ij duntaxat, quos Biſnager, Betacula, & pars Prouinciæ Malauar profert; ab indigenis Sacar Mambu vocatur, quaſi Saccharum de Mambu, quoniam Indi arundines, vel ramos arboris id proferentes Mambu appellant: modò Tabaxir vocare cæperunt quoniam eo nomine à Mercatoribus Perſis, & Turcis, Arabibusque petitur ex India in ſuas regiones exportaturis; Hæc ex prædictis Auctoribus, qui eſſe inſignem errorem Gerardi Cremonenſis obſeruant apud Razen Tabazir ſpodium interpretantis, idcircò Dauum Terentianum omnia turbantem ipſum vocarunt: In Inſula D. Thomæ ſingulis menſibus arundines ſeri teſtatur Iul. Cæſar Scaliger: quinto menſe maturæ ſunt, tum ſecantur tempeſtiuæ, moluntur, premuntur ad ſuccum, quod reliquum eſt, cannarum nimirum fracces, altilibus porcis exhibetur, hoc

Exerc. 164.

hoc mirandum in modum pingues fiunt, id adeò, vt tamen delicata caro comparetur, quæ nulli sit inferior Gallinaceæ, & ægrotis detur in cibum (cum alioquin, subdit Scaliger) gens Hispanica vehementer abhorreat à Suilla, cuius causam, vel me silente, cordatus lector facilè coniectabit. lib. ij. Dioscorides cap. de melle, est aliud (inquit) concreti mellis genus, quod Saccharum nominatur; In India verò, & fœlici Arabia in Arundinibus inuenitur, salis modò coactum est, dentibus vt sal fragile, aluo idoneum, & stomacho vtile; si aqua dilutum bibatur vexatæ vesicæ, renibusque auxiliatur: illitum ea discutit, quæ tenebras oculorum pupillis offundunt; Porrò an istud Saccharum veterum, cum nostrate per expressionem cannarum, & arundinum, & decoctionem parato vnum, & idem sit magna inter superioris ætatis Physicos intercessit controuersia Io. Manardo, & Fuchsio negantibus, & super diuerso arundinum genere ex cœlesti rore concrescere profitentibus, quod Dioscorides describit, quemadmodum mel aërium mãna scilicet in quibusdam Arborum frondibus per se concrescit. At nostræ ætatis Saccharum ex alijs arundinibus in aqua decoctis exprimi in Madera, Sicilia, Cypro, Creta, Rhodo Insulis, atq; etiam in ipso Ægypto: Hæc sententia luculenter refellitur à Mattheolo præstantissimo Physico, & superioris æui Botanicorum Phœnice, cuius exquisitum, & exactum iudicium hac in re cum Scaligeri censura doctissima conuenire oppido quàm sum lætatus. Nullo enim certo auctorũ testimonio ex rore cœlesti concrescente probare possunt Manardus, & Fuchsius Saccharum Dioscoridis fieri, nec Dioscorides, & Galenus summi materiæ interpretes hoc siluissent: sed in ijsdem arundinibus, ex quibus per artem nostrum Sacchari exprimitur, & excoquitur, veluti liquor, & lachryma aperto præ nimia succi copia in latere calamo resudat, & tamque gummi exterius concrescit; Hoc pacto resinæ, & gummata omnia dissecto, & discisso sui arboris cortice promanant: quod αὐτοψία ipsa, & occulta experimenta testantur.

Verissi-

Veriſſimæ huic Mattheoli,& Scaligeri ſententia ſubſcribit Ciuis noſter Plinius lib. xij. Saccharum (inquit) & Arabia fert, ſed laudatius India, eſt autem mel in arundinibus collectum gummium modò candidum, dentibus fragile, ampliſſimum nucis auellanæ magnitudine: Strabo etiam non infimæ notæ Geographus lib. xv. in India Arundinem mel ſine Apibus gignere diſertè docet, non quod ex rore ibi concreto fiat, quemadmodum mannæ in Arborum frondibus, ſed quod ex interiori cannarum medulla Saccharearũ gummi inſtar prodeat diſſectis ijs, atque ibidem concreſcat; ex ijſdem mox à natura edocti illarum regionum homines per expreſſionem paratum, vt igne concreſceret, & addenſaretur operam dederunt: Verum enimuerò, & duplici neceſſaria demoſtratione peruicacia illorum phyſicorum innouandi pruritu plus æquo faſcinatorum conuincitur: quod enim ex rore concreſcit, vt manná, à Solis radijs, vel leuiter tactum liqueſcit, & in auras dilabitur, & exoluitur, At gummi Saccharum magis concreſcit, & dureſcit à Sole perſtrictum; quod mannæ in Apulia, & Calabria non euenit: Præterea veterum Saccharum, teſte Dioſcoride, Galeno, Plinio, durum eſt, ſalis modò coactum, dentibus fragile, candidum, quæ conditiones rebus è rore concreſcentibus, vt Mannæ, conuenire non poſſunt, vt experiẽtia rationis dux ſatis declarat. Ex his conficitur Saccharum è rore concreto non gigni; Quod ergo ſponte prodit ex arundine videtur deperijſſe, nec ad nos amplius mitti, quoniam arte deuicta natura; ſectę enim vniuerſæ arundines nec permiſſum, vt pluris temporis interſtitio ſucco vberiori turgeant; iterum quotannis ſatæ, quibus conciſis, decoctis, & expreſſis copioſius Saccharum comparatum, ita compendij, & lucri certior, & vberior ſpes affulſit. Zucchara vocant Arabes; Indi proxima voce Iagara: Duæ ſpes (inquit Scaliger) altera è cannis, altera ex herba, tertiã addit ex arbore Indica Haoſcer vocata à Serapione: eſt lactis pars tenuior calore concreta, quæ ex oculis, ſedibuſque foliorum exiens gummi modò condenſatur; Arboris folia lata, fructum aiunt ſimil- Cap. 1.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

ſimillimum Camelorum teſticulis, quod exprimitur ex eo Cauſticum eſt; quod ſtillat ex quauis parte inciſæ Arboris pro Pſilothro præſtantiſſimo ad depilanda coria habetur: Ex cannis duobus habetur modis nam vel exprimitur, & decoquitur ad ſpiſſitudinem, & candorem, aut ſponte prodit, vt cæteræ arborum lachrymæ, ſicuti à Chamæleonte Maſtiche reſudat, hoc ſponte prodiens Saccharum eſt Dioſcoridis, Galeni, & Auicennæ, cuius prouentum à ſola natura olim expectabant, quod collectum cum ſuis arundinibus mittebat India: Addit Scaliger natura verò fieri etiã nunc legimus in Hiſtorijs, etenim ad Bathecalam Indiæ, vtrumque venit in Mercatibus; quamobrem inconſultiſſimè inducti ſunt ad arbitrandum Mannæ vulgaris modo ſuper arundinibus congelari Saccharum Dioſcoridæ: Sole namq; liqueſcit omne manna etiam Orientale, niſi præueniatur, at Zuccarum ſolideſcit: ſed & verba ſunt apud Senecam in Epiſtola LXXXV. aiunt (inquit) apud Indos inueniri Mel in arundinum folijs, quod aut ros illius cœli, aut ipſius arundinis humor dulcis, aut pinguior, hæc Scaliger, quibus corroboratam Mattheoli veriorem ſententiam intelligimus: Sed cur rorem cœli adiecit Seneca magnus Philoſophus? An fortaſſe quoniam Mannam aërium ſcilicet mel cum Saccharo comprehendere voluit; illa enim ex rore concreto, Saccharum ex dulci, & pingui ſucco reſudante procreatur, vt ſolidè oſtenſum arbitror: At Fuchſius noſtrum Saccharum ſitim excitare, non Galenicum tradit, ſed comparatio in Galeni oratione non ſententia abſoluta inuenitur, ait enim lib. viij. ſimpl. med. ὅτι καυσόμαχον ἐστὶν, ὡς τὸν παρ' ἡμῖν, ὅτι διψῶντας, quaſi diceret non perinde eſſe, atque mel ſiticuloſum: præclarè Auicenna, in ipſo eſt virtus faciens ſitim, minorem tum ſiti, quoniam facit mel: ſed critici Logodædali ſubſannare Auicennam, & Arabas rebus contemplandis, & ſcribendis addictos ſolent, cum ipſi præter verborum fucum, nulla ſeria doctrina ſint imbuti: Quocirca temeritatem illius comprimit Scaliger, qui in ſuis Prauidoxis nocere Saccharum dixit, vt oſtenderet non eſſe Dioſcoridæ, qui

ἀκριβῶς,

γλυκοΐλιον, καὶ ἰυτρόμαχον Saccharum esse docuit, hoc est bonam aluum facere, & stomacho vtile esse aqua dilutũ, & potum: cum experimenta certissima suum saginatorum è Sacchareis fraccibus eam opinionem conuellant: subdit mox Scaliger propria experimenta de Saccharo nostrate cum maximus fuerit & Philosophus, & Medicus (quicquid medicelli quidam sordidioris lucelli auiditate, & ambitione corrupti de ipso sentiant) senum vitam (ait) bonumq; habitum proeximus ad annos vsque decrepitos, quos florentes, atq; viridès peregerunt. Cæterum & Paulus Ægineta de hoc Saccharo Dioscoridis meminit lib. ij. de linguę asperitate agẽs cum scribit, καὶ ἅλς ὁ ἰνδικὸς χροῖα μὲν, καὶ συστάσει ὅμοιος τῷ κοινῷ ἁλὶ, γεύσει δὲ μελιτώδεσι, hoc est Sal Indicus colore, & concretione communi Sali similis, gustu autem, & sapore melleus: Artefacti Sacchari mentionem à Solino fieri nonnulli dictitant, cum in Indiæ paluſtribus ex Arundinis radice exprimi humorem ad mellis suauitatem scribit; sed prudenter, & eruditè Mattheolus factitias innui Indorum potiones vini loco apud ipsos vsitatas docet, sicuti ex Glyçirrhizæ radicibus, & è dactylis dulces ad potandum elicimus succos: Hinc Lucanum, & M. Varronem suæ sententiæ testes laudat; illum cum scribit,

Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,

Hunc verò ijs præclaris carminibus, & elegantibus.

Indica non magna nimis arbore crescit arundo
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Quod Varronis testimonium ad Saccharum fuisse olim translatum à Viris doctis, sed rerum naturæ imperitis non me latet, & indè Sacchari conficiendi artificium ab ipsa, vsque vetustate magna ambitione repetitum, quasi ipsi soli saperent, reliqui in maxima rerum antiquarum ignoratione versarentur. Altera Zuccari species ex herba miro resudat modo, subdit Scaliger: Tigala ei nomen est apud Arabas,

& Ægyptios; Erodi aiunt herbam à vermiculo quodam, vndè Zuccarum exturgeſcit, concreſcitq; in minutas grandines: Extinguit ſitim, pectori accommodum, tuſſim tollit; Herbam Aboali Alhuſar, alij vocãt Alhoſor propter varios pronunciandi modos, ſicuti hodiè in Germanijs: idem non herbæ ſuccum, ſed rorem putat, redditque rationem, quare non faciat ſitim, quia (inquit) parum dulce. hæc ille.

SALIS mentio ex Dioſcoride, & Paulo Ægineta ſuperius facta reuocauit mihi in memoriam errorem effatu dignum Hieronymi Mercurialis Viri alioquin incomparabilis, cuius cum fuiſſet in varijs obſeruationibus à Marſilio Cagnato Viro Clariſſimo, & ciue Veronenſi admonitus, tamen palinodiam canere noluit ob magnum nomen, quod ſenex in litteris fuerat adeptus (erubeſcant enim ſenes ob innatam φιλαυτίαν à iunioribus quicquam diſcere) is ergò aduerſus doctrinam Ariſtotelis lib. IV. Meteorum docuit, Salem reſolui oleo etiam calefacto: ſi aliquid aqueum oleo ſit permiſtum, per ſe ab aqua, ex accidenti ab oleo diſſoluitur: ſed Sal in oleo, ſiue calefacto, ſiue non ſolutus numquam, ſed integer ſemper reperitur, quod ſenſus teſtimonium docet contra Mercurialem: hoc etiam Columella docet lib. xij. ſcribens oleum congelatum cum amurca Sale reſolui, & ſeparari ab omni vitio, neque verendum eſſe ne falſum fiat, nam quantumcumque (inquit) adieceris Salis, nihilominùs ſaporem non recipit oleum, cuius cauſa ea eſt, quoniam Sal oleo non liqueſcit, alioquin ſaporem cum oleo communicaret, vt reſina: Fundamentum demonſtrans ſententiæ Ariſtotelicæ illud eſt, quoniam ſal, & nitrum à calido ſicco concreuerunt, ergo à frigido humido diſſolui debent, quæ qualitatibus illis coagulantibus contraria ſunt, at oleum calidum eſt, neque eius humiditas ſeparabilis eſt, ſed per lentorem compacta, vt optime in ſuo Cõmentario docet Alexander Aphrodiſeus:

Cap. 50.

diſęus: quocirca etiam valdè deceptus Mercurialis, cum oſcitantiam Ariſtotelis vocat ſcribentis νίτρον δὲ καὶ ἅλες λυτὰ ὑγρῷ ἁπαντὶ, ἀλλὰ ψυχρῷ, nitrum ſcilicet & ſales non omni humido ſolui, ſed frigido, quod principijs iactis valdè erat conſentaneum ex natura rei; Alexander optimè: ab aqua, & à ſpeciebus aquæ hæc liqueſcunt, ſpecies verò aquæ ex Ariſtotele vinum, lotium, ſerum, acetum, quorum accidentarius calor non impedit ſalis diſſolutionem, vt patet olei verò natiua, & genuina caliditas impedit, vt dictum eſt: ſed ridiculam etiam rationem adiecit Mercurialis, quod fit, cum res ad reſtim redit, cur ſolo oleo ſal non diſſoluatur, putat enim hoc fieri, quod ſtatim fundum petit, ibiq; omni humore priuatus minimè liquari poſſit; hoc profectò eſt ſortiri digitis, quod loquamur, vt Critici faciunt ſolidioris doctrinæ imperiti, ſed intimius ſemper perſcrutanda Philoſophi mens, qui (teſte etiam Auerroe) nihil ſinè valida ratione docuit, quoniam ei ſemper pręſto erant propoſitiones per ſe, de omni, & quatenus ipſum τὸ καθόλου θηρεύοντας, ait, ἀπόδειξιν ἔχομεν, vniuerſale venantes demonſtrationē habemus: quod ijs, qui in varijs lectionibus Ariſtotilem pro ingenij vanitate carpunt, velim eſſe propoſitum.

Lib. 4. Meteor.

In libr. poſter. analyt.

CÆTERVM & Acaciæ Ægyptiæ Plantam, & fructum, & ſuccum legitimum noſter rerum naturalium Theſaurus ſeruat: In Ægypto naſci inſtar arboris, frutice ſpinoſo, nec ſe in rectum extollente, luculentus eſt Auctor Dioſcorides, qui, δενδρώδης, θαμνοειδὴς, ὅτε ὀρθοφυὴς Græcè habet, quaſi arboreſcentem, fruticoſum, nec in rectum creſcentem dixeris; ſic Marcellus, ſed acutius Ruellius frutice ſpinoſo (nã Thamnus ſpinas habet) florem habet candidum, & ſemen in ſolliculis lupino ſimile, ex quo ſuccus expreſſus ſiccatur in vmbra, niger ex maturo ſemine, ſubruffus ex viridi, eligitur modicè ruffus, & odoratus, aliqua folia cum ſemine exprimunt,

manat & gummi ex ea ſpina: vis ei ad ſpiſſandum, refrigerandumque efficax: hęc Dioſcorides, qui eius multas recenſet facultates medicinæ vtiles. Proſper Alpinus lib. de Plantis Ægypti cap. IV. Acaciam ſant ab Ægyptijs vocari tradit, in Ægypti locis à mari remotis naſci: copioſiſſimam prouenire in Montibus Synai propè rubrum mare poſitis, ad mori magnitudinem creſcere, ramos ſurſum latius expandere, quod arborem non in rectum ſe attollere Dioſcorides dixit, Caudicem Pruni thamni nimirum magnitudine habere, corticem nigrum, aſperum, multis acutiſſimis ſpinis munitum: Folia oblonga, parua minutiſſime inciſa taxeti proxima, flores paruos, pallidos, ſubflauos, albos etiã rotundos, paruos lanæ floccos imitantes, Platani fructibus forma ſimiles longè tamen minores, nihil aliud florem videri, niſi mollem lanuginem paruum, rotundumque globulum efformantem, non ingrati eſſe odoris: Ex floribus ſiliquas lupinorum æmulas proferri imprimis virides, mox nigras apparere, ſemina in ſiliquarum folliculis contineri: folia, flores, & fructus multa guſtum acerbitate, & aſperitate ferire: Ex immaturis ſiliquis viridibus ſuccum exprimi, hunc coquere Ægyptios, vt indurent; ex folijs, & floribus imperfectis ſuccum etiam parari, verum alio bonitate longè inferiorem: Cayri Coriarios multam illius ſucci copiam ad denigrandas pelles abſumere: huius arboris marem & fœminam reperiri, illum ſpinis horridiorem, fructus non edere, hanc ſpinis paucioribus, & mollioribus refertam ramos intrà non habere, ſed extrà: Arborem eſſe fœcundiſſimam, florereq; incipere Pleiadum ortu Nouembri ſcilicet menſe, & rurſum eandem occaſu menſe Martio: bis quotannis fructum ferre, & maturare, hanc veram eſſe veterum Acaciam, vel Spinam Ægyptiam appellatam, Kachiam etiam ab illis dictam, multos Pharmacopolas Orientalem Acaciam appellaſſe, vt ab illo ſucco diſtinguerent, quem ex ſylueſtribus prunis paratum pro vera Acacia ſubſtituunt: Damnandos eſſe eos, qui non ex Ægypto, vbi naſcitur, & quotidiè indè comportatur, petendam Acaciam, ſed

sed ex Græcia illius minimè feraci putant : quocircà & Mattheolum noſtrum tantũ virum,& de re herbaria optime meritum damnat Alpinus, quod ex Bizantio ſe Acaciam habuiſſe dixerit, & falſam eius imaginem pinxerit: Sed de Clariſſimo Mattheolo me longè meliora augurari iuuat, nam & eam plantam ex Ægypto primùm delatam Bizantium, hinc mox habuiſſe Mattheolum veriſimile fuit, præterea eam Plantam pro Acacia deſcripſit, & delineauit, quã ſibi amici tranſmiſerant, cuius veram iconem omnino præſtare teſtis minimè oculatus non potuit: Profectò Vir omnium hac in plantarum veſtigatione diligentiſſimus non debet culpam aliorum præſtare ſemper verax, ni aliorum laboret fides. Iam verò & eos reprehendit Alpinus, qui verum Gummi acaciæ apud nos nõ reperiri exiſtimãt, quod forma vermiculari ex Dioſcoridis præſcripto non ſit præditum: nec enim vno colore, nec vna figura gummata omnia acaciæ conſtare, ſed vario, nam craſſiore ſucco è cortice manante, non multum deorſum mouetur, ſed ſtatim excretus coaleſcit in gummi rotundius, ſi tenuior, & fluxilior exeat, oblongum gummi reddit; cumq; Ægyptus, ac Arabia prunis Ceraſis, pomis, atq; alijs gummiferis arboribus careant, quicquid gummi vnde conuehitur Acaciæ arborũ exiſtere in confeſſo eſt. Multos deinceps in medicina vſus, atq; effectus Acaciæ enumerat Alpinus, nos duos potiſſimum ſelegimus. Vnum, quod nimirum quamuis ſanguinis fluxionem per os, & per aluum ſtrenuè ſiſtit Acacia, quin & mulieribus immodico menſium profluuio pęnè emortuis incolumitatem ijs ſiſtendis reſtituit; alterum quod podagricos, & articulorum omnium dolores auertit, non ſolum fomento ad arcendum humorem in Articulos defluxum, & decubitum, verum &ſi eius ſucci modicũ ſumatur per aliquot dies antè fluxionis tempus, vt interna vaſa anguſtiora reddita humorum defluxui minùs pateant, quod optimum eſt pro curanda Arthritide præceptum: adderem ego & pro nephritide, laxitas enim vaſorum, & viarum quantum valeat præter craſſitiem ſuccorum, & feruorem renum ad calculos

culos gignendos, & alij Medici eruditi antè nos obseruarunt, quocirca & adstringentibus agendum esse ex Galeni etiam doctrina palàm litteris prodiderunt.

DE CASSIÆ fistularis, vel Ægyptiæ siliquæ (sic ab eruditoribus Physicis nuncupatæ) folijs, & floribus aliquid scripturus, antè omnia admonere lectorem debeo à veteribus Medicis, & Herbarijs nihil de hacce planta litterarum monumentis mandatum: vt iam cum Hermolao desinere debeant Critici antiquarij nihil non cognitionis nostri sæculi, vt cum Scaligero loquar, ad antiquitatem referre: Præclarum, & verissimum est Scaligeri Elogium, quo Hermolaum tantum auctorem cohonestauit, cum Virum animo liberali, eruditione plena, incomparabilis doctrinæ, diuinæ probitatis appellat, cui quantum habendum gratiæ ob diligentiam, atque sedulitatem, tantum libertatis retinendum ad iudicandum ob veritatem, atque fatendum posteriorum etiam sæculorum acerrima cura, & diligentia multa comperta, & excogitata, quæ ad Dioscoridis, Galeni, & Hippocratis inuenta nullo pacto referri, nisi affectato quodam ostentandi ingenij pruritu possint: Cassiam ergo fistularem arborem docet esse Alpinus nuci, trunco, ramis, & folijs proximam, corticem, planum, mollem, ac cineritium obtinere qualis in crescenti nuce spectatur: Folia eius nucis folijs duplo longiora, & in extremo aculeata, ex qualibet Ala quinque huiusmodi folia ordinatim posita pendere conspiciuntur: flores fert aureos, copiosos leucoijs proximos, sed multo maiores florum anagytidis instar, ab alis prædictis pendentes, & deorsum vergentes, qui potissimum oriente Sole suauissimum odorem spirant; hinc Ægyptios per Cassiarum vireta, & viridaria odoris captandi causa deambulare solitos idem scribit: Flos quilibet media sui parte multa

multa capillamenta tenuissima rosarum consimilia flosculis obtinet, quæ paulatim adaucta in crassiores postea mutantur fistulas, quæ iustam adeptæ magnitudinem duorum cubitorum æquant longitudinem. Florere incipit arbor mense Iunio, toto Iulio perseuerat Alexandriæ, & Cayri, Pelusij etiam Septembri florent Cassiæ: Virides colligunt Phaseolorum siliquis valdè similes, in aqua primum ebullias Saccharo condiunt, & in varias regiones asportant; quæ Pelusij leguntur corticem crassiorem habent, parum intùs medullæ: Cayrinæ, & Alexandrinæ cortice constant tenui, sed plus intùs substantiæ mollioris obtinent, quare istę etiá cæteris bonitate præcellunt: quæ sonum manibus, vel à ventis concussæ edunt præstantiores habentur, quæ enim nullum emittunt sonitum, prę nimio humore vitiata pulpa, id efficere creduntur, sonitus enim sicciora corpora consequi videtur inuicem collisa, siccitas porrò putredini aduersatur, quæ calore, & humiditate exuberante fouetur, quæ ratio satis apodictica peruicaces quosdam Physicorum permouere debuit ad veram hac de re sententiam amplectendam, & potissimum quia seniores erat, & cum Platone optandum illis fuerat, vt saltem in senecta bonæ illis opiniones contingerent. Cæterum cur recentibus Cassijs non vtantur Ægyptij, sed saltem post quartum mensem, cum recentes noxiæ videantur, non explicat Alpinus; Forsan id eueniat, quoniam recentes, flatuosæ, & superuacanea humiditate confertæ, quæ temporis progressu absumitur, quod & alijs rebus dulcibus contingere cernimus, vt vuis pensilibus, & alijs fructibus, qui repositi sicciores, & sapidiores reddũtur. Iam verò, & Christophorus Acosta de Cassia scribens idem, cum Alpino sentire visus. Tradit verò grandi Amygdalo persimilem Cassiæ fistularis plantam adolescerę; in Indijs Orientalibus, ac Occidentalibus comperiri; Malacæ, & Siami copiosam: ex Orientali illam meliorem, quæ ad Septentrionem vergit, & prę omnibus Cambaiæ genitam; Flores obtinere flauos, odoris non insuauis, quibus cadentibus subnasci cannam viriditate insigni præditam, qua

inue-

inuetereſcente virorem deinceps in nigredinem mutari: Gerardum Cremonenſem fefelliſſe Manardum, Leonicenũ, alios, quaſi Auicennas voluerit Corticis Cannę puluerem valere ad ducendos menſes, & educendum partum, à Scpulueda hoc defendi, & totum experientiæ attribui, cum hoc ligneæ Caſſiæ proprium ſit, quæ Canella vulgò appellatur, cuius duplum deficiente cinnamomo, capitur.

PVLPA Caſſiæ huius fiſtularis cum Saccharo candido, & Glycirrhiza ad renum, & veſicæ vitia pro arcano remedio vti ſolent Ægyptij, renum enim extinguit immodicum ardorem, humores noxios abſtergit, & per vrinam expellit, proindè ſe ſe à calculis immunes ſeruant. Cæterum & ipſe ad ſuppreſſum lotium prouocandum fœliciſſimè hac Pulpa vſus ſum cum ellaterio permixta: Siliquas verò Caſſiarum virides in aqua prius leuiter decoctas, mox in vmbra deſiccatas Saccharo, vel melle condiunt ad puerorum vſus, & delicatarum mulierum. Finem huic diſſertatiunculæ imponebam; verum incidi in Scholium Caroli Cluſij, quo caput de Caſſia ſoluente Acoſtæ illuſtrat, qui cum ſcribat folia eſſe Mali perſicæ ſimilia, nonnunquam anguſtiora, ait Cluſius hoc verum eſſe, ſi ſingularia ſepares, quoniam verò coniugatim bina ſemper in oblongo neruo naſcuntur, & ſumma ala poſtremum, imparem numerum faciens commodius meo iudicio comparaſſet cum fraxini folijs, aut ſimilium arborum, quæ alata folia ferre ſolitæ, & integra plerumq; abijcere conſueuerunt, quemadmodum Iuglans, Sorbus, Rhus Ceratia; hæc ille.

MEMINI aliàs me legiſſe apud Ioſephum Quercetanum Conſiliarium, Medicumque Regium in Gallia in ſuo Peſtis Alexicaco: Caſſiam non ſinè magna animaduerſione eſſe exhibendam; primum enim cum dulcis ſit facillimè in temperamentis bilioſis in bilem mutatur, præterea ex facto per ignem experimento aquam

aquam acerrimam fortissimam,& pungentissimam eductam, nec id reijciendum in vim igneam, & feruidam ab igne profectam, quoniam ex pulpa Melonum, Cucumerum, & cucurbitarum tum etiam pomorum aqua refrigerans solùm elicitur, contrà Cassia erodentem, & corrodentem non secus, ac mel ipsum, suppeditet, cuius vi quæ metalla dissoluunt constituantur; præterea magnam aquæ, vel decoctionis copiam ad eam dissoluendam esse necessariam, quo nomine potus fœculentior, & spissior, quivè nauseam excitet, conflatur: in Bolo exhibitam stomachi, & ventriculi inflationem cum nausea generare, vel ipsius Mesues iudicio visceribus imbecillioribus, mollioribus, & laxioribus non parum noxiam: Hieronymum etiam Capiuacceum Doctorem,olim meum de me optime meritum testem laudat Quercetanus, quod in tractatu de Pestilentia doceat Pestis remedia adstringentia, & corroborantia esse debere cum humiditas, & partium debilitas corpora ad contagium suscipiendum procliuia reddat, quæ duo à Cassia in ventriculis ingenerentur: Delecampium etiam Medicum percelebrem, qui Cassiam cum Myrobolanis, Rhabarbaro, vel Manna permiscendã censuit, cum corrigentibus scilicet & corroborantibus, sine quibus Cassia nunc fastidium, & nauseam mouet, nunc appetentiam hebetat,nunc Ventris profluuium permolestum inducit, vt ex Historia Cardinalis cuiusdam intelligimus, cuius intestina lubrica prorsus, & debilia fuerunt: Ei cum imperitus Medicus Cassiæ vnciam vnam dedisset aluus sic erupit, vt vnius diei spatio miser quinquagesies desederit, ac dysenteria, & tenesmo tandem obierit. Hæc ex Delecampio Iosephus Quercetanus.

Hîc igitur quæro, si interrogetur Hermolaus Barbarus Vir diuini ingenij ad quam nam veterum plantam siliqua solnens Ægyptia referri possit, respondebit, scio, ad siliquas lib. primi cap. CLX. quas recentes, ait Dioscorides, sto-

macho aduersari,aluũ soluere, siccatas sistere, stomachoque vtiliores esse, vrinam ciere, sed præcipuè, quæ vinaceis condiuntur ἀπὸ τῶν σιμφύλλων συντιθέμενα : M. Virgilius ex Longobardo codice, quæ ex folijs siliquæ componuntur vertit, vel quæ ex siliquarum corticibus conficiuntur,ita enim vertit σίμιφυλλα : cum auctorem lege.

Verum age moralem aliquam admonitionem interponamus : Cassiæ huius natura admoniti, cuius aquam acrem, & corrodentem igne elicimus, cum prima fronte medicamentum humectãs, & attemperans videatur, si verũ est, quod Quercetanus docuit : Ei profectò assimilari possunt quidam in communi vitæ consuetudine, qui an Viri boni sunt speperare licet, iudicare periculosum est, cuius rationem hanc reddit Cicero, non solus summus Orator, sed & magnus morum Magister, Multis enim simulationum inuolucris tegitur, ac quasi velis quibusdam obtenditur vniuscuiusque natura, frons, oculi, vultus persæpè mentiuntur, oratio verò sæpissimè, quare nobis à natura ferè inditam suspicionem haud omninò vitiosam putauit Homerus δύσζηλοι γάρ τε θεοὶμὲν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων, suspicionem enim sumus super terram genus hominum, quæ verba Alcinoo Vlysses respondet lib. VII. Odyssææ: Suspicionem porrò definiuit Aristoteles lib. ij. magn. moral. opinionem, qua inclinamur ad hoc, vt sentiamus, hæc ita esse, & non esse, ita enim semper aliquid de aliquo iudicamus cum hæsitatione tamen ne res etiam aliter sese habeat : Diuus Thomas, quo Doctore verè Angelico nil doctius nec sua ætas habuit, nec nostra, nec ventura habet, vel habitura est, Suspicionem vitium esse existimat docens esse opinionem mali cum ex leuibus iudicijs procedit : triplicem eius causam constituit malitiam, ac hominum improbitatem, cum quis malè affectus est erga alterum,& tertiam malorum experientiã, quocirca senes suspicioſos Philosophus vocat, quod diù vixerint, & à multis decepti fuerint, quos probos putabant ex se ipsis de alijs conie-

coniecturam facentes, quare de omnibus rebus ambigunt, & anatomen negotiorum moliri conantur, vt Cassiæ fecisse Quercetanus videtur: quoniam ergò malitiam cælare veteratorum proprium est,& trium Idolorum cultum Vtilitatis, Ambitionis, & Voluptatis, quibus tota vitæ communis ratio Sus,deq; miscetur,Suspicionem hanc laudabilem animo induere par est, longa rerum experientia subnixam, & ἀδιαφόρῳ in rebus ambiguis Aristotelis iudicio firmatam; vt & Diuum Thomam tantum Virum hanc suo calculo approbaturum non diffidam: Verum non tantum in personis,sed in rebus etiam, & negotijs simulatio existit, quod Demosthenes pulchrè docuit Olynth. iij. omnium facillimum est semetipsum decipere, quod enim quisq; vult, id etiam sibi fingit, sæpè autem natura rerum alia est; naturã, mentemq; simplicem, nec vllis simulationum inuolucris obtectam, & Persius optabat etiam in faciendis votis, cum cuiuis promptum non esse scribit aperto viuere voto, cum alia clarè, & vt audiat hospes, à Dijs precabantur, alia sibi introrsum, & sub lingua immurmurabant; idcircò Pythagoræorum symbolum probatur μετὰ φωνῆς εὔχου voce precare: simile est, ait pereruditus Persij interpres in publico viuere, & aperto hostio: Seneca præclarè Epistola XLIII. Rem dicam, ex qua mores æstimes nostros: Vix quemquam inuenies, qui possit aperto hostio viuere. Ianitores conscientia nostra, non superbia oppositi,sic viuimus, vt deprehendi sit subditò adspici: Marcus Imperator lib. iij. Assuefacere te debes ea solum cogitare de quibus si quis repentè te interroget. Quid nunc cogitas? liberè statim possis respondere hoc & illud; vt ex ijs continuò fuit manifestum omnia in te simplicia esse, & mitia,& animanti ad communionem nato conuenientia, qui omnia spernat ad voluptatem spectantia; addo ego proprium emolumentum, & ambitionem; & M. Tullius iij. de offic. grauiter præcepit in omni deliberatione celandi, atque occultandi spem, opinionemq; remouendam esse, vt tandem illud Senecæ re ipsa exprimamus, Sic viue cum hominibus, tamquam Deus videat,

deat; sic loquere cum Deo, tamquam homines audiant. Cæterum isthæc aurea præcepta non sat est in eruditorum confessu tantùm inculcare, quod ieiuni quidam, & ostentores critici faciunt, re ipsa sunt præstanda, vt simus lex spirans, & venerabile morum, & honestæ vitæ exemplar in corrupto sæculo cęteris præferamus.

MALABATRVM cum docuisset Dioscorides non esse Indici Nardi Folium, quod putasse quosdam quadam odoris cognatione deceptos, sui generis Folium esse, quod Indicæ gignunt Paludes Lentis palustris modò innatans aquis sinè radice ostendit, collectum sensim lino transui, & siccatum recondi, laudari recens cum nigredine quadam candicans integrum, nec fragile odore caput feriens, & reliqua, quæ diligenter persequitur Dioscorides. Verum Garzias ab
Cap. 19. orta lib. primo Historiæ Aromatum: Folium Indum esse ait Mali medicæ Folio simile, angustius tamen per extremum colore viridi, tribus per longitudinem excurrentibus costis, qua notâ facilè dignosci odoratum Cariophylla, quodammodo redolens, non tamen vehementis odoris, vt Nardus, vel Macis, nec tàm subtilis, aut acuti, vt Canella: Refellit etiam Dioscoridis sententiam de procreationis modo, cum scribat, Aquis non innatat hoc Folium Lentis palustris modo, vt scripsit Dioscorides libro primo, &
Cap. 11. sequutus Plinius lib. xij. quibus impositum est in huius descriptione, sed nascitur in procera arbore procul ab Aquis, cum multis alijs locis, tum in Cambaia, & si ab aliquo Pharmacopola Tamalapatra petieris, statim te intelliget, quoniam Vernacula est eorum lingua; Non sunt verò Folia tàm validi odoris, atque Spica Nardi, sed suauioris, neque eo modò colliguntur, vt Dioscorides perhibet, sed collecta in fasciculos colligantur, atque ita væneunt, dilutiore viridi colore nitent, non ex candido nigricant, &

præ-

præferuntur integra, quod facultas in iſtis meliùs conſeruari credatur. Odore nequaquam caput feriunt, vt reliqua odorata; Tum ſubdit Garzias Auctor eſt Plinius lib. XII. Arborem eſſe in Syria Folio conuoluto, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta, fertiliorem quidem eius eſſe Ægyptum, laudatius tamen ex India venire, in paludibus ibi gigni Lentis modò odoratius Croco, ſalis guſtu, minùs probari candidum, ſaporem eius Nardo ſimilem eſſe, & cuius odor in vino ſufferuefacti antecedat alios: Ex his videtur colligere Garzias à Plinio noſtrate deſignari Malabatrum, tametſi nec tàm validi odoris eſſe ſciat, vt Crocum, nec Nardi ſapore: quod verò eius odor alios antecedat, ea tempeſtate verum eſſe potuiſſe, cũ ignota adhuc eſſent Benieui de Boninas, Ambarum, Moſchus, Agallochum aromata odoratiſſima: Auicenna & Arabes per omnia Græcos ſequuti. In hoc omnes conuenire, Vrinam ſcilicet ciere, oris halitum commendare, veſtes ab eroſione tueri, easdemq; cum Nardo vires ſortiri. Huius hiſtoriam cum Bethle confudiſſe Amatum Luſitanum, & Marcum Oddum Medicum Patauinum, idem eſſe Folium, & Bethle perperam in Theriacæ examine exiſtimaſſe profitetur Carolus Cluſius: Betre fructum putandum, ex Auicenna eſſe Tembul, à Iacobo Antonio Cortuſo ſibi tranſmiſſum, exiguum, glandis forma, quem cum Folio Indo vulgari ad nos interdum adferri, intellexerat; Hoc Folium à Betre differre Cluſius contendit, Arboribus enim ſeſe implicare, & circumuoluere Betre, easque volubilis modò ſcandere, cui non diſſimilia habet folia, præterea & diuerſis capitibus Folium, & Betre ab Auicenna deſcribi: Iam verò cum iſthæc ſcribat Garzias, & Cluſius Viri eruditi, & diligentes, & diuerſis notis Folium deſignent ab ijs, quibus ſuum deſcribit Dioſcorides: quis verè ambigat non idem eſſe Folium veterum, & recẽtiorum: vel folia in paludes decidua oſtenſa tantum Dioſcoridi: Vtcumq; ſit (nolo enim recentionum hac de re induſtriam in dubium vocare) ad Theriacæ confectionem à Garzia deſcriptum Malabatrum admittendum, quod & à

Col-

Collegio Nostro Veronensi diplomate publico sæpius comprobatum.

E BETRE quędam perstrinximus, Differre à Malabatro contendit Garzia cap. xviij. nascitur in omnibus Indię maritimis regionibus Lusitanis cognitis, in continenti non reperitur, nisi è maritimis allatum, neq; regionem frigidam amat, vt est Sina, nec Solibus nimis aduſtam, vt Mosambique, & Sofala: Seri vitis modo scribit idem Garzias, addi stipites, & pedamenta, per quę repens se sustineat nostratis Hederæ instar, scandere.n. volubilis modò Clusius admonuit, cui & folia persimilia habere, Garzia mali Medici Folio simile Foliũ esse oblongius tamen, & per extremũ arctius, venas, siue Costas, vt diximus, per longitudinem excurrentes habens, optimũ censeri benè maturum colore flaueſcente, corrũpi si recens à planta collectum diutius manibus tractetur: frigidam faculeatem ipsi attribuit Auicenna: sed eius exemplar fortasse deprauatum, calidum enim, & siccum in fine secundi ordinis ex sapore amaro, & odore conijcitur, vt Galeni nos methodus ad vestiganda medicamentorum temperamenta instruit; Id verò scitu curiosum, quod tradit Garzias: opulentiores aliquos adituri, hoc Betre masticare pro more habent, vt odore os commendent; Summæ enim inciuilitatis apud eos esse anhelitum non habere odoratum; sic tenuioris fortunæ hominem cum potentiore colloquentem manu ori appositâ loqui, ne teter aliquis odor nares feriat; Mulieres etiam Viris congressuræ Betre mandunt, antequam colloquantur, putantq; ad laxiuiam maximam esse illecebram: Quibus obierunt sanguine iuncti, vel ieiunantes, eos ab eius vsu per aliquot dies abstinere: cibo sumpto mandi, Betre alioqui cibos nauseam ciere aiunt.

SECA-

SECACVL à Mauritanis Medicis vocatum, quid reuera apud Græcos exiſteret, dubitarunt multi Viri eruditi: Menardus, cui multæ gratiæ habendæ, quia inter primos ſitu, & ſquallore obſitam rem herbariam illuſtrauit, Polygonatum Dioſcoridis eſſe putauit Fraſſinella ab Hetruſcis dictum, ab alijs Italiæ populis Ginochietto, quaſi Græcam vocem ad viuum exprimentibus; Ex huius radicibus docet præſtantiſſimus Mattheolus aquam ſtillatitiam confici, qua mulieres ad faciem detergendam, & poliendam pro fuco vtuntur: cæterum & huiuſmodi radices Saccharo conditę ad albas vteri fluxiones plurimum conferunt, ſi diutius ijs vtantur fœminæ eo morbo laborantes: Iam verò Manardi opinio iurè à ſolertiſſimo, & in plantarum explorandarum ſtudio vnicè perito Mattheolo refutatur, quoniam Secacul habet Piſi folia, quibus Polygonatum caret, præterea & flores purpuraſcentis violæ maiores, albicantesque obtinet, radices pollicis craſſitudine, indicis longitudine ex Serapione; longiores Polygonatum eſt nactum; cinereo extrinſecùs colore, ſolida intùs matrice, & neruoſa eſt Secacul, quæ omnia in Polygonati radice deſiderantur: Eſt igitur Secacul radix Indica, vt Auicenna docet lib. v. Secacul ſunt radices Zingiberi ſimiles, quæ conuehuntur ex India, & fit ex eis cum ſunt recentes conditum in loco ſuo, apud nos autem humectantur in primis in aqua calida, quod etiam à Serapione traditum eſt: neque ijſdem pollent viribus Polygonatum enim ad vulnera, & maculas faciei delendas à Græcis probatur; Secacul verò ab Arabibus ad prolifici ſeminis vbertatem, & Venerem conciliandam: Hinc Manardi auctoritate deluſi multi (ait Mattheolus) qui Polygonati radices Saccharo conditas ad Venerem excitandam auidiſſimè deuorarunt, ſed irrito conatu, & ſucceſſu. Sæpenumerò dixi, atque iterum inculco nouatorum illum pruritum doctrinas veteres damnandi, & nouas obtrudendi, præterea & criticorum omnia ad præſcriptum Dioſcoridis,

& no-

& noua ad vetera redigendi sæpissimè errores noxios peperit, cum dempta, vel remissa acrius, & diligentius exquirendi ratione ad sirenum scopulos adhęresimus, vt factum est in his Polygonati radicibus pro Secacul vsurpatis: illaudato solo optime fruges enasci possunt, quare nec Arabum familia Medicorum despicienda, quæ proprias obseruationes, & curam in perscrutandis simplicibus medicamentis à Latinis, & Græcis ignoratis adhibuit: delicatulus ergo illementis appetitus rudes Mauritanorum voces, & sermonem despuendi omninò à serijs, & doctis Physicis abijciendus, nucleus, & medulla doctrinæ amplectenda, in quo studio quem parem faciam I.C. Scaligero vix reperio.

CALAMVS Aromaticus in India nascitur, ait Dioscorides: melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula, albicans, lentus in mandendo, & adstringens, ac cum aliquanta acrimonia amarus.

Hæc quidem Dioscorides: Sed statim maxima controuersia inter Auctores exorta, alijs Acorum veterum esse putantibus, alijs Galangam esse Acorum statuentibus, Manardus, atq; alij Viri docti legitimum Acorum esse existimantes refelli videntur à Garzia, quoniam tria distincta capita de Calamo, Acoro, & Galanga, Auctores potissimum Auicenna, & Serapion scripsere, qui Calamum describunt in sola India nasci profitentur, at Acorum nisi in Europa nasci tradunt; quare Indis Medicis fuisse ignotum Acorum, cum ipse à Nizamona vocatus, vt ab affectu tremoris eum liberaret, cum eius Medicis de Acoro est altercatus, quod esset Acorum nescientibus, nisi quod apud Turcas nasceretur: Præterea Calamus pallet, acer, calidus, & siccus secundo ordine: Acorum albet, amarum calidum, & siccum tertio ordine: Galanga vtroque calidior, & odoratior; Calamus, & Acorum cerebri, & neruorũ morbis conueniũt:

Galanga

Galanga ventriculum roborat, flatus discutit, oris halitum commendat, quocirca Clariss. Paternus Præceptor meus, qui summa cum laude Patauij Theoriticem Medicam olim profitebatur confectionem Diagalangam vocatam inter familiaria ventris remedia in primis habebat; non esse odoratum Calamum, nisi è terra auulsum, quantoque virentior est, tanto validioris, & tetrioris odoris videri, idem docet Garzias; Plutarchum Calamum Arabicum, Celsum Alexandrinum vocare, non quod extra Indiam etiam nascatur, verum quoniam ex India ad eas regiones conuehatur, seri per vniuersam Indiam, plurimum in Guzarate, & Belaguate: Goa in hortis satum prouenire, sed perpaucum: familiarem eius vsum mulieribus in vteri affectibus, & neruorũ doloribus: expeti Hyeme à Mulomedicis: contusum enim additis allijs, & ammi, quod est Cuminum rusticum, Salis momento, Butyro, & Saccharo, iumentis aduersus frigora manè exhibent id medicamentum vocari Aratam: quo vtimur, subdit Garzia, radix non est, sed Calami, cũ aliquantula interdum radicis parte fragmentum; hallucinari ergò, qui nihil nisi radicem esse putant, vt Acorum esse (licet falsò) ostendant: falli Manardum dum viij. lib. Epist. se vidisse in Pannonia recentem Calamum scribit, vt non longè petitus videretur, qm̃ ex India tm̃ affertur, fieri potuisse, vt satum in sporta, vel fictili viderit, vt plerumque satum Gingiber nascitur; neque quod in Calamo spongiosum est flauescente colore aliqua in re simile esse aranearum Telis, vt falsò Auicennas, & Serapion tradidere, quos Græcis, & Latinis melius hæc nosse oportebat, hæc nos pressiùs ex Garzia lib. primo de Aromatum historia: Cæterum Clusius in Annotationibus Garziã obscuritatis insimulat, Calamumque esse radicem, cum aliquantula interdum foliorũ particula, legitimum Acorum existere, eo Italos, Gallos, Germanos vti: spreto eo tetri, odoris, & saporis horridi, quem describere Garzias videtur, ob hanc enim causam apud nos in vsu esse desijsse: Mox quasi palinodiam canens, & se ipsum emendans, cum tertio recudenda esset illa Aroma- Cap. 32.

tum Hiſtoria ſcribit Cluſius, ſibi commodè innotuiſſe legitimum Calamum Aromaticum à Bernardo Paludano ex Syria, & Ægypto reduce communicatum, & ad Dioſcoridis deſcriptionem exactiſſimè quadrantem, cuius propterea Iconem ex fragmentis exprimi curauit. Vmbelliferam potius plantam, quam harundinaceam cenſendam, rectum enim habere Caulem, multis nodis, ſeu geniculis cinctum, læuem alioquin, intùs concauum, & membranula vti harundine præditum, qui aſſulosè, vt Dioſcorides ſcripſit, frangitur, ſatis eſſe odoratum, gratiq́ue ſaporis, amari tamen, & nonnullius adſtrictionis participem: Folia (vt ex veſtigijs colligere licet) bina ex aduerſo ſingulis geniculis ſitu Caulem amplecti videntur, radix ſummo capite nonnihil extuberat, deindè in fibras deſinit: ſimilis Calami fragmenta ab Antonio Collano ſibi miſſa mox teſtatur Cluſius, licet magis amari ſaporis, & nullius adſtrictionis, quibus in Theriacæ compoſitione fuerat vſus; Porrò huiuſmodi omnia iam deſcripta in hoc luculento rerum naturalium Theſauro aſſeruari, vnicuiq́; ipſum perluſtranti conſpicuum eſſe poteſt.

In hoc deſcribendo Calamo ſequutus ſum recentiorum Auctorum teſtimonium, & auctoritatem, qui propter nauigationum commoditates in India, & Arabia verum Calamum videre, & ſuis notis explorare potuere, nam quæ à Matthæolo Viro Clariſſimo, qui antè hos vixit memoriæ ſunt mandata per otium, & animi cauſa æquiſſimus Lector perlegat & Viri ingenium, & accuratum ſtudium plantarum perquirendarũ in ſui æui tenebris candidè ſaltem admiretur, & dilaudet. Hermolaus Barbarus libro primo Corollarij cap. xvij. de hoc Calamo agit, eruditionem affert, legitimum Calamum ob eaſdem ſui ęui tenebras referre omninò nõ potuit: ab Hippocrate ſcilicet Myrepſicon, ideſt Vnguentarium vocari, in Arabia naſci, communem eſſe Indiæ, atq́ue Syriæ: tum ex Theophraſto docet, inter Libanum montem, aliumq́ue ignobilem in conualli modica paluſtribus ſiccatis per Æſtatem tricenis ſtadijs iuncum & Calamum odoratos gigni:

gigni: Sed præstantiorem odore Calamum statim è longinquo inuitare: Araneum eius (vt ait Plinius) in fistula florem appellari, magno Domitij errore in quadam Papirij Poëte Syluula non distinguentis harundinem Saccharum fundentem ab odorata: Calamo pretium in libras Denarij xj. reliqua probatio vt niger sit: paulò post: legi (inquit Barbarus) & in Męotide odoratum nasci Calamum radice subalbida, & sine fistulis plena intus, & amara, specie Acori, de quo & falsi quidam sunt, Acorum eam putantes: cætera perquire Lector apud Hermolaum.

Verumenimuerò in Musæo CALCEOLARIO præter prædictum Calamum, & Martinelli conspicitur Calamus, quem ex Malacha Indiæ Prouincia allatum scribit, Harundo est geniculata, nitida, paruum quæ digitum æquat, cuius color flauus est saturatior, odorata, parum lenta inter mandendum, quæuè subacris, & amara percipitur: ijs ferè viribus prædita censetur, quibus Calamus alter apud Dioscoridem, & Galenum donatur.

SATYRIONES amborum generum se comperisse testatur Mattheolus noster in Comment. suis Italicè conscriptis, opera, & sedulitate duorum peritissimorum Pharmacopæorum FRANCISCI scilicet CALCEOLARII Senioris Veronensis, & Cechini Martinelli Seplasiarij Venetijs ad insigne Angeli: à CALCEOLARIO primam Satyrij speciem habuisse, vt erat rerum singularium inuestigator acerrimus, à nonnullis Dioscoride teste Trifolium vocitatam, cuius Iconem subijcit ex viuo effictam, cui nulla deesset ex notis à Dioscoride positis: Martinellum verò ex Damasco Syriæ erithronium Satyrium misisse: cuius etiam figuram delineauit, vt qui testiculos canis esse Satyrium putant, tandem aliquando resipiscant: eos testiculos se vdisse in montibus vallis Ananiæ, atq; alibi

varias, ac diuersas ſpecies præter illam, quæ duas parit radices manibus humanis perſimiles: vulgò palma Christi vocatas, & ab Auicenna digiti citrini, hæc quidem ille in eo Commentario Italicè ſcripto, verùm cum in latinis duarum editionum Commentarijs, quos pro legitimis, & accuratè ſcriptis agnoſcit Mattheolus, nulla Satyrij Calceolarij facta ſit mentio: facilè ſubueritus ſum eam primam Satyrij ſpeciem exiſtimaſſe, mox (diligentius re perſpecta) Phallum Hollandicum, cuius ſententiæ fuit Ludouicus Fumanellus noſtri Collegij Medicus nobilitate, & virtute inſignis (vt mihi olim rettulit, cum in ſua peramœna villula huiuſmodi plantam offendiſſet, & alijs peritis rei herbariæ viris oſtendiſſet, neq; enim affirmando huiuſmodi plantas obtrudebat Calceolarius, ſed ſummo, & peracri Mattheoli iudicio explorandas ſubijciebat, quoniam exoriens tunc huiuſmodi ſtudium barbarorum antea ſitu obſitum diligenti examine, & ἐποχῇ Arceſilæ ſuſpenſione nimirum aſſenſus indigeret.) Porrò de Satyrio Dioſcorides ſcribit lib. iij. Tryphillum vocari ἐπεὶδὴ ὡς ἐπὶτὴν γῆν φύλλα τρία φέρει πεκλασμένα, quoniam trifert folia ad terram infracta, quaſi quod illa terram ſpectēt, & ad illam deuergant; ſic benè tranſtulit Ruellius, quod non percipiens M. Virgilius textum verborum emendando corrupit ὡς ἐπὶ πολὺ legens, plerumq; ſcilicet illum foliorum numerum obſeruari, quod arbitrarium eſt, & gratis dictum, rumici, ea, aut lilio ſimilia minora tamen & rubra, Caulem cubitalem, nudum, obtinet florem lilij effigie candidum, radicem bulboſam, mali magnitudine, πυρίων, ruffam ſic melius Marcellus, non fuluam (vt Ruellius vertit) intùs vt ouum candidum, guſtanti dulcem, ori non ingratam, cum vino auſtero bibitam contra opiſthotonum valere, & cum vtendi venere, vrget neceſſitas, valdè pollere vſurpatam docet, quod & de Satyrio erythronio hoc eſt rubente tradit: Semen ſcilicet illius ad Venerem ſtimulare non minus, quā Scincus (Cocodrilum terreſtrē vocat Marcellus) radicem vel manu contentam ad libidinem excitare, eoq; magis ſi in vino bibatur.

CAR-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

CARPESIVM porrò Galeni esse Arabum, & Mauritanorum cubebas Hermolaus Barbarus lib. IV. Corollarij memoriæ prodidit: hoc duorum generum esse Ponticum,& Lacrtium à montibus Pamphyliæ,vbi frequens est, ita dictum: Inueniri hoc & in Sida copiosum tradit, oppidum id esse Pamphyliæ. Naturam, & effectum ei reddere, quales ipsi Phu, gustumquoque similem, tenuioris hoc est, subtilioris substantiæ, propterea, & plus virium in eo esse purgandis, & exterendis intestinis, quæ sint occlusa, non tamen par virtute penetrandi Cassiæ, nedum Cinnamomo, etiam si Quinto (inquit Galenus) ita videbatur vrinam ciere,& renes calculis laborantes liberare, quo argumento (subdit Hermolaus) Mauri Sylueſtri Myrti Baccas Carpesium, & Cubebas esse putauerunt, præcipuè cum nec Carpesium Dioscorides,nec Galenus Myrtum Sylueſtrem vmquam nominent, affert postea rationes apodecticas Hermolaus, quibus ostendat Cubebas non esse sylueſtris Myrti Baccas, odoratum semen Carpesium est, hoc est Cubebæ: Fętent sylueſtris Myrti Baccæ, dum recentes sunt: ossea in ijs duritia: in Carpesio nihil Tale: superuacuum verò existimat in re confessa quidem, sed à nobis primum comperta, longiorem moram ducere: Illud in transcursu dixerim Carpesium, si ore contineatur, claram vocem facere pronuntiantibus, subdit Vir Clariſſimus,ob id Bernardus Iustinianus homo imprimis doctus, & eloquens, nũquam sine hoc semine concionabatur, sed & illam dotem prædicant, maiorem in coitu voluptatẽ sentiri ab ijs, qui habeant id in ore, quasi non satis sit in ea titillatione mens commota, nisi doceamur, quemadmodum nos Venus adminiculatior, & violentior transuersos auferat: Galenus lib. vij. de simpl. medic. facult. eadem ferè habet, quæ in suum doctiſſimum Corollarium transtulit Hermolaus, Carpesium scilicet simile esse vocato Phu, hoſt est Valerianæ, non gustu tantum, sed & facultate, sed plus habere tenuitatis, proindè magis eo etiam Viscerum obstru-

obstructiones extergere, & lotium mouere, renesque calculis degrauatos expurgare, non tamen eatenùs tenuium esse partium, vt loco Cinnamomi (si non sit ad manum) liceat vsurpare, sicuti faciebat Quintus: Præstantius esse Ponticum Carpesium Laertio, non tamen vel ipsum esse Cinnamomi viribus vicinum, immò non paruo deterius optima Cassia, nuncupari vtrumq; à montibus quibusdam Pamphyliæ, in quibus nascitur: ingensque eius prouentum esse in Syria. hæc ex Galeno auctore locupletissimo. Cæterum Garzias Hortus non esse Carpesium Cubebas ex eo euincit, quoniam Cubebas ex India petant Turcæ, & Syri, magnoq; redimant, cum non conuecto vti possint, & sine magno sumptu, quale est Ponticum Carpesium, quodue plurimum in Syria nasci tradunt: huic argumento probabiliter responderem efficacius esse Indicum Carpesium, idcircò spreto antè oculos posito illud exquiri. Alterum argumentum efficacius: Carpesium ex lib. primo de Antidotis describi à Galeno festucarum tenuium modo, at festucis dissimiles esse Cubebas omnes vident. Matthæus Syluaticus ex Serapionis, atque Arabum auctoritate Cubebas etiam Dioscoridis Myrtum syluestrem, vel ruscum putauit, sed falsò; decipi enim verè putat Garzias Mauritanos, cum easdem facultates in libris Græcorum repertas Indicis medicamentis accommodare studeant, & eadem nomenclatura donare: Planta Cubebarum (vt idem docet) Malo vulgari minor est, folijs piperis, sed angustioribus per arbores Hederæ, aut, vt verius dicam, Piperis modò repens, non Myrti effigie, nec folijs Myrti similibus: Fructus racematim cohæret, non quidem vt in vua coniunctim, sed singulis granis ex suis pediculis dependentibus: Flos est odoratus, magnus earum in vino maceratarum vsus ad excitandam Venerem; Tanta in existimatione est hic fructus etiam vbi nascitur, vt eum incolæ decoquant, antequam efferri sinant, metuentes ne alibi satus enascatur, quod à Lusitanis fide dignis se accepisse Garzias profitetur, qui longo tempore in Insula Iaoa habitauerunt, quibus & Carolus Clusius assentiri vide-

videtur: Obseruat etiã doctissimus Mattheolus Carpesium Galeno esse λεπτὰ τὰ κάρφη παρατιλήσια τοῖς ἀκρέμοσι τῦ πιναμίομι tenuia scilicet sarmẽta Cinnamomi Virgultis similia: quare potius esse radicum Sarmenta Galeno Carpesium cum Phu sapore, & facultate assimiletur: diutius etiam asseruetur, & perduret, quod solidiorum radicum proprium esse videtur.

ACORVM, de quo mirificas controuersias Botanici recentiores excitarunt, aliqui enim Calamum odoratum esse volunt, negant alij, vt Garzias, quoniam diuersis capitibus Auctores de ijs agunt, præterea Calamus in India tantùm nascitur, Acorum duntaxat in Europa: Acorum igitur folia iridis habet angustiora tamen, radices, non dissimiles, complicatas non in rectum, sed obliquum tendentes, & summo cespite sparsas geniculis interceptas, albicantes, gustu acres, odore non ingratas, optimum est densum, candidum, plenum, non exesum, odoratum: Vires ferè easdem præcisè obtinet cum Calamo, propterea Calamum esse putarunt non infimæ classis Physici, & Herbarij, sed (teste Garzia) Calamus pallet, acris est, calidus, & siccus in secundo ordine: Acorum albet, amarum, calidum, & siccum tertio ordine. Idcircò Acori loco Calamum substituendum docet, sed maiori quantitate, quod non adeò calefaciat, & desiccet sicuti Acorum: Plinius radices nigras, & minùs venosas ei reddidit, teste Hermolao, qui fatetur se intùs rubentem vidisse, foris colore inter nigrum, & candidum: raram inuentu falsò tradit Apuleius, nec nisi cum florem emiserit cognobilem locis cultis, & hortis, pratisque nascentem, legendam Augusto mense: Piperapium vocari idem auctor docet, quoniam apes suspensa in earum vasis herba numquam diffingere obseruatam sit: Acoro flores aureos, Croceosque attri-

tribuunt, ſemen ſpiſſum, atque gliſcens, non ſine odoris gratia: Haberi ferunt in Chio, Helleſpontoque, & Euxino mari radicem Acori ſubrubentem venis intrinſecùs neruoſis prætenuibus, & candidis; eaque indigenas Iridis loco vti: Hanc ergò fortè vidit Barbarus, & nos in Muſæo repoſitam conſpicere, & explorare ſine controuerſia poſſumus. Sed non ſunt hîc prætermittendi admirabiles Scaligeri ſubtilitatum Theſauri, ita enim & de Acoro multa non aſpernanda intelligemus, & quo pacto calida, & odorata in frigidis proueniant locis nobis conſtabit. Dixerat Cardanus: Rubus mora ferens, & Filix nonniſi frigidis inueniuntur regionibus; obijcit doctiſſimus Scaliger Calabriam, & Siciliam vtriusque plena eſſe: in Syria quoque, & Aphrica tàm rubum, quàm filicem eſſe: Triticum non tantum in temperata, ſed in æſtuoſa regione naſci: ſic aromata in calida, & frigida. In Iaua enim inſula plurimum Tritici: In ea Indiæ parte quæ affinis eſt Temeſtitam ſegetis in herba, & ſtipula plurimum, Spicæ etiam ſpem certam futuram, ſi per Soli nimiam liceat vliginem: in Angliæ parte vltima, quam Scotiam vocant, adeò probum oriri Triticum, vt cum eo pane nullus præterea tota ex Europa comparari mereatur. Iridem, & Acorum inter aromata numeranda eſſe docere odorem, nec reclamare Theophraſtum, illum in Illyrio optimum, non in Aphrica: Acorus ad Tanaim eam namque radicem, quam falsò vocant Calamum Aromaticum Acorum eſſe: Air incolas vocare: alios Boſtuorce, Lituanos Tartaricam herbam, ſua lingua Tattarſchizeli, quia Tartarum tractus is eſt, qui ad Tauricam pertinet Cherſoneſum: Turcas etiamnum vocare Aſarum: Calamum autem Aromaticum in Aſianis, & Ægyptijs apohecis vulgò venalem eſſe ea facie, quam delineat Dioſcorides; in Ægypto frigidiſſima naſci, argumento eſſe Oppium; In India Cacao, ſubdebat Cardanus, ſemina calida in frigidis non poſſe perfici, quia Aeris auxilio opus habet natura; calidas verò radices poſſe:

Obijcit

Obijcit Scaliger Cyperum,& Acorum Ponticũ nullis commentis ſub aquis à natura perfici, ſæuas eſſe Hyemes in frigidis locis, Æſtiuos Soles imbecillos, ſubtus terram verò aquas eſſe calidas hyberno tempore, numquam tamẽ aquas ad Mæotidem, ſub terra ad eam venire caliditatem, quæ ſat ſit coquendo Air, hoc eſt Acoro: Hæc ex his Clariſſimis Auctoribus attulimus, vt intelligeremus, quo res teſtimonio recentiori nituntur, eò eſſe veritati propiores, multaq; à Pharmacopœis Patrum noſtrorum diffidentia, & imperitia deceptis palàm non admitti, quæ tamen propter Luſitanorum nauigationes Indicas paſſim communicata, & vulgata cernimus, nam profectò & Balſami arbuſculum funditùs interijſſe, atque hoc pacto ſpeciem deſijſſe pronunciabant, vuamque Amomi fuiſſe in vſu negabant, ſed tantùm lignum, ſed præſtabant rationibus vltro citroque ritè penſitatis: & Cluſij, Garziæ, Bellonij, Scaligeri auctoritate ſubnixos exiſtimare nos poſſe oculis cernere, & manibus contrectare, quæ à veteribus fando ſolum, & audiendo percipiebantur. Nemo ſapiens,aiebat ille, mutationem conſilij inconſtantiam putauit: deſinant igitur inuentis frugibus glande vſcit,aut vllis ſuccedaneis aut ἀντιβαλλομένοις Theriacã, & alias huiuſmodi magnas compoſitiones conficere.

XYLOBALSAMVM, quod in CALCEOLARIO Theſauro aſſeruatur notas eas obtinet ad vnguem, quas recenſet Dioſcorides lib. primo, cum probari recens ait tenue, fuluũ,odoratũ, quadantenùs Opobalſamum ſpirans: cum verò comperiatur Balſami ſuccus, qui Opobalſamum dicitur; Carpobalſamum, quod eſt Balſami ſemen, & lignum Balſami, de quo in præſentia agimus, prudenter Dioſcorides monuit præcipuam auctoritatem eſſe ſucco, ſecundam ſemini, minimam ligno: hoc ex aqua potum cruditatibus, torminoſis, vulſis, venenatorũ ictibus opitulatur, vrinam cit: Ad capitis vulnera cum ſicca Iri conuenit,

squammas ossium extrahit, & ad vnguentorum spissamenta additur: Ruellium prætermisisse vocem ἐφεψεῖν miror, quæ necessaria est, vt intelligamus prius decoquendum Xylobalsamum aqua, mox potandum.

Vsque ad præstantissimi Mattheoli tempestatem creditum videtur, quod Xylobalsami loco in officinis habetur, Myrtum potius referre, quã Balsamum, quod fortasse verum fuit, cũ postmodum diligentia recentiorum, & nauigantium industria horum medicamentorũ prouentus in Italiam inuectus: eius vice Leucoij radicem à Galeno substitui docet Mattheolus, sicuti Myrrhę Stacte, vel oleum Irinum pro Balsami succeo. Vir admirabilis ingenij Hermolaus lib. primo Corollarij, admonendi sumus (inquit) Dioscoridem in huius mentionis Calce dicere Xylobalsamum decoctum cum Iride sicca mederi capitis vulneribus ἀπὸ γυμνὸς καὶ λεπίδας nos squammas detrahere conuertimus, vt vel porriginem intelligas: hæc Barbarus doctè, legerat enim apud Celsum porriginem fieri, vbi inter Pilos, quasi squãmulæ à cute resoluuntur modò sine vlcere, modò exulcerato, loco λεπὶς etiam est squãma fractorum ossium; carunculam etiam inter viuam, & emortuam ossis adusti partem subeuntem, quod abscessit, expleturam (eodem Cornelio Celso teste, λεπίδα à Græcis appellari idem testatur Hermolaus.

DE CASIA Dioscoridis caput expositurus doctissimus Marcellus eruditè, & eleganter monet, aliquas plantas adeò esse natura nostro Orbi implacabiles, vt nullis blanditijs, aut obsequijs retineri se apud nos patiantur, non secùs quã Alpini homines delitias Vrbium, & maiestatem fastidientes, cum primum remissa tantisper eorum custodia, & cura, in genuinum, & natale sibi solum reuertuntur, tantus Patriæ, & natalium suorum omnibus amor est, nam & Vlysses fumum se malle è caminis Itachæ emergentem videre, & deinceps mori professus

fessus est, ita enim Minerua apud Homerum Iouem ὕπατον κρειόντων summum scilicet regnantum alloquitur αὐτὰρ ὀδυσσεὺς ἤμενος οὐκέτι καρτὸς ἀποθρώσκοντα νοῆσαι ἧς γαίης θαλέθειν ἐμέεται : Ex harum igitur censu Plantarum erit Græcorum Casia, quæ nulla cura, & diligentia sub cœlo Italico aut Septentrionali excoli, aut perennere valuit. Iuxta enim odoriferam Arabiam nascitur, teste Dioscoride, crassi corticis Sarmento, folijs Piperis: eligenda fulvescens, pulchri coloris, Corallij æmula, perquã angusta, longa, crassa, fistulosa, gustu mordens, cum aliquanto feruore adstringens, aromatica, vinoso odore, huic tamen præferri docet crassam, purpuream, & nigricantem, quæ rosam odore imitatur: Ex hac fortè oleo permista, vnguenta apud veteres factitata crediderim, quæ summus Poëtarum Virgilius innuit, cum ait,

Nec Casia liquidi corrumpitur vsus Oliui,

Delitias enim à rusticorum abdicans vita, haud corrumpi ab ijs legitimum olei vsum aromatum permistione significat. Antiqui eius loci expositores tradunt olei generalem esse vsum, quod cum in vnguentum fuerit corruptum, vni rei tantum esse aptum incipit: at cum aiunt Casiam herbam esse, qua fit vnguentum ieiunè satis, & imperitè rem transigunt: sicuti & à recentoribus Dioscorides consulendus fuerat, qui fistularem, & soluentem Casiam, de qua supra egimus, à Virgilio intelligi putarunt. Est & alia Poëtarũ Casia, quam Cneorum nigrum aliqui esse censent, de qua Virgilius,

Tum Casia, atq; alijs intexens suauibus herbis
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

& alibi

Nam ieiuna quidem cliuosi glarea ruris
Vix humiles apibus Casias, roremq; ministrat.

De hac & Hermolaus meminit lib. IV. Corollarij, cum ait, Nostri hanc scilicet Chamęlæam, & Thymelæam præcipuè Casiam videntur appellasse; Theophrastus Cneorum, Higino id apud nos Casiam interpretante, cuius duo genera feran-

ferantur, candidæ, cui folium cutis modo quadantenùs Oleagineum, nigræ, carnosum Tamarici similius, siuè vt in Theophrasto quidam (quos probo) legunt, Myrto: Candida magis humi se spargit, & odorata est, nigra sine odore: Radix ambabus alta, prægrandis, rami copiosi, crassi, surculosi ab terra protinùs, aut paulò supra emicant admodum lenti, vt quibus ad vinciendum pro iunco vtuntur venere in coronamenta folio. Post Æquinoctium Autumni germinant, atque florem mittunt, qui diutinus eis est, hæc tota de Cneoro, siue Casia Theophrasti sententia est. Hæc Barbarus, quæ eo consilio attuli, vt Casiam Virgilij, quæ herba est humilis apibus apta, & familiaris à Casia lignea, & aromatica distingueremus. Ad quam reuertens libenter ex Theophrasto adnotarim. Eam fruticem esse magnitudine Salicis Amerinæ, sed multis, surculosisq; brachiatam ramis, crassiore, quam Cinnamomum Sarmento, præterea neruosissimam, & solo cortice cõmendabilem, qui ei cutis tenuitate obducitur, neque aliter detrahitur, quã si præsutas corio bubulo virgulas bicubitas enati vermes eroserint cortice tuto, intactoq; propter amaritudinem, odorisque acrimoniam futuro, quãuis Dioscorides crassum ei corticem adscribat, Plinius, & Theophrastus, tenuem potiùs cutem. Fabulas esse Hermolaus tradit, Casiam, Cinnamomumque nidis Auium decuti plumbatis sagittis, aut circa paludes quasdam colligi propugnante diro Serpentũ genere, vt Theophrastus ait, Vespertilionumque, vt alij: quoddam genus Casiæ hircinum virus redolere, Τραγίζουσαν, proindè damnari transtulerunt Barbarus, & Ruellius: alij Mauritanos porri odoré vertisse animaduertentes Πρασίζουσαν legerunt vtra lectio sit verior experti iudicent, ait Hermolaus; qui capite illo de Casia lib. primo Corollarij se inuenisse apud Græcos authorem tradit, qui Paulum, & Oribasium de Casia Syringa loquentes induxerit, quod scilicet aduersus flauam bilem profit, præter naturam pallescentes, angina affectos, & peripneumonicos iuuet, & Oribasius ea dixerit refrigerari colores iocinoris intemperatos; ex his intel-

intelligimus Cassiam fistularem Ægyptiam, & Cathatarticem superius à nobis descriptam cognitam fuisse vetustioribus post Galenum Græcis Medicis, calidam, & humidam abscessu primo, cum Aromatica, & lignea excalefaciat, & siccet abscessu ferè tertio: hoc adscripsi ob summam Hermolai auctoritatem, & quia apud alios auctores hoc reperire vix quispiam possit. Cæterum Cassia Aromatica menses trahit ex Dioscoride, lentigines tollit, cum melle illita: Fœminis prodest εἰς ἐγκαθίσματα τε καὶ ὑποθυμιάματα: eius scilicet decocto desidentibus, vel per suffimentum excipientibus (ita enim verterim) ad dilatationẽ matricis, vel ad laxandos muliebres locos (vt Marcellus vertit) Græcè πρὸς ἀνευρισμὸν μήτρας. Duplo pondere medicamentis mixta in cinnamomi defectu, idem præstat, ἄγαν δὲ ἐστὶ πολύχρηστος, ad plurima scilicet perquam vtilis, vel multiplicis vsus, quod remediũ polyereste à nonnullis etiam Medicis appellatur.

VErumenimuerò vt ex prescripto Socratis apud Xenophontem meliores aliqua ex parte ex hac stirpium lectione discedant Lectores, illud accuratè perpendendum existimo. Quemadmodum Plantarum perfectio ex proprij loci natura retinenda qua conseruantur, soli cęlique ratione habita, & virium suarum explicatione, & diffusione potissimum dignoscitur, quæ vè stirpes à sua genuina natura, & proprijs notis obsignata à Dioscoride degenerant eas damnari docet, vnde & Pseudocasiam vocauit, quæ minimè odorata est, sed hirci, vel porri virus redolet, ita homines vitiosos, & prauis scelerum, & libidinis habitibus deformatos à sua natura plurimum deflectere, quæ ita comparata est, vt appetitionum motus sub rationis gyro compescantur, ratio porrò humana legi diuinæ subdita sit, vt morbi illi animorum gemini euellantur vitium, & ignorantia, virtutum, & doctrinæ saluberrimis antidotis, quod ex Platone acceptum vberius explicarunt

tum

tùm gentiles Philoſophi, tùm Sacræ paginæ interpretes, meliori lumine illuſtrati, quorſum enim ſcriptũ, impios eſſe corruptionis ſeruos, à quo enim quis ſuperatus eſt, eius, & ſeruum addictum eſſe? peccatorum ſuorum vinculis vnumquemque conſtringi, nec liberum dici poſſe, qui vincentibus, & vincientibus cupiditatibus ſit ſubiectus? Hinc Prophetarum vaticinia Euangelicis litteris conſentanea eam Chriſtianis libertatẽ pollicentur, quæ in ſyncera in Deum, & omnes homines charitate poſita eſt: vt veriſſimè, & ſapientiſſimè Diuus Auguſtinus pronunciarit, tum demum verè liberum eſſe voluntatis arbitrium, cum vitijs, peccatisque non ſeruit, ſolum peccatum miſerrimam inducere ſeruitutem, vt bonus quisq;, etiamſi tyrannide opprimatur, verè ſit liber, malus autem, etiamſi regnet, ſeruitute premmatur, non vnius hominis, ſed quod grauius eſt, tot dominorum, quot vitiorum; proindè Achabum regio ſceptro licet inſignem venundatum tamen, ac peccati ſeruum fuiſſe, qui ſordido Idololatriæ cultui crudelitati, iniuſtitiæ ſe totũ ſponte addixerat: Ex his grauiſſimi Theologi calculum adijciunt ſententiæ illi peruulgatæ apud Stoicos, Solum Sapientem eſſe liberum, qui nihil velit, niſi quod rectum eſt, & iuſtum, & nullos patiatur Dominos, quos timeat; quod ritè expreſſum ab Horatio.

Lib. de Ciuitate Dei.

Quisnam (inquit) liber? Sapiens ſibi qui imperioſus,
Quem neq; pauperies, neq; mors, neq; vincula terrent
Reſponſare cupidinibus, contemnere honores
Fortis.
Duramq; callet Pauperiem pati,
Peiusq; letho flagitium timet.

Verum & Dion Chryſoſtomus orat. vltima gentium ſtoliditatem irridet bello aſſiduo certantium, vt ſe in libertatẽ vindicent, cum ſub vitiorum iugo duriſſima ſeruitute premantur: Vos, ait admiror, miſereorque ob difficilem, atque iniquam ſeruitutẽ, qua à vobiſmetipſis copulati detinemini: non vno ſolũ vinculo, neq; duobus, ſed ſexcentis circundati;

Tum

Tum memorat Dion primam dominam Voluptatem, quæ Sardonium quiddam ſubridens occurrat vincula florida, & mollia ſecum afferens, mox crudelem dominam Auaritiam, poſtremò, quę ſuauiſſimo dominatu corda mortalium vaſtat Libidinem dominandi; quæ tria ſunt Idola res omnes perturbantia, & ſæpiùs à nobis exagitata: Aduersùs hæc Plato, Ariſtoteles, Seneca tres vitæ benè inſtituendæ admirabiles Magiſtri præclaris præceptis nos armarunt, atq; adeò animarunt, ſed geminum hominum genus legitimæ huic pugnæ, atque inſtitutioni viſi mihi ſunt ſemper repugnare; Hiſtriones nempè quidam ſubdoli in hac vitę ſcęna (ſiquidem vniuerſus mundus videtur in pręſentia hiſtrioniã exercere) Hypocritas vocarunt pietatis Chriſtianæ aſſertores. Præterea Critici quidam φιλαυτοι, & ſibi nimio plus placentes, qui viuunt, ſcribunt, & loquuntur perindè, ac in veteri Republ. Romana M. Varronis, aut Ciceronis ſectatores forent; iſti tres illos ſapientum Proceres eò tantum legunt, & citant, vt ingenium oſtentent, & orationem phaleris inſtructam obtrudant: & ſe pro magnis litteratis apud vulgus ignarum, & admirabundum venditent; verum paucis opus eſt ad bonam mentem; hęc ſtudendi methodus doctum efficiet, non probum: hoc pacto inſtar Penelopes procorum hæremus in Ancillarum amore, hoc eſt in exucca antiquitatis notitia, & imitatione, non penetramus ad Penelopem, hoc eſt virtutem, & ſapientiam, quæ omnibus doctis, & veris Criticis, qui ſunt ſol, & ſal litterarum debent eſſe propoſita, vt ſæpè inculcat doctiſſimus Lipſius, cuius etiam illa aurea præcepta: Sicuti rota, quæ in terra voluitur, parte ima, ac minima eam tangit, cætera extat, & eſt in alto, ſic nos oportet decurrere per hæc humilia optima, & maxima parte altos, & ſubleuatos: Explorent ſeſe Critici, & Hypocritæ ſentient ſibi ineſſe diuinum quiddam, ingeniumque ſuum, ſicuti ſimulachrum aliquod dedicatum putabunt, vt ait Cicero, quare infinitis partibus maiorem curam nobis eſſe ponendam in exquirendis rationis humanæ perfectionibus, ne tamquam Pſeudocaſia degeneremus, quæ

eis

eis commoditatibus, quæ ad corpus & præsentis vitæ statum pertinent: Sed Hypocritæ Auaritia, & Ambitione turgentes sat habent, si vitæ integritatem, & rationis perfectionẽ in primæ Dominæ Voluptatis corporeæ carentia positam persuadeant; Critici voculas consectantur, & locos pugnãtes conciliant: Hisce normam studendi præscripsit Lipsius, sicut limites in agris confundi non sinunt, & misceri, sic salutaria illa sapientum monita & lectio coërcent, & animũ, nec diffundi ad vana illa sinunt, nec misceri: quod egregia similitudine comprobatum à Plutarcho, qua statuit efferatos animorum motus Sapientiæ præceptis, & sententijs audiendis, & ruminandis sic compesci, ac mansuefieri, vt truculentos canes, qui ad agnitæ vocis agnitionem rabiosos ponunt latratus: Verum id adijciendum optimam educationem puerorum, vt in viros vndiq; perfectos euadant, Basim certiorem, & solidiorem esse hisce præceptis, quæ adultos instruent, educatione virtutum habitus comparantur: Habitus per virtutum singularum actiones adolescentibus insinuandas fiunt. Id verò Aristotelis in fine ethicorum tenendum, & Legislatoribus, Principibusque inculcandum, numquam fore scilicet Ciues, & Ciuitates vera virtute felices, nisi lege sanciatur educatio, quam apud Sinas vigere aiunt, atque etiam alibi vsu, & consuetudine inualuisse: Hæc igitur sedulò agenda, non ad inanem doctrinæ, & ingenij nundinationem in vulgus efferenda, vt otiosæ Criticorum, vel Aulicorum mentes nouitate delinitæ detineantur: Illud Ennij valdè mihi probatur ea libertas est, qui pectus purum, & firmum gestitat, Aliæ res obnoxiæ noctẽ in obscura latent: quasi virtutum studium magis proprium sit hominis, vt acutiores etiã Peripatetici contendunt, non anxia illa causarum rerum naturalium inuestigatio, quam occupationem pessimam Hebræus sapiens nuncupauit. Hoc pacto per morales virtutes præclarum fundamentum perfectioni Christianæ, quæ superiori, & maiori lumine est subnixa, substruemus: & quemadmodum singulę animantes ex propria naturæ suæ actione summam & perfectionem,

& vo-

& voluptatem nanciſcuntur, ita ex formæ humanæ rationis ſcilicet operatione ſecundum virtutem comparata, quantū viuenti homini licet, proprium, & genuinum nobis bonum conciliabimus. Bias ſanè interrogatus, quod eſſet omnium in vita maximè ἄφοβον, hoc eſt intrepidum ὀρθὴ συνείδησις, inquit, hoc eſt mens, ſibi benè conſcia: aſſiduæ, & domeſticæ furiæ ſunt improbis carnifices illæ conſcientiæ, quas, vt velint (vir doctus ait) prorſus deponere non poſſunt. Aurea verò præceptio M. Tullij, & ſemper in pectore geſtanda: *Satis nobis* (ſi modo in Philoſophia aliquid profecimus) *perſuaſum eſſe debet ſi omnes Deos, hominesq; celare poſſimus, nihil tamen auarè, nihil iniuſtè, nihil libidinosè, nihil incontinenter eſſe faciendum*: Honeſtæ verò vitæ rationes in ventura tempora numquam differendæ, quinimmo Talaria nobis induenda, & in hoc dignitatis, & honeſtatis curſu remis, & ventis conſuetis contenti eſſe non debemus, nulla ergo interponenda mora: Scitum enim illud eſt ſeram parſimoniam in fundo eſſe, vt monuit etiam Heſiodus μεσσάθι σείδεσθαι, δεινὰ δ' ἐπὶ σταθμῇ φείδω, ideſt, parçendum in medio eſt, grauis eſt res parcere fundo; illic enim non ſolum quod minimum, ſed & quod deterrimum reſidere ſolet: ita demum, ait Seneca, Vita beneficium erit, alioquin mors eſt, & quidem turpis inter fęda verſantibus. Maximum enim viuendi impedimentum eſt expectatio, teſte eodem Seneca, quæ pendet ex craſtino, perdis hodiernum, quod in manu Fortunæ poſitum eſt, diſponis, quod in tua, dimittis: & ſapiens Belga præclarè ad quendam Plauti locum alludens, Miſeria, aut inſipientia noſtra, numquam iudicijs, aut deſiderijs quieſcere, præſentia omittere, abſentia quærere, & vitam ſemper inter vota ſuſpenſam habere. *De brevitate vitæ.*

Hic ego Criticos antiquarios amicè oratos velim, vt non expendant quis ſcribat, aut quomodo ſcribatur, ſed quid ſcribatur, anxiam enim illam, circumtonſam, & veluti manufactam ſcriptionem nos ſpernere iam ſumus proteſtati, quæ, teſte Seneca, animum non minùs puſillis eſſe occupatum oſtendit; ita illud continget, quod maximum eſt in-

Christiana disciplina, vt factores verbi, non tantum Auditores efficiamur.

AD Musæum nostrum redeo, in quo cum Casia prædicta asseruari tũ Cinnamomum Dioscoridis, & veterum conspicitur: Quinque huius genera produxit Dioscorides: qui etiã præferri Mosyliticũ docuit recens, nigrum, ex vinoso in cinereum vergens, leue, tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cinctum, per quam iucundè olens, optimi ferè temperamentũ, odoris proprietate constat, inueniri etiã in optimo, quodve scorsum nascitur, odorem Cardamomo proximum, acre, mordens, & cum calefactione quendam salsum: Talibus genuinis notis nostrum hocce Cinnamomum præditum videtur. Contendit eruditissimus Mattheolus Cinnamomum non inueniri, vel difficillimè, quòd ex Galeno etiam probatum voluit lib. de Antidotis, qui in Imperatorum Thesauris tantum comperiri scripsit, indè petendum cum Theriaca conficienda esset: Sed nostra ætate, Lusitanorum nauigationibus omnia patefacta: Compertumque Casiam, Cinnamomum, & hanc Canellam vulgarem idem esse medicamentum, quinimmò & eiusdem Arboris esse ramulos, qui pro soli varietate odoris, & virium præstantia variant, quod Nicolaus Monardes visus obseruasse, qui ex Occidentali, & Orientali India petitum agnoscit Cinnamomum: Eadem ferè Garzias Hortus, & Carolus Clusius, ille Cinnamomum Arborem esse ait magnitudine oleæ interdum minorem multis ramis præditam, non in ijs quidem contortis, sed rectis, esse autem Canellam, siuè Cinnamomum secundum & interiorem corticem, qui ab exteriori, & crassiori repurgatus in laminas quadrangulas sectus humi abijcitur, atque ita per se conuoluitur, adempto cortice tribus postea annis ab eo Arbore abstineri: qua de re diligenter legendus Garzias vberius Cinnamomi tractationem prosequutus:

quutus: At Clusius scribit se in Belgio vidisse Cinnamomi ramulos rectos non enodes, sed nodis quibusdam, siuè ramulorũ vestigijs palmum ab inuicem dissitis insignitos, corticem tenuẽ subcinerei quodammodo coloris, iucundi odoris, suauis gustus, sed qui sua acrimonia aliquantulum linguam vellicaret: lignum inodorum fuisse, & insipidum non minùs, quàm Salicis ramus cui valdè similis, retinuisse corticem suauem illam tùm odoris, tùm saporis iucunditatem, tametsi totis quadraginta, aut amplius annis à sua matre reuulsi essent ramuli, atq; eam esse maiorem, quam nostra Canella: Verum sedulum Lectorem ne pigeat diligenter perlegere, quæ tres isti auctores prædicti, & potissimum Clusius de hac Planta præstantissima tradunt; ita enim melius, & veterum Cinnamomum cognoscetur, & recentiorũ tenebræ discutientur, qui Cinnamomum corticem esse pernegarunt, & nobis deesse existimarunt, contra quam Fuchsius, & Amatus Lusitanus tradiderant: Cinnamomum scilicet quod Zeilam mittit Corticem esse arboris quatuor ferè cubitorum altæ, crassitudinis brachialis, sex, vel septem è trunco mittentis ramulos, quorum Cortex, qui Cinnamomum est, sit tenuis, odoratissimus, gustatu acris, valdè mordax, mansum rutam olere: hæc verè Fuchsius, & Amatus, qui Lusitanorum suorum inuenta, & aduectas merces probè norat, & exploratas habebat; Illud porrò ioco ne, an serio subnectere debeam, æquus lector iudicium feret, quòd auctor incognitus notarum in Aromata Garziæ à Clusio impressarum (quem esse Iosephum Scaligerum eruditum quidem Virum, sed impotentis ingenij, & ambitiosi, non obscuris argumentis conieci) memoriæ mandauit, cum. n. scripsisset Garzia Cinnamomum vocarunt, quod significat Lignum odoratum, quasi Amomum ex China: exclamat ille nihil ioculatius, ineptius, stultius dici potuisse: primum enim balbutientes Lusitanos pro Sina China pronunciasse; secũdo, nullam cognationem esse Amomi cum Casia; tertio, Cinnamomum vetustissimam esse vocem apud Hebræos in Prouerbijs, & in Exodo Kinnamon; vocemque Hebream

producit: Sed benignius accipienda erat Garziæ ſententia, nec in eam ex toto plauſtro conuicia iactanda: Quis enim certa rationum fide conuincat, apud etiam Hebræorum vetuſtam linguam eam non habuiſſe ethymologiam Cinnamomum; ſicuti Cinnamomum,& Balſamum aromatizans odorem dedi, quem locum obſeruans amicus meus linguæ Hebrææ peritus, ſibi probari coniecturam Garziæ profitetur, quis etiam docuit Auctorem Anonymum Sinam non poſſe eſſe Chinam, ſi viueret Goropius Becanus è Belgica ſua lingua facilè exprõpſiſſet etymum: Sed hæc minuta tranſilienda erant, licet à moroſis Criticis arripiantur auidè tãquam diuina virgula ſuppeditata: & Hiſpano homini erudito prudenti,& diligenti puſilla hæc ἁμαρτήματα condonanda, vel clementius, vt dixi, & candidius interpretanda. Cinnamomum nigrum ſcribit Plinius eſſe commendatius, atque etiã varium præferri candido, certiſſimo argumento ſi ſit ſcabrum, atq; inuicem tritum contumaciter frietur, & inhorreſcat,improbari molle, aut cui albicat cortex; Pretia quondam fuiſſe in libras denariorum mille: Auctum eſſe id parte dimidia incenſis ſyluis ira Barbarorum, aut etiam fortè fortuna, quàm Auſtri tam ardentes ibi afflare ſolent, vt Æſtatibus ſyluas accendant: Coronæ veteribus fiebant ex Cinnamomo interraſili auro incluſę,hæc ex Hermolao, ex quibus in delectu Cinnamomi Plinio,Dioſcoridi conſentientem cernimus. Vires etiã & facultates eximias apud Dioſcoridem, Galenum, Mattheolum alios comperiet lector: obſeruandum tamen cum dixiſſet Dioſcorides Cinnamomum omne habere vim calefacientẽ diureticam emolientem, & coquentem, ſubdere ἄγει δὲ καὶ ἔμμηνα, καὶ ἔμβρυα τιτίμενον, καὶ προτιθέμενον μετὰ σμύρνης, ideſt, menſes, & fętus educit cũ Myrrha potum, & appoſitum, quæ noſtra ad verbũ interpretatio Marcello etiã arriſit; Ruellius malè qui καὶ, pro ἢ exponit, aut ex Myrrha impoſitum pellit, quaſi potari cũ Myrrha nequeat Cinnamomum, ſed ſolum vtero ſit imponendum; hoc tamen repugnat experientiæ, nam in Virginum, & Viduarum cuocandis menſibus Cinnamomo cum Myrrha

primo lib. Corollarij cap. 13.

Myrrha Troglodytica, adiecto etiã Dictamno Cretico fœliciter vtimur, cui experimento, & Dioscorides adstipulatur, cuius scriptura καὶ habet cũ Myrrha scilicet potum, & appositum menses, & ἔμβρυα pellere Cinnamomum, vt optimè vertit Marcellus; Sed eiusmodi multa sunt, quibus in exprimenda Dioscoridis mente imponere lectoribus expositores solent, quæ breuitati studentes in præsentia præterimus in nostra Dioscoridis conuersione omnia vberius prosequuturi.

CANELLA Alba Clusij, sic à multis appellata (Casiam vocare possis) exoticus est cortex (eo authore teste) antè paucos annos inferri cæptus in tubos plerumque conuolutus, & albicans: eius duo obseruauit genera, vnum maioribus tubis præditum, & crassius, alterum tenuius, & minoribus Tubis, quod præferendum, vtriq; generi cortex scaber ferro detersus, & æquatus videbatur; crassiori color minùs cãdidus, minorque acrimonia, tenuiori maior acrimonia, color magis candicans, & maior fragrantia: hęsitasse se Clusius diligẽs, & exactus rerum exoticarũ Scriptor fatetur, an huiusmodi Cortex ex arbore, ac frutice, an ex radice esset ademptus. Demum ex fragmentis Corticũ candore eximio, & acrimonia præditis, quæ Bataui ex Moluccis, & Iaua reduces referebant, se cognouisse docet, non ex ramis, vel trunco, sed ex radicibus detractos huiusmodi Cortices, quod probat ex frequentibus nodis, & vestigijs, vbi fibræ inhæsissent, quæ omnia radicibus conueniunt: Cæterum & alterum fragmentũ Corticis sibi Amstelredamo transmissum testatur Clusius, quod enode erat pedalis longitudinis, vt primum illud genus Casiæ albæ, quod crassius, & vilius putatur, multis lacunis huiusmodi cortex erat distinctus, quæ videbantur vestigia foliorum, quæ ramum, vndè Cortex detractus, cinxerunt. Huiusmodi ferè omnia Corticum frag-

fragmenta odorata, & acria, in Musæo hoc nostro, si diligenter ipsum perlustraueris, lector asseruata comperies.

LIGNI Cinnamomi, Xylocinnamomum appellant, cuius & Dioscorides visus meminisse, fragmenta in eodem rerum naturalium Thesauro conspiciuntur, quæ ferè ex doctissimi Clusij verbis superius descripsimus; qui in Belgio duos Cinnamomi ramulos à se conspectos tradit: quorum cortex subcineri coloris, iucundi odoris, suauis gustus acrimonia linguam vellicantes: at lignum ipsum inodorum, & insipidum non minùs, quàm Salicis ramus, cui perquam simile.

ASPALATHVM porrò ad Vnguentorum spissamenta ab Pigmentarijs adhiberi Dioscorides testatum reliquit; θάμνον esse ξυλώδη fruticem lignosum multis horrentem spinis, optimum esse grauem, detracto Cortice rubentem, aut in purpuram vergentem πυκνὸν densum, quæ vox prætermissa à Ruellio; odoratum πικρίζοντα ἐν τῇ γεύσει, dum gustatur amarescentem: gustatu amarũ vertit Ruellius, sed si quis ab ipso per æquo, & bono peteret, cur Dioscor. non scripsit ἐν τῇ γεύσει πικρὸν? sed πικρίζων, quid respondeat Ruellius: profectò nõ sine mysterio, & legitima ratione hoc pacto scripsit diligẽs, & exactus Auctor significans (ni fallor) nõ esse in Aspalatho amaritiem verã, & exquisitã, sed leuem, & veluti se, dum gustatur, prodentem: Quod re ipsa verũ esse facilè comperi, dũ Aspalathum Musæi nostri degustarem: feriebat enim gustum amaritudo aliqua, sed non sine insigni acrimonia, & aromatica qualitate coniuncta: Facultatem obtinet calefacientem cum adstrictione, vndè cum vino decoctum ad oris vlcera, ἕρπητας, colluenda conuenit; ad Nomas genitalium, & sordida vlcera infun-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

infunditur, subiectum in pesso partum extrahit. Aluum sistit eius decoctum, & sanguinis reiectionem potu Cohibet, Dysuriam, & ἐκπνευμάτωσιν inflationes nimirum soluit. lib. vj. simplic. medic. Galenus de Aspalatho tractãs acrẽ, & adstringentem facultatem ipsi attribuit; illa calefacere, hac docens refrigerare, quare ad putredines, & fluxiones cohibendas mirificè conducere: quo loco obseruandũ nullam ipsi amaram qualitatem à Galeno maximo qualitatum medicamentorum exploratore adscribi, tantũ acrem, & adstringentem: quod argumento est illum amarorem à Dioscoride agnitum leuem esse, & inter gustandum à cæteris qualitatibus valdè superari. Apinas, tricasque saperdarum nouorum criticorum in re Botanica libenter omitto: Vtilia prosequor; non esse Santalum rubrum Aspalathum optimè colligunt ex Serapione, qui seperatim de Santalis tamquam de re Arabum propria agit, mox de Aspalatho Dioscoridis sub nomine Darsisam, ratio etiam adstipulatur nam Santali omnes frigidi: Aspalthus calidus, vt ostensum est: Illud postremò adnotatione dignũ videtur nostratem Plin. lib. xiij. docere probationem Aspalathi in colore ruffo, vel igneo esse, tactuq; spisso, & odore castoreo: qui locus nonnullũ ex Criticis recẽtioribus impulit, vt putaret aliũ esse Dioscoridis, alium Plinij Aspalathum propter huncce odorem, cũ simpliciter odoratum Dioscorides statuat, nulla Castorei adiecta mentione: Sed proculdubio is deceptus, nã se ipsum explicat, dum ait: Tradunt in quocũque frutice curuetur Arquus cœlestis eandem quæ sit Aspalatho suauitatẽ odoris existere, sed in Aspalatho inenarrabilem quandam: quo significatur odoris grauitas quædã, non tamen ingrata, quam inenarrabilem vocat Plinius, simplex enim Castoreũ detracto adipe, & cæteris quæ odoris fœditatem pariunt, odorem haud ingratum redolet, vt peritissimi rei herbariæ testantur. Huius Dioscoridis Aspalathi tria prægrandia, & præclara frusta in Musæo asseruata conspexi.

ASPA-

ASPALATHVM porrò Ruellij, hoc est Rhodium oleastrum, quod esse legitimum Aspalathum sibi persuaserat, noster pariter Thesaurus seruat precatorijs coronis (vt vocãt) ob salutationem Beatissimæ Virginis conficiendis accommodatum: Eius materiem docet Mattheolus partim esse nigram, partim ex nigra, & flaua, venosam, rubram, ac subrubram (vt Ruellius inquit) nusquã à se visam. Hanc plantam ex olearum esse genere, vt Rhodij à se interrogati retulerunt, in tractu Rhodio abundè prouenientem, sed nec multis horrescentem spinis, nec detracto Cortice rubescentem: quare iurè Ruellij Aspalathum, non Dioscoridis dicemus: ne de nomine lis vrgeat.

ASPALATHVM roseum videtur describere Plinius lib. xiij. cap. xxiv. vbi in eodem tractu Ægypti scilicet Ascalonis, & Cypri Aspalathum nasci Spina candida, magnitudine arboris modicæ, flore rosæ testatur. De eadem Spina loqui etiam visus lib. xxiv. cap. xiij. ex præscripto Dioscoridis; fruticem esse humiliorem. ac spinosum, in Nisyro, ac Rhodiorum insulis nascentem, sed non vbiq; odoratum.

THVRIS Arboris Lignum, quod in Musæo conspicimus, nobis in memoriam reuocat, quod Virgilius docuit, Diuisas esse arboribus Patrias, solis Sabęis Thuream virgam concedi: hic Arabiæ Pagus, cui soli concessæ Thuris Arbores: In India enim nasci Thus constanter negat Garzias Hortus, ob id miratur Dioscoridem, & Auicennam id asserentes, quamquam Hispani Thus in nouo etiam orbe inueniri scribunt: Arboris Thus producentis duplex genus; Montanum, & in planis nascens, illa montibus confragosis proueniẽs optimum, & laudatissimũ Thus profert; hæc nigrũ, & im-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

& improbum. Porrò Thuris Arbos humilis est, teste Garzia, & folia habet Lentisco similia, peculiarisq; est Arabię: legendus verò de Thure Theophrastus, Plinius, Mattheolus, Marcellus Virgilius: Hermolaus lib. primo Curollarij, qui ex Ouidj versu,

Thura nec Euphrates, nec miserat India Costum,

Videri ait aliundè in Vrbem comportatum Thus, quàm ex Arabia, an quia oppidum Chara Arabiæ nundinarium, haud procul Euphrate situm.

LIGNVM Nephriticum ad renum affectiones, & vrinæ incommoda perutile in nostro Thesauro pariter repositum obseruamus, de quo Nicolaus Monardus lib. de simpl. med. Historia cap. xxvij. Ligni genus esse crassum, & enode à noua Hispania transmissum, materia Pyri, cuius vsum iamdiù receptum in huius regionibus ad renum affectus, & vrinæ incommoda, & viria, mox experimento comprobatum esse aquam ex eo paratam ad iecoris, & lienis obstructiones valere: Lignum assulatim, & minutim concisum in optima fontana aqua macerari, in ea relinqui, donec aqua à bibentibus absumpta sit; dimidia hora post iniectum lignum aqua cęruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diuturnitate, tametsi lignum candidum sit, hac aqua assiduè vtuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus: Calidum, & siccum in primo gradu statuit Garzias.

AGALLOCHI selectissima fragmenta in Cimeliarchio adseruat CALCEOLARIVS, quæ, teste Dioscoride, ex India, & Arabia deportantur cute versicolore conuestita, maculata, odorata, gustu adstringentia, cum quandam amaritudine: pro Thure ad suffimenta substituta: Garzias legitimum lignũ Aloes (hoc enim vocat Agallochum Dioscorides) nonnisi ex

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

India conuehi docet Malacha scilicet & Samatra, non cute, sed cortice, vt cætera ligna vestiri, nec pro Thure ad suffimenta substitui; sed contrà pro Agallocho Thus, non enim rariora vulgaribus substituuntur, sed contrà, nam Thuris selecti centum pondo aureo duntaxat illic emi, licet ex Arabia deportetur, lignum verò Aloes licet illic natum, tres aureos pendere in singulas libras: Arbor est oleæ instar interdum maior, ait Garzias; præferri multum nigricans, cinereis discurrentibus venis, ponderosum plurimo humore pingui prægnans: Probatio, si igne accensum multum humoris exudet, in aquam coniectum, innatet, non subsidat: addunt aliqui, vt magna sint fragmenta, putant enim quo maiora sunt fragmenta, eò plus facultatis in se continere: iuxta receptam Physicorum sententiam; In maiore mole, maiorem esse virtutem.

DRAKENÆ radicis descriptio optima habetur apud Carolum Clusium lib. Exoticorum IV. cap. X. quam sibi donatam ab Equite Francisco Drake Londini profitetur absoluta nauigatione, qua totum orbem, superato Megallanico freto, circumiuerat: radix apud Peruanos summæ æstimationis, semiuncialis magna ex parte crassitudine, & prælonga, in nodos, & inæqualia capita extuberans, in summis capitibus veluti è crassis squammis contexta, foris nigricans, rugosa, dura, quia resiccata, interiore parte alba, tenues fibras hinc indè adnascentes habet quasdam crassiusculas, & maiusculas, à quibus alij nodi dependent, nullo euidenti odore est prædita; sapor nonnihil adstringens, diutiùs manducata tenuem, suauemque acrimoniam in ore relinquit: His explorata notis Musæi radix Drakena eadem cum ea, quæ describitur à Clusio comperta, eius folia venenũ esse, tradit Clusius: Radicem antidotum illius veneni, atque aliorum venenorum; cor, & vitales facultates roborare, si pollinis in modum trita

trita manè ex pauxillo vino fumatur, ex aqua verò febriũ ardores mitigare: de hac loco cit. Conſulendus Cluſius, qui & radici à cognomine donantis nomen inditum ait.

EX Charcis Prouincia Peruana (inquit Monardus lib. de ſimpl. medic. hiſtoria, radices aduehuntur, Iridis radicibus ſimiles: Has ab Hiſpanis Indias habitantibus Alexipharmacum exiſtimari maximum, quoniam earũ puluis ex albo vino ſumptus, aduerſus omne venenum præſentiſſimum eſt remedium (vno ſublimato excepto, quod ſola lactis potione extinguitur) vel enim vomitione educit, vel ſudore euocat: amatoria etiam pocula φίλτρα eo puluere hauſto educi ferunt: ſubdit Monardus: Guſtata radix aromaticum quiddam ſapit cum acrimonia coniunctum, quare calida videtur ſecundo gradu: Hanc radicem olim Calceolario Seniori donauit Hermolaus Capellus Senator Venetus præclariſſimus, & Conſtantinopoli tranſmiſit, vbi ipſe Legati munere fungebatur.

Cæterum omnem admirationem ſuperare videtur radix illa à Calceolario Seniore reperta, admirabilium rerum curioſo peruęſtigatore, de qua meminit Clariſſimus Mattheolus in Epiſtola Luculenta nuncupatiora in Commentaria Dioſcoridis, vbi etiam Inuentorem radicis CALCEOLARIVM nominat, ea igitur radix per noctem vino macerata, & ſubinde vino epoto per linteolum percolato omnem quantumuis famelico edendi poteſtatem adimit, vt ne tantillum quidem cibi deguſtare poſſit, niſi aceti cochlear abſorbuerit: ridendus profectò iocus (ait Mattheolus) ſed res ipſa non omnibus committenda. Æſchynomenem, ait Guilandinus, narratam Apollodoro Democriti Diſcipulo, cum in Arabia peregrinarer, appropinquante manu folia contrahentem, hiſce oculis vidi: octonum pedum plantæ proceritas, quæ in-

Prouincia Mabar accedente homine, vel animali ramos conſtringit, recedentibus, pandit: In Inſula Cimbulon proxima Inſulę Burnai Arbos conſpecta, cuius frondes in terram lapſæ ſe ipſas reptione quadam promouebant: Radix etiam Baharas in Iudæa nata, de qua Ioſephus lib. vij. de bello Iudaico euellere cupientem fugit, nec prius fugam ſiſtit, quam vrina muliebri, aut menſtruo ſanguine conſpergatur: ſunto iſtæ admirabiles: at nõ & Calceolarij radix in eamdem claſſem admittetur?

COSTVM porrò Arabicum, atq; Indicum, tum Syriacum deſcribit Dioſcorides, præcellere bonitate Arabicum, tùm alios ordine ſubſequi notis proprijs omnes inſignitos: Garzias Hortus lib. primo de Aromatum hiſtoria, vnum Coſti genus eſſe oſtendit in India proueniens, vt autem tàm diuerſa nomina ſortiretur occaſionem dediſſe negotiatores putat, qui ex varijs regionibus oriundi erant, à ſe porrò interrogatos Arabas ait, an apud ipſos naſceretur Coſtus, eos pernegaſſe, alium ſe vidiſſe Coſtum, quam qui ex India ad ipſos perferretur: Deſcribi autem Coſtum ab ijs, qui viderunt Sambuci effigie, atque Arbuti magnitudine, florem odoratum proferentẽ, præcellere intùs candidum cortice cinereo, tanta odoris fragrantia præditum, vt plerisq; nares feriat, & capitis dolorem excitet, cùm recens eſt lignum, nullius amaritudinis eſt particeps, & eſt candidum, cum vetuſtate corrumpi incipit, amareſcit, fitque nigricans: cæterum optimè obijcit Cluſius, apud Dioſcoridem Coſtum eſſe radicẽ, non ſimplex lignum cortice contectum, adulterari enim ait Helenij Comageni præduris radicibus admiſtis, ac fruticis ramus tantam cum radice affinitatem habere nequit, vt radice adulteretur: Iam verò in noſtro Muſæo Coſtus is reperitur, vel ei perſimilis, quem ex Luſitania Antuerpiam aduectum meminit Cluſius ſolidum Cortice cinereo, odorata admo-

admodum radice, violaceum, siue irinum spirante odorem, præsertim dum manditur; ei Caulis fragmentum inhęret ferulaceum quiddam referens, & fungosam medullam continens, vt cum Garziæ etiam Costo valdè conuenire videatur. Hinc habendæ gratiæ Mattheolo, qui, vt eius ferebāt tempora, nondum aromatum copia ex Indicis nauigationibus comparata, nobis quid non esset Costus, quo officinæ passim vtebantur, significauit, vt nec radix ex Gargano Apuliæ monte delata, nec etiam Angelica, tametsi Costo similior, quid autem verè esset, & vndè conueheretur, ob perstrictam rationem planè, & verè (summa excusatione dignus) pronunciare, & profiteri non potuit. Quocirca, nec Mauritanorū distinctio in dulcē, & amarum Costum sperni potest, vt ex ijs, quæ diximus, satis liquet. In impressis porrò Commentarijs anno 1569. scribit Clarissimus Mattheolus Arabici Costi radices omnibus adstipulantibus notis missas sibi à Francisco Calceolario Seniore Veronensi Pharmacopæo materiæ medicæ studiosissimo, quas, tamquam pretiosas inter sua selectoria medicamenta seruandas duxit: Arabicum enim Costum ideò prælatum iudico, atque ea appellatione insignitum, quoniam ex India Arabes præstantiorem, & efficaciorem deligebant, tamquam optimi in Emporijs rerum huiusmodi negotiatores. Hermolaus primo libro Corollarij per diminutionem à Strabone dici Costarium docet, radicem in pretio esse, fructum inutilem, Plinium Indicum duntaxat nouisse Costum primo statim introitu amnis Indi in Patale insula compertum, duo eius genera facere, nigrum, & quod melius eo iudicat, candidum: Vires Costi optime prosequuntur Dioscorides, & Galenus lib. vij. simpl. acrem enim, & validam calfaciendi vim attribuit, vt etiam exulceret; quare Paralyticis, Ischiadicis, & quibus ex alto ad superficiem trahendus humor, esse accommodatum. facultatis exulcerantis non videtur Dioscorides mentionem fecisse, verùm cum rigentibus ex oleo πρὸ τῆς ἐπισημασίας antè febris accessionem, & neruorū resolutionibus, vel Paralyticis, vt verbum verbo reddam, obliniri doceat, illam vim ab alto tra-

trahendi, & Phœnigmo veluti vlcerandi satis indicat.

ZEDOARIA Zerumbet Serapioni esse videtur, radix rotunda instar Aristolochiæ, colore, & sapore Gingiberi similis, eamque è Sinarum regione conuectam tradit: Auicenna pariter Zedoariam radicem esse ait Aristolochiæ similem, præferri eam, quæ ad Napelli radices gignitur aduersus venena Serpentum, & Napelli præsens antidotum: Sed commentum hoc alibi refutatum. Iam verò cum Zerumbet in India nascatur, teste Garzia, Zedoaria è Sinarum regione deportetur, differre inter se putantur, nec Pauli Arnabo videtur, quoniam Arbor est procera suaui fragrans odore, Zerumba verò graminea est planta: Quam Clusius tuberosam Zedoariam descripsit foris nigricantem aliquando cinerei coloris, intùs candicantem, gustu vsualis Zedoariæ, quæve cum Serapionis Zerumbet conuenire videtur, eam sanè in Musęo asseruatam conspexi: quod verò qui plura de his legere velit, ableget Clusius ad Doctissimi Mattheoli Commentarios, facit ille quidem pro insito animi sui candore, & indoctos viros obseruantia, cum hic primus superiori ætate intermortuam herbariam notitiam è tenebris excitarit. Clusius verò, Garzias, Monardus, Bellonius ob patefactas nauigationibus Lusitanorum, & Hispanorum Indicas prouincias multa vel adiecerint, vel obscura illustrarint.

BEHEN album, & rubrum radices esse minoris Pestinacę similes, contortas, odoratas, manſu lentas, in Armenia natas ex Serapione, & Auicenna testatum reliquit Mattheolus Vir clarissimus; Ad cordis affectus à recentioribus valdè expetitæ; quæ communis vsus sunt, in Italia, non in Armenia effodiuntur, nulla penitus odoris suauitate commendatæ, nam & man-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

& manſæ nullum ori lentorem reddunt, nec erraticæ Peſtinacæ faciem repreſentant, cum tamen Arabicum Behen, ita Peſtinacam referat, vt Haliabbas clariſſimus Mauritanorum auctor, nullum inter has radices diſcrimen agnoſcat. Verum, & genuinum hoc Behen ex Armenia aduectum olim anno 1575. Calceolario Seniori Botanicorum ſollertiſſimo donauit Haimus Abenſuſius Hebræus, magni Turcarũ Regis Medicus intimus, & Cubicularius, quod ex litteris colligimus ad ipſum ſcriptis, quæ propter Papyri etiã mirabilem conditionem raræ, & curioſę perſpectu, & lectu videntur.

EX Cedro Libani, & Paleſtinæ Arbore procera fructus prouenit Pinearum figuræ non multum diſſimilis, ſed gracilior dura, ac odorata ſubſtantia, necnon compactili ſquãmarum Strue coagmentatus, ſubfului coloris, conſimilem fructum ramo ſuo hærentẽ. P. Andreas Mattheolus Medicus Cæſareus, & cui plurimum rei herbariæ profeſſores meritò debent in ſuis Commentarijs in Dioſcoridem à Calceolario Seniore ſe primum accepiſſe teſtatur: Ex quo intelligimus quantum in exquirenda, & exploranda materia Medica, & Simplicibus medicamentis optimi illi Senes elaborarint, cum potiſſimum Arabum tenebris omnia obſita, & ſepulta iacerent, vt aliàs etiam à nobis fuit indicatum.

CEDRVS Phœnicia Mattheoli fructus Iuniperi baccis ſimilis, ſed multò maior, rubentiorque, odoratus, eſu ſuauis ob dulcedinẽ, qua abundat, cuius Arbor, quòd folijs Iunipero conſimilibus, ſed duris, ſpinoſis, & acutis ſit prædita (cum huic ſimplicius, & mollius ſit folium) ὀξύκεδρος, teſte Theophraſto, vocatur, & à Monſpellienſibus Iuniperus maior: Cęterum (optime lector) vt Cedri Arboris naturam, diſcrimina, varie-

varietatem plenius cognoscas; Hermolaum lib. primo Cor. cap. c x. legere ne graueris: vbi Theophrasti, & Plinij nostratis in eius descriptione differentiam intelliges: Plinium maioris Cedri duo genera facere, quæ floret, & fructum nó fert, quæ fructiferã, sed non floret, in ea antecedentem fructum occupare nouum: Porrò quod οἰνόγαλα, cum nonnullis exponat Hermolaus Vinum lacteum, ideſt tepidum, apud Hippocratem, cum scribit, Cedrum, & Hederam creticam fœminarum incommodis auxiliari non satis percipio, cum miscellam ex vino, & lacte intelligere aptè valeamus, sicut melicratũ, & oxymeli, & ænomeli, & cætera huiusmodi apud Medicinæ veteres Auctores vocabula.

EAGARA Auicennæ fructus Aromaticus Ciceris arietini magnitudine, cui cortex tenuis est ex cinereo nigricans, huic tenue putamen subest, nucleum continens satis solidum, & tenui, nigraque membrana obductum, in quo fructus seruatur magnitudine, forma, & colore, fructui illi valdè similis, qui Cuculus indus appellatur, ab Italis Cocole di Leuante. Vt primo adspectu fallere, & pro eo sumi possit, ait Clusius; Auicenna Arabum diligentissimus, modò interpretes fideliter, & scienter ipsum exponerent, ita interrogat, Fagara quid est? Granum simile Ciceri habens granum Mahalob: & quæ sequuntur: In tertio porrò ordine calefacientium, & siccantium ponit: Ventris, & epatis frigidæ intemperiei vtilem, coctionem iuuare, & aluum adstringere docet.

EAGARA minor Carpobalsamo haud valdè magnitudine dissimilis; cæterum gustatu, & hæc vt superior aromaticam vim præfert, qua intelligitur ijs facultatibus prædita, quibus cætera Aromatica sunt donata.

STYRA-

STYRACEM Syria ſupra Phœnicem gignit ad Gabala, ait Hermolaus: Sed in Muſæo noſtro Styracis Arboris fructus oſtenditur, veluti oſſiculus quidam calore flaueſcens ſemen in ſe continens, quod ex Baccis illis tenui quadam lanugine obductis, rotundis, & in acutum deſinentibus excluditur, quas Arbor ipſa longo pediculo appenſas producit, vt præclarè Mattheolus in Comment. docuit, vbi etiam diſertè reſtatur haberi Styracis plantas in Italia non ſolum in hortis, & viridarijs, ſed in Romano, & Tyburtino agro ſpontè prouenientes: Gummi in Italia non proferre, hoc Gummi Styracem calamitam in officinis vocari; ex Galeno primo de Antid. fortè ſumpta appellatione, qui optimum Styracem cenſuit, qui ex Pamphylia in Calamis afferebatur; hinc Manardi coniectura legendum apud Dioſcoridem Calamites: Sed Mattheoli cenſura magis probãda, qui ex Marcello Gabalitem legit Plinij auctoritate ſubnixus in Syria ſuper Phœnicem gigni circa Gabala Styracem prodentis.

CASTANEÆ Equinæ Biſantio delatæ, ab eodem Mattheolo in Comment. in Dioſcor. vt nouum Caſtaneæ genus, cuius neque veterum, nec recentiorum quiſquam meminerit, exhibentur: In Orientalibus regionibus arborem eſſe ſpectatæ proceritatis folio Pentaphylli, ſed longè humana manu, quin folio etiam Ricini grandiore, longo, ac tenui pediculo appenſo, Echinos ferre in cacumine magnitudine noſtratibus æquales ruſſo colore, verum duriore, & craſſiore putamine, aculeis raris, ſed robuſtis, & firmis, & colore flaueſcentibus: ſingulos ſingulam includere Caſtaneam noſtratibus ferè ſimilem craſſiorem tamen, rotundioremq;, Cortice ſubnigricante, præterquam anteriore parte, ea enim albicat, macula Cordis figuram præferente; Totum eumdem eſſe robuſtum,

ſtum, & ſimplicem nullam intrà ſe tuniculam habentẽ, quali noſtrates Caſtaneæ conteguntur: ſapor pulpæ vulgaribus ſimils, ſed dulcior paulò: Equinas haſce nuncupari Caſtaneas ab Conſtantinopolitanis, quòd anheloſis, & Tuſſientibus equis plurimum auxilij afferant deuoratæ.

GVAIACI Arboris proceræ fructus ex India delatus flaueſcentis coloris, binis lateribus præditus, & pẽnè formatus inſtar loculorum Burſæ paſtoris vulgaris: addit Mattheolus, Iuglandis eſſe magnitudine, quiue eſu aluũ ſoluat: Monardus in hiſtoria ſimpl. florem luteum ſubſequi ait fructum rotundum ſolidum ſemina in ſe continentem Meſpili modo.

SALAPÆ radicem nuper ex India delatam ad Drachmam vnam admirabilem in hydropicis euacuationem moliri, teſtatur doctiſs. Sanctorius Sanctorius in Cõmentarijs partis tertiæ Artis medicę Galeni, tutiusq; hoc remedio, & vncijs tribus ſucci Ireos cum duabus vncijs Mannæ in aqua è floribus Citri diſſolutæ euacuari aquam docet, quam Paracenteſi, hoc eſt punctura propè vmbilicum, de qua Galenus XIV. lib. meth. med.: ſubdit Sanctorius, ad eundẽ vſum paratur vinum medicatum ex Salapa iucundiſſimum in auferenda Hydropicorum aqua: in eo conficiendo ſe vti opera, & diligentia Alberti Stechini Pharmacopæi ad ſignum Struthij Viri peritiſſimi.

Porrò cum diligentius exquirerem, quid reuera Scielaqua iſthæc foret: reſpondit doctiſsimus Pignorius Clariſsimũ Spigellium putare genus eſſe Mechoacam: idq; Carolum Cluſium in nouello Exoticorum libro ſentire, vel igitur ad manus noſtras non peruenit hic liber, quare nihil certi hac de re

de re decernere ex eo potuimus, vel (quod alij existimãt) ad Mechiocam sylvestrem redigitur, de quo Monardus lib. de simpl. medic. Hist. cap. LI. quiq; mittitur à Promontorio D. Helenæ, quod in eodem, quo Nicaragua, tractu est, ab hoc grauia fieri symptomata docet vomitus immodicos, tormina, alui profluuia, idcircò Scammoneam vocari: Hoc sanè ijs, qui Salaqua vsuri sunt, dijudicandum relinquo. Isthuc enim nomen ab Hispanis impositum creditur, & rei ab Indijs nouissimè delatæ.

PHASEOLVS ruber, Abrus vocatus, de quo Alpinus Vir doctissimus in libro de Plantis Ægypti in hoc rerum naturalium conditorio obseruatur; è Siliquis colliguntur, quę intùs sese habẽt semina parua, rotunda, rubra, dura, Phaseolis omninò similia, & Phaseolorum saporem prę ferentia: idcircò ijs Ægyptij in iure elixis vesci soliti, quamuis flatus multos excitent difficillimè cõcoquantur, & prauũ succũ gignant: Arbor, vnde leguntur fruticosa est sarmentosa volubilis, folijs tamarindi, sed longè minoribus, quæ Occidente Sole clauduntur, Oriente rursus aperiuntur.

TAM verò & Phaseolum nigrum Lablab nuncupatum, describit idem Alpinus, Ægyptiarum Plantarum accuratissimus interpres: Esse enim Arborem Sarmentosam, ad Vitis magnitudinem excrescentem: Sarmentis Vitis modo extendi, figura vulgari Phaseolo similem: flores bis in anno ferrè Vere, & Autumno: Hinc Siliquas longas, instarq; fabarum lætissimas pendere, quæ semina nigra Phaseolis planè similia continent, quorũ alia nigra, alia subrubra: centum, & amplius annos viuere Arborem, perpetuoq; virere: Phaseolos illos frequentem esse Ægyptijs cibum nostris non minus gustui suauem. Mulieres decoctione vti cum Croco ad excitandos menses,

Tussi, Dyspneæ, Ischuriæ etiam perutili, vt experimentis frequentibus exploratum.

VICIAM Aphricanam Carolus Clusius lib. IV. Exoticorum cap. xv. describens eãdem plantam cum Abrus Alpini suprà memorato facere videtur; eius semina à Nautis Batauis è Guinea redeuntibus allata, & terræ credita maxima ex parte non nata scribit, imò post triennium è terra eruta adeò incorrupta reperta, ac si pridie sata fuissent: alia è Creta missa terræ in fictili commissa nata quidem, sed plantas breui contabuisse, quæ viciæ, aut lentis modo prodibant duobus crassis folijs, initio ipso semine bifariam se diuidente, & in folia formante: Quod verò impropriè Arborem dici ab Alpino hanc viciam scribit Clusius, facilè ipsum tuebimur, quoniam Arborem non simpliciter statuit, sed fruticosam, Sarmentosam, & volubilem, præterea Alpinus, diutissimè in Ægypto vixit, easq; omnes plantas familiariter conspexit, & contrectauit, vt de his rebus scribenti plenior, & certior ipsi adhibenda fides: Verum & Vicia Aphricana longè maior Abrus Alpini, quod oculata fide semina in Musæo repositã nobis declarant: eũdem tamen rubrum colorem præferunt, licet parte, qua Siliquæ inhæserunt, nigricent: Vtraq; hæc semina in longissimas coronas contexta, & simul inserta feruntur, & Clusius tradit cum diutissimè propter duritiem incorrupta maneant, sericeo filo traiecta è collo monilis instar suspendi, & armillarum loco in brachijs gestari, vt non modo Corallinos globulos natiui coloris elegantia prouocarent, sed etiam vincerent. Prorsus enim rubra, & nitentia sunt instar Corallij expoliti, cum probè matura sunt.

CÆTE-

ÆTERVM iniecta mentio de Lente,& perturbatione illa flatuosa, quam legumina solent excitare admonet me, vt Dioscoridem Galeno præferam in Problematis vtilis, & non incurioſi explicatione: lib. 1 v. de morbis acutis,ait Hippocrates,Lentem adstringere, atq; turbationem facere, si non detracto cortice ingeratur; Huius causa quæritur, & cur cum sint succo terreo, & melancholico præditæ, & proindè adstringentes, & obstruentes, earum decoctum primum extergeat, bis coctarum cremor adstringat: Galenus primo lib. de aliment. facult. docet carnem Lentium esse austeram, & adstringentem, hanc tamen vim corticibus inesse maiorem, succum verò ipsis esse austero contrarium, hinc semel coctarum cremorem laxare, & extergere: hanc inęqualitatem facultatis austeræ, quæ maior est Corticibus, turbationem parere si non detracto Cortice ingerantur. Dioscorides optimus, & sollers Physicus lib. ij. austeram in carne, in cortice laxantem esse facultatem docet, idcircò primæ coctura cremorem conditionem sequi corticum, & cum corticibus ingestas turbationem ab Hippocrate memoratam parere: Hæc Dioscoridis sententia Physicis optimis probatur, & Valesio ipsi Hispanorum Medicorũ maximo, & doctissimo: consentaneum enim magis est (eodem teste) turbationem ventris contrarijs qualitatibus imputare, quã eiusdem adstringentis inæqualitati: Quæ enim obsecrò (subdit acutissimè Valesius) adstringentia sunt, quibus omninò insit æqualiter ea vis? at non perindè, quæ adstringentia tantum sunt, videmus aluum turbare: quæ rationes infringere, & conuellere Galeni placitum videntur, & Dioscoridis nostri firmare doctrinam: ingenuè farebor, videri mihi in Commentarijs multorum librorum Hippocratis neruosioré, & demonstrationibus Physicis subnixam magis Valesij expositionem, quã Galeni, græco eloquio, & celeri ingenij motu sæpenumero duntaxat certantis tũ euigoratæ mentis, & emedullati capitis strophas, vt quidam aiebat, obtrudentis.

MA-

MALABATRI, siue Tamalapatra (hoc enim apud Indos Folij genuinum nomen) fructus Glandis ferè effigiem, & figuram exprimit, quem aiunt magnitudine, quamuis exiguũ; viribus tamen, & facultate Folio æquari posse; à Garzia, & Clusio Viris diligentissimis, & eruditissimis (posita etiam Icone) hoc pacto descriptum legimus. Porrò non innatare Folium Lentis palustris modò, vt scripsit Dioscorides, & hunc sequutus Plinius noster Ciuis, sed in Procera nasci Arbore, procùl ab Aquis, tum multis alijs locis, tum in Cambaya idem Garzias docet, & nos alibi perstrinximus fusius.

BVNA fructus Fagaræ est magnitudine, teste Clusio, aut paulò amplior, oblongior, plerumque colore ex cinereo nigricante, cortice tenui, & veluti sulcũ quendam per longitudinem vtrinque habente, per quem facilè in duas æquales partes diuiditur, quæ singula grana continent, oblonga; altera parte plena, fulueſcentia, gustu acido. Aiunt in Alexandria potionem quandam ex ea fieri vim refrigerandi non mediocrem habentem: hæc accuratè, & disertè C. Clusius.

DEN, siue Dende Arabum esse Ricinum maius Græcorum, vel Cataputiam maiorem, vt Arabum interpretes vocant, facilè mihi persuadeo: cum facultates, & seminum forma sibi mutuò respondeant: Antè aliquot annos ex America adferri cœptum huiusmodi semen (vt docet idem Clusius) vulgari paulò maius, cuius operimentum, seu siliqua illa triangula, quæ semina continet, tuberculis asperis non est obsita, vt in vulgari, sed læuis, & cinerei coloris: ipsum granum, siue semen vulgari simile, nigrum tamen, & non maculosum, vt illud, mirifica (vt aiunt) purgandi facultate præditum, nam

nam etiamsi dimidia tantum vnius grani pars sumatur valenter supernè,& infernè purgare referebat,qui mihi dabat, ait Clusius, & Curcas isthic ab Incolis vocari. Circa Malacam, & Calpem ad fretum Herculeum alijs maritimis Bęticæ locis Ricini plantas crassitudine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatas instar aliarum arborum, se vidisse, dum Hispanias peragraret, testatur idem grauis Auctor, eos ramos (multis enim annis durare Arborem) tertio, aut quarto quoque anno putari,se verò planè ignorare an his ricini plantis ea sit similis, quæ Curcas, vel ricinum Americorum profert, cum qui fructum attulit Arboris formam describere non posset.

CAVDATVM etiam Piper in Musæo à me conspectum memini,quod Antuerpiam olim inuehi solebat à Lusitanis (inquit Clusius) Pimenta del Rabo, idest Caudatum Piper appellatum : Sed metuens Rex Lusitanus, ne legitimum Piper alterius inuectione vilesceret, id amplius inuehi, edicto vetuit. Cubebis id erat ferè simile, pediculo subnixum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulum rugosum, nigricans eadem acrimonia, qua Piper præditum, aromaticum, racematim cohærens, amomum à nonnullis perperam existimatum; Eius porrò Iconem expressam dat Clusius, qualem ab amico Gareto Londino acceperat.

PIPER Æthiopicum, siue Piper nigrorum à Serapione vocatum,& à prestantissimo Mattheolo descriptum in Musęo pariter asseruatum conspexi; Hoc in Siliquis racematim prouenire Pisorum, aut Phaseolorum modo, granis Pipere nigro paulò minoribus, & pertinaciter siliquis inhærentibus idem Auctor testatur: Vti hoc Æthiopes ad Dentium dolores: afferri

ferri ex Alexandria Ægypti, cum alijs aromatis perperam Carpesium à nonnullis existimari, qui descriptam historiam de grano Zelin à Serapione ignorant, se in Epistola ad Iohannem Hessum Medicum Norimbergensem hanc opinionem falsitatis conuicisse.

NVCEM Myristicam (Moscatam vocant) marem, & fœminam delineat, & describit doctiss. Clusius primo libro Exoticorum: Quam fœminam censent, ea est apud nos frequenti in vsu: Ex Insula Banda, in qua sola nasci perhibent, recens aduectas Turia conditas, cũ suis tenellis ramulis, & folijs conspexit idem Auctor, propterea illius accuratiorem descriptionem dedit: Arbor ergo, quæ Nucem Myristicam fert, magna copia in Banda Molucharum sponte nascitur, & excelsa est, Pyro haud minor, perpetuò virens, & frequentibus ramis prædita: folia laurinis, vel mali arantij folijs propiora, ademptis appendicibus, fructus satis crassus mali persici magnitudine, quamquàm hanc similitudinem folio tribuat Scaliger, dicens, persici folio esse, sed fructus ille superna parte est aliquantulum turbinatus, denso operimento constans, quod veluti sulci cuiusdam illum in binas equales partes diuidentis forma præditum est, ea etiam parte maturum dehiscere macin sub ipso latentem, & Nucis Corticem retis instar ambientem ostendere adeò rubentem, & elegantem initio, vt admirationem pariat, sed aëri expositum paulatim illam elegantiam amittere, & flaueſcentem colorem tandem contrahere, idem testatur Clusius. His notis omnibus veluti descripta, & expressa Nux Muschata cum inuolucro suo, quæ in Calceolario Musæo asseruata conspicitur; cum (teste eodem Clusio) Nux Myristica mas binas vncias oblonga sit, summo suo experimento tecta valdè rugoso, nec illo quidem valdè crasso (quia antè maturitatem ramus abruptus) ferruginei hoc est ex rufo fusci

fuſci coloris in binas æquales partes fiſſo, & hiante, Nucemque oſtendente ſuo Maci eam reticulatim amplectente ſeptam: Scaliger Exerc. CXLV. docet ſub primo nucumento non ſtatim teſtam exiſtere, qua nucleus continetur, ſed cutim coriaceam, quam vocãt Arabes Macin, quæ non eſt Macer, vel Machir, vt voluit Cardanus, quoniam Macis adeò calefacit, vt pauca ei ex odoratioribus ęquiparentur, Macer adſtrictione, & non multa calefactione donatus; idcircò de Maci, & Macere ſeparatis capitibus ſcribunt Auctores Mauritani.

SED iam (Deo auſpice) ad Amomi vuam peruenimus, cuius obſcuritatem noſtrorum Patrum tempeſtate mirificas excitaſſe controuerſias, in confeſſo eſt, alijs pumilum ſemẽ ex Gargano Apuliæ monte, alijs pedem columbinum Geranij ſpeciem præferentem, alijs roſam Hierichontis, alijs aliud Amomon Dioſcoridis eſſe profitentibus, prout rei obſcuritas ad aliquid pro rei neceſſitate excogitandum acres ſtimulos rei Botanicæ profeſſoribus ſubdebat: Multi etiam lignum non ſemen eſſe Amomum contendunt, de qua re etiam dubitaſſe Clariſſimus Mattheolus videtur: Sed iam exploſa, & certis rationibus reiecta huiuſmodi ſententia: Conſtat enim ex Plinij noſtratis vero teſtimonio vuam, & racemos Amomi fuiſſe in vſu, non lignum, eosque toto cœlo aberrare, qui Sarmenta lignea Amomum fuiſſe apud Dioſcoridem putant, qui omninò intelligendus, & explorandus ex Plinij tractatione de Amomo, vt Nicolaus Maronea Compater meus ex Collegio noſtro Medicus pręſtantiſſimus, & in enucleanda veritate acutus, & accuratus Peculiari Diſputatione, & Commentario Baſileæ impreſſo anno M D C VIII. aduerſus præfractæ peruicaciæ herbarios, & Pharmacopęos comprobatum voluit, qui Libellus omninò legendus erit ab ijs, qui quo pacto ex Plinio Dioſcorides de Amomo tractãs

intelligendus sit, perspectum habere voluerint; Racemi sunt ex Malacha Indiæ Prouincia, coloris ex pallido subrufi, odore valdè aromatico pseudonardum, vel lauendulam officinarum quoquo pacto redolentes, & ob summam acrimoniam linguam mordicantes: Ex vnico sarmento fructus figura orbiculari lineis quibusdam distincti, absq; pediculo pullulant in Vuarum racemi modum sibi ipsis conuoluti, & arctè cohærentes: hoc verum est, & legitimum antiquorum Amomum, quicquid rudes quidam, & obstinati homunciores contra garriant ridiculas affanias vulpinantes, à Clarissimo Medicorum Veronensium Collegio nostro, in quo Viri virtute, doctrina, & auctoritate insignes semper floruerunt, publico fidei Diplomate comprobatum, dum in Calceolariam confectionem Theriacæ Andromachi, & Mithridatis exquisita diligentia vestigatum adiungendum, pro veteri Auctorum præscripto, fuerat, similes racemos Franciscvs Calceolarivs Senior Pharmacopæus, & Botanicus summi nominis quadraginta ab hinc annis ab Abenesusan Medico Hebræo & Imperatoris Turcarum Archiatro pro vero Amomo acceptos in suo Musæo seruabat, quod Amomũ in præsentia etiã quãuis carie penè consumptum asseruatur; Hos igitur viros in rimanda Amomi vera natura, & forma valdè perspicaces eo Elogio prosequi æquum est, quo Epicurum suum compellat Lucretius,

E' tenebris tantis tàm clarum extollere lumen,
Hi primum potuere illustrantes commoda vitæ,

& potissimũ Calceolarius noster Senior, à quo fatetur Clarissimus Mattheolus se accepisse Amomum vuæ modo racemosum, baccis piperi æqualibus, dum ille suam Theriacam iurè optimo præ cęteris extollendam parabat, ita enim scribit Mattheolus in Commentario, quãquam adhuc dubius, & ijsdem infœlicis illius ętatis tenebris inuolutus Acorum, vt Galenus docet, illius loco sustituendum præcipiat; non me tamẽ latet dubitasse nonnullos, an illud verè Amomum fuerit propter illas baccas piperi æquales, quæ nostro Amomo non conueniunt.

SED

SED ex his saltem intelligimus CALCEOLARIVM Seniorem primum forsitan in Italia nostra acutè veram Amomi naturam, & formam subodoratum priùs, cum illius vuam in Theriacæ compositionem indendam censuerit: viamq; posterioribus maioribus huius notitiæ præsidijs subnixis Maroneæ scilicet, atq; alijs emunctæ naris Physicis, & Seplasiarijs strauisse ad Amomi vuam pro legitimo Amomo decantandam, & vsurpandam: Verum obstinatior visus ipse Clusius, vt sunt exteri homines Italicorum gloriæ inuidi, vel contemptores: is enim in Auctario suo fatetur anno M D C V. ad se missos ab erudito, & perhumano Viro IOANNE PONA Veronensi Pharmacopæo plantæ cuiusdam aliquos fructus vuarum instar confertim in ramulo natos, & aromaticum quidpiam redolentes pro legitimo Amomo sibi datos, tamẽ & ipse Acorum substituendum monet, cum quid legitimum sit Amomum difficulter statui posse existimet: Vuæ tamen illius, quia elegans, & non vulgaris, Iconem proponit; obijcit etiam præter alia leuiora, oleo Lauandulæ delibutam fuisse illam. Vuam, vndè adscititium odorem spiraret: Sed profectò si tandiù vixisset Clusius, vt Cõmentarium doctissimum Clarissimi Maroneæ Collegij nostri Medici perlegere potuisset: (miserat enim ad ipsum Dominus PONA, vt mihi rettulit, & iam defunctum offendit) proculdubiò sententiam mutasset, verèq; asseuerantẽ Plinium audijsset, Amomi vuam in vsu esse.

Cæterum illud etiam adijciendum; In curis posterioribus, quæ ex Euripide σωφρότερα esse debent, scribit Clusius à Parduyno Pharmacopæo Middelburgensi racemum hunc accepisse à ramulo distractas baccas habentem etiam quadriennio antè, quam super expressum à IOANNE PONA acciperet, schedæ, qua fructus inuolutus, Parduynum adscripsisse, Consulem eius Vrbis aromatico odore inuitatum, licet grauiusculo Baccam vnam ediisse, & paulò post in morbũ incidisse; subdit Clusius: eam ab causam medicamentis inijcien-

dum minimè censerem: loci huius Clusij commonefecit me idem Pona Pharmacopęus ornatissimus, & rei herbariæ imprimis peritus, qui eam pariter scriptis editis illustrauit; Hortatus etiam est pro veteri amicitia, & amore ingenuo veritatis, vt communem causam CALCEOLARII, & suam, tum Collegij nostri, & Maroneæ tuerer, ne tanti nominis præiudicata auctoritate aliquis legitimæ Amomi Vuæ fucus fieret, aut adspergeretur labes: Credendum igitur Consulem illum ex nimia seminum Amomi in bacca illa inclusorum copia deuorata in morbum incidisse, hoc est ardorem, & ventris tormina quid enim tàm in Medicina salubre est, vt si liberalius quam par sit, sumatur non lędat? Crocus, Rhabarbarum, Manna, Aloes, Cinnamomum, quæ alioquin salubria, & vitæ amica, at Bacca illa deuorata plura Amomi semina continebat, accedit Germanos magna ex parte ob ingluuiem, & continuatas illas compotationes humorũ crudorum copiam aceruare, qui aliqua ex parte à vi aromatica extenuati, & in halitum exsoluti non perfectè dissipati dolorem colicum, vel stomachi cardialgiam gignere potuerunt: sed & ineptum illud argumentandi genus illud, post hoc fit ergo hoc illius causa, mulierc ularum rudium more cum post Theriacam, vel aliud à prudenti quamlibet Medico exhibitum remedium æger peius habet statim colligentium huiusmodi præsidium in causa fuisse, vt ille deterius sese habeat: Nec quem exitum habuerit morbus ille Consulis expressit Parduynus, quod argumento est id totũ fortuitò contigisse, distinguendumq; à Philosopho viro fuisse, quod ex accidenti fit ab eo, quod est per se, qui error ætate nostra, vt aliàs docuimus, in omnes artes, & disciplinas, cum summa vitæ humanæ pernicie irrepsit: Prodijt & superioribus annis incerto Auctore Iudicium in fermones Cecchini Martinelli de Amomo, & Calamo aromatico ex Indiæ Malacha à Martinello eius auunculo transmissis, idq; Italicè scriptum; quibus disertè vua Amomi pro legitimo Amomo asserebatur, idq; Plinij etiam nostratis testimonio cum ait, simile his & nomine, & frutice Cardamomum, semi-

semina oblongo; Verum quoniam maximi quibus iudicium illud scatet, errores ab eruditissimo Maronea sunt & animaduersi & planè refutati, nos ab eo labore refellendi supersedebimus, satis est monuisse in præsentia incertum illum auctorem nodum in scyrpo quærere voluisse, nec intellexisse in delectu Amomi legitimi illa Dioscoridis verba ἀπεπλυμένον, ἢ συμπεπλεγμένον, quibus adulteratum Racemum repudiat Dioscorides, in quo gummi liquido ita sunt artificij ope conglutinata grana, vel acini, vt vnum continuum, & solidum corpus potius, quàm racemum ex pluribus acinis conflatum constituant, vult enim Dioscorides vnum ab altero solutum acinum existere λελυμένον, καὶ διακεχυμένον: solutũ, & diffusum, quibus verbis disertè, & planè voluit Dioscorides Amomum adulteratum nobis exprimere, & ob oculos ponere ex veri Amomi notitia, in quo fructus, & acini soluti, & mutuo separati visuntur, non in vnum factitium racemum coagmentati: Quæ verba Marcello Virgilio adeò obscura visa sunt, vt expungenda tamquam ab imperito librario interiecta censuerit; Verum vt Maronea noster docet perspicua Plinij expositione enarrata commodè retineri, & intelligi possunt. Iam verò lib. ij. exoticorum cap. xlv. Clusius quartum fructum ex ijs, quæ à Gareto acceperat, appingit, ignoratq; quid esset, & quia vnicus confringere noluit; ex notis verò, quibus describitur, Amomi fructum fuisse intelligimus, orbiculari forma, læui cortica, neruis eminentibus à pediculo ad summum caput æquali interstitio excurrentibus, fusco colore: Sed in prouectæ ætatis viris adeò inueteratæ, & præiudicatæ opinionis vis solet inualescere, vt ægrè se ab ea diuelli patiantur, vt nos Galenus aliquando monuit. Hæc fusius tetigi, & auctores optimos indicaui, vt si quis obstinatus adhuc Amomi vuam repudiat, ab ijs discat veritatem (reiectis falsitatum tenebris) amplecti, tum etiam, quia æquum fuit Collegij nostri præstantissimi auctoritatem tueri, & duorum Pharmacopœorum Veronensium Calceolarij Iunioris, & Ponæ Botanicæ rei peritia florentium, & percelebrium, tùm mutuæ beneuo-

lentiæ

lentiæ vinculo deuinctorum, qui Theriacam, & Mithridatum præteritis annis nulli labori, aut impensæ parcentes, adstante vniuerso ferè Collegio, composuerunt, industriâ, & iuuandi homines propensionem, apud omnes Europęos huiusmodi rerum æquissimos æstimatores, Sanctam tectam, pro eorum merito, existere; atque eò potissimum quoniam ambo hi ornatissimi Pharmacopęi in Europa primi fuere, qui nullis succedaneis Theriacam, & Mithridatũ pararunt; vt ex publicis Collegij nostri attestationibus, & deplomatis post acerrimum Simplicium Medicamentorum examen, & diturnam excussionem tandem concessis luce meridiam clarius liquet.

HVic Collegij Veronensis Sententiæ de vua Amomi (cum testium optimorum, & Classicorum vis multum momenti habeat, Collegium Venetum Medicorum Clarissimum adstipulatur, præterea Prosper Alpinus, qui Patauij publicè rem Botanicam summa nominis sui celebritate est professus, cum ex Ægypto in Italiam redijsset, nihilque de Ægyptiorum medicina, & medicamentis litteris mandarit, cuius oculatus testis, nedum Auritus fuerit; Præterea Ferrantes Imperatus, & Gaspar Bauihinus, ille Neapolitanorum celeberrimus Pharmacopæus, hic Medicus percelebris, & publicus Basileæ Botanicus, qui libris editis rem herbariam ad summum perfectionis apicem euexit. Aurei sæculi fœlicitatem exaggerans Virgilius: *Assyrium (inquit) vulgo nascetur Amomum:* Diuitem etiam in funere efferendum crassis lutatum Amomis dixit Persius μύρον παχύ exponunt interpretes, pingue Amomum Statius, quibus intelligimus verè scripsisse Plinius Vuam Amomi esse in vsu: neq; enim Vnguentorum suauitas, & delitiæ ex alia Amomi parte comparari potuissent.

CARDAMOMI tria genera maius, medium, & minus in nostro Thesauro, si quis velit, facilè cõperiet, maius ficus propemodum magnitudine describitur à Cordo, cui assentiri videtur Clusius: Minus auellana minus, medium auellanę gradi æquale: Cl.mus Mattheolus iconẽ ficus

forma,

forma,& magnitudine exhibet,quæ cũ ſit Melegueta ſuo tecta inuolucro,inter vulgaris Cardamomi,ſiue Cacolea Arabũ genera ex Garzię ab Horta ſẽtẽtia recipiẽda nõ eſt; Plin.l.xij. quatuor apponit genera Cardamomi,viridiſſimũ,ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maxime laudatur, Proximum è rufo candicãs, Tertiũ breuius,atq; nigrius,peius variũ,& facilè tritu, odorisq́; parui, qui verus Coſto vicinus eſſe debet: Sed Dioſc. & cęterũ Gręcorũ vnicũ extat Cardamomi genus; lege Garziã cap.24.de Arom.hiſt. Porrò Amomi legitimi Iconem,Cardamomi maioris,& medij,hîc ſubiectam damus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

ALBEMOLVCH plantæ Mauritanorum Serapionis, & aliorũ Arabum ſemina noſtrati Ricino aut Cataputiæ forma non diſſimilia, Cortice nigro, quo detracto pulpa candida Pineis noſtris ſimilis ſpectantium oculis ſeſe offert: ſemina hæc quæ ore detenta, & commanſa palatum vellicant, & calore immodico afficiunt magna facultate tum per os educendi, tum per aluum deijciendi pollent.

BAOBAB fructus hiſtoriam ieiunè perſequitur Alpinus, cuius intererat, cum in Ægypto prior (vt exiſtimo) viderit, & notitiam ad nos attulerit, tametſi in viribus explicãdis non indiligens videatur, Cluſius lib. ij. Exoticorum plenè, & exactè, cum lib. illum ſe exordiri ab elegantiſſimo, & magno fructu profiteatur: in Scholio etiam lib. ij. plantarum Indicarum Baobab Alpini Guenabanum Scaligeri eſſe, quamuis ambigẽs, ſtatuit: Guenabanus (ait Scaliger exercit. 281.) arbor eſt Pini ſtipite, procera, folio magno, oblongoque, fructus Melonis magnitudine, cortici color viridis, ſplẽdor Cydonij, Digitalis craſſitudo, caro intùs candida, lactis coacti dulcedine, ſemina continet phaſiolacea; ſed & Baobab (teſte Cluſio) ex Æthiopiæ Mozambique olim Antuerpiam afferebatur, fructus craſſus ſeſquipeduli longitudine, cui denſus, durusque cortex, tenuique & molli lanugine, vt in Cydonijs, ſed viridi obductus aliquot per longitudinem excurrentibus ſulcis, vt in Melonibus; Continet hic fructus pulpam candicantem, qua in febrium ardoribus ſitis ſedandæ cauſa Æthiopes vtuntur, iucunda enim aciditate prædita eſt: Hæc ſiccata friabilis eſt, vt digitis trita in pollinem reſoluatur ſuperſtite ſemper acore. Per hanc ſparſa ſunt ſemina renum figuræ ſimillima, nigro tamen colore nitentia, ac ex vmbilico fibris quibuſdam ſuſpenſa

Plinius,

Plinius, & expressius descriptum hunc fructum perlege (Lector optime) apud C. Clusium accuratum huiusmodi rerum vestigatorem, & enumeratorem.

I. PLANTÆ Cuciphoræ naturam optime describit ex Theophrasto Mattheolus, quæ palmam Caudice, & folijs representat; fructum (inquit) hæc parit peculiarem, magnitudine, figura, & succo singularem, magnitudine (quæ manũ impleat) rotundum, colore flauicantem, succo dulcem, & ori gratissimum, non racematim congestum, vt palma, Sed per singula discretum, nucleo magno vehementer duro, quo in annulos detornato in versicoloribus stragularum vinculis vtuntur, cuius hîc Iconem damus. 4. de hist. Plant.

II. AVELLANAM Indicam, quam vocant nonnulli, à Clusio descriptam lib. ij. Exoticorum comperio sub nomine maioris fructus primo loco positi ternas vncias longitudine superat, latitudine vnam, altitudine pœnè duas æquat, putamine crasso supina parte sessili, rugoso scabro, & cinereo, prona, siue gibba parte læui, subrufo, vel potius spadiceo, nucleum continet gemellum substantia firma, subfusca, pingui, & oleaginosa, odore satis iucundo prædita, & sapore non ingrato. Hanc eruditissimus Mattheolus Auellanam Indicam appellat, sibiq; dono missam à Clariss. Iacobo Antonio Cortuso Patauino profitetur magnitudine Iuglandis viridi putamine adhuc circumtectæ, nuclei medullam dulcem esse, & albicantem: cuius hîc figuram expressam damus. Cap. 19.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

III. FRVCTVS ruber, vel Phaseolus Lobelij, de quo Clusius lib. ij. Exoticorum Cap. 13. Minor est præcæteris Phaseolis descriptis satis crassus, coloris rubri Corrallij æmuli: à Nauta ex India reduce intellectum è maioribus Phaseolis in pollinem tritis inquilinos vomitoria parare, è minoribus filo traiectis armillas aduersus Epilepsiam gestandas, quasi Pęoniæ seminum vim obtineant, sed ornatus potius causa gestari putat Clusius: in tabella icon expressa.

IV. CASTANEA Purgatrix ita à nonnullis nuncupata, fructus ater, lævis, ac splendens, quatuor sulcis supernè distinctus, quorum bini ad partis aduersæ vmbilicum vsque ducti, planus alioqui, & orbicularis pœnè formæ, vncia paulò minor, superna parte aliquantulum tumescens, & quasi puluinatus, aduersa pars vestigium retinet fuscum, quo Cortici, qui tegit, firmiter inhæsit, quale in Castanea equina conspicere est: expressius descriptum à Cap. 16. Clusio ij. Exoticorum reperies.

V. AHOVEI Theuesi nomen esse Arboris fructu venenoso, & lethali, magnitudine mediocris Castaneæ, candido formam literæ Δ Græcam referente testatur Clusius: Huius nucleus præsentissimum venenum, quod alter alteri in musuis disfidijs dare solent, proindè peregrinis eum fructum recens collectum non cõmunicant, & ab eius contactu liberos arcent, nisi sit exemptus nucleus: quo exempto, fructu pro Nolis vtuntur cruribus suspendentes, quæ tantum sonitum edunt, quantum Nolæ, ac tintinnabula nostratim: Arbor Pyri magnitudine, præcisa teterrimum spirat odorem, quare ne igni quidem struendo idonea.

FRV-

VI. FRVCTVS Beretinus ex arbore celsissima quercu in maiore folijs laurinis prædita colligitur, teste Clusio, oblongiusculus est fructus exiguis iligneis glādibus similis: nullo Calyce inclusus, tenui cortice cineracei coloris interdum etiā atri tectus, nucleumq; continens oblongiusculum candidum nullo manifesto sapore prędituin tenui membrana inuolutum. *Lib. 2. Exotic. cap. 27.*

VII. FRVCTVS peregrinus à Clusio ij. Exoticorum cap. xxx. descriptus, ponticæ Nucis magnitudinem non excedens, lęuis, splendens, cinerei coloris, saxeæ duritie præditus, licet in aquam coniectus supernatet, aliquantulum inæqualis, & compressus, vt Pisa in eodē lobo nata se mutuò comprimentia conspiciuntur, cuius cum Clusio figuram expressam apponimus.

VIII. FABA Indica, quæ Cor Sancti Thomæ vocari à quibusdam testatur Clusius, quod in Insula Sancti Thomę nascatur, licet in alijs etiam Aphricę regionibus inueniatur, lobus est quinque vnciarū longitudine, binarum latitudine duro, crassoque cortice constans coloris ex cinereo fusci: Binos Phaseolos, vel Fabas continere videtur planos, à medio aliquantulum extuberantes læues, coloris nigri, & splendentis, quia perfectam maturitatē adepti, aliàs è fusco spadicei: Ea parte qua lobo adhæserant paullulum caui, & proindè cordis figuram referentes.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

IX. FRVCTVS peregrinus non inelegans lib. ij. Exoticorum cap. x. descriptus, cuius ignoratur nomen orbicularis formæ, sex vncias in ambitu crassus, tres longus, nouem neruis à summo ad pediculum ductis distinctus, fusci, vel spadicei coloris lęuis prægnans, tamen, & pulpam resiccatam cum seminibus continens, quia agitatus strepitum edebat, cuius Iconem exprimendam curauit Clusius.

X. BALSAMI Occidentalis, vel Peruani fructus effigiem ex αὐτοψία ipsa describam, qualis mihi in Calceolario Musęo ostensus, Siliqua est exilibus granulis, instar Fici, scatens: Cortice Corij instar membranoso, rubro colore ad nigrum vergente prædita.

Hanc Io. Vincentius Pinellus Vir nobilitate, & doctrina percelebris pro Peruani Balsami fructu amicis donatã voluit.

Hîc porrò nullum iudicium meum interpono: coniecturis, & testimonijs firmioribus standũ videtur: Pinelli, & Monardi auctoritas magna, quamcumq; volet in re proposita descriptionem sequatur lector, nihil impedio.

Hanc Siliquam CALCEOLARIVS Iunior in locupletando Musæo indefessus à Pompeio Sprecio Pharmacopæo percelebri, & peritissimo, cum multis alijs exoticis rebus sibi transmissam in Thesauro Naturalium rerum reposuit, & eius hîc pariter Iconem apposuit. Nicolaus Monardus aliter visus descripsisse lib. de simpl. medic. historia cap. IX. huius Balsami fructus ait, qui penès me est, exiguus pro Arboris magnitudine; Ciceris enim, aut Pisi grano maior non est amari gustus aliquantulum incluſus in extrema siliqua angusta, digitum longa, alba, & simplicis regalis Hispanici tenuitate: Eo fructu se suffiunt Indi ad capitis dolores, & defluxiones.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

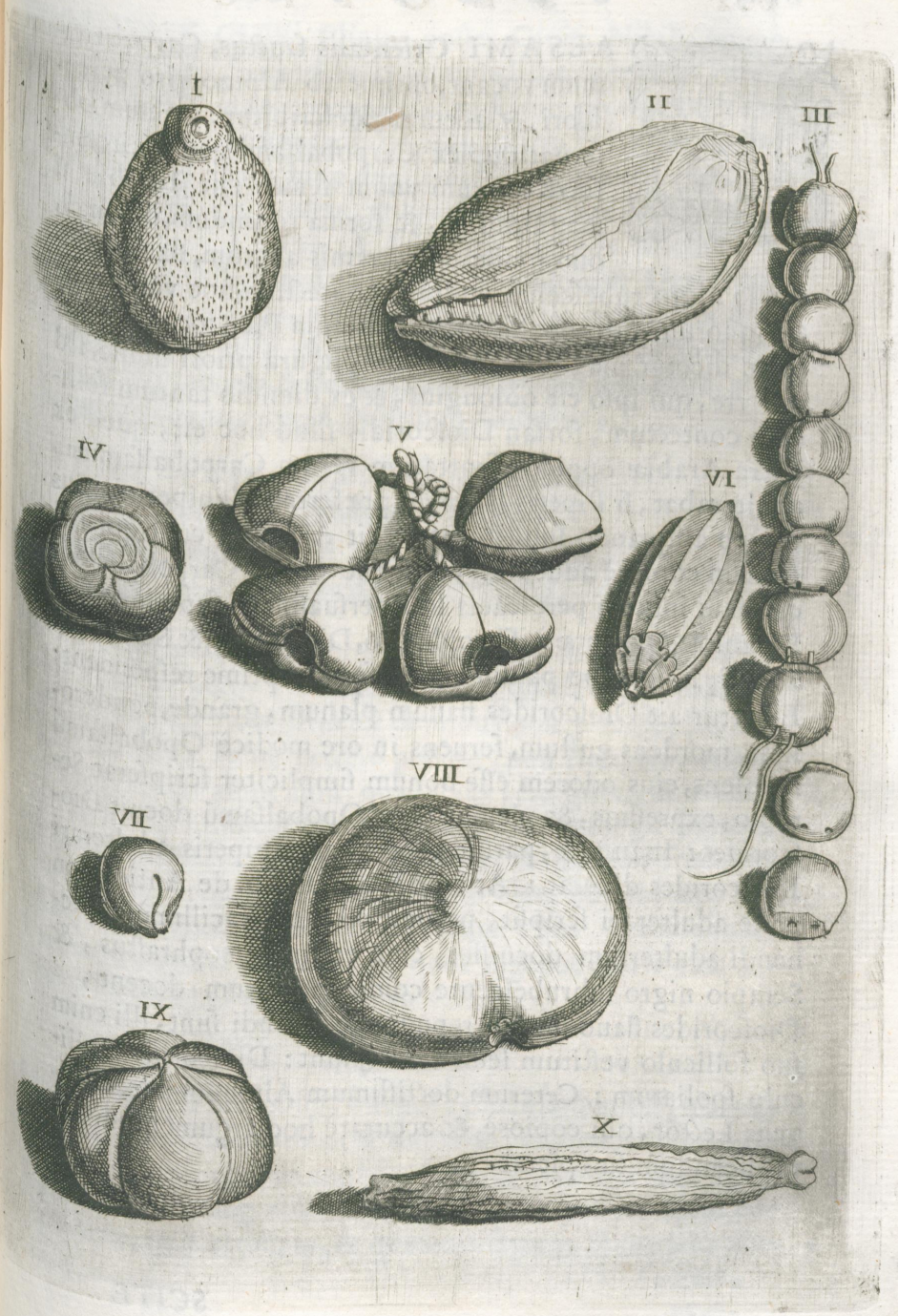

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

BALSAMI Orientalis fructus, Carpobalſamum vocant, optime ab Alpino viro percelebri, & accurato deſcribitur: primum obſeruat duplex Carpobalſami genus circumferri, quorum vnum ſemen eſſe Terebinthi magnitudine, & forma rotundum, oblongũ, ouo ſimile, in extremis acutum, flauum, folliculo nigro rubeſcente vndique contectum, hoc verum eſſe antiquorum Carpobalſamum; Alterum Pſeudocarpobalſamum dicetur magnitudine, colore, figura priori ſimile, ſed differre, qui ipſo eſt oblongius, & ex dimidio tantum folliculo contectum, forſan Dioſcoridis illud hoc eſt, quod ex Petra Arabiæ oppido aſportatum verum Carpobalſamum adulterabat, ſi Piperis ſaporem præferret. Iuniperi fructus pro eo aliquando ſubſtitutos tradit Alpinus, cum qui in Italiam copiosè aduehitur, non eſſe verum Carpobalſamũ, quadam ingenij peruicacia ſibi perſuaſiſſent ſuperioris æui Botanici: Sed notæ à Theophraſto, Dioſcoride, & Serapione adductę huic, quod paſſim circumfertur, optime reſpondent: Eligatur ait Dioſcorides flauum planum, grande, ponderoſum, mordens guſtum, feruens in ore modicè Opobalſamũ redolens, eius odorem eſſe bonum ſimpliciter ſcripſerat Serapio, expreſſius, & plenius olere Opobalſamũ docuit Dioſcorides: Inanitate, paruitate, & ſapore piperis adulterari Dioſcorides dixerat: At cum Galenus lib. de Antid. non poſſe adulterari ſcripſit, perinde eſt, ac ſi facillimè deprehendi adulterium docuiſſet, cum etiam Theophraſtus, & Serapio nigro ſubrubeſcente colore præditum docent, Dioſcorides flauo mutuò repugnaſſe dicendi ſunt, illi enim ſuo folliculo veſtitum ſemen accipiunt: Dioſcorides folliculo ſpoliatum: Cęterum doctiſſimum Alpinum adeat diligens Lector, qui copiosè, & accuratè hoc argumentum ſibi explicandum ſumpſerat.

SCITE

SCITE' Plinius noſter Ciuis, Nihil Ocymo fœcundius, cum maledictis,& probris ſerendum præcipiunt, vt lætius proueniat: Veterum ſanè hæc ſuperſtitio fuit; ſed pręclarum hinc duci emblemma poterit, quo ſolari rectas, & candidas mentes poſſimus, cũ à brutis, & fulguritis ingenijs morum, & orationis ſtribiligine deprauatis, & pluſquam Heracliteo ſcriptorum σκοτινῶ ζόφῳ ad captandam auram popularem ſubnixis,& fragile falſæ gloriæ Choragium comparantibus,eorum inclyti labores,& immortalitatis templo dedicandi malitiosè vellicantur: verè Philęmon Comicus,

Haud auribus concentus eſt iucundior,
Quam deuorare criminantis iurgia,
Nam muſſitando ſi quis hæc redarguat
Ipſum refutant criminantem crimina.

Sed ad emblemma propoſitum accommodatius Puteanus amicus meus peruetus Vir Clariſſimus in quadam Epiſtola: Bonorum (ait) conditio eſt omnibus non placere, ſed linguæ maliuolæ flabra flectere poſſunt, non frangere, Arbores fœcundari aiunt aura, quæ nouo vere ſpirat, ſic rectam bonæ ætatis indolem obtercationes præparant ad verum Gloriæ fructum. Cum de Amomo, & Balſami fructibus ſcripſiſſem, rettulerunt amici optimi clam nomini meo ab homuncionibus inſpergi conuicarum virus, Scorpionum more in angulis latitantium; quos ingenuè affari cum Libero Patre apud Auſtophanem velim,

Ἐλέγχ' ἐλέγχε, λοιδορεῖσθαι δεῖ πρέπει
Ἄνδρας ποιητὰς, ὥσπερ ἀρτοπωλίδας.

Arguere, ſi quid humanitas offendi, Chriſtianum eſt, maledictis laceſcere, barbarum, & ruditatis genuinæ argumentũ: proprijs tamẽ viribus confiſus fidenter dicam, infelix Puer, atque impar congreſſus Achilli, ſed non poſſum ipſos deprimere, quia attollam, & quamuis ſapiens Hiſtoricus moneat,

nent, conuicia, si irascare, agnita videri, spreta exalescere, cum Euripide tamen profitebor.

Σεσφον καθ' ἡμᾶς σώφρονα δ' τελοῦμεθα,
Θυμαρεῖς δε τοὺς θυμώμενον. ideſt,

Modestus in nos, inuicem modestiam.
Intemperans intemperantiam feret.

Pulchrè Lipsius, quem plurimi facio, vt culicem molestè circumstrepentem leui manu, & sine ira dispellimus, idem liceat, & deceat in istis putidis criticis, & omnis seriè doctrinæ expertibus, qui innoxiam quietem nostram turbant: Talis erit modesta, & Christiana nostra vltio: satis enim est, vt cum Cicerone loquar, & sentiã, si ipsos mores vlciscantur sui: Scitum enim & illud Bacchæ Bacchanti si velis aduersarier, ex insana insaniorem facies, feriet sæpius.

CACAO fructum docet Clusius lib. ij. Exoticorum per vniuersam America celebrem esse, & multi vsus in Nicaragua noui orbis Prouincia pomi quoddam genus peculiare esse, neque Hispaniolæ, neq; vlli alteri Indiæ parti concessum; Pyri nostri fermè esse specie, ligno interiore rotundo, nucis crassitudine, & dimidio amplius, optimi, & iucundissimi saporis: Arborẽ proceram exiguis folijs vestiri: eã Prouinciam ab Hispanis ob rerum omnium vberrimam copiam Paradisum Mahumetis vocatam: Hæc ex Clusio Benzoni Militis testimonium afferente.

CAIOVS fructus est oui Anserini forma, & magnitudine, qui succo plenus est, veluti id Citriorum genus (ait Clusius) quod Liman vocãt, nos Limoni Italicè nominamus; hoc vescuntur Brasiliani, & ab eorum regione interdum. Vlyssiponem adfertur: in extremo fructu prominat nux quædam renis Leporini forma, coloreo cinereo, interdũ ex cinereo rubescẽte:

Duplici

Duplici nux constat cortice, inter quos spongiosa est materia oleo asperrimo,& calidissimo plena, intus nucleus est esui aptus Pistacijs saporis suauitate non cedens: eo leuiter tosto vescuntur incolæ: gratior enim est, & Venerem stimulare creditur. Acri illo oleo nihil efficacius ad lichenes, & impetigines tollendas: illud mirum primarium fructum nulla semina continere: extremo nuce arborum speciẽ propagari, nonnulli ob similitudinem illius acris humoris anacardiorum genus esse existimant.

PHASEOLI Brasiliani Clusij vnciam longi, semiunciam lati Spadicei coloris, & circa hilum fuscum candicantis: hi prælongo lobo inclusi decem vnciarum longitudinem habente vnius autem vnciæ latitudinem, aut paulo ampliorem Cartilaginea cute tecto, vt diligenter describitur à Clusio, qui etiam subdit in Scholijs suis pereruditis ad Monardum quatuor, vel quinque in siliquis prægrandibus contineri recentes, ac virentes adhuc tusos, ac impositos Venereos Bubones curare.

PHASEOLVS Nigritarum, cum suo lobo ex Guinea delatus, cuius lobum describit Clusius, in quo terni, aut plures fructus quibusdam veluti cellulis distincti continentur huiusmodi lobos sibi ab amicis communicatos fatetur, sicuti & Phaseolos nudos, nulloq; lobo inclusos, quales Vlyssipone se nactum recẽter ex Pernambuco Americę allatos Spadicei coloris illos, & Macouna appellatione insignitos; Hi omnes in Thesauro nostro asseruantur; & facilè cuique ostenduntur. Lobus porrò sepè sex interdum septem, & octo vncias longus, penè binas latus cernitur, planus, sinuosis oris, corti-

ce non valdè crasso præditus, externa parte nigro, valdè rugoso, tumente qua parte Phaseoli inclusi, interna cinereo cuspide longa, & mucronata.

Hîc Phaseoli Nigritani, & Brasiliani, cum eorum lobis imaginem expressam subijcimus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

ALIOS quippe complures Phaseolos Thesaurus noster CALCEOLARIVS asseruat alterum, scilicet Guinea aduectum non valdè magnũ pro lobi amplitudine nigrum longo hilo siliquæ, vel lobo inhærentem: tertium ex Guinea pariter allatum superiori maiorem Spadicei coloris, nec hilo adeò longo præditum ex præscripto Clusij lib. ij. Exoticorũ, alios etiam in Musæo obseruamus mira colorum varietate præditos ex America, Aphrica, atq; alijs peregrinis regionibus procul à nostro orbe dissitis; alij enim cernuntur maiusculi, alij minores candidi prorsus, flaui, cinerei, fusci, atri, rubri, amethistini; alij varijs coloribus distincti, albo & nigro, rubro & nigro, flauo & nigro: extat & Phaseolus vncialis longitudinis, sed angustus, solidus, durus, nigricans, in binas partes diuiduus tenui membrana alba obductus, de quo Clusius, nec non alius ab eodem descriptus semiuncialis magnitudinis, lęuis, Spadicei prorsus coloris excepta parte supina qua lobo adhæsit, durus, solidus, qualem à Castaneda Medico Hispalensi ad se missum fatetur, cum hac inscriptione, Capotillo del Aldana. Hos partim ab amicis donatos sibi profitetur CALCEOLARIVS Iunior, partim à se non sine studio, & impendio comparatos, & conquisitos, cũ locupletandi Musæi mira sollicitudine superioribus annis vrgeretur patefactis Lusitanorum industria nauigationibus, vnde ex nouo orbe multa peti poterant, quæ à maioribus nostris vel nullo modo, vel summa cũ difficultate obtineri videbantur.

DE Nuce Indica Mattheolus, & Amatus Lusitanus optimè scripsisse videntur, hic vberius, & pressius: Fructus est in Myropolijs vulgatissimus Arboris palmæ effigie, magnorum Melonum instar prægrandis magna inuolucrorum mole obtectus: Contendit Amatus per elatem Dioscoridem inuolucrum, & operimentum huius fructus intelligere περιανάλλυμα τῦ καρπῦ τῦ φοινίκων ἀνθέντων, hoc est florentium pal-

palmarum fructus operimentum: Nucem Indicam ex India in Lusitaniam ferri, & indè in varias orbis regiones distrahi; apud insulas Capitis Viridis prosperè crescere: fructus magnitudine capitis humani. Cortice crasso primo vestitur subnigro ad ruborem inclinante; qui licet in superficie durus, callosus, & tenax sit, intùs tamen mollis videtur, & capillato inuolucro texi: hoc Cortice deposito fructus occurrit rotundus Oui anserini magnitudine Cortice amictus crasso, ligneo ad ruborem vergente, in quo medulla, incluſa parte exteriori eiusdem cum cortice coloris: Pars interior lactea concaua aquã magni pretij continens: hunc corticem elatem, quoq; vocare Dioscoridem existimat Amatus, Borassum alij vocant: Medulla interior candida est, & saporis gratissimi, multum genitalis seminis gignens, idcircò conditis ad irritandam Venerem dicatis miscetur, Palma huiusmodi fructum ferens, cum ex ea multæ res ad vsum humanum accommodatę colligantur, pauperis refugiũ dici tradit: Verum fructus ea præcipua vis ad strigosas, & macilentas mulieres impinguandas, ideò pręclarè à Clarissimo Mattheolo scriptum lætiore sagina corpora reficere Nucem Indicam, eius oleum vtiliter hęmorrhoidibus inungi: Plinius lib. xij. per elaten abietem arborem designare videtur; Galenus palmæ tenellum quoddam germen Encephalon cerebrum, vel medullam in se continens: In quã sententiam mox concedere visus Amatus, licet ab eadem planta colligi Encephalum, & Nucem Indicam palam profiteatur. Verum & Mattheolus nasci Elatem ex ipso Caudice inter primos ferè ramos duarum Spithamarum longitudine, docet appicta imagine ex Gabrielis Fallopij Viri Clarissimi, & Ioannes Iacobi Cortusi Patauini testimonijs. Cæterum Garzias, & Clusius lib. primo de aromatum hist. Nucis Indicæ plantam veteribus Græcis incognitam, & ab Arabibus ferè neglectam docent; nullam hæc palma Indica arborẽ aptiorem vsibus humanis inueniri: Tegi Nucem adhuc recentem tenero admodum cortice cinarę, dum gustatur, saporem referente, constare tenera valdè, & dulci

medul-

medulla, quæ in se concluſam aquam ſuauem,& dulcem habet, & multo tempore durantem, quantò recentior eſt nux, tantò eius ſuauior liquor; Nuces recentes ſiccatæ, & ſuperiori cortice delibratæ,& confractæ ab indigenis Copra vocantur. Ex his oleum magna copia limpidiſſimum torculari exprimi, non ſolum ad lucernas vtile, ſed etiã coquendæ orizæ aptum: Duplex verò olei genus indè exprimi docet Garzias, vt apud ipſum cap. xxvj. legere eſt, illud non omittendum Duplici cortice integi Nucem extimum villoſa materia compactum eſſe: ex eo rudentes, & funes effici, qui incorrupti maneant in aqua marina, ex eadem materia villoſa Cairo Malauaribus dictum effici, ex quo ſtupæ loco naues obturari, & ſtipari; putredini enim magis obſiſtit, & aqua marina imbutum inflatur, & denſatur, & proindè ſtupis longè præſtat: Qua de re Garziam loco citato diligenter Conſule.

MVNGO etiam Exoticum ſemen Muſæum præfert, quod viride primum, mox per maturitatem fit nigrum, Coriandri ſicci magnitudine, vt teſtatur Garzias, Pabulum equorum exiſtit, interdum tamen, & ab hominibus editur, Guzarate, & Decan incolis in febribus vſurpari,nã & fructus decoctum illis propinatur, qui febre ſunt correpti, & cortice delibutum Mungo inſtar orizæ exhibetur, quo intelligitur eius facultatem eſſe refrigerantem: In Paleſtina etiã naſci huiuſmodi ſemen ferunt,de quo Auicennas lib. 2.cap. 481. Meſſe, vel Meus vocari ait, ſed Mex dici debere ſe ab eruditis Arabibus Medicis edoctum eſſe fatetur Garzias cũ & alibi prohibeat Auicennas,cum auiculis Mex edi, quoniam cum facilioris ſint coctionis, quam mex, periculum eſt, ne crudum adhuc Mex, cum earum chylo ad epar rapiatur, quod aureum præceptum in praxi Medica obſeruandum, nam auidũ chyli epar trahit, quod concoctum eſt, cum quo vnà crudum rapi poteſt.

MEX.

MEHENBETHENE fructus exoticus à Cluſio memoratur lib. primo arom. hiſt. cap. 26. à Viro ampliſs. Cortuſo ad ſe Patauio tranſmiſſus, quamquam eius deſcriptioni non valdè quadraret, & eorum ſententiam potius amplectendã cenſeat, qui inter vnguẽtarias Nuces referunt: vnciam longum fuiſſe, forma triangulari, duro, & ligneo putamine conſtare, qui confractus tres cellulas habere deprehendatur, in quorum ſingulis nucleus oblongus, albus, dulcis inueniatur; quæ omnes notæ ad vnguem in hoc Muſæi fructu compẽriuntur.

ANANAS Chriſtophorus Acoſta mentionem fecit libro ſuo de Aromatis: fructus eſt ex prouincia Sanctæ Crucis in Braſilia in Occidentalem Indiam primum, mox in Orientalem delatus, vbi nunc vberrimè prouenit, Citrij mali minoris magnitudine eſt admodum flauus, & odoratus, cum probè maturus eſt: ſucculentus, & gratiſſimi ſaporis, procul intuentibus cinara videtur, ſed pungentibus aculeis caret; ſingulæ ſtirpes cardui edulis magnitudinem æquant, cum primũ in Indiam illatus eſt fructus, ſinguli decẽ ducatis æſtimati ſunt, nunc propter abundantiam (ait Acoſta) vix duobus regalibus Caſtellanis vęneunt; calidus, & humidus eſt, editurque maceratus in vino, vti Perſicum malocotoneum, facilis eſt concoctionis, ſed nimius eius vſus inflammationes parit: Teſtatur porrò Cluſius ex Iaua naucleris redeuntibus aduectum huiuſmodi fructum ſaccharo conditum, fuiſſe quidem eum fructum ſatis ſuauem, ſed qui ob nimiã dulcedinem ipſi nauſeam facilè excitaret, eius partem intimam duriorem, & difficilis (vt apparebat) fuiſſe concoctionis.

EXO-

EXOTICVM fructum BONDVCH nomine à Turcis in Alexandria Ægypti vendi in confesso est, cui admirandas adscribunt vires: vt venalem mercem laudatam, cuius facilè possint obtrudere: Hunc ab infantibus gestatũ amuletum esse prȩsentaneum ad quaslibet res aduersas auerrucandas, quemadmodum de lapide Molochitę à Plinio scriptum Viri eruditi obseruarunt, quem propterea infantium custodiam nuncupauit; Aduersùs etiam Venena omnia, hemicraneam, colicum dolorem, quartanam, plurimum valere iactant; sed certis experimentis nihil adhuc constat: qui in nostro rerum naturalium penu asseruatur, Nucis paruæ crassitudinem obtinet, lævis est, pellucidus, cinerei coloris, lapidea ferè duritie præditus, quamquam in aquam coniectus supernatare videatur: Talem cap. xxx. lib. ij. Exoticorum descripsit Clusius primum nimirum fructum, nosq; ex eius testimonio nonnihil alibi de eo perstrinximus.

CARVB aluum ciens à Guinea dicitur afferri, & ad locupletandum Thesaurum FRANCISCO CALCEOLARIO Iuniori Venetijs olim transmissa: Ab Alpino Viro doctissimo inter Ægypti Plantas Arbor Carub, vel Carnub dicta recensetur: In Neapolitano Agro, & in Apulia huiusmodi Arbores complures ali inconfesso est: Ex hac Arbore siliquarum vsum duntaxat agnoscere Ægyptios testatur Alpinus: Ex ijs mel elici dulcissimum, quo Arabes Sacchari loco mirabolanos, Tamarindos, atque alios condiant fructus: ad Clysteres huiusmodi mel adhiberi, à multis etiam per os sumi ad aluum subducendam, quoniam eo non minùs, quàm pulpa Cassiæ aluus proritatur; ad Tussientes, & Asthmaticos non secus, quam Cassiam exhiberi; ex Siliquis paratum decoctum, hæc eadem prȩstare.

Cæterum Charub, vel Charnub nomen reuocat mihi in memoriam

moriam locum Diui Lucæ Medici, & Euangeliſtæ cap. XV. vbi filium illum Prodigum ſcribit deſideraſſe ventrẽ replere ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι ex Siliquis, quæ à ſuibus edebantur. Siliquarum nomine legumina intellecta, aut legumin opercula, ex Horatij, Perſij, & Prudentij teſtimonijs ſcribit Cauſabonus in Perſium Commentario: In eo tamen Diui Lucę loco κεράτια, aliter accepiſſe Theophylactum, hoc eſt pro Arboris Siliquæ fructu, quem ξυλόγλυκα vocatum teſtatur, quem Arabes Charnub interpretãtur: Galeni, verò, & Dioſcoridis κεράτιον in Arabum Medicorum libris paſſim Charnub vocari: Nos Itali dempta .N. Charuba nominamus: Veronenſes mei præcisè Charobola: Iam verò cum per litteras Viri doctiſſimi Pignorij, quem ſæpè honoris cauſa in Muſæo nominatũ volui, Iudicium de eo D. Lucæ loco olim exquiſiuiſſem, reſpondit, vt humanitate, & doctrina nemini Italorum eſt ſecundus: Vera enim, & ſolida eruditio morũ candorem, & humanitatem ſecum naturali veluti cognatione iunctos trahit; eruditio ab ijs diſiuncta ſimulatio eſt doctrinæ, & mera nugarum nundinatio, vel inflati ingenij oſtentatio; Is igitur reſpondit per vocem κεράτιον, ſiliquã ſcilicet ſe intelligere Caroban noſtrã, tum quoniam Græci auctores probatiores ita accipiunt, tum quia ex latinis multi, inter quos Columella, & ex recentioribus complures; præterea in Codice Hebræo Euangelij D. Lucæ Pariſijs à Io. Benenato excuſo loco vocis κερατίων Hebræam vocem legi Charobo, aut Charobà. In illum D. Lucæ locum Maldonatum Auctorem non infimi ſubſellij hæc ſcripſiſſe, Porcis in calidioribus regionibus, vbi magna earum eſt copia, dari ſolent: teſtatur porrò idem Pignorius in Cairo Memphi nempè vetuſta Ægyptij Vrbe ſuibus exhiberi, in quã Vrbẽ ex Cypro copioſum Charub aduehitur: In Hiſpania equis, vt pingueſcant: Sententiæ Maldonati ſubſcribere Ianſenium, qui Euthymium, Theophylactum, & Chryſoſtomum teſtes laudat: Aſſentiri & Petrum Chryſologum, qui circiter annum CCCCL. à Chriſti natali vixit, cum ait; Hoc norunt Epicurei, qui cum Platonicas, & Ariſtotelicas percurrunt

currunt scholas, nullaque illic aut diuinitatis, aut scientiæ inuenirent disciplinam Epicuro se tradunt vltimo desperationis, & voluptatis Auctori,& manducant siliquas,hoc est voluptatibus corporis malè dulcibus inhiant, & quæ sequuntur in sermone scilicet in eandem parabolam. Aliquid etiam ponderis habere auctoritatem Leonardi Porti docuit Pignorius, qui in suo libro de Ponderibus, hæc habet,quia quam vulgò nos Carobam, Antiqui Siliquam, Græci Ceratium appellabant, & indè Charatos corrupto vocabulo dictos credi par est; Præterea Turnebus lib. xxvj. aduersar. cap. XXIV. hac in re Lambinum sequutus scribit κεράτιον, apud D. Lucam accipi pro fructu, & cibo vilissimi pretij; Qui etiam diligenter expendat Plinium in calce cap. xxvij. & initium XXIV. cap. lib. xv. facilè colliget prædulces Siliquas suibus pro cibo attribui.

Platina etiam tertio lib. de Popinæ scientia Siliquas scribit Charobas vulgò appellamus: Ioannem etiã Brugerynum lib. XI. de re cibaria cap. xxxiij. multa hac de re nec contemnenda memoriæ prodidisse,cum mihi significarit Clarissimus Pignorius, obseruatum est à me auctorem illum perperam fortasse damnare Aëtium Amidenum inter Græcos magni nominis Medicum, quòd vim ciendi aluum Charub attribuit, quæ facultas profectò Charub ab Alpino descripto valdè congruit,vt ostensum est: licet Paulus Ægineta difficiles concoctu siliquas, aluum cohibere, malique succi esse tradiderit, & Galenus censuerit Siliquas abdicandas esse ab hominum cibo, & relinquendas populis Orientalibus, vndè deportari solent.

IAM verò, cum amici optimi non ignorarent cupidissimum locupletandi Musæi,& in dies adaugendi esse FRANCISCVM CALCEOLARIVM Iuniorem, Pompeius Sprecus ornatissimus Seplasiarius os quodam trifidum,vel naturaliter tripartitũ ei superioribus annis donauit sub nomine Ossis Ficus Indici, quod in κειμηλίω nostro asser-

uatum oſtenditur ; eius verò nomenclaturæ fides ratio, & iudicium penes Spreccum eſto.

ARYOPHYLLVM Plinianum, cum folijs, & hîc adeuntibus moſtratur, cuius meminit Plinius lib. xij. cum ait, Eſt etiamnum in India Piperis grani ſimile, quod vocant Caryophyllum, grandius, fragiliusque. Porrò auctor eſt Garzias Arborem eſſe Lauri forma, & magnitudine, folijs etiam Laurinis, ſed anguſtioribus: Cum verò Cluſio Icones Caryophyllorum alibi poſitę minùs ſatisfacerent: in Auctario aliam poſnit, nactus ramulum, qui fructus rudimentum iam formatũ, & florem nundum explicatum ſuſtinens, & rudimentum formari incipiens, foliaque haberet.

RVCTVS ſine nomine Indicus à Cluſio deſcriptus quinto loco lib. ij. Exoticorũ cap. xxx. Prorsùs (ait) ſphęrica erat quinto formæ, magnitudo globuli minoris ſclopi, putamen eiuſdem cum præcedente coloris, & perpetuis etiam tuberculis, non adeò tamen craſſis obſitum, nullaque linea cinctum, mox ſubijcit Cluſius; hæc duo poſtrema alicuius fructus duntaxat erant Oſſicula: aiunt porrò ad auriũ ornamenta Indos huiuſmodi fructus adhibere.

NDICVS fructus pariter, abſque nomine, Corniculis perſimilis, cuius integram plantã Venetias clariſſimam Europæ Vrbem, & Emporium delatam anno 1621. inconfeſſo eſt, huius fructus ad CALCEOLARIVM Iuniorem tranſmiſſi, tamque viſu, & contrectatu curioſiſſimi, vt eius Theſaurus Exoticarum rerum adhuc magis exornaretur: Huius fructus hic Iconem expreſſam nunc primum damus.

FRV-

DE Oregialla Muſæi ſic ſcribit Cluſius lib. ij. Exoticorum cap. xvi. Sit ne Cortex ab aliquo fructu detractus, cui Duodecimum locũ do, an aliud quidpiam, prorſus hærebam, nec qui ad me mittebat, quicquam de ea re ſcribebat (quod etiam ij faciunt, qui CALCEOLARIO noſtro res exoticas mittunt) Schedæ duntaxat, in quo inuolutus cum ſequente fructu, adſcriptum erat Oregiella, nuncupari, atque ex ea cum admiſto

fructu Cacao simili, fieri potionem incolis vsitatam: Esse vero hunc Corticem, si Corticem vocare licet, vncialis magnitudinis, reflexis oris præditum, crassiusculum, & satis durum, aciduli saporis, & saliuam cientis, cinereique ex fusco coloris.

SEMINA ex India recens allata, quorum ignoratur nomẽ, mali aurantij colore tingũt, & veluti purpurisso, quem Chremesi vulgari voce appellant, mirabili naturæ artificio, quæ ex plantarum semine, non tantum ex metallicis succis, aut terris coloris venusti copiam, & varietatem Indis parat.

FRVCTVS à Clusio descriptus lib. ij. Exoticorum cap. xxix. qui ex ordine est secundus: Iuglandis pẽnè magnitudine, extima parte latiusculus, totus rugosus, atque vt Nucis iuglandis putamen inæqualis fusci coloris, sed magna ex parte veluti crusta quadam durissima, & cinerea tectus, leuis, & exigui ponderis, licet admodum solidus, & saxea duritie præditus, nec minùs in aqua subsidens, quam lapis.

FRVCTVS Indicus, cuius nomen ignoratur recens ex ijs regionibus aduectus; CALCEOLARIO Iuniori donatus σύτάσει, ac compage Flori persimilis: cuius Iconem libens exhibuit, cum hactenus à nemine figura expressam existimet.

CON-

Consimilis Fructus ex India nuper allatus, cuius nescitur nomen, ad animi deliquum plurimum valere creditur, nec aliud quidpiam ab ijs, qui donarunt, videtur adiectum, huius & figuram à nemine expressam primus libens exhibet Calceolarius.

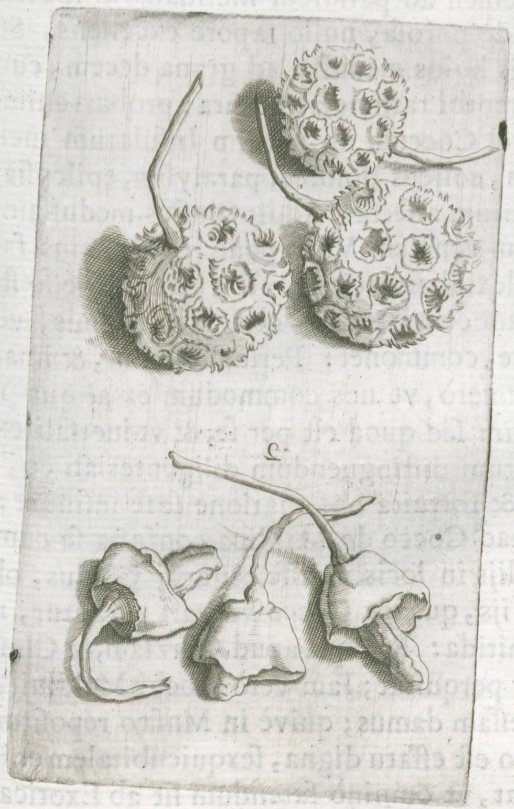

DE COCCO de Maldiua appellato scribit Garzias Hortus, & Clusius lib. primo de Arom. historia; non seligemus, quæ ad Musæi Coccum potissimum faciunt: Niger igitur est huius Cocci cortex, & nitidior vulgari Cocco, figura ouali magna ex parte, nec ita rotunda, vt vulgaris, medulla, siue pulpa interior, quæ siccata dura est admodum, & candida, nonnihil tamen ad pallorem inclinans, in superficie rimosa est, & valdè porosa, nullo sapore excellens, Subdit Garzias, Dosis huius medullæ ad grana decem, cum vino, aut aqua pro morbi ratione, ac natura: probari enim huiusmodi Nucem, vel Coccum ab illarum Insularum incolis aduersus venena, colicos dolores, paralysim, epilepsiam, atque alios neruorum affectus: addit Clusius, medullam huius Nucis siccatam venalem Vlyssipone reperiri eius facultates omnibus Alexipharmacis præferri, sed non esse statim fidem adhibendam commentitijs istis facultatibus, vel Garzia ipso iudice, commonet: Persuasio enim, & imaginatio facit sæpenumerò, vt nos commodum ex aliqua re sensisse profiteamur: sed quod est per se, & vniuersali experimento comprobatum distinguendum diligenter ab eo, quod accidentaria, & fortuita obseruatione se se insinuat: Vascula porrò ex hac Cocco de Maldiua confecta se cum Vlyssipone, tum alijs in locis vidisse testatur Clusius, oblongiora plerumq; ijs, quæ ex Cocco vulgari parantur, magisque nigra, & nitida: Reliqua apud Garziam, & Clusium curiosus Lector perquirat; Iam verò Cochi Maldiuij, cuius Iconem expressam damus; quivè in Musæo repositus cernitur, magnitudo est effatu digna, sexquicubitalem enim Peripheriam æquat, vt omninò fatendum sit ab Exoticarum rerum peritis nihil in eo genere nasci in Europa, quod cum eo iurè conferri possit.

ALTER

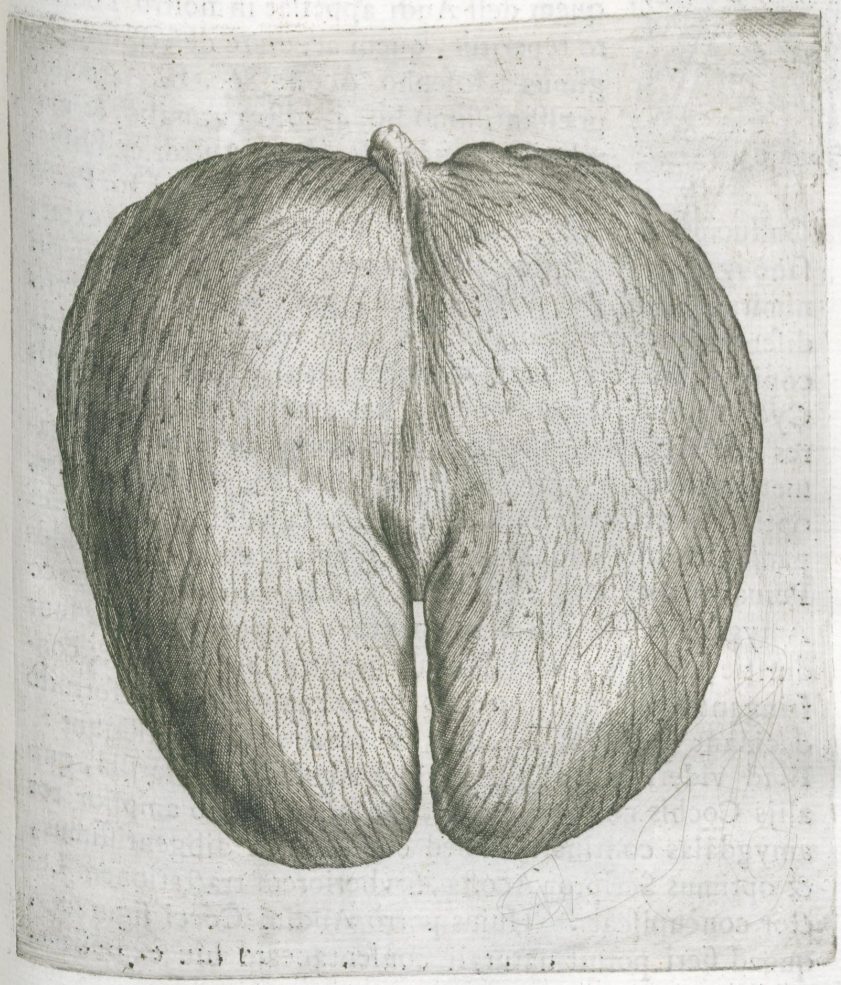

ALTER

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Cap. 26.

ALTER etiam Peruanus Cochus nimirum, quem dell'Andi appellat in noſtro Theſauro reperitur, quem accuratè deſcriptum legimus à Ioſepho Acoſta Soc. Iesv Auctore præſtantiſſimo lib. 4. hiſt. naturalis, & moralis Indiarum: Is igitur Auctor ex Hiſpanica lingua in Italicam verſus à Io. Paulo Gallucio Salodiano Academico Veneto, an latinus extet, ſanè ignoro: is igitur noſtra opera ſic latinè: Reperiri nimirum aliud Coccorum genus, quæ medullam à cæteris diſcrepantem obtinent, Nuces enim veluti amygdalarum copiam intùs concluſam obtinent, qualia grana in pomis Cydonijs inſerta conſpicimus, has amygdalas triplo maiores eſſe ijs, quæ caſtellæ habentur, ſapore perſimiles, tametſi aliquanto acriores, ſunt etiam ſucci plenæ, & acidæ, optimi ſucci, haberique inter delicata edulia, vt martius panis, & alia huiuſmodi: Quoniam verò apud Andos Peruanos maximus eſt earum Nucum prouentus, idcircò Amygdalæ dell'Andi nuncupantur: Ea porrò præditæ ſunt duritie, vt inſigni lapidis ictu egeant, vt aperiantur, & confringantur, ſi ab Arbore ſuo ſuper caput alicuius fortuitò decidant magnam cerebro, & craneo labem infligunt: Illud videri incredibile ſubijcit Acoſta in mole illa, quæ alijs Cochis non eſt maior, aut ſaltem paulò amplior tot amygdalas contineri. Sed conſulendus diligentiſſimus, & optimus Scriptor Acoſta, ſi vberiorem tractationem Lector concupiſcat. Huius porrò Andini Cocci figuram, quoad fieri potuit naturali conſentaneam hîc expreſſam exhibemus.

LIII GVMMI

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

CVMMI, seu Resinæ genus ex nõua Hispania delatum ab Indis Tacamahaca nuncupatur; Ex vulnerata Arbore colligitur magna vt Populus admodum odorata, cuius fructus ruber est, Pęoniæ seminis modo, ait Nicolaus Monardus; colore est Galbani, odore graui, atque etiam sapore Tacamahaca, adeout prunis iniecta, & naribus admota mulieres præfocatione laborantes illicò liberet, omne tumorum frigidorũ genus maturat, ac resoluit, dolores etiam omnes à frigidis succis, & flatulentis genitos tollit emplastri modo adhibita, non liquescit, sed adeò tenaciter semper adhæret, vt auferri, nisi opere perfecto non possit, dolorem dentium sedat, dentibus etiam corruptis, indita, qui si ea vstulentur facilè præseruentur, ne corruptio longius serpat, ex ea, & Styracis tertia parte, & Ambari momento emplastrum fit stomaco longe vtilissimum: celebris est eius vsus, quoniã præter resoluendi vim, adstrictionis etiam particeps est, quare & in inflammationum etiam calidarum declinatione ad discutiendum vsurpatur, calida initio tertijs gradus, & sicca in secundo.

CARANA lingua Indica Resina dicitur, colore Tacamahacæ, sed splendidior, liquidior, & densior, odore etiam eiusdem gummi, sed grauiore, Pinguis est, oleaginosa, & proindè tenax, sine multa agglutinatione, & colliquatione: Ex continentis parte interiore per Carthaginem, & nomen Dei defertur, teste Monardo: Ad eosdem tumores, & dolores laudatur, quos Tecamahaca curare solet, & minore temporis spacio facultatem suam promit, immo quos Tacamahaca non curet, Carana sanat. Mirifica eius vis in Articulorum doloribus, nam imposita facilè illos curat, modò nullus sit calidorum humorum influxus: Vulnera recentia neruorum præsertim & iunctũrarum nullo alio admisto medicamento persa-

perſanat, ſecundum caloris gradum excedit vti ſuperior vulnerato arbore colligitur: ex eadem Carthagine Carana, alia purior affertur: Chryſtalli inſtar limpida, & ſuperiore odoratior, qualem in Muſæo CALCEOLARIO aſſeruari conſpicimus.

COPAL Reſina eſt valdè candida, lucida, & tranſparens ex noua Hiſpania delata: Vulnerata arbore guttatim ſtillat liquor albus, qui ſtatim concreſcit: Gomara in Mexicana hiſtoria duo Copalis genera facit (ait Cluſius) alterum rugoſum, molle, Thuri ſimile, alterum præſtantius, quod pleriq́ue Myrrhã exiſtimarunt: magnis fragmentis citrio condito valdè tranſparenti, haud diſſimilibus habetur, ſatis odorata: Suffumigij loco Indi vtuntur; idcircò cum Hiſpani illuc appellerẽt, Sacerdotes in Templis huiuſmodi ſuffitibus naribus eorum admotis eos excipiebant; Calida ſecundo gradu, humida primo exiſtit, proindè reſoluit, ac emollit ob partes aqueas, quibus eſt prædita.

EX eadem noua Hiſpania defertur Anima Arboris lachryma, ſeu Reſina candida ad Thuris colorem nonnihil vergens Copali magis oleaginoſa; Granis Thuris, ſed craſſioribus affertur, quæ confracta luteum colorem veluti Reſinæ patefaciunt, gratiſſimi, & ſuauiſſimi eſt odoris, & igni impoſita facilè liqueſcit, & abſumitur. Ex Arboribus mediocris magnitudinis vulneratis colligitur non aliter, quam Thus, & Maſtiche: in capitis morbis frigidis potiſſimum præcipuus eius vſus, cubiculis per hyemem, capitis operimentis dormire ſub noctem volentibus ſuffitis, caput enim roborat, quod pariter ſuffitum à Cephalęa, & Hemicrania vindicatur, Thuris vicem ſupplet, calida eſt ſecundo ordine, humida primo. Myrrha Arabica, vel Minea à quibuſdam exiſtimatur à do-

ctiſsimo Hermolao Barbaro deſcripta, cum multa Myrrhæ genera ex Plinio, & Dioſcoride in ſuo Corollario recenſeat.

ANIME porrò Orientale Reſina eſt candidior, & lucidior; magnis etiam fragmentis affertur tranſlucidis, vt idcircò nonnulli genus Charabe, vel Succini eſſe putarint, quã Ambarum colliquatum vocant, è quo ſphęrulæ precariæ tornentur: Hos hallucinatos verè contendit Monardus, cum Succinum Bitumen ſit, hamis ferreis è mari Germanico erutum è fontibus enim in ipſo mari manat Bituminis modo, atque aëri expoſitum ſtatim cogitur, & denſatur, vt ex maris purgamentis, & eiectamentis colligitur, quæ in fragmentis illis magnis erutis cernuntur: quare ridiculus etiam illorum eſt error, qui Populi, aut Pini lachrymam eſſe ſuccinum putarunt: Hermolaus à Pagi nomine Anime appellari docuit, vicinis, nempè locis Pago, vbi Thus naſcitur.

LIQVID' Ambar Reſina eſt effluens ex arboribus vaſtæ magnitudinis, pulchris, ramoſis, folijs hederæ ſimilibus, cortice craſſo, & cinereo, qui inciſus craſſum Liquid' Ambar eiaculatur, cui Cortex comminutus admiſcetur, vt ſuauius, & diutius in Suffitibus ſpiret, teſte Monardo; Craſſa profecto, & elegans Reſina, cuius color in cinereo nigricat, ex noua Hiſpania delata: Ocozol Arborem Indi vocant: Reſina calida in fine ſecundi gradus, humida in primo. Ad morbos frigidos eius vis mirifica, omnigenosq́, dolores à cauſa frigida mitigat, cerebrum, & ventriculum cum Styracis, Ambari, & moſchi momento emplaſtri conſiſtentia mixtũ, & ſuper Alutam extenſum plurimum iuuat, & roborat: Ex ea Reſina recens collecta, & repoſita tenuior eius pars ſtil-

ſtillans oleum de Liquid' Ambar dicitur perfectiſſimum ſanè, & Reſina propria ſuauius, tertio ferè gradu calidum: ſunt & qui expreſſione eliciant, vt maior eius colligatur quantitas, nam Chirothecis imbuendis plurimum abſumitur, ait Manardus: ad eoſdem morbos frigidos valet, tumoribus, & obſtructionibus vteri prodeſt, & menſes prouocat.

STYRAX Lachryma eſt inſtar gummi è propria ſtillans arbore malo cotoneæ ſimili, teſte Dioſcoride, qui præferri ait ſordeſcentẽ flauum reſinoſum albicantibus grumis; diù in ſua odoris gratia permanentem, qui dum mollitur melleum liquorem reddit, qualis è Cabala vrbe aduehitur, καβαλίτης enim legendum eſt ex Plinio, Orabaſio, & Marcello: non Χαλαμίτης vt Manardus cenſuit, quod optime à doctiſſimo Mattheolo obſeruatum, licet Galenus primo de Antidotis allatum Styracem in Calamis ex Pamphylia ad Theriacæ confectionem valdè probet, eumque cæteris præferat, vt Falernum cæteris Vinis, quæ à Cauponibus venduntur, præferendum: in Calamis porrò includebatur, ne ſuauis expiraret odor, ſicuti Theophraſtus ob eam cauſam in ferula, vel arundine incluſum dictamnum tradit, ne vis eius expiraret: idcircò ab officinis Styrax Calamita vocatus, vera, licet inepta appellatione, non quod liquidus Styrax fuerat, & propterea Calamis incluſus, vt putauit Fuchſius iurè ab eruditiſſimo, & excuſſi iudicij Viro Mattheolo reprehenſus (liquidum enim illum vocatum Styracẽ Myrrhæ Stacten eſſe exiſtimat) nullus enim veterum Styrax liquidus, ſed lachryma reſinoſa eſt inſtar Gummi: In ſcobe porrò ſordeſcente legitimum Styracem mirari quis potuit, niſi Ciuis noſter Plinius monuiſſet circa canis ortum ad eum pennatos vermiculos aduolare erodentes. Marcellus tamen contendit, non ῥυπαρόν, ſed λιπαρόν legendum, pinguem ſcilicet, non ſordeſcentem; vt legit Ruellius, nec Græcorum veterum codicum fides reclamat,

clamat; verba verò Plinij, in ſcobe ſordeſcere, ad adulteratum viſus referre Marcellus, quoniam alibi Plinius non ſolum pinguitudinem, ſed etiam puritatem in Styrace deſiderat. Vtcumque res ſeſe habeat, nos integrum iudicium lectori concedimus, Marcelli, & Mattheoli auctoritas magna, illius tamen in Græcis litteris, & codicibus excutiendis, & explorandis maxima; nec artis noſtræ, aut conficiendæ Theriacæ fortuna in hoc præcipue vertitur: Ex eo in Syria oleum Styracinum fieri docet Dioſcorides, Græcè χρῖσμα, vnguentum reddit Marcellus, idque verius mea ſententia, quamquam dolorem capitis efficere grauitatem, & ſoporem, (καρωτικὸν) idem Dioſcorides tradat: Olei porrò ex Styracè conficiendi rationem præclaram tradit Mattheolus: quæ à quouis apud ipſum legi, & expeditiſſimè haberi poteſt.

Non ignoro Arabum, & Mattheoli ſententiam, liquidum Styracem ſcilicet eſſe Stactem Myrrhæ, improbari à recentioribus, qui eum cenſet eſſe, vel arboris Styracis liquidiorem lachrymam, vel mixturam quampiam, in qua creditur Narcathmus Thymiama potiſſimum exiſtere, quamuis Botanici, & præſtantiores Pharmacopœi, nihil certi mihi, & explorati retulerint, cum eos diligenter de hoc liquido Styrace interrogaſſem.

CARYOPHYLLIFERÆ Arboris gũmi ſponte ab arbore reſudans ex atro colore rufeſcit, odorem ſuauem manibus contrectatum exhalat, ſi prunis inijciatur Caryophyllaceum pariter ſpirat odorẽ, Auicennas lib. ſecundo, tale gummi ſimili facultate præditum, cum Reſina Therebintina ſcripſit, ſed percunctatum ſe Garzias fatetur ab ijs, qui ex Moluccis Caryophyllum aduehunt, qui negarunt ſe huiuſmodi gummi vidiſſe; verum omnes Arbores gummiferas eſſe, præſertim ſi vulnerentur, haud inficias eumdum.

CEDRIA

CEDRIA Lachryma eſt translucida, & ſolidior ex Arboris Cedri cortice ſuapte ſponte reſudat coloris eſt flaui, craſſa, validi odoris, quæ dum effunditur guttatim, non diſſipata coit, κατὰ σταλαγμὸς ἐπιδιαμένουσα, concretis ſtillicidijs ſe ipſum continet, vertit doctiſſimus Marcellus, cui ea vis ineſt, vt defuncta corpora conſeruet, viuentia corrumpat, ait Dioſcorides, qua cauſa νεκρῶν ζωὴν, mortui vitam, aliqui appellauere; Iurè Belonius lib. de medicato Funere, & Coniferis arboribus à Mattheolo damnatur, quòd Cedriam à Picea, tęda, laticæ Iunipero, atq; alijs huiuſmodi fundi putarit, eamque vim ipſis tribuerit, cum ſola Cedria à Cedro reſudans ex Theophraſto, Galeno, Dioſcoride eam obtineat: non βαρεῖα τῇ ὀσμῇ graui ſcilicet odore, ſed ἰσχυρὸς τῇ ὀσμῇ ex vetere manuſcripto legendum apud Dioſcoridem contendit pręſtantiſſimus Mattheolus, hoc eſt vehemens odore, vel valdi odoris, vt Ruellius: grauis enim odor vix ferri poteſt, nec Circe delicata Meretrix in nocturno lumine Cedriam grauem odore vſiſſet cum tamen Virgilius optimus Poętarum, & doctiſſimus ſcripſerit,

Vrit odoratam nocturna in lumina Cedrum.

Vehementi ergo odore, ſed ſuaui, & iucundo prædita eſt, commanſa tàm pertinaciter dentibus adhæret, vt vix auelli queat, antè coitum (ait Dioſcorides) peruncta genitali abortiuum fieri conſtat, ſic vertit Ruellis ἀτόκιον; commodius Marcellus ſterilitatem facit. Legendus porrò Hermolaus in Corollario, qui Cedriæ vſum damnaſſe Plinium docuit, ob ancipitem eius proprietatem viuentia perimendi, perempta cuſtodiendi; cuius tamen rationem præclaram ex Galeno adducit. Eſſe enim infirmiſſimum ſepticum, ideo viuentibus additum, vitali calore adiuncto, accendi, atque ita iugulare: in defunctis putredinem, & vitioſos humores exterere, atque abſumere, quibus detractis incorrupta ſeruari: Conſule Corrollarij librum primum, Commentarium

Mar-

Marcelli, & Mattheoli, qui multa non contemnenda de Cedria memoriæ prodiderunt.

VAYACENI Arboris Gummi vulnerato Cortice resudens, vel etiam fortasse sponte effluens cum Corticis fragmento ex Trinitate Insula delatum se accepisse profitetur Clusius, quod calidi saporis erat, & manducatum dentibus cedebat instar Resinæ masticinæ, fusci tum coloris, consimile gummi illius Arboris in Musæo CALCEOLARIO, quod describimus, asseruatum vidimus: suo addita fuisse folia Ziziphinis, forma, & magnitudine non multũ absimilia scribit Clusius.

QVIDNAM esset Lacca diù se dubitasse Garzias Hortus Proregis Indiæ Medicus doctissimus fatetur lib. primo de Aromatum hist. tandem multorum testimonijs se comperisse in Pegù, & Martaban vastam Arborem inueniri; foliis Pruni, in cuius surculis, & minutioribus ramis magnas formicas in terræ visceribus, alijsque locis enatas hanc Laccam elaborant, vt Apes mel conficiunt, materiam ex ipsa arbore exugentes; hos deinde ramulos ab Arbore reuelli, in vmbra siccari, ijs excidentibus Laccam ipsam veluti in Tubulos concretam manere; interdum tamen ligni fragmenta inhærere; meliorem iudicari, quæ syncera sit, & ligni fragmentorum expertem; multos se vidisse Laccam ijs in Arboribus affirmasse: Formicas autem illas Laccam elaborare, indè manifestum esse, quod plerumq; formicarum Alæ Laccæ permistæ conspiciuntur: Præmansam hanc pulcherrimo rubro colore inficere: quod & Clusius in adnotatioribus docet: etiamnũ scilicet Laccam, quæ aduehitur circa ramulos elaboratam esse, quamuis præduram, & exsuccam præmansam tamen

sputum

ſputum efficere ſanguineum; hoc probitatis eſſe indicium: Alutas, & veruecinas pelles, illa contuſa, & vrina veteri macerata rubro colore ex altera parte infici: Auicenna lib. ij. Laccam Mirrhæ perſimilem facit, odoratam, & Charabæ nonnullas vires ſimiles obtinere ſcribit: Verum deceptus eſt, quoniam nec Lacca odorata eſt, in ramis etiam extimis elaboratur, vt dictum eſt, at Myrrha ex ipſa arbore extillat: obſtructiones aperit, at Charabę glutinatoria eſt, & adſtrictionis particeps, erroris fons indè manauit, quoniam Laccam Auicenna, & Serapio eſſe Cancamum Dioſcoridis putarunt; illa tamen minimè odorata, hoc ad ſuffimenta vſurpatur, quod grati odoris iudicium: nec in Arabia naſcitur Lacca, vt cenſet Serapio, ſed in Arabiam ex India deportatur: ita Arabes Auctores, vel rerum imperitia, vel interpretum ruditate multa in Medicina perturbaſſe deprehenſi: quid porrò Cancamum verè ſit, apud Amatum Luſitanum perleges lib. primo in Dioſcoridem enarratione xxiij. cui etiam Cluſius tantus in re Botanica vir adſtipulari videtur.

SVCCVM vndecimum Ghittaiemou vocatum è Sinarum Regno allatum enumerat Cluſius lib. iiij. Exoticorum, Succus enim potius videtur quam Reſina; valdè purus eſt nullis ſordibus infectus, fului coloris, paululum ſaliua, vel aqua tinctus prorſus flauo inficit colore: illo vti incolas, teſtatur idē Cluſius, ad aqueos humores, ſinè moleſtia euacuandum: Doſim eſſe à xv. ad xx. granorum pondus; Hoc ſe feliciter hidropicos curaſſe Clariſſimus Mediolani Medicus Septalius litteris ad me datis profitetur; Subijcit mox Cluſius, initio ob coloris affinitatem, & facultates Aloes Succum eſſe exiſtimabam, propterea aliquantulum deguſtabam, nullam tamen amaritudinem deprehendebam, ſed poſt temporis momentum magnam acrimoniam in gutture mihi excitabat, vt mihi ſuſpicionem moueret Euphorbij Succum eſſe poſſe, quod

iudicium Viri in hiſce rebus perſpicaciſſimi, & exactiſſimi ſtudij non videtur ſpernendum, donec certior ſe offeret notitia.

IXIAM Chamaleonem eſſe nigrum multis coniecturis, & argumentis contendit doctiſſimus Mattheolus, quare decipi illos, qui Ixiam plantam ab vtroque Chamæleone diſcrepantem eſſe putarunt, cum ἰξία Theophraſto nihil aliud deſignet, quam album Chamæleonem: quòd verò antea ſcripſiſſet Ixiam viſcum eſſe Chamæleonis non ſibi vitio vertendum, cum non minùs venenoſum ſit huius plantæ gummi, quam ſit ipſa radix; Verum &ſi nullam hactenùs Ixiam reperiſſet in Albi Chamæleonis radice, qui in Italia prouenit, tamen ſibi à Iacobo Antonio Cortuſo, & à Franciſco Calceolario herbariæ rei admodum ſtudioſo plures Chamæleonis plantas integras ad ſe Pragam miſſas, quæ gũmi illo viſci modo lento refertæ fuerant, cuius incommodis ſuccurrere vomitiones excitatas, infuſos Clyſteres mitiores, & leniores Theriacam, & Mithridatis Antidotum ex Abſinthij Romani, aut Santomici decocto potum.

Cum Aſpalathus frutex ſit, licet humilis ex Dioſcoride tamen odoratus ſuauiter, & gratus non eſt mirùm ſi ex eo gummi genus enaſci putetur, qualem in noſtro, quem deſcribimus rerum naturalium Theſauro, reperiri conſpicimus.

CANCAMVM Arabici ligni lachrymam eſſe Myrrhæ quodammodò ſimilem teſtatum reliquit Dioſcorides viroſi guſtus, quam ad ſuffimenta vſurpant: non aſſentior Mattheolo alioquin eruditiſſimo Viro, cum illam particulam ex cap. Dioſcoridis delendam putat, olidi guſtus, βρομώδες ἐν τῇ γεύσει contra veterum exemplarium fidem, licet Paulus, & Serapio ipſam non

non habeant: deceptum etiam Marcellum puto cum vertit viroſo in guſtu odore, ſapor enim non odor obiectum eſt guſtus: cum verò ſcribit Mattheolus virus in guſtu eſſe inditium fętoris, non ſuaueolentiæ fortè legit Galenum noſtrum maximum Phyſicum, qui 4. ſimpl. videtur aſſeuerare amara numquã odorata eſſe, nec vt medicamentum nobis ſuaue, nec vt cibum: verum ne experimentis euidentibus Galenus repugnaſſe exiſtimetur ex Græco exemplari emendandus locus καὶ τοὶ τό γε πικρὸν ἡδέποτ' ἦν ὡς φάρμακον ἡμῖν ἡδύ, hoc eſt amarum, numquã vt medicamentum ſuaue nobis eſt, hoc enim totum ad guſtatum refertur, non ad odoris fragrantiam: alioquin Theophraſtus vj. de cauſis plant. teſtatur initium boni odoris amarum exiſtere, odoratumque quin amarum ſit, comperiri eſſe difficile, cui ſubſcripſit Plinius Ciuis noſter lib. xxj. ſcribens: Odorato ſapor raro vlli non amarus, è contrario dulcia rarò odorata: argumento ſunt Roſa, Agalochum, Moſchus, Ambarum, Cybetus, & alia eiuſdem generis, quæ odoratiſſima ſunt, & amaritudinem non exiguam præferunt: poteſt ergò Cancamum guſtu viroſum, & amarum exiſtere, & ad ſuffimenta vſurpari, immò eo veſtes cum Styrace, ac Myrrha ſuffiri, Dioſcoride teſte, poterunt, cum ſuauis odor cum viroſo, & amare ſapore conſiſtere poſſit. *Cap. 13.* *Cap. 7.*

Quid verò ſit Cancamum Græcorum optime docent Garzias, Cluſius, Amatus, tres accuratiſſimi iſtiuſmodi rerum indagatores, eſt enim Anime, quod in Luſitaniam ex Æthiopia Arabiæ vicina aduehitur: cuius tria reperiuntur genera, ait Cluſius, primum fulueſcit, & pellucidum eſt, alterum nigricat, & taurino glutini ſimile eſt (Myrrham Amineam Dioſcoridis, vel Mineam Galeni eſſe exiſtimant) Tertium genus pallidum reſinaceum, & retorridum, primum genus Cancamum eſt ex Amati etiam teſtimonio, gummi ſcilicet ex proceris arboribus decidens folia Myrti habentibus, quod album reperitur: aliud ſubnigrum Myrrhæ ſimile: omnia tamen in ſuffumigijs ſuauem ſpirant odorem, idem temperamentũ ſortita, duo tamen poſteriora magis ſiccare,

amarescere deprehensa: Ex Brissoto Gallo viro magna eruditione prædito hanc sententiam asseruit Amatus, quam Sarctam tectamq; Garzias, & Clusius subscriptores maximę auctoritatis apud æquos istarum disceptationum æstimatores præstare merentur.

CVM Myrrha Lachryma sit arboris, quæ in Arabia gignitur Ægyptiæ Spinæ non dissimilis, è cuius vulnere in subiectas Tegetes defluit Lacryma; singula eius genera diligenter persequitur Dioscorides huius doctrinæ Antesignanus, quæ in Musæo asseruatur legitima est, quam omnium primam, & Troglodyticam vocat Dioscorides, accepto cognomine à tractu, in quo prouenit splendentem, subuiridem, & mordentem. Verum & in electione notas quasdam subijcit idem Auctor, cum ait eligenda recens squallore obsita leuis, vndiq; concolor, quæ confracta internatos, quasi vngues candidos ostendat, & læues: cur λαθυρὰν squallore obsitam verterit Ruellius me fugit, cum frigilem Marcellus magis propriè, & genuinè vertat. ὀνυχοδὴς διαφύσεις humanorum vnguium figura per medium transeuntes diuisiones vertit ritè Marcellus; quod negligenter omissum à Ruellio: quæ minutis glebis fit amara, acris, odorata, calfaciens, quæ vltima nota à Marcello videtur prætermissa.

MIRARI porrò subit Garziam Hortum, quòd disertè profiteatur, se numquàm scire potuisse, qualis sit Arbor, qui Myrrham proferat, aut qua ratione Resina eliciatur, cum diminutam Dioscoridis Historiam, vt ritè obseruat Amatus, latius prosequatur Plinius lib. xij. & Theophrastus lib. ix. de hist. plant. Cap. 15. Clusius in Appendice Cõment. hist. Dodonæi: Hermolaus quoque in Corollario legendus Amatus in enarrat. in Dioscori-

ſcoridem, & potiſſimum, diligentiſſimus, & eruditiſſimus Mattheolus. Obſeruandum quod in Pſalmo XLIV. legimus, *Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis Myrrha, Gutta, & Caſſia à veſtimentis tuis:* quem locum contendit Amatus Luſitanus perperam ex hebræo eſſe translatum; non enim in eo exprimi Stacten, vel guttam, quæ flos eſt Myrrhæ pinguiſſimus (quam falſo putant Arabes, Serapion, & Amatus etiam Styracem liquidam) Sed ahalod; quare alios vertiſſe, Myrrham, Aloem, hoc eſt Agallochum, & Caſſiam redolent veſtimenta tua. Sed cum ſimpliciter Aloen verterint, atque id nomen Omonymia imponere poſſit; adijciendum lignum, vt non herbæ ſuccus Catharticus, ſed Agallochum, & lignum odoratum intelligatur. Quod verò multi Rabinorum voce Kezian Coſtum exponant, ingenti, & pudendo errore factum eſſe, ſcribit Amatus, cum iſthæc propria, & diſtincta nomina obtineant: Sed de his hactenùs.

BDELLIVM legitimum Lacrymam eſſe Saracenicæ arboris auctor eſt Dioſcorides, probari guſtu amarum, taurini glutinis in morem intùs pingue, liqueſcens facilè, ligni, ac ſordis expers ἐνῶδες ἐν τῇ θυμιάσει odoratum ſuffitu vngui ſimile: quæ notæ omnes in Muſęi Bdellium conueniunt: reperitur & aliud nigrum, ſordidum, & in offas conuolutum Aſpalathi odore quod innuit Dioſcorides: Arbor, vndè reſudat, à Ciue noſtro Plinio deſcripta lib. xij. Vicina eſt Bactriana, in qua Bdellium nominatiſſimum, Arbor nigra eſt, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici natura, Gummi eſſe debet tranſlucidum, ſimile ceræ, odoratum, & cum fricatur pingue, guſtu amarum citrà acorem; in ſacris vino perfuſum odoratius, naſcitur in Arabia, Indiaque, Media, ac Babylone: Galenus lib. vj. ſimplic. Bdellij Scythici meminit, atrio-

atrioris, & resinosi magis emollientis admodum, & efficacis virtutis: alterum nominat Arabicum dilucidius, quod magis desiccat, quam emolliat, hoc in potu sumptum renum calculos frangere, & vrinam ciere, laterum dolores, & rupturas persanare, quas omnes facultates, & Dioscorides prosequitur, vndè Galenus sumpsit, Alterius Bdellij Serapion mentionem fecit, quem fructum esse plantæ Palmæ similis tradidit; hoc Neapoli frequentissimum se vidisse, testatur Mattheolus; hoc palmæ genus ex Sicilia deferri, Celsiioni vulgò vocari, quorũ quoddam Germiculum comedi tenerrimum, sapidum, ori gratissimum: hæc vberius exposita leges apud clarissimum Mattheolum, non enim res ex professo, Sed Musæum Calceolarianum describimus.

OPOCALPASO, hoc est arboris Calpasi succo sua tempestate adulteratam Myrrham, testatur Galenus lib. primo de Antid. quem succum venenosum fuisse, & humanæ vitæ perniciosum profitetur, dum ait, At Opocalpasum lethale est, multosque fortè fortuna nostris temporibus propter insciti am Myrrhæ, quæ Opocalpasum habebat, interijsse nouimus; Plinius eam arborem Opocarpathum vocat, lib. 6. inter venena enumerat Dioscorides docens Carpasi succum soporem, & citam strangulationem adducere, adiuuari, qui hauserunt, epotæ cicutæ remedijs; sunt, qui putent Carpasum, & Carpesium idem esse, sed refelluntur experimento, nam Carpesium aduersùs venena commendatur, & auctoritate, quoniam Quintus loco Cinnam in Theriacam Carpesium laudatissimæ Cassiæ vices subiens conijciebat, non Calpasum, sed καρπάσιον ὀπὸν Carpasi succum nominat Galenus lib. primo de comp. med. loc. vbi Archigeni remedia capillos crispos reddentia commemorat, & lib. v. eiusdem operis, quod etiam à doctissimo Mattheolo obseruatum legimus.

OPO-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

POBALSAMVM Musæi ad conficiendam Theriacam, & Mithridatium perneceſſarium omnibus legitimi notis à Dioſcoride poſitis inſignitum,& proindè à Collegio noſtro Veronenſi publici teſtimonij fide, & Diplomate ſæpenumerò iam corroboratum,& confirmatum, cum à FRANCISCO CALCEOLARIO Iuniore Pharmacopœo diligentiſſimo,nullis ſuccedaneis medicamentis eæ præclaræ Antidoti eſſent ſuperioribus annis componendæ, multaque indagine, & accuratiſſima opera cuncta conquirerentur, & ad faſtidium vſq; à nobis explorarentur, vt ad veterem Andromachi normam Veronæ primum illæ conficerentur ; Opobalſamum igitur, teſte Dioſcoride, æſtiuis ſub ortu Canis ardoribus ; hoc pacto colligitur, Arbor vnguibus ferreis vulneratur, manat è plagis ſuccus, ſed tàm exiguo ſtillatu, vt annis ſingulis, ne plures quidem quam ſeni, ſeptenique; Congij cogantur, pondus duplo rependitur argento : Succi probationem eſſe, vt ſit recens πρόσφατος, validus odore ἔυτονος, ſyncerus non ad acorem vergens, ἐυδιάϊτος, pellucidus, vertit Ruellius; qui citiſſimè penetret Marcellus, idque rectius, læuis,adſtringens,& modicè mordens linguam, γλῶσσαν græcè, non guſtu, vt Ruellius; ὁ ἀκήραιος ſyncerus, vel merus Balſami ſuccus hiſce notis ab adulterato dignoſcitur ex Dioſcoride: laneę veſti inſtillatus tum ablutus nec maculam, nec maculæ veſtigium relinquit, adulteratus inhæret; lacti inſtillatus idem coagulat, Præterea, lacti, aquæve infuſus diſijcitur quam primũ, & lactis modo albeſcit, adulteratus olei modò in ſummo fluitat, denſaturque, & ſtellæ modo radiatur : Syncerus denique vetuſtate craſſeſcens ſe ipſo fit deterior: Tum ſubdit Dioſcorides falli eos, qui putant verum Opobalſamum id eſſe, quod in aquam coniectũ primum deſcendit εἶτα ἀναπλεῖν ἐυδιάχυτον, mox facilè diſsipabile, vel fuſile emergere cernimus. His igitur notis diligenter expenſis, & exploratis in Opobalſamo Musæi Collegium noſtrum pro legitimo

& ve-

& vero ipsum agnouit, & publica fide firmauit. Ineptus porrò sim, si cum de Balsami succo, fructu, & ligno fusè, & perdoctè à præstantissimo Alpino disputatum sit Dialogo in lucem edito, velim actum agere, & inani repetitione lectoribus obstrepere: Id solum monuerim grauem errorem fuisse Amati, & Monardi, qui Ægyptium, & Syriacũ Balsamum perijsse rati, cum ijs tantum locis a Dioscoride, Plinio, & Theophrasto tribuatur, occidentalem Balsamum substituerunt in India natum; sed vt ostendit optimè Alpinus in Arabiæ fœlicis Mecha, & Medina copiosa Balsami Arbos suapte sponte enascitur locis cultis, & incultis, quod à Diodoro Siculo, Strabone, & Iosepho cognitum, & scriptis proditum, testatur idem Alpinus: atque in præsentia Arabes lucri spe, & illecebris motos multos Balsami frutices certatim ex arenosis, & Montanis locis in viridaria irrigua, & pinguia transtuliſſe, quare ibi innumera pulcherrima cerni Balsameta, vt mirum non sit, si multa Opobalsami copia indè deuehatur, & nostrati etiam conficiendæ Theriacæ suppeditetur: quinimmò ex Arabia in Iudæam, & Ægyptum plantas illas comportari, in quibus locis sæpè cultorum incuria emoriuntur, vel sterilescunt: grauissimus porrò fuit Botanicorum quorundam error stirpẽ hanc funditus interijsse putantium, qui à Physicis etiam nonnullis enitritus fuit, vt Occidentalem Balsamum obtruderent, & passim plausibilem redderent: id enim apud Philosophos, & Theologos certum, & exploratum rerum species perpetuas esse, & alicubi semper comperiri, singula verò specierum indiuidua interitui esse obnoxia: Quæso te, optime Lector, ne graueris totum doctissimi Alpini Dialogum percurrere, atque sedulò perlustrare, vt pleniorem Balsami notitiam, quam veteres non tradiderunt, te adeptum profitearis.

PERVA-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

DERVANVM Opobalſamum, quod ex Perù Occidentalis Indiæ regione deportatur, tantæ fragrantiæ, & ſuauitatis eſſe teſtatur Amatus, vt inter Theſauros virorum delicatorum tamquam res prætioſiſſima cuſtodiri videatur, & de hoc fortè intellexiſſe Pliniũ, cum omnibus odoribus Balſamum præferri dixerit; purum, & ſyncerum afferri hoc, quod de Orientali Iudaico, & Ægyptio aſſeuerari non poteſt, vt propterea Galenus in Iudæam nauigarit, vt ſyncerum, & legitimũ agnoſceret Balſamum, cum varijs modis adulterari poſſe ex Dioſcoride non ignoraret: at profectò in præſentia ſummi Turcarum Imperatoris cura, & diligentia non ea vigent Balſami adulteria, quæ Galeni ætate forſitan vigebant, cum in frequenti vſu apud illos populos ſit, & Principum timendorum neceſſitatibus opportunum medicamentum. Quod ex Perù adfertur, ex arbore Pino perſimili, non adeò tamen procera, effluit, colligiturque, quod, vt teſtatur idem Amatus, guſtu pingue eſt, acutum, diù in ore ſaporem retinens, odoris ſuauiſſimi ad Belzuinum tẽdentis, color & illius ſubſtantia, tãquam aquæ mellis ſpiſſæ: vt propterea hinc conficiat Amatus hunc Opobalſamum non eſſe eiuſdem ſpeciei cum Iudaico, & Ægyptio, & Trogum Pompeium has arbuſculas Perù delineaſſe, cũ ſcripſit, arbores Opobalſami, quæ in Iudea oriebantur, pineis ſimiles exiſtere: Mattheolus hoc Opobalſamum, non eſſe verè Balſamum docet, cum colore lacteo eſſe debeat ex Strabonis ſententia verum Balſamum: potius verã eſſe Stactem, poſſe tamen veri Balſami loco vſurpari: Verum ex Galeni placitis legitimus ſuccus ſecundo exceſſu calidus eſt, & ſiccus, ſubtiliorum partiũ, quã ipſa planta, nõ tamen adeò calidus, vt nonnulli tenuitate partiũ decepti exiſtimarunt, Vires, & facultates Dioſc. latius perſequitur: legendus diligenter Alpinus, & Petrus Bellonius Cẽnomanus in lib. ſuarum Itinerariarum obſeruationum.

Lib. 6. ſimpl. medic.

OPOBALSAMVM Peruanum ſolidum in eodem Theſauro aſſeruatur, ruffo colore ad aureum vergente, quod facilè liqueſcit, cum eius liquidi vſus eſt opportunus: De hoc occidentali Balſamo Amatus Centuria VI. Curat. medic. præclarè tractat, dum mulierē abortientē certo geſtationis tempore curat, cui acetabula vteri plena mucoris erant, vt proindè prępondere fętum continere non poſſent, ſed diſrumperentur; illa ergo primo expurgat accommodatis medicamentis, & præparatis prius corporis ſuccis, mox ſuffitum ex Cinnamomo Agallocho, & Benzuino præſcribit; denique Peſſum ex hoc Opobalſamo indendum præcipit, tum partiunculam ieiunō ſtomacho bibendam. Iam verò Mulier illa votis compos facta, mox vtero poſtea geſſit, & maturum fętum in lucem felicitèr edidit, teſte eodem Amato; ex ſapore, & odore efficaci miras illius facultates colligit: ex Piceis arboribus deſtillare tradit, oleum præſeferens craſſum coloris ſubnigri, cum aliqua ruffedine ſi manibus tractetur viſcidum deprehendi, odore ſtyracem liquidum moſcho confuſum videri: ſapore primum butyroſam relinquit linguā, mox in fauces deſcendens eas vellicat: demerſus aqua, ima petit oleaginoſa quadam portiuncula ſupra natante, quibus ſignis Hiericontis, & Memphis Balſamum, vel potius felicis Arabiæ (vti dictum eſt) plurimum ab hoc Peruano differre intelligimus, & tota ferè ſpecie, non ſecundum magis, & minùs, vt quidam nuper non infimi Subſellij phyſici mihi perſuadere nitebantur, nec enim facultatum ſimilitudo, eſſentię ſimilitudinē, & αὐτότητα arguēre poteſt, cum multa ſimplicia medicamenta diuerſa ſpecie eaſdem generatim acceptas facultates obtineant: hæc volui Amati auctoritate ſubnixa breuiter adijcere, vt cernes errores è mentibus, quoad eius fieri poſſit, euellantur.

SED

SED ad Musæi quædam Olea singularia, & pretiosa commemoranda iam veniamus: Inter quæ principem locum tenet Antidotum generosum,& mirificum Mattheoli oleum ex Scorpionibus nuncupatũ, cuius conficiendi rationem ipse ad amussim, & diligenter persequitur: *Vires verò admirabiles hoc pacto: Id pulsibus extrinsecùs patientibus illitum nempè temporum manuum, pedum, quinetiã extimæ cordis parti ad sinistram mamillam*, repetita alternis tribus horis illinitione efficacissimè succurrit omnibus venenis per os sumptis, quæ tamen ex erodentium genere non fuerint, similiter viperarum, aspidum, & cuiuscunque deniq; venenati animalis morsibus singulari auxilio est; præstat præterea ijsdem locis semel quotidiè inunctum non quidem calidum, sed frigidum ad præseruandum à pestilentia homines,qui eo se inungunt, quin etiam ad sanandum iam pestilentia affectos, necat quoq; vermes, naribus, & pulsantibus Arterijs inunctum, & præsertim vbi cætera auxilia non valeant.

OLEVM Infernalis Ficus vocatum, est oleum Ricini Dioscor.: ab Hispanis Figueira dello inferno:à Gallis Palma Christi dicitur: Oleum quod ex semine elicitur infunditur cõmodè ad colicos cruciatus,teste Mesue, inunctum autem tum Scabiem, tum capitis vlcera persanat, sedis inflammationibus medetur, & conuersis, & præclusis fœminarum locis, inungitur vtiliter indecoris cicatricibus, & aurium doloribus: Cæterũ & papaueris spinosi semen ex Anglia primum nomine Ficus infernalis à Camerario Iuniore Norimbergam allatum: Doldius primum,mox Cortusus Patauinus plantam, & semen transmisere, scribit Bauihinus lib. v. Theatri Botanici cap. iij. vbi de Papauere agit; Tota planta succo flauescente instar Chelidonij maioris abundat, Glaucium Dioscoridis existimat esse idem Bauihinus, idq; non contemnendis argumentis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

IAM verò alia etiam pretiosa,& non vulgaria Oleorum genera in hoc, quem describimus, Thesauro comperiuntur, Oleum scilicet Cinnamomi,Gariophyllorum,Piperis, ligni Guaici,seminum Pęoniæ, Myrrhæ,omnium gummarum, Stibij, vel vocati Antinorij, quorum sanè parandorum rationem (cum mirificas habeant vires ad penetrandum, dissoluendum, & roborandũ) è Clarissimi Matthęoli Commentarijs studiosus lector petet; Vt iam Deo auspice,& Virgine Deipara fauẽte, ad huius quintæ Sectionis calcem nos peruenisse non pœniteat.

SED Græcorum nos admonet Adagium μετάβολη πάντοῦ γλυκύ, varietatem humano ingenio insitam plurimũ ad laxandum animum conferre: Lectionis igitur varietate aliqua breuiter recreandum lectorem veluti in transcursu, & per transennam antequã VI. sectionem Musæi aggrediamur æquum esse arbitramur, cum potissimũ in conuentu eruditorum Physicorum id à nescio quo iniectum sit,multa iactari ab Ibericis nostræ ætatis scriptoribus, quæ meræ sint fabulæ. Respondi ego, qui neminẽ sua laude defraudandum semper censui, officium sapientis esse non mentiri de quibus nouit, & mentientem posse patefacere: mentientes erroris conuinceret, aut falsæ doctrinæ, maximã à Medicis,& litteratis omnibus initurũ gratiam; tum is effuso risu cachinnãs fabulam de Boramez,planta nimirũ agrina omnibus sannis dignã, & Comicis exsibilationibus pronunciauit: cui ego,perpenderet, dixi, à nõ Hispanis auctoribus, & doctissimis Viris eam historiam proponi Ioanne.s. Botero Italo,I.C.Scaligero Veronensi,pręter Laurentiũ Ananiã,quæ ita sese habet. Zauolam Hordam esse vocatam Tartarorũ nobilissimã, in qua regione è semine Peponum semini simillimo, nisi quod adeò longum non est, nascitur fructus Agno similis, qui Boramez eorum lingua nuncupatur, verum hac de re duas extare sententias: Laurentius enim Ananias putat Arboris fructum esse cucurbitis longis persimilem; agni huiusce carnem esse suauissimam,pellem delicatissimam,atq; ideò

Ex Arist. in Elenchis.

ideò magni pretij, ob capitum operimentum, & ornatum. Iulius Cæſ. Scaliger plantã eſſe Boramez, ideſt Agnum putat, creſcit enim Agni figura ad pedum ferè ternum altitudinẽ quem pedibus, vngulis, auribus, toto capite, præterquam cornibus repręſentat. Pro cornibus pilos gerit ſingularis cornu ſpecie. Obducitur corio tenuiſſimo, cuius detracti vſus ad capitum tegmina incolis; ferunt internam pulpã Gammari referre carnes. Cæterum è vulnere quoque ſanguinem manere, dulcore eſſe admirabili: Radicem humo exertam ſurrigere ad vmbilicum vſque: Illud miraculi fouet magnitudinem: Quandiù vicinis obſidetur herbis, tandiù viuere, quaſi Agnum in læto paſcuo; abſumptis illis tabeſcere, ac interire, idque non ſolum vel caſu, vel tractu temporis, ſed etiam experiundi genera ſubtractis, atq; ablatis euenire. Quin illud auget admirationem appeti à lupis eã, non item ab alijs beſtijs, quæ carne veſcantur; hoc quaſi condimentũ atq; intritum ad fabulæ, & agni alluſionem: Hæc Scaliger, qui mox ſubdit, Hæc partim à nobiliſſimis, partim ab exercitatiſſimis in natura viris, non ſolum lecta, ſed etiã audita, quibus intelligitur non omninò fabulã exiſtimaſſe hanc de Tartarorum Boramez narrationem, licet fortè id intritum de ſolis lupis eam appetentibus ſibi ſit ſuſpectum: nec Io. Boterus Italus vir πολύγραφος, & percelebris inficiari videtur, cũ diſertè eam hiſtoricis ſuis ſcriptis inſeruerit, Si enim Monachũ Piſcem, Natura veluti ludens, & ſimilitudinũ affectatrix in Mari gignit, cur non in plantarum ſerie Agnũ edat, qui cum vegetante ſtirpium anima maiorem affinitatem habet, rude, & ſtupidum animans, quam Monachus primum homo rationis compos, tum Deo ſuapte ſponte dicatus cum Piſcium natura rudi, & ſenſuum externorum, & internorum imperfectiorum compote.

NEC ſolùm naturæ artificium in Plantis animantia potuit exprimere; ſed ſtatuarijs etiam, quod pulchrè imitarentur (humano caſu præeunte) præſcripſit. Scribit enim Vitruuius Ciuis noſter lib. IV. cap. I. hiſtoriam huiuſ-

huiuſmodi, Virgo Ciuis Corinthia iã matura nuptijs implicata morbo deceſſit. Poſt eius ſepulturam, quibus ea viua delectabatur, poculis, nutrix collecta, & compoſita in calatho pertulit ad monumentum, & in ſummo collocauit, atq; vti ea permanerent diutius ſub Diuo, tegula texit: is Calathus fortuito ſuper Acanthi radicem fuerat collocatus; interim pondere preſſa radix Acanthi media folia, & caulículos circa vernum tempus profudit, cuius cauliculi ſecundũ latera creſcentes, & ab angulis tegulæ ponderis neceſſitate expreſſi, flexiones in extremas partes volutarum facere ſunt conati. Tunc Callimachus Statuarius prẽteriens hoc monumentum animaduertit eum Calathum, & circa foliorum naſcentem teneritatem, delectatusq; genere, & formæ nouitate ad id exemplar columnas apud Corinthios fecit: Hactenus Vitruuius. Cæterum & morales Philoſophi, ex hoc caſu præceptionem humanæ vitæ fructuoſam eliciunt, nam vt hæc Herba melius creſcit, ſi nonnihil prematur, ſic animus fortis, & ſua virtute inuictus aduersùs omnes fortunæ inſultus, & maleuolorum, rudium, & fulguritorum hominciorum calumnias, & maledicta ſemper ſe magis exerit, & clarius conſpiciendum præbet, quod Lucani Carminibus confirmatum volunt,

Serpens, ſitis, ardor, arenæ
Dulcia virtuti, gaudet patientia duris,
Latius eſt, quoties magno ſibi conſtat honeſtum.

Verum iam hîc Quintæ huius Sectionis Finis eſto.

LAVS DEO.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO SEXTA.

IN QVA DE SELECTIORIBVS VOLVCRIBVS, QVADRVPEDIBVS, LACERTIS, AMPHIBIIS ANIMALIBVS, ET MISCELLANEIS REBVS AGITVR.

Eodem And. Chiocco Medico Physico Auctore.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

SECTIO SEXTA.

PRÆCLARVM illud Senecæ oraculum; *Non tàm benè cum rebus humanis agitur, vt meliora pluribus placeant: argumentum peſſimi turba eſt*; hoc ad criticen ſuam tuendam, & ab inuidorum morſibus vindicandum, nonnulli transferunt, nos de phyſicis contemplationibus id profiteri poſſimus, quorum ſcriptores, vel auctores paſſim à vulgo, qui omnia ambitione, & lucro metitur, ſpernuntur, & hominum otio abundantium, vel abutentium ſtudium eſſe putantur, quinimmò etiam contra legum præſcriptum, Actum agere, nos, Dictatorum more, proclamant: Sed malè feriatorum hominum iudicijs non adeò perterrebimur, quin, cum de rebus odoratis, reſinis, oleis, gummatis, radicibus multa ſcripſerimus; aliqua etiam in Sexta hac Sectione dicturi, de odoris natura quædam breuiter perſtringamus, cum curioſa ſit contemplatio, & ingenuo phyſico digna: Platonicorum etiam nonnullorum placitis ſpiritus alimenta quatuor exiſtant odor, cantus, ſonus, lumen: quamuis non ad vini tantùm naturam odor referendus erat, cum & aliarum rerum halitu ſuaui, & fragrantia cerebrum, & ſpiritus valdè recreentur, doceatq; Ariſtoteles præter alimoniæ vſum, odores homini conuenire, quoniam cerebrum copioſius, & frigidius, humidiusq; præ alijs omnibus animantibus ipſi à natura tributum fuerat, cum aliæ animantes ſolùm, vt alimentum ſibi congruens perſentiſcerent, olfactu præditæ ſint; hoc quidem ſenſerat Philoſophus, cui refragari, &

reclamare visus immensæ subtilitatis Vir Iul. Cęs. Scaliger. Pantheræ enim odore bestias oblectari, eamque propterea sequi, hoc sect. XIII. problem. Aristotelem, & 6. de causis Theophrastum docuisse; deindè animalia malis odoribus, haud ijsdem omnia, sed alia alijs fugantur, sulphure Muscæ, Galbano serpentes, vngulæ mulinæ exustæ nidore Mures; ex aduerso igitur in natura positum videtur aliqua odorum delitijs capi oportere, sic Apes quosdam aspernari flores, quosdam eligere, quorum rorem captent, sic Chamæleonem cuiusdam planta halitu gaudere: Aristotelis ergò sententiam sic tuetur, vt seminaria huius oblectationis in animalibus agnoscat, vt & aliorum morum, & cognitionis vanam in homine hæc omnia oblectamenta, & voluptates potissimum inesse: Iam verò odores cum saporibus, proportione quadam conueniunt, eademq; est amborũ affectio: odor enim ex Theophrasto VI. de causis plant. partis siccæ sapidæ in corpore perspicuo demistio, hoc est in aëre, & aqua: Sicci enim odor est, vt sapor humidi, vt secundo de anima cap. IX. summus Philosophus docet, hinc fructus agrestes vrbanis odoratiores, quia sicciores ex Theophrasto, & in Ægypto minus odorati flores, quia teste Plinio Ciue nostro ibi nebulosus, ac roscidus aër è Nilo flumine existit: odor etiam partis sapidæ non est expers, & vbi odor ibi sapor, ideò lapides carere odore, docet Aristoteles, ligna odorata, & potissimum minùs aquea, inter metalla etiam aurum odoris expers, quia sapore caret: amarum autem saporem initium boni odoris existimat Theophrastus, cui Plinius assentiri videtur, scribes odorato sapor vlli non amarus, è contrario, dulcia rarò odorata, sic Rosa, Agallochum, Moschus, Ambarum Zybettum, & alia eiusdem generis odoratissima amaritiẽ maximam præferunt. Nec dissentit lib. IV. simpl. Galenus noster, cum, vt alibi monuimus, neget potius amarum, vt medicamentum, aut alimentum nobis esse suaue, ac iucundum: Cæterum per intermedium aërem, & aquam olfactus exercetur ex 2. de anima, etenim etiam pisces videntur odorem persentiscere: quod & Plinius fatetur,

Aristot. lib. de sens. & sensibili.

Lib. 21.

Lib. 21.

Lib. 9.

fatetur, verum id contendit aeris, non aquæ beneficio euenire, respirare enim pisces, contrà, quã putat Philosophus, quoniam aer vitalis scilicet halitus in aquas se insinuat, vt respirationem piscium adiuuet, quod ex illorũ somno, bullantium aquarum sufflatu, & Lunæ vi Concharum corpora augente probatum voluit: sed vel deceptus est Plinius, qui expers pulmorum animal respirare voluit, vel conciliari cum Philosopho poterit, si simplicem transpirationem piscibus concedat, non ergo odor erit duntaxat aër infectus, vt censuit Plinius, sed etiam aqua infecta: quemadmodum enim minimè diffitendum sonos in aqua à Piscibus audiri ex testimonio Aristotelis secundo de anima, tametsi nec membra, nec foramina auditus cuidentia obtineant, vel ipso Plinio teste, cum plausu enim congregari feros ad cibum consuetudine in quibusdam viuarijs spectari, & in Piscinis Cæsaris ad nomen veniisse quosdam compertum fuit: sonos enim remigantium magnos fugere visuntur: Delphini etiam strepitu venatorum perterriti erumpunt in littora, sic facillimè capiuntur tentato, ac grauato capite præ strepitus inflicti magnitudine, idem igitur de olfaciendi facultate putandum, cum escam etiam putridam procul diffitam festinanter sub aquis petant pisces eius odore prius inuitati. Iam verò, cur Plato in Timæo, semigeniam naturam odorum esse dixerit, pulchrè expositit Foxius in Cõmentarijs suis, quoniam non habent odores certum genus, & naturam, vt sapores, & colores, sed ex saporum discrimine dignoscuntur: hinc ex effectis odorem tantum suauem, & iniucundum cognoscimus; cæteras differentias ex saporum diuersitate ad odores transferrimus: *Cum enim* (præclare ait Plato summus Physicus) *in Aërem aqua, vel Aër in aquam transit, in medio istorum odores sunt, omnisq; odor, aut fumus est, aut caligo, sed horum quod ex aëre mutatur in aquam caligo, quod verò ex aqua in aërem fumus, hinc fit vt aqua odores tenuiores sunt, Aere crassiores:* olfactus instrumenta Aristoteles agnoscit duas mamillas spongiæ similes ex cerebri natura, molles in frontis commissura cum naso positas, per

Lib. de olfac. instrum.

has odores perceptos ad cerebri anterioris partem transmitti: Galenus reclamat nullas huiusmodi papillas agnoscens, sed in anterioribus cerebri ventriculis odores recipi affirmans: obserua verò, mi Lector, quod subdit diuinus Plato, odorem scilicet molestum disturbure, ac violare omnem eam capacitatem, quæ à summo capitis vertice ad vmbilicum protenditur: suauem verò eamdem mulcere, & amico quodam ingressu naturalem eius seruare habitum: ita passim legimus odoratis vnguentis, apud veteres omnia delibuta esculenta, poculenta, capillos, & decantatam Cypheos compositionem, de qua Andromachus in Epaticis curandis scripsit, ob similitudinem Cypheos, quo pro suffitu Ægyptij vtebantur vocatam, de qua Damocrates ex Ruffo, & pulchra Plutarchus lib. de Iside, & Osiride, quæ in honorem Deorum accendi, & templis suffumigari consueuerat: Hanc Platonis de odoris natura doctrinam studiosè accepit Galenus cum lib. iiij. simpl. odoratarum rerum vaporosam esse substantiam docuit, omniaque odorata esse calida, vndè vaporum emanat copia, quare à corporibus exactè salsis, & acerbis exiguum quid defluere: eandem sententiam Aristoteles, & Auerrois tuentur, dum fumoso halitu odorem definiunt rerum odoratarum exemplo Thuris, ac Myrrhæ, quæ igni admota odoratiora redduntur, ac nonnisi vsta odorem exerunt, vt Plinius etiam docuit; hæc profectò defluxum vaporum à corporibus odorem esse arguunt. Obijciebat Aristoteles XII. probl. si hoc verum esset, res odoratus progressu temporis minores futuras, cum tamen eadem magnitudine perennare videantur: verum cum halitus tenuissimus sit, quod exhalat è re odorata, vix longissimo temporis interstitio euidentem illa mutationem subit. quamuis tandem rugosior fiat, quod obseruauit Galenus, cum rosas, resque huiusmodi molles, & teneras odore præditus tandem minores, siccioresque fieri docuit: Ingeniorum, quæ argutã Scholasticè profitentur, subtilitas putauit odorem non esse fumosum halitum, sed qualitatem potius in Aere genitam, in eoque diffusam, vt à Sole lumen, tametsi

Lib. de instrum. olfac.

ille

ille omninò sit fumosæ euaporationis expers; hoc Vulturum exemplo ostendunt à quingentis leucis ad corpora in bellis occisorum hominum odoris ope conuolantium, Apes etiam ad mellis, vel pauxilli copiam elixandi accurrunt, illud licet procul dissitum sit: fumida etiam exhalatio in aquis fieri nequit, in ijs tamen Pisces olfaciunt: aiunt etiam id absurdi sequi sensile admotum sensui sensionem effecturum, quod Aristotelis decretis repugnat. Sed demostratio necessaria pro Galeno, & Platone facit, quia materiæ expertes qualitates à causa conseruante ita pendent, vt ea amota illicò euanescant, vt lumen lucido corpore sublato, ita odor sublato odorato corpore statim aboleretur: cuius cum experientia contrarium ostendat, credendum est, amoto eo corpore tenuem vaporem in Aere remanere, & odoris naturam tueri: accedit qualitates illas immateriales à ventis flantibus nusquam interpellari, quin sensum feriant, vt coloris species, & lumen ostendunt, quia eodem modo sentiuntur, perindè, ac tranquillus esset aër, at odor aduerso flatu vehitur, infrà flatum non percipitur: præterea odor successione quadã mouetur, & prius à propinquioribus sentitur, tùm à procul dissitis, quod colori, ac lumini non euenit, quæ eodem momento, & temporis articulo multiplicata in medio ab omnibus pariter percipiuntur, quare quæstionis veritas ob auctorum subtilitates satis inuoluta videtur.

Cæterum cum doctioribus Physicis sentiendum, fumosum halitum per aliquod interuallum diffundi, vndè deinceps qualitas illa sine materia propagetur, quæ ab animãtibus exactiorem, & magis perfectum olfactum, quam homines, obtinentibus, teste Philosopho, facilè percipiatur: saporum.n. genus nobis, quam odorum euidentius, ait Aristoteles lib. de sens. & sensibili, quoniam olfactum omnium sensuum, qui in nobis, stupidissimũ obtinemus, tactum omniũ exactissimũ, gustus autem tactus quidam est, Ambigebam tamen si omnes probi odores ad recreandũ cerebrũ nobis tributi, animãtibus duntaxat propter alimenti perceptionem, & conquisitionẽ, 2. de anima.

cur

cur infirmior nobis olfactus. Semper existimaui ex alimenti necessario vsu id tributum animalibus, homo enim ope gustus, & rationis accommodatum sibi alimentum conquirit, at venatici Canes, & Vultures, atque alia huiusmodi animantia exactissimo olfactu eguerunt, vt propriam escam conquirerent, idque per illam etiam speciem, quam barbarorum scholæ recepto vocabulo intentionalem vocarunt, nec tamen Vultures biduo, vel triduo antè volant, vbi cadauera futura sunt, tamquam eorum cędem præsentientes, quod à Plinio Ciue nostro scriptum inuenio, quoniam sensus ab obiecta re præsenti, & actu existenti immutetur, teste Aristotele, quod nundum est, nihil agere potest, sed quoniam Vultures cadaueribus valdè oblectantur, vt sepulchra animata quidam vocarint, & adagium effictum, si Vultures, cadauer expecta, idcircò præsentire antè necem putridũ cadauerum odorem à nonnullis sunt existimati: Quod verò quidam negent speciem tantum ab organo olfactus percipi, sed intrò per nares insinuari fumosam exhalationem contendant, Galenus verò etiam doceat Iuuenem Melanthio trito, veterique oleo immixto olfactum recuperasse, quod argumento est medicamentum olfactus sensorium attigisse aduersus Aristotelis decreta pronunciari puto: qui omnem sensionem à specie sine materia fieri docuit, nam & tactilium qualitatum perceptio gustabilium, & odorabilium eadem ratione fit: fumosa verò illa euaporatio potius cerebrum afficit quatenus calda, quam percipitur quatenus odorata: quemadmodum & nigella illa Iuuenis sensorum affecit, non odore, sed calore, & facultate propria extergendo impactam pituitam, & olfactus organum desiccando. exemplum Philosophi est secundo de anima, sicuti cera imaginem annuli susçipit sine ferro, & auro, ita sensus formas rerum obiectarum sine materia recipit; quare & amotis sensilibus rerum formæ, vel imagines veluti insculptæ in sensorijs supersunt: ex quibus etiam consopito animali insomnia phantasię ope componentis, vel distribuentis exoriuntur; Iam verò odorum ex saporibus desumi differentias

Lib. 10.

Ari-

Aristoteles cum docuisset, id Galeno non placuit, qui amarum, salsum, acerbum, austerum, odorem dici non probat, acidum, & acrem dici assentitur, quod in allio cœpe, aceto experimur, quæ olfactum, & gustum pariter afficiunt, Cæteros odores ad beneolentia, & graueolentia reducere visus: inæquabilem verò substantiã causam esse docet, cur ex odore de rerum temperamento certum iudicium ferre non possimus, quoniam tenuissimæ solũ odoratæ rei partes sensum afficiunr, quæ in halitum verti possunt, at rei sapidæ omnes partes sensum mouent, proindè certius ex sapore de rerum naturis decernimus, minùs certò ex odoribus, omnium minimè ex coloribus, quãuis maiori ex parte candida, frigida, flaua, & rubra calidiora videantur: Verum Mesues accuratus, & peritissimus rei medicæ Auctor, ex colore de Bonitate, & malitia medicamentorum iudicium sumi docet, Agricus enim colocynthis Turbith alba præstantiora, nigra nullius, aut praui vsus, Scammonium subalbum, aut variũ est bonum, nigrum malum: Rosa exactè rubra melior: Rhabarbarũ ex ruffo, & glauco varians, & croci modò tingẽs, & lapis Cyaneus, qui colore sui nominis saturatus, magis æstimantur: Verum de his hactenùs.

A. simpl.

Lib. pr. Antid.

Illud sanè curiosum problema, nec à supercilios Medicis omninò prætereundum an odore, non solum spiritus naturales, & vitales reficiuntur, sed etiam partes solidæ alantur: Aristoteles enim contra Pythagoræos quosdam odorem non nutrire profitetur, alimentum enim compositum esse debet, odor est qualitas simplex, & immixta, præterea nec aqua syncera alere potest, tantò minus qualitas mera: ex alimento etiam secerni περίττον, quid superfluens scilicet oportet, vt in Plantis etiam cernimus, ab odore nihil tale secernitur: Cæterum Hippocrates celebri oraculo lib. de alimento in contrariam sententiam ire visus: *Qui celeri* (ait) *adiectione opus habent ijs humidum alimentum ad reparandas vires aptissimum, qui adhuc celeriori per odoratum nutriri debent;* eius sententiam admisit Galenus, Democritus suopte experimento comprobauit, qui triduo Panis recentis odore dicitur

Lib. de sensu, & sens.

vitam

vitam produxisse: Astomorum etiam gentem sine ore memorat Plinius nostras solo halitu, & odore florum, & sylvestrium malorum viuentem. Cæterum cum Galeno teste nutritio sit exhaustę substantiæ corporeæ repletio, & repositio, quod accedit alimentum corporeum esse debet, non simplex qualitas, quoniam etiam docente Philosopho ex ijsdem alimur, ex quibus constituimur. Per odores ergo Hippocrates necessario accepit fumidas illas exhalationes, quæ corporeæ sunt, & materia, subiectumq; odoris, hoc est simplicis illius qualitatis, cui immutandi sensorium facultas inest, quare isthac materia odore solum causati vocata definitione explicatur, effluxus enim & extenuata portio à re odorata dimanans, vel Galeno auctore existit: quæ viuentibus attracta per nares ad cerebrum, & pulmones reficere, alere, augere spiritus vitales, & animales videtur, quod experientia satis docet, nam & fœtor eosdem spiritus labefactat, & corrumpit, & Aer purus, & solus animales spiritus reficit inspiratione attractus, quamuis & id etiã, quod reticularis plexus suppeditat eosdem alere putetur; Iam verò & solidas corporis partes odores sic acceptos alere, probant contra Conciliatorem, & Musam Viri docti quoniam coqui, & Pistores ex Panis, & obsoniorum odore assiduè saginentur: appetentibus præterea, & esurientibus suaues ferculorum odores, saturis insuaues, quod & Aristoteles nouit: quod etiam Manardus Vir doctissimus ex primis Medicinæ verę instauratoribus, & vindicibus lib. xviij. Epist. testatum reliquit: nam si cibi nuper assumpti tenuissima portio in halitum resoluta quoquo versum per corpus funditur, & verè solidas partes alit, idem profectò, & odoratarum rerum halitus pręstiterit; verum hac in re discrimen habendum: Vini enim, & proborum ciborum fumida illa euaporatio alet: Rosarum, Ambari, Zibetti, & aliorum huiusmodi, quæ edendo non sunt, solum cerebri substantiam recreabunt, & spiritus reficient, solidioris porrò alimenti coctioni, & venter, & iecur destinata, à quibus etiam euidentia secernuntur excrementa crassius, & tenuius in quauis

Lib. 12. meth.

Lib. de sensu, & sens. Cap. 5.

coctione

coctione sequestranda. Astomonum per halitus solos nutritionem quidam fabulam existimant, nam si ventrem, & alia (vt nos) alimenti promptuaria obtineant, nihilque Natura frustra moliatur, & partes propter functiones sint constitutæ, cur non os habeant licet obscurius, & minus elaboratum, per quod solidiora capiant alimenta? atq; ea potissimũ, quod illa per effluẽtes halitus nutritio exigua sit, nec diutius seruare homines incolumes possit: Hæc breuiter de odore perstrinxisse pro instituti nostri ratione satis est: ad pensum nostrum iam (Deo auspice) redeamus.

Crocodilus Terrestris.

IN Sexta Musæi CALCEOLARII Sectione primus obuiam fit Crocodilus terrestris, quem haud ita procerum faciunt, Ægypto, atq; Arabiæ familiarem reliquis animalibus infensum, quasi lacertam prouectiorem, ac maximam, ab ea præter duritiem, ac cutis firmitudinem hoc distare, quod caput, crurumque articulos, atque ideò pedum digitos squamosos gerat: à Nilotico Crocodilo differre, quod caudam habeat in clauæ modum tuberculis elatioribus asperam, qua corpore, quibus insultat, atrociſſimè diuerberare putatur, Bellonio teste, hoc animal idcircò Caudiuerberam nonnulli vocitant. Sed nomine Crocodili Terrestris, & Scincus appellatur, χερσαῖος κροκόδειλος auctore Dioscoride, sed & ex Brasilia allatum in nouum orbem animal Crocodili terrestris nomine, cuius longitudo vlna maior, latitudo decem digitorum transuersorum: cauda prælonga, corpus squammis multis, & splendidis tegitur, aquæ impatiens est adeò, vt si quis in os inijciat, statim moriatur: venenatus non est, sed à quouis è cauis effoditur, & in cibum sumitur, nec alius eius carnis gustus, quã testudinis: Verum nos hic solius Ægyptij Crocodili terrestris figuram typis expressam damus.

Lacerta Chalcidica.

IT huiuſmodi Lacertam σαῦραν χαλκιδικὴν Græcis vocatam Muſæum aſſeruat, χαλκίδα Chalcidem ſcilicet vocat Ariſtoteles, Nicandri Scholiaſtes, Dioſcorides: indè natum vocabulum putatur, quod virgis

virgis quibuſdam ærei coloris hæc Lacerta diſtinguatur: nominis rationem cum non nouiſſent auctores appellationem ad gentis, & loci nomen tranſtulerunt, vt exiſtimat doctiſſimus Geſnerus, dictamque Chalcidicam crediderunt, quaſi in Chalcide Eubœæ plurima inueniretur, quod falſum eſt, cum in Lybia, ac Cypro naſci præcipuè dicatur; Cæterum & vir magnus Hermolaus Barbarus in Plinij caſtigationibus Chalcidem à Chalcidica Lacerta diuerſam putat, quod Plinius doceat ſalſamentorum cibum prodeſſe à ſerpente percuſſis, peculiariter à Chalcide, ceraſte, aut quas Sepas vocant; Geſnerus Sepas, non Lacertorum eo loci, ſed Serpentum generis accipit: ſed cum Lacerto Sepi (Sepam enim vocatam Lacertam Chalcidicam inconfeſſo eſt) tum Serpenti ſit id nomen inditum, & Nicandri Scholiaſtes de Sepe Lacerto ſcribat ſic vocari παρὰ τὸ σήπειν τὰς πληγέντας, quod ſcilicet percuſſis corporibus putredinem inferat, Hermolai coniectura non omninò erit aſpernanda, Georgius Agricola Chalcidicam Lacertam à viridi ſolum colore differre ſcribit, non corporis figura: Geſnerus cum Ariſtotele paruæ potius Lacertæ comparat, non viridi, quæ maior eſt; quod & Nicander accuratus harum rerum ſcriptor innuere viſus eo carmine,

Lib. 32.

Σήπα γε μὴν πεδανοῖσι δομὴν σαύροισιν ἀλύξεις,

i. vitabis etiam Sepem corpore ſimilem humilibus Lacertis; δομὴν corpus Scholaſtes interpretatur, & in oratione præterit, ſimilem, Nicander: ſed fortè illa vox δομὴν æqualem, vel ſimilem ſignificat Nicandro: qui ab ea percuſſi ſunt, eos tumor pellucidus conſequitur, veluti nigrore in ambitu plagæ relucente, conſequitur & putrefactio: In vino pota morſus ſuos ſanat ex Dioſcoride, & Plinio: & Galenus Lacertam Chalcidicam diſſectam proprio morſui imponi, & ex vino propinari docuit. & Plinius Caſtorea cum vino Myrtite bibi aduerſus Chalcidas, Ætius eãdem curationem adhiberi, quæ aduerſus muris aranei morſum memoriæ prodiderunt.

Lib. 11. ſimpl.

SPECTANTVR & in Musæo animalia duo simul connexa, & vnico edita Partu Equi similitudinem præseferentia, quæ olim dono missa CALCEOLARIO Seniori Thesauri huius supellectilem nō mediocriter locupletarunt: mōstri genus esse videntur quemadmodum, & duo Fratres humani visuntur interdùm naturæ errantis ludibrio simul implicati: cum informatrix virtus instrumenta haud benè sibi respondentia obtinuit, quod materia sanguinea nimis lenta, & calor, spiritusque imbecilles adeò, vt secernere vnum ab altero fœtu non possit.

Camęleon Terrestris.

CAMÆLEONEM & descriptione, & icone expressa affabrè visus nobis delineasse Bellonius lib. primo de Aquatilibus: In Ægypti æstuarijs frequentem esse docet corpore duplo, quam Arabicus, maiori (iste enim pusillus Lacertam viridem non excedens) colore inter Indicum, & viridem ambiguo, quem ex luteo in fuluum variè commutare solet, vndè versicolorem Chamæleonem antiqui appellarunt, Capite est cristato in Camælopardalis modum, duobus vtrinque ossiculis in summa fronte prominentibus lucidissimis oculis Pisi magnitudine sola pelle contectis, vt quod ab ea extat, milij magnitudinē non excedat, admodum flexilibus, vt altero sursum, aut deorsum inspiciente, alter præter cæterorum animalium morem, aliò intentus esse possit. Iners est animal, vt Salamandra, neque currere, vt Lacerta potest. Quamobrem hominum conspectum non refugit, nec facilè terretur, imò nec morsu hominem appetit. Arbusta conscendit ob viperarum, & cerastarum metum. Famem octo menses, atque interdum annum ferè integrū tolerat, vndè falsò

falsò creditum est eum nihil edere, ac vento ali, nam cum pulmonibus per ventris latera exporrectis præditus sit, ventum intrò magno impetu attrahit, eoque intumescit; foramina ad nares, & auditum habet; Oris rictum amplum, maxillas dentibus serratis suprà, & infrà communitas, quales in Tephloti serpente videas: linguam teretam sexquipalmum longam, quam à longè in infecta, quibus maximè vescitur, vibrat, & mucore, quem in extremo spongiosum habet Muscas, Scarabæos, Locustas, Formicas ad se adducit: lineam habet sub ventre squamulis denticulatam albam, ad caudam vsque protensam, adeoque artificiosè in huius animalis pedibus natura lusit, vt anterioribus pedibus ternos intra digitos, extra binos, posterioribus autem ternos extra, intra binos posuerit duodecim oua excludit, longa, lacertarum modo: cor habet muris domestici magnitudine, Hepatis lobos duos, quorum sinister maior: folliculus fellis grani hordei magnitudinem non excedit sinistro Hepatis lobo inhærens: Hæc ferè ad verbum ex Bellonio, vt animalis percelebris natura melius perciperetur: Præclara, nec adeò trita de eo scripsit Scaliger noster Exercit. CXCVI. cap. IV. Ioannem Landium testem laudat, qui Chamæleonem vidit repentino, momentaneoque iaculatu Muscam, quæ in eius esset pectore, legisse: illius linguam dissectam palmi longitudine inuentam, cauam, inanem: in summa tamquam acetabulum cum mucco, quo prædiam tolleret, id sanè nouum ijs, qui solo vento viuere hactenùs existimarunt: cum Bellonij sanè descriptione conuenit: expressius docet colorem eis esse album, viridem, luteum: naturalem viridem admodum dilutum in tergo, sub ventre dilutiorem, albicantique propiorem, variari tamen totum rubris, ceruleis, atque albis punctis; in quoslibet mutari colores, verum non esse, super viridi viriditatem vegetari, super luteo temperari ad luteum: super cæruleo, aut albo, aut rubro non vinci viriditatem natiuam, sed puncta cærulea, rubra, & alba viuidiorem, validioremque sui speciem dare, super nigro subnigrescere, manere tamen tenorem illum

vire-

viredinis atro confusum; etiam non mutato supposito colore mutat ipse suum, vel metu, vel molestia aut oppressum, aut solutum. Quod Aër illi pro cibo sit aliquandiù ex eo patere, quod & annum integrum aiunt inediam tolerare, & vbi excepit hiatu auram, & occlusit malas turgere ei ventrem: Etiam inueni, qui diceret (subnectit idem auctor) obuersum ad Solem haurire radios, eosq; conuersione hiantem sequi: Hæc se ex Landio accepisse fatetur Scaliger, quæ sequuntur ex alijs, venenatorum Serpentum esse hostem acerrimum Chamęleonem: Eum ex illis vnumquempiam in vmbra speculatum, captantem auras, aut in radijs apricantem, in eam scandere arborem, quæ illi imminet, vndè ex ore filum dimittit Araneorum more, in cuius fili extremo guttula sit Margaritæ splendore; ea tactum in vertice Serpentem mori: si ex ore nequeat ad perpendiculum demittere filum ita corrigere pedibus, & tractum eius temperare, vt ad lineam quasi catheton descendat, vide Scaligerum Clarissimum loco citato, cuius diligentiæ, & subtilitati habendæ gratiæ, quod nihil prætermittat, quod ad naturalem rei historiam facere possit. Huiusmodi porrò Musæi Chamęleonem Terrestrem donauit olim Nicolaus Barbadicus Vir præclarissimus, & Legatus eo tempore apud Summum Turcarum Imperatorem, Francisco Calceolario Seniori, quod animal viuens adhuc per aliquot menses Domi eiusdem ornatissimi Calceolarij repebat, & ab omnibus, tamquā mirificum quoddam, & exoticum animal, non sinè summa admiratione conspiciebatur.

ANI-

ANimalis Moſchum gignentis figura, quoniam à nemine hactenùs, quem quidem ſciamus, expreſſa, & publicata videtur, hocce loco à nobis libenter dabitur, cum anno ſuperiore MDCXXI. Venetias verum animal fuerit aduectum; indeq; ad Iuniorem Calceolarium tranſmiſſum, vt ipſiſſima eius, quam damus, effigies exprimi, & delineari poſſet, iſtud ſanè animal vnicum non ſolum Venetijs, ſed in Italia reperiri multi credunt, nec nos inficiamur, proindè nos etiam primi eius Iconem exhibemus, vt ſtudioſus Lector, an cum aliorum narrationibus, & deſcriptionibus conueniat, accuratius expendat. Ita enim de eo Scaliger.

MOS-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

MOSCHI hiſtoriam ex India aduectam meritò ponemus hîc: in Regno Pegù Gazelæ ſimile animal album eſt, cuius ex inferiore mandibula æquè dentes vtrimque ſinguli exeruntur. Sub eius ventre fit ſanguinis collectio in Tumorem, quod Apoſtema Græci vocant. Capta fera eam partem, cum corio ſimul abſcindunt. Quæ inter ſecandum gutta ſanguinis effluunt, caduntque eæ pro Moſcho optimo, atq; excellentiſſimo aut excipiuntur, aut colliguntur, Huius minimæ portiunculæ beneficio ad cęteri cruoris condimentum vtuntur: vbi ſecuerint hirudines admouent tot, tamq; diù, quoad earum ſuctu cruor vniuerſus cũ ipſa vita detrahatur, eum ſanguinem exſiccatum, & in puluerem redactũ prioris illius perpauxilla quantitate, viribus verò efficaciſſimis perficitur, quippè centeſimam ſatis eſſe produnt; Tum illud in folliculos hoſce, qui ad nos importantur, inditum ſeruant: Adulterationes, aut ſynceritatem ita vel deprehendunt, vel probant: Syncerum naribus admotum illicò ſanguinem elicere; Hæc doctè, & pręclarè Scaliger: quæ cum ab alijs ſumpſerit, ea methodo ſua, & oratione meliora, & concinniora facit. Mox videtur probare poſtremam illam Moſchi proprietatem eliciendi ſanguinem per olfactũ non pendere ab acrimonia, aut calore temperamenti: nullo enim Pipere ne diuturno quidem odoratu ſanguis euocatur, nec acutiſſimo quidem ſulphuris odore, cuius cũ ignibus magna cognatio; Hoc pacto olim ego falſitaris inſimulabam recentiorum, & Eraſti ſententiam, quòd purgantia medicamenta per acrimoniam irritantem purgent, cum nec Piper, nec Pyrethrum, nec naſturtium, aut alia huiuſmodi longè acriora Rhabarbaro, & Agarico quantumuis deuorata nullam expurgandi humoris facultatem obtineant vt αὐτοψία ipſa, & occulata experimenta ſatis docent. Iam verò Scaliger Exercit. ccxi. cap. iij. primum docet Gazelam, ex qua Moſchus extrahitur, totam eſſe Capreoli facie, nec aliud, quam Capreolum; Rhodium equitem ſibi Meſſanæ vnã oſtendiſſe, quæ ſtrigoſior erat tota, quam Capreoli noſtrates, cruribus exilioribus, erectioribus, ipſa magis Sima;

Den-

Dentibus exertis binis, sed non tam grandibus, quales Auctores scribunt, quoniam ætas adhuc tenella, nundum eos ad eam prouexerat magnitudinem, candidi fuere ij, ac pauliſper flexi; subdit Scaliger; cum id è Sicilia rediens enarraſſem affinibus noſtris, qui in Syria fuerant dixere mihi Gazelam penitus eſſe figura Capræ, non autem Capreoli: earum greges ſeſe vidiſſe multos, hæc ille, vbi etiam queritur de ſcribendi periculo quoniam fides noſtra ex aliorum fæpenumerò mendacijs pendet. Non erat igitur vt Magiſter ille Laurentius Catelanus primarius apud Monſpelienſes Pharmacopęus Vir alioquin in ſcribendo diligens in ſua genuina deſcriptione confectionis Alchermes Scaligerum noſtrum in numerum errantium cogeret, quod Moſchiferum animal Dorcadem, Damam, aut Capreolum eſſe putaret: Capram enim diſertè eſſe profitetur Scaliger: & affinibus ſuis, qui in Syria fuerant, fidem adhibet, ſed non omnes Scaligeri Exercitationes legerat Catelanus, in agendo potius, quã legendo occupatus: is ex Bellonio Capram ſylueſtrem magnitudine æquare, pedes habere bipartitos anteriores quidem poſterioribus longè breuiores more leporis ſcribit, colore eſſe per corpus ex flauo palleſcente inſtar vituli iunioris, excepta parte antica, & poſtica, quæ ad modum Damę albicant. Cornua ei eſſe bina paullum ſicuti Capreoli bifurcata, vocem æmulari Caprinam, miræque eſſe in currendo celeritatis ſcopulos, & montes æquè perrumpens, ac planiciem: capi has feras ictu ſclopettorum, necnon venatu per canes inſtituto: cibum ijſdem ſuppeditare herbas odoratiſſimas, quarum præcipuam eſſe Nardi ſpicam. Hæc quidem Catelanus Menſpelienſis, quorum teſtem laudat Bellonium lib. ij. cap. XIV. & XV. (niſi ordo hic numerorum deprauatus ſit) Cæterum Auctor hic pauło profeſſionem propriam ſupergreſſus probat non eſſe Moſchum Apoſtema, aut Tumorẽ præter naturam, quoniam ſolùm in morboſo animali reperiretur, at in Venatione, numquam morboſorũ delectus habetur, immò venatores, ea quæ agilitate reliqua ſuperant acriter inſequuntur, nec cum mulierum

lierum meſtruis æquiparandum, nam ſolum in fœmellis inueniretur, cum vtriq́ue ſexui conueniat; nec ſemen, aut teſticulos animalis eſſe, quoniam & fœmellis adſunt huiuſmodi veſiculæ, & extra corpus poſitæ ſunt, cum in fœmineo ſexu in corpore abſconditi ſint teſtes vt compertum eſt. ſuam mox ſententiam apponit: receptaculum eſſe humoris craſſi, quo per certum meatum, qui veſiculæ ineſt, linguam id animal humectat, vt genua, & pedes inungens laſſitudini medeatur, quem continuo curſu, & per ſcopulos ſaltatione contrahit: Verum hoc ſortiri eſt digitis, quid loquamur, nec certa ratione, aut auctoris probari fide, id vmquam perſuadebit Catelanus: eſt enim ratio demoſtrans, quæ ex proportionibns per ſe, & quatenus ipſum conſtruitur, humor ille eſt odoratus, calidior, ergò ſiccus valdè, & longè diſſitus ab ea humoris temperatione, qua partes oblini, & refici ad motum valeant: præterea docet ille Auctor, non rarò integras veſiculas ab ijs animalibus auferri; liberum deinceps in campeſtria loca regreſſum ijs permitti: paucos poſt dies odoratarum herbarum paſtu recreata alijs veſiculis, veluti vomicis prægnantia deprehendi, quæ ſi vera ſunt ad oblinendos artus ille humor non facit, cum potiſſimum alij probatiores Auctores ſcribãt Petris ab animali veſicas illas allidi, vt diſruptæ Moſchum deponant: ex quo intelligimus humorem hunc eſſe ſuperuacaneum à natura animalis eò reiectum, non vt animalis vſui inſeruiat, ſed vt expellatur: cum enim ſit ſiccior huiuſmodi capra ſilueſtris, continuè currat, & herbis ſiccis, odoratisq́; veſcatur, nec lienem expurgando craſſiori, & ſicciori ſucco deſtinatum ita grandem obtineat, vt par eſſet, cum motui validiori, & crebriori obeundo impedimento eſſe putetur, natura prouida, quæ numquam ἐν τοῖς ἀναγκαίοις in neceſſarijs deficit, effigendis his verſiculis, ſiue vomicis ſplenis defectum eleganter, & fructuosè ſuppleuit, vt humor omnis ille ſiccior, & craſſior alendo minimè idoneus perfectè euacuaretur, & conſectarium deinceps fructum ad delitias, & oblectationem generis humani tanti odoramenti ope nanciſcerctur

sceretur communis vita. Hanc nostram sententiam, seu coniecturam de vomicis illis Moschiferis libenter eruditorum Physicorum iudicio submittimus; cum minus obiectionibus obnoxia videatur, & magni Scaligeri verba eam aliquo pacto innuere possint; tametsi illa sonent apostema esse, & rem præter naturam in Capra illa, quod falsum videtur: morbus enim ex accidenti animalibus conuenit, ergo, non omni, & per se, at Dorcadas istas, vel Capras, tam fœmellas, quàm mares hisce præditas veficis norunt, qui Orientalem Moschum longè Occidentali præferendum sciunt, qui de Siam regione Indiæ Orientalis venit, & ad celeberrima Emporia Pegu, Corasceui, & Tumbequit transportatur per Mercatores, qui terra iter faciunt, ac deinceps Venetias adeunt, hic longè eo præstantior, qui ex America Portugalliam, & indè ad nos affertur, quo tamen solo nobis hodiè ob alterius defectum vti licet, cui Moschi de Ponent nomen vulgò imponitur; hæc prudenter, & scitè Catelanus, qui etiam subdit in Alchermes confectione Moschi quantitatem adauctam, quia scilicet Moschus hic ex America Occidentali Orientali puritate, ac perfectione erat inferior: eousque etiam hominum malitia prouenit, vt vrina Moschum humectare non vereantur, à qua tamquam fœtente eius vigorem augeri animaduersum, si etiam ob vetustatem de odoris suauitate multum ei decesserit in sacculis ligatus ad latrinas appendi solet, vbi vi fœtentis Antiperistaseos odoris augmentum ei accedere, quamuis non durabilis, compertum est: Color in electione optimi ad obscurum, & nigrum vergere debet: gustu amarus, citæ penetrationis, inter mastichandum omnium arenularum expers: In vasculis plumbeis asseruari solet, quòd illius odor, & vis facilè dissipabilis huius metalli frigore commodius continetur, ac cohibetur. Cor frigidum, & tremulum roborat, exhilaratq́, & omnibus ipsius affectibus confert: cerebrum pariter recreat, & spiritus omnes reficit: Hunc Ambra Grisea calore, & lentore multum exsuperat: hinc prudenter factum à Monspelienſibus contendit ornatissimus Catelanus, quòd illius pondus auxerunt ambræ quantitate imminuta, & proindè confectionem Alchermes tutiorem, & iucundiorem reddiderint: & quia plus Moschi non adulterati reperitur, quam ambræ, idcircò doctissimum Rondoletium in Aromatico Moschato ambram pariter minuisse, Moschi pondus augendũ censuisse. Hæc latius perstrinximus, quia res non solum curiosa lectu, sed fructuosa ob vsum, & praxim medicam videbatur. Explodenda porrò omninò, & exsibilanda Amati Lusitani sententia in Comment. in Dioscor. qui censuit coniectura sui capitis ductus Moschum esse carnem contusam, & contritam cum ossibus animalis Leporis magnitudine præditi in regno amplo vltra Malacham, quod viuum prius virgis flagellarum neci traditur: nam referente Paulo Veneto vtriusq́; Indiæ Incolæ eorum animalium carnes, tamquam escam optimam in delitijs habent, quod & Catelanus optimè obseruauit.

Tarantula, vel Phalangium.

DIXERAT Cardanus nil mirabilius esse eo Aranei genere, quod vocant Tarantulam, qui demorsos morte per lethargum occupat: objcit subtilis Scaliger dicendum, vel scribendum fuisse Phalangij speciem esse Italiæ peculiarem, quãquam Plinius Phalangium Italiæ ignotum dicat: à Tarento Vrbe Tarantulam nominatam esse docet Scaliger: in tractu ore Meridionalis penè toto inueniri, sed innoxiam; in terra Apulia tum frequentem, tum maleficam esse: in sulcorum squallore latitantem imprudentes Messores, vel venatores pungere, hinc munimenta pedum excogitata, nam ocreolis calceati metunt. Eorum, qui læsi sunt, non vnum esse modum, quare haud solum lethargum afferre eorum morsum, non enim omnes esse inertes, languidos ναθρώς existere, sed alios sopore premi, alios perpetuis vigilijs distrahi, alios fiere,

flere, alios risu diffundi, quasdam currere, nonnullos inertes sedere, esse, qui sudent, qui vomant, qui insaniant: idcircò non defuisse Philosophos, qui putarint tot esse Tarantularum species, quot hæc agnoscantur accidentia, & symptomata: Hic subtiliter Scaliger (vt fuit omnium suæ ætatis doctissimus simul, & subtilissimus) huic repugnans sententiæ docet, sicuti ebrietas non vnius est modi, sed suæ cuique pro natura, & instituto nam flent, rident, silent, blaterant, dormiunt, discurrunt, verberant, ita ex hoc morsu euenire: Musica curari negat, sed labore, & sudore tum vinci, tum expelli venenum: Visos à se languidos, & solutos in tantum accendi calorem ex Ascauli sono, vt saltando lassarent oculos spectatorum, sedari interea dolorem, & venenum à corde reuelli, atq; aliorsum diffundi, amota etiam mente à sensu mali: sublata Musica non continuo, sed pedetentim malum redintegrascere, repetita aboleri: Interea curari Antidotis, quorum vnam affert efficacissimã Aristolochiæ rotundæ, Mithridati singulorum vncias duas, Terræ sigillatæ vnciæ semissem, Muscas, quæ de Napelli frondibus victum capiunt duodeuiginti, succi citri quantum satis: Tum, subdit Scaliger, aduersùs hoc maleficium, vel contra quemuis alium morsum nulla cum hoc est comparanda Theriaca. Aliam esse ab hac diuersam Lacerti facie, quæ quod sub terra lateat à Romanis Terrentulam vocatam ait, eam se non vidisse, si nigra est, & luteis maculosa notis, Stellionem se putare à Græcis Ascalabotem dictam, quam horreorum pestem autumant. At Musæi Calceolarii Phalangium ex Aranei genere existit, maius alijs coloris cinerei, octo cruribus, vt plurimum donatum: Duo genera facit ornatissimus Imperatus: vnum quod telam facit candidam, & densam in suarum latebrarum hostio, huius morsum nec symptomata, nec dolorem effatu dignum parere: alterum ab incolis vocari Solofizzi magis venenosum crassioris corporis, & nigro colore, cuius morsus eumorem insignem facit: hoc nullam texit telam, sed in subterraneis latibulis degit: commorum symptomata quo-

In sui Musæi descript. Italicè.

quotannis Æstate renouari; lassitudine, & sudore curari contracto ex saltatione illa, quam ad Cytharæ obeunt sonitum, qui inflictæ noxæ,& affectioni fit consentaneus: quæ ferè etiam docuit præstantissimus Mattheolus in suis Dioscoridem Commentarijs.

Ceruus Volans.

SCARABÆORVM genus esse Ceruum Volantem, sub nomine Lucanorum, à Plinio nostrate descriptum inconfesso est: ramosis corniculis Ceruorum instar præditus est, vndè Cerui nomenclatura. Insectum Lombardiæ Prouinciæ familiare; in Agro etiam Veronensi frequens in Pago Raldono nuncupato: Aduersus dolores, & nemorum crurumq; retractiones, & stupores à vulgaribus Granchio dictos, qui repentè solet inuadere, mirificam vim habere putantur. Tamquam Amuletum igitur præsentaneum in auro,aut in argento obligata huiusmodi animalcula gestantur: Genus fœmineum omnibus suis partibus minùs videtur, atque eadem vi aduersus illas neruorum affectiones pollere. Verba Plinij de hoc Ceruo sunt cap. xxviij. lib. ij. Sed in quodam genere eorum grandi cornua prælonga bisulcis dentata forcipibus in cacumine, cum libuit, ad morsum coëuntibus, infantium etiam remedijs ex Ceruice suspenduntur: Lucanos vocat hos Nigidius.

Chamæleon Aereus.

HVNC CALCEOLARIVS Senior olim nactus ab insigni liberalitate Illustrissimi, & Reuerendiss. DANIELIS BARBARI electi Aquileiæ Patriarchæ; qui Veterorum Patritiorum doctissimus, & Barbaræ Domus nobilissimæ post magnum HERMO-

LAVM

LAVM eximium fuit ornamentum, & quoniam hic Chamæleon iam præ longa ætate emarcuerat, alio nouello haud exiguis impensis comparato renouandum censuit CALCEOLARIVS Iunior hocce nauatum Anno M D C XXII. quo Musæum scribimus, vt est accuratus, & minimè parcus istarum rerum Exoticarum indagator, & locupletandi Musæi studiosus. Auis isthæc auicula Dei, Paradisea, Manucodiata etiam appellatur, de qua multa, & curiosa scripsere Scaliger, Cardanus, Corradus Gesnerus, Vlysses Aldourandus. C. Clusius in suo Auctario rerum Exoticarum, & Melchior Guilandinus in breui disceptatione de hac auicula: Hos præstantissimos auctores consulere studiosum Lectorem ne pigeat, si amœna lectione se se oblectare cupit, nos quædam ex Guilandino, & Clusio potissimum attingemus, quò enim in his rebus recentiores sunt Auctores, eò in rebus explorandis, & recensendis veraciores fuisse videntur. Paradiseam ergo Auem, vel Manucodiatam pedibus carere omnes, qui de ea tractarunt, censuisse visi præter Antonium Pigafetam, & Clusium, quibus ego libens assentior: ille enim Magellano profectus, & toto orbe perlustrato è longa nauigatione redux huius Auis notitiam Europæis hominibus primus dedit, & in nauigationis suæ Diario, ait Clusius, Pedes (crura voluit dicere) palmum longos huic Aui attribuit: In eadem erronea opinione se versatum diù, ingenuè profitemur Clusius, vt eas Aues apodes putaret præter Aristotelis summi Philosophi sententiam, qui nullam Auem, absque pedibus esse docuit, quod omnes à se conspectæ Manucodiatæ sine pedibus erant, exenteratæ apud rerum Exoticarum studiosos, nec eo tempore curiosos esset ad obseruanda rerum discrimina: mox ex postremis in Indiam Batauorum nauigationibus, se sententiam mutasse, cum certum sit allatas huiusmodi auiculas Amstelredamum integras, cruraque cum pedibus retinentes Picæ variæ cruribus similia, infirmiora tamen, nec adeò crassa, coloremq; non atrum, sed ad castaneum vergentem habuisse, earum Iconem exhibere non potuisse, quoniam illicò redemptæ ad Cæsarem Rodulphum

huius

huius nominis II. translatæ, quem talium naturæ miraculorum notitia impensè oblectatum constat: Nautas tamen certò affirmasse se ab ijs, à quibus Manucodiatas coemebant, intellexisse, omnes pedibus esse præditas, incedere, & volare aliarum Auium instar, sed incolas, simulatque eas cœperint, intestina, ac pedes adimere, atque abijcere, deinde Soli exponere, vt facilius arescant, aridas adseruare, vt venundnet, aut suis cassidibus pennarum loco aptent: Eas Aues in syluis versari, & xxx. vel xl. simul per turmas volare solitas ipsarum Rege, vel Duce Comite, interdum sagittis peti, quod si contigerit ipsarum interfici Regem, illo cadente reliquas Turmæ Aues simul cadere, & sese capi sinere, tamquam amisso Rege vitam retinere nolentes, fabellæ proximam historiam de alia harum Auium captura apud Clusium leges: Duo porrò genera harum volucrum constituunt, vnum maiorum, quæ elegantiores sunt, alterum minorum, & minùs elegantium: Maioris generis corpusculi moles, qualis in Musæo asseruatur, ad hirundinis magnitudinem proximè accedit, à summo capitis vertice ad vropygium vsque vix quinque vnciarum longitudinem superat, in Molucis insulis pulcherrimam oriri tradit Guilandinus, primo adspectu videri maximam ob pennas, quæ ei sunt amplissimæ inque orbem digestæ amplioris Circuli describunt ambitum: eam viuam à nullo mortalium in terra conspectam; solum mortuam in humum decidere, eâ casu repertam sanctissimè ab incolis asseruari, vt illa se Reges tutos in Bello putent, quamuis in prima Acie collocati fuerint: Verum isthæc primum à Mahumetanis vulgaribus conficta existimo, & superstitiosè in Paradiso solius Dei (vt putant) loco nasci huiusmodi Auis credita, vndè Paradisi Auis vocata: verè, & acutè Scaliger, aiunt Menacordiatam, cum ex incompertis locis cadens visus esset facilè ab imposteribus Mahumetanis persuasum esse Molucarum Regi ex illo suo Tabernario Paradiso missum esse, adeò vbique tum gentium, tùm locorum Gens ista Sacrorum ministra vulgi secat species, ad ea, quæ ipsi fingunt, somnia: quod potissimum verum est de illa Mahumeti secta: Pic-

Exercit. 228.

Pietatis.n. Catholicæ opera admiranda fidei publicæ certissimis testimonijs firmata (in Sanctis enim suis mirabilis Dominus) nos ad veri Dei cultum,& amorem excitant: quæ enim est illa Religio, in qua nec vera miracula, nec Sacrificium incruentum, & Sacrosanctum visuntur, sed mirus horror,pertinacia,& detestabilis priscorum rituum contemptus? redeo ad Manucodiatam, quæ pennarum ambitu discolore, sed venusto admodum, & decoro exornatur: Pennę à prima ceruicis vertebra ad rostri vsq; initium breues sunt, crassæ, duræ, coloris lutei insigniter splendentis, & auri purissimi modo, radiorumque solarium instar fulgentis; quæ mentum contegunt, molliores, & tenuiores ex Cyaneo merè virides, quales in Anatum masculorũ capitibus dum Soli obuertuntur: Rostrum,quàm sit Hirundini prolixius, Pennæ alarum Ardeis forma pares, sed tenuiores, longioresq; colore fusco inter ruffum, & nigrum splendentes, cum alarum, & caudæ pennæ in orbem extenduntur, rotæ similitudine (cum cuti infixæ veluti spicula immobiles plene sint) spontè in aere interdum sustineri Auem puto, in quo libentius vitam agitat, quam in terra, quam tamen pedibus præditæ sæpè percurrunt. Maiorum pennarum alas constituentium origines aliæ pinnulę superextensæ obtegunt dimidio quisquiliatæ ruffæ,coccineæq;,reliquæ parte croceæ, & fuluo auri colore præditæ multum gratiæ, & venustatis ob colorũ dispariratem auiculæ conciliantes: reliqua corporis moles tota pennis fuluis in ruffum colorem vergentibus obducitur; Ventris, & pectoris fuluo nitidissimo,quæ dorso infixę puniceo obscuriore renident,ex ijs omnibus pennis dorsi nimirum, ac ventris, cum sint longissimæ, cauda conflatur, qua cæterarum auicularum more minimè exornatur, quin neque Alæ in arctum contrahi, aut in latum diffundi pro animantis libitu possunt, sed vno tantum, eodemque modo naturaliter perpetuò consistunt: Obseruatur etiam dorsum huius auiculę masculi depressum, inflexumque esse, vt sinum, foueamque efformet: in eam ea- uitatem fęmella oua deponere, cum & ea cauum ventrem obtineat, vt hoc pacto oua possit incubare, & tandem pul-

los excludere : ſubdit Guilandinus ; quod & experimento comprobatur, adnectuntur maris dorſo fila gemina, nigra, Cornuum modo vtrimq; in rectum extenſa tres, & amplius palmos longa, neque rotunda exactè, neque etiam perfectè angulata, ſed figura inter quadratum, & rotundum media nec craſſa valdè, nec sûmè tenuia, verum ſutorio filo, haud planè diſſimilia ; Horum vſum talem eſſe, quò nimirum fœmina, dum oua incubat, mari firmius alligetur: cibus ei ſolidior nullus : ſi interiora ſpectentur, inane nihil reperitur, ſed totus venter inferior adipe tantum expletus conſpicitur : Hæc probè omnia Guilandinus, quem mihi Patauij amicum, & ſimplicium medicamentorum Doctorem fuiſſe glorior, ſed dum pedibus carere docet, propterea anxiè diſquirens, quomodo ſomnum in aëre captare valeat, obiectionibus Cluſij obnoxium putarim, vt enim iam perſtrinximus, quò quisq; nobilis Auctor in rebus arduis perquirendis eſt recentior, eò exactiorem, & enucleatiorem eſſe reipſa deprehendi : illud porrò iurè miratur doctiſſimus Guilandinus, cur apud veteres ſcriptores nemo huic admirabili Auiculę nomen inuenerit : ipſe Rhyntacem Plutarchi in Artaxerſis vita commemoratã putat, in qua nihil reperitur excrementi, ſed interna omnia ſumine, atque adipe plena viſuntur, atque proindè aëre eam, & rore ſolum nutriri, omnes mortales arbitrantur, huius etiam Dionem, & Cteſiam auctores multò Plutarcho antiquiores meminiſſe, Cteſiam quippè prodidiſſe cultello hanc altero latere veneno illito Paryſatem ſecuiſſe, partem veneno intactam ſibi in os coniectam exediſſe; Statyræ autem veneno infectam partem porrexiſſe : propenſiſſimus igitur eſt, vt credat, non diſſidere has auiculas, ſed eaſdem notas vtriq; conuenire, quod vt Rhyntaces, in maxima exiſtimatione apud Perſas quondam habita ſit: nullum nos hic noſtrum interponimus iudicium, tanti Viri ſententiam ſolum innuiſſe contenti ; plurima, & curioſiſſima, qui volet, de Manucordiata apud Aldrouandum legat, qui doctiſſimè, & ſubtiliſſimè de ipſa diſputat; quod libens, ac volens Cluſius ipſe confitetur. Muſæi Manucordiatæ hic figuram expreſſam damus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Garrulus Bohemicus.

AVEM hanc donauit superioribus annis Iuniori Calceolario Excellentissimus Roncatvs Veronensis Medicus, qui tum Serenissimi Archiducis Caroli à consilijs erat valetudinis: Cum hęc Auis apparet, pestilens aëris mutatio expectatur, teste Gesnero, quam sic etiam ad veri expressam ideam describit: Plumeus in capite Apex retrò spectat ruffi coloris cum pennis aliquot cinereis. Collum anterius nigrum est, vt etiam posterius, latera colli ruffa: in pectore, & ventre roseus ferè color est dilutus fuscis quibusdam, & cinereis intermixtis pennis. Alæ superius è ruffo nigricant, tum color cinereus sequitur, tertiò candidus, quartò maculæ quinæ egregiè rubentes, quas natura corneas esse quidã mihi rettulit, longiores alarum pennæ nigræ sunt, maculis aliquot è viridi subflauis distinctæ: Cauda nigra est, extremitas verò in ruffo flaueſcit: Rostrum nigricat, crurum color fuscus ad cęruleum accedit; Hæ fortè aues fuerant, quæ in Hercynia sylua noctu ignium modo collucent, si verè veteres quidã prodiderunt: Hactenus Gesnerus: Innuere porrò videtur Aues illas lucentes, quas effinxit Dionysius Apher in Poëmate de Situ Orbis, quas soli Hercyniæ Syluæ familiares esse scripsit: hanc fabulam & Plinius, & Solinus eius Simia tamquam veram arripuerunt, tanta vis est Poëtarum in persuadendo quæcumque volunt, ait doctissimus Iacobus Mazzonius, cum & Albertus Magnus, *Lib. 26.* hoc tãquam verum in libris suis de animalibus adscripserit, Lucidiamq; id genus auium vocari dicat; is tamen auctor Germanus fuit, facileq; dispicere poterat, id genus volucrum nusquam gentium comperiri, Aristeas etiã Preconesius Poeta Gryphos Aues posuit, cum Arimaspis pugnantes facie, atq; alijs Aquilæ reliquo corpore Leoni similes, quã fabulam Plinius, & Solinus pariter auidè arripuere, vt speciosis rebus recen-

recenſendis lectores allicerent : Garruli Bohemici ſubijcit Geſnerus,anno ſalutis M D LII. inter Moguntiam,& Bingam iuxta Rhenum , maximis examinibus apparuerunt, vt ſubitò,quà tranſuolabant,ex vmbra earum aurum,veluti nox appareret,& in pluribus locis capti in cibum venerũt, quod veluti prodigium annotarunt: poſt v. aut vij. annum ſemel turmatim aduolat, arborum fructibus viuit, quarum baccæ rubræ ſunt,capitur,& manſueſcit facillimè huiuſmodi Auis, lautorum menſis adhibita, & in primis Iecore laudata. Huius Auis & hic Iconem typis excuſum proponimus.

SALA-

Salamandra Aquatilis.

LACERTÆ ſpecies Salamandra: Lacerto tamẽ vulgari craſſior, ventre pallido, craſſiuſculo, longæ circiter Dodrantem, cutis pars flaua auripigmenti colore, vtraq́; ſplendens, linea per dorſum nigra, punctis quibuſdam orbiculatis, ceu ocellis impreſſa, Talem à ſe viſam Geſnerus fatetur, loca frigida, & humida incolit: Quæ in lacunis degit, ibi diù viuit, niſi (exhauſta aqua) terreſtris fieri cogatur, quod ſæpè contingit; Genitrices dictæ caudam oblongam habere dicuntur, vt Lacertarum genus, quæ ex ijs genitæ caudam depreſſam anguillarum inſtar obtinent, tali nempè propter natatum in aquis eguerunt, ex cœnoſo limo initio aluntur; dumque propter aquæ defectum terreſtres redduntur caudam rotundatam aliarum Lacertarum modò præferunt: In terræ cauernis degentes ex cochleis, vermibus, alijsque huiuſmodi aluntur rebus: ſerræ inſtar dentes, absq́; caninis obtinent: Venenum ex ore fundunt lactei coloris ad flauum vergentis craſſiore ſubſtantia: à re aliqua permoleſta irritatæ è toto corpore emittunt ſudoris inſtar lacteum ſuccum prædicto ſimilem, quem præſens venenum eſſe omnes iurè conijciunt: Vetus porrò quæſtio eſt, an Salamandra ignem perambulans ipſum extinguat; quod affirmare viſus Ariſtoteles, quamquam ex ſententia aliorum, vt multi putant, Nicander in Alexiph. ῥαγόεν δέρος huius animantis Cutem vocauit, quod meatibus quibuſdam pateat, vndè deſtillans humor ignem reſtinguat, quod vetus illius Auctoris Scholiaſtes obſeruauit λιποῤῥινον etiam huiuſmodi Lacertum vocat Nicander, quod eſſet pingui Corio, quaſi λιπόδερμον, vt ſentit Scaliger, vel quod pinguem ſuccum effundat, quo ignis extinguatur, quem tactum non alio modo extinguere, quam ſi eſſet Glacies, ſcribit Plinius: Hoc falſum alij exiſtimant: Sed non eſſe fabulam de ignis extinctione docet Scaliger,

5. de hiſt. anim.

ex

ex ſummo Philoſopho Olympiodoro in Comment. in Meteorum libros, ſuo enim tempore Fornacarios Papyri faſces excutere ſolitos, vt Salamandras decutiant, extingui, ſiquidem ab ijs ignes in Caminis ξημιοῦσθαι γὰρ αὐτοῖς τῷ σβέσαι τὴν κάμινον: Dioſcorides, Aëtius, Theophraſtus, Galenus, Niphus, Matteolus, Geſnerus, alij de Salamandra id vel experimentis factis negarunt, licet enim initio igni repugnare videatur, ex diutina mora tamen comburitur, ταχεῖσα μὲν ἐλαίῳ liquefacta ex oleo Ruellius, melius tabefacta, palpebrarum pilos euellit: Marcellus Virgilius legi vult παυθείσης, ideſt vſtæ, quoniam & Paulus Ægineta ſcripſerat, Σαλαμάνδρας παυθείσης τρίχων ἔνιοι μίσγουσιν crematæ Salamandræ cinerem quidam miſcent, & Plinius eius cinerem, ſcribit, incommodos palpebrarum pilos reuulſos renaſci non pati.

Atramentum Indicum.

IN Indijs Occidentalibus duo Atramenti genera apud ſcripturientes in frequenti vſu eſſe videntur atrum, & rubrum: Vtrumque in officinis diligenter concinnatum præparatur: rubrum ex puluere ſubtiliſſimo ſcobis Verzini ope aliquorum gummatum compacto conficitur, Nigrum ex terra bituminoſa nigra, eodem glutino ſubacta, & conglutinata componitur: in Tabellas, ac Teſſelas compingitur, & efformatur, quemadmodum ex ſubiectis Iconibus percipitur, quæ præterea etiam Indicis characteribus inſculptæ, & exaratæ cernuntur.

VNGVIS

Vnguis Onagri legitimus.

MIRIFICAM Epilepsiam curandi facultatem huius animalis Vngulæ à naturæ prouidentia inditam multis experimentis comprobarunt eruditissimi, & experientissimi Medici, quamquam in nominibus animalis nulla ex parte concordes esse videantur: nos igitur siuè Alcem à Cæsare lib. vj. de Bello Gall. descriptam, siue Bisontem Plinij, siue Tarandum inter Scythas, qui Geloni vocantur, natum, ab Aristotele in lib. de rebus auditu admirabilibus recensitum, siue Asinum syluestrem, quem Onagrum vocamus, hoc animal quis esse putet, nihil moramur, qui rerum naturam, non anxiam vocum, & nominum disquisitionem sectamur. Scaligerum, Cardanum, Apollonium Menabenum, alios Viros eruditos consulat candidus Lector, si hac nominum historia oblectatur: licet.n.hanc litem non definire, nec iudicium nostrum interponere statuerimus, arridet tamen Olai Magni rerum Sueticarum celebris Historici sententia, qui Onagrum, & Alcem idem esse censet, tum Galeni lib. ij. de simpl.medic. fac. Aetij, Alexandri Tralliani, & Auicēnæ, nam isti combustos Asinorum vngues Comitiali morbo mederi scribunt: per Asinos enim Onagros intellexisse videntur, licet expressius magnum hoc animal minimè nominarint, aut descripserint; Hoc à Germanis Hellend appellatur, quæ vox latinè, miseriam, & infelicitatem sonat: quoniam hoc animal Comitiali morbo sæpè corripitur, à quo non vindicatur, nisi apposita prius fuerit auri, altera posterior vngula; cum ergo Plinius tradit, nullum animal præter hominem, & coturnicem affici Comitiali morbo, de ijs animalibus id accipiendum, quæ suo tempore fama comperta fuerant, tali morbo affici, multa enim venientes anni patefaciunt, quæ veteribus fuerunt ignorata, vt obiter Ciuis nostri Plinij sententiam ab obiectionibus Menabeni vindicem:

Lib. 10. nat. hist.

Timi-

Timidum etiam valdè est animal, & homines procul olfaciens fugit, & quolibet vel paruo vulnere moritur, quinimmò & tantum suo sanguine conspecto, illicò exanime concidit, Menembenus ex Ceruorum genere esse ait, idcircò ipsis conuenire prudentiam, quam Aristoteles, & Plinius Ceruis attribuere: aiunt enim huiusmodi animalia per primi vestigia incedere cum turmatim gradiuntur, ne numerus ex vestigijs dignoscatur, vt vnusquisque rei inscius vnius tantũ se cernere vestigia existimet, quod à probatis viris, & in huius animalis venatione versatis, se accepisse fatetur eruditissimus Menabenus, tum Plinius lib. viij. ea de Ceruis docet: Fugiunt latratu canum audito secunda semper aura, vt vestigia cum ipsis abeant: Tradit etiam Aristoteles ex Cornigeris vni Ceruo cornua tota esse solida, cæteris caua quadantenùs, soli etiam Ceruo cornua omnibus annis decidua, initio à bimatu, cæteris perpetua, quæ omnia etiã huic animali congruere contendit idem Menabenus, cuius sententiæ, & doctrinæ fidem penès ipsum esse velim: Vnguibus illius, quorum magnam partem Musæum Calceolarium asseruat plurimum tribuunt Sueci, & Prutheni, & alij Scriptores non infimæ notæ; ita enim Epilepsiã auferre dicuntur, vt incantamento simile quid facere videantur: Onager enim siue animal hoc Ceruinum eo laborare morbo dicitur, & secum remedium gestare, nec solum factam iam Epilepsiam vngula curat, sed futuram prohibet, itaut & Therapeuticum, & Prophylactacum remedium existat, quod experimentis multis obseruatum, mirumque ideò visum, quoniam animal ipsum, cuius vnguis est, præseruare non potest: Cæterum illud quæsitum est à viris eruditis vtrum omnibus vnguibus Alces ea proprietas conueniat: quidam posterioribus tãtum vnguibus hanc vim tribuunt, & potissimum sinistri pedis, sed vterque vngnis auri admouetur ab animali, vt Epilepsium propellat, nec anteriores ea facultate spoliandi, nam si cornibus huius animalis ea uis ineſt, quantò anterioribus pedibus, qui specie non differunt, & natura à posterioribus, vt specie differunt radices Pęoniæ

9. de hist. anim.

maris à radicibus Pęoniæ fœminæ, quarum illæ ſolum recens collo appenſæ puerum Epilepticum ſanitati reſtituunt, vt Galenus, & alij multoties obſeruarunt, idq; in Suecia potiſſimum, vbi Pęoniæ magnus prouentus, & ad huiuſmodi vſum decreſcente Luna colligitur: fatendum tamen auribus non ita commodè admoueri anteriores pedes, quemadmodum poſteriores: at obijciunt ſubtiliores phyſici, morbus Comitialis eſt conuulſio totius corporis cum principum actionũ læſione quomodo ergò pedes poſteriores tunc temporis ſuo fungentur officio auri admoti? optimè reſpondet Menabenus, plus fidendum experientiæ artis effectrici, quàm huiuſmodi rationibus ad tenue elimatis: præclarè Ariſtoteles docet, fidem adhibendam eſſe rationibus, ſi quæ demoſtrentur, cum ijs conueniunt, quæ ſenſu percipiuntur: omnes in Suetia Venatores, & Seniores vno ore admotionem poſteriorum vnguium ad aures aſſerere, quorum opinionibus ſine demoſtratione non minùs inhęrendum putat Ariſtoteles vj. Ethicor. quam demoſtrationibus ipſis: Præterea haud diffitendum eſt naturam ipſam prouidentẽ, quàm intelligentiam non errantem quidam vocarunt; de ſalute huius animalis ſollicitã poſſe illam admotionẽ, haud voluntatis ope, ſed mero naturæ inſtinctu adiuuare, quod ego exiſtimarim: primas tamen partes dextro, ſecundas ſiniſtro poſteriorum pedum vngui tribuendas cenſent docti viri, anteriorum pedum vngues in poſtremis eſſe collocandos: Illud etiam in dubium reuocatum an à viuente Alce, & Onagro præcidendi vngues, aut potius ex defuncto; magnis argumentis vtrimque agitatur controuerſia, quæ nec praxi medicæ, nec Muſæo noſtro deſcribendo conferrent: cum illico moriatur animal, non longo morbo contabeſcat, ſi de adipe, & natura aliarum partium nihil deperditur, cur vngulas vim ſuam inſitam aduerſus Epilepſiam amittere exiſtimemus? Accedit & ratio firmiſſima, vim huiuſmodi à forma vnguis, quà miſtum corpus eſt, pendere, non quà animatum, nam & præciſus viuenti vnguis non amplius animæ compos eſt: Videmus quippè proprietates haſce occul-

occultas, & purgatrices Rhabarbari, Ellebori, Agarici, Cnici, Sennæ non ab anima plantarum pendere, sed à propria natura misti corporis. Fabulosam porrò magiam sapiunt, non physicam contemplationem superioris æui supercilioforum physicorum nugæ Caudæ Lupi exiguo villo inesse amatorium virus, nec idem pollere, nisi viuenti diripiatur; Chelidonium lapidem hirundinum viuentium vētribus dissectis erutum curare Melancholiam, & gestantem amabilem reddere, Alectorium, & Boracem lapides multis pollere viribus modo ex viuente animali fuerint extracti: Verum hoc est probare ignotum per ignotius, nam & multa ex defunctis excepta vim efficacem retinere putantur: Lupina pelle Tympana conflata maximo ouibus, perindè, ac Lupus ipse terrore esse creduntur: eo tympano concusso dissolui ea, quæ ex agnino Corio fiunt: Hominis etiam calculus alterius calculum conterit, & Fibri testiculos non exuiuis euiscerandos asserunt lapidem item Bezoar è viuis subrepto animali è ventriculo extrahendum tradunt. Hîc optimè Menabenus coniectat commenta hæc passim obtrudi, & prædicari, vt vnguem hunc magno pretio vendibilem magnatibus efficiant, alioquin maxima eius nõ esset penuria: arduæ etiam conditiones illius eligendi, & colligendi propositæ ab Olao Magno, quare munus gratius Principibus euadit expositis tot inueniendi difficultatibus: Epilepticis porrò, & præfocatis mulierculis suppetias ferrè huiusmodi vnguem inconfesso est, apud prædictas nationes annulari digito Epileptici applicãt portiunculam, & illicò tamquam à somno excitatus in pedes se erigit, & liber euadit: ex eo etiam confecto annulo idem connestitur digitus, idq; efficacius præstitum obseruatur, siniſtræ etiam manui imponitur, & in pugnum mox complicatur, & statim depellitur morbus; Verum, & portiuncula in aurem siniſtram indita, & veluti Scalpendo mota idem, non sine miraculi suspicione præstari obseruatum, verum cordi etiam apponendus vnguis, vt ob Sympathiam eius cum cerebro roboretur, & reficiatur: Vnguis etiam rasura fœliciter data pueris Epi-

pticis, cum aqua Liliorum conuallium, aut Spicæ, quem Lauendulam vocant: Inter omnia remedia primas hic puluis tenet ex Menabeno: ſume caluariæ humanæ ſiccatæ, & vſtæ vnciam vnam, raſuram Vngulæ Onagri, vel Alces iuſto tempore Cęſæ, Cornu Ceruini vſti Sing. drachmas ij. Viſci quercini, granorum Pęoniæ rad. Pęoniæ maris mundatæ rad. Tormentillæ rad. & ſem. Dictamni albi ſing. 3 1 ſ. Corrallij vtriusq; præparati Eboris recenter raſi Margaritarum præparatarum ſing. 3 1. fol. auri num. xxx. Sacchara albiſſimi ſcrup. ij. miſce, & terantur omnia ſubtiliſſimè in lapide Porphyrij, & f. puluis, qui Epilepticus appelletur, cuius Doſis ſit Drachma vna, cum Zulapio Violarum, aut aqua Liliorum conuallium, aut Ceraſorum: Expeditius remedium, & parabilius fuerit raſura huius Vnguis, rad. Pęoniæ maris, & ſuccini candidiſſimi ex æquali portione cum aliqua ex iam dictis aquis: nihil tamen præſtantius, nihil efficacius ſe obſeruaſſe docet idem doctiſſimus Menabenus, exhibitione vnius, aut duarum guttarum olei ex ſuccino albo per diſtillationem elicito à quo in Parocyſmo æger à morbo, tamquam à ſomno excitatur: Eiuſdem efficatiæ cenſeri oleum ſulphuris ſi ex eo parum detur, cum decoctione Betonicæ, & Pęoniæ, quo impetus morbi frangitur, dum ea materia, quæ cerebri meatus occupat, validè diſcutitur: Præfocatis etiam mulieribus hunc vnguem præſentiſſimè ſubuenire, experientia compertum, ſi parum raſuræ illius addita Zedoariæ portione, cum congruente liquore exhibeatur: idem præſtari ab vngula iſta ſi ſuperiori alicui parti alligaretur, vbi arteriæ pulſus manifeſtè perciperetur. Sed legendus eſt diligenter Menabeni Tractatus ad Rodulphum Cęſarem, & percelebris Romberti Dodonęi Epiſtola, qui duo fuerunt ſuæ Germanię medicinę, & ſolidę Philoſophię lumina, libens enim profiteor à quibus emunctę naris viris ſum adiutus in ſcribendo; iſta enim non ex profunda mente meditationis acumine, ſed à peritis hiſtoriæ medicæ perquirenda, & in proprium horreum corroganda.

QVOD

QVOD interdum à nobis describendo Musæo factitatũ, vt moralem aliquam admonitionem inspergeremus, quid ni præsentia fecerimus, quę tamẽ maxima ex parte medica documenta in se contineat? oblata occasione ab ijs Physicis, qui argutis rationibus, sed futilibus de Onagri vngue disceptabant: Est profectò genus quoddam medicorum, vel scriptis editis celebrium, qui partim ambitione ducti, partim perspicacia mẽtis freti receptis, vel decretis, vel medicamẽtis Virorum clarissimorum auctoritate, & tot seculorum obseruatione corroboratis libenter refragantur, idq; rationibus subtilibus quidem, sed quę statim captiosam, & leuem fallaciam præferãt, quod & in consultationibus sępè accidit, vt alijs sapientiores esse dum videntur, vulgi plausum auidè captent, aduersus hos forsitan Sapiens scripsit, Fascinatio nugacitatis obscurat bona: fascinantur enim rudes, & Medicinę imperiti dum intentis oculis, arrectisq; auribus non quid dicatur à colleghis, sed quomodo, & qua emphasi pronuncietur, & obtrudatur, vndè alij modestiores antilogię vi obruti conticescant, diligenter obseruant: exempla afferam vtilia: ecce tibi nuper cum per litteras Carycostinum antidotum P. Bayri ex Dragrydio, Hermodactylis costo, & Gariophyllis confectum pro Arthritide, & Podagra curanda, vel mulcenda collaudassem: Medicus pereruditus rescripsit nulla arte, vel simplicium proportione id medicamentum esse compositum; Prętera ex frequenti vsu Hermodactylorum debilem reddi ventriculum, hinc maiori crudorum humorum prouentu augeri arhtritidem, accedere quod ad partes debiles vel hæreditaria affectione, vel assiduo decubitu materiæ, humores agitati confluunt, & licet eorum pars expurgetur, maior tamen portio ad Articulos decumbens, affectum illum fouet, atque amplificat, hæc quidem ille aduersus experientiam, quæ Artium omnium basis, & fundamentum est, cum rationibus fides adhibenda sit, si quæ demonstrantur conueniant cum ijs, quæ sensu percipiuntur, ex verissimo Aristotelis decreto, prima quippè

4. Sap.

pè principia mentis lumine, & ſenſuum obſeruatione per-
cepta vniuerſales propoſitiones pariunt, quibus Artes ni-
tuntur: Ego ſic regeſſi: omne probè conflatum medicamé-
tum ex baſi, corrigente, & adiuuante conſtat, tale eſſe Ca-
rycoſtinum intelligimus, quia eius vſus eſt in eijcienda-
bile, quæ pituitam,& craſſiores ſuccos fundit, eorumq; ve-
hiculum eſt, dum in Articulos debiles decumbunt, Dra-
gridio igitur bilis, hermodactylis pituita ex Articulis po-
tiſſimum extruditur Coſto adiuuatur huiuſmodi actio, Ca-
ryophillis vis aduerſa purgantium corrigitur; quare in Ar-
thritide calidiore in Iuuenibus biliosis tempore anni, vel
conſtitutione aeris huiuſmodi nullum efficacius, aut præ-
ſtantius medicamentum reperi, quod plurimis, & certiſſi-
mis experimentis teſtari poſſum, nam ſtatim dolores adem-
pti, quin & ſublata cauſa curatur feliciter morbus, præmiſ-
ſis tamen ijs præſidijs, quæ rationalis medendi methodus
præſcribit: cum porrò eius modica exhibeatur Doſis, nullũ
debilitandi ſtomachi, aut agitandorum humorũ periculum
negotium faceſsit, quod experientia quotidiana docuit,
&ſi in grauiſſimis doloribus, vel agentes aliquid periclitan-
dum, vt Galenus ex Thucydide præcepit, cur in acutiſſi-
ma Arthritide Carycoſtinum non vſurpem, à quo incan-
tamenti inſtar eueſtigiò humor acer, & vellicans dolorem
vehementem infligens ab Articulis diuertitur, & educitur?
Cum igitur & ratio Phyſica componendorum medicamen-
torum Carycoſtino ſuffragetur, quod primarius humor, ve-
hiculumque eius eo adimantur, & partes etiam aliqua ex
parte roborentur, conſtetque baſi, adiuuante, & corrigen-
te; & quotidiana obſeruatio, qua, teſte Philoſopho, artium
& ſcientiarum propoſitiones ex ijs, quæ ſemper, vel ſaltem
frequenter fiunt vim adeptæ conſtruuntur, vt accidentariũ
experimentum explodatur, quod errorum multorum,& ma-
lorum fons eſt, & principium: Vnusquisque prudens Me-
dicus, nec contentionis inanis cupidus id amplecti, & in-
vſum adhibere tenebitur. illius imprimis Fabij Maximi apud
Liuium Præcepti memor Medicos plus interdũ quietę, quã
mouendo,& agendo preficere. Ipſi porrò oleum ex vermibus

pro-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

probant in ſtercore equino prius putrefactis per elambicum elicitum, quod ad mitigandos artheticos dolores eſſe mirabile docent, ſed quia nimis relaxat, ſpiritui ſalis admiſcendum; in acumine igitur dolorum vel ſolum, vel exiguo ſpiritui ſalis admixtum vſurpandum: lenito dolore in partis duritie augendum ſalis ſpiritum, ne illud oleum nimis laxet, ſed emolliat, ſimulque partem roboret, & penetret; ob quem vſum à Galeno adhibitum ſcimus oleum roſatum Omphacinum cum Sale.

Verum enimuerò ſine vtili diſtinctione hoc non videtur tranſigendum; omnia enim Chymica remedia iurè prudentibus Medicis fuere ſuſpecta, quoniam igneum ex ſublimatione calorem nacta facilè corporibus impertiuntur, quãuis Seuerinus, Muffetus, alij Spagiricæ Patroni reclament, ſed Decennij, Eraſti, & Riolani optimorum auctorum rationibus minimè reſpondentes; ſolis clamoribus, & phaleratis maledictis ſectam tueri contenti: Oleum igitur illud Salis, & vermium in ijs duntaxat ſenioribus adhiberẽ, qui frigidiore temperamẽto, & ex craſſa pituita, & ſanguine frigidiore genitam arthritidem paterentur: vbi penetratione, attenuatione, & calfactione opus eſſet, quibus doſibus, & proprietatibus mihi olea illa Chymica ſemper fuere probata, nam etiam hac in re id tutò tenendum, quod ſapiens hiſtoricus ingerit ſi aliquibus aſſentiri neceſſe eſt, media ſimilia veri ſunt: Ijdem Viri celebres libro edito, Rhabarbaro in biliоſis febribus decoctum Tamaridorum, cum Syrupo roſaceo ſoluente, & portione mannæ ſubſtituũt, veriti ne Rhabarbarum colore, & ficcitate ſua febrem adaugeat, calorem exacuat, vel ſolidiores partes ſiccando hecticam febrem introducat: en argutam rationem, & logicam, quæ nihil docet, & obſcurat optimam praxim; quo enim pacto bilis in venis febrem efficiens perfectè (electiuè vocant) euacuabitur, abſque Rhabarbaro, Tamarindi, & Manna ſola excremẽta bilioſa in primis vijs conſiſtentia purgant, vel leuiſſimè vltra prima vaſa penetrant, at quæ relinquuntur in morbis recidiuas facere conſueuere: hoc ipſi viderunt, idcircò

circò ſtatim ſe ipſos corrigentes dilutum Rhabarbari ex aquis refrigerantibus, vel ſero exhibent, cum id præſtantiſſimum Cholagogum eſſe fateantur: at quis adeò ineptus, aut audax eſt Medicus, vt in febribus huiuſmodi tempore anni feruentiore Rhabarbarum, ſine corrigente exhibeat: Multi etiam peruicaces exiſtunt, qui doctiſſimi Maſſariæ auctoritate ducti veſicantia, vel Phœnigmos in febribus mali moris, & peſtilentibus damnant, quòd coctionem ſuccorum impediunt agitando, quod naturæ motum, & criſim interpellant, quod vigilias inducant dolores calorem, & veſicæ ex cantharidibus malum affectum, ſpecioſa argumenta, ni experientia quotidiana reclamaret, cum enim natura à maligni ſucci copia eſt oppreſſa, & veluti ſopita, eaque fuſa cerebrum, & cor petit, quod delirium, capitis dolor, ingés perturbatio, deliquium animi, angor cordis, & pulſus debilis, cum vrinis craſſis, & perturbatis oſtendunt, excitanda natura, & ſuorum operum commonefacienda, à partibus principibus ea materia noxia ad pedes, & brachia auertenda, cum potiſſimum, nulla expulſio, coctio, aut naturæ vincentis conatus ſeſe prodat, ita cura irregulari, quæ tamen ex ſummis prudentiæ phyſicæ regulis inſtituitur, hæ febres tutò curantur. In horum tamen veſicantium medicamentorum vſu Duo errata, vel abuſus vocati euitandi, Vnum ne cum æger ſudat vel copioſè deijcit, vel mingit inurantur, ne coctio, aut naturæ iam excitatæ, & ſuperantis motus impediatur, quod multi ſatagentes Medici, vt aliquid ſemper facere videantur, intempeſtiuè ſatis moliuntur: Alterum erratum eſt, cum copioſam Cantharidum Doſim, cum Ceuphorbio, vel Synapi præſcribunt, vndè vlcera noxia, diuturna, & veluti Cacoëtha gignuntur, quæ inſignem moleſtiam ægrotis pariunt: Audire enim eſt, non ſine humana miſeratione ægros iam à febre liberatos de crurum vlceribus, vel brachiorum, aut carpi conqueri; his ſibi dolorem, perennes vigilias effici: Debent profectò talia medicamento ſolum veſicas excitare cum humoris euocatione, vndè phœnigmi dicti, at carnem ſubiectam vlcerare, & pro-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

& profundius eã absumere non debent: drachmæ igitur duntaxat duę cũ dimidia Cantharidũ pręscribuntur Drachma 5. Costi, qui Cantharidum creditur noxiæ facultatis Alexiteriam, & Scrup. 1. Synapi, cum fermento, & aceto Scyllatico. Ceratum mox Sacrum imponendum, & materiam noxiam attrahet, & apertum Phœnigmum seruabit: sed de his hactenus quamquàm πάρεργα sint ad praxim medicam ritè obeundam non omninò contemnenda.

MONOCEROTIS Cornu veri, & legitimi frustum in Musæo asseruatũ vidimus, quod superfuit ab eo, quod Clarissimus Mattheolus Praga anno MDLXV. ad CALCEOLARIVM Seniorem transmisit Iussu Maximiliani Imperatoris Austriaci, vt Antidotum aduersus Venena efficacissimum componeretur, quod re ipsa etiam tale, non sine summa CALCEOLARII laude fuit obseruatum, quod ergo superfluit frustum Principũ liberalitate Mnsæo concessum.

RHINOCEROTIS etiam Cornu ferè integrum eidem Seniori CALCEOLARIO à Sereniſſimo VINCENTIO Mantuæ Duce, cum multis alijs pretiosis, & summæ raritatis Exoticis rebus donatum, cum Calceolarium ipsum Rupula, vbi ferè degebat Mantuam, præstantissimus Dux sępenumero accersitum honorificè vehendum curabat, vt de varijs, & maximi ponderis Medicis rebus secum colloqueretur, domumq; Torque aureo insignis pretij cohonestatũ aliquando remisit, semper enim peritiam exactam, iudicium, & omnigenæ materiæ medicæ notitiam illius Viri, Sereniſſimus Princeps plurimi fecit, quinimmò eò beneuolentiæ, & amoris prouectus est eximius ille Dux, & magnanimus Dynasta, vt prandium sibi condixerit in ædibus ipsius Calceolarij iam senio con-

fecti, & oculis capti, Ripulam ſua præſentia, & nobiliſſimorum aulicorum ſplendore cohoneſtauit Maderno deceſsurus apud Benacum Veronenſem, eius delitioſiſſimo, & amęniſſimo receſſu, id ex litteris manu tanti Herois ſcriptis xij. Octob. M D XC IV. ad Calceolarium ſatis compertum habemus. Cæterum de Monocerotis, & Rhinocerotis Cornibus ita ſentiendum eſt longè inter ſe differre, ſicuti quatuor ille diſcrepant animalia Monoceros, Rhinoceros, Aſinus Indicus, & Oryx; quamuis de his duobus tantum poſtremis Ariſtoteles meminit 2. de hiſt. anim. & 3. de par. anim. Vnicum in fronte Cornu hæc animalia geſtitant, quamuis Rhinoceros præter puſillum id, quod fronti eius ineſt, ſi Pauſaniæ credimus, altero in nare robuſtiſſimo præditum eſſe docet Scaliger, quo audaciſſimè pugnat, ac vincit Elephantum, quam rem Martialis libro primo expreſſit.

Namq; grauem gemino Cornu ſic extulit Vrſum,
Iactat vt impoſitas Taurus ad aſtra Pilas.

Hinc Cardanum illum in ſcribendo præcipitem iurè damnat Scaliger, qui Monocerota ſub Rhinocerotis nomine pinxerat, duas enim Belluas eſſe longè diuerſiſſimas, Picturã Rhinocerotis ſe vidiſſe ait, cuius cadauer è naufragio eiectum erat in Tyrrhenum littus, capite ſuillo tergore munitum ſcutulato: Monocerotis verò figuram ex Vartomano deſcribit Scaliger, Equi magnitudine, cruribus, pedibus, capite Cerui: Pili colore balio: Equi Iuba rariore, & breuiore Coxis villoſis: Cornu vnum integrum Niceæ à ſe viſum ſubfuluum vnum, vnum ſubluteum accedens maxime ad buxeum, vnum ſubpuniceum etiam ſe habere fruſtum candidum, negare Vartomanum eſſe ferocem, contra quam vulgò acceptum erat. Porrò Monocerotem, vel Ariſtoteli ignotum fuiſſe, vel cum Aſino Indico, aut Oryge confudiſſe, meritò coniectant eruditi Viri. Verumenimuerò & præter Plinium Ælianus lib. 2. Monocerota deſcribit: diſcrepantem valdè à Rhinocerote, vt & Vartomanus deſcripſit: & in-

& inter supercilia Cornu vno præditum, eodemque nigro, non læui, sed versuras quasdam naturales habente, atq; in acutissimum mucronem desinente: Ex his colligunt, Pictores grauiter hallucinatos, qui Monocerotem albo colore depingunt, cum talis color Asinis Indicis, excepto capite, conueniat, quod purpureum ex Æliani testimonio obtinent, cornuque in fronte gerunt, cuius superius puniceum, inferius autem album, medium verò nigrum est; Cum porrò Ælianus Monocerotis hoc est Vnicornis figuram, & proprietates exponens nullam eius Cornu Venenorum expulcerum vim attribuerit, quamuis alia multa minùs memoria digna litteris consignauerit, statim auidè arripiunt Viri doctissimi ansam communem sententiam refellendi, quod illud Cornu talem vim obtineat, cum ea potius Asini Indici Cornibus ex Æliano conueniat; Sed profectò verissimũ illud est,

Multa ferunt animi venientes commoda secum,

Tempus enim, & remedia noua, & eorum vires patefacit; id sanè Viri Principes, & magni Imperatores plurimis obseruationibus compertũ habere potuerunt, ex quibus propositiones generales ad confirmandas remediorum proprietates constituuntur: quinimmò maxima fide digni retulerunt Vnicornis illud Cornu priusquam ad Calceolarium Seniorem mitteretur Summi Cæsaris iussu antè omnia exploratum in veneno affectis animalibus, & hominibus etiam supremo capitis supplicio damnatis: à Calceolario etiam ipso accuratissimo virium medicamentorum exploratore, & indagatore prius periculum factum, quam se ad Antidotũ conficiendum accingeret, & non sine Medicorum eius tempestatis admiratione concitatæ expectationi mirificũ euentum respondisse: Idem Iunior Calceolarius se accepisse ab amicis Senioribus, & alijs affinibus domesticis fatetur, & constanti fama Veronæ eo tempore, & in toto illo Germaniæ tractu promulgatum adhuc meminerunt complures prouectæ ætatis Viri,

AVCTOR est magnus Galenus rationem, & experientiam esse duo veluti crura, quibus Ars omnis constituitur, nec vnam ab alteram seiungendam, quod illi faciunt, qui ex aliorum Commentarijs tantum sciunt, & ad quasdam suas notiones, & imaginationes, rerum naturam pertrahunt: philosophis illis à Platone memoratis persimiles, qui si in forum, & actiones publicas prodeunt, ineptos se, & ridiculos præbent; hi profectò ingenio præstant, sed sunt experientia destituti, quam veluti se indignam aspernantur, vt optimè Gesnerus monuit. Tales multi fuere ex Præceptoribus meis Patauij, qui Theriacam remedium empiricum, confectionem Alchermes, & pulueres Alexipharmacos esse pronunciabant leuibus quibusdam rationibus seducti, experientiæ parum fidentes: Quod verò Rhinoceros ab Vnicorni differat, præter Plinij, Æliani, Gesneri, & aliorum testimonia, qui auriti, non oculati testes fuere, Garzias Hortus, & Clusius, qui licet ea animalia non viderint, certiora tamen testimonia de ijs accipere potuerunt; ita habent lib. de Arom. hist. cap. 14. Est Rhinoceros vastum animal Cornu in nare gerens, quod difficulter domari potest, multos in Cambaya, Bengala finitima, & Patane inueniri tradunt, & ab incolis Gandas vocari: Mihi hactenùs Rhinocerotem videre non contigit (ait Garzias) illud tamen scio Bengalæ incolas eius Cornu aduersus venena vsurpare Vnicornu esse existimantes, tametsi non sit, vt ij referunt, qui se probè scire autumant: Ecce testimonium euidens, quod Naricorni, vel Rhinocerotis Cornu vi polleat aduersus venena: subdit diligentissimus Clusius in annotat. Rhinoceros visus Strabonis lib. 16. cuius color Elephanti similis, non Buxo, Buxeum tamen illi colorem tribuit Plinius lib. VIII. magnitudo Tauri, forma apro proxima, præsertim quod ad rostrũ attinet dempto naso, qui Cornu quoddam est recuruum, omni osse durius, eo pro armis vtitur, quemadmodũ Aper Dentibus: paulo post subijcit hæc: Hoc porrò animal

Cap. 20.

nunc

nunc à Lusitanis Abada appellatur, eiusq; Cornu aduersus venena maximè celebratur: Clusius certè in Lusitania diù degit, neq; hoc referret, nisi oculatus testis, vt iam recentiorum classicorum quamuis Auctorũ à Cornu Rhinocerotis omnẽ talem vim abdicantium sententia omninò explodenda sit, cum ad pauca, & paucos Auctores respicientes facilè eam pronunciarint. De Vnicorni sic Garzias cap. cit. Ego hoc loco referam, quæ à Viris fide dignis accepi: Inter promontorium Bonæ spei, & aliud Promontorium vulgò de Currentes nuncupatum vidisse se affirmabant, terrestre quoddam animalis genus, licet mari etiã delectaretur, quod caput, & Iubam equi haberet, minimè tamen marinum equum esse, Cornu præditum duos palmos oblongo, mobili, quodque nunc in dexteram, nunc in sinistram obverteret, modò attolleret, modò demitteret, id animal, cũ Elephante ferociter præliari, eiusq; Cornu aduersus Venena laudari: eius experimentum factum propinato duobus canibus veneno; alterum enim canem, cui dupla quantitate propinatum esset Venenum, sumpto huius Cornu puluere ex aqua conualuisse; alium verò cui exigua quantitate Venenum esset datum, nec exhibitum hoc Cornu statim mortuum corruisse. Hæc Garzias consentiente Clusio, quibus intelligimus ita differre Vnicornem à Rhinocerote, vt Equus ab Elephanto, & vtriusque animalis Cornibus vim insignem, & multis experimentis comprobatam aduersùs Venena inditam esse.

CORNV Alces, vel magni animalis, quod in hoc Calceolario Thesauro pariter ostenditur, magna vi ad Epilepticum morbum curandum pariter pollere, testantur viri eruditi, & periti Medici, tametsi antea sola adstringens facultas ipsi tribueretur: at mox Pruthenos Principes, & Episcopos Medicorum fortassis industria, & auxilios subnixos rasuram, seu ramenta

ramenta eius Cornu plurimum posse in Epilepsia cognouerunt, vt testatur Menembenus: addunt vt tali sint facultate prædita auferenda esse ab Alce inter Festum Assumptionis B. Mariæ Virginis, & Natiuitatis eiusdem; alij in Festo B. Ægidij Abbatis, quod Calendis Sept. celebratur, sed profectò, & post hunc diem ea cornua hac facultate erunt insignita, vt experientia rerum magistra docuit. Illud magis videtur consonũ rationi, quod de tempore inter Assumptionem, & Natiuitatem Deiparæ Virginis dicitur, cũ enim illud sit calidius anni tempus, animal suaptè natura frigidum incalescit, in Venerem efferatur, & turget, hinc succulentius fit, & magis vegetum, & in Cornua, vnguesq; succus magis distribuitur vna cum calore, viuidisq; spiritibus; sic radices pro re Medica tempore Veris colligendas præcipiunt optimi Physici, & Botanici, vt Mattheolus, quũ veluti vtero gerentes succum proprium retinent, nec in folia, flores, ramos, fructus is adhuc abijt.

VERVM & Gazelæ Cayri Cornua ibidem spectantur, qualia Bellonius lib. ij. obseru. cap. LI. descripsit: Maris Cornua maiora sunt (inquit) quam fœminarum, quæ omninò recta, nisi circa summum, nonnihil incurua rentur, longioraque, quàm Rupicapræ, & Lunæ crescentis in modum inflexa: Hæc esse Cicurum Gazelarum è sylueſtribus locis eò deductarũ, quæ Capreæ prorsus similes sunt corpore, & colore Rupicapras referentes anterioribus pedibus breuioribus, posterioribus longioribus Leporis modo, nigram lineam supra oculos ductam habent, vt Rupicapræ, Capellæ instar balant at barba carent; Pilus rutibus est ad pallidum tendens, leuis, & splendens, pectus, & nates albescunt, cauda subtus candicat, atq; superiore parte fusca est, nisi cicurentur loca campestria, sterilia, & sicca inhibitare solent: Hæc ex Bellonio, quæ plenius apud ipsum exposita perleges:

Quod

Quod verò Orygis nomen Gazelæ tribuat iurè reprehenditur à doctissimo Clusio: Oryges enim contrario pilo vestiuntur, & ad caput verso ex Plinij testimonio: Vnicornes etiam, & Bisulcum Oryx: Sæuum etiam Martialis facit, Lbi. 13

Matutinarum non vltima Præda Ferarum
Sæuus Oryx, constat qui mihi morte canum,

Obseruat porrò Clusius Gallorum Dain, ab Italis Daino, vt putamus dictum, non esse nomine Damæ insigniendum, sed è Ceruorum esse genere, & à Plinio lib. xi. Platyceroram appellari Damæ, quæ ex Caprarum genere est, cornua adunca in aduersum tributa, cum Platyceroti Cornua in palmas finxerit, digitosque ex ijs emiserit; quocircà & Martialis Damam imbelle animal facit ijs versibus,

Dente timetur Aper, defendunt Cornua Ceruum,
Imbelles Damæ, quid nisi præda sumus?

Hæc volui breuiter perstringere, vt Gazelæ, Orygis, & Daini, quam multi ex nostris Italis Damam putant, natura intelligeretur, cum vulgari adagio iactant, è più veloce d'vn Daino.

IN Prouincia Bengala Boues esse crassitudine, non altitudine Elephantes æquantes memoriæ proditum est: horum Cornua Bouum (indicarum potissimum) in Musæo asseruãtur: vel candore vndequaq; vel varijs coloribus, vel strijs etiam discriminatis prædita: Vaccæ etiam syluestris Indicæ Cornua spectantur Calceolario Seniori, & Iuniori ab amicis harum rerum curiosis æstimatoribus donata; hæc ijs similia, quæ in Arabicis Vaccis ab Æliano describuntur, quas excellere Cornibus ob humorum influxum, quos plurimæ, & crassissimæ venæ humore, quantum ferrè poterant, grauidatę infundunt: Sunt & varia etiam alia Cornuum genera valdè inter se forma, figura, magnitudine, colore, flexura discrepantia

Cap. 14. tia ex animalibus Indicis, sed haud nomine cognitis desumpta, quemadmodum Clusius lib. v. Exoticorum admirandum Cornu describit ab Hollandis Nautis reducibus allatum, cuius animal nec viderant, nec à quoquam percunctati fuerant,

HIPPOPOTAMI, quem latinè fluuialem Equum reddunt, dentes longè diuersa ratione descriptos comperies à Scaligero, quam à Bellonio; ille enim sic, Dentes vtrinque singuli ex inferiori mandibula surrecto flexu sesquipede maiores, candore, splendoreq; Ebori pares, eò præstantiores, quòd, vt Ebur, numquam pallescunt, amisso candore, materiam quoque firmiorem tradunt; at Bellonius dentes equinos, obtusos tamen attribuit: longè etiam alia descripta animalis species ab hoc Auctore, quam antè animal viuum Bizantij delineari iusserat: instar enim obæsissimi porci corpus habere, pedes digitatos, caudam suillam, aut testudineam, pedes breues, caput vaccinum, oris rictum vsqueadeò vastum, vt leoninum superet patulas nares, labra repanda, atque resina, oculos, ac linguam prægrandes, vngulas in Porci formam diffissas; Talem Hippopotamum ludis publicis à Romanis Imperatoribus ostensum è Nili Paludibus aduehi solitum, tum etiam id animal, quod Turcarum Imperatori oblatum fuit, & ab ipsomet Bellonio conspectum: Fidem huiusce' rei facere Colossi figuram, Nilum Ægyptium Romæ in Vaticano referentẽ, è qua Hippopotamum, quem exhibuit depictum, excerpsit; Scaliger Hippopotamo Gambræ Prouinciæ Vaccæ magnitudinem, pedes, bifidos, crura breuia tribuit, Aphricanis, Ægyptijs, Æthiopicis, Asini proceritatem: Aristoteles ei animali os paruum adscripsit: Hiatum ergo illum tàm laxum, qualem in feris quibusdam διῤῥωγέα vocat Philosophus, dedita opera Aristotelis historiam destruere: prodi etiã fidem Herodoti,

Lib. 1. de Aquatilibus.

& Pli-

& Plinij, quorum alterũ in Ægypto, vbi diù fuit, Hippopotamum vidisse credere par est, alter in publicis ludis Romę spectasse potuit: Hæc prudenter obijcit Scaliger Vir grauis, cui Sartam, tectamque esse Classicorum auctorum fidem, & auctoritatem placet: Hîc tamen libens, ac volens interponam iudicium meum: Vt plantæ eiusdem speciei, mira varietas pro regionum, & prouinciarum diuersitate, vt de Saluia, & Planta Synapi proditum est, quod etiam peculiariter in canibus Belgicis, & Batauis obseruaui, si cum nostris comparentur, cœli enim vis, aëris, aquarum, & terræ conditio & semina, & alimenta plurimum discriminat, quod summo etiam Philosopho Theophrasto placuisse video: ita non videtur rationi disentaneum Hippopotamum Ægyptium ab aliarum regionum Hippopotamo in multis discrepare quidem, quæ tamen speciem, & primigeniam naturam non variarent; cum verò Byzantini modò Porcum, modò Bouem marinum eum vocarent, fieri etiam potuit, vt id diuersum animal foret, quemadmodum id quod in aurei Adriani numismatis altera facie visebatur, cuius Bellonio Io. Grollerius Insubrium Quæstor copiam fecerat, vt hoc pacto confirmetur eorum eruditorum iudicium, qui nostris temporibus numquam visum Hippopotamum iudicarunt, quis enim Bellonio iurauerit numismatis animal esse Hippopotamum? Vtcumque sit Musæi CALCEOLARII Dens asseruatus à Clarissimo Scaligero descripto similior, & affinior videtur, immo easdem penitus notas præfert, exertus enim Dens est sesquipede maior, candore, & nitore ebori par, ad dimidiam vsque partem concauus, cætera solidus, & in acumen exporrectus; De Hippopotamo legendus potissimum Plinius lib. viij., vbi M Scaurum primum ædilitatis suæ ludis temporario Euripo eum Romæ ostendisse tradit: Hippopotamum etiam in quadam medendi parte magistrum extitisse; assidua enim satietate obæsum exire in littus recentes harundinem cæsuras conspicatum, vbi acutissimum videt stipitem imprimentẽ corpus, venam quandam in crure vulnerare, ita profluuio sanguinis morbidum aliàs Cap. 25. & 26.

corpus exonerare, & plagam limo rursus obducere; ex quo intelligimus phlebotomiæ vsum ab eo animali Medicam Artem hausisse.

Cap. 9.

DE MVMIA optime scripsit Scaliger Exercit. ciiij. vt simul & veram nobis proponeret, & Serapionem tueretur: Pissasphaltum enim multis in locis è montibus deuolutum ad fluuiorum hostia fluitare docet; id Mumiam esse Serapionis: Alteram esse Mumiam sepulchrorum apud Arabas, Syros, & Ægyptios longè vtiliorem, & precioſiorem; ex Aloe, Myrrha, & illorum materia corporum, quæ ijs sunt condita, quam ruptis, & contusis mirificè prodesse compertum est, vtramque descripsisse Serapionem; subdit doctissimus Scaliger: Quæ verò ad nos Mumia defertur ex Ægypto non ex Aloe, & Myrrha condimentum est corporum, sed ex Asphalto, illis enim vtuntur nobiles, quorum effodere corpora, capitale est; Asphalto plebeios aduersùs corruptionẽ se munire consueuisse Strabo auctor est; Ex his colligendum existimo aliam esse Plebeiorum conditurã ex Asphalto, quem secundũ Mumiæ genus esse, postquam nobiliorũ cadauerum cõditura haberi desijt, satis constat: Non ergo simpliciter credendũ est Cadauera in Aphrica sub arena ingruentibus maximis ventis suffocata, & desiccata Mumiam secundi generis esse quod Montanus Vir Clarissimus, & Ciuis noster nobilissimus putasse visus Lectione xxxviij. in caput primum Auicenna de humoribus, quocirca & Medicos etiam carpit, qui occupantur tantum imposturis ignorantes veram Mumiam, quasi Cadauera illa simpliciter suffocata, & Sole, & arena desiccata Mumiam putarint sinè vlla asphalti conditura, qua in re deceptum existimo; Quæ enim corpora Venetijs in die Ascensionis Dominicæ festo in Pharmacopolijs ostenduntur nigra, arida, & visu horrida, nisi asphalti conditura, & veluti mangonio essent præparata, & concinnata nunquam pro Mumia distrahi, & diuendi possent: odor

por-

porrò,& ſapor bituminoſus aſphalti id ſatis euincunt. quod in Muſæi Calceolarij Mumia ſatis dignoſcimus. Porrò Arabum Mumia antiquior,& pretioſior ita fiebat. Mos erat Arabum, cum quis nobilitate præſtans moriebatur corpus vngebant vnguento ex Aloe,Myrrha,& Thure potiſſimum confecto (quod & Seruator noſter IESVS CHRISTVS innuit, cum vnguentum illud allatum à Magdalena ad ſe ſepeliendum factum docuit) indè pannis lineis opertum corpus inſcius conditorijs ſaruabant, temporis progreſſu accendente corpori putredine, & colliquata pinguedine, cum illa conditura fermentata, miſtura optima fiebat: hanc è ſepulchris ſubreptam Mercatores in Europam deferebant, quæ ad curandam conuulſionem emolliendi, & reſoluendi facultate valdè conferebat: in potu etiã dabant ad contuſiones,tàm interiores, quàm exteriores (vt idem tradit Montanus) ſed tandem deprehenſo furto, & furibus Arabes Cadauera in tutiori loco ſepelienda curarunt, & capitalem pœnam aduerſus huiuſmodi fures ſanxerunt.

OS in Ceruorum corde enatum mirificis præconijs ſanè effert doctiſſimus Mattheolus, ad omnigenos cordis affectus: aduerſus omnia venena valdè præſtare docens, & antidotis admiſceri, quæ aduersùs peſtilentiam parantur, ſed cauendum eſſe, ne huius loco Seplaſiarij bubulam tracheam Arteriam accipiant in compoſitionibus, vt facere conſueuerunt: proindè Veſalium iurè damnat, qui fortè ex vna, vel altera obſeruatione minimè reſpondente, tale Os in Cerui corde exiſtere negabat: ſed fides adhibenda Mattheolo talium rerum peritiſſimo, qui non ad pauca reſpiciens facilè pronunciabat.

Verumenimuerò quia in eodem Comment. in ſecundum Dioſcoridis lib. Mattheolus ſcribit, Cornu ceruinum ad candorem vſque exuſtum ex melle hauſtum alui tineas pellere age

breuiter disquiramus, quem vsum præstet in Medicina multarum rerum exustio, quæ disquisitio etiam conducet ad tollendas difficultates, quæ in legendis auctoribus, & Galeno potissimum solent occurrere. Inter cæteras coctiones elixatio, & assatio tum Natura, tum Arte peragi possunt ex Aristotele lib. IV. Meteorum, illa calore humido eget, hæc sicco, vtraq; præparandis multis medicamentis apprimè inseruiens: Assationis quatuor constituunt genera, optimi Auctores, torrefactionem, cum torrentur medicamenta, donec medullitus calescant, vt ab ijs ita apertis, & calore laxatis facilius facultates eliciantur coctione, infusione, vel ablutione, sic aqua hordei fit optima mundato priùs hordeo, & torrefacto: Alterum genus est proprie assatio, cum non solum medullatùs calefit medicamentum, sed superficies eius mutatur, sic assata in profundo humidiora, in superficie aridiora statuit philosophus: hoc pacto vel augetur facultas purgatrix, vt in Scyllæ radice absumpta per assationem humiditate viscida, ac lenta: illa enim vis in sicco terreo posita est, vel imminuitur, vt Psyllij seminis facultatem purgatricem assatione imminuimus, quæ in humidioribus partibus consumptis erat sita, vel facultas à facultate separatur, vt assatione purgantē vim Rhabarbaro adimimus, quæ superficiarijs partibus, & tenuibus hærebat, remanet adstringens in partibus terreis posita, quam potissimum optabamus. Tertium genus combustio est, qua totum medicamentum mutatur, vt ab eo acrimonia omnis, & acumen auferatur: hac combustione omnia metalla, Galeno teste 9. simpl. ex mordentibus, & asperis longè fiunt mitiora, & vsui medico aptiora. Postremum assationis genus incineratio, quam Chymici calcinationē vocant vt medicamentum magis penetret, & efficacius reddatur, tum diutius seruari, & cum alijs misceri possit: sic Cornu Cerui in cinerem redigitur, & Antispodia ex combustis harundinum radicibus fiunt: hoc pacto enim humor omnis excrementitius adimitur, & asperiores terreæ partes elaborantur, & edomantur, vt facilius, & maiori cum fructu ab

ægro-

ægrotantibus hominibus capiantur: Iam verò adhuc quæ-
ſitum, & dubitatum an vſtione fiant mitiora medicamenta
æruginem enim Miſy, & Chalcitim libro iij. Methodi vri Cap. 6.
præcipit Galenus, vt minùs acria reddita ad cicatricem in-
ducendam efficiantur aptiora, quæ ſi etiam abluantur, ad-
huc magis redduntur mitia: At lib. xj. ſimpl. Sales vſtos ma-
gis digerere, & diſcutere docuit, quam non vſtos, quantò
ſubtilius efficitur illorum corpus accepta ab igne facultate; ſic cineres omnes diſcutientem facultatem videntur obtinere, quæ vis tota à caloris incremento pendet: libro ix.
ſimpl. controuerſiam tollere viſus Galenus dum docet, Acria
medicamenta multum caloris vſta amittere, quæ verò hu-
iuſmodi non ſunt, aſſumere: ratio eſt in promptu, quia res
acris per ſe per combuſtionem abſumptis tenuibus partibus
terrea fit, & magis adſtringens; quæ fuit magis terrea per
vſtionem igneam naturam nanciſcitur, quod efficaci, & pul-
cherrimo exemplo atræ bilis declarat doctiſſimus Valleſius,
ea enim modò fit ex flaua bile, modò ex melancholia na-
turali frigidiori: illa enim eſt frigidior bile, calidior me-
lancholia: iſta enim terreſtris, & acerba, idcircò vſtione
calorem, & acrimoniam adipiſcitur: bilis ex ſe acris, acri-
monia per vſtionem depoſita, atram bilem ſe frigidiorem
gignit: porrò optimè monuit idem Valleſius res vſtas ſem-
per partes quaſdam igneas ἐμπύρευμα ſcilicet exuſtionem ſem-
per ſibi conciliare, ſic cineres licet terream naturam habe-
ant, in lixiuium tamen acrimoniam illam igneã deponunt;
ita etiam atra bilis eſt magis erodens, quam flaua, licet ip-
ſa ſit frigidior, ob illud ἐκπύρευμα vſtione comparatum,
quod per lotionem ſolum deponitur, vt cineres in lixiuium
immiſſi fiunt prorſus frigidi, & inutiles, proindè prædicta
omnia combuſta medicamenta numquam vſtione fiunt per-
fectè deſiccantia ſine calfactu, at lotione poſt vſtionem ta-
lia ad vnguem redduntur. Cornu ergo Ceruinum, & An-
tiſpodia, cum efficacia eſſe, & magis penetrantia optamus,
acrimoniam aliquam, & igneam vim per combuſtionem
ipſis conciliamus, quæ partis terreæ veluti vehiculum eſt, &

in

in alui profluuijs puerorum potiſſimum commendatur huiuſmodi puluis, tum ad pellendos etiam lumbricos, quorum vitæ pluri humori excrementitio ſubnixæ valdè aduerſatur.

EVNGI Ceruini hiſtoriam, & vires, cuius neque apud veteres, nec apud recentiores auctores vlla extat mentio, teſte Mattheolo, idem vir ſollertiſſimus, & naturalium rerum indagator acerrimus Epiſtola vltima tertij libri egregiè, & accuratè proſequitur: Docet quippè Tuber eſſe quoddam ſubterraneum à Bohemis Ceruinum Boletum vocatum: Affirmare Venatores Tuberum vulgarium more ſub terra naſci, vbi Ceruino ſemine in coitu inficitur ſolum: dum exempto è vulua genitali adhuc aliquid ſeminis continente maris impetum ſubterfugit fœmina, hoc fieri in ſyluis, vbi multi habentur Cerui, qui naturali inſtinctu ducti ſcalpunt anterioribus pedibus ſolum, vbi globoſus fungus ſub terra deliteſcit, quod ex graui odore, quem ſpirat, ſe percipere ferunt, loca igitur Ceruinis pedibus diducta à venatoribus obſeruari, effoſſaque ſcrobe fungos iſtos eximi, & Pharmacopæis vendi, qui diſſecti in particulas, & filo traiecti mox in vmbra ſiccantur, & in vſum medicum ſeruantur: Globoſa his facies, & inæqualis, extima cuticula ſubnigricat, Carnoſa verò, & ipſa fungoſa ſubſtantia albicat: ſubdit Mattheolus, eſſe qui dicant reperiri ex his fungis quoſdam erectæ virilis mentulæ forma, vt in altera parte detecta glans, in altera globuli quidam teſticulos referentes conſpiciantur: Hos fungos, & potiſſimum, qui genitalis humani ſpeciem referunt, in medicamentis, qui Venerem conciliant, in plurimo vſu eſſe apud Bohemos Sicciorũ puluerẽ in dulci vino Drachmæ, vel Seſquidrachmæ pondere propinantes: lactis vbertatem etiã afferre ex Ptiſana, vel muliebri lacte potum fungũ valentiùs id agere, ſi longi piperis aliquid addatur, ſuffitu occluſos fœminarum locos reſerare, & vulg

ſtran-

ſtrangulatus auertere traditum eſſe: ſuperſtitioſas mulierculas ijs abuti in amatorijs poculis quibuſdam prius admurmuratis præcantationibus; valere etiam fungum Ceruinum ad epota venena ex mero hauſtum: ad venenatorum etiam omnium morſum, non modo potum, ſed etiam illitum: Huius fungi ortum Italiæ negauit natura, cum ibi ſolum oboriatur, vbi Cerui degunt, quare tãquam rarum quid exoticum in Muſæo Calceolario repoſitum admiramur.

CERVI Lachrymam non poſſum enucleatius, & expreſſius deſcribere, quã doctiſſimi Scaligeri verbis: Is enim Cardanum illum omniſcium, & ἀντίταλον ſuum ita alloquitur Exerc. cxij. Cerui Lachrymam rem fortaſsè minùs tibi notam in noſtris Muſarum Theſauris habemus cariſſimam. Antè centeſimum annum in Ceruo nulla eſt; poſt eam ætatem accreſcit ad oculi canthum ipſis oſſibus, atq; in os protuberans concreſcit ea duritia, qua Cornu ſuperet, qua parte prominet rotunda eſt coloris fului, non ſine veſtigijs atriorum venularum: tanta læuitate, vt pęnè tactum effugiat, ita enim ſeſe ſubtrahit, vt propemodum ſe ipſam mouere videatur, aduersùs venena remedium præſentiſſimum: Peſte correptis datur cum vini momento, vndè tantus cietur ſudor, vt penè totum ſolui corpus credas; cum hæc in Circulis aliquando recitarem, vnus ex ijs, qui è Legatorum Comitatu rerum Aſiaticarum cognitionem profitebatur negabat ad Ceruum quicquam attinere: ſed eſſe verò lapidem: ego illi poſtridiè oſtendi, qua parte ex oſſe fuiſſet auulſa; Hanc Solimanus olim dono dederat Samblancardo Trierarcho: At ea ego poſtea eius filij Bernardi Orueſani munificentiã expertus ſum: Hactenus Scaliger, cuius ſingula verba, verè aurea, apponere volui, vt huius lachrymæ non adeò apud Auctores vulgatæ certior notitia illuceſceret. Geſnerus tradit Bezaar lapidem dici Cerui Lachrymam, quæ gene-

nera-

neratur in Ceruis, quia Cerui comedunt Viperas maximè in Persia: Hunc lapidem erui etiam è terra, & fodinis, citatq; Tiphasim Arabem in libello de Gemmis, qui ex Arabico in Latinum sermonem conuersus est: quandoq; Bezohar appellari, quoduis Antidotum Veneni ex Andrea Bellunensi: Ita multi illius tractus Septemtrionis faciunt: compilant vndequaque, & summo labore describunt: iudicij amussim, & delectum non adhibent, quæ Italorum propria & genuina sunt: solus Agricola, & Scaliger omnem hac in re tulere punctum, illo Arabico auctore fortè permotus legatus ille negauit esse Cerui Lachrymam: Sed standum auctoritati Scaligeri, nec inficiandus ille lapis metallicus, sicuti Buffonitem lapillum mineralem etiam concessimus. Cæterum cur Ceruorum Lachryma salsa sit, & amara: Aprorum dulcis quæsitum à Plutarcho lib. de causis natur. intemperiē horum animalium reiecta causa: Ceruorum enim frigidam, Aprorum feruidam; cum propter iracundiam mouentur lachrymæ ad oculos copiosus effertur calor πῦρ ὀφθαλμοῖσι δεδορκὸς: igne oculi quippè refulgent, & dulcis fit qui eliquatur humor: Verum Plutarchi physica contemplatio oratorijs potius, & poeticis flosculis referta; cum Vitis clarorum Virorum, & moralibus præceptis scribendis potissimum excelluerit: Constat enim eximium, & excedentem calorem potius res salsas primum, mox amaras reddere, ex Galeno, & Aristotele: quare Aprorum Lachrymæ longè salsiores esse debuissent: dulciores Ceruorum, quorum sanguis frigidior ex illa iræ efferuescentia temperiem nactus dulciores funderet Lachrymas: ex succo ergo melancolico amariori eas gigni putarim, cum animal timidum sit, siccum, & frigidum: Aprorum Lachrymas separari, vt serum à lacte, quod Empedocles etiam voluit, eas videri dulciores, quoniam salsuginosa qualitas multo humore tenui obruitur.

IN

IN eodem noſtrati Theſauro Genitale etiam Cerui oſtenditur neruoſum omnino, quale ab Ariſtotele deſcriptum legimus: nullam enim rem curioſam, aut vtilem illi deeſſe, gemini FRANCISCI Senior, & Iunior, pro virili ſunt perpeſſi.

TOPHVS etiam Plinij noſtratis ibidem aſſeruatur, de quo is Auctor lib. ij. In iuuene carum (inquit) ſecundo ventre pilæ rotunditate nigricãs Tophus reperitur nullo pondere, ſingulare (vt putant) remedium ægrè patientibus, ſi tellurem non attigerit. *Cap. 37.*

RHINOCEROTIS pellis ea exiſtit firmitate vt ægrè iaculo penetrari queat, teſte Ælia-no; idem teſtantur (ait Geſnerus) qui noſtro ſæculo Belluam in Luſitania viderunt, pellem enim habere prædenſam aiunt, ceu cruſtis quibuſdam ſquamatim compactam, colore, & figura teſtam referre teſtudinis (tergus ſcutulatum ei attribuit Scaliger noſter) Plinius Buxeum colorem, alij murinum, vel qualis in Buxi cortice eſt, ei attribuunt.

PELLIS Hippopotami fruſtrum pariter aſſeruatur: de qua ſic Scaliger Exerc. CLXXXVij. De Corij duritia ſatis eſt à nobis dictum in Ariſtotelicis Commentarijs, Conſtat è Luſitanorum nauigationibus pedeſtris lanceæ perferre ictum ſine noxa: Illud controuerſiæ præſefert ſpeciem: aiunt quidam pilo carere, in Hiſpanicis libris inuenio & nigros, & balios, & Plinius pilum dat. hæc ille: obeſiſſimi cuiuſdam porci cor-

pus, an & Corium? adscribit Bellonius, vt alibi perstrinximus.

ANIMALIS Bezohar gignentis Pilus consensu omniũ, qui de eo animali scripserunt, ruffus est, Monardus tamen, qui libellum peculiarem confecit de Lapide Bezahar, & Herba Scorzonera Pilos attribuit cinerei coloris, cui admista ruffedo; Animalis porrò illius, quod ad Archidiaconum Nebiensem delatũ fuit; quodue omnes notas Hirci, vel Cerui gignentis lapidem Bezahar præferebant, pilos, & colorem Ceruino similes fuisse, oculatus testis profitetur idem Monardus, qui in Musæo nostrate asseruantur Pili cinereum rufedinem ad vnguem exprimunt.

IN eodem porrò Thesauro, & Conditorio celeberrima illa Theriaca seruatur, quam non solum Veronæ, sed etiam in Italia, & in Europa primus componẽdam curauit Franciscvs Senior Calceolarivs tanta accuratione, & delectu simplicium medicamentorum, vt à primis suæ ætatis Medicis, & Pharmacopęis, tamquam verum Alexipharmacum, & Alexiterium aduersus venena, & affectiones pernicioſas passim decantaretur, & auidè vsurparetur. Primum ergò Calceolarium componisse contendo, quoniam primus fuit, qui acerrimũ studium in componendo adhibuit.

HANC postmodum nullis succedaneis medicamentis confecit Franciscvs Calceolarivs Iunior, vt antea ostendimus; Cum potissimum verum Amomum, Vua, scilicet, Malabathrum, Balsami succus, Chalcitis, & alia huiusmodi præclara simplicia, de quibus nonnulla vigebat controuersia, omnia iam

iam ſuis inſignita, & explorata notis ſint admiſſa; quemadmodum & Mithridaticam Confectionem omnibus numeris abſolutam, & confectam idem Muſæum aſſeruat, quæ præſtantiſſimæ, & humano generi fructuoſæ compoſitiones, quibus, & qua ratione conficiantur pleni ſunt veterum, & recentiorum Auctorum libri; & controuerſiæ etiã de Melle inijciendo præclaris Clariſſimi Collegij Veneti, Alumnorũ lucubrationibus ſuperioribus annis editis Angeli Viduæ, & Fabij Vlmi Virorum eruditorum vltrò, citròque iactatæ, mirificam lucem earum Antidotorum preparationibus attulerint.

ELECTARIVM, vel Confectio de Hyacintho omnium poſt Theriacam nobiliſſimum, & efficaciſſimum Antidotum ex Hyacinthis, Smaragdis, Sapphyris, Granatis, Topatijs Orient. Rubinis, Lapidis Bezohar, Corallijs rubeis, & albis, Margaritis, Oſſibus de corde Cerui, Bolo Armeno Orientali, Terra ſigillata, Croco, Ambra, Moſcho, atq; alijs huiuſmodi inſignioribus Alexiterijs, Serapio de acredine Citri, vel Limonum, exceptis conflatum in mali moris febribus etiam calidioribus quantum conferat; ſyncopi pulpitationi, cordis tuſſiculoſis, & ſuſpirioſis proſit certiſſimis conſtat experimentis, confirmat enim vim cordis vitalem, & ſpiritus vitales refocillat, illuſtrat, & fouet, omnemque caliginem atrabilariæ colluuiei ab ijs amouet, & diſcutit, quod ego in multis ægris diuturnæ atrę bilis ſymptomatis cardiacis penè abſumptis, periculis factis, plenè teſtari poſſum: Hoc præſtans medicamentum Curtius Martinellus Medicus Venetus Clariſſimus ſuperioribus annis ab eorũ obiectouibus tutatus eſt, qui ipſum calidius, quàm par ſit, nec propterea vſurpandũ in febribus calidioribus contendebant; Croci enim, Ambrę, & Moſchi caliditas corrigitur, & caſtigatur à Citri acido, quod ex vij. ſimpl. tertio ordine calefacit, & exſiccat, & maxime cum tanta copia reſpectu illorum exiſtat,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

vt eius vtar verbis : accedunt Santali, Lapilli, Corrallia, ſemina Endiuiæ, Oxalidis, & Bugloſſæ, quibus calidiorum vis facilè infringitur : Sed & validam, & apodicticam rationem adducit Vir doctiſſimus ; in Cardiacis enim huiuſmodi medicamentis, quæ terreſtria recipiunt, quędam tamquam vehicula eſſe adhibenda calore, ac partium tenuitate prædita, quæ ad partem determinatam, vt ad cor eorum facultatem deferant, ſi ergo illa tria ab hoc mirabili Antidoto eximantur, proprio ferè munere deſtitutum exhibebitur : hoc igitur pariter accuratiſſimè præparatum in Muſęo aſſeruatur.

CONFECTIO etiam ALCHERMES vocata, identidem viſitur affectionibus melancholicis ex atra bile mirabiliter conducens : Hanc Ioannes Meſues ex Clariſſima Regum Damaſci ſtirpe oriundus compoſuit, & Mauris ſuis, & Sarracenis ijs affectionibus ſæpius ex naturali temperamento conflictatis vtendam exhibuit, quos præcipuo amore, & charitate complectebatur : in Schola Cordubenſi Hiſpaniæ, Auicēnæ, & Auerrhois tempore, floruiſſe anno ſalutis M C XLIX. hiſtoriarum monumentis traditum eſt. Illud numquam ſatis mirandum apparet (ait Montanus Veronenſis Vir Clariſſimus in præfatione in IX. Raſis) ita claruiſſe bonas litteras apud Arabas, tàm paruo tempore, vt quandoque auſim Græcorum ingenijs ingenia Arabum præponere ſi quantum Græcorū, Arabum Academias florere contigiſſet, numerantur enim duntaxat C LIJ. anni, quibus primum Rex Almanſor Bibliothecas aperuit (centum fuiſſe aiunt) & gymnaſia deſtructa fuere, cum enim Arabes eſſent Mahumetani, à Chriſtianis non tantum ex Hiſpania depulſi fuerunt, ſed etiam eorum Ciuitas Regia Maroccus, cum toto regno occupata fuit, deſtructa Gymnaſia, quæ in Galliam, & Italiam deducta ſunt, & iam fluxerunt anni quingenti, quibus floruerunt ;

Hæc

Hæc Montanus, Porrò contendunt Galli vniuersitatem illam Cardubensem post Sarracenorum Medicorum ex Hispania fugam translatam fuisse ad Monspeliensem Academiã, idque ex Hispanica historia comprobatum volunt. Hinc iure merito factum videtur, vt Monspelienses Medici, & Pharmacopæi optimi summam curam adhibuerim in Confectione hac Alchermes præstantissima elaboranda, & enucleanda, Ioãnes Stephanus Strobelbergerus potissimum Medicus doctissimus, qui nouo tractatu de Cocco Baphica, & quæ indè paratur Confectione Alchermes recto vsu differit, & Laurentius Catelanus Seplasiarius à Monte Pessulano, quem etiam supra honoris causa nominatum volui, qui genuinum eius Confectionis apparandæ modum accuratè scripsit; horum auctorum opuscula Ienę Typis Ioannis Beithmanni anno M D C XX. sunt impressa; quæ diligenter legenda sunt ab omnibus Medicinæ studiosis, vt Alchermes legitimam conficiendæ rationem, & eius rectum vsum teneant: Succorum enim Pomorum dulcium, & Aquæ rosarum singulorum lib. 1. & 5. Setæ libra vna per diem naturalem infunditur, & multum exprimitur, additur Succi granorum Kermes libra vna (per hæc grana intelligere Mesuẽ, quæ ex ipsa Ilicæ Coccifera leguntur, cuius ingens in Hispania copia, vbi confectio ista à Mesuæ tradita, non grana tinctoria, quæ ad Pimpinella radices crassas, & annosas reperiuntur, nec tincturam ex Gummi Lacca docet optime Ioannes Stephanus) Sacchari solidi libræ duæ, coctis his ad mellis spissitudinem, remotis ab igne, etiamnum calidis, adduntur Ambræ crudæ minutim incisæ Drachmæ duæ, finitur, vt liquescat, deinde admiscentur sequẽtia pulverata, Ligni Aloes, vel Santali citrini; Darseni, ideſt Cinnamomi electissimi sing. Drachmæ sex: lapidis Lazuli vsti, & præparati, Margaritarum albarum sing. drachmæ duæ, Auri boni, Moschi sing. drachma vna, conficiatur secundũ Artem: drachmæ vnius pondere per se, vel iusculo, aut vino generoso soluta sumitur, cor roborat, suaues, & bonos spi-

ſpiritus regenerat, ſyncopem, & palpitationem tollit, mirificè animum roborat, ſtomachum etiam confirmat, & refocillat, ſuaui euaporatione cerebrum rigando, amicam naturę quietem, Ambari beneficio conciliat, cum Serapio de Papauere, de Nymphæa, & aqua roſarum in lecti ingreſſu aſſumpta: in difficili etiam partu decocto pulli ſoluta fœliciter capitur, nec formidandus matricis aſcenſus, ob Ambri, & Moſchi odorem, nam fœtus grauitas vterum deprimit, ſurſumque aſcendere prohibet, ait doctiſſimus Fontanonus interim bonis illis odoribus Parturientis Vires, & ſpiritus iuuantur, & roborantur; Ad fœtum mortuum, molam, & ſecundinam expellendam maximum eſt remedium, ſi cum tantillo Croci in aqua Cinnamomi exhibeatur: Potio etiam hyſterica recalfaciens, & roborans ſępiſſime vſurpata: Si quis de veneno hauſto ſuſpicatur Drach. 1. cum ſucco Citri, vel aqua Cardui benedicti ſoluta remedio eſt. Mortuorum vitam quadam vir doctus idcircò appellauit, quod ijs quibus in propinquo mors eſt auram vitalem cordis excitet, & regignat; Cautio tamen adhibenda ne in acutis morbis ſumatur, in quibus immodici alui fluxus eſt ſuſpicio, ob vim laxandi aliquam, quam habet; huius locũ nobiliſſima eius pediſſequa complebit Confec. de Hyacintho, quæ lapide Lazuli caret. Præterea qui continuo capitis dolore vexantur à frequenti eius vſu abſtineant, atq; illæ præſentim Mulieres, quæ Antipathia naturali à Moſcho abhorrent: Verum de hac Confec. hæc ſatis erunt; Legendi porrò prædicti Auctores, ad quorum normam, & præſcriptum Muſæi Alchermes parata, & concinnata eſt, nec enim actum agere, & alienas lucubrationes ad vnguem deſcribere noſtri eſt inſtituti.

PER-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

PERVVLGATVM est Hippocratis Oraculum in arte medica ὠφελίειν, ἢ μὴ βλάπτειν, iuuare, vel non lædere, hoc potissimum sequutus doctissimus, & celeberrimus Mattheolus, qui de suo sementem facere, quam de alieno metere maluit; è suo ergò elapidato, & ritè læti-ficato agro eximiũ, & propè diuinum Antidotum, vel Electarium dedit, quod aduersus Venena omnia tum per os assumpta, tum morsu, vel ictu inflicta, admirandas obtinet Vires, præterea etiam aduersus pestilentiam, tùm Nucis ponticæ quantitate ad præseruandos sanos quotidiè exhibitũ, tùm ad iam correptos, & laborantes sanandos, si initio morbi in Cardui benedicti succo, vel aqua Rutæ Caprarię stillatitia duarum drachmarum pondere propinetur, ægrotis deindè in lecto ad sudandũ collocatis bis, terue repetitũ, nonnullis tamen interpositis horis: hoc singulari præsidio sanatos fuisse, quã plurimos profitetur Mattheolus: omnia enim ferè recipit Antidotum, quæ cordis vitalem facultatem, & spiritus roborant, tùm desiccando, & abdita vi succorum malignitati, & pernicioſæ qualitati, & putredini obsistunt, Theriacam etiam, & Mithridatium recipit, quæ confectiones antè omnium Antidotorum Antesignanæ videbantur, nunc illius Pedissequæ factæ, tamquam trigonum in Tetragono, & διαδατικὸν ἐν τῷ γοητικῷ; Eius descriptio pręcisè, & singillatim è Mattheoli Clarissimi Cõmentarijs petenda, quæ omnibus legere cupientibus passim obuia sunt, vt enim fuit, non solum doctrina medica conspicuus, sed etiam miro iuuandi genus humanum desiderio flagrans, nihil sibi proprium, aut arcanum esse voluit, vt ex Triuio quodã, & ambitiosi medicelli faciunt, quos Agyrtarum, Spagiricorum, & circumforaneorum morem ęmulari Capivacceus Doctor olim meus dicebat, qui arcana medicamenta elato supercilio venditant, quin acriter obiurgatum ab eo quendam nobilem Virum memini, qui pro asthmate arcanum suum Electarium petierat. Antidotum ergo Mattheoli omnibus numeris, & sũma diligentia Confectum

Cõment. in lib. 6. Dioſc.

in

in Thesauro Calceolario seruari iampridem, in confesso est. Cæterum, & quintam essentiam Theriacalem aquam, scilicet admirandis viribus contra Venena morsu, & ictu inflicta, præditam ex eo Electario, Serapio ex Citrei mali corticibus, & Aqua Vitæ ex optimo vino paratæ confectam descripsit Mattheolus ibid., cuius quatuor Drachmæ, cum puri vini odorati portione, vel aqua stillatitia Cordiali exhibẽtur. nec non puluerem aduersus omnia deleteria Venena, qui tamẽ præsentem morbum solùm curat, non à futuro præseruat: Isthæc pariter omnia in Musæo asseruantur. Sed & lib. v. cap. vj. Quinta essentia aromatica à Mattheolo proposita epilepticis, & præfocatis mulieribus reuocandis efficax, & moribundis in vita retinendis si eius aspergine facies irroretur. Hac ego nuper in Musæo degustata, sensi, mihi statim animales, & vitales spiritus recreari, & veluti viuaciores reddi; quare senioribus, timidis, melancholicis, qui cor, & cerebrum frigida intemperie affectum obtinent, tum lethargicis, & quodam morum veternoso stupore defixis singulare remedium esse, si tempore potissimum frigidiore, vel temperato in modica Dosi vsurparetur, iurè existimandum.

SVMMA, & singulari beneuolentia complexum FRANCISCVM Seniorem CALCEOLARIVM Virum in re herbaria maximũ à Sereniss. VINCENTIO Mantuę Duce Clarissimo, & Virorum excellentium in quauis Arte Męcenate, alibi ostendimus: Is ergo magnanimus Princeps inter cætera officia, & munera, quibus sæpe est Calceolarium nostrum prosequutus, Electarium pro Epilepsia, vel morbo Comitiali adimendo, & percurando Strenuum, & admirabile ipsi donauit, cuius plurima facta pericula, quæ fęliciss imè ceciderunt; id igitur in Musæo adhuc asseruatur, nec prudentię, aut obseruantię Senioris Calceolarij fuit erga tantum Ducem curiosius simplicia eius medicamenta perquirere, qui se satis eo simplici dono cohonestatum ingenuè fatebatur.

PAPYRVS

PAPYRVS etiam Ægyptia ex arborum Corticibus confecta, Philyra ſcilicet, & caracteribus Hieroglyphicis obſcuris admodum, & incognitis impreſſa, & deſcripta in Muſæo conſpicitur: Philyra enim, & Tilia, ait doctiſſimus Guilandinus, non ſolum Arborem ita dictum denotant, verum etiam eiuſdem arboris Bracteas, hoc eſt tenuiores membranas inter lignum, & extimum Corticem latitantes, Philyra quidam tenuiſſimi Corticis nomen eſt, Tilia verò aliquanto craſſioris, quod Plinij noſtratis verbis palàm eſſe docet lib. xvj., librorum porrò materia apud veteres, non ſolum folia plantarum, Cortices arborum, ligna, cerata lintea, plumbum, chartæ, membranæ fuere, quæ omnia à Plinio memoriæ prodita, ſed etiam Ebur, Sapphiri, lapides, æs, animalium inteſtina, librorum eburneorum, vel eboreorum meminit Vlpianus lib. xxxij. Pandectarum cap. L. quos Flauius Vopiſcus in Tacito Elephantinos vocat; quidam ſic dictos ridiculè putarunt ab operis amplitudine, quaſi Elephantorum proceritas nominis anſam illis dediſſet: docet enim Vulpianus Iureconſultus antiquus, & grauis Auctor in Phylira, ac Tilia volumina confecta, aut in aliquo corio; Corium intelligit Guilandinus, non animalium tergus, ſed arborum Corticem à Tilia diſcrepantium: confecti enim Codices è tergore animalium ijdem ſunt cum membraneis, vel igitur vetuſtam, vel exoticam hanc Muſæi Papyrum eſſe non iniuria conijcimus. Cap. 14.

ARBORIS Fariniferæ Farinam, quam aſſeruat Muſæum, mirabili naturæ, quæ DEI Opt. Max. miniſtra eſt, prouidentia, & artificio conditam eſſe, nemo ſanæ mentis ibit inficias, ad tenuioram enim hominũ ſuſtentandam vitam, vbi tritici, & cerealium ſeminum non viget prouentus, in arboreæ plantæ meditullio

candidam hanc farinam natura producit, idque in Ternate Insula Æquatori proxima ad Arcticum Polum vergente, vt docet Clusius, ex testimonio Comitum Francisci Drake Equitis, qui totum Orbem circumnauigauit anno 1581. referebant Plantæ truncum humani femoris æquare crassitudinem, decem verò pedum altitudinem attingere, summo fastigio in orbiculatum caput brassicæ capitatę instar extuberantem, in cuius meditullio producit illam farinam, quã diligenter collectam, & insperſam modica aqua fermentari, pinsi, & in formulas quasdam coctili latere constantes immitti longa serie, atque prunis ardentibus circumquaque admotis, & super etiam impositis coqui affirmarunt: recenter coctis, & adhuc calidis panibus, vel libis illius insulæ incolas vesci, vbi induruisset tepida aqua macerantes pultis modo edere: Cum degustaret (aliquot enim attulerant) visi Clusio insipidi saporis, verum iniecto Piperis, vel Cinnamomi momento, cum Saccharo, nonnullis in delitijs esse posse: An Zagù sit descriptum à Ferdinando Lopez de Castagneda ambigit Clusius: Antonius Pigafetta Vicentinus, qui primus Orbem naue, cui insigne Victoria, circuiuit, in suo Itinerario Sagù, per S, non per Z scribit. Nec incommodè censrei possit ea, de qua meminit M. Polus Venetus de Regno Fanfur agens, in quo Vastarum arborum genus reperiri docet medullam in se continens farinaceam lignorum vetustorum Cariei persimilem, hanc in figulinum vas aqua plenum injici, vt sordes supernatet, puraque farina subsidat, qua diligenter repugnata varia confici edilia, quæ ipse sæpius comedit, & nonnulla Venetias vsque detulit pani hordeaceo colore, & sapore similia: illius arboris lignum ferro conferri posse, in aquam enim iniectum, sidere illicò, & mergi, directèq; (vt harundo donax) findi, Ex quo Venetorum hominum ad summa omnia procreatorum diligentia, & acumen in his etiã exoticis rebus perquirendis, & explorandis intelligitur: Clusium legito, candide Lector, lib. primo Exotic.

Libro 6. Ind. hist.

Libro 3. sui Itinerarij.

Cap. 3.

IAM

IAM verò omnium ad se oculos Musæum adeuntium conuertit, & rapit Vestis ex pennis variorum colorum Indicarum volucrum contexta, nec non capitis tegmen (seu Galerus) exijs conflatum, & consutum pennis ab illis Indiæ magnis Regibus vsitatum, quæ propter insignem raritatem, & pulchritudinem maximam omnibus oblectationem, & admirationem incutiunt: His præclaris muneribus hocce percelebre Musæum donatum voluerunt Iaponenses Principes munificentissimi, Mantinus, & Michaël, qui nomine trium maximorum Regum Iaponensium, Bartholomęi Omuræ, Francisci Bungi, & Protasij Arimæ, aliorumque eius tractus Dynastarum Romam ad Christi Vicarium Gregorium XIII. obsequij exhibendi caussa missi fuerant, ij sanè Reges, cum CXL. millibus suis subditis Sacro Baptismi lauacro expiati illustre nomen Fidei Christianæ dederant, propterea debitum obsequium, & cultũ summo Christi Vicario præstare æquum censebant: Legati ergò à Iaponensi amplissima Prouincia soluentes ad Insulam primum Amacani in latere Sinensium traiecerunt, inde Malacham, mox Goam peruenerunt: Mare verò Indicum, & Barbaricum sinum percurrentes, & caput Bonæ Spei pertranseuntes per Oceanum Æthiopicum, & Atlanticum Vlyssiponem, anno salutis M D LXXXIV. incolumes appulerunt: & quamuis à multis Europæ, & Italiæ Principibus per quorũ ditiones iter faciebant, summis honoris indicijs cohonestarentur; Veronæ tamen Inclyti Senatus Veneti decreto omni beneuolentiæ, & honoratæ hospitalitatis genere excepti; Inter res Veronæ admirandas & Musęum Calceolarium auidè, & curiosè perlustrarunt, cui eorum æstimationis, & amoris μνημόσυνον illam admirabilem Vestem, & Galerum reliquerũt. Romæ mox è Gregorio XIII. summa animi propensione accepti, quo paulo post defuncto, Systo V. eamdem obedientiam, & obsequium Christianę professionis suorum Regum nomine detulerunt; Denique in Patriâ ab Italis, Hispanis,

panis, & Lusitanis donatos, & perhonorificè excepto redijsse, constans fama est. Cum igitur ex nouo Orbe Magni Reges, & innumerabiles populi tale obsequium Apostolicæ Romanæ Sedi spontè, & promptè deferunt, non pudebit Europęos nostros, quibus olim verę pietatis lumen affulsit, quorum maiores in ea semper perstiterunt, Thrasonum quorundam, & Rhetorum impijs dogmatis, & somnijs fascinatos per summam temeritatem ab ea defecisse? Iam verò plumarum natura ex pituitoso, & humido excremento fit perindè, ac piscium squamæ, proindè facilè flecti vniri, & contexi possunt: Volatilia enim, & natalitia ex aqua facta, sicuti terrestria ex terra, docet magnus Medicus, & Philosophus Fr. Vallesius cap. primo lib. de Sacra Philosophia, vbi expendit arduam difficultatem ex illis Moses verbis in Genesi orientem, Producant Aquæ reptile, & natatile, & volatile super terram, & terra producat iumenta reptilia, & Bestias; quo pacto volatilia ex aqua potius, quàm & terra, cum maior pars auium terræ insideant, ibi nidificent, oua incubent, pullos excludant, è terra cibum capiant, & Vultures, & Accipitrum genera duriorem carnem, quam Arietes sint nacta, & omnes volucres sint terrestribus animalibus tenuiores, ideò sicciores. Vide ibidem Vallesium.

IN eodem Thesauro Flabella diuersa ex Indijs allata comperiuntur, & potissimum vnum visitur ex Folio Arboris confectum exotico quodam modo, & ferè inexplicabili elaboratum puncturis varijs vndiquaque renidens.

CALCEI etiam Indici viriles, & muliebres ex cocto Corio ad vnguem concinnati, & admirabili artificio affabrefacti, qui veluti humano ingenio picti, & penicillo delineati, & expressi, haud attentiùs intuentibus videantur.

IDO-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

IDOLA pariter Ægyptiarum figurarum caracteribus pariter Ægyptijs insculpta, & insignita, quæ ab amicis Calceolarij Senioris, & Iunioris missa, & donata huic Musęo, cum aliquam illorum copiam ex ijs regionibus essent nactæ, quam ex ijs significationis spem concipere possimus, satis docuit Epistola ad me scripta Clarissimus Pignorius, quæ in tertia Musæi Sectione impressa, Lectoribus est obuia.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

LVCERNAS etiam fictiles è terra cocta in hoc rerum naturalium, & artefactarũ Promptuario visuntur, varijs figuris, & formis effictæ, & conformatæ; Has veteres in sepulchris iuxta sua cadauera perpetuo ferè igne ardere voluisse satis liquet, & à Fortunio Liceto Viro Clarissimo, & primario Philosophiæ Aristotelicæ Patauij Professore doctissimo, quatuor elegantissimis, & recondita eruditione, & doctrina refertis libris ostensum, qui Venetijs apud Euangelistam Deuchinum Anno superiori M DC XXI. editi, & Illustrissimo, atq; Excellentissimo AVGVSTINO NANI Equiti, & Diui MARCI Procuratori dedicati: in quibus innumera problemata ex rei natura explicata, & dissoluta comperies, & plenissimè omnia demostrata, quæ ad huiusmodi argumentum facere videntur: duplicem quippè fuisse finem ait cur positæ in sepulchris Lucernæ, vnum nobilitatis indicium; solis enim nobilibus, & opulentis eas impensas facere concessum. alterum ne anima in tumulo cum cadauere, ac cineribus manere putata, tamdiù in tenebris ageret, cui infimæ plebis homines Lucernam accendere nequeuntes, leuem terrã, tranquillumque aërem precabantur, floresque, & alia odoramenta tumulo imponebant, quod Iuuenalis satis declarat scribens,

Dij maiorum vmbris tenuem, & sine pondere Terram,
Spirantesq; Crocos, & in vrna purpureum Ver,

Confutatis porrò, & reiectis multis sententijs de causa perdurantis ignei luminis per tot annorum centurias in sepulchrorum lucernis, docet eruditissimus Licetus humorem illum igni contumacem vires habere æquales igni ignis efficaciæ longissimo temporis tractu resistere valentes; is humor triplici conditione præditus esse debet, vna, vt eius sit lenta, viscidaque materia, vt non tam facilè aò actuosissima ignis natura consumi valeat, altera est minima exhalabilitas, quæ enim facilè euaporant, in halitus ab ardente igne

igne facilè dissipantur : tertia maxima substantiæ puritas & synceritas, & homogeneitas, vt significanti vocabulo licet barbaro vtamur, cum enim, teste Aristotele, disgreget ignis Eterogenea, congreget homogenea, quæ maxime sunt homogenea diutissima ardentis vim flammæ eludunt, quod experimentis in Auro, lapide Amianto, & alijs huiusmodi, vt Adamante, comprobatū : ex aduerso omnia eterogenea, & impura corpora ignibus facillimè, & citò consumuntur: An verò huiusmodi humor his dotibus præditus in rerum natura modò reperiatur, quem veteribus fuisse familiarem verisimile est Licetus versibus Magni Fracastorij nostratis videtur exprimere licet tanti Auctoris nomen suppresserit.

Quam tamen, materiam, æternum quoniam dilabitur æuum
Non semel in terris visam, sed sæpè fuisse
Ducendum est, quamquam nobis nec nomine notæ
Hactenùs illa fuit, quoniam longæua vetustas
Cuncta situ inuoluens & res, & nomina delet ?
Nec monumenta Patrum seri videre Nepotes.

Quibus Carminibus, atque alijs suis Vergilianam maiestatem propius suo tempore expressit Fracastorius.

Porrò materiam illam, qua flamma diutissimè seruatur sinè noui pabuli adiectione arte Chymica parari posse putat Clarissimus Licetus, quæue vim resistendi æqualem actuosę ignis facultati obtinet, ex lapide ergo Carystio, Asbesto, Amianto, Astere Samio, quem Tallz esse, ait subtilissimus Scaliger: habent ista partes elementares purissimas, homogeneas, & adeò exacta mistione inuicem vnitas, vt pars terrea humidam arctissimè retineat, ne ignis violentia euolet: Vicissim pars humida, quasi par beneficium rependens terream à combustione tueatur ; Cardanus etiam Oleum ex metallis in folia subtilissima malleo attenuatis, vel lapillis in pollinem redactis, & in acetum destillatum immissis parari docuit: quod sigillatim explicat Licetus: Talis liquor in Olybij Lucerna diutissimè flammam aluisse creditus, de qua inter alios Hermolaus Barbarus vetustior Auctor liber

Co-

Corollarij v. quamuis genus id laticis aquam esse velit cęlestem, aut potius diuinam Chymistarum θεῖον ὕδωρ à Democrito, & Mercurio Trimegisto vocatam, spiritum ex ætheris natura, & essentia rerum quinta, vndè aurum poculentum, & iactatus ille, necdum inuentus philosophorum lapis: Tum subdit doctissimus Barbarus: Hoc genus latius (vt arbitror) significat Epigramma, nuperrimè in agro Patauino, iuxta oppidulum Atestе inuentum opere lateritio, ac proindè fragili, per imprudentiamque manus rusticæ proscindentis ibi terram corrupto, cuius memoria ne pereat, verba prætexuimus.

Plutoni sacrum munus ne attingite fures,
Ignotum est vobis hoc quod in orbe latet,
Namq; elementa græui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olybius,
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat Laticis.

Adiectum, & Plautinis vocibus aduersùs eosdem fures Elogiũ quod ibidem legi poterit, vt iam desinant rudes quidam Physici negare super annos quinquaginta illius Epigrammatis vetustatem, cum Hermolaus ab hinc centum, & amplius annos fluerit.

Cæterum quod ad Lucernas pertinet in summa docet prestantissimus Licetus frequẽtiores fuisse fictiles, pauciores Æneas, pauciſſimas verò aureas, qualem Pausanias in Ædе Mineruæ Athenis à Callimacho factam scripsit, & Anastasius Bibliothecarius Lucernæ ex auro puriſſimo xij. ellychniorum meminit. Sed à curioso lectore legendus attentè Liceti opus; in quo ad vnguem omnia planè, & exactè enucleantur, vt tanto Philosopho, & Auctori scriptis editis Clariſs. maximas habere gratias politiores litteraturæ Viri debeant, quod nõ exsuccis, & febriculosis narrationibus hoc argumentũ tractarit, sed physicis demostrationibus ex interiori philosophia adiectis, vt cum Scaligero paria facere ob eximiam subtilitatem, & elegantiam tempestate nostra videatur, ipse verò habe-

habeam immortales, quòd non solùm his libris de Antiquorum Lucernis reconditis, sed omnibus suis syntagmatis doctissimis me donauit, & Bibliothecam meam illustrauit.

VASA ex purissima Porcellana ad varios vsus comparata, quæ in eodem admirando Promptuario visuntur, si vidisset Scaliger, haud suam illam Martiamcoctam vsqueadeò extulisset, quamquàm putandum est vtraque cognouisse subtilissimum Virum, & Porcellanas, & Maiorica vasa, Vtrorumque enim conficiendorum materiam, & modum docet, Exercit. cxx. & xcij. Martiacocta, cuius incrustatione figlina, quæ ex Valentius, & Maioricis fornacibus conuecta Porcellanas æmulantur, candidissima, splendentissimaq; efficiuntur, sic eo Auctore teste fit, cum negligenter à Cardano res haud ignobilis prodita esset: Aluminis Catini, quod Sal chali vocant quidam, Tartari vsti sing. semuncia accipitur, arenæ lucidissimæ, ex qua conflatur vitrum sexquuncia, mista coquuntur in fornace vsquedum in massam lapidescant, reposita seruantur, deindè sumitur plumbi pondus vnc. L. cassiteri vnc. x. quæ in fornace reuerberationis calcinentur, hæc item seorsum seruanda sunt: ex hoc posteriore calcinato trientem vnum, ex superiore materia trientes duos in aqua tere, deinde Spongia collige, atq; in pelui conde, vbi voles vti, conturbato, tuaque figlina oblinito, quod si candorem, atque splendorem augere vis, eius Cassiteri, quod Angli vocant glaciale ponito vnc. xv. Cæterum Musæi veras, quæ asseruantur, Porcellanas antiquorum esse Myrrhina existimat Scaliger, ea hunc in modum fieri; ouorum putamina, & marinorum conchas Vmbilicorum (Porcellanæ species horum sunt, indè & nomen) in tenuissimum redigunt pollinem, quem aqua subactum vasorum facie informant, subtusque terram condunt; centesimo anno pro perfecto effodiunt, ac venale opus habẽt; quod eorum vitæ superest, hęredi testamento transcribunt, quotannis conficiũt,

atq; infodiunt, referuntq; tempora in Commentarios, ex quibus eruunt matura: Ex Prouincia China optima aduehuntur: Alij putant non vasa, sed materię condi massam, qua extracta confiant vasa; Hæc Scaliger, qui mox subdit: Horum pretia cum & opes, & patientiam, postremo etiam fidem excederent, nouo ingenio tàm bellè imitari sunt in Insulis Maioricis, vt sæpè difficilè iudicatu sit vtra vera, vtraue adulterina, profectò nec forma, nec specie, nec nitore cedunt, aliquando etiam superant elegantia. In Italia nunc audio tàm perfecta venire, vt cuiuis Cassitero, quod ibi vocatur Peltrum, anteferantur, ea corrupta vna litera, à Balearibus, vbi dicuntur excellentissima fieri, Maiolica nominantur, hæc ille; quibus verbis, & encomijs ad illam Martia coctam alludere videtur. Quatuor miracula Porcellanis attribui docet Scaliger, Picturas, quæ vix apparét, si luci obieceris emergere visui luculenter, aciem spacia reliqua transmittere, deindè quantum iusculi intùs occuparunt, tantùm calefieri, vicinas partes non calescere; Tertia vis ex duabus callisis frustulis sæpè ignem excuti; Quarta ex superstitione, atq; impostura Mercatorum, negant veneno posse infici, disrumpi enim,,

VETVLÆ etiam illius, vel Anns effigies segmentata operis tessellati veteris hominũ ad se intuitum, & admirationem conuertit, quæ inter Promptuarij Calceolarij exotica conspicitur; nec minus statuæ, & simulachra complura Ænea Artificum prestantissimorum cura, atque ingenio elaborata, quæ ad exornandum hocce Musæum sunt comparata; quemadmodum & natiua, genuinaque corporum pulchritudo magis elucet, & emicat, si vestium, & aliorum ornamentorum decore cohonestentur.

NEC

NEC indictam Bibliothecam CALCEOLARIAM præterire debeo, quæ libris abundè instructa ad Musæum pertinentibus tùm veterum, tùm recentiorum Auctorum latinè, & Italicè Scriptorum, qui rem Botanicam illustrarunt, & Seniorem CALCEOLARIVM ad cœlum efferunt, quod ipse prior cum Clarissimo Mattheolo rem herbariam intermortuam, vel barbarorum cœno & squallorum obsitam, atque obrutam rediuiuam Italiæ, atque adeò Europæ ostenderint: Codices multi in ea reperiuntur, qui herbarum Icones, & ex viuo ductas, & expressas effigies præferunt, quas præcellentes Pictores delineasse inconfesso est Ligotium, Marcoleonem, Carottum, qui præter Felicem Brugiasorzium, Farinatum, atque alios pingendi artificio mirabili cõmunem Patriam Veronensem cohonestarunt; Hæc volumina in locupletando Musæo indefessus, & rerum eximiarum curiosus, atque auidus CALCEOLARIVS Iunior multo ære impenso sibi comparanda duxit, vt ad præsentium, & posterorum vsum adseruarentur, & disponerentur: nam simul, ac scire, & sapere natum est; Scitè, ait Lipsius, mox etiam scribere, & istud esse, cum fructu non potuit, nisi libris per forulos, & pluteos collocatis Bibliotheca instrueretur; Priuatorum primum ea cura, postmodum Reges, & Dynastæ vsurparunt, non in vsum solum, sed ambitionem, & splendorem: Res Ægypti Osymanduas inter Reges primus Sacram Bibliothecam struxit, & in eius fronte prescripsit ψυχῆς ἰατρεῖον ANIMI MEDICA OFFICINA: ita Siculus Diodorus. Quid enim aliud Bibliotheca? nisi aduersùs fortunæ tela, anxias curas, & prauorum hominum insidias, & maledicta Antidotum, & Alexipharmacum præstantissimum, & iucundissimum: librorum enim optimorum lectione, quibus vel ad contemplationem rerum præclarissimarum, vel ad actionem, & sedandas animi perturbationes excitamur, nihil ritè educato ingenio contingere in vita fructuosius, nihil iucundius, aut honestius potest: dummodo Philomuso illi ab Ausonio satis deriso

similes non simus, qui vni ostentationi, atque ambitioni inseruiens se librorum multitudine apud ignarum vulgus, pro magno litteratore venditare non desinebat, de quo sic Ausonius,

Emptis quòd libris tibi Bibliotheca referta est,
Doctum, & Grammaticum te Philomusæ putas,
Hoc genere, & chordas, & plectra, & barbita conde,
Mercator hodiè, cras Citharœdus eris.

Huiusmodi Bibliothecarum decus in Veneta D. Marci viget, ex duorum doctissimorum, & amplissimorum Cardinalium Bessarionis, & Bembi Bibliothecis conflata, vt hinc facilè intelligamus, præter Iustitiæ, Pietatis, & regendorũ populorum studium, bonis etiam litteris, & disciplinis iuuandis, & amplificandis excubare Venetorum Heroicam industriam, cum etiam ad Academiam Patauinam præstantiores totius Europæ Viros in quauis professione accersere, & magnis propositis stipendijs allicere, iuxta maximorum Principum morem non dubitent; Vaticana etiam Bibliotheca, Medicea, & Vrbinatium Ducis celebrantur in Italia; Augustana etiam, cuius mihi frequentem mentionem fecit Clarissimus Marcus Velserus. Sed omnium instructissima fuerat, Patauij cum ego degerem abhinc XL. annis, Io. Vicentij Pinelli Viri optimi, & nobilissimi, quæ omni librorum genere instructa, omnibus discere aliquid in quauis arte liberali, & scientia cupientibus fuit obuia, huiusmodi enim existimo esse mirificum, & singularem Bibliothecarum fructum. Cæterum & conspicienda Veronæ fuit Federici Ceruti Viri eruditi, & percelebris Bibliotheca, Alberti etiam Lauezolæ Equitis Perillustris, qui eam testamento reliquit nobilissimæ Academiæ Philarmonicæ, cuius Parens, & benemeritus Moderator fuerat: Visenda etiam, & prædicanda, quam Comes Marcus à Veritate instruxerat Vir generis claritate, doctrina, atq; humanitate præstantissimus, & Compater meus, qui Proxeneta Flaminio Burghetto affini meo me abhinc xxxiv. annos in eamdem

Aca-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Academiam cooptandum censuit iniuncto munere prælegendi publicè Sympoſium Platonis, Ethicem Ariſtotelis, & Meteora. quo per XIII. annos pro virili ſedulò perfunctus, nunc ſexagenarius alios mores, alia inſtituta neceſſario ſequor. Verum & nobiliſſimi, & doctiſſimi Canonici, Rodulphus, & Pindemontius præclara, & ſelecta librorum ſupellectile congeſtas Bibliothecas reliquerunt: Pindemontia peculiariter Clericis Regularibus (Theatinos vocant) Viris optimis, & integerrimis relicta; nec ſpernendę Montheſauri, Valdanei, Iuliarij Medicorum ex Collegio nro Bibliothecę; Iuliaria Bibliotheca Claudius Iuliarius nobilis, & doctrina Hippocratica excultus Medicus Compater meus, Senioris Iuliarij Hæres potitus, quam optimo librorum genere, & ſelectiorum locupletare non deſinit. Idem pręſtat Bernardus Bruſchus Lateranenſis Canonicus præcellenti virtute, doctrina, & humanitate Vir meorũ amicorum anteſignanus, qui pro tempore meum Muſæum (quæ eius eſt liberalitas) pluribus curioſis libellis donatum voluit, vt facilè intelligatur Veronenſes meos omni genere laudum floruiſſe, atque adeò florere, armorum, litterarum, pietatis: quę tres ſunt profeſſiones, & communi vitæ vtiles, & neceſſariæ, & ingenuo, & nobili animo digniſſimæ: Cæterum & qui adhuc iu viuis agunt libros optimos conquirunt, & in pluteos, & armaria diſponunt ab erudita poſteritate meritas inituri gratias; Adiutus enim & ipſe in hocce Muſæo deſcribendo amicorum candidorum, & eruditorum humanitate, qui ſingulares quoſdam libros, vel domum meam ſponte miſſitantes ſatis amplum ſpecimen bonæ mentis, atque ingenuæ liberalitatis prætulerunt: nec egena omninò, aut exilis noſtra Bibliotheca, quinimmò ampliſſima librorium vtriuſq; Philoſophiæ Platonicæ, & Peripateticæ Medicinæ, Græcæ, & Arabicæ, & politiorum litterarum (tùm etiam Sacrarum, Græcorum, & Latinorum ſupellectile) eſt exornata, quorum maior pars (abſit dicto inuidia) à Viris amicis doctrinæ gloria conſpicuis, vel ab ipſismet librorum Auctoribus donata, quibus optime cognitum erat meum ſemper aliquid per-

perdiſcendi ſtudium, & deſiderium. Quiue perſpectis, quas pridem euulgaueram, queſtionibus Phyſicis Collegio noſtro inſcriptis, atque alijs Medicis, & Philoſophicis opuſculis, Apologia potiſſimum pro admirabili Fracaſtorij noſtri Siphilide, in meam ſe amicitiam inſinuare, haud infimæ laudis loco ducebant: Tales in Italia complures fuere, ijq; doctiores; in Germania, in Belgio, Grillus, Velſerus, Lipſius, Puteanus, Guarinus, Aſteus, Areſius Clariſſimi Præſules, Septalius, Imperialis, alij multi, quorum nominibus pareo, ne ambitioſo amicorum Catalogo Lectori obſtrepam: quibus innoteſcere, & probari ſummam felicitatis prærogatiuam ſemper duxi. In perluſtrandis ſedulò Veterum Auctorum libris libentius ſemper inſtiti, cui enim ſic obbrutuit palatum ad ſaporem vetuſtatis, vt nouella hæc è Pegmate nouatorum ſcoria, ac putentes ſub ſtillicidio Canaliculorum Euripos (vt Viri docti verbis vtar) puriſſimis Veterum, & ad ſtuporem omnis ætatis litteratorum aureis fontibus, conferre audeat? Sed nec recentiorum Auctorum ſua laude defraudanda induſtria, quinimmò eorum omnes lucubrationes, quæ ad mea ſtudia faciunt, accuratè perlegi, & indè multa in mea aduerſaria, & exotericos Commentarios rettuli, idq; cũ honorifica eorum præfatione, nec enim in me vnquam candorem, & ſyncerum in viros eruditos obſequium deſiderari ſum paſſus: quamuis alioquin nullus ſit tam malus liber, vt quidam ait, ex quo aliquid boni percipi, atque hauriri non poſſit: qui triſtem, & impexam antiquitatem ſectantur (inquit Famianus Strada Romanus in ſuis elegantiſſimis Proluſionibus, an ſerijs velitationibus litterarum?) nihil afferunt vendibile in vulgus, nec merces huiuſmodi extruduntur apud eos, quibus venale nihil eſt, niſi ad haſtam, præconiumque voluptatis expoſitum, niſi aliquo tinctum lepore, ac illecebra ſuauitatis delinitum. Illud porrò ingenuè profiteri auſim apud viros eruditos, & morum eximio candore ſubnixos (infrunitos enim, & aulicis artificijs deprauatos, qui plus in fronte, quam in receſſu præſeferunt, nihil moror) nullum mihi librum ad oſtentatio-

tationem coëptum, nullum otiosè in meo Musęo asseruatũ; omnes vel integrè à me perlectos, vel magna ex parte perlustratos, marginalibus etiam annotatiunculis, & glosſematis vel ad subsidium memoriæ, qua nil ingraueſcente ætate labilius, vel ad clariorem Auctorum lucem exaratos: scitũ id egregium præ oculis habui, ἐ πολλὰ, ἀλλὰ χρήσιμα πᾶσι σοφοὶς, Non qui multa, sed qui vtilia nouit, sapit, & ἄκρον λάβε καὶ μέσον ἕξεις, Summum cape, & medium habebis: in Phœdro diuinè Plato, cuius γνώμην omnibus verè litteratis in promptu esſe opto, ἐπιχειρῶν τοὶ τοῖς καλοῖς, καλὸν, καὶ παθεῖν ὅτι αὐτῶ συμβῇ παθεῖν; omnibus animi viribus aggredi optima præclarum est, tum constanter tolerare, quæcumq; perpeti contigerit, cui præcepto Christianæ pietati consentaneo, quiuis sana mente præditus ingenij, & voluntatis submittat fasces. quod si præsens ætas studia nostra contemnet non diffidimus ab erudita posteritate candidioris iudicij calculum ijs additum iri. Straboni libenter assentior, qui primum, quos nouit, Aristotelem librorum collectorem facit, & Reges in Ægypto docuisſe Bibliothecæ structuram, quamquã hoc tantum exemplo docuisſe velit Lipsius, quoniam æuo anterior docere Philadelphum non potuerit: Sed de Bibliothecis pręclarum Lipsij Syntagma perlegendum, à quo rationem, vsum, finem librorum colligendorum vnusquisque commodè percipiat, tum etiam Clarissimi Guilandini Papyrum, qui quæstiones aliquot de Bibliothecarum structoribus solidè discutit.

NVLLAM maiorem prærogatiuam humanæ vitæ, aut maius fęlicitatis spęcimen cũ vetere illo sapiente Plinio Ciue nostro existimo, quam vnumquemque scire cupere, qualis aliquando fuerit aliquis, Pictura quippè corpus exprimit, quod expressum animorum etiam quosdam motus, & affectiones saltem sub nube potest indicare; Hinc Illustrium Virorum Paleotti, Vel-

Velseri, Pinelli, aliorum consilium probare non possum, qui se pictura exprimi viuentes dedita opera vetuerunt, quasi id vanitati ingenij, atque ambitioni adscribi deberet, cum tamen Socrates, qui hoc vnum scire dixit, quod nihil sciret, cum se in Bibliotheca magni amici, & discipuli positum cerneret, cur egrò (inquit) in Bibliotheca ponor, cum nihil scripserim, cui responsum, licet tu nihil scripseris, quid tamen alij scriberent, tu affatim, & plenè suppeditasti. Musæo ergò CALCEOLARIO proximum est Atrium celeberrimorum Medicorum, Physicorum, & Botanicorum, tum historicorũ imaginibus exornatum, qui Senioris Calceolarij in suis scriptis perhonorificam mentionem fecere; Horum nomina breuissimo compendio adscribenda censui, vt quorum Virorum amicitia, & cultu floruerit Senior noster Calceolarius vnicuiq; facilè constare possit: Prima tempore, & coniunctione arctioris beneuolentiæ est, Petri Andreæ Mattheoli Viri Clariss. imago, cuius nomen, & virtus in hoc Musæo toties decantata, totius orbis angulos, clarasq; imprimis Vrbes, & Academias, vel frendente quorundã inuidia, peruasit, qui detrahendo magnus Viris, quod eminet, se ijs pares hoc pacto saltẽ reddere satagunt. Ferdinandi Mattheoli eius fili Medici Comitis Palatini Equitis, & Cæsareæ Maiestatis à Consilijs qui nunc paternæ virtutis æmulus summa cum laude, & nominis celebritate Augustæ Vindelicorum degit. Bartholomæi Maranthæ Venusini, qui Methodum cognoscendi simplicia in lucem edidit, opus doctum meherclè, & iudicij exactissimi plenum. Valerij Cordi, qui Antidotarium Medicum, atque alias fructuosas lucubrationes scripsit. Vlyssis Aldrouandi Bononiensis, qui immensis laboribus luculentas tractationes de Auibus, Quadrupedibus, Natatilibus, atque alijs huiusmodi euulgauit, quibus superiorum scriptorum industriam, & diligentiam facilè vicit, & penitùs obscurauit. Antonij Pasini Salodiensis, qui Hippocratẽ de Aëre, aquis, & locis emendauit, & verè lectioni restitutum voluit. Hieronymi Brixiani optimi Medici, & huiusmodi rerum studiosissimi. Andreæ Vessallij summi

Anato-

Anatomici, & Caroli V. Imperatoris Medici intimi, cum quo summa Seniori Calceolario interceſſit neceſſitudo ob eximiam Rei herbariæ peritiam. Io. Baptiſtę Oliui Medici præcellentiſſimi, qui Nomenclatorem Muſæi Calceolarij olim breui narratione conſcripſit priuſquam tot exoticis rebus locupletaretur. Proſperi Borgoruccij Medici ſummi, qui Reginæ Galliæ Sereniſſimæ medicinam fecit, multisq; ſuorum operum locis Franciſcum Seniorem Calceolarium perhonorifica mentione cohoneſtatum voluit. Chriſtophori Guarinonij ex Collegio Veronenſi Medici, & Philoſophi clariſſimi, qui Iunior Vrbini Duci à Conſilijs Valetudinis inſeruiuit, mox in Patria Medicinam faciens, & ſcribens multa opera Philoſophica, & Conſultationes præſertim Medicas, à Rodulpho II. Imperatore Maximo accerſitus illi opere medico inſeruiens, & eius gratia valdè florens extremum Pragę clauſit diem: huius extat euulgata Epiſtola de Gummatis, & Cancris ad Seniorem Calceolarium in libro Conſultationũ Medicarum. Franciſci Alexandri Vercellenſis, Viri doctiſſimi, ac percelebris, qui commune ſimplicium ſtudium cum Seniore Calceolario communicabat. Io. Baptiſtę Suſij Mantuani Viri percelebris, quà multa ſolidè, & eruditè ſcripſit, & potiſſimum de Venæ ſectione, cuius aureum libellum præ manibus habent Cordatiores Medici, tum luculentas de Peſte tractationes. Antonij Caprianæ Mantuani Viri optimi, & doctiſſimi, qui Tridentino Concilio conſilijs Medicis interfuit. Fratris Aleandri Alberti Bononienſis Hiſtorici, ac Coſmographi ſuæ ætatis celeberrimi, quod libri editi, & toties impreſſi, ſatis declarant; huic imprimis carus Calceolarius fuit, ob celebre Simplicium ſtudium, & multarum egregiarum rerum notitiam, dignum idcircò cenſuit, quem in ſuis operibus ſumma cum honoris prefatione nominaret. Caſtoris Duranthis Medici Romani, qui Camillæ Perettæ Sixti Quinti ſorori Medicinam fecit, & Theſaurum ſanitatis ſcripſit celebrem, & perutilem Libellum omnium manibus, atque oculis conterendum, præter alia à tali Viri immortalitati

consecrata. Andreæ Baccij Medici Romani percelebris, qui de Vinorum natura, & Therimarum præclara volumina in lucem edidit. Leonardi Fiorauanti optimi rerum naturalium, & Chymicarum exploratoris qui nonnulla etiã non aspernanda scripsit. Gasparis Vlpij Tigurini Physici, & Botanici non vulgaris. Ioachimi Camerarij Viri doctissimi, qui libros de Symbolis terrestrium quadrupedum, volatilium, natatilium, & herbarũ pro Emblẽmatis, & insignibus Academicis conficiendis (Impresas Itali vocamus) valdè accommodatos edidit. Remberti Dodonæi Medici Mechlinienſis doctissimi, de quo Elogium extat percelebris Guilandini in suo Papyro; Vir huius memoriæ eruditissimus, & ad stirpium cognitionem non illustrandam solum, sed absoluendam natus, factus, institutus: hic in perleganti libello De floribus, & corollis: perhonestam Calceolarij Senioris mentionem fecit exacti iudicij tanti Viri, non solum amoris indicem. Pauli etiam Mapelli Medici Bergomenſis eruditissimi, qui in sua Pharmacopæa ad vnguem elaborata, & expolita eiusdem Calceolarij nomen, tamquã Viri omni exceptione maioris, haud sibi prætermittendum censuit. Omniboni Ferrarij Medici Ripenſis, qui vt se magnorum Virorum amicitia florere præferret eundem Calceolarium nostrum in nonnullis suis opusculis perhonorifica nominis mentione cohonestatum voluit.

Istæ igitur eorum Virorum celeberrimorum effigies, qui in suis scriptis, & lucubrationibus Calceolarij Senioris honestissimam mentionem fecerunt, tamquam illius, qui rem Botanicam ferè intermortuam, suo tempore in vitam reuocauerat.

Præter istas adsunt & aliorum Classicorum Virorum picturæ Hieronymi Fracastorij Veronenſis Viri Virgiliana Poësi, Matheſi, Philosophia, & Medicina summum in Europa nomen adepti: Io. Baptistæ Montani Medici maximi: Dominici Montheſauri; Gerardi Bolderij; Pauli Dionysij; Petri Landi; Antonij Fumanelli; Ludouici Lazisij; Ludouici Fumanelli; Hieronymi Iuliarij; Io. Antonij Turci

Soce-

Soceri mei; Nicolai Maroneæ, qui ex Collegio noſtro Medici Illuſtres fuere, de quorum iam defunctorum eximia laude in illuſtranda Arte Medica, & bonis litteris iuuandis copioſius ſcripſi in meo libello de Collegio Veronenſi, qui propediam, Deo fauente, euulgabitur. Viderant optimi iſti ex Collegio Veronenſi Medici, quod in Clitophonte docuerat Diuinus Plato, Artem ſcilicet eſſe, quæ Medica dicitur; præſtantiſſimam, huius eſſe διπλᾶ τὰ ἀποτελέσματα, duplicia videlicet effecta: Vnum Medicos ad eos, qui priùs ſunt, alios ſemper efficere ἑτέρους ἐξεργάζεσθαι, το δε ὑγίειαν, alterum ſcilicet ſanitatem: At Medici effici omnibus numeris abſoluti nequeunt, niſi & praxi medica exerceantur, & acerrimo examini ſubijciantur, quod Patriæ legibus municipalibus, & Collegij noſtri Decretis olim ſancitum ſemper ab æquis rerum æſtimatoribus laudabile, & fructuoſum inſtitutum iudicatum eſt: ita enim & ingeniorum ad Medicina habilium certius, & exploratius periculum fit, & calcar, ſtimulusq; Iuuenibus ſubditur, vt ſe totos, relictis ludicris, & inanibus curis, ſtudijs Medicis Theoreticis, & Practicis dedant, vt, quã artem ſibi exercendam in vita propoſuerint, in ea velint potius excellere, quàm triuiali moneta cudi: idq; publici boni in ampliſſima, & nobili ciuitate ratione diligẽter habita. Nec indictũ præteribo Io. Bapt. Ponæ Ioãnis Fratris, viuis coloribus expreſsã imaginẽ, qui Poëſi Latina, & Etruſca, Philoſophię Platonicæ, & Peripateticæ notitia, medica praxi nemini ſua ætate fuit ſecundus, quãuis immaturo fato vix dum XXXII. annum agens fuerit præreptus. Nec Ioannis Obendoferi Vratislauienſis Viri doctiſſimi, Ferrantis Imperati Pharmacopæi Neapolitani percelebris, cuius locupletiſſimam Muſæi ſui deſcriptionem, non ſine ſummo fructu, & animi voluptate legimus. Cęterũ nec Hieronymi à Veritate natalium claritate conſpicui, ſed magis virtute, & doctrina præcellentis imago deeſt, qui ſtylo graui etruſco multas morales Odas exarauit, quamuis publicam lucem exaratæ non vident. Hunc magni Fracaſtorij indiuiduum Comitem tantifecit Areoſtus Italicus Homerus, vt ſuum

Poëma eius Iudicio ſnbijciendum cenſuerit. Nec Valerij Palermi, Polycarpi Palermi eius Nepotis Iuriſconſulti eruditiſſimi, & Hiſtorici imprimis rerum Veronenſium accuratiſſimi, qui de vera Patria C. Plinij opus eximium conſcripſit, verumque, & legitimum Ciuem noſtratem Patriæ ſuæ aſſeruit, aliena iniuria an iniquitate dixerim? ereptum. Franciſci Polæ Iuriſconſulti Poetæ, & rerum antiquarum ſcientiſſimi, & conſultiſſimi, qui etiam Elogio pereleganti nomen, & virtutem Calceolarij Senioris eſt proſequutus: Nec Alexandri, & Gregorij eius Nepotis Comitum Beuilaquarum Illuſtriſſima, & perantiqua Familię Stirpe oriundorum imagines in hoc Atrio, & Propylæo Promptuarij Medici deſunt, cum qua nobiliſſima Domo, cum Seniori Calceolario ſumma ſemper interceſſit beneuolentia, & ardens obſequium, quo omni tempore, & in varijs ægritudinum, & morborum neceſſitatibus ipſi inſeruiuit, atq; adeò in præſentia etiam inſeruit Calceolarius Iunior, cuius rei teſtis oculatus eſſe poſſum, cum ipſe etiam ordinarij Medici munere fungar in ei ampliſſimæ Familiæ medicina facienda: Nec Io. Matthei Giberti Epiſcopi Veronenſes, optimi, & maximi, aut Cardinalis ampliſſimi, & doctiſſimi Avgvstini Valerii, cui Veronæ commoranti ego à Conſilijs Valetudinis per multos annos cũ Clariſſimo Fumanello inſeruiebam, Imagines hîc deſiderantur: tum aliorum etiã minùs celebrium, ſed qui Calceolarios aut amicitiæ, aut affinitatis iure plurimum attingebant: Iam verò inter ſummas vitæ huius fœlicitates, & ingenuo viro dignas voluptates ea profectò enumeranda, quod ſæpiſſimè ad Calceolarium Seniorem ventitabant Medici, & Botanici Illuſtres, vt ipſum de facie noſcentes animum ſuum Viri ſenis natiua viuacitate, & hoſpitali hylaritate explerent: numq; accedentes, quin doctiores in re herbaria, vel certiori rerũ, & genuina notitia imbuti abirent; Eiuſmodi fęlicitatem olim pariter nactum ferunt Adamum Fumanum Canonicum noſtrum, cui parem noſtra ætas in literis Græcis, & Latinis, ſoluta nempè, & adſtrictis numeris oratione (pace

omnium

omnium dicam) nullum tulit: Is à Gallo Equite amplissimo, cui de nomine cognitus fuerat, cum ipsum inuiseret Veronæ, gemma annuli pretiosissima donatus cum eo elogio fuit, nullius manus digito conuenire aptius eam gemmã, quàm Fumani, qui S. Basilium è Græco verterat, tum alijs scriptis illustre passim eruditionis specimen dederat; deniqúe conscribenda Dialectica Lucretiano Carmine elegantissimo, & suauissimo, vt in doctrina aspera, & strigosa, qualis est Logicæ facultas: cuius manu Auctoris scriptum Antographum à magnis fortunæ ludibrijs redimendi Auctor Academiæ Philarmonicæ fui, quæ vt liberaliter redemit, ita non diffido futurũ, quia ipsa pro suo eximio splendore, & in bonas litteras amore Typis excusum sit tandem aliquando totius Europæ litteratis communicatura, qui rem nouam, & hactenus inauditam, nec aggressu, aut absolutu facilem, dum audiunt iam confectam, admirantur, & auidissimè præstolantur. Verùm hæc parerga, quamuis ipsa re proposita non iniucundiora. Inter alios igitur, qui ad Seniorem Calceolarium ventitarunt, Michaël Mercatus Medicus Romanus magni nominis Baldum Montem stirpium productione percelebrem, & passim decantatum, cum perlustrasset Ripulam ad eiusdem Montis radices sitam statim aduolauit, vt Calceolarij optimi Senis conspectu, & complexu oculos, & eruditam mentem recrearet: cumque ille rei metallicæ, & Botanicæ, tùm etiam Chymicæ esset experimentis etiam multis factis peritissimus, hisce de rebus inito cum Calceolario colloquio, de multis se certiorem factum candidè mox est professus, quæ prius, nec à librorum lectione, nec ab alijs acceperat, tanti refert, quod Vates ille scitè docuit,

Consule, queis Ætas longa magistra fuit.

Verumenimuerò fatali quadam veluti necessitate, vt expeditius animum à dolore, & cogitatione abduceret à Ciuium suorum se oculis subduxit Senior hic noster Calceolarius, & in Ripulæ se secessum abdidit, cum duos nimirum ornatissi-

tissimos filios,& paternæ virtutis imitatores præmaturo fato subreptos amisisset, Horatium, atque Angelum: Hîc peculiariter sub tanti Parentis auspicijs,& sedula cura educatus, paternisque proindè insistens vestigijs, magnum in re Botanica sibi nomen comparauerat: cum eccè tibi alienę salutis nimium auidus dum simplicia,quedam medicamenta montē Baldum pererrans conquirit,infelici lapsu fractus,& debilitatus intra paruorum dierum spacium vitam cũ morte commutauit, idq; vix annum XXVIII. natus, quam sanè improuisam calamitatem, summum, & inconsolabilem mœrorem Patri, affinibus, amicis vniuersæ Vrbi attulisse probè memoria teneo.

Huius ornatissimi Viri FRANCISCVS Iunior filius fuit tenellæ admodum ætate, cum ANGELVM parentem amisit, nunc grandior, & maturior factus in Aui, & Patris virtutem, & laudem excitatus, atque adeò inflammatus, dies, noctesq; indefesso animi studio, & moderatione non desinit, & de hocce Musæo, cuius ampla ad ipsum peruenit hæreditas, locupletando, augendo, & ornando cogitare, & mox re ipsa, quod cogitatum est, præstare,nullis impensis parcendo, dummodo ex remotissimis etiam regionibus exotica peregrina, & rariora metallica,gemmæ, lapilli, radices,herbæ, fructus, gummata, animalia quæuis sibi comparet, & in ampliſſimo hoc suo Promptuario omnibus visenda, & exploranda proponat: quemadmodum satis mihi persuadeo,si denuò excudetur Musæum, magnam huiusmodi rerum accessionem, & cumulum adiectum iri, vt candidiores, & simul eruditiores Physici χαριεντες ab Aristotele nuncupati habeant, vndè & oculos, & ingenium alant, & abundè oblectent.

CVM iam Deo auspice, & Deiparæ Virginis Beatissimæ præsidio, quam verè aduocatam apud Filium suum Dominum nostrum mundus Christianus ex auitæ Pietatis more semper inuocauit ad describendi Musæi Calceolarij calcem peruenerim, age colophonei imponatur aliqua breui descriptione tum physica, tum morali, vt Lector superiorum descri-

descriptionum tædio fortè delassatus veluti palatum mentis exacuat, & excitet ad hauriendam doctrinam aliquam non ieiunæ criticæ, sed informandis moribus, & ignorantiæ tenebris abstergendis consentaneam : Mundum omnem supercœlestem, cœlestem, & sublunarem mirabili ordinis ratione, & magisterio constare apud sapientes in confesso est : proindè Aristoteles philosophorum maximus mundum definiens τάξιν appellauit, quod & Plato in Timæo innuit, nec aliud sentire visus Homerus aurea illa Catena, qua è summo cœlo ad imam terram demissa, Dij, Deæq; omni adhibito conatu Iouem è cœlo detrahere nequirent, cum è contrario ipse non solum Deos, sed terram mare, & reliqua omnia ad se pertrahere, & è cœlo suspendere facillimè posset ; qua fictione solidam Philosophiam expressit maximus Vatum : summam scilicet Dei esse potestatem, omniaque apto ordine, & nexu inter se esse distributa, ac collocata, quemadmodum in Cathenæ annulis nihil inuersum, nihil præposterè locatum, hinc aptissima similitudine docuit Philosophus rerum species, tamquam numeros quosdam producta, & ordinata serie se mutuò consequi ; Verum is est Diuinæ Prouidentiæ, & naturæ eius ministræ mos non subitò à toto genere ad totum genus, sed per medium, quod vtriusq; extremi est particeps, & ἀμφοτεριζον dictum pertransire : hoc pacto Corallium, de quo in exordio Musæi actũ, inter lapidem, & plantam medium est λιθόδενδρον, idcircò à Græcis vocatum, solum enim nutritur, atque augetur, nullum fructum, ac semen gignit, nec à brutis animalibus ad rationis compos animal transilit sinè medio, perfectioribus enim animalibus, non solum affectus humani, & morum vestigia ex Aristotelis testimonio conueniunt, sed Disciplina, & intelligentia, quam τὴν τῆς διανοίας ἀκρίβειαν vocat. quod profectò non sine admiratione prætereundum videtur, λόγον ἐνδιάθετον Galenus vocauit, internam scilicet rationem quamuis Porphyrius etiam λόγον προφορικὸν ipsis inesse velit, nec mirum videri debere, si earum sermonem nemo percipiat, cum nec Persarum, nec Scytharum Idioma Græci intel-

Lib. 7. Metaph.

intelligant. Inter hominem igitur, & belluas genus interest, quod cum vtroque affinitate quadam præditum videtur, qualia sunt Simiarum genera, Cercopitheci, Cynocephali, Sphinges, Satyri, Cynoprosopi, Manticoræ, Crocutæ, barba, coma, facie, gestu, & sermone homines ad viuum ferè imitantes. Hominem porrò medium ponunt inter superiores mentes à corporis concretione seiunctas, & inferiores formas, & species: Ex hac Hypothesi percelebris Philosophus, qui à multis solidi, & acuti Iudicij Peripateticus est habitus lib. de natural. effectuum causis existimauit, non solum herbas, fructus, radices, lapillos, quos in Musæo descripsimus, medica virtute pollere, sed homines etiam reperiri, qui ex proprietate naturę sanandi vi præditi essent, idque efficerent, vel euidenti alteratione, vel vapore ad ægrotantem partem transmisso; Homo enim & superiorum virtutum, & inferiorum particeps ab ipso putatur; quocirca sine medicamentis, & ope medica omnes morbos à varijs hominibus huiusmodi sanandi proprietate præditis posse curari, quod sanè Somnium Aristotelis doctrinæ è diametro repugnat, cuius tamen ipse se præcipuum sectatorem, & interpretem profitetur: Cum enim amicus suus Medicus duos pueros curandos suscepisset, quorum vnus Erysipelate laborabat, alter in ignem ceciderat, superueniisse quemdam scribit, qui solis verbis, & carminibus ipsos liberauit, addidit & alium, cui ferrum infixum fuerat nulla arte medica euellendum ab eodem ijsdem immurmuratis Carminibus euulsum, addit & alia mira quorum omnium rationem ab Auctore Viro illius ætatis eruditissimo quæsiuit amicus, dein quid ad hoc verisimiliter Peripatetici dicerent: Tum is inter multas Hypotheses, quas responsionibus præstruit afferendis illam etiam profert: omnes lapidum, & herbarum vires, & proprietates in tota specie humana inesse, quoniam media, & inter æterna, & caduca, non solum per exclusionem extremorum, sed & per participationem. Hinc conficiat quis totam speciem humanam esse, Musæum spirans, & deambulans omnigenis

aliarum

aliarum rerum viribus insignitum, cum autem Deus, & Natura nihil frustra, aut superuacuum efficiant consequitur alterutrum ex his Musæis esse superuacaneum, aut inanimatam, aut spirans; licet enim serio ioco Hypothesim conuellere: Alia etiam Hypothesis è Scholis Aristotelis explodenda speciem perceptam rei sensilis licet essentiam spiritalem obtineat; reipsa tamen (realiter vocant Scholastici Philosophi) producere rem, cuius est species, si agens fuerit potens, & passum, vel materia benè disposita, ita olim censuit Auicennas, intellectui benè disposito, & à materia eleuato omnia materiata corpora obedire, quare pluuias, grandines, & alia ab humana anima effici posse: Illam suppositionem probat Auctor noster, quoniam Ideæ sunt in Deo, intelligentijs, & in anima inferiori: sicuti ergo Duæ illæ causæ per Ideas producunt; Deus sine instrumento: intelligentiæ corporum cœlestium ope, ita mens nostra per ideam, quæ est species rei perceptæ rem exterius producet secundum esse reale (ignoscant mihi elegantiores critici) spiritu, & sanguine tamquam instrumentis adiuta, cum præsertim passum optime fuerit dispositum: his adnectitur alia eiusdem Hypothesis, quamuis per species in anima positas fiant in ipsomet homine tam mirabiles effectus, tamen possunt, & in corpus exterius positum effici, quoniam & intus, & extra consimilis erit dispositio, quia & exterius corpus magis erit dispositum, & agens (ait) sufficiens dominium habebit: An ne videntur isthæc doctrinam Aristotelis sapere? ad quam ille auctor semper prouocat: nec tamen defuerunt Alexandrei Philosophi, & Medici, qui hęc tamquam admiranda scientiarum arcana, & Eleusinæ Deæ secretum plebeis Peripateticis non euulgandum putarunt, vsqueadeò rei nouitas, & ingeniorum curiosa cupiditas repugnandi decreto de Dęmonum vi, & artificijs superciliosos hos Philosophos occupauerat: Respondet Philosophus ille, quæ applicantur pro curatione, & applicationis modum ex scientia naturaliter habita per studium alicui homini esse cognita, quare sinè Dęmonum ope potuisse illum

Præcantatorem illos pueros perſanare, at latuit illa applicatio, & alteratio; Sed ſi faſcinantur, & præſtigijs illudun-
tur ægroti ſenſus, & adſtantium, hoc faſcinans eſſe poteſt homini pariter conſpicuum: Vlterius progreditur Auctor, homines docens poſſe excitare ventos, grandinem, & pluuias actiua paſſiuis applicando, dummodo herbarum, & lapillorum eis viribus præditorum notitiam ſint nacti; Quamuis exiſtimo ſola huius doctrinæ Commemoratione eius apparere abſurditarum, dicendum tamen, nec omnia huiuſmodi actiua eſſe homini cognita, nec modum applicandi: Dęmonesq; ex diuino etiam decreto longè perſpicaciores, & acutiores homine exiſtere, præterea curationes fiunt aliqua temporis mora, & ſucceſſione; at illicò illi perſanati ſola Carminum immurmuratione nulla conſpecta, aut percepta medicamenti appoſitione, aut actione, & inficiabitur obſtinatus Alexandræus, Dęmonas reperiri, & iſthæc omnia Dæmonum ope fieri? Immò paralogiſmis, & falſis hypotheſibus omiſſis in quas ipſi ſæpè nouandi ſtudio incurrunt, ita argumentari debuerant, dantur opera Dæmonia, ergo Dæmones exiſtunt, non tantum ſecundum leges, ſed re ipſa etiam ſecundum Platonicos doctiores; Verum ipſi ab his arripiunt Ideas, & quæ pro fouendis proprijs dogmatis faciunt, Dæmonas explodunt, & irrident contrà tot ſæculorum conſenſum, & effecta illa admiranda, quæ nullo pacto naturæ legibus ſubijci poſſunt: Appetitio ſanè vehemens, ſi cum attenta ſenſione iungatur notam aliquam inurat matri, vel fœtui in vtero degenti, quoniam veluti pars eſt Matris, idque ſanguinis, & ſpiritus ope, qui phantaſiæ, & appetitui ſtrenuè obediunt, at vapores à præcantãte exeuntes Eryſepelas alicuius, vel combuſtionem ſanare poſſe, vel etiam Iaculum ferreum altius infixum euellere, dogma eſt ridiculum omnibus ſannis, & deriſionibus proſequendum, nec à ſano Philoſopho, niſi conuiuialis fabulæ loco, apud amicos proponendum: Quid quod falsò etiam Contagium cum hac per euaporationem curatione confunditur. Peſte enim affecti per halitum putridorum vapo-

vaporum aliud ſimile in alio gignunt: ſic menſtruo affecta mulier ſpeculum inficit: at præcantator non ſimile gignit, ſed per vaporum exitum curat Eryſipalas vſtionem, ſagittam euellit; at recurrent ad ſuam illam ideam: ita fortis, duntaxat imaginatio in materia puerili benè diſpoſita eos miros effectus edet, ſic in Auicennæ ſomnia incidunt, & nonnullorum Arabum, & Aſtrologorum nænias, qui puram doctrinam Platonis, & Ariſtotelis nouis commentis polluere, & perturbare non deſtiterunt: Accedit hos præcantatores eſſe rudes, plebeios, prauis moribus prędditos, ſuperſtitioſos, lucro deditos, nullius bonę frugis, nullius probæ litteraturæ (vt oculata ſemper experimenta probarunt) cum tamen ſummi Philoſophi, & veluti Virorum, & Sapientum Apices ex Auctoris noſtri Elogio eſſe deberent, qui non ſolum Muſæum ſpirans Exoticarum rerum Viribus naturaliter inſignitum exiſtant, ſed ſtudio, & notitia rerum omnium ita inſtructi, vt ſupra humani ingenij Aleam poſiti cum Dijs, cum Dæmonibus ipſis paria facere præ inſigni Sapientia videantur: Ecce, Lector optime, in quas tricas, & apinas nouandi ſtudium Viros etiam ingenio claros coniecit. Quod porrò de humana naturam intermedia inter res æternas, & caducas obijcitur, intelligendum de ſecretione à corporea materia, vel eius eleuatione, tum etiam de intellectionis perfectione, non quod vapores in ſe habeat, aut vires Rhabarbari, Agarici, Ellebori, Dictamni, Pœoniæ, Panaceæ, aliorum huiuſmodi, quibus per ſe ipſa quoſuis morbos abigere, abſque particularium, & propriorum medicamentorum præſidio valeat, quam doctrinã ita abſurdam putaret Ariſtoteles, ſi viueret, vt tribus Anticyris vix inſanabile caput, quod ipſam probaret, crederet; Tantum abeſt, vt patienter ferret, & æquo animo pateretur ſibi huiuſmodi Commenta adſcribi, & ex eius ſolida, atque aurea doctrina deduci: palamque, & diſertè ad eius phyſicum tribunal in horum dogmatum aſſertione prouocationem fieri. Cæterùm illud profectò palmarium videtur, cum ait, ſicuti Rhabarbarum virtutem habet ex-

purgandi choleram, illam tamen non expurgat, niſi per calorem natiuum fuerit ad actum redactum, & in vaporem conuerſum, ſic homines talibus præditi viribus, & proprietatibus in potentia, cũ ille per uim imaginationis, & appetitus actu operantem exeunt in actum, & ſanguinem, & ſpiritus afficiunt, miros illos effectus operantur in exteriori materia, dum per euaporationem externam materiam petunt illa duo naturæ inſtrumenta; nec valet ſequella in moribus aſſimilantur, ergo etiã in proprietatibus: mores enim à Temperamento pendent, quod nobis cum multis animalium commune eſſe poteſt, at talis proprietas purgandi bilem, vel pituitam, vel atram bilem à forma tali ſpecifica, (vt ita dicam) Rhabarbari Cnici, & Ellebori ita proficiſcitur, vt alteri non conueniat, cum quarti modi proprietas exiſtat, quæ vni ſpeciei & ſoli, & ſemper conuenit, non ergò humanæ ſpeciei congruent, quæ proprijs dotibus ornata, ignobiliores reſpuit, eſſe ſociabile, ad diſciplinas capeſcendas aptum, ad ridendum, & motus effrenes iracundiæ, & cupiditatis rationi ſubdendos, hę ſunt rationis compotis animantis proprietates, quæ vni, ſoli, & ſemper conueniunt ex naturali habilitate, & procliuitate, niſi malis opinionibus vulgi, & praua educatione tranſuerſum agatur, vndè ſumma ipſi imperfectio, & calamitas accidit; Ineptum porrò, & abſurdum dictu talem proprietatem purgandi bilem, euellendi ſagittam, vſtionem ſanandi redigi ad actum per phantaſiam, & appetitum, cum actu operantur, & afficere ſanguinem, & ſpiritum, quæ per euaporationem petunt ad extra, & producunt tales effectus, ita enim ſtylo Scholaſtico loquuntur, quem doctiores condonare Philoſophis rebus explorandis intentis debent; primo igitur talis proprietas Rhabarbari, Agarici, Dictamni, Pęoniæ, & aliorum ſimplicium non reperitur in humana ſpecie, vt demoſtratione valida oſtenſum eſt; ſecundo ſpiritus, & ſanguis ſi halitu blando à corpore boni habitus exhalant, tantum olfactum, & cor quoquo pacto recreant, nihil aliud ad ſanitatem conducens efficiunt, nec valet argumentũ, ſi dantur noxij, & pernicioſi halitus tabidorum, elephanticorum,

& pe-

& peſtilentium, ergò & Iuuantes concedi debent, & perſanantes exhalationes: quis enim vnquam per vehemens deſiderium perſanandi amicum ipſi admotus,& complexu etiã inhęrens perſanauit? ad deſtruendum pauca ſufficiunt ad conſtruendũ plurima requirũtur: præterea morbus eſt quidã exceſſus, in quo magna vis ineſt actiua; ſanitas eſt tẽperies, humorum, & primarium qualitatum ęquabilitas à qua nulla prouenit actio; cum omnis actio à contrario fiat, in Categoria porrò quantitatis, & relationis nulla eſt contrarietas, quod vel ijs, qui primoribus labris Philoſophiam deguſtarunt, ſatis conſpicuum eſt: quod etiam ſummus Philoſophus conceſſiſſe videtur: tantum abeſt, vt vnquam conceſſerit, aut pronunciarit ſanitatem ægris conciliari perſanorum corporum ſalubres halitus: Immò profiteor non differre modum Auicennæ in hoc à ratione iſtius Auctoris philoſophandi, quoniã imperium animæ, cui omnia materiata corpora patent, iuxta Auicennam idem eſſe videtur, cum vehemente cogitatione, & appetitu, quibus affecti ſpiritus, & ſanguis ad nutum externi Præcantatoris in corpore optimè diſpoſito re ipſa eos effectus producunt. Verum alias aliquot diſputationibus, cum accuratè eam doctrinam Ariſtoteli, & veritati aduerſari oſtenderim, ſtylum in præſentia contrahem, cõtentus animi gratia ſolum Muſæum viuum,& deambulans poſt Calceolarij demortui,& ſedentarij luculentã deſcriptionem exhibuiſſe. Id duntaxat Lectorem oratum velim, vt diligenter ad duo oculos aduertat, vnum eſt hiſtorias, & experimenta ab Auctore illo allata partim in contagium eſſe referenda, partim in naturales rerum proprietates, quæ à propria ipſarum eſſentia emanant, partim in Dæmonas pactis expreſſis, vel implicitis ab Agyrtis his, & miſeris homuncionibus varijs, ijsque impijs artificijs allectos, cum celeritas rei efficiendæ,& modus admirabilis in nullam aliam cauſam referri valeant, qua de re præ cæteris legendæ diſputationes Magicę Antonij Deirij Viri eruditiſs. & Nicolai Remigij, Dęmonolatriæ libri tres doctiſſimi, quos qui attentè legit, & ex iudicijs capitalibus hiſtorias allatas ex-

expandit, atq; Dęmonas exiſtere inficias it, is mira inſania, & obſtinatæ mentis ſtupore ridiculo prehenſus iurè putandus. Aliud obſeruandũ eſt, ſi iſthæc à naturalibus cauſis euenirent per ſtudium, & notitiã perſpicaciũ philoſophorũ non debuerant ab Eccleſia Catholica, quæ Spiritus Sancti ductu regitur, conſtitutis grauiſſimis etiam pœnis prohiberi: at cum prohibita ſint huiuſmodi præcantatorũ remedia, argumento eſt per rudes, & plebeios Dęmonibus mancipatos homines effectus illos editos: immo quoſtquam ſeueriſſima Inquiſitione contra ipſos actum, iam iſtorum ſecta ferè euanuit; nec amplius huiuſmodi admirandæ curationes apud vulgus decantantur, quæ ſi è media philoſophia peterentur, nũquã à Spiritus Sancti Miniſtris vetitæ fuiſſent; quod enim per ſe, & ſecundum naturam bonum eſt, in cõmunem humanæ Societatis vtilitatem à Deo creatũ, & profectum, & naturalibus cauſis, quæ poſt Deum ſecundæ, vel eius ordinariæ poteſtatis inſtrumenta vocantur, nititur, numquam prohibuiſſet Eccleſia, niſi magnę fallaciæ, & afflatus Dęmoniaci interuenirent: quæ à tanto Auctore, & ſummo Peripatetico nõ fuiſſe intimius animaduerſa, haud ſatis admirari poſſum; quamquam ipſe profectò cap. 6. dubitationes aliquot contra ſe adducens quędam vidit, quæ inexplicata reliquit, omnia ambagibus, & experimentis malè expenſis confudens, vt cum ait ægritudinem, quia eſt motus, alium inficere; Contra eum arguit Vir doctus: maior ergo motus magis inficeret, cum ergo febris ſit motus alterationis, quatenus febris inficeret, quod eſt falſum, peſte excepta; & magis quã lepra, ſcabies, lippitudo, cancer qui non videntur eſſe ita motus: item morbi frigidi eſſent contagioſi qui per illum auctorem ſunt motus. Sed nulla deterior, & ineptior vox quàm illa nonnullorum Alexandræorum, qui elato ſupercilio ſupra communem vulgi captum ſapientiores exiſtimari contendunt, vt potius Philoſophi, quę Chriſtiani eſſe videantur; dicentium hoc eſſe ſecundum Ariſtotelis mentem verum, licet Eccleſię Sanctionibus aduerſetur; vna eſt Veritas, quæ veriſſima Pietatis norma, & baſi ſuſtentatur, Ariſtote-

les,

les, & Alexander homines fuere, quorum errores à Galeno, Anatomicis recentioribus, atq; alijs Philosophis acutè sunt detecti, qui primas iudicio sensuum longa experientia, & diligenti obseruatione explorato, secundas rationi, auctoritati Philosophorum postremas detulerunt: quod aureum præceptum à Benedicto Pererio traditum, cuius eruditionis & proborum consiliorum plena Præfatio in suum opus Philosophicum diligenter legenda, & præ manibus habenda; ille enim solidi iudicij acumine, & sententiarum delectu, & doctrinæ excussæ momentis omnes suæ ætatis, atq; ordinis Philosophos superasse, vel Zabarellæ ipso Doctore meo fatēte visus, antequam ὡς ἄβυσσον τίνα φλυαρίας optimarū scientiarum Mystæ inciderent. Verumenimuerò mos ille distinguendi in rebus certissimis dogmata Fidei à decretis Philosophi multos prodit Sardanapalo, aut Epicuro ὁμοιοπαθῶν, nā studia etiā in mores abeunt, & sapietiss. D. Thomas Aquinas pronunciauit ex hominum numero plures esse, qui vitiosos, ac naturales impetus sequuntur, pauciores autē, ideſt solum Sapientes occasiones malè agendi, & naturales impetus non sequi, quod ego etiam ad studium doctrinæ deflecti posse arbitror, cum. s. ambitione quadam, & tumore ingenij transuersim acti, vt plus alijs sapere videamur, in paralogismos, & putrida sophismata ingenij quadam viuacitate decepti, & irretiti demum labimur.

Finem faciam huic Disceptationi, & Musęo colophonem imponam, si quemadmodum sæpè polliciti sumus morali Parænesi optimum, & candidum Lectorem ex hac letteraria Palæstra pręclara donatū rude dimittā. Diximus magni mundi formā esse ordinem ex magni Aristotelis sentētia eūdem in μικροκόσμο homine. s. paruo mundo requirunt Sapientes Viri; Plato potissimum in lib. de Repub., qui in animi humani viribus, & partibus ritè ordinatam Rempub. constitutam cupit: Vitiū enim, & ignorantia geminę mentis humanæ labes, & morbi, cum igitur in gyrum rationis compinguntur cupiditates, & iracundiæ effrænes motus, & studio scientiæ dispelluntur ignorantiæ tenebræ, benè institui, animorum Resp. & sanitatem

tatem adepta dicetur, vt omninò illorum etiã Alexandrinorum explodenda sit sententia, qui humanam perfectionẽ in sola ciuilium, & moralium virtutũ actione positam censent, excluſa rerum maximarum contemplatione, ſi.n.homo natura ſcire deſiderat,ſi intellectus noſter natura aptus eſt fieri omnia ex Ariſtotelis placitis, quis vtiq; iurè decernet hanc felicitatis humanæ partem in futurę vitę ſtatu perficiendam omitti debere? quamquã ſublimius philoſophari viſus Plato, qui beatitudinem veram ad animam à corpore ſeiunctã diuina contemplantẽ pertinere exiſtimauit: Duo animæ eſſe actus circa Deum perceptionem per intellectũ, & in amore Dei cogniti gaudium per voluntatem: Viſionem Plato Ambroſiam appellat, gaudium Nectar: mentem, & voluntatem geminas alas, quibus in Deum reuolemus, puras ergo, & ab omni corporis contagio immunes eſſe oportet animas, vt cũ in cœlum euolauerint in diuina Menſa Ambroſia,& Nectare veſcantur, quo ſanè decreto ad Chriſtianæ fidei lumen propius acceſſit magnus Philoſophus, Sed Platonici iurè queruntur, & cum ijs Barnabas Riccobonus Abbas Oliuetanus Vir eruditione,& virtute præſtantiſs. & magnus: Qui enim ſummam ſapientiam conſectantur,ſæpenumerò non ſunt ita morati,vt docet M.Tullius,ita animo,& vita conſtituti,vt ratio poſtulat,ſed diſciplinam ſuã oſtentationẽ ſcientię putãt, nec obtemperant ipſi ſibi, nec decretis ſuis parent, ac tanta ducuntur leuitate,& iactatione ijs vt fuerit non didiciſſe melius, partimq; ſunt pecuniæ cupidi, partim gloriæ, partim libidinum ſerui, vt cũ eorum vita mirabiliter pugnet oratio: En tria Idola expreſſa,Auaritia, Ambitio, Voluptas, quibus omnia ſus deq; voluuntur,& optimæ diſciplinę deprauantur, ijs ergò litteratis fuiſſet nõ didiciſſe melius,qui aulicis artificijs, & nũdinationibus ingenij, vel ibericis moribus corrupti triplici illa generis humani labe omnia metiũtur. Eam igitur Parẽneſin Ariſtotelis,& Senecę Clariſſimorum Philoſophorũ verbis ipſiſſimis prolatam quæſo cordatum Lectorem,vt memoriæ mandet,et re ipſa exprimat, hoc.n.pacto ſe ex Muſæi lectione ampliſſimũ fructum conſequutum exiſtimet. Ita.n. Ari-

In diſputatione de felicitate.

Arist. lib. 9. eth. πάντων δὲ ἁμιλλωμένων πρὸς τὸ καλὸν καὶ διατινομένων τὰ καλλιστα πράττειν κοινῇ τε ἂν παντὶ εἴη τὰ δέοντα, κεἰ ἰδία ἑκάστῳ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, ἅπερ ἡ ἀρετὴ τοιοῦτον ἐστι: quod est: Si omnes ad honesta certarent, honestissimaque agere contenderent, & publicè omnibus opportuna, & priuatim singulis maxima bona euenirent, siquidem tale quid est Virtus: Hunc Aristotelis locum (vt hoc obiter perstringam) expressit Sallustius initio Belli Iugurthini, ijs aureis verbis. Si hominibus bonarum rerum tanta cura esset, quanto studio aliena, ac nihil profutura, multumq; etiam periculosa petunt, neque regerentur magis casibus, quã regerent casus, & eò magnitudinis procederẽt, vti pro mortalibus gloria ęterni fierent: & quæ sequuntur: At Seneca neruosè, & magnificè nos ad veram humanæ naturæ dignitatem retinendam vocat hoc pacto; Animum excellentem, moderatum, omnia tamquã minora transeuntem, quicquid timemus, optamusq; ridentẽ, cęlestis potẽtia agitat; non potest res tanta sinè adminiculo Numinis stare: itaq; maiore sui parte illic est, vndè descendit, quemadmodum radij Solis cõtingunt quidem terram, sed ibi sunt, vndè mittuntur, sic animus magnus, & sacer, & in hoc demissus, vt propius diuina nossemus conuersatur quidem nobiscũ, sed hæret origini suæ, illinc pendet, illuc spectat, ac nititur, nostris tamquã melior interest: Hæc ille; qui alibi etiam sibi constans scripsit præcipuum in rebus humanis esse, animo omnia vidisse, &, qua nulla maior victoria, vitia domuisse. Verum hîc iam Musæi Calceolarii celeberrimi descriptionis Finis diuino adspirante Numine imponatur. Cap. 8.

Quod fœlix, faustumq; sit Reipublicæ Medicæ, & patrio huic rerum naturalium Thesauro in Peruiglio Sancti Antonij Lusitani de Padua nuncupati Domus Chiocchęæ Diui Tutelaris absoluta hæc nostra scriptio, & lucubratio Anno

M D C XXII. Veronæ.

Sapiens bonum suum non populari rumore, sed conscientiæ veritate metitur. Boetius lib. 3. consolat.

Θεῶ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει φθόνος,
Καὶ μὴ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει πόνος.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Ad Candidum Lectorem.

NOn eram nescius (optime Lector) tenebriones fore nonnullos, & infruniti ingenij homunculos, quorum mentes liuor, aut imperitia occupauit Momi illius æmulos, qui cum Venerem carpere non posset, Sandalium eius dicitur obtrectasse, ita in descripto hoc Musæo tale quidpiam obtrectaturos, quod in corrupto æuo morum, & litterarum facilè obuenire poterit, quibus libenter illud ocunam me inter eos esse fateri.

quos nec

Falsus honos iuuat, aut mendax infamia terret,

Bonis, & doctis scripsimus, quorum suffragijs si industria nostra, & labor foueatur, vel à sera posteritate nos laudem, & album calculũ reportaturos confidimus, cur enim metuã hac ætate, & benignâ famæ aurâ præcoquam nimium, & intempestiuè gliscentem maleuolorum inanitatem, quibus mariscæ saporati fructus, & labruscæ Botryones, & omphacina dulcia mera, & amurcæ, & flaces gratæ oliuitates videntur? Illud hactenùs iure iurando affirmare possum, neminem vmquam nisi imperitum, nisi nebulonem, aut turpi liuore deprauatum in me, aut lucubrationes meas inuectum; hoc Patria, hoc Italia, hoc Europa nouit, quod vel obsignatis litteris clarorum Virorum ad me sponte datis testari possum, & publicis etiam testimonijs comprobatũ mihi sum semper gratulatus. Id sanè beneficij in me nec opinãtẽ Leonardus Donatus Princeps meus Dux Sereniss. Academię Philarmonicæ Parentes nobilissimi, ex Collegio nostro Fumanellus, Guarinonius, & Iuliarius Senior Medici Clarissimi, volentes, & libentes olim contulerunt, vt Calceolarium Iuniorem Virum ornatissimum, numquã pigere debeat Musæi sui describendi prouinciam mihi demandasse; Quod periti sumus in vita, atq; vsu callemus magis, quam recentiores quidam blaterones, & plus æquo inanis gloriæ appetentes: In iure, & æquo magnitudo animi decet: apud eruditos porrò,

& can-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

& candidos viros illud ingenuè profiteri possum me in describendis rebus Monardi, Garziæ Horti, Bellonij, Clusij, Acostæ, qui diligenter res exoticas explicarunt, fidem,& testimonium fideliter sequutũ, Prosperi Alpini viri accuratiss. iudicium cæteris à me prælatum (in Balsami potissimum consideratione) vbi reliqui ab ipso discrepabant; quo enim quis ætate posterior, vt aliàs tetigi, in harum rerũ exploratione ferè accuratior, & solertior: I. Cęsaris Scaligeri, Hermolai Barbari, Cardani, Cęsalpini, Leuini Lemnij, Agricolæ, Guilandini, Imperati, aliorum numquã auctoritatem nos aspernatos, dummodo nobis cũ veritatis amussi conuenire videretur, hæc amussis est Logicum Critirium demostrationis τὸ ὅτι, & τὸ διότι, quod, & propter quid, quo cum multi magni Botanici vel caruissent, vel adhibere non curassent in multos errores à me passim perstrictos incurrerunt. Omnes debita, & perhonorifica sui nominis appositione cohonestaui, ingenuum enim est profiteri per quos profeceris, meum iudiciũ aliquando modestè interposui (quoad eius fieri potuit) diligenti rerum excussione,& logico Critirio propositionum per se, de omni, & quatenus ipsum subnixum, & potissimum,cũ Plinium nostratem, Dioscoridem, Galenum maximos materię Medicæ Auctores, tum Clariss. Mattheolum eximium illius illustratorem à nõnullorum recentiorum cauillis defensurus eram, nec enim in hoc argumento simplici solertis ingenij coniecturæ fidendum, nisi adhibita auctorum Classicorum sententiarum expensione, non sine perstricto sæpius logicæ subsidio: optime enim ille, qui sua ætate alter Cicero fuit; rationem ne fallatur, atq; erret differendi vis, quam Logicam vocamus, informat,& orationẽ, quò sit aptior ad persuadendum, benè dicendi facultas, verbis, sententijsq; locupletat; vtramq; pro mediocritate nostra, vel potius summa tenuitate adhibere conati sumus: Sed multa de rebus obiter perstricta, non.n.erat hic locus, quoniam aliud esse res ipsas ex professo tradere visum, aliud Musæum Calceolarium locupletissimum describere, vt aliquando ingenuè, & verè sumus protestati. Excursus morales, & physicos, tum Platonicos interdũ permiscui,

miscui, vt grata, & amęna aliqua varietate Lectorem iuuarem, & oblectarem, vtq; omnis ordinis litterati aliquid in eorum vsum hinc degustatum colligerent, & exceperent; quæ profectò emolumenta quiue fructus à ieiuna illa & strigosa, exsuccaq; rerum enarratione, & descriptione, vel etiam disceptatione proficisci non possunt, quæ in sua penetralia herbarios, Medicos, vel Seplasiarios duntaxat admittens, reliquos Viros doctos, & discẽdi cupidos veluti signo dato procul arcet, aut horrido, & inamęno scriptionis genere absterret. Victurus genium debet habere liber; Bilbilis Vates inculcat, & nos aliquem Genium lucubrationibus nostris conciliasse Inuidia ipsa frendente, & confitente, modestè nõ desperamus. Si me μοῖρα κινοκλάυτε δεσπότις ἠλακάτης benignè respexerit, vel Dei Opt. Max. prouidentia, affectas, nondũ confectas complures lucubrationes meas Medicas, & Philosophicas elimabo, & sub iudicij tui non solum candidi, sed seueri amussim, erudite, & probe Lector, tandem aliquando libens proponam. Cum Seneca Epistola LXXIX. concludam, Paucis natus est, qui populum ætatis suæ cogitat; multa annorum millia, multa populorũ superuenient: Ad illa respice; etiamsi omnibus tecũ viuentibus silentium liuor indixerit, venient qui sinè offensa, sinè gratia iudicent:

Ita ego de hocce Musæo Calceolario spero, & confidenter ad Tribunal posteritatis prouoco.

Vale.

VERONÆ,
Apud Angelum Tamum. clɔ lɔ c xxij.

De licentia Superiorum.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D

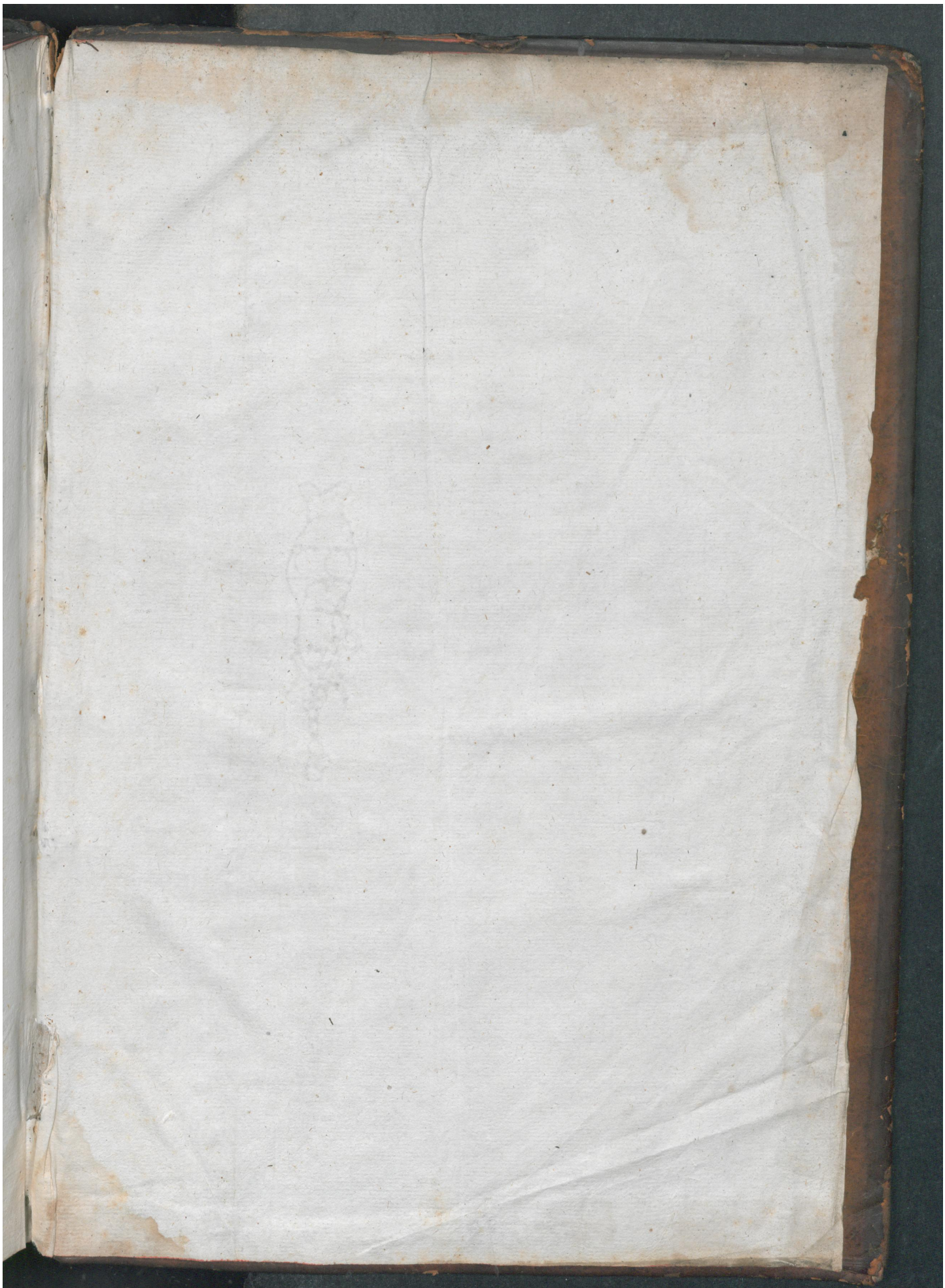

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1412/D